

Innst. 213 S

(2015–2016)

Innstilling til Stortinget fra kontroll- og konstitusjonskomiteen

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om sak om salg av brukt og utrangert forsvarsmateriell

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Innledning

Kontroll- og konstitusjonskomiteen besluttet i møte 18. november 2014 å igangsette forberedelser i egen sak til Stortinget og å avholde kontrollhøring om salg av marinefartøyer, jf. Stortingets forretningsorden § 15 første ledd annet punktum.

Bakgrunnen for saken var en serie artikler i Dagbladet og andre medier om forholdene rundt salg av en rekke tidligere norske marinefartøyer. Det fremkom blant annet at flere av fartøyene hadde havnet hos paramilitære selskaper i Vest-Afrika.

Saken startet med at komiteen i møte 14. oktober 2014 vedtok å sende likelydende brev med spørsmål til forsvarsminister Ine M. Eriksen Søreide og utenriksminister Børge Brende. Komiteen ba i brevet de to ministrene om å redegjøre for de mange alvorlige påstandene som hadde fremkommet i media. Komiteen stilte spørsmål om hva som var faktum i saken og om hvorvidt regelverk og retningslinjer var fulgt av departementene og underliggende etater.

Komiteen avholdt 30. april 2015 en omfattende kontrollhøring i saken.

Den 15. oktober 2015 besluttet komiteen å avholde en ny kontrollhøring om avhending av brukt forsvarsmateriell og utførsel av dette materiellet til utlandet. Bakgrunnen var at sakskomplekset i tiden etter den første høringen hadde vokst i omfang og også omfattet utførsel av lastebiler til Eritrea, utførsel av beltevogner til Sudan, utførsel av beltevogner til Sverige og salg av F-5 jagerfly til USA.

Det ble avholdt nye kontrollhøringer i saken 26. og 27. november 2015.

I tillegg til de gjennomførte kontrollhøringene har saken vært gjenstand for en omfattende korrespondanse, jf. vedlegg 1 til 31.

1.2 Sammenfatning av saken

1.2.1 Regelverket i forbindelse med avhending av forsvarsmateriell

INSTRUKS FOR UTRANGERING, KASSASJON OG AVHENDING AV MATERIELL OG FAST EIENDOM SOM TILHØRER STATEN (NORMALINSTRUKSEN)

Instruks for utrangering, kassasjon og avhending av materiell og fast eiendom som tilhører staten (Normalinstruksen) av 17. mars 1978 regulerer blant annet avhending av materiell som tilhører staten, herunder avhending ved salg. Det følger av § 1 tredje til femte ledd:

«Utrangering er beslutning om at brukbart materiell eller fast eiendom skal gå ut av bruk fordi de ikke lenger er egnet til sitt opprinnelige formål eller fordi behov ikke lenger er tilstede.

Kassasjon er beslutning om at materiell eller fast eiendom, som er nedslitt eller skadet og ikke lar seg reparere uten uforholdsmessig store påkostninger, skal tas ut av bruk.

Avhending innebærer at materiell eller fast eiendom overdras til andre enn statens egne etater.»

Det fremgår av instruksen § 7 at før det treffes beslutning om avhending, må det være vurdert om den påregnelige inntekt vil dekke avhendingskostnadene. Dersom det må antas at avhendingskostnadene vil bli høyere, må materiellet tilintetgjøres eller bringes bort på den måte som er minst kostnadskrevene for staten. Det fremgår videre, jf. § 8, at avhendingen normalt skal skje ved salg, og at dette skal foretas på den måte som gir største økonomisk utbytte, jf. § 9. Ved salg skal det føres salgsprotokoll, jf. § 10. Salget

skal som regel foretas etter offentlig kunngjøring eller ved frivillig auksjon, jf. § 10. Ved auksjon gir kjøperen bud til en auksjonarius etter at auksjon har vært offentlig kunngjort. Salg kan også, når det finnes hensiktsmessig, skje gjennom megler. Den prosedyre som er vanlig ved salg gjennom megler skal i så fall følges.

Salg eller offentlig kunngjøring og auksjon skal gjøres kjent i Norsk Lysingsblad og eventuelt på annen hensiktsmessig måte. § 11 oppstiller nærmere regler om hva kunngjøringen skal inneholde.

FORSVARSDEPARTEMENTETS RETNINGSLINJER FOR MATERIELLFORVALTNING I FORSVARSEKTOREN

Forsvarsdepartementets retningslinjer for materiellforvaltning i forsvarssektoren av 15. juni 2012 gir de overordnede føringer for materiellforvaltningen i forsvarssektoren, herunder også føringer for avhending av materiell. Retningslinjene erstattet tidligere utgave datert 16. august 2010.

Formålet med retningslinjene er å ivareta Forsvarsdepartementets (FD) ansvar innenfor materiellforvaltning, og bidra til at etatene utøver en forsvarlig materiellforvaltning. Retningslinjene gir overordnede føringer og angir hovedprinsippene med fokus på oppgaver, ansvar, myndighet og rapporterings- og kontrollrutiner.

Det følger av punkt 3.5 Eksport av materiell:

«Ved eksport av forsvarsmateriell skal ansvarlig etatssjef innhente eksporttillatelse (utførselslisens) fra Utenriksdepartementet (UD). Etatssjefen er bemyndiget til å innhente eksporttillatelse direkte fra UD og gi all nødvendig informasjon om materiellet knyttet til eksporten. FD skal orienteres fortløpende. Materiell skal ikke overføres til en potensiell mottaker før sluttbrukererklæring og/eller eksportlisens foreligger, jf. UD's veiledning om søknad om utførsel. Sluttbrukererklæring er dokumentasjon der mottaker erklærer at vedkommende er endelig bruker/mottaker av materiellet, opplyser hvor det skal installeres og brukes, samt at materiellet ikke skal videregisles uten etter norske myndigheters samtykke.»

Utfasing av materiell er omtalt i punkt 7. Det fremgår at utfasing omfatter sanering, utrantering, avhending og kassasjon. Virksomheten reguleres av «Instruks for utrantering, kassasjon og avhending av materiell og fast eiendom som tilhører staten» (Normalinstruksen).

Punkt 7.2 Utrangering lyder:

«Utrangering er beslutning om at et materiellsystem skal gå ut av bruk fordi det ikke lenger er egnet til sitt opprinnelige formål, eller fordi behovet ikke lenger er til stede. Beslutning om å utrangere materiellsystemer/kapasiteter/strukturelementer fattes av FD.»

Det fremgår av punkt 7.5 at materiell «skal avhendes på den mest totaløkonomiske måte for forsvarssektoren». «Avhending» er i retningslinjene definert som «salg, destruksjon eller vederlagsfri overføring (donasjon/gave) av materiell til personer/organisasjoner utenfor forsvarssektoren, både i inn- og utland». Det fremgår videre at ved bruk av salg som metode skal det foretas på den måten som gir størst økonomiske utbytte.

Sjef FLO har egne bestemmelser om materiellforvaltning i Forsvaret (BMF) og FLO forsynings avhendingsprosedyre utfyller det øvrige regelverket.

EKSPORTKONTROLLREGELVERKET

Eksportkontrollen er regulert i lov 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi og forskrift om eksport av forsvarsmateriell, flerbruksvarer, teknologi og tjenester av 19. juni 2013, sist endret 9. september 2014, samt tilhørende retningslinjer. På tidspunktet for utførselen av marinefartøyene gjaldt eksportkontrollforskriften av 10. januar 1989, men det er ikke innholdsmessige forskjeller av betydning for denne saken mellom de to forskriftene.

Med forsvarsmateriell menes de produkter som til enhver tid er oppført på Liste I som utgjør vedlegg I til forskrift om eksport av forsvarsmateriell, flerbruksvarer, teknologi og tjenester. Liste I omfatter «fartøyer, herunder undervannsfartøyer, spesielt konstruert eller modifisert for militære formål.» I forbindelse med den nye forskriften fra 2013 ble det besluttet å gå over fra den tidligere nasjonale varelisten over forsvarsmateriell til EUs felles militære liste. Etter denne er det nå lisensplikt for

«vessels (surface or underwater) specially designed or modified for military use, regardless of current state of repair or operating condition, and whether or not they contain weapon delivery systems or armour. ...», jf. ML9.a.1 og 2.

I september 2014 ble regelverket strammet inn og tydeliggjort ved at det ble innført lisensplikt for alt materiell som er særlig konstruert eller modifisert for militær bruk, og som på et tidspunkt har vært omfattet av liste I, uavhengig av tilstand ved utførsel fra Norge. Dette betyr at etter dagens regelverk vil tidligere militære fartøy som er ombygd til sivile formål fortsatt være underlagt lisensplikt, selv om fartøyene ikke lenger er omfattet av liste I, etter prinsippet «en gang militært, alltid lisenspliktig». Fartøyene er ikke lenger omfattet av liste I når de ikke lenger har militære spesifikasjoner, men vil fortsatt være lisenspliktige ved eventuell eksport.

Enhver vare, teknologi eller tjeneste som er omfattet av en av kontrollistene for henholdsvis for-

svarsmateriell og flerbruksvarer, er underlagt lisensplikt for utførsel fra norsk tollområde.

Lisensplikt kan også gjelde for varer som ikke er omfattet av de to listene. Etter den såkalte «fang-alt»-bestemmelsen i forskriften § 7 bokstav c, utløses lisensplikt for enhver vare, teknologi eller tjeneste til militær bruk i områder hvor det er krig, hvor krig truer eller til land hvor det er borgerkrig. Lisenskontrollen gjelder videre for varer, teknologi eller tjenester til produksjon mv. av kjemiske, biologiske eller kjernefysiske våpen, samt til militær bruk i områder underlagt våpenembargo vedtatt av FNs sikkerhetsråd.

Lisenssøknader behandles av Utenriksdepartementet, som tar stilling til om utførsel er underlagt lisensplikt og foretar en vurdering av om lisens bør utstedes eller ikke.

Brudd på eksportkontrollforskriften er straffesanksjonert i § 5.

1.2.2 Båtsalgene

Forsvarets avhendingsprosjekt (FAP) ble opprettet høsten 2002. Prosjektet ble opprettet for å avhende, gi bort eller destruere overskuddsmateriell etter avviklingen av mobiliseringsforsvaret og overgang til innsatsforsvar. Formålet var å oppnå en økonomisk besparelse for Forsvaret ved å avhende det materiellet som Forsvaret ikke lenger hadde behov for.

MTB-ENE

Hauk-klassen bestod opprinnelig av 14 missiltorpedobåter bygd i perioden 1978-80, hvorav de fleste ble destruert i 2008. Avhendingen av de seks Hauk-klassen MTB-ene (KNM «Terne», KNM «Stegg», KNM «Geir», KNM «Falk», KNM «Jo» og KNM «Tjeld») startet etter utfasingen av fartøyene i 2008. Avhendingsordre ble gitt i januar 2009. Fartøyene var på daværende tidspunkt lisenspliktige ved eksport, og det ble av Forsvaret utviklet et konsept for at fartøyene kunne ombygges/demilitariseres, slik at de ikke lenger ville være underlagt lisensplikt i henhold til Utenriksdepartementets kontrollister. Utenriksdepartementet vurderte 23. januar 2012 at fartøyene etter at den beskrevne ombygging/demilitarisering var gjennomført, ikke lenger var underlagt lisensplikt i henhold til deres kontrollister. Forsvaret inngikk 13. februar 2012 en kontrakt om salg av fartøyene til det britiske firmaet CAS Global. I firmaets sluttbrukererklæring ble det bekreftet at fartøyene skulle operere med fiskerioppsyn i Economic Community of West African States (ECOWAS-regionen) og at fartøyene skulle registreres under Storbritannias flagg, være bemannet med europeisk mannskap og være underlagt Storbritannias jurisdiksjon. Det ble gjennomført visning av fartøyene for represen-

tanter for CAS Global, inkludert nigerianske statsborgere, og det var på den tiden offentlig kjent at CAS Global også hadde kontorer utenfor Storbritannia, blant annet i Nigeria.

Den 20. august 2012 utstedte FLO «Bill of Sale» på salg av de seks MTB-ene til CAS Global.

MTB-ene ble deklarerert for utførsel til England 22. april 2013. De tre første MTB-ene ble hentet av mannskap fra CAS Global og seilt over til England for egen maskin, mens de tre siste ble lastet på et større fartøy som fraktet dem fra Norge.

KNM «HORTEN»

Avhendingen av depotfartøyet KNM «Horten» startet i 2008, men det var først i februar 2014 at fartøyet faktisk forlot Norge.

Utenriksdepartementet vurderte 13. november 2009 at fartøyet ikke var underlagt lisensplikt i henhold til deres kontrollister ved eksport. FLO ble underrettet om vurderingen i e-post samme dag. I januar 2011 ble KNM «Horten» forsøkt solgt. I dette tilfellet ble salget underlagt lisensplikt og lisens avslått med bakgrunn i daværende forskrift, som tilsvarer någjeldende forskrift § 7 bokstav b (militær bruk i områder som er underlagt våpenembargo besluttet av FN eller andre tiltaksregimer som Norge har sluttet seg til) og bokstav c (militær bruk til områder hvor det er krig, krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig).

Utenriksdepartementet mottok 7. september 2012 en henvendelse via FLO fra den nigerianske ambassaden i Stockholm med ønske om at nigerianske personer skulle få adgang til å inspisere KNM «Horten». FLO ble i en e-post 10. september 2012 orientert om at Utenriksdepartementet ikke motsatte seg at nigerianske personer inspiserte fartøyene, men at et eventuelt salg av KNM «Horten» til sluttbruker i Nigeria ville være gjenstand for vurdering av lisensplikt gjennom «fang-alt»-bestemmelsen.

Etter flere påbegynte salgsprosesser med påfølgende kanselleringer ble det inngått avtale med det britiske firmaet CAS Global 8. oktober 2012.

Utenriksdepartementet ble først i ettertid kjent med at fartøyet var solgt til et britisk selskap.

KNM «Horten» ble deklarerert til Tollvesenet 1. august 2013. Eksportøren FLO anga på deklarasjonen at fartøyet ikke var lisenspliktig ved utførsel.

KNM «HESSA» OG KNM «VIGRA»

Avhendingen av skolefartøyene KNM «Hessa» og KNM «Vigra» ble gjennomført av firmaet Norsk Megling & Auksjon (NMA) ved stedlig auksjon på Hovemoen 3. november 2012. Forsvaret inngikk en kontrakt med kjøper David Charles Sidewell 3. november 2012.

KV «AGDER»

Kystvaktskipet KV «Agder» ble overtatt av FLO i 2006. I påvente av beslutning om avhending lå skipet i opplag på Haakonsværn.

Fartøyet ble solgt til Atlantique Boats Ltd. 9. juni 2009. Salget ble håndtert av NMA. Det foreligger dokumentasjon på at fartøyet ble solgt på nettauksjon 30. mars 2009. Tilslaget tilfalt Petros Pitsiladis, Hellas.

KV «TITRAN»

Avhendingsordre for det tidligere kystvaktfartøyet KV «Titran» ble utstedt i januar 2011. Forsvaret vurderte, basert på forespørsel til Utenriksdepartementet, at fartøyet ikke var underlagt lisensplikt. Forsvaret inngikk 19. september 2013 kontrakt med Norsk Megling & Auksjon (NMA) om at dette firmaet skulle selge fartøyet på vegne av Forsvaret. Fartøyet ble solgt til firmaet OMAK Maritime Ltd, med firma Nautic Africa som megler.

1.2.3 Rapportene fra PricewaterhouseCoopers (PwC)

RAPPORT AV 31. OKTOBER 2014

Selskapet PricewaterhouseCoopers (PwC) har på oppdrag fra Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) foretatt en gjennomgang av salg av fartøy. Rapporten ble avgitt 31. oktober 2014.

Det fremkommer at avhendingen i stor grad har vært overlatt til den enkelte saksbehandler og at det samtidig har vært mangel på tilbudt faglig bistand og tilrettelegging for utføring av arbeidsoppgavene. Dette til tross for at oppgavene er mangefasettert og med et spenn over flere profesjoner. FLO Forsyning har blant annet ikke sikret at juridisk kompetanse er stilt til disposisjon i forbindelse med forhandlinger og kontraktsinngåelser eller at teknisk kompetanse foreligger ved beslutninger knyttet til oppgradering, vedlikehold og ombygging av fartøyene.

Det fremgår blant annet:

«Ved avhending av fartøy skal det føres salgsprotokoll. I tillegg skal all sentral dokumentasjon og korrespondanse arkiveres på sak i FLOs arkivsystem DocuLive, herunder e-poster sendt mellom interne og/eller eksterne dersom de bidrar til å belyse saken. For de tre prosessene PwC har vurdert, har sentral dokumentasjon ikke vært i arkivert i tråd med gjeldende føringer.»

PwC har funnet det kritikkverdig at ledelsen ikke har sikret at arkivverdig informasjon og sentrale dokumenter knyttet til avhendingsprosessene er forsvarelig arkivert og sikret løpende.

NORSK MEGLING & AUKSJON AS

PwC stiller spørsmål ved flere forhold knyttet til engasjering og bruk av Norsk Megling & Auksjon AS (NMA) som leverandør av markedsførings- og salgstjenester for avhending av de aktuelle fartøyene.

NMA er et meglerfirma som driver innen auksjon, megling og skipsmegling. Selskapet ble stiftet i mai 1989 og har hovedkontor i Bodø. NMA var involvert i salgsprosessene både for MTB-ene, kystvaktfartøyene KV «Titran» og KV «Agder» og depotfartøyet KNM «Horten».

CAS GLOBAL LTD

CAS Global Ltd kjøpte både de seks MTB-ene og KNM «Horten» av FLO. I tillegg bistod CAS Global ved frakt av KV «Titran» for kjøper.

Det følger av PwC-rapporten av 31. oktober 2014 at selskapet ble etablert i 2008 i UK som et privat selskap med begrenset ansvar. Av selskapets hjemmeside fremgår det at selskapet har kontorer i Nigeria, Ghana og Sierra Leone i tillegg til London. Nautic Africa opptrådte som megler for OMAK Maritime Limited ved kjøp av KV «Titran» fra FLO. På det signerte «Bill of Sale»-dokumentet datert 16. desember 2013 står selskapet Nautic Africa Ltd. med hjemmehørende adresse på British Virgin Islands, oppført som overdragelsesmottaker.

OMAK Maritime Ltd. er selskapet som står oppført som overdragelsesmottaker av fartøyet KV «Titran» på et utkast til «Bill of Sale», datert 28. november 2013.

Det følger av PwCs rapport av 20. mars 2015 at CAS Globals registrerte adresse er en postboksadresse for et hundretalls andre selskaper.

RAPPORT AV 20. MARS 2015

PwC gjennomførte på oppdrag fra Forsvarsdepartementet en ny undersøkelse av forhold knyttet til Forsvarets avhending av fartøyer. Rapporten forelå 20. mars 2015.

Mandatet gikk ut på å særlig klarlegge tredjeparters rolle i og befatning med Forsvarets avhending av fartøyer samt undersøke forhold knyttet til enkelte av Forsvarets salg.

Det fremgår av den første PwC-rapporten at det synes klart at FLO SAS ikke har vært tilstrekkelig oppmerksom på nødvendigheten av en catch all-vurdering.

«Etter PwCs vurdering ble det gjort en saksbehandlingsfeil av SAS da KNM Horten ble solgt til CAS Global uten at UD hadde fått seg forelagt salget til vurdering opp mot «catch all»-bestemmelsene i forkant. Det var heller ikke innarbeidet forbehold i salgskontrakten om nødvendigheten av en slik vurdering fra UD sin side. At vurderingen senere ble gjort og tillatelse gitt, synes å være et resultat av at

UD selv hadde fanget opp at KNM Horten var blitt solgt til utenlandsk kjøper.»

Når det gjelder salget av KV «Titran», uttaler PwC i den første rapporten:

«Det foreligger ingen kjøpsdokumenter slik det gjør for andre avhendede fartøy som regulerer pris, overtakelse, forutsetninger for kjøp, as is-klausuler mv. Utover Bill of Sales til Nautic Africa av 16. desember 2013 er Titran i realiteten overdratt uten at det foreligger kjøpekontrakt som regulerer Forsvarets ansvar i etterkant av overdragelse. Dette er i strid med krav til god forvaltningsskikk.»

Det fremgår av den andre rapporten at PwC stiller seg undrende til den prosessen som ble gjennomført av FLO SAS og NMA knyttet til avhendingen av KV «Titran»:

«Det ble inngått en meglerkontrakt med ukjent og ubegrenset provisjonsbeløp. Det foreligger imidlertid ingen kjøpekontrakt mellom FLO og NMA, ingen dokumenter som regulerer Forsvarets ansvar, om skipet selges «as is – where is», overlevering etc. Det foreligger heller ingen dokumenter som viser den juridiske og formelle overdragelsen av eiendomsretten og de forpliktelser kjøp/salg av utrangert materiell medfører.»

Det fremgår av oppsummeringen:

«PwC mener saksbehandlingen og prosessen knyttet til avhending av utrangerte fartøy ikke kan sies å ha hatt en forsvarlig organisering og innretning i tråd med kravene til god forvaltningsskikk. I alle fartøytransaksjonene som NMA har bistått med er det mangler knyttet til anskaffelse, meglerkontrakt, kjøpekontrakt som ikke er signert og/eller sporbarhet knyttet til betalingsstrømmer ...

... PwC mener det er grunn til å stille spørsmål ved at det for fem av salgene der oppgjørene har gått via NMA, ikke foreligger underskrevet kontrakt. PwC finner det er kritikkverdig av Forsvaret ikke å sikre at det ved ethvert salg foreligger kontrakt underskrevet av kjøper og Forsvaret der salgspris klart fremgår.»

PwC har på bakgrunn av sine funn kommet med en rekke anbefalinger.

PRESSEMELDING FRA FORSVARSDEPARTEMENTET

Det fremgikk av pressemelding fra Forsvarsdepartementet datert 22. januar 2015:

«Økokrim har startet etterforskning vedrørende Forsvarets avhending av tidligere marinefartøyer. – Vi har hele tiden understreket alvorret i saken og jevnlig informert Stortinget om vårt arbeid. Vi ser positivt på at Økokrim undersøker denne saken, sier departementsråd Erik Lund-Isaksen i Forsvarsdepartementet.

Blant annet på bakgrunn av rapporten fra PricewaterhouseCoopers som Forsvaret bestilte i høst, og som Forsvarsdepartementet fikk oversendt 10. november 2014, har Forsvarsdepartementet foretatt flere ytterligere undersøkelser for å belyse saken i sin helhet.

Grundige egne undersøkelser er også nødvendig for å oppfylle kravene i statens personalhåndbok (10.19 om retningslinjer for behandling av saker om underslag, korrupsjon, tyveri, bedrageri og utroskap i statstjenesten) før saker eventuelt blir løftet til påtalemakten.

Stortingets kontroll- og konstitusjonskomite varslet i desember høring om saken. Høringen ble utsatt fra 9. januar fordi Forsvarsdepartementet ønsket mer tid til egne undersøkelser. Ny høringsdato er ennå ikke satt.»

1.2.4 Tollvesenets rolle

Ved eksport av forsvarsmateriell vil lov om toll og vareførsel (tolloven) av 21. desember 2007 kunne komme til anvendelse. Lovens kapittel 3 inneholder regler om varslings-, melde- og fremleggelsesplikt, og i kapittel 4 reguleres deklareringsplikt. Tolloven inneholder diverse bestemmelser om innførsel og utførsel av varer til og fra Norge. Varer er ikke tillatt utført/eksportert fra Norge før varen er deklarerert av Tollvesenets net. Deklarasjonen skal inneholde nærmere angitte opplysninger om vareeier, mottaker, type vare, varens verdi osv. Brudd på tollovens bestemmelser kan straffesanksjoneres etter kapittel 16.

Det foreligger en tollsamarbeidsavtale mellom Norge og Storbritannia, og det norske tollvesenet fikk i juni 2012 to henvendelser fra kolleger i britisk toll. Bakgrunnen var at man satte eksport av norske fartøyer til Nigeria i sammenheng med mistanke om korrupsjon i den nigerianske kystvakten.

Tollvesenet tok kontakt med eksportkontrollseksjonen i UD for å informere om problemstillingene som var tatt opp av britene, og etter anbefaling fra eksportkontrollkontoret informerte Tollvesenet også FLO om henvendelsen. Informasjonsutvekslingen var direkte og uformell og foregikk for det meste på saksbehandlernivå. Tollvesenets saksbehandler informerte også en kollega i PST om den britiske bekymringen. I tillegg til de seks MTB-ene omfattet informasjonsutvekslingen også KNM «Horten» og kystvaktskipet KV «Titran». Problemstillinger som ble tatt opp vedrørte tidspunktene for de faktiske utførelsen av fartøyene, kopier av dokumenter, transportrute for fartøyene, sluttbrukererklæringer, oversendelse av norske eksportdeklarasjoner mv.

Tolldirektøren har opplyst at flere av fartøyene kan ha blitt utført uten forutgående deklareringsplikt til Tollvesenet. Tre av MTB-ene («Geir», «Terne» og «Stegg») ble deklarerert etter at fartøyene faktisk var utført fra Norge.

1.2.5 *Salg av lastebiler til Eritrea*

Det fremgår av opplysninger fra tolldirektøren at fire deklarasjoner med til sammen 17 kjøretøyer, ble stoppet av tollregion Sør-Norge for nærmere kontroll. Det fremkom for alle deklarasjonene at avsender var AS Roger Jensen Trading Co. Ltd. og at mottaker var Tekeste Tesfamicael i Eritrea.

Samtlige 17 kjøretøy ble i mai/juni 2012 i samråd med eksportkontrollseksjonen i UD nektet utført. De samme kjøretøyene ble i august 2012 deklart for utførsel til De Forente Arabiske Emirater. Rapporten fra FNs overvåkingsgruppe for Somalia og Eritrea av 25. juni 2013 gir en beskrivelse av hvordan eksporten har foregått.

Kjøretøyene som endte opp i Eritrea, ble solgt på auksjon til et norsk firma før utførsel i 2012, og det er ikke snakk om eksport fra Forsvarets side.

Saken vedrørende mulig ulovlig eksport av tidligere militære lastebiler fra Norge til Eritrea ble anmeldt av Utenriksdepartementet 19. juni 2013.

1.2.6 *Utførsel av beltevogner til Sudan*

15 stk. BV 206 beltevogner ble i 2006 eksportert fra Norge til Storbritannia og deretter reeksportert til Norge og videre til Sudan. Storbritannia hadde på dette tidspunkt et strengere eksportregelverk enn Norge. To britiske statsborgere er senere straffedømt i forbindelse med reeksporten til Norge.

Det ble ikke gitt lisens fra Utenriksdepartementet for eksport av militære beltevogner fra Norge til Sudan. På basis av søknad fra et norsk firma om eksport av demilitariserte beltevogner til sivil bruk i Sudan, uttalte Utenriksdepartementet 24. januar 2006 at eksporten, under de gitte forutsetninger, ikke krevde lisens.

Totalt 30 beltevogner ble eksportert fra Norge til Sudan i 2006/2007. Deklareringen til Tollvesenet ble gjort på en korrekt måte.

FN innførte en våpenembargo mot ikke-regjeringsstyrker og individer, inklusive Janjaweed-militisen i Darfur i juli 2004 (sikkerhetsrådsresolusjon 1556 (2004)). Våpenembargoen ble i mars 2005 utvidet til å omfatte alle parter til våpenhvileavtalen som ble inngått i N'Djamena så vel som alle andre kjempe i Darfur, inklusive regjeringsstyrkene (sikkerhetsrådsresolusjon 1591 (2005)).

1.2.7 *Salg av F 5-jagerfly til USA*

To utrangerte 5-B jagerfly ble solgt til Northern General Leasing LLC (NGL) i februar 2015. Internrevisjonen i Forsvarsdepartementet har gjennomført en utvidet undersøkelse av salgene. Oppdraget ble igangsatt etter en innledende undersøkelse på bakgrunn av tips fra en privatperson med påstand om krittikverdige forhold i salgsprosessen. Internrevisjo-

nens rapport av 1. oktober 2015 tar for seg det historiske hendelsesforløpet fra salgsprosessen startet i 2002, med særlig vekt på perioden fra 2005, da dagens kjøper først meldte sin interesse for de to jagerflyene.

Det fremgår av internrevisjonsrapporten at NGL er et aksjeselskap registrert i Fort Worth Texas, opprettet i 2006. Basert på tilgjengelig informasjon om NGL ser det ut til at selskapets eneste formål har vært å kjøpe og leie ut de aktuelle jagerflyene til aktører som amerikanske myndigheter har godkjent. Undersøkelser utført i USA har vist at NGL høyst sannsynlig er et selskap som eies og kontrolleres av Hillwood Development Company LLC (Hillwood). Det er dette selskapet som betalte Forsvaret for kjøpet av flyene. Det fremgår av rapporten:

«Hillwood er eid av Ross Perot jr., sønn av tidligere presidentkandidat Ross Perot. Gjennom Hillwood og datterselskapene Alliance Airport Services og Alliance Aviation Services, driver han Fort Worth Alliance Airport (FWA), hvor flyene antagelig har vært siden 2008.»

Det fremgår videre at flyene har vært fremvist på flere flyshow på Alliance Airport. Utover dette er det ikke kjent verken for Forsvaret eller FD hva flyene har vært brukt til.

Et hovedfunn i rapporten er blant annet at Forsvaret ikke har kunnet fremvise dokumentasjon på at NGL i realiteten representerer amerikanske myndigheter. Dette er et absolutt krav, jf. Meld. St. 8 (2014–2015) Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2013, eksportkontroll og ikke-spredningssamarbeid. Det stilles videre spørsmål ved hvilke hensyn som har vært førende for det endelige salget til NGL, og om øvrige interessenter har hatt reell mulighet til å by på disse flyene siden de har blitt stående på Fort Worth Alliance Airport. Ut fra gjeldende regelverk og prinsipper for forsvarlig forvaltning mener internrevisjonen at salgsprosessen totalt sett har vært mangelfull og at den bærer preg av svak internkontroll; noe som gir rom for høy mislighetsrisiko.

Etter gjennomgang av rapporten i Forsvarsdepartementets politiske og administrative ledelse ble det besluttet at rapporten skulle oversendes Økokrim for vurdering.

På bakgrunn av nye opplysninger fra forsvarssjefen utarbeider departementet en oppdatert rapport om avhending av jagerflyene. Den oppdaterte rapporten er ennå ikke ferdigstilt.

1.3 *Komiteens behandling*

1.3.1 *Komiteens korrespondanse i forkant av kontrollhøringen 30. april 2015*

Saken startet med at komiteen i møte 14. oktober 2014 vedtok å sende likelydende brev med spørsmål

til forsvarsminister Ine M. Eriksen Søreide og utenriksminister Børge Brende. Komiteen ba i brevet de to ministrene om å redegjøre for de mange alvorlige påstandene som hadde fremkommet i media. Komiteen stilte spørsmål om hva som var faktum i saken og om hvorvidt regelverk og retningslinjer var fulgt av departementene og underliggende etater.

Komiteen mottok 24. oktober 2014 svarbrev fra både forsvarsministeren og utenriksministeren.

Forsvarsministeren uttalte blant annet:

«I Dagbladets artikler vises det til at tidligere norske marinefartøyer har endt opp hos private selskaper i utlandet. Fartøyene som omtales er seks misiltorpedobåter (MTB) av Hauk-klassen (KNM «Terne», KNM «Stegg», KNM «Geir», KNM «Falk», KNM «Jo» og KNM «Tjeld»), depotfartøyet KNM «Horten», skolefartøyene KNM «Hessa» og KNM «Vigra», samt transport- og indre kystvaktfartøyet KV «Titran».

Alle salgene ble gjennomført i tidsrommet februar 2012 – september 2013.»

Når det gjelder komiteens spørsmål om regelverk og retningslinjer var fulgt av departementet og underliggende etater i den konkrete saken omtalt i Dagbladet, viste forsvarsministeren til Normalinstruksen (Instruks for utrangering, kassasjon og avhending av materiell og fast eiendom som tilhører staten). Det ble videre vist til Forsvarsdepartementets retningslinjer for materiellforvaltning i forsvarssektoren og lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. (eksportkontrollloven) med tilhørende forskrifter.

Det fremgikk:

«Med dette som bakgrunn synes alle fartøysalgene i hovedsak å være gjennomført i tråd med gjeldende bestemmelser og instruks. Når det gjelder vurdering av eksport av materiellet i henhold til eksportkontrollforskriftens § 7, har imidlertid Forsvarets behandling av enkeltsaker vært mangelfull. Forsvaret er som eksportør forpliktet til å videreformidle til Utenriksdepartementet alle relevante opplysninger om materiellets bruk og sluttbruk. Forsvarets daværende gjeldende praksis vedrørende salg av sivilt materiell innebar ikke å hente inn informasjon om materiellets sluttbruk. At Forsvaret ved salget av fartøyene KNM «Hessa», KNM «Vigra» og KV «Titran» ikke har innhentet opplysninger om sluttbruk, og ved behov oversendt disse til Utenriksdepartementet for vurdering mot eksportkontrollforskriftens § 7, er således kritikkverdig. Ved salg til ikke-statlige utenlandske aktører, som for eksempel internasjonale sikkerhetsselskaper, burde slike opplysninger rutinemessig vært innhentet og vurdert av Forsvaret, samt ved behov forelagt Utenriksdepartementet for vurdering mot eksportkontrollforskriftens § 7. ...»

Forsvarsministeren redegjorde i brevet for iverksatte tiltak i etterkant av at saken ble kjent i media.

Det fremgikk blant annet at det var nedsatt en intern arbeidsgruppe for å vurdere gjeldende prosedyrer.

Det fremgikk videre at Forsvaret 14. august 2014 engasjerte PricewaterhouseCoopers (PwC) til å foreta en ekstern undersøkelse av gjennomførte salg av militære fartøy.

Forsvarsministeren skrev avslutningsvis:

«Forsvaret har som følge av de foreliggende opplysninger innført tiltak for å heve kompetansen om avhending i organisasjonen, blant annet for å legge bedre til rette for nødvendig kvalitetssikring, sporbarhet og etterprøvbarehet. Forsvaret har også formalisert den interne saksbehandling, så vel som den eksterne kommunikasjonen knyttet til avhending, herunder innført forbedrede rutiner for dokumentasjon og arkivering.»

Utenriksministeren viste i sitt svarbrev av 24. oktober 2014 til regelverket for eksportkontroll og redegjorde for faktum i saken.

Det fremgikk at Utenriksdepartementet hadde vært involvert i salget av åtte av de 10 båtene, og utenriksministeren svarte blant annet:

«Av disse båtene var en båt et sivilt fartøy i utgangspunktet. De syv andre båtene ble vurdert som sivile fartøyer etter demilitarisering og ombygging foretatt av FLO. Ingen av båtene var omfattet av kontrollistene på tidspunktet for eksport, og var derfor ikke omfattet av automatisk lisensplikt. Alle båtene var således kun gjenstand for lisensplikt dersom de var omfattet av «fang-alt»-bestemmelsen i dagjeldende forskrift § 1, bokstav f, om varer «... til militær bruk til områder hvor det er krig, krig truer eller til land hvor det er borgerkrig». Tilsvarende bestemmelse følger av gjeldende forskrift § 7, bokstav c.»

Utenriksministeren understreket at det er eksportørens plikt å foreta den første vurderingen av om et salg kan være omfattet av forskriften § 7 bokstav c. Dersom eksportøren kommer til at det er tilfellet eller dersom eksportøren er i tvil, har vedkommende eksportør en plikt til å forelegge saken for Utenriksdepartementet.

Det fremgikk videre:

«Utenriksdepartementet har i lys av denne saken vurdert at deler av eksportkontrollregelverket tidligere kan ha åpnet for en for stor grad av skjønn hos eksportøren mht. om en vare er lisenspliktig eller ikke. Utenriksdepartementet valgte derfor i september 2014 å stramme inn og tydeliggjøre regelverket ved at det nå er innført lisensplikt for alt materiell som er særlig konstruert eller modifisert for militær bruk, og som på et tidspunkt har vært omfattet av liste I, uavhengig av tilstand ved utførsel fra Norge.

Dette betyr at i dagens regelverk vil tidligere militære fartøyer som er ombygd til sivile formål være omfattet av liste I, automatisk være underlagt lisensplikt og dermed trenge en lisens fra Utenriksdepartementet for utførsel fra Norge. Fartøyer som har vært benyttet av Forsvaret, men som aldri har vært

modifisert for militær bruk, vil fortsatt kun være gjenstand for vurdering opp mot § 7 ved utførsel fra Norge.»

Den 5. november 2014 sendte komiteen et nytt brev til forsvarsministeren. Under henvisning til Dagbladets reportasjer ble det blant annet stilt spørsmål ved om alle fartøyene hadde forlatt Norge i tidsrommet februar 2012 til september 2013, eller om enkelte fartøy hadde blitt avhendet etter september 2013.

Forsvarsministeren svarte i brev datert 13. november 2014. Vedlagt brevet fulgte rapporten fra PricewaterhouseCoopers (PwC) av 31. oktober 2014 angående salg av marinefartøyer, samt forsvarssjefens sakssammendrag av funnene som fremkom i rapporten. Grunnet de detaljerte opplysningene i rapporten som lett kunne identifisere tjenestemenn, hadde forsvarssjefen valgt å unnta rapporten i sin helhet fra offentlig innsyn.

Når det gjelder komiteens spørsmål om avhendingstidspunkt, ble det vist til at kontrakt mellom Forsvaret og Norsk Megling & Auksjon om salg av transport- og indre kystvaktfartøyet KV «Titran» ble inngått den 19. september 2013. Det fremgikk av rapporten fra PwC at Norsk Megling & Auksjon anså seg selv som kjøper av KV «Titran» og at de skulle stå for alle praktiske detaljer i forbindelse med salget. Likevel signerte Forsvaret den 16. desember 2013 en «Bill of Sale» på fartøyet med OMAK Maritime Ltd. som kunde. Ifølge forsvarsministeren hadde Forsvarsdepartementet ingen opplysninger om når fartøyene forlot Norge.

På komiteens spørsmål om «hvilket skjønn har vært utøvet ved avhending av demilitarisert forsvarsmateriell, som man nå ikke lenger ønsker?» svarte forsvarsministeren at Forsvaret før endringen i eksportkontrollforskriften i oktober 2014 vurderte hva som var påkrevd av ombygging, endring og/eller fjerning av utstyr etc. for at materiellet ikke lenger skulle være omfattet av liste I. Ved tvil skulle Forsvaret alltid forelegge Utenriksdepartementet saken for avgjørelse. Det fremgikk:

«Denne vurderingen vil ikke lenger bli foretatt av Forsvaret. Under dagens regelverk vil også fartøy som tidligere var omfattet av Liste I, men som senere er ombygd til sivile formål, være underlagt lisensplikt etter forskriftens § 4 og dermed trenge en lisens fra Utenriksdepartementet for utførsel fra Norge.»

Forsvarsministeren skrev videre:

«... Som det fremgår av mitt svar til komiteen av 24. oktober 2014 erkjenner Forsvaret fullt ut at saksbehandlingen i denne saken har vært mangelfull, og jeg er i mitt svar klar på at Forsvarets håndtering av saken har vært kritikkverdigg. Forsvaret har som tidligere beskrevet derfor umiddelbart innført tiltak for å

heve kompetansen på avhending og forsvarlig forvaltning i organisasjonen, blant annet for å bidra til nødvendig kvalitetssikring, sporbarhet og etterprøvbarehet.

I PricewaterhouseCoopers' rapport fremkommer det informasjon som viser at det i Forsvaret er begått brudd på blant annet bestemmelsene om forsvarlig forvaltning. Som det fremgår av forsvarssjefens sammendrag erkjennes behovet for å forbedre egne saksbehandlingsrutiner i forbindelse med avhending av materiell og forsvarssjefen har allerede formalisert den løpende saksbehandlingen internt i etaten og opp mot Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet. Forsvarssjefen uttrykker også støtte til de tiltak som anbefales av PricewaterhouseCoopers, og varsler at de fleste tiltak vil bli gjennomført i inneværende år, og at alle tiltak vil bli gjennomført innen 2. kvartal 2015.

Forsvarsdepartementet ser svært alvorlig på de forhold som er avdekket i rapporten fra PricewaterhouseCoopers, og vil følge arbeidet med iverksetting av de varslede tiltakene i Forsvaret tett, og blant annet gjennom den løpende styringsdialogen kreve jevnlig rapportering av oppfølgingstiltakene. Forsvarsdepartementet vil utover dette vurdere ytterligere undersøkelser og tiltak.»

Vedlagt brevet fulgte en oversikt over besøk av nigerianske statsborgere til Haakonsværn i forbindelse med visninger av fartøy for salg.

Den 17. november 2014 sendte forsvarsministeren et nytt brev til komiteen der hun kommenterte avhendingen av KV «Titran». Det fremgikk at det fortsatt eksisterte enkelte uklarheter rundt blant annet salget av KV «Titran», og at hun fortløpende ville vurdere ytterligere undersøkelser og tiltak.

I brev fra forsvarsministeren av 17. desember 2014 ble det orientert om at Forsvaret hadde innført tiltak for å heve kompetansen om avhending i organisasjonen, blant annet for å legge bedre til rette for nødvendig kvalitetssikring, sporbarhet og etterprøvbarehet. Forsvaret hadde også formalisert den interne saksbehandlingen, så vel som den eksterne kommunikasjonen knyttet til avhending.

Det fremgikk videre:

«Forsvarsdepartementet har nå, som et øyeblikkelig tiltak, presisert overfor Forsvaret at fullmaktene knyttet til avhending av materiell inntil videre skal tilligge forsvarssjefen, og ikke delegeres videre til Forsvarets logistikkorganisasjon. I tillegg har departementet, for å bidra til at nødvendige og tilstrekkelige tiltak iverksettes på avhendingsområdet, intensivert oppfølgingen av og dialogen med forsvarssjefen. Forsvarsdepartementet har allerede gjennomført et første møte om temaet i den intensiverte styringsdialogen med forsvarssjefen, og vil i tiden som kommer følge forbedringsarbeidet nøye opp både gjennom ytterligere særskilte møter og rapportering.»

Avslutningsvis skrev forsvarsministeren:

«Forsvarsdepartementet er nå inne i en fase hvor ytterligere undersøkelser blir foretatt. Jeg er opptatt av åpenhet og at alle relevante forhold belyses i tilstrekkelig grad. Komiteen vil løpende bli informert dersom det fremkommer ny relevant informasjon utover det som allerede er fremsendt.»

I brev til komiteen fra utenriksministeren, datert 23. desember 2014, ble det vist til tidligere brev av 24. oktober 2014, der det ble fremført at Utenriksdepartementet ikke hadde mottatt henvendelser fra Forsvarets logistikkorganisasjon om fartøyene KNM «Hessa» og KNM «Vigra».

Utenriksministeren skrev:

«Det er riktig at FLO ikke hadde henvendt seg til Utenriksdepartementet og forespurt om lisensplikt på tidspunktet for salg av fartøyene. En ny gjennomgang av våre arkiver viser imidlertid at det var kontakt mellom FLO og Utenriksdepartementet i mars 2013. Da fartøyene skulle utføres stilte Tollvesenet spørsmål til FLO vedrørende mulig lisensplikt for disse to fartøyene, og ba om at dette ble avklart før fartøyene ble friggitt for utførsel. FLO tok da kontakt med Utenriksdepartementet 13. mars 2013. FLO oppga overfor Utenriksdepartementet at skipene var sivilt klasset da de ble bygget, og ikke var modifisert for militær bruk. Det var heller ikke innmontert listeført materiell i fartøyene. Videre oppga FLO at salget gikk til en portugisisk eier og at fartøyene ville bli registrert under britisk flagg og dermed være underlagt britisk jurisdiksjon.»

Komiteen sendte 7. januar 2015 et nytt brev til forsvarsministeren. Det ble vist til at Forsvarsdepartementet hadde iverksatt ytterligere undersøkelser av enkelte forhold i saken, og at dette ville kunne bidra til å belyse alle forhold rundt saken på en grundig og fyllestgjørende måte. Komiteen valgte på denne bakgrunn å utsette kontrollhøringen i saken.

Som et ledd i den videre behandlingen av saken ba komiteen om å få oversendt all dokumentasjon vedrørende avhending og salg av marinefartøyer, dvs. dokumenter som PwC og pressen hadde fått innsyn i. Komiteen ba om at både graderte dokumenter og dokumenter unntatt offentlighet skulle oversendes, og viste til sine rutiner for håndtering av graderte dokumenter. Komiteen ba samtidig statsråden om å vurdere offentliggjøring av rapporten fra PwC.

Den 9. januar 2015 svarte forsvarsministeren at den etterspurte dokumentasjonen ville bli oversendt, og at rapporten fra PwC ville bli offentliggjort og gjort allment tilgjengelig på Forsvarsdepartementets nettsider i en anonymisert/sladdet form.

Forsvarsministeren viste på ny til at det hadde fremkommet opplysninger som gjorde at det fortsatt var knyttet usikkerhet rundt gjennomføringen av salget av KV «Titran». Det fremgikk videre at Forsvarsdepartementet hadde gitt PwC et oppdrag med å undersøke forhold knyttet til enkelte av Forsvarets salg av fartøyer, og tredjeparters rolle.

Ved brev til komiteen datert 12. mars 2015 oversendte forsvarsministeren delvis taushetsbelagt dokumentasjonen som Forsvaret overleverte PwC i forbindelse med undersøkelsen samt offentliggjorte dokumenter som pressen var gitt innsyn i.

Den 27. mars 2015 oversendte forsvarsministeren rapporten fra PwC om forhold knyttet til enkelte av Forsvarets salg av fartøyer og tredjeparters rolle. Rapporten som Forsvarsdepartementets internrevisjon hadde gjennomført knyttet til det samme saksforholdet, var også vedlagt. Denne var gradert «Fortrolig» etter Beskyttelsesinstruksen. Forsvarsministeren viste til at begge rapportene, grunnet de alvorlige funnene, var oversendt Økokrim.

I et nytt brev av 29. april 2015 oversendte forsvarsministeren en fyldigere oversikt over aktuelle besøk til Haakonsværn orlogsstasjon basert på informasjon oversendt fra Forsvaret. For å kunne offentliggjøre opplysninger i størst mulig grad og samtidig hensynta forholdet til taushetsplikten, var taushetsbelagte opplysninger sladdet. Vedlagt brevet fulgte også en offentlig og sladdet versjon av rapport av 15. desember 2014 fra Forsvarsdepartementets internrevisjon.

1.3.2 Åpen kontrollhøring 30. april 2015

Kontroll- og konstitusjonskomiteen besluttet i møte 18. november 2014 å igangsette forberedelser i egen sak til Stortinget og å avholde kontrollhøring. Det ble først lagt opp til en høring i saken 9. januar 2015, men på bakgrunn av at Forsvarsdepartementet ønsket mer tid til egne undersøkelser i saken, ble høringen utsatt.

Høring i saken ble avholdt 30. april 2015.

Formålet med høringen var å få klarhet i hvordan norske utrangerte marinefartøyer kunne ende opp hos paramilitære selskaper i Vest-Afrika, gitt regelverket for avhendelse av utrangert militært materiell som setter forbud mot en slik sluttbruk av fartøyer.

Komiteen besluttet at høringen ville omhandle – men ikke begrense seg til – følgende problemstillinger:

- Har salgene av fartøyene vært i tråd med gjeldende regelverk?
- Har saksbehandlingen/håndteringen av salgene av fartøyene vært forsvarlig?
- Hvorfor har ikke varsellampene ringt (red flag)?
- I hvilken grad / på hvilken måte har Forsvarsdepartementet vært involvert i prosessen?
- Hvilke vurderinger ble gjort om salg contra destruksjon i forbindelse med beslutningen om avhendelse av fartøyene?
- I hvilken grad / på hvilken måte har UD vært involvert i prosessen?
- Hva gjøres nå for å minimere skadene?

Følgende ble invitert og møtte til høringen:

- Forsvarsminister Ine M. Eriksen Søreide
- Utenriksminister Børge Brende
- Tidligere utenriksminister Jonas Gahr Støre
- Tidligere forsvarsminister Anne-Grete Strøm-Erichsen
- Tidligere forsvarsminister og utenriksminister Espen Barth Eide
- Forsvarssjef admiral Haakon Bruun-Hanssen
- Sjef for Forsvarets logistikkorganisasjon, administrerende direktør Petter Jansen
- Tidligere forsvarssjef general Harald Sunde
- Tidligere forsvarssjef general Sverre Diesen
- Toll- og avgiftsdirektoratet ved tolldirektør Bjørn Røse
- Horten Skipsreparasjoner AS
- Norsk Megling & Auksjon AS

Komiteen inviterte også tidligere forsvarsminister Grete Faremo. Som Executive Director for UNOPS oppholdt hun seg i New York, og meldte forfall til høringen på grunn av et toppledermøte i FN den aktuelle dagen.

FORHOLDET TIL TAUSHETSBELAGT INFORMASJON

Utgangspunktet etter Stortingets forretningsorden § 75 bokstav b er at representantene har taushetsplikt om blant annet forhold av den art som er omhandlet i forvaltningsloven § 13 (noens personlige forhold m.m.)

Forsvarsdepartementet har i de offentlige versjonene av de to rapportene fra Pricewaterhouse Coopers (PwC) og rapporten fra Forsvarsdepartementets internrevisjon, under henvisning til offentleglova § 13, jf. forvaltningsloven § 13, sladdet opplysninger som blant annet kan bidra til å identifisere enkeltpersoner.

Det fremgår av Stortingets forretningsorden § 27 femte ledd at

«komiteen kan bare motta taushetsbelagte opplysninger for lukkede dører. Under åpen høring må komiteens medlemmer ikke gjengi eller vise til opplysninger underlagt lov- eller instruksfestet taushetsplikt.»

Av reglementet for åpne kontrollhøringer § 3 nr. 2 fremgår det at

«dersom et spørsmål ikke kan besvares uten å røpe opplysninger undergitt taushetsplikt, bør den innkalte gjøre komiteen oppmerksom på dette. Den innkalte kan anmode komiteen om å få avgi forklaring helt eller delvis for lukkede dører.»

Komiteen la dette til grunn.

Stenografisk referat fra høringen følger som vedlegg 32 til komiteens innstilling til Stortinget.

1.3.3 Komiteens korrespondanse i etterkant av kontrollhøringen 30. april 2015

BESØKENE PÅ HAAKONSVERN

Under høringen 30. april 2015 oppstod det etter ny informasjon fra Norsk Megling & Auksjon AS (NMA) uklarhet om hvilke besøk som ble gjennomført på Haakonsvern og hvem som deltok. Komiteen sendte på denne bakgrunn et brev til forsvarsministeren 12. mai 2015 og ba om en verifisering.

I svarbrev av 29. mai 2015 fra forsvarsministeren fremgår det at Forsvarsdepartementet hadde forholdt seg til den informasjonen som til enhver tid ble formidlet fra Forsvaret sentralt:

«Når det gjelder besøkene til Haakonsvern har Forsvarsdepartementet forholdt seg til den informasjonen som til enhver tid har vært videreformidlet fra Forsvaret sentralt. Forsvarsstaben har vært av den oppfatning at besøksloggen har vist faktisk gjennomførte besøk til Haakonsvern. Dette viser seg ikke å være korrekt. Ved Haakonsvern foreligger også annen dokumentasjon på om de besøkende faktisk har kvittert seg inn ved basen eller ikke. Forsvaret har derfor nå foretatt en fornyet gjennomgang og kvalitetssikring av de aktuelle besøkene i 2012.

Basert på den informasjonen som Forsvaret nå har fremskaffet, fremgår det av vedlagte oversikt om den enkelte faktisk har gjennomført besøket eller ikke. Den korrigerte oversikten viser at fire av sju innmeldte besøk knyttet til saken ikke ble gjennomført. ...»

Oversikten ble også oversendt i en offentlig versjon, der taushetsbelagte opplysninger var sladdet, jf. offentleglova § 13 og forvaltningsloven § 13. Det fremgikk at enkeltpersoner i den offentlige versjonen var sladdet blant annet på grunn av at de er eller har vært under etterforskning av Økokrim, og at departementet ikke kjente til deres nåværende status i etterforskningen.

Forsvarsministeren skrev avslutningsvis:

«Som jeg henviste til under kontrollhøringen 30. april, har det vært betydelige utfordringer knyttet til å fremskaffe og kvalitetssikre fullstendig informasjon om deler av denne saken. Den korrigerte informasjonen som nå foreligger knyttet til gjennomføringen av besøkene ved Haakonsvern, er et uttrykk for utfordringene som foreligger på dette området.»

Den 5. juni 2015 mottok komiteen et brev med vedlegg fra NMA om saken der det fra deres side ble redegjort for besøkene på Haakonsvern. Det fremgikk blant annet:

«Norsk Megling & Auksjon AS har i Kontroll- og konstitusjonskomiteens høring fått spørsmål som

kan reise tvil om NMA og ansattes integritet og troverdighet.

«Vi opplever det som forsøk på en ytterligere mistenkeliggjøring av NMA med bakgrunn at navnene på NMAs besøkende er fjernet fra loggene.»

NMA spesifiserte på denne bakgrunn besøkene nærmere i brevet. Det ble vist til besøk på Haakonsværn 1.–2. mai og 10. august 2012. Formålet med besøkene var visninger av KV «Titran». Det fremgikk videre:

«Uvisst av hvilken grunn har Forsvarsdepartementet sladdet NMA ansattes navn i besøksloggen. Dette med begrunnelse 'at personer som er under eller har vært under Økokrims etterforskning'.

For ordens skyld gjør vi oppmerksom på at NMA aldri har vært siktet, mistenkt eller under etterforskning i saken, se vedlagte brev fra advokatfirma Brækhus & Dege ved advokat Peder Morset.»

NMA sendte også en forespørsel til Nigerias ambassade i Stockholm. Komiteen mottok 10. juni 2015 en note fra Nigerias ambassade i Stockholm i sakens anledning.

KV «TITRAN»

I brev av 12. mai 2015 skrev komiteen til NMA og etterspurte, med henvisning til kontrollhøringen, «Bill of sale» for KV «Titran» samt kopi av salgskontraktene for fem av fartøyene.

Komiteen mottok 27. mai 2015 et brev fra Advokatfirmaet Brækhus Dege på vegne av NMA. Som vedlegg til brevet fulgte en rekke dokumenter, herunder ulike versjoner av «Bill of Sale» for KV «Titran».

Når det gjelder «Bill of Sale» for KV «Titran», fremgikk det:

«Hva angår «Bill of Sale» for KV Titran er situasjonen mindre klar, men Norsk Megling & Auksjon forklarte omstendighetene i et møte med Utenriksdepartementet 13. januar 2015 og senere i et brev fra oss av 5. februar 2015 (vedlegg 6). Som det fremgår av dette brevet, ble Titran overtatt på Horten kai av Omak Maritime Ltd, gjennom en transaksjon i to ledd hvor Nautic Africa Ltd først overtar skipet fra FLO og deretter videreselger det direkte til Omak Maritime.»

Det ble vist til at daglig leder for NMA, Morten Larsos i høringen 30. april 2015, forklarte for komiteen at FLO utstedte to «Bill of Sale» for fartøyet, både ett til Nautic Africa og ett direkte til Omak Maritime.

Det fremgikk videre:

«Dette må formodentlig tolkes som et forsøk på å bistå sluttbruker med å få fartøyet uttransportert fra norsk havn så raskt som mulig. Juridisk sett er det

korrekt å anse transaksjonen som først mellom FLO og Nautic Africa, og dernest mellom Nautic Africa og Omak Maritime. I praksis ble imidlertid prosessen gjennomført simultant på Horten kai, Omak Maritime tok kontrollen over fartøyet, sendte sin besetning om bord, og FLO fant det formodentlig enklest å utferdige et nytt dokument direkte til sluttbruker.»

Brevet fra Advokatfirmaet Brækhus Dege omtalte videre kontrakten som ble inngått med NMA og hvordan megleroppdraget ble utført. Det fremgikk blant annet at kontrakten med FLO ikke inneholdt noen bestemmelser om opplysningsplikt hva gjelder kjøpesummen. Derimot hadde Nautic Africa en klar interesse overfor sin kunde, Omak Maritime, i at kjøpesummen ikke ble offentlig.

Det beklages i brevet at de brev som ble sendt fra NMA til FLO og Forsvarsdepartementet i desember, var basert på en uriktig forståelse av jussen.

I brev til komiteen av 22. juni 2015 knyttet forsvarsministeren noen bemerkninger til den nye informasjonen som kom fram fra NMA i kontrollhøringen 30. april 2015 vedrørende det tidligere kystvaktfartøyet KV «Titran». Det fremgikk:

«... Forsvarsdepartementet sendte brev til NMA 18. desember 2014 der vi etterspurte dokumentasjon knyttet til salget av Titran, og vi har henvendt oss til firmaet igjen i brev 18. mai 2015. Departementet er også kjent med at Forsvaret har henvendt seg til NMA 12. juni 2015, med forespørsel om mer informasjon. Forsvarsdepartementet ba i brevet av 18. mai 2015 om at den dokumentasjonen som ble nevnt i kontrollhøringen også oversendes oss, slik at vi får et mer komplett bilde av salgsprosessen, herunder eventuelle salgskontrakter knyttet til fartøyet. Det ble i høringen også gitt opplysninger om at NMA likevel ikke anser seg som kjøper av Titran, i strid med de opplysninger NMA tidligere har gitt. Det ble fra NMA fremholdt at de optrådte som megler i salget. Forsvarsdepartementet ba derfor i brevet bl.a. også om en fullstendig redegjørelse for salgsprosessen, herunder hvem som opprinnelig var kjøper, hvordan dette salget kom i stand, hvem som kjøpte fartøyet i neste ledd og opplysninger om de konkrete kjøpesummene. ...»

Det fremgikk videre at departementet hadde mottatt store mengder informasjon fra NMA og var i gang med å gjennomgå materialet.

EKSPORT AV KJØRETØYER TIL ERITREA

I etterkant av kontrollhøringen 30. april 2015 hadde Dagbladet flere avisoppslag vedrørende eksport av kjøretøyer til Eritrea foretatt av firmaet AS Roger Jensen Trading Co. Ltd. (AS Roger Jensen).

I brev til komiteen av 12. mai 2015 kommenterte forsvarsministeren oppslagene i Dagbladet. Hun viste til at UN Somalia and Eritrea Monitoring Group 25. juli 2013 offentliggjorde en rapport på vegne av FNs sikkerhetsråd om tilstanden i Eritrea. Rapporten

ble utarbeidet på bakgrunn av Sikkerhetsrådets resolusjon 2060 (2012). Det fremkom blant annet informasjon om at to norske statsborgere hadde eksportert minst 35 tidligere militære kjøretøyer fra Norge, hvorav flere befant seg i Eritrea. Ifølge rapporten var Roger Jensen, eier av AS Roger Jensen og Tekeste Tesfamicael, eier av selskapet Brukt/Nytt maskineri Eksport, ansvarlige for eksporten.

Det fremgikk videre at Forsvarsdepartementet hadde blitt oppmerksom på saken høsten 2012 og samarbeidet med Utenriksdepartementet og UN Somalia and Eritrea Monitoring Group for å avdekke forholdene rundt salgene. Gjennom samarbeidet fremkom det at kjøretøyene hovedsakelig ble kjøpt inn via Forsvarets auksjoner i Norge og på tilsvarende auksjoner gjennomført av det svenske og danske forsvaret.

Forsvarsministeren skrev også:

«FN-rapporten av 25. juli 2013 omtaler forholdet som et mulig brudd på våpenembargoen mot Eritrea. Utenriksdepartementet anmeldte forholdet 19. juni 2013 som et mulig brudd på eksportkontrollregelverket samt forskrift om sanksjoner mot Eritrea.

Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) fattet 21. august 2013, på basis av FN-rapporten, vedtak om midlertidig utestengelse fra Forsvarets auksjoner for AS Roger Jensen. ...»

Det fremgikk videre at vedtaket ble påklaget, at FLO opprettholdt det og at saken ble oversendt Forsvarsdepartementet som klageinstans. Advokatfirmaet Brækhus Dege DA tilskrev Forsvarsdepartementet og viste til at FLO ikke på noe tidspunkt hadde opplyst hvilket grunnlag FLO hadde i lov eller forskrift for å fatte utestengingsvedtaket, eller hvilken lovhjemmel FLO skulle kunne påberope seg for å utferdige et slikt vedtak.

Forsvarsdepartementet konkluderte etter en gjennomgang og nærmere vurdering av saksforholdet med at vedtaket fattet av FLO ikke kunne opprettholdes. Det fantes etter departementets mening ikke hjemmelsgrunnlag i eksportkontrollloven eller i forskrift om sanksjoner mot Eritrea, til å nekte en aktør deltakelse i auksjoner arrangert av Forsvaret. Etter som eksportregelverket utelukkende regulerer utførsel av varer, tjeneste og teknologi, forelå det intet hjemmelsgrunnlag i regelverket for å utestenge aktører fra deltakelse i auksjoner arrangert av Forsvaret.

Forsvarsministeren opplyste at hun ville be Forsvaret se nærmere på det juridiske mulighetsrommet for eventuelt å kunne nekte salg til enkeltpersoner.

Komiteen sendte 21. mai 2015 et brev til forsvarsministeren der hennes uttalelser under kontrollhøringen 30. april 2015 ble sammenholdt med opplysningene i brevet av 12. mai 2015. Det fremgikk:

«Det fremgår av brevet at Forsvarsdepartementet har vært kjent med saken helt siden høsten 2012 og samarbeidet med blant annet Utenriksdepartementet og UN Somalia and Eritrea Monitoring Group for å avdekke forholdene rundt salgene.

Komiteen ber om statsrådens kommentarer til om hun hadde de faktiske kunnskapene om Eritrea-saken under høringen.

Det fremgår av statsrådets brev av 12. mai 2015 at Forsvaret vil bli bedt om å se nærmere på det juridiske mulighetsrommet for eventuelt å kunne nekte salg til enkeltpersoner. Komiteen ber om å bli holdt oppdatert om dette arbeidet.

Komiteen ber videre opplyst om statsråden kjenner til flere tilfeller av brudd på eksportkontrollregelverket enn de som så langt er omtalt i media.»

I brev av 29. mai 2015 svarte forsvarsministeren blant annet:

«I den såkalte Eritrea-saken var ikke Forsvaret eksportør, og hadde ingen særlige plikter i den forbindelse. De aktuelle salgene som lå til grunn for Utenriksdepartementets anmeldelse ble foretatt på auksjon før utførsel i 2012 til et norsk firma. Det var slik ingen eksport fra Forsvarets side. En eventuell eksport ville dermed i så fall bli gjennomført etter at Forsvaret hadde solgt og levert kjøretøyene, og avtalen med kjøper gjennomført. I dette tilfellet var det AS Roger Jensen Trading Co. Ltd (AS Roger Jensen) som stod ansvarlig for de opplysninger som ble gitt til UD i forbindelse med vurdering om eksporttillatelse. ...

... Saken om lastebilene var godt kjent gjennom media og ble dekket bredt i 2013, blant annet gjennom oppslag i NRK 6. september 2013, VG 7. september 2013 og Aftenposten 3. oktober 2013.

Jeg kjente til Eritrea-saken under høringen, men oppfattet spørsmålet fra komiteen til å omhandle saker der Forsvaret står som eksportør. Forsvaret var ikke eksportør i denne saken. Som kjent er det eksportøren som har opplysningsplikt, og dermed er ansvarlig overfor de som forvalter og håndhever eksportkontrollregelverket, som er Utenriksdepartementet.»

ØVRIG KORRESPONDANSE

I brev av 29. mai 2015 viste forsvarsministeren videre til at Forsvaret var bedt om å «gjennomgå alle salg tilbake til 2002 for å klarlegge om regelverk og rutiner hadde vært etterlevd, saksbehandlingen har vært forsvarlig og å belyse eventuelle uregelmessigheter i forbindelse med Forsvarets avhending av materiell». Det fremgikk videre at komiteen ville bli holdt løpende orientert dersom det ble avdekket brudd på eksportkontrollregelverket fra Forsvarets side gjennom dette arbeidet eller andre undersøkelser ut over det som allerede var kjent.

Komiteen sendte 31. august 2015 et oppfølgingsbrev til forsvarsministeren. Det ble vist til brev datert 22. juni 2015, der det fremgikk at departementet hadde mottatt ny informasjon fra NMA og at materialet ville bli gjennomgått. Komiteen imøteså en orientering fra statsråden på bakgrunn av departementets gjennomgang av informasjonen.

Forsvarsministeren viste i sitt svarbrev av 14. september 2015 til at det nye materialet fra NMA ikke klargjorde de åpne spørsmålene i sakskomplekset. Det var fortsatt ikke fremlagt salgskontrakt for KV «Titran», og i tillegg hadde det fremkommet ytterligere en signert versjon av Bill of Sale for fartøyet. Det fremgikk at departementet på bakgrunn av den nye informasjonen fra NMA derfor ikke hadde kommet nærmere å belyse de faktiske forhold rundt salget av KV «Titran». Det ble vist til at den nye informasjonen fra NMA underbygget kompleksiteten i saken og viste utfordringene med å få fullstendig og verifisert informasjon.

Den 1. oktober 2015 sendte komiteen nye brev til både forsvarsministeren og utenriksministeren med en rekke spørsmål.

Forsvarsministeren svarte i brev av 12. oktober 2015. På komiteens spørsmål om Forsvaret (FLO) var kjent med at marinefartøyene skulle selges til Nigeria, og hvem som i så fall var kjent med det, svarte forsvarsministeren:

«Sluttbrukererklæringen for salgene av de tidligere MTB-ene og KNM Horten i 2012 bekreftet at fartøyene blant annet skulle brukes til fiskerioppsyn i Economic Community of West African States (ECOWAS)-regionen. Det var altså kjent for Forsvaret og Utenriksdepartementet at disse sju fartøyene skulle seile i områdene utenfor Vest-Afrika (inkludert farvannene utenfor Nigeria), men ikke at de skulle selges til Nigeria.»

Når det gjelder salget av KV «Titran», viste forsvarsministeren til at det fortsatt var uklarerheter. Det fremkom at departementet nå kjente til to forskjellige «Bill of Sale» for Titran fra Forsvaret, som begge var signert og notarialbekreftet, men at det ikke kunne stadfestes hvilken som var gjeldende. Det fremkom også:

«Selv etter gjentatte forsøk på å skape klarhet i spørsmålet, er det fortsatt ikke dokumentert hvem som kjøpte fartøyet Titran fra Forsvaret. ...»

NMA har så langt oversendt en hel rekke dokumenter som vi ikke kan se er relevante for å besvare våre spørsmål, og har således etter vårt syn ikke bidratt til oppklaring. Vi er kjent med at NMA har henvendt seg til andre i denne saken og sendt informasjon til ulike aktører. ...»

Det fremkom også:

«Som komiteen er kjent med, er sakskomplekset oversendt Økokrim. Påtalemyndigheten har, etter det Forsvarsdepartementet kjenner til, fortsatt en aktiv etterforskning, og relevant informasjon i saken oversendes fortløpende Økokrim.»

Når det gjelder spørsmålet om departementet/Forsvaret hadde gjort ytterligere undersøkelser av hvem som stod som selger av KV «Titran» etter at det opprinnelige salget til CAS Global ble kansellert, viste forsvarsministeren til at NMA senest i brev av 9. oktober 2015 var bedt om å fremlegge en fullstendig redegjørelse for salgsprosessen og at departementet nå ventet på svar.

På spørsmål om salg av lastebiler til Eritrea viste forsvarsministeren til at det var igangsatt et arbeid for å få belyst det rettslige handlingsrommet for å kunne nekte deltakelse og avvise bud fra enkeltpersoner og firmaer på Forsvarets auksjoner og at departementet hadde innhentet vurderinger fra Wikborg, Rein & Co. Det fremkom at advokatfirmaets vurderinger var til avsluttende vurderinger i departementet.

Det fremkom videre:

«Etter departementets vurderinger og mottatte innspill, faller salg av materiell fra Forsvaret innenfor Forsvarets private autonomi. Forsvaret kan derfor i utgangspunktet fritt beslutte hvem det er ønskelig å selge eller ikke selge materiell til. Forsvarsdepartementet vurderer at Forsvaret kan unnlate å selge materiell til enkeltpersoner eller firmaer når det foreligger saklige grunner. Dette gjelder også, etter Forsvarsdepartementets vurdering, salg til høystbydende på auksjon.

I den såkalte Eritrea-saken var ikke Forsvaret eksportør, og hadde derfor ingen særlige plikter i forbindelse med eksporten. Kjøretøyene som endte opp i Eritrea, og som lå til grunn for Utenriksdepartementets anmeldelse av forholdet, ble solgt på auksjon til et norsk firma før utførsel i 2012. Det var altså ingen eksport fra Forsvarets side.»

Forsvarsministeren viste videre til at hun ikke kunne utelukke at det ble avdekket flere saker gjennom Forsvarets pågående gjennomgang av materiellforvaltning tilbake til 2002 eller andre undersøkelser. Det fremgikk også:

«Forsvarsdepartementets internrevisjon har ettergått ett salg av to utrangerte F-5-jagerfly til et firma i USA. Rapporten fra vår internrevisjon ble ferdig 12. oktober, og funnene er av en slik karakter at de nå vil oversendes Økokrim som en mulig del av dette sakskomplekset.»

Forsvarsministeren skrev avslutningsvis:

«Jeg vil holde komiteen orientert om behandlingen av siste rapportering i Forsvarets gjennomgang av materiell tilbake til 2002. Jeg vil også ettersende internrevisjonens rapport om avhendingen av de to utrangerte F-5 jagerflyene.»

Utenriksministeren besvarte komiteens spørsmål i brev av 12. oktober 2015.

På spørsmålet om UD var kjent med at marinefartøyene skulle selges til Nigeria, at et nigeriansk selskap var sluttbruker, og hvem som i så fall var kjent med det, svarte utenriksministeren:

«Utenriksdepartementets kunnskap baserte seg på Forsvarets Logistikkorganisasjons (FLO) opplysninger om utførsel av sivile fartøy til 1) nærstående land 2) for sivil bruk 3) til et britisk selskap 4) under britisk flagg og 5) underlagt britisk eksportkontroll ved eventuell re-eksport. På basis av denne informasjonen kom Utenriksdepartementet til at det ikke var lisensplikt.

Utenriksdepartementet var ikke kjent med annen sluttbruk og sluttbruker enn ovennevnte. Det er eksportørens plikt å innhente opplysninger om kjøper og sluttbruk, fremlegge disse for Utenriksdepartementet og påse at salget gjennomføres i henhold til forutsetningene. Utenriksdepartementets rolle er å vurdere lisensplikt basert på eksportørens opplysninger.»

På spørsmålet om salg av KV «Titran» viste utenriksministeren blant annet til at det fortsatt kan være uklarer knyttet til omstendigheter rundt salget av fartøyet før det ble eksportert fra Norge, men at departementet basert på dagens kunnskap la til grunn at det er FLO som er «leverandør» og ansvarlig for eksport i eksportkontrollforskriftens forstand, som dermed skulle ha avklart eventuell lisensplikt.

Utenriksministeren viste videre til at etter dagens regelverk vil tidligere militære fartøy som er ombygd til sivile formål, automatisk være underlagt lisensplikt og dermed trenge en lisens fra Utenriksdepartementet før utførsel fra Norge. Sivile fartøyer som har vært benyttet av Forsvaret, men som ikke har vært særskilt ombygget eller utrustet til militær bruk, vil fortsatt kun være gjenstand for vurdering opp mot «fang alt»-bestemmelsen ved utførsel fra Norge. Utenriksministeren uttalte videre:

«Det skal ikke herske tvil om at materiell som har vært omfattet av kontrollisten nå er lisenspliktig uavhengig av nåværende tilstand. Dette mener jeg vil bidra til å redusere risikoen for lignende saker i fremtiden ved at Utenriksdepartementet heretter blir forelagt slike saker for ordinær lisensvurdering.»

Når det gjelder utførselen av 17 lastebiler til Eritrea, svarte utenriksministeren at utførselen fra 2012 var i strid med regelverket den gang, og også ville vært i strid med dagens regelverk.

På spørsmålet om Utenriksdepartementet var kjent med våpenembargoen da godkjenning til utførsel av beltevogner til Sudan ble gitt, svarte utenriksministeren følgende:

«La meg først understreke at Utenriksdepartementet ikke har gitt lisens for eksport av militære bel-

tevogner fra Norge til Sudan. På basis av søknad fra et norsk firma om eksport av demilitariserte beltevogner til sivilt bruk i Sudan uttalte Utenriksdepartementet 24. januar 2006 at denne eksporten, under de gitte forutsetninger, ikke krevde lisens.

FN innførte en våpenembargo mot ikke-regjeringsstyrker og individer, inklusive Janjaweed-militisen, i Darfur, i juli 2004 (Sikkerhetsrådsresolusjon 1556 (2004)). Våpenembargoen ble utvidet i mars 2005 (Sikkerhetsrådsresolusjon 1591 (2005)) til å omfatte alle parter til våpenhvileavtalen som ble inngått i N'Djamena så vel som alle andre kjempende i Darfur, inklusive regjeringsstyrkene.»

Det ble videre vist til at våpenembargoen var gjennomført i norsk rett ved eksportkontrollforskriften og tilhørende retningslinjer og at EUs våpenembargo mot Sudan som ble innført i 2005, i sin helhet er ivare tatt gjennom den norske eksportkontrollovgivningen.

Når det gjelder spørsmålet om Utenriksdepartementet var kjent med at Norge ble oppfattet som «et smutthull» i forhold til det internasjonale regelverket, redegjorde utenriksministeren for forskjellen mellom det norske og det britiske regelverket. Det ble vist til at Norge før september 2014 åpnet for demilitarisering av tidligere militært utstyr for salg på det sivile markedet. Etter endringen 9. september 2014 er det norske regelverket nå tilsvarende det britiske med hensyn til lisensplikt for tidligere militært utstyr («en gang militært – alltid lisenspliktig»). Utenriksministeren redegjorde i brev av 12. oktober 2015 nærmere for salg av beltevogner fra Forsvaret.

Det fremgikk blant annet at Utenriksdepartementet ikke har noen praksis med hensyn til å varsle eksportører av utrangert forsvarsmateriell om aktører som er domfelt i utlandet, og som kan tenkes å kjøpe slikt utstyr. Avslutningsvis i brevet skrev utenriksministeren at departementet samarbeider tett med Toll- og avgiftsdirektoratet og Politiets sikkerhetstjeneste i utøvelsen av eksportkontrollregelverket, slik at eventuelle omgørelser kan bli avdekket.

I brev datert 15. oktober 2015 skrev komiteen til utenriksministeren på bakgrunn av oppslag i Dagbladet om at tollerne ved Bjørn fjell tollsted hadde stanset en russisk lastebil med to militære beltevogner som var i ferd med å krysse grensen til Nord-Sverige den 21. september 2015. Komiteen stilte følgende spørsmål:

«1. Hvilke vurderinger ble gjort av eksportkontrollkontoret i UD ved henvendelse fra Tollvesenet?

2. Er Forsvaret konsultert vedr vurderingen av om materiellet har militær kapasitet?

3. Hva er begrunnelsen for at man fra UD's side innvilger eksportlisens for eksport av norske belte-

vogner til Russland via Sverige når man samtidig har innført full våpenembargo mot Russland?»

Utenriksministeren redegjorde i svarbrev av 19. oktober 2015 nærmere for kontakten med Tollvesenet og kontakten mellom eksportøren og seksjon for eksportkontroll i Utenriksdepartementet. Utenriksministeren skrev avslutningsvis:

«Utenriksdepartementet har i denne aktuelle sak innvilget lisens for eksport til Sverige av to demilitariserte BV 202 beltevogner av modell 1977 til en samlet verdi av 8000 kroner. Ifølge både eksportør og importør var beltevoignene ikke ment for Russland. Departementet har i etterkant av utførselen på ny vært i kontakt med den svenske kjøperen to ganger. Han opplyste ved begge anledninger at de to beltevoignene nå befinner seg i Finland for reparasjon og ombygging til skogsdrift i eie av den svenske kjøperen.

Avslutningsvis vil jeg legge til at Russland aldri har vært åpnet som mottager av listeført forsvarsmateriell fra Norge. Våpenembargoen som ble innført ved de restriktive tiltakene endret med andre ord ikke på dette forholdet, da Norge aldri har åpnet for slik eksport.»

Den 14. oktober 2015 oversendte forsvarsministeren rapporten fra Forsvarsdepartementets internrevisjon om salget av to utrangerte F-5 jagerfly. Rapporten var gradert «Fortrolig», men departementet har senere publisert en sladdet offentlig versjon.

I brev til komiteen datert 2. november 2015 redegjorde forsvarsministeren for at departementet hadde mottatt nye opplysninger fra forsvarssjefen om salgsprosessen av de to F-5 jagerflyene. Det fremgikk:

«De nye opplysningene er til nærmere behandling og analyse i departementet, og det vil bli utarbeidet en oppdatert rapport om avhending av F-5 jagerfly.

Den oppdaterte rapporten vil bli oversendt kontroll- og konstitusjonskomiteen så snart den foreligger. Jeg gjør for ordens skyld oppmerksom på at Økokrim selvsagt vil motta samme informasjon.»

1.3.4 Åpne kontrollhøringer 26. og 27. november 2015

Komiteen besluttet i møte 15. oktober 2015 å avholde ny kontrollhøring om avhending av brukt forsvarsmateriell og utførsel av dette materiellet til utlandet.

Bakgrunnen var at sakskomplekset hadde vokst i omfang og i tillegg til salg av marinefartøyer til Nigeria, omfattet utførsel av lastebiler til Eritrea, utførsel av beltevogner til Sudan, utførsel av beltevogner til Sverige og salg av F-5 jagerfly til USA.

Komiteen besluttet at høringen ville omhandle – men ikke begrense seg til – følgende problemstillinger:

1. Er dagens regelverk for avhending av utrangert/brukt forsvarsmateriell godt nok?
2. Hvordan er den politiske behandlingen i forbindelse med avhending av slikt materiell?
3. Er informasjonsutvekslingen og arbeidsdelingen mellom Forsvaret og Utenriksdepartementet god nok når det gjelder eksport av utrangert forsvarsmateriell?
4. Hvordan sikrer Forsvarsdepartementet at regelverket for avhending av utrangert forsvarsmateriell blir overholdt?
5. Hvordan sikrer Forsvaret at regelverket for avhending av utrangert forsvarsmateriell blir overholdt?
6. Hvordan sikrer Utenriksdepartementet at eksportkontrollregelverket blir overholdt?
7. Hvilke systemer foreligger i Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet for kvalitets-sikring av avhendingsprosessen, herunder systemer for å fange opp eventuelle misligheter?

Kontrollhøringen 26. november 2015 bestod av en åpen del med orlogskaptein og tidligere saksbehandler i FLO SAS, nå pensjonist, Bjørn Stavrum samt en lukket del med tidligere sjef FLO SAS, kommandørkaptein Odd Stein Melsæter. Stavrum tok selv kontakt med komiteen og ba om å få gi en orientering. Siden han har hatt en sentral rolle i forbindelse med flere av de avhendingssakene som var tema for høringen, var det av stor interesse for komiteen å høre ham. Stavrum ble på denne bakgrunn invitert til en åpen høring. Stenografisk referat fra høringen følger som vedlegg 32 til innstillingen.

Følgende ble invitert og møtte til høringen 27. november 2015:

- Forsvarsminister Ine M. Eriksen Søreide
- Utenriksminister Børge Brende
- Tidligere utenriksminister Jonas Gahr Støre
- Tidligere forsvarsminister Grete Faremo
- Tidligere forsvarsminister Anne-Grete Strøm-Erichsen
- Forsvarssjef admiral Haakon Bruun-Hanssen med sjef for Forsvarsstaben, Erik Gustavson
- Tidligere sjef for Forsvarsstaben, viseadmiral Jan Eirik Finseth
- Sjef for Forsvarets logistikkorganisasjon, administrerende direktør Petter Jansen
- Tidligere sjef for Forsvarets logistikkorganisasjon, generalmajor Trond R. Karlsen
- Toll- og avgiftsdirektoratet ved tolldirektør Bjørn Røse
- Norsk Megling & Auksjon AS v/daglig leder Morten Larsos

- Bekkevold Defence v/daglig leder Erik Bekkevold

Komiteen inviterte også tidligere forsvarsminister og utenriksminister Espen Barth Eide til høringen. I egenskap av å være FNs generalsekretærs spesialutsending til Kypros-forhandlingene, befant han seg i Nicosia på det aktuelle tidspunktet, og han meldte derfor forfall til høringen.

Stenografisk referat fra høringen følger som vedlegg 32 til komiteens innstilling til Stortinget.

1.3.5 Komiteens korrespondanse i etterkant av kontrollhøringene 26. og 27. november 2015

I brev til komiteen datert 9. desember 2015 oversendte utenriksministeren fortrolig informasjon vedrørende eksporten av beltevogner til Sudan. Bakgrunnen for oversendelsen var spørsmål fra representanten Hans Fredrik Grøvan under høringen 27. november 2015.

På bakgrunn av opplysninger som fremkom om F-5 jagerflyene under høringen av Erik Bekkevold, Bekkevold Defence, oversendte komiteen 1. desember 2015 utdrag av referatet til Espen Barth Eide og ba om kommentarer. Barth Eide redegjorde i svarbrev av 18. desember 2015 nærmere for sin kontakt med Bekkevold. Brevet følger som vedlegg 31 til innstillingen.

I brev av 18. februar 2016 fra komiteen til forsvarsministeren viste komiteen til forsvarsministerens brev av 2. november 2015, der det ble opplyst at det på bakgrunn av nye opplysninger ville bli utarbeidet en ny rapport om avhending av de to F-5 jagerflyene, og at rapporten ville bli oversendt komiteen.

Av hensyn til det pågående arbeidet med en innstilling til Stortinget, ba komiteen opplyst om det vil bli utarbeidet en slik rapport og når den i så fall kan forventes å foreligge. Komiteen ba også om å bli gjort kjent med eventuelle nye relevante opplysninger i tilknytning til sakskomplekset.

I svarbrev datert 19. februar 2016 opplyste forsvarsministeren at ny rapport om avhending av F-5 jagerflyene fra Forsvarets internrevisjon skulle ferdigstilles innen utgangen av mars, og at den da ville bli oversendt komiteen.

Komiteens korrespondanse med forsvarsministeren og utenriksministeren følger som vedlegg 1 til 30 til innstillingen.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jette F. Christensen, Are Helseth og lederen Martin Kolberg, fra

Høyre, Erik Skutle og Michael Tetzschner, fra Fremskrittspartiet, Tom E. B. Holthe og Helge Thorheim, fra Kristelig Folkeparti, Hans Fredrik Grøvan, fra Senterpartiet, Per Olaf Lundteigen, fra Venstre, Abid Q. Raja, fra Sosialistisk Venstreparti, Bård Vegar Solhjell, og fra Miljøpartiet De Grønne, Rasmus Hansson, viser til sak om salg av brukt og utrangert forsvarsmateriell.

Bakgrunn for kontrollsaken

Komiteen viser til at bakgrunnen for kontrollsaken var en serie artikler i Dagbladet i 2014 om forholdene rundt salg av en rekke tidligere norske marinesfartøyer som angivelig hadde havnet hos paramilitære grupper i Nigeria og også senere i andre vestafrikanske land. Underveis har saken blitt utvidet til også å omfatte utførsel av beltevogner til Sudan, utførsel av lastebiler til Eritrea, utførsel av beltevogner til Sverige og salg av F-5 jagerfly i USA.

Komiteen viser til at det var journalist i Dagbladet, Kristoffer Egeberg, som i en artikkel 14. juni 2014 med overskriften «Beryktet eks-pirat bruker norske krigsskip» gjorde kontroll- og konstitusjonskomiteen oppmerksom på saken. Inngressen lød som følger:

«Dagbladet kan i dag avdekke hvordan norske myndigheter solgte flere marinesfartøyer til et britisk sikkerhetselskap registrert på en campingplass i Surrey. Nå inngår fartøyene i en privatdrevet marinestyrke eid av en tidligere nigeriansk opprørsleder som skal jakte pirater og drive inn skatter. For et av verdens mest lovløse og korrupte land.»

Artikkelen beskriver hvordan Utenriksdepartementet i forbindelse med at daværende utenriksminister Jonas Gahr Støre stoppet salget av KNM «Horten», gjorde det helt klart at det ikke bare var uaktuelt, men også et brudd på eksportlovgivningen å selge norske krigsskip til private aktører som kan komme til å bevæpne dem og tilby sikkerhetstjenester utenfor Afrikas kyst. På dette tidspunkt var skipene ikke demilitarisert eller klassifisert som sivile fartøyer. Det blir deretter vist til at Forsvaret i 2012 skrev kontrakt med det britiske selskapet CAS Global om salg av de seks demilitariserte missiltorpedobåtene «Geir», «Hauk», «Jo», «Stegg», «Terne» og «Tjeld». Senere fikk samme selskap kjøpe det store støttefartøyet KNM «Horten». Denne gangen med Utenriksdepartementets godkjenning.

Videre kommer det frem i artikkelen at Forsvaret ikke sjekket bakgrunnen til kjøperen samtidig som Utenriksdepartementet baserte sine vurderinger på opplysninger de fikk fra Forsvaret. Sist, men ikke minst ble mangelen på åpenhet fra Forsvaret avdek-

ket. Journalistenes strev med å få ut opplysninger av Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) som var ansvarlig for salget, ble behørig omtalt. På denne bakgrunn ble det av en samlet komité åpnet sak.

Komiteen mener at denne første artikkelen i en lang serie inneholder mange av de sentrale spørsmålene som komiteen har søkt å få svar på:

- om slike salg er lovlige eller i henhold til reglementet for avhending
- om de som foresto salget visste hva de skulle brukes til og av hvem
- hva henholdsvis Forsvaret/FD og UD har ansvar for
- ansvarsforholdene innad i Forsvaret
- om dialogen mellom Forsvaret og FD, og til slutt om åpenhet og vilje til å informere utad.

Hovedoppgaven for kontroll- og konstitusjonskomiteen har vært å avklare hvordan tidligere militære fartøyer og annet militærmateriell kunne havne blant annet i Vest-Afrika eller land som er underlagt våpenembargo, og om de endringer i regelverket som er gjort med bakgrunn i de konkrete sakene, anses tilstrekkelige til å hindre lignende saker i fremtiden.

Komiteen vil på det sterkeste understreke viktigheten av at vi har et forsvar som er underlagt demokratisk kontroll.

Komiteens behandling

Komiteen viser til at komiteen i oktober 2014 vedtok å sende første brev i en rekke av flere til forsvarsministeren og utenriksministeren, med spørsmål om alle avsløringene i media.

Komiteen viser til at saken om salg av utrangerte marinefartøyer til paramilitære selskaper i Vest-Afrika og annet utrangert forsvarsmateriell som har blitt solgt, har blitt gjenstand for grundig behandling. Det har vært utstrakt korrespondanse mellom komiteen og henholdsvis Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet. Saken har også vært gjenstand for to kontrollhøringer. Avdekkingen av uregelmessigheter har ført til at deler av sakskomplekset har blitt oversendt Økokrim. Komiteen mener dette understreker sakens alvor.

Forholdet til pågående etterforskning

Komiteen viser til at deler av flere av sakene som er omtalt, er under politietterforskning. Komiteen har så langt det har vært mulig forsøkt å unngå å gå inn på forhold som har betydning for den strafferettslige behandlingen av sakene og i stedet konsentrert seg om de mer prinsipielle sidene av salgene, herunder sett på systemene for avhending.

Komiteen vil presisere at det er påtalemyndigheten, og kun denne, som skal ta stilling til om lov-

verket har blitt overholdt og hvilke strafferettslige konsekvenser eventuelle lovbrudd skal få.

Avhendingsprosessen

Komiteen viser til at Forsvaret de siste 20 år, etter «den kalde krigens» slutt, har gått fra å være et mobiliseringsforsvar til et innsatsforsvar. I tillegg kommer at Norge har deltatt med militære styrker i ulike militære utenlandsoperasjoner. Dette har over tid medført store endringer i forsvarsstrukturen. Omorganiseringen og moderniseringen har medført at mye utstyr har blitt faset ut og erstattet av nytt materiell. Komiteen viser til at mye av det gamle materiellet er blitt hugget opp og destruert.

I forbindelse med utfasing av ca. 1500 beltevogner av typen BV-202 i 2001 og 2002 ble mange av disse hugget opp i stedet for at private og organisasjoner fikk kjøpt vognene av Forsvaret. Kritikken i media ble så stor at forsvarsministeren selv tok initiativ til å få stoppet destrueringen av vognene. I den påfølgende debatten i Stortinget tok samtlige partier til orde for at en videre destruering av beltevognene ville være en meningsløs sløsing som ville sette Forsvaret i et svært dårlig lys når det gjelder bruk av offentlige midler.

Komiteen viser til Innst. S. nr. 121 (2001–2002), der forsvarskomiteen vektlegger det politiske ansvaret for at avhending av materiell skjer på en samfunnsnyttig måte og i tråd med regelverket:

«Komiteen forutsetter at departementet forsikrer seg om at vognene blir avhendet på en samfunnsnyttig måte, ved at beltevognene eller deler fra beltevognene blir tilbudt hjelpekorps, organisasjoner, offentlige etater og andre som innfrir kravene til bruk av materiellet, i kombinasjon med avhending til firmaer for eventuelt videresalg, demontering eller destruering av vogner som ikke lar seg omsette på annen måte».

Komiteen viser til at forsvarskomiteen den gang ikke forutsatte omfattende salg til private aktører i utlandet, men ønsket en mer fornuftig avhending av materiell som kunne komme til samfunnets nytte, også etter Forsvarets bruk.

Som følge av stortingsbehandlingen, jf. Innst. S. nr. 121 (2001–2002), ble alt materiell som kunne tenkes å ha en økonomisk verdi, lagt ut for salg. I løpet av de siste ti årene har Forsvaret solgt utrangert overskuddsmateriell for mer enn 1 mrd. kroner. Etter 2002 er det gjennomført over 10 000 salg av utrangert forsvarsmateriell.

Komiteen viser til at de seks første Missil/Torpedo-båtene (MTB-ene) som ble faset ut i 2008, ble hugget opp. Dette avstedkom stor negativ oppmerksomhet i media. Bakgrunnen var blant annet at fartøyene så sent som i 2002 ble modernisert for mellom 1 og 2 mrd. kroner, for at de kunne operere frem til

2015, da nytt materiell skulle overta. På grunn av medieoppmerksomheten ble de resterende MTB-ene lagt ut for salg med unntak av to fartøyer som ble brukt som målfartøyer for Sjøforsvaret.

Komiteen viser til at Forsvarets avhendingsprosjekt (FAP) ble opprettet høsten 2002 for å avhende overskuddsmateriell etter avviklingen av mobiliseringsforsvaret og overgangen til et innsatsforsvar. FAP var gjennomførende instans for all avhending i Forsvaret frem til prosjektet ble avviklet ved utgangen av 2010. Oppgavene med avhending ble da innlemmet som en del av linjeorganisasjonen i en egen Seksjon for avhending og salg (SAS) i Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO).

Komiteen viser til at utfasing av strukturmateriell som gjelder hele fartøyklasser avgjøres av storting og regjering. Annet materiell som skiftes ut, bestemmes av forsvarssektoren selv. Selve avhendingsprosessen initieres ved at systemeier for materiellet utsteder en avhendingsordre. For militære fartøyer foretas dette av Forsvarets logistikkorganisasjon/Maritime kapasiteter på Haakonsværn. Avhendingsordren sendes i linjen til saksbehandler i FAP/SAS som utfører selve avhendingen.

Komiteen viser til at det i perioden 2009–2013 har vært avholdt månedlige koordineringsmøter mellom FLO stab og Forsvarsstaben (FST). Fra 2012 har Forsvarsdepartementet (FD) også vært representert som observatør. På disse koordineringsmøtene har avhending av materiell vært et fast punkt på agendaen. Orienteringene har vært holdt på et overordnet nivå. På disse møtene kunne det bli informert om Forsvarets beslutninger om salg/eventuell skrotting av materiellet. Komiteen finner det derfor rimelig å anta at både Forsvarsstaben og FLO stab samt Forsvarsdepartementet (spesielt etter 2012) hadde en forholdsvis god oversikt over hvilket materiell som til enhver tid skulle avhendes, samt fremdriften av dette arbeidet.

Regelverket for avhending av forsvarsmateriell

Komiteen viser til at når forsvarsmateriell avhendes, skal dette i utgangspunktet gjøres på en økonomisk forsvarlig måte. Forsvaret skal følge «Instruks for utrangering, kassasjon og avhending av materiell og fast eiendom som tilhører staten» også benevnt «Normalinstruksen», jf. forskrift av 17. mars 1978.

Komiteen viser til at Normalinstruksen legger til grunn avhending skal skje på den måten som gir størst økonomisk utbytte. Normalt skjer dette ved salg etter offentlig kunngjøring eller ved auksjon. Salg kan også skje gjennom megler. Uavhengig av hvilken salgsmetode som velges, forventes det at den konkurranse som markedet gir, utnyttes. Kom-

iteen viser til at ved alt salg skal det føres salgsprotokoll.

Forsvarsdepartementet har gitt egne retningslinjer for materiellforvaltning, herunder avhending første gang 20. desember 2004, med senere endringer datert 20. mars 2007, 16. juni 2010 og 15. juni 2012. Retningslinjene er blant annet utledet av «Normalinstruksen».

Det fremgår av retningslinjene at det er forsvarssjefen som er ansvarlig etatssjef og som skal innhente eksporttillatelse og sluttbrukererklæring ved salg av forsvarsmateriell. Med forsvarsmateriell menes alt materiell som er oppført på Liste I i vedlegg I til eksportkontrollforskriften. Det fremgår videre av retningslinjene at Forsvarsdepartementet (FD) fortløpende skal informeres om slike saker og at ingen overføring av forsvarsmateriell kan skje før en sluttbrukererklæring og/eller eksportlisens foreligger. Sluttbrukererklæringen skal inneholde opplysninger om hvor materiellet skal brukes, samt en bekreftelse på at materiellet ikke vil bli videresolgt uten norske myndigheters samtykke.

I vedlegg 4 til retningslinjene for materiellforvaltning av 20. mars 2007 er det oppstilt en rekke kulepunkter for kundevurdering som skal vurderes før et eventuelt salg. Punktene kan ses på som en sjekkliste for om det bør reises rødt flagg ved salget.

Kundevurderingen omfatter blant annet:

- Er kunden en militær kunde eller har forbindelse med militærindustrien?
- Er kunden ukjent eller er det usikkert hvem kunden egentlig er?
- Er det uklart hvem som er sluttbruker, og er kunden motvillig til å utstede sluttbrukererklæring?
- Tilbys det kontant betaling?
- Er fraktruten uvanlig?
- Oppgir kunden utelukkende en postboksadresse?
- Er det vanskelig å finne en internettpresentasjon av kunden?

Komiteen finner det oppsiktsvekkende at vedlegget til retningslinjene i flere tilfeller ikke er fulgt.

Krav til kundevurdering er videreført i senere utgaver av retningslinjene gjennom henvisning til UD's veiledning ved søknad om utførsel.

Regelverket for eksport av forsvarsmateriell som forvaltes av Utenriksdepartementet

Komiteen viser til at regelverket for eksport av forsvarsmateriell er utformet slik at materiellet ikke skal havne i konfliktområder eller i land hvor det kan utvikle en stats militære evne på en måte som ikke er forenlig med vesentlige norske sikkerhets- og forsvarsinteresser.

Komiteen viser til at det kreves lisens for eksport av varer oppført på liste I, jf. eksportkontrollforskriften § 4 første setning. Dette omfatter militære fartøyer, fly og pansrede/terrenggående kjøretøyer som lastebiler, beltevogner mv. Listen er svært omfattende, men et fellestrekk er at utstyret har militære spesifikasjoner som for eksempel pansring, amfibiske egenskaper osv. For eksempel kreves det for lastebiler at de har ballistisk beskyttelse, er firehjulsdrevne, beregnet for kjøring i terreng mv. Det innebærer eksempelvis at lastebilene som ble ført ut til Eritrea av private aktører, ikke var omfattet av liste I. Derimot var beltevognene (BV 202 og BV 206) i utgangspunktet omfattet, fordi de blant annet hadde amfibiske egenskaper. Beltevognene som ble solgt fra Forsvaret til sivile, var demilitarisert etter datidens regler og ikke omfattet av varelistene.

Komiteen viser til at regelverket ble endret 9. september 2014 for å unngå at militære kjøretøyer, fartøyer mv. som har vært på liste I, kan unntas lisensplikt. I dag kreves det lisens for alt militært materiell som har vært særlig konstruert eller modifisert for militære formål, uavhengig av nåværende tilstand, jf. eksportforskriften § 4 andre setning. Dette er «en gang militært, alltid lisenspliktig»-bestemmelsen, populært kalt «en gang militært, alltid militært.»

I tillegg gjelder det en «fang alt»-bestemmelse i forskriftens § 7 som blant annet sier at «enhver vare» er lisenspliktig når varen kan:

- a) brukes i forbindelse med kjemiske, biologiske eller kjernefysiske våpen
- b) brukes militært i områder underlagt våpenembargo
- c) brukes militært i områder hvor det er krig, krigstruer eller til land hvor det er borgerkrig
- d) brukes til å utvikle en stats militære evne på en måte som ikke er forenlig med vesentlige norske sikkerhets- og forsvarsinteresser.

Komiteen viser til at eksportkontrolllovgivningen, slik den forelå på salgstidspunktene for fartøyene, lastebilene og beltevognene, åpnet for skjønn ved at salg av demilitarisert materiell ikke var å anse som lisenspliktig materiell. Komiteen viser til at fartøyene etter demilitariseringen og omklassifiseringen derfor ble vurdert ikke å være omfattet av UD sine varelistes og således ikke var lisenspliktige etter disse. Komiteen viser til at de av Forsvarets fartøyer som var registrert som sivile fartøyer, heller ikke ble vurdert å være omfattet av UD sine varelistes. Tilsvarende gjelder lastebilene og beltevognene av typen BV 202 og BV 206 som inngår i saken. Derimot ble F-5 jagerflyene solgt og avhendet som militært materiell.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, legger til grunn at dagens ordning i all hovedsak har fungert etter hensikten og at den derfor bør kunne videreføres. Det vises i den sammenheng til at mer enn ca. 10 000 salg har funnet sted og at det i kun et fåtall saker hittil har vært reist tvil om regelverket har blitt fulgt på en forsvarlig måte.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, viser til at forsvarsministeren valgte å legge vekt på at alle salg hadde blitt gjennomført før hun tiltrådte, noe som for øvrig viste seg å være feil. I tillegg opplyste hun at alle fartøyene så ut til å ha blitt avhendet i henhold til gjeldende bestemmelser og instruksjer.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at alle avtalene var inngått med bindende virkning, men at enkelte av skipene fremdeles befant seg i Norge.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, viser til at forsvarsministeren imidlertid slo fast at reglene ikke var blitt fulgt med hensyn til eksportkontrollforskriften. Fartøyene var med andre ord sendt ut av landet uten at det var redegjort for verken bruk eller sluttbruk, noe som var kritikkverdigg. Statsråden gjorde det klart at det ville bli nedsatt en intern arbeidsgruppe for å gjennomgå prosedyrer for salg, og PwC ble engasjert for å foreta en ekstern undersøkelse av gjennomførte salg av militære fartøyer.

I senere korrespondanse har forsvarsministeren skrevet at saksbehandlingen har vært mangelfull og at Forsvarets håndtering har vært kritikkverdigg. Forsvarsministeren har forsikret om at tiltak i form av kompetanseheving for avhending, formalisering av den interne saksbehandlingen og den eksterne kommunikasjonen vil bli satt i verk. Som et øyeblikkelig tiltak flyttet hun fullmaktene for avhending av materiell fra FLO til forsvarssjefen.

PwCs rapport, som ble oversendt komiteen i mars 2015, inneholdt så mange alvorlig funn at forsvarsministeren fant grunn til å oversende den til Økokrim.

Flertallet viser til at denne saken har avdekket en kultur for at avhending av materiell prioriteres høyere enn avhendingens forsvarlighet og kontroll med hvem som er mottaker. Saken er svært alvorlig.

Komiteen viser til at selv om sakene er ulike, er det et tydelig fellestrekk at det har vært svært mangelfull bakgrunnssjekk av kjøper. Både postbokssel-

skapet CAS Global med bindinger til Nigeria, det norske firmaet som eksporterte lastebiler til Eritrea og den britiske våpenhandleren som forsøkte å eksportere beltevogner til Sudan, er klare eksempler på dette.

Komiteen viser til at sannsynligheten er stor for at det var flere i FLO som visste at endelig destinasjon for MTB-ene og KNM «Horten» var Nigeria. I tillegg til at CAS Global hadde forbindelser i Nigeria, var det andre indikasjoner på at båtene skulle dit, slik som besøk fra nigerianske personer på Haakonsværn, maling av MTB-ene i den nigerianske kystvaktens farger og advarsel fra Tollvesenet om CAS Global.

Komiteen viser videre til alvorligheten i at en britisk statsborger som var under søkelys for våpensalg, fikk kjøpe forsvarsmateriell uten at noen reagerte. Det samme gjelder det norske firmaet AS Roger Jensen som hadde tydelige bindinger til Eritrea.

Komiteen mener dette vitner om en systematisk svikt der uønskede aktører med intensjon om å eksportere til land som bryter med eksportkontrollen, ikke blir fanget opp.

Komiteen viser videre til at det, gjennom høringen, refereres til sluttbrukererklæring fra CAS Global. Både UD og Forsvaret la denne sluttbrukererklæringen til grunn som begrunnelse for at salget ble gjennomført. Komiteen viser til at denne sluttbrukererklæringen i realiteten er en svært enkelt utformet egenerklæring. Denne formen for mangelfull dokumentasjon vitner om en uakseptabel manglende risikovurdering knyttet til dokumentasjonen som blir framlagt, all den tid useriøse aktører slik kan omgå regelverket nærmest risikofritt.

Komiteen understreker at det ikke holder å stole på at eksportøren forelegger korrekte opplysninger for Utenriksdepartementet. Komiteen understreker at reell kontroll med at intensjonene i regelverket er fulgt, må være vesentlig viktigere enn å få avhendet materiellet. Saken viser tydelig behov for kulturendring.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet, mener det er nødvendig at brudd på regelverket får klare konsekvenser for de ansvarlige.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet vil, ut fra den etablerte funksjonsfordeling mellom lovgivende og utøvende statsmakt, forutsette at statsråden vurderer hvilke administrative tiltak som må iverksettes for å redusere risiko for gjentakelse av brudd på regelverket.

Nærmere om båtsalgene

Komiteen viser til tolldirektørens opplysninger under høringen om at Forsvaret i perioden 2008–2014 har avhendet 35 fartøyer, hvorav 21 fartøyer har blitt eksportert direkte til utlandet. Etter det som har fremkommet i media, befinner 13 av disse fartøyene seg i Afrika, hvorav 11 i Nigeria.

Komiteen viser til at deler av sakskomplekset omtalt nærmere nedenfor er under politietterforskning.

MTB-ene

Komiteen viser til at Sjøforsvarets Hauk-klasse MTB-er bestod av 14 fartøyer, bygget i perioden 1978–1980 for operasjoner i kystfarvann. Fartøyene ble i 2001–2002 oppgradert for mellom én og to mrd. kroner for at de skulle kunne brukes operativt frem til 2015. Fartøyene ble besluttet tatt ut av strukturen av Stortinget og ble erstattet av Skjold-klasse korvetter fra 2010.

De seks første fartøyene ble hugget opp i 2008, noe som avstedkom stor negativ oppmerksomhet. De resterende fartøyene ble derfor satt i opplag med et minimum av vedlikehold og tilsyn frem til et eventuelt salg av fartøyene. Den 1. september 2009 ble det gitt avhendingsordre for ytterligere seks fartøyer. De to siste fartøyene ble vurdert å være i en noe dårligere forfatning, slik at reparasjon/oppgradering ville bli for kostbart. Disse ble derfor overført som mål-fartøyer til Sjøforsvaret.

Komiteen viser til at fartøyene opprinnelig ble forsøkt solgt som militære fartøyer. Ingen NATO-land var interessert i å overta båtene, mens andre stater som var interessert, ikke ble godkjent av UD.

For å unngå opphugging av båtene ble det foreslått at båtene kunne demilitariseres ved at alle våpensystemer, fester samt kontrollsystemer for våpensystemene, ble fjernet, og at kamuflasje og nasjonal merking ble overmalt. Kravet fra Utenriksdepartementet var videre at fargene skulle være ikke-militære. I tillegg ble styrhuset og broen på MTB-ene foreslått ombygget til et sivilt utseende. Komiteen viser til at CAS Global på dette tidspunkt var inne i bildet som en aktuell kjøper av båtene.

Komiteen viser til at CAS Global i sluttbrukererklæringen fra januar 2012 i forbindelse med kjøpet av fartøyene opplyste at selskapet i hovedsak opererte utenfor Vest-Afrika med kontorer i Ghana, Sierra Leone og Nigeria, at det jobbet for en avtale med ECOWAS og at båtene ville seile under britisk flagg og jurisdiksjon. I tillegg ble det opplyst at båtene ved et videresalg ville være underlagt britiske eksportkontrollbestemmelser. Sluttbrukererklæringen ble oversendt til UD. I januar 2012 konkluderte UD med at MTB-ene ikke ville omfattes av departementets varelistener etter ombygging og at de ombygde

fartøyene ikke ville utløse lisensplikt dersom de ble benyttet i sivile operasjoner underlagt UK-flagg og jurisdiksjon. Departementet minnet for øvrig om generalklausulene (fang alt) i forskriftene.

Komiteen viser til at UD var kjent med at båtene skulle operere på vestkysten av Afrika i ECO-WAS-området og således burde ha fanget opp at tre av statene i området var underlagt våpeneksportrestriksjoner. Sanksjonene mot disse tre statene er gjennomført ved egne forskrifter henholdsvis 23. oktober 1997 (Sierra Leone), 27. november 1992 (Liberia) og 10. desember 2004 (Elfenbenskysten).

Videre vil komiteen bemerke at selv om departementet minnet om generalklausulene i forskriftene («fang alt»-bestemmelsen), så må en gå ut fra at denne bestemmelsen ble vurdert opp mot de fremlagte opplysninger da UD konkluderte med at MTB-ene kunne eksporteres uten at det var nødvendig med lisens.

Kontrakt om salg av båtene ble inngått mellom FLO og CAS Global 13. februar 2012 på til sammen 2,7 mill. GBP. Salget var basert på at fartøyene skulle ombygges til sivile fartøyer (demilitariseres). Deler av demilitariseringen skjedde på Haakonsværn, og ombyggingen ble foretatt ved Horten skipsreparasjoner AS før utførsel.

Komiteen viser til at tollvesenet i juni 2012 ble kontaktet av britiske tollmyndigheter som anmodet om bistand til å undersøke om et britisk foretak, CAS Global, hadde kjøpt eks-militære fartøyer som muligens skulle til Nigeria. Komiteen viser til at tollvesenet kontaktet både Forsvaret ved FLO SAS og eksportkontrollseksjonen i UD og orienterte om forespørselen. Henvendelsen fra tollvesenet ble rettet til saksbehandlernivå både i FLO SAS og UD.

Komiteen viser til at selv om både UD og FLO SAS ble kontaktet om mistankene om at MTB-ene skulle til Nigeria, ble «Bill of sale» utstedt til CAS Global på de seks MTB-ene 20. august 2012.

Komiteen viser til at MTB-ene ble tolldeklarerert for utførsel til England 22. april 2013. FLO anga på deklarasjonene at fartøyene ikke var lisenspliktige og at dette var eks-militære fartøyer som var ombygget i Norge i henhold til bestemmelser gitt av UD. De tre første fartøyene ble hentet av mannskap fra CAS Global og seilt over til England for egen maskin, mens de tre siste fartøyene ble lastet på et større fartøy som fraktet dem over.

Komiteen viser til at tre av MTB-ene (Geir, Trene og Stegg) etter ankomst til Felixstowe UK ble tatt i arrest fordi de ble vurdert å være militære fartøyer som ikke hadde UK-lisens for videreeksport. Etter en nærmere vurdering av engelske tollmyndigheter ble båtene frigitt og kunne forlate England.

Det er etter komiteens oppfatning svært uheldig at fartøyer av denne typen, uavhengig av om de

er demilitariserte eller ikke, havner i stater hvor de benyttes av angivelig «paramilitære» grupperinger.

KNM «Horten»

Komiteen viser til at KNM «Horten», bygget i 1977, fungerte som støttefartøy for ubåtene og MTB-ene. Skipet har også i en kort periode fungert som kongeskip. Fartøyet ble besluttet tatt ut av fartøystrukturen i 2008. Komiteen viser til at avhendingsordre ble utstedt 1. februar 2008.

Eksporttillatelse fra UD ble gitt 13. november 2009 da skipet ikke ble ansett å være omfattet av departementets varelistet. I svaret fra UD ble det samtidig gjort oppmerksom på at alle varer kan være lisenspliktige i henhold til eksportkontrollforskriftens «fang alt»-paragraf. Endelig lisensplikt kunne dermed ikke avgjøres før UD hadde godkjent en eventuell kjøper og vurdert dennes anvendelse av fartøyet.

Komiteen viser til at ett av forsøkene på å selge skipet ble stanset fordi UD ikke ville gi eksporttillatelse på bakgrunn av at UD hadde mottatt opplysninger «som tilsa at fartøyet skulle nyttes til sikkerhetstjenester utenfor Somalias kyst».

Komiteen viser til at KNM «Horten» før salget ble klassifisert som et sivilt handelsfartøy etter kravspesifikasjoner fra Det Norske Veritas (DNV). Oppdraget ble gitt av FLO da fartøyet viste seg å være vanskelig å selge. Dette omfattet både ombygging og krav om fargeendringer for at fartøyet skulle få et sivilt preg. Arbeidet ble utført av Horten skipsreparasjoner etter anvisning fra DNV.

Komiteen viser til at KNM «Horten» først ble solgt til CAS Global 8. oktober 2012. På forespørsel fra UD til FLO den 11. oktober 2012 om lisensplikt opplyste FLO følgende:

«Fartøyet er solgt til det engelske selskapet Cas-Global Ltd. med hovedkontor London-England. Fartøyet skal inngå som en del av firmaets portefølje av skip. Cas-Global Ltd er sluttbruker, det vil ikke være noen mellomledd. Cas-Global vil bemanne fartøyet med egne mannskaper. ... Fartøyet vil bli registrert under Britisk flagg, og av den grunn følge Britisk jurisdiksjon.»

På bakgrunn av disse opplysningene kom UD til at det ikke forelå lisensplikt etter eksportkontrollforskriftens generalklausul § 1 bokstavene f og h.

KNM «Horten» ble deklarerert til tollvesenet 1. august 2013. Eksportør var FLO som angav på deklarasjonen at fartøyet ikke var lisenspliktig ved utførsel.

Ifølge kontrakten gikk risikoen for fartøyene over på CAS Global senest 16. november 2012. Fartøyet ble først hentet 26. februar 2014 av mannskaper fra CAS Global og ført til Ramsgate i England.

Komiteen viser til at Forsvaret (FLO SAS) og UD hadde kjennskap til at både MTB-ene og KNM «Horten» skulle brukes på vestkysten av Afrika. Iføl-

ge opplysninger fra kjøper skulle fartøyene brukes til fiskerioppsyn i ECOWAS-området utenfor Vest-Afrika.

Komiteen viser til at KNM «Horten» etter ankomst til Storbritannia i mars 2014 ble holdt tilbake av UK Maritime Coastguard Agency (MCA) fordi de skipstekniske papirene ikke var i orden. Skipet ble liggende så lenge i Storbritannia at et videresalg til utlandet trengte en eksportlisens. Business, Innovation and Skills (BIS) ga lisens for videreeksport av KNM «Horten» til Nigeria 1. juli 2014. Skipet forlot Storbritannia først den 20. november 2014.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet, mener norske myndigheter kunne ha vært mer aktive overfor britiske myndigheter for å hindre utførsel av skipet til Nigeria.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet vil bemerke at skipene var sivile ved utførsel, og hadde sitt grunnlag i allerede inngåtte kontrakter. På dette tidspunkt var det følgende ikke noe legalt grunnlag for å gripe inn.

KV «Titran»

Komiteen viser til at KV «Titran» ble bygget i 1992 for bruk til transport av personell til og fra kystfortene i Trondheimsfjorden. Da skipet ikke var utrustet som et krigsskip, ble fartøyet klassifisert som kystvaktfartøy. Avhendingsordre på fartøyet ble gitt 27. januar 2011.

Komiteen viser til at UD 27. april 2011 vurderte at fartøyet var å betrakte som et sivilt skip, og dermed ikke lisenspliktig, men minnet om generalklausulen, også kalt «fang alt»-bestemmelsen. Komiteen viser til at til tross for at departementet minnet om generalklausulbestemmelsen, ble denne ikke vurdert da fartøyet senere ble solgt.

På avhendingstidspunktet hadde skipet laminingsskader. For at fartøyet skulle være salgbart, ble skipet ført til Horten skipsreparasjoner i mai 2013 for utbedring.

Komiteen viser til at FLO 19. september 2013 inngikk en megleravtale med Norsk Megling & Auk-sjon AS (NMA) om salg av fartøyet for 1 million euro. Alt over denne salgssummen skulle tilfalle NMA som meglerhonorar. NMA har ifølge daglig leder av NMA mottatt i alt ca. 3,6 millioner kroner i provisjon fra firmaet Nautic Africa Ltd for sin rolle i denne salgsprosessen.

Den 21. november 2013 utstedte Forsvaret en faktura til NMA på 1 million euro. Utfra fakturaen kan det se ut som NMA er kjøper av båten, og ikke kun megler. I henhold til regelverket kan ikke NMA være både megler og kjøper samtidig.

Komiteen viser til at det foreligger flere skips-skjøter, såkalt «Bill of sale», på fartøyet. Først foreligger det en «Bill of sale» datert 28. november 2013 fra FLO til OMAK Maritime (Nigeria). Denne «Bill of sale» er notarialbekreftet hos Oslo byfogdembete 2. desember 2013. I tillegg foreligger det en «Bill of sale» datert 16. desember 2013 hvor skipet overføres fra FLO til Nautic Africa. Også denne «Bill of sale» er notarialbekreftet, denne gangen ved Nedre Romerike tingrett 16. desember 2013. I tillegg forefinnes det en «Bill of sale» av 19. desember 2013 hvor fartøyet overføres videre fra Nautic Africa til OMAK Maritime.

Komiteen viser til at det under kontrollhøringen 27. november 2015 ble stilt spørsmål om hvorfor det forelå ulike versjoner av skipsskjøtene, samt at disse var skrevet ut i en unaturlig rekkefølge i forhold til salgsprosessen. Etter komiteens vurdering ble det ikke gitt noen tilfredsstillende forklaring på dette av de som ble utspurt, og komiteen finner dette svært kritikkverdige. Komiteen viser til at denne delen av sakskomplekset er oversendt til Økokrim og er under etterforskning av påtalemyndigheten. Dette understreker sakens alvor.

KV «Titran» ble tolldeklart for utførsel til England 29. november 2013. Skipet ble overtatt av OMAK Maritime 27. desember 2013. Da fartøyet forlot Norge 16. mars 2014, skal det imidlertid ha blitt fraktet til Antwerpen i stedet for til England.

Det som er på det rene, er at fartøyet nå befinner seg i Nigeria og at fartøyet skal være solgt til et nigeriansk selskap, OMAK Maritime, som betjener olje- og gasssektoren i landet.

KV «Agder»

Kystvaktfartøyet KV «Agder» tjenestegjorde som indre kystvaktfartøy frem til det ble tatt ut av tjenesten i 2006.

I 2009 ble KV «Agder» solgt for 2,2 mill. kroner til Atlantic Boats LTD i England. I den forbindelse ble det utstedt både «Protocoll of Delivery» og «Bill of Sale» på fartøyet fra Forsvaret til kjøperen, Atlantic Boats LTD. Samtidig med salget av KV «Agder» ble det tidligere kystvaktskipet «Åhav» og det tidligere svenske kystvaktskipet «Lock Ness» solgt til det samme selskapet.

Da skipene skulle sendes ut av Norge i juni 2009, stanset tollerne utførselen fordi tolldeklarasjonen viste at skipene skulle til Port Harcourt i Nigerdeltaet. Tollvesenet var usikre på om forsendelsen var i henhold til eksportregelverket.

Komiteen viser til at UD i dialogen som fulgte med Forsvaret, krevde dokumentasjon for bruken av skipene og på hvem som var kjøper. Forsvaret sendte over salgskontrakten, skipsskjøtet og salgsprotokol-len som viste at Atlantic Boats LTD var kjøper. I til-

legg ble det lagt frem en bekreftelse på at skipene skulle eies og driftes av Atlantic Boats LTD. Bruken ble oppgitt å være til gods og passasjertrafikk til off-shorevirksomheten utenfor Vest-Afrika.

På bakgrunn av den fremlagte dokumentasjonen godkjente UD eksport av fartøyene, og tollvesenet godkjente utførselsdeklarasjonen 17. juni 2009.

Komiteen er kjent med at det også for KV «Agder» foreligger to sett med salgskontrakter, skipsskjøter «Bill of Sales», salgsprotokoller «Protocol of Delivery» hvor den greske agenten Petros Pitiladis er oppført som kjøper av fartøyet. Komiteen konstaterer at det heller ikke for dette fartøyet ble gitt noen tilfredsstillende forklaringer under høringen om årsaken til at det ble utferdiget flere sett med dokumenter. Dette selv om de involverte parter som har undertegnet dokumentene var til stede under høringen og ble spurt eksplisitt om dette.

Dette er svært kritikkverdige.

Komiteen viser også til at det forut for salget av KV «Agder» skal ha vært representanter fra det nigerianske selskapet Ocean Maritime Security på befarings på Haakonsværn for å inspisere fartøyet. Selskapet skal ha nære relasjoner til den nigerianske marinen.

Dette tilsier at Forsvaret må ha vært kjent med at skipet skulle til Nigeria.

Oppsummering av fartøysalgene

Komiteen viser til at det for enkelte av salgene har vært til dels store mangler ved at det ikke har vært foretatt vurderinger opp imot «fang alt»-bestemmelsen og at det har manglet dokumentasjon på selve salgsprosessen som avhendingsprotokoller, kjøpskontrakter mv. I tillegg har ikke retningslinjene for kundevurdering vært fulgt opp på en tilfredsstillende måte.

Sett i ettertid er det lett for komiteen å se at de engelske selskapene kun har opptrådt som stråelskaper for å få godkjent salg og utførsel av fartøyene til Nigeria. Hvilken rolle enkelte ansatte i Forsvaret skal ha hatt i denne prosessen, er noe som den videre politietterforskningen må avklare.

Komiteen viser til at forsvarsministeren i brev av 13. november 2014 erkjenner:

«saksbehandlingen i denne saken har vært mangelfull, og jeg er i mitt svar klar på at Forsvarets håndtering av saken har vært kritikkverdige. Forsvaret har som tidligere beskrevet derfor umiddelbart innført tiltak for å heve kompetansen på avhending og forsvarlig forvaltning i organisasjonen, blant annet for å bidra til nødvendig kvalitetssikring, sporbarhet og etterprøvnbarhet.»

Komiteen viser videre til at forsvarsministeren i brev av 24. oktober 2014 til kontroll- og konstitusjonskomiteen skriver:

«At Forsvaret ved salget av fartøyene KNM «Hessa», KNM «Vigra» og KV «Titran» ikke har innhentet opplysninger om sluttbruk, og ved behov oversendt disse til Utenriksdepartementet for vurdering mot eksportkontrollforskriftens § 7, er således kritikkverdige.»

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, deler kritikken forsvarsministeren kommer med når det gjelder salgene av disse fartøyene.

Komiteen viser til at det i løpet av sommeren 2015 gjennom media ble avdekket flere nye saker.

Nærmere om salg og utførsel av beltevogner og lastebiler mv.

Utførsel av beltevogner til Sudan

Komiteen viser til at denne saken oppstod som følge av en bistandsanmodning fra britiske tollmyndigheter i 2006 hvor 15 beltevogner av typen BV 206, som opprinnelig var eksportert til England, var reeksportert tilbake til Norge, for deretter å bli sendt til Sudan. Bakgrunnen for at engelske tollmyndigheter tok kontakt med norske tollmyndigheter var at UK på dette tidspunktet hadde et strengere eksportregelverk enn Norge og derfor mistenkte ulovlig eksport av beltevognene til Sudan. Kontrollen som tollvesenet gjorde i 2007, avdekket at ytterligere 15 vogner var eksportert til Sudan i samme tidsrom.

Komiteen viser til at forskjellen mellom norsk og engelsk regelverk knytter seg til hvorvidt vognene som eksporteres er blitt demilitarisert. Norge åpnet i 2006/2007 opp for eksport av demilitarisering av tidligere militært utstyr solgt på det sivile markedet. Komiteen viser til at vognene som ble eksportert til Sudan i 2006/2007, var demilitariserte vogner solgt på det sivile markedet i Norge.

Komiteen finner grunn til å presisere at de fleste andre land i Europa, i likhet med Norge, på dette tidspunkt hadde regler om at militært utstyr etter demilitarisering kunne selges på det sivile markedet til private.

Komiteen viser til at UD på bakgrunn av en søknad fra et norsk firma om eksport av demilitariserte beltevogner til sivil bruk i Sudan, kom til at denne eksporten ikke krevde lisens. Vognene skulle brukes til seismikkundersøkelser i sumpområdene i Sør-Sudan. Vognene ble ombygget og demilitarisert i henhold til spesifikasjoner godkjent av UD og deretter hvitmalt. Det ble også gitt forsikringer om bruken og at de ville bli tatt ut av Sudan etter endt bruk. Komiteen viser for øvrig til utenriksministerens brev av 12. oktober 2015 hvor saksbehandlingen er nærmere beskrevet.

Komiteen bemerker at de undersøkelser som tollvesenet gjorde i 2007, etter anmodning fra britis-

ke tollmyndigheter, ikke har avdekket brudd på norsk eksportkontrollregelverk eller utførselsregelverket håndtert av tollvesenet. Tollvesenet har i notat av 24. november 2015 til kontroll- og konstitusjonskomiteen bekreftet at tolldeklarereringen av beltevogner ble gjort korrekt ved utførsel fra Norge til Sudan i henhold til det dagjeldende regelverket.

Komiteen vil for øvrig bemerke at eksportkontrollregelverket ble klargjort i 2007 ved en presisering av hvilke egenskaper ved beltevogner som ble ansett som militære kapasiteter og som derfor krevde lisensplikt, og at reglene ble ytterligere innskjerpet ved forskriftsendring 9. september 2014 om «en gang militært, alltid militært». Etter dagens regler ville disse vognene krevd lisens for utførsel fra Norge.

Komiteen viser til at utenriksminister Børge Brende under høringen 27. november 2015 opplyste at UD har fått omfattende dokumentasjon som underbygger at vilkårene for eksport av vognene er oppfylt, inkludert at vognene er tatt ut av Sudan, og at dokumentasjonen på forespørsel ville bli oversendt til kontroll- og konstitusjonskomiteen.

Komiteen har ved brev av 9. desember 2015 fra utenriksministeren fått dokumentasjonen oversendt. Dokumentasjonen bekrefter så langt komiteen kan erfare det utenriksministeren har sagt om at vilkårene er oppfylt og at vognene er tatt ut av Sudan etter bruk.

Utførsel av utrangerte tidligere militære kjøretøyer til Eritrea

Komiteen viser til at Forsvaret på midten av 1990-tallet kjøpte inn en rekke sivile lastebiler, «off-the-shelf», for bruk i det tidligere Jugoslavia. Lastebilene ble deretter ombygget ved at de ble påsatt våpenstativer og pansret før de ble tatt i bruk i Jugoslavia.

Komiteen viser til at både våpenfestene og pansringen ble fjernet før de ble solgt, slik at de igjen fremstod som sivile lastebiler på salgstidspunktet. Komiteen viser til at kjøretøyene verken var underlagt lisensplikt eller restriksjoner for eksport etter de dagjeldende regler.

Sommeren 2012 ble totalt 17 Mercedes-Benz lastebiler og Mercedes-Benz Geländewagen, innkjøpt av et privat firma fra det norske og danske forsvaret, forsøkt eksportert til Eritrea. Forsendelsen som var delt opp i fire tolldeklarasjoner, ble stoppet av tollregion Sør-Norge for nærmere kontroll. Bakgrunnen for kontrollen var at Eritrea var undergitt en FN-embargo og derfor slo ut på tollvesenets TVINN-system. Tollvesenet kontaktet eksportkontrollseksjonen i UD som 12. juni 2012 avsto utførsel av lastebilene. Den 13. juni 2012 avsto Utenriksdepartementet

på ny en utførsel av de samme kjøretøyene, denne gang til Saudi-Arabia.

24. oktober 2012 ble Utenriksdepartementet, via den norske ambassaden i Kenya, gjort kjent med at lastebilene i august 2012 ble utført til Dubai i De forente arabiske emirater og deretter sendt videre til Eritrea.

Utførselen av lastebilene ble anmeldt av Utenriksdepartementet 19. juni 2013 etter en omfattende undersøkelse i samarbeid med blant annet Forsvaret, tollvesenet og FNs sanksjonskomité for Somalia og Eritrea. Anmeldelsen omfatter mulig brudd på eksportregelverket samt forskrift om sanksjoner mot Eritrea. Undersøkelsen så langt har avdekket at et betydelig større antall kjøretøyer er eksportdeklart til Eritrea og andre land i Midt-Østen enn de opprinnelig 17 kjøretøyene som først ble stanset.

Komiteen viser til at UN Somalia and Eritrea Monitoring Group 25. juli 2013 offentliggjorde en rapport på vegne av FNs sikkerhetsråd om tilstanden i Eritrea. Rapporten ble utarbeidet på bakgrunn av Sikkerhetsrådets resolusjon 2060 (2012). Ifølge rapporten har to norske statsborgere eksportert en rekke militære kjøretøyer fra Norge til Eritrea. FN-rapporten av 25. juli 2013 omtaler forholdet som et mulig brudd på våpenembargoen mot Eritrea.

Denne delen av sakskomplekset er fremdeles under etterforskning, og Utenriksdepartementet avventer påtalemyndighetens sluttbehandling av saken. Ifølge oppslag i Dagbladet 23. februar 2016 fremgår det at Roger Jensen Trading & Co er ilagt en millionbot for den militære eksporten. Komiteen antar at saken vil bli endelig avklart i retten.

Komiteen viser videre til at FLO på bakgrunn av FN-rapporten fattet et vedtak 21. august 2013 om midlertidig utestengelse av firmaet AS Roger Jensen fra Forsvarets fremtidige auksjoner. Vedtaket innebar at Forsvaret ikke ville tillate salg av materiell på Forsvarets auksjoner til selskapet før det ble godtgjort at salg ikke kunne anses som brudd på norsk eksportkontrolllovgivning og Norges internasjonale forpliktelser.

Vedtaket ble påklaget av AS Roger Jensen i brev av 11. september 2013. I brev av 18. september 2013 opprettholdt FLO sitt vedtak, og saken ble oversendt Forsvarsdepartementet som klageinstans. Forsvarsdepartementet kom til at vedtaket i FLO ikke kunne opprettholdes fordi verken eksportkontrollloven av 18. desember 1987 eller forskrift av 5. mars 2010 nr. 310 om sanksjoner mot Eritrea hjemlet utestengelse av aktører fra deltakelse i auksjoner av utrangert forsvarsmateriell.

Komiteen viser til at Forsvarsdepartementet etter en vurdering av det juridiske mulighetsrommet for å kunne nekte salg av materiell til enkeltpersoner, har kommet til at salg av utrangert forsvarsmateriell

er innenfor Forsvarets private autonomi og at Forsvaret fritt kan velge om og til hvem de vil selge materiellet. Forsvaret legger heretter til grunn at de, basert på likebehandling og forsvarlig forvaltning, kan unnlate å selge materielle til enkeltpersoner og firmaer når det foreligger saklige grunner. Komiteen finner denne avklaringen betryggende og forutsetter at Forsvaret i fremtiden nøye vurderer de firmaer/personer som kjøper utrangert militært materiell for å unngå at tidligere militært materiell havner i områder som ikke er ønskelige.

Komiteen vil for øvrig påpeke at denne delen av sakskomplekset først og fremst gjelder utførsel, og ikke salg av militært materiell fra Forsvarets side til private aktører.

Eksport av beltevogner til Sverige

Komiteen viser til at tollvesenet på Bjørnfjell tollsted lørdag 19. september 2015 stanset utførsel av to beltevogner av typen BV202 fordi nødvendig dokumentasjon i form av utførselsdeklarasjon og eksportlisens ikke forelå. Etter at eksportkontrollseksjonen i UD mottok lisenssøknad om utførsel til en svensk mottaker, ble lisens innvilget samme dag. På grunn av mistanker om feilinformasjon i lisenssøknaden, holdt tollvesenet beltevognene tilbake i påvente av en fornyet vurdering av eksportkontrollseksjonen. Bakgrunnen for at tollvesenet holdt vognene tilbake, var at lastebilens fraktbrev og transportørens muntlige uttalelser kunne tyde på at forsendelsen skulle til Kandalaksja i Russland. Etter at eksportkontrollseksjonen mottok bekreftelser både fra den norske eksportøren og den svenske importøren, samt informasjon om tilstand på vognene, ga eksportkontrollseksjonen beskjed til tollvesenet om at vognene kunne frigis for utførsel til Sverige.

Komiteen har merket seg de vurderinger som UD har gjort i forbindelse med utførselen av beltevognene til Sverige. Komiteen viser for øvrig til utenriksministerens redegjørelse i brev av 19. oktober 2015, hvor saksgangen og de vurderinger som UD gjorde i forbindelse med utførselen er nærmere beskrevet. Komiteen finner redegjørelsen og vurderingene tilfredsstillende.

Salg av F-5 jagerfly i USA

Komiteen viser til at Forsvarsdepartementet i april 2015 mottok et tips fra en ekstern person om mulige kritikkverdige forhold knyttet til avhending av to F-5B jagerfly. Bakgrunnen var at flyene som stod i USA, var solgt for ca. 200 000 kroner til Northern General Leasing LLC (NGL) i USA.

Komiteen viser til at Forsvarsdepartementet på denne bakgrunn ba departementets egen internrevisjon om å gå igjennom salgsprosessen. På grunnlag av de innledende undersøkelsene som ble gjennom-

ført, mente internrevisjonen at grunnlaget for salg og eksport av de to F-5 jagerflyene fremstod som mangelfullt. Internrevisjonen stilte i sine innledende undersøkelser spørsmål blant annet ved om det foreligger tilstrekkelig dokumentasjon på at NGL representerer amerikanske myndigheter, som er et krav i forbindelse med salg av slike fly.

Forsvarsdepartementet bad Forsvarsstaben (FST) om en redegjørelse for salget av flyene. Redegjørelsen som FST gav 1. mai 2015, konkluderte med at de nevnte flyene ble solgt ut ifra gjeldende bestemmelser og i henhold til inngått kontrakt.

Komiteen viser videre til at internrevisjonen mente at redegjørelsen fra FST ikke frembrakte noen ny informasjon som avkreftet muligheten for kritikkverdige håndtering av salget, F-5 flyene. Basert på resultatene fra forundersøkelsen og FSTs redegjørelse, besluttet FD at det skulle gjennomføres en utvidet undersøkelse av avhendingen av de to F-5 flyene.

Rapporten fra den utvidede undersøkelsen, datert 1. oktober 2015, konkluderte blant annet med:

- Forsvaret har ikke kunnet fremvise dokumentasjon på at kjøperen representerer amerikanske myndigheter
- Det foreligger ikke gyldig utførselslisens fra UD i perioden 1. oktober 2008 til 26. januar 2015
- Det kan ikke fastslås om flyene har vært brukt i USA, uten de nødvendige tillatelser
- Avhendingsprosessen er så mangelfullt dokumentert at det ikke er mulig å etterprøve om en har forsøkt å oppnå best mulig pris for flyene og om alternative avhendingsmetoder har vært vurdert

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, viser til at forsvarsministeren mottok rapporten fra internrevisjonen den 12. oktober 2015. Gitt det potensielle alvor i saken og mulighetene for misligheter, besluttet forsvarsministeren at rapporten skulle oversendes Økokrim.

Rapporten ble samtidig oversendt til kontroll- og konstitusjonskomiteen. Bakgrunnen for dette var at komiteen i brev av 1. oktober 2015 med frist innen 13. oktober 2015, ba om redegjørelse for avhendinger av brukt forsvarsmateriell. Ett av spørsmålene fra komiteen var: «Er det avdekket andre saker som komiteen bør gjøres kjent med?»

Flertallet registrerer at Forsvaret mener at rapporten er misvisende og har oversendt nye opplysninger til departementet. Flertallet viser i den forbindelse til brev fra forsvarsministeren av 2. november 2015 til kontroll- og konstitusjonskomiteen hvor det ble opplyst om at Forsvarsdepartementet har mottatt nye opplysninger fra forsvarssjefen om salgsprosessen av de to F-5 jagerflyene. Det ble videre

opplyst om at de nye opplysningene er til behandling og analyse i departementet, og det ville bli utarbeidet en oppdatert rapport om avhending av F-5 jagerfly. Den oppdaterte rapporten vil deretter bli oversendt kontroll- og konstitusjonskomiteen så snart den foreligger.

Flertallet viser til at det under høringen fremkom kritikk av at Forsvaret ikke har fått anledning til å kommentere rapporten (kontradiksjon) før den ble oversendt til kontroll- og konstitusjonskomiteen.

Flertallet viser til at forsvarsministeren hadde fått en klar anmodning fra komiteen om å redegjøre for alle forhold som var kjent på dette tidspunkt, og finner det derfor naturlig at forsvarsministeren oversendte rapporten til kontroll- og konstitusjonskomiteen omgående når den forelå. At rapporten i ettertid viser seg å inneholde feil og at konklusjonene likevel ikke gir grunnlag for kritikk av Forsvaret, endrer ikke på dette.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, finner likevel grunn til å reise kritikk ved internrevisjonens undersøkelse når de som har forestått salg av flyene ikke har fått anledning til å komme med sine forklaringer før ferdigstilling, spesielt ettersom rapporten viser til store mangler ved salget og gitt det potensielle alvoret i saken.

Komiteen viser til at salg av norske F-5 jagerfly er lisenspliktig materiell som kun kan selges til stater eller private selskaper som norske og amerikanske myndigheter godkjenner. Dette innebærer at UD må samtykke til ethvert salg. I tillegg er flyene undergitt sluttbrukerrestriksjoner fra USA ved at det kreves godkjenning fra United States Department of State (DOS) før et salg kan gjennomføres. For at NGL som et privat selskap skal kunne kjøpe F-5 flyene, må de derfor ha en avtale med amerikanske myndigheter, og de må godkjennes av amerikanske myndigheter før et salg kan finne sted. Dette innebærer at amerikanske myndigheter fortsatt har kontroll på flyene som befinner seg i USA.

FLO SAS inngikk 26. august 2014 avtale om salg av to F-5B jagerfly (66-9243 og 66-9244) med tilhørende utstyr til NGL. US Department of State godkjente overføringen av materiellet til NGL den 21. november 2014. Det innebærer at salget av F-5 flyene har skjedd etter godkjenning av amerikanske myndigheter til et selskap som amerikanske myndigheter har godkjent.

UD gav deretter eksportlisens den 26. januar 2015 under «forutsetning av at Northern General Leasing LLC bruker flyene i henhold til avtale mellom Northern General Leasing LLC og amerikanske myndigheter». Grunnlaget for eksportlisens var god-

kjenningen fra Department of State og sluttbrukerklæringen fra NGL.

12. februar 2015 ble betalingen på 30 000 USD innbetalt til Forsvarets konto.

Salgssummen på 30 000 USD kan synes svært lav for jagerfly av denne type, men komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at tidligere FLO SAS-sjef Odd-Stein Melsæter opplyste i høringen 26. november 2015 at det ville være nødvendig å foreta en «Patching» på flyene for at de skal bli flyvedyktige igjen. Ifølge Melsæter ville dette dreie seg om antatte kostnader i størrelsesorden 10–15 mill. kroner per fly. Alternativet til salg var destruksjon av flyene til en ukjent kostnad. Flertallet viser også til at flyene ble tilbudt det spanske forsvaret vederlagsfritt, den gang de kjøpte delelageret etter F-5 flyene, men at de takket nei da kostnadene med å hente flyene fra USA og sette dem i operativ stand ble vurdert som for høye.

Komiteen viser for øvrig til at både forsvarssjefen og sjef FLO, på spørsmål fra komiteen under høringen 27. november 2015 bekreftet at salget av de to F-5-jagerflyene er å anse som et «grønt salg». Det vil si at salget er gjort i henhold til det regelverk som gjelder for slike salg.

Representanten Helge Thorheim stilte følgende spørsmål til sjef FLO Petter Jansen:

«Du bekrefter da at salget er helt i orden?»,

hvorpå Petter Jansen svarte:

«Svaret er ja.»

Representanten Helge Thorheim fulgte opp med det samme spørsmålet senere til forsvarssjef Haakon Bruun-Hanssen:

«... Kan du bekrefte at det salget er helt i orden?»,

Hvorpå Bruun-Hanssen svarte:

«Ja, det kan jeg bekrefte. Jeg har hele salgsprotokollen fra den prosessen, og den siste delen, med selve salget, er jo gjennomført etter at de første sakene kom opp. Selve beslutningen om å selge til NGL var vel like før myndigheten ble trukket tilbake til forsvarssjefen. Men myndigheten er lagt hos forsvarssjefen i den siste delen av prosessen, med avklaring opp mot US Department of State og opp mot UD. Dette har vi gått nøye igjennom, og vi fikk jo også en runde fra Forsvarsdepartementet med en ekstrakontroll like etter at salgene var gjennomført, for å verifisere at UD hadde fått all informasjon av oss. Det gjorde vi, og UD bekreftet det.»

Komiteen har for sin del ikke grunnlag for nærmere kommentarer til salget av de to F-5-flyene på det nåværende tidspunkt, men viser ellers til at FDs tidligere granskningsrapport er oversendt Økokrim.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet, finner det bemerkelsesverdig at forsvarssjefen bekrefter at dette er et grønt salg, samtidig som forsvarsministeren har sendt saken til Økokrim

Endringer i regelverket – En gang militært, alltid lisenspliktig

Komiteen viser til at eksportkontrollregelverket i september 2014 ble strammet inn ved at det ble innført lisensplikt for alt materiell som har vært til militær bruk og som på et tidspunkt har vært omfattet av eksportkontrollforskriftens liste I materiell. Dette uavhengig av materiellets tilstand ved eksport. Det betyr at beltevogner, lastebiler som har vært pansrede og fartøyer, selv om de blir demilitarisert, vil trenge lisens fra Utenriksdepartementet ved utførsel fra Norge.

Komiteen viser til at ikke alt materiell som Forsvaret benytter omfattes av endringene. Sivile kjøretøyer og fartøyer som har vært benyttet av Forsvaret, men som ikke har vært særskilt utrustet til militært bruk, vil fremdeles ikke være omfattet. Dette materiellet vil derimot kunne være omfattet av «fang alt»-bestemmelsen ved utførsel fra Norge.

Komiteen viser til utenriksministerens vurdering i brev av 12. oktober 2015 hvor han uttaler at

«... dette mener jeg vil bidra til å redusere risikoen for lignende saker i fremtiden ved at Utenriksdepartementet heretter blir forelagt slike saker for ordinær lisensvurdering.»

Komiteen deler denne oppfatningen.

Komiteen viser til at endringene har medført at det norske regelverket nå er tilnærmet likt det engelske, slik at omgåelse av reglene ved å bruke Norge som transittland ikke lenger er mulig. Komiteen viser for øvrig til det tolldirektør Bjørn Røse sa under høringen 27. november 2015 om at det særlig var endringen «en gang militært, alltid militært» som gjorde at regelverket mellom landene nå er tilnærmet likt.

Komiteen viser også til det tolldirektør Bjørn Røse sa under høringen 27. november 2015 om at «dagens eksportkontrollregelverk med de innskjerpingene som er gjort de seneste årene, er et brukbart regelverk».

Samhandlingen mellom UD og FD/FSJ/FLO

Komiteen viser til at det under høringen kom frem at partene har ulikt syn på hvem som er ansvarlig for at informasjonen som ligger til grunn for behandlingen av eksportlisens, er korrekt og fyllestgjørende.

Ifølge saksbehandlerne i FLO SAS, samt på overordnet nivå i Forsvaret, er det UD ved eksportkontrollseksjonen som har ansvaret for å gi lisens og som dermed må sjekke om regelverket er fulgt og foreta en endelig sjekk av mottakerne av materiellet.

UD på sin side viser til eksportkontrollloven og eksportkontrollforskriften som klart angir at «enhver plikter å gi departementet den bistand og de opplysninger som kreves for å kontrollere at bestemmelsene i loven eller i forskriftene gitt i medhold av den blir fulgt», jf. § 2 første ledd i eksportkontrollloven. Etter § 22 i eksportkontrollforskriften skal søker av eksportlisens «legge frem alle opplysninger og dokumentasjon som Utenriksdepartementet finner nødvendig for behandling av søknaden».

Komiteen viser til at forsvarsministeren i brev av 24. oktober 2014 til kontroll- og konstitusjonskomiteen uttaler:

«Forsvaret er som eksportør forpliktet til å videreformidle til Utenriksdepartementet alle relevante opplysninger om materiellets bruk og sluttbruk. ... Ved salg til ikke-statlige utenlandske aktører, som for eksempel internasjonale sikkerhetselskaper burde slike opplysninger rutinemessig vært innhentet og vurdert av Forsvaret, samt ved behov forelagt Utenriksdepartementet for vurdering mot eksportkontrollforskriftens § 7.»

Komiteen deler forsvarsministerens forståelse av regelverket.

Komiteen finner det betryggende at forsvarsministeren og utenriksministeren har sammenfallende syn på grensesnittet i ansvarsdeling mellom departementene i forbindelse med avhending og utførsel av tidligere militært materiell.

Komiteen er derimot ikke fornøyd med at det under høringen fremkom at ikke alle i Forsvaret har den samme forståelse av ansvarsgrensene som de to statsrådene.

Komiteen vil fremheve betydningen av at det utvikles en felles forståelse av ansvarsgrensene og at ansvaret for at dette skjer vil ligge til de to berørte departementene.

Tollvesenets rolle

Komiteen vil berømme tollvesenet for å ta tak i denne typen saker og stille spørsmål om lovligheten av utførsel av tidligere militært materiell. Tollvesenet har i disse sakene utvist godt skjønn ved å medvirke til at tidligere militært materiell blir solgt/eksportert i henhold til de til enhver tid gjeldende bestemmelser.

Problemstillingene

- Hvem visste hva/ansvarsforholdene innad i Forsvaret og mellom Forsvaret og Forsvarsdepartementet

Komiteen har registrert at det gjennom hele saken har blitt gitt ulike forklaringer på hvem som har hatt ansvaret for avhending av militært materiell. I en fase ble det mer enn antydning at dette handlet om én ansatt og én avdeling i Forsvaret. Dernest er det kommet uklare signaler om hvem som faktisk har hatt kunnskap om hva som har foregått. Komiteen har valgt å legge vekt på hvordan tidligere forsvarssjef Harald Sunde har oppfattet saken så vel som saksgangen.

I høringen 30. april 2015 ble det blant annet gjort klart at salg av marinefartøyer var brakt opp til daværende forsvarssjefs bord. Harald Sunde sa i høringen:

«Man skal være varsom ved eksport av militært materiell. Derfor ble avhendingen av disse fartøyene et agendapunkt på de månedlige koordineringsmøtene som fant sted i Forsvarsstaben.»

Videre sa han:

«... det var ingen hemmelighet at da CAS Global kom inn i bildet, var disse fartøyene - som jeg sa i min innledning - tenkt brukt utenfor Vest-Afrika.»

Tidligere forsvarssjef Sunde bekreftet også at det er forsvarssjefen som har tilsynsansvaret for FLO som en avdeling i Forsvaret (s. 10 i referatet).

Komiteen vil understreke at kontroll- og konstitusjonskomiteen først og fremst kontrollerer statsråden i slike saker. Representanten Hans Fredrik Grøvan var i høringene opptatt av det og stilte følgende spørsmål til Sunde:

«Du orienterte i sted om at dere hadde hatt månedlige møter hvor dette med avhending var et punkt på agendaen. På hvilken måte ble statsråden informert om hvordan salget av disse marinefartøyene ble organisert og gjennomført?»

Harald Sunde: Det spørsmålet må rettes til Forsvarsdepartementet. Men min kommentar er at under disse månedlige koordineringsmøtene var Forsvarsdepartementet en aktor, og dette var altså en rutinedel hvor en framdriftsprosess ble drøftet månedlig.»

Etter flere avklarende spørsmål som vi kommer tilbake til, uttalte Sunde følgende i høringen:

«Dette viser jo nettopp det jeg var inne på, at det her foreligger alvorlige brudd. Dette er også opplysninger som kommer frem i ettertid. Erfaringen og lærdommen er jo allerede tatt inn i instruksjonen med endrete §§ 4 og 5. Men det beste og det sikreste er å ikke avhende militært materiell.»

Komiteens leder Martin Kolberg oppsummerte på følgende måte:

«Jeg tror ikke det er noen som protesterer på at her er regelverket brutt, og det har også Sunde sagt veldig tydelig, og du har også brukt uttrykket 'beklager' – veldig grove brudd og 'beklager'. Så det er allerede en stor enighet mellom tidligere forsvarssjefer og kontrollkomiteen om bakgrunnen for denne saken.»

- Utenriksdepartementet eller Forsvarsdepartementet, hvem har ansvaret?

Det er heller ikke gitt entydige svar på hvordan arbeidsdelingen mellom Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet er å forstå. Forklaringene har til dels vært sprikende, og de har endret seg fra første til andre høring som fant sted 27. november 2015. Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, mener det er alvorlig at det ikke er en entydig oppfatning om hvordan arbeidsdelingen er fastsatt og er tilfreds med at forsvarsministeren har initiert faste dialogmøter mellom Forsvaret og Utenriksdepartementet. Det er imidlertid en del av et større problem hvis ikke Forsvarets leder har den samme oppfatningen av ansvarsforholdet i denne type saker som det både forsvarsministeren og utenriksministeren gir uttrykk for. Flertallet viser til meningsutvekslingen fra høringene som er gjengitt nedenfor for å belyse dette.

På spørsmål fra representanten Michael Tetzschner i høringen 30. april 2015 om hvorfor ikke «catch-all»-bestemmelsen ble vurdert, all den tid det var kjent at fartøyene skulle operere utenfor Vest-Afrika, i PwC-rapporten omtalt som ECOWAS-områder, hvorav tre av landene er omfattet av våpenembargo, svarte Sunde:

«Rammeverket for eksport gis etter lisens fra Utenriksdepartementet. Derfor innhentet Forsvaret en sluttbrukererklæring fra CAS Global om hvem som var eiere, og hvor fartøyene skulle brukes. Det er ikke opp til Forsvaret å avgjøre det spørsmålet.»

Representanten Tetzschner fulgte opp med følgende spørsmål:

«Men det er kanskje opp til Forsvaret å interesse seg for at CAS Global – som dere altså ba om en sluttbrukererklæring fra, som egentlig vil si at de påtar seg å håndheve norsk våpeneksportlovverk – i virkeligheten med en enkel undersøkelse kunne vært avslørt som et postkasseselskap, uten administrasjon, uten kontor? Andre som søker om et billån, må dokumentere hvem de er, men her innlater dere dere med et postkasseselskap. Hvilken kommentar har du til det?»

Sunde svarte at CAS Global var et britisk-registrert selskap, og at det ikke ble stilt spørsmål ved selskapet fra avhenders side.

Spørsmålene som fulgte fra representanten Tetzschner søkte å avklare hvem som har ansvaret for å undersøke hva slags selskap CAS Global var og hvem som hadde ansvaret for å følge opp «catch-all»-bestemmelsen. Svarene fra Sunde pekte på Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet som ansvarlige for å undersøke selskapet, men at Utenriksdepartementet innehar kunnskap om områder og nasjoner og dermed har ansvaret for å gjøre den faglige vurderingen av hvorvidt «catch-all»-bestemmelsen skal komme til anvendelse.

Representanten Erik Skutle stilte spørsmål om det samme, denne gangen til nåværende forsvarssjef Bruun-Hanssen:

«Det er Forsvaret ved Forsvarets logistikkorganisasjon som er ansvarlig for å gjøre bakgrunnssjekk av de selskaper eller aktører som en avhender materiell til. Er det riktig?

Haakon Bruun-Hanssen: Ja, det er vi som er pliktige til å gi informasjon til Utenriksdepartementet, og da er det vi som må gjøre sjekken.»

Erik Skutle fulgte opp med et spørsmål til sjef FLO:

«Jansen, du nevner at sjekken av godheten til CAS Global ikke var god nok, den var ikke tilstrekkelig. I PwC-rapporten finner vi at CAS Globals registrerte adresse er en postboksadresse for et hundretalls andre selskaper, nærmere bestemt en postkasse på et jorde ved en campingplass i Surrey. En av selskapets aksjonærer, Fabian Ajogwu, synes å være samme person som en profilert nigeriansk advokat med samme navn og med tilsynelatende tette bånd til nigerianske myndigheter. Selskapets finansielle stilling fremstår som meget svak, med laveste score på kredittvurderingen til det britiske selskapsregisteret, og med negativ egenkapital for 2012 og 2013. Da spør jeg: Var det i det hele tatt en sjekk av dette selskapet på noe som helst plan?

Petter Jansen: Når jeg får tilbakemeldinger fra dem som har gjort jobben, svarer de at de har gjort en bakgrunnssjekk. Når vi går inn, ser vi at den ikke er tilfredsstillende. Derfor har vi ...

Erik Skutle (H): Hva er det den bakgrunnssjekken har bestått i?

Petter Jansen: Det vet jeg ikke eksakt. Jeg kan ikke svare eksakt på det, men den er i hvert fall ikke tilfredsstillende.

Erik Skutle (H): Ok, takk. Så det betyr i realiteten at hvem som helst, bare de skriver under på en egenerklæring, kan kjøpe våpen som kan brukes til militære formål, altså terroristgrupper og andre. Det er et faktum at disse båtene er i hendene på en para-

militær organisasjon som har bånd til Boko Haram. Hvordan i alle dager kan dette skje? Det er jo fullstendig uakseptabelt. Vi ser at det mangler dokumentasjon, det mangler kontrakter, det mangler penger – man har ikke sjekket, man har ignorert en skarp advarsel fra tolldirektøren. Skjønner dere hvilket signal dette sender, og hvilket inntrykk vi sitter med?

Petter Jansen: Tilbake igjen til denne problemstillingen. Jeg har svart det jeg har ønsket å svare her: Det har ikke vært godt nok. Jeg tar ikke standpunkt til akkurat denne saken, men generelt sett har vi ikke fått god nok bakgrunnssjekk av kjøpere, slik vi nå ser det i etterkant.»

Flertallet viser til at komiteen i denne første kontrollhøringen i stor grad var samlet om en forståelse av at salget ikke var reglementert. Komiteleder Martin Kolberg sa følgende:

«... båtene er i Nigeria, det er det som er saken. Og hadde de seilt under britisk kommando, for å bruke et slikt folkelig uttrykk, hadde saken stilt seg helt annerledes, men de gjør ikke det heller. Så begge de forutsetningene som var lagt til grunn for salget, faller helt bort, de eksisterer ikke ...

Og da spør jeg deg, Bruun-Hanssen, som nå er sjef: Hvordan kunne dette skje. ...?

Haakon Bruun-Hanssen: Min vurdering av det er at dette er en systemsvikt. Det har jo feilet på flere områder i Forsvarets organisasjon, som gjør at dette ikke har blitt sett, erkjent, at selskapet CAS Global er noe annet enn det de utga seg for å være. Det tilligger Forsvaret å undersøke den type ting og gi tilstrekkelig informasjon til UD. Der har vi ikke vært gode nok, og, som Petter Jansen sa, det er en av de tingene vi forbedrer rutinene på. Vi legger oss på den samme standarden som skjer i den kommersielle verden. Vi må være like gode som dem, og forvisse oss om hvem våre potensielle kunder er.

Martin Kolberg (A): Mener du på det grunnlaget og med utgangspunkt i det svaret at du på vegne av Forsvaret vil beklage dette?

Haakon Bruun-Hanssen: Ja, jeg beklager at vi ikke har gjort en god nok jobb når det gjelder å sjekke ut selskapet CAS Global.

Martin Kolberg (A): Ja, men beklager du det som har skjedd overfor kontrollkomiteen i Stortinget?

Haakon Bruun-Hanssen: Jeg synes at det at fartøyene har havnet i Nigeria under nigeriansk flagg og ikke under britisk, slik som forutsetningen var, vitner om, som jeg sa, at det har vært en systemsvikt hos oss, og det beklager jeg.»

Flertallet mener det er godtgjort at Forsvarets øverste ledere, både nåværende og tidligere i denne første høringen erkjente og beklaget at feil var begått. Slik flertallet ser det, ligger det også en erkjennelse av at Nigeria som mottaker av fartøyene, ikke

er et land vi ønsker å eksportere utrangert militært materiell til. Flertallet vil understreke at denne oppfatningen ser ut til å være i samsvar med både forsvarsministerens og utenriksministerens oppfatning.

Forsvarsministeren la vekt på i første høring at rutiner måtte endres blant annet som følge av at

«Forsvarets informasjonsinnhenting og informasjonsutveksling med Utenriksdepartementet ikke har vært god nok»,

som hun formulerte det. Utenriksministeren på sin side var minst like klar på hvordan ansvarsforholdet var å forstå:

«Eksportøren plikter å fremlegge korrekt og relevant informasjon knyttet til en vurdering av lisensplikt. ... Når det gjelder denne informasjonen, må den inneholde kjøper, destinasjon og forventet bruk av varene. Som forsvarssjef Bruun-Hanssen redegjorde for tidligere i dag, var Forsvaret ikke gode nok på å forvise seg om hvem deres kunder var, og hadde ikke sjekket kjøperne av båtene godt nok – en systemsvikt, som forsvarssjefen slo fast.»

I den åpne kontrollhøringen som ble avholdt 27. november 2015, ble det avdekket at det fortsatt ikke var klart hvordan ansvarsforholdet mellom Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet er å forstå da representanten Gunvor Eldegard boret videre i dette spørsmålet. Tidligere sjef FLO Trond R. Karlsen bekreftet at de hadde et ansvar for å sjekke kundene, men at UD som kontrollerer bestemmelsen hadde et selvfølgelig ansvar for å foreta ytterligere vurdering. Eldegard fulgte opp med følgende spørsmål:

«Så du meiner at Forsvaret ikkje har ansvaret aleine, at UD har like mykje ansvar for å sjekka eit selskap?»

Hvorpå Karlsen svarte:

«Jeg sa jo også i min innledning at vi nok ikke har sjekket disse kundene så godt som vi burde gjøre. Men vi har heller ikke fått noen tilbakemelding fra verken UD eller FD om at de sjekkene vi har gjort, har vært for dårlige.»

På møtelederens oppfølgingsspørsmål til sjef FLO Petter Jansen om hans syn, svarte han:

«Regelverket er ganske klart i den forstand at det sier at man skal oppgi bruksområde, hvilket selskap som skal overta, og formålet med varen når den settes i bruk et annet sted. Det skal vi informere om. Det er vårt ansvar, det er mitt ansvar, og så er det opp til Utenriksdepartementet å bestemme hvorvidt de synes det er tilstrekkelig informasjon og eventuelt gi lisens eller ikke gi lisens. Det er mitt svar, komitéleder. Når det gjelder den eksplisitte saken her, kjenner jeg ikke den godt nok.»

For å få en endelig avklaring av forståelsen i Forsvaret stilte representanten Eldegard følgende spørsmål til forsvarssjefen:

«Tilbake til Bruun-Hanssen: Me snakka om eksportreglane. I førre høyring sa du, og du sa det jo no og, at det er Forsvaret som har ansvaret. Melsæter sa i går: 'Eg er heilt sikker på at UD sjekka dei i tillegg.' Og Karlsen sa i dag: 'Eg forventa at UD og sjekka opp'.

Så kven er det eigentleg, tenkjer de, som skal ha ansvaret når CAS Global er eit postkasseselskap? Er det Forsvaret som har ansvaret, eller er det eksportkontrollen som har ansvaret for at båtane vart selde til eit postkasseselskap?»

Komiteens flertall, alle bortsett fra medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet, mener svaret til forsvarssjefen er oppsiktsvekkende, all den tid hans oppfatning er endret etter første høring, samtidig som verken forsvarsministeren eller utenriksministeren ser ut til å være i tvil om hvordan ansvarsforholdet er å forstå.

Bruun-Hanssen svarte:

«Min vurdering etter de tilbakemeldingene som er gitt fra flere hold i løpet av dagen i dag, er at vi har et ansvar, begge parter. Vi har et ansvar for å sjekke ut kjøper, og det må vi gjøre på en måte som tilfredsstiller de forventningene UD har, men det er UD som tar beslutningen om de vil godkjenne kjøperen eller ikke. Så vi har et ansvar, begge to.»

For å få en endelig avklaring stilte representanten Eldegard spørsmålet nok en gang til forsvarsministeren:

«Eg forstår det sånn at både forsvarsministeren og utanriksministeren er einige om at det er Forsvaret som eksportør som har ansvar for å sjekka ut f.eks. CAS Global. Men Melsæter var på høyringa i går overbevist om at eksportkontrollen sjekka det opp ein gong til, og det sa også Karlsen i dag. Han sa at han visste at det var deira ansvar, men han rekna med at eksportkontrollen også sjekka dette. Og til og med Bruun-Hanssen var litt – forsiktig sa han at han forventa kanskje at eksportkontrollen også såg på det. Betyr det at dei reglane som ministrane her kjenner, ikkje er kjende i Forsvarsdepartementet?»

Forsvarsministeren svarte følgende:

«Disse reglene er selvfølgelig godt kjent i Forsvaret. Vi har, som jeg sa i innledningen min også, nå avgjort at forsvarssjefens mulighet til å delegerer fullmakten videre, knyttet til bl.a. det å avgi informasjon til å innhente eksportlisens, nå er tillagt ham, og ikke kan delegeres videre. Jeg legger til grunn, som forsvarssjefen også var veldig tydelig på, at det er Forsvaret som eksportør som har ansvaret for å bringe fram informasjon som er korrekt, og som er fullstendig.»

– Hvem varsler?

Komiteen er av den oppfatning at dette er en sak som ikke ville blitt avdekket uten medias utrettelige arbeid. Komiteen er selvfølgelig glad for at man har en uavhengig og hardt arbeidende presse, men mener det er en svakhet at forvaltningen ikke selv avdekker mislighold. Dette ble også et tema i høringen 27. november 2015, og følgende spørsmål er med på å belyse dette. Representanten Bård Vegar Solhjells spørsmål til forsvarssjefen:

«Synest du Dagbladet si dekning er overdriven i disse sakene?» får følgende svar:

«Jeg tror jeg skal være veldig forsiktig med å mene noe om media. Media har en viktig kontrollfunksjon i samfunnet, men jeg ville ikke ha brukt begrep som 'krigsskip' om 'Titran' eller 'Agder' eller noen av de andre eks-kystvaktfartøylene.»

Også svaret på representanten Eldegards spørsmål i høringen 30. april 2015 er opplysende:

«Først eit spørsmål som går både til Bruun-Hanssen og Jansen. De seier at i juni 2014, det var da de oppdaga alt, og etter det har de gjort veldig mange tiltak. Betyr det at dersom ikkje Dagbladet hadde avslørt dette, hadde det ikkje vorte oppdaga, og ingen tiltak ville vore iverksette per i dag?

Haakon Bruun-Hanssen: Det blir jo nesten spekulasjon. Jeg har et system som heter Forsvarssjefens internrevisjon, som kontrollerer underavdelingene i Forsvaret. Jeg har ikke hatt noe, og min forgjenger har ikke hatt noe, på avhendingsdelen i FLO i de siste fire årene. Om jeg hadde planlagt det i de neste to eller tre årene, er ikke godt å si. Hadde det vært en internrevisjon, hadde den kunnet avdekke noe, i hvert fall det forvaltningsmessige.

Petter Jansen: Jeg har lyst til å svare veldig direkte på det med å si at det var Dagbladet som gjorde at jeg ble oppmerksom på disse faktiske forholdene. Som jeg sa innledningsvis, hadde jeg tatt opp dette i resultatoppfølgingssamtale syv ganger med divisjonssjefen som hadde ansvar, uten å få – kall det en riktig situasjonsbeskrivelse om hvordan dette så ut.»

Statsråd Eriksen Søreide uttalte:

«Det er etter min oppfatning viktig at Dagbladet har avdekket dette. Det synes klart at det er regler og retningslinjer som i flere tilfeller ikke er fulgt, og at denne saken gir klare indikasjoner på svikt i flere deler av systemet.»

Etter komiteens oppfatning er det alvorlig at kontrollen i slike viktige spørsmål først finner sted når pressen har avslørt at alt ikke er som det skal. Vel så viktig og alvorlig er det som synes som et forsvar som holder informasjon unna, ikke bare offentlige-

ten, men også forsvarsministeren. Noe forsvarsminister Søreides uttalelse i høringen 30. april 2015 kan tyde på:

«Den største utfordringen for meg i saken har vært at det gjennom hele prosessen har vært vanskelig å få framskaffet fullstendig informasjon og dokumentasjon og å få bekreftet eller avkreftet informasjon og informasjon. Dette har jeg også løpende orientert komiteen om i vår korrespondanse. Komiteen har også blitt orientert om ny og korrigert informasjon i saken.»

Nye avsløringer og ny kontrollhøring

På bakgrunn av de nye sakene som ble avdekket i media sommeren 2015, vedtok komiteen å avholde en ny åpen kontrollhøring.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, vurderer det slik at uttalelser som kom frem i høringen 27. november 2015 sammenholdt med det som ble sagt i den første høringen, fremstår som det mest alvorlige i saken. Fra en mer eller mindre konsensuspreget oppfatning om at feil hadde blitt begått og at tiltak var iverksatt for å bøte på dette, er det som flertallet har påvist, avdekket en ny forståelse hos forsvarssjefen om ansvarsforholdet mellom Forsvaret og UD, men også i andre spørsmål.

Forsvarssjefens innledning på høringen 27. november 2015 er etter flertallets syn talende for Forsvarets høyeste sjefs endrede holdning:

«... Demilitarisering av MTB-ene, «Horten» og beltevogner er gjort for å kunne selge materiellet til sivile kjøpere uten lisens. Dermed oppga vi kontrollmuligheten, med mindre «fang alt»-paragrafen tilsa at lisens skulle brukes i det bestemte tilfellet. Endringene i eksportkontrollforskriftens § 4 av 9. september 2014 setter en stopper for demilitarisering som virkemiddel for å unngå lisens. Forsvaret er meget tilfreds med denne endringen. «Fang alt» fanger ikke alt, men det som er nødvendig. «Fang alt»-paragrafen skal sikre at ikke-lisenspliktig materiell likevel skal underlegges lisensplikt, da det ikke er ønskelig å selge materiellet til områder som enten er underlagt våpenembargo, til områder hvor det er krig eller der krig truer, eller til land som er i borgerkrig, eller hvis materiellet kan tjene til å utvikle en stats militære evne. Nigeria er i utgangspunktet ikke et problem med hensyn til de to første kriteriene i «fang alt». Det er ingen våpenembargo eller krig. «Titran» og «Agder» er nå i Nigeria. Det er et faktum. De er ikke krigsskip, men de er henholdsvis 25 og 35 år gamle holker sivilt konstruert for å transportere passasjerer. Og det er hva de hovedsakelig er benyttet til. De kan selvfølgelig brukes til ulike former for kontrollfunksjoner, slik vi gjorde med dem i indre kystvakt, men de får altså ikke noen større militær verdi av den grunn. De er like lite egnet til å utvikle en annen stats militære evne som en hvilken som helst annen passasjerbåt på Vestlandet. ...»

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, mener dette viser en forsvarssjef som snarere enn å holde fast på at dette er en alvorlig sak som Forsvaret selv burde avdekket og ordnet opp i, velger å være fornøyd med at regelverket er endret, slik at Forsvaret ikke lenger verken kan eller skal ta ansvar. Forsvarssjefens totale snuoperasjon også med henblikk på alvorligheten av den eksporten av marinefartøylene som faktisk fant sted før regelendringene, inngir ikke stor tillit. Det gjelder også i et hovedspørsmål i denne saken; er reglene fulgt? Representanten Bård Vegar Solhjell er også opptatt av å få klarlagt dette og stilte følgende spørsmål til forsvarssjefen:

«Eg må likevel spørje, viss det er slik at du i grove trekk meiner at reglane er følgde: Eg har jo lese den første PwC-rapporten – som du òg påpeiker har mange viktige tiltak som er vidareførte. Mi tolking av han er at han har svært alvorleg kritikk – noko har eg nemnt sjølv, og andre representantar har lese frå han – av måten ting vart gjorde på. Er du einig i den svært alvorlege kritikken? For det er litt vanskeleg å seie at ein både kan vere einig i den svært alvorlege kritikken og samtidig meine at i grove trekk er reglane vortne følgde.»

Forsvarssjefen svarte følgende:

« Dette var jeg også inne på i forrige høring. Vi erkjenner at hovedpoengene i det som står i PwC 1-rapporten, er korrekt. Det går veldig mye på vår forvaltning og praktisering – at det ikke har vært godt nok dokumentert, at det ikke har vært godt nok når det gjelder salgsprotokoller, at det ikke har vært godt nok når det gjelder å identifisere hvem som hadde myndigheten og beslutningspunktene på hvert enkelt sted. Det har vi tatt inn over oss, og det har vi korrigert gjennom de nye prosessene.

Men den peker ikke på at vi har brutt reglene, bortsett fra akkurat dette med normalinstruksen og at det skal være en salgsprotokoll som inneholder all dokumentasjon.»

Når det gjelder videre oppfølging av konstaterbare brudd på regelverket, viser komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet til sin merknad på s. 20 og s. 34.

Gjennomgangen tilbake til 2002

Komiteen viser til at forsvarsministeren har iverksatt gjennomgang av alle avhendinger tilbake til 2002. Totalt dreier det seg om mer enn 10 000 salg. Komiteen ser at det kan være behov for å gjennomgå saker bakover i tid. Med det store antall salg som er foretatt siden 2002, antar komiteen at dette vil legge beslag på store personellressurser, og en bør

stille spørsmål om det er hensiktsmessig å gjennomgå alle sakene på nytt. Etter komiteens vurdering bør det i stedet vurderes om den vesentlige delen av denne ressursen kan dreies mot å ekspedere kommende salg slik at dette utføres i henhold til det oppdaterte og forbedrede regelverket som har blitt resultatet etter gjennomgang av denne saken.

Komiteen for sin del ønsker å bli orientert på et overordnet nivå når gjennomgangen er avsluttet.

Iverksatte tiltak i forbindelse med Forsvarets avhending av materiell

Komiteen viser til brev av 14. september 2015 fra forsvarsministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen med redegjørelse av tiltak iverksatt av Forsvarsdepartementet og Forsvaret. Vedlegg 1 inneholder en punktvis oversikt over tiltakene. Nedenfor gis en kort oversikt over de viktigste tiltakene:

- Forsvaret er pålagt å stanse pågående og planlagte auksjoner av materiell med militært utseende inntil alle forhold er avklart og nødvendige tiltak er implementert.
- Svakhetene som ble påpekt i PwC-rapporten av 31. oktober 2014 (PwC-1 rapport) er rettet opp ved at nødvendige tiltak er iverksatt.
- Fullmaktene knyttet til avhending av materiell er ikke lenger delegert til FLO, men tillagt FSJ
- Styringsdialogen med FSJ er intensivert med særskilte møter og rapportering om gjennomgangen av avhendingssakene. Gjennomgangen vil først ta for seg Forsvarets eksport av fartøyer for så å ta for seg annet materiell
- Engasjert PwC for gjennomgang av Forsvarets avhending av fartøyer (PwC-2 rapport)
- Anmeldt til Økokrim enkelte forhold som kan være straffbare forhold ifm. avhendelse av forsvarsmateriell
- FD har i nært samarbeid med UD utarbeidet en detaljert liste over forhold som må vurderes og avklares før salg av utrangert forsvarsmateriell kan selges til utlandet
- Avklare det juridiske mulighetsrommet for å kunne nekte salg av forsvarsmateriell til enkeltpersoner

Komiteen er godt fornøyd med at departementene og Forsvaret har iverksatt tiltak og mener tiltakene som er iverksatt er riktige og nødvendige. Komiteen forventer at det følges nøye opp om tiltakene blir etterlevd, og at man tar de grep som er nødvendige for å sikre at denne typen saker ikke oppstår i fremtiden.

På tross av den omstendelige og langvarige prosessen i kontroll- og konstitusjonskomiteen kan ikke komiteen se at det har blitt gitt entydige og fyllest-

gjørende opplysninger om de viktigste problemstillingene i denne saken.

Det er riktignok blitt relativt klart for komiteen hvordan utrangerte marinefartøy kunne ende opp som militært utstyrte fartøy utenfor et land preget av uro, som er hjemsoekt av terrorisme og til dels store regionale konflikter.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, har imidlertid ikke registrert en utpreget vilje hos de involverte til å ta sakens alvor innover seg, ei heller at de har tatt ansvar for det som har skjedd. Paradoksalt nok, i og med at regelverket for avhending har blitt endret og at deler av sakskomplekset er oversendt Økokrim.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til sin merknad på s. 20 og s. 34.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet, registrerer at forsvarsministeren har iverksatt tiltak for å unngå liknende saker, men registrerer også at saken ikke behandles med det samme alvoret fra forsvarssjefens side. Flertallet kan ikke se at forsvarssjefen har vært tilstrekkelig vår for statsrådets og Stortingets ønske om et forsvar som tar innover seg alvoret i at regelverk ikke følges, som har kontroll på hva som skjer i alle ledd og som tar ansvar når feil skjer.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, vil på det sterkeste understreke viktigheten av at vi har et forsvar som er underlagt demokratisk kontroll.

– Forsvarsministerens ansvar:

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, viser til at forsvarsministeren har satt i gang en rekke undersøkelser og oversendt rapporter til Økokrim, men at det fortsatt hersker tvil i Forsvaret om det i det hele tatt har skjedd noe ureglementert.

Når også forsvarsministeren sier at hun har problemer med å få ut informasjon, jf. høringen 30. april 2015 der hun sier at

«Den største utfordringen for meg i saken har vært at det gjennom hele prosessen har vært vanskelig å få framskaffet fullstendig informasjon og doku-

mentasjon og å få bekreftet eller avkreftet dokumentasjon og informasjon.»

må flertallet stille spørsmål om hun kan ha tillit til sitt departement.

For ytterligere å belegge denne tvilen, gjengir flertallet følgende ordveksling mellom representanten Eldegard og forsvarsministeren i høringen 27. november 2015:

«Gunvor Eldegard (A): Eg ønskjer å stilla forsvarsministeren eit spørsmål. Først har eg lyst til å seia at alle dei tiltaka du fortel at du har sett i gang, er veldig bra, og sikkert nødvendig. Men det er gått eitt år sidan komiteen starta på denne saka, og komiteen har vel enno ikkje fått klart for seg korleis dei gamle båtane kunne hamna hos paramilitære i Nigeria. Forsvarsministeren skriv òg til oss i brev at det er vanskeleg å få ut informasjon. Derfor må eg spørja: Har forsvarsministeren tillit til at departementsråden klarar å ordna opp?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Nå er det primært mitt ansvar å ordne opp i dette, og det ansvaret tar vi – og jeg – på stort alvor. Jeg har vært veldig tydelig på at for det som gjaldt MTB-ene og «Horten» – de tidligere MTB-ene og «Horten» – har utfordringen vært, som også forsvarssjefen og sjef FLO var inne på i sine innlegg, at man ikke sjekket godt nok. Samtidig var det klart i forbindelse med sluttbrukerklæringen til disse skipene at de skulle seile i ECOWAS-området, altså de skulle til Nigeria, og den kjennskapen vi har til det i dag, er at de ikke er under paramilitær kontroll, men at de brukes i f.eks. fiskerioppsyn og annen kontrollvirksomhet, som er under kontroll av nigerianske myndigheter.

Det at vi har jobbet med tiltak over tid, har også vært nødvendig. Da vi ble kjent med disse sakene, som jeg opplyste om i den forrige høringen, var det på bakgrunn av Dagbladets avsløringer, som vi satte stor pris på kom, nettopp fordi det ga oss en anledning til å rydde opp i det som hadde vært vanskelige forhold over tid. Men det gjør også at vi må bruke noe tid på å gjennomføre de ulike tiltakene, og vi har altså brukt den tida vi har, til trinnsvis å gjennomføre det vi har ment har vært nødvendig. Og som sagt, vi vurderer løpende om det er behov for ytterligere tiltak, og jeg har skissert en del ting som vi nå har til vurdering

Gunvor Eldegard (A): Men sjølv om du starta for eit år sidan med å sjå på den saka, dukka det til stadigheit opp nye saker gjennom media. Etter kvart som tida har gått, har det kome mange fleire saker også, og du har enno ikkje klart å gjera greie for t.d. salet av «Titran» for oss.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: For det første: De to sakene jeg nå nevnte, som har kommet opp siden forrige høring, kommer jo på bakgrunn av at vi gjør undersøkelser. Det var også vi som overleverte rapporten til både Økokrim og komiteen om salg av F-5, og det er vi som har overlevert Forsvarsbyggs internrevisjonsrapport om denne ene RIB-en og avhending av den, til både Økokrim og komiteen. Når

det gjelder KV «Titan», har jeg også sagt både her og tidligere at utfordringen er at de dokumentene vi har bedt om fra NMA, får vi ikke. I tillegg har vi to ganger bedt om innsyn i valutaregisteret, som ville vært et godt verktøy for å kunne finne informasjon som kunne bidra til å kaste lys over både eierforhold, pengestrømmer, når det ble solgt, hvem som var kjøper, og hva det ble solgt for – for det er jo også et vesentlig spørsmål i denne saken. Men jeg konstaterer at saken er under etterforskning av Økokrim, og at Økokrim har andre rettsmidler tilgjengelig enn et departement har for å kunne hente ut den type opplysninger. Jeg håper fortsatt at det skal være mulig å kaste lys over nettopp «Titan».

Gunvor Eldegard (A): Du håpar – eg håpar du reknar med at du får gjort det. Men når det gjeld F-5, har både Jansen og Bruun-Hanssen sagt til oss før i dag at det er eit heilt grønt sal, det er ingen problem med det salet. Men rapporten som du har overlevert oss – sjølv om du seier at det skal koma tilleggsnotat til han – opprettheld du rapporten, som er ganske alvorleg, og seier at det kanskje har skjedd mykje feil under det salet?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Som sagt agerte departementet på et eksternt tips vi fikk, som vi tok alvorlig, og det er fordi vi tar denne typen saker alvorlig. Når vi får denne type tips, er det en selvfølge at det skal undersøkes, og da er det særlig ting knyttet til et spørsmål om misligheter i salgsprosessen, potensielle misligheter i salgsprosessen. Det er ikke på noen måte konkludert med, men det er reist noen advarsler.

For meg er det et signal om at dette er noe Økokrim bør vurdere grundigere som en del av det samme sakskomplekset. Det er informasjon jeg ut fra det jeg sa i innledningen min, også mener det var helt riktig at både Økokrim og komiteen fikk på dette tidspunktet, nettopp fordi jeg har sagt at jeg skal holde komiteen og ikke minst Økokrim løpende orientert når det kommer nye saker. Det er ingen som har fastslått hva som er det endelige resultatet knyttet til F-5-salgene, men jeg har vært opptatt av at den informasjonen jeg har, og som jeg får, skal gå videre til dem som jobber med saken også utenfor departementet. Derfor var det avgjørende for oss både å agere på tipset og å motta den informasjonen som Forsvaret nå har gitt, der det ikke var lagret, dokumentert, der det skulle være i utgangspunktet. Det har vi nå fått, og jeg håper selvsagt at det vil vise at det ikke har vært misligheter. Men det er altså synliggjort en risiko, ikke en mislighet i seg selv.»

Konklusjon

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, mener at forsvarsministeren gjennom brev til komiteen, svarene i høringene og tiltakene som er iverksatt, har understreket alvorret i saken. Hun har vist handlekraft slik at avhendinger i fremtiden skal ha et regelverk som både er tydelig og som gir mindre rom for skjønn. Flertallet er tilfreds med dette.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne er imidlertid av den oppfatning at ansvaret for de spesifikke avhendingsene som denne saken handler om, fortsatt ikke har blitt erkjent av den som vitterlig har blitt gitt ansvaret: forsvarssjefen. Disse medlemmer mener dette bør følges opp av statsråden.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener statsråden må følge opp at ansvaret for de spesifikke avhendingsene denne saken handler om ikke er erkjent av Forsvarets øverste ledelse.

Når det gjelder statsrådets oppfølgingsansvar, viser komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet til sin tidligere merknad om at de ut fra den etablerte funksjonsfordeling mellom lovgivende og utøvende statsmakt vil forutsette at statsråden vurderer hvilke administrative tiltak som må iverksettes for å redusere risiko for gjentakelse av brudd på regelverket.

Disse medlemmer ønsker ikke at kontroll- og konstitusjonskomiteen skal gripe inn i ordrelinjene i Forsvaret.

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til sin helhetlige merknad på s. 36 flg.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, mener det ovenstående tydeliggjør behovet for ytterligere tiltak for å hindre slike feilgrep i fremtiden. Det er særlig tre endringer som er nødvendig. Den første er å sikre større åpenhet så lenge salg av utrangert forsvarsmateriell til private aktører aksepteres, den andre å se på om salg til private aktører fortsatt bør være lovlig, den tredje å gå gjennom metoder og rutiner, herunder infoflyt.

Komiteen forventer at Forsvaret har god oversikt over aktørene som opererer i markedet for utrangert forsvarsmateriell, og praktiserer både en sunn skepsis og en føre-var-holdning med tanke på kjøper og planlagt sluttbruk. Komiteen mener at åpenhet rundt salg til private aktører er avgjørende for å sikre sterkere kontroll og mulighet til å etterprøve at retningslinjene blir fulgt. Det er naturlig at offentligheten får vite om salg av forsvarsmateriell etter at de er gjennomført, for eksempel i form av faste lister eller rapporter. Ikke minst gjør det at medier og andre kan ettergå salg og avdekke forhold som ikke er oppdaget tidligere.

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre full åpenhet rundt Forsvarets salgsprosesser og salg av utrangert forsvarsmateriell til private aktører ved å offentliggjøre hva som er solgt, kjøper, salgssum og intendert sluttbruk etter at salg er gjennomført.»

Komiteens medlemmer fra Venstre og Sosialistisk Venstreparti understreker at god offentlig kontroll fordrer innsyn i salg og salgsprosesser. Disse medlemmer mener det er riktig å sikre større åpenhet rundt disse spørsmålene for å gi bedre muligheter til å etterprøve om regelverk følges, slik sakene om avhending av materiell så tydelig viser at er nødvendig. Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre full åpenhet rundt salg av militært materiell ved å offentliggjøre hva som er solgt, kjøper, salgssum og intendert sluttbruk etter at salg er gjennomført.»

Komiteen viser til at forsvarsminister Eriksen Søreide under høringen 27. november 2015 viste til at Forsvarsdepartementet vil vurdere hvorvidt man skal slutte med salg til private utenlandske aktører:

«Derfor har Forsvarsdepartementet til vurdering å foreslå en ytterligere innskjerping av avhending av lisenspliktig materiell og større materiell, sånn at det som et utgangspunkt kun kan selges til godkjente nasjoners myndigheter og altså ikke lenger til private. Utenriksdepartementet bistår oss i vurderingene av rammene for et slikt forslag. Stortinget må i så fall ta stilling til en sånn endring, da det vil kunne føre til at noe materiell blir destruert.»

Slik denne saken viser, er det på det rene at salg av forsvarsmateriell til private utenlandske aktører medfører store utfordringer. Komiteen mener avhending av forsvarsmateriell er av en sånn karakter at det er tid for å vurdere om private utenlandske aktører bør utestenges fra denne muligheten.

Komiteen mener tiden er moden for at Stortinget tar stilling til dette spørsmålet, og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere nærmere regulering av salg av utrangert norsk forsvarsmateriell til private aktører i utlandet.»

Komiteens medlemmer fra Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med lovforslag som skal hindre private, utenlandske kommersielle aktører i å kjøpe utrangert norsk forsvarsmateriell.»

På spørsmål fra komitémedlem Michael Tetzchner i høringen 27. november 2015 om dagens regelverk ville åpnet for eksport til dette formålet svarer utenriksminister Børge Brende følgende:

«Men så stiller representanten Tetzschner et spørsmål: Hvordan ville Utenriksdepartementet konkludert hvis man hadde fått seg forelagt dette – og det fikk man jo ikke, for det ble jo sagt at de skulle til CAS Global og være under britisk flagg, så det var det man tok stilling til. Men hadde man gått til Utenriksdepartementet med riktig informasjon og sagt at disse MTB-ene skulle bare innom Storbritannia og ikke engang registreres der og sendes rett til Nigeria, ville man blitt rammet av «fang alt»-bestemmelsen? Det måtte vært en konkret vurdering av Utenriksdepartementet i 2012.»

Komiteen mener dette vitner om at selv med de endringene som er gjort i regelverket gjennom innføringen av prinsippet om «en gang militært, alltid militært», så er det stor sannsynlighet for at eksportlisens ville bli gitt også i dag, dersom informasjonen om kjøper og sluttbruk som ble lagt fram den gangen var den samme. Komiteen understreker at endringen i eksportkontrollregelverket som sikrer prinsippet «en gang militært, alltid militært», er en vesentlig forbedring. Det er likevel grunnlag og behov for sterkere forbedringer for fremtiden.

På denne bakgrunn fremmer komiteen følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen evaluere metodene for kontroll og dokumentasjon ved salg og eksport av utrangert forsvarsmateriell til utlandet, og om man besitter tilstrekkelig informasjon om de utenlandske kjøperne.»

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, har gjennom brevveksling og høringer fått et inntrykk av at det har vært vanskelig å få ut informasjon om hva som har skjedd i denne saken, og det er spesielt urovekkende at selv statsråden har hatt vanskeligheter med å få ut korrekt informasjon når dette har vært ønskelig, jf. slik komiteen allerede har referert.

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen iverksette nødvendige tiltak for å sikre sømløs informasjonsflyt mellom forsvarsministeren, utenriksministeren og forsvarssjefen, slik at korrekt og oppdatert informasjon er tilgjengelig når slik informasjon er ønsket.»

Flertallet viser til uttalelser fra forsvarssjefen og representanter fra Forsvaret som tyder på at Forsvarets representanter har et noe annet syn på ansvargrensensnittet vedrørende sin funksjon i sam-

band med avhending av brukt forsvarsmateriell enn det synet som både forsvarsministeren og utenriksministeren representerer. Flertallet mener det er fullstendig uakseptabelt at det etter to høringer fortsatt er ulike syn på ansvarsgrensesnittene, og på denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at Forsvaret har samme forståelse av ansvarsgrensesnittet som Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet i forbindelse med regelverket som styrer avhending av tidligere militært utstyr.»

Komiteens medlem fra Senterpartiet vil peke på at det, som en følge av den nye forsvarspolitiske doktrinen, ble satt i gang en storstilt omstilling av det norske forsvaret på slutten av 1990-tallet. Dette hadde som konsekvens at Forsvaret valgte å kvitte seg med store mengder forsvarsmateriell. Etter at en del materiell ble skrotet, kom en politisk avklaring på at materiellet kunne selges til godkjent sluttbruker. Innenfor retningslinjene for salg til godkjent sluttbruker, med godkjenning av Forsvarsdepartementet og eventuelt Utenriksdepartementet, skulle salget skje til høyest mulig pris. Kontroll- og konstitusjonskomiteens befattning med saken kom på bakgrunn av en serie artikler i Dagbladet og senere brevveksling mellom statsrådene til komiteen, samt fremlagte revisjonsrapporter.

Dette medlem vil videre peke på at regelverket for eksport av tidligere militært utstyr er endret til at prinsippet om «en gang militært, alltid militært» er blitt gjort gjeldende. Dette prinsippet umuliggjør, etter dette medlems vurdering, eksport av tidligere militært materiell til sivil bruk. Dette medlem mener denne regelendringen har vært nødvendig og riktig.

Dette medlem finner grunn til å presisere at det komiteen nå skal ta stilling til er statsrådenes oppførelsen og utøvelse av det til enhver tid gjeldende eksportregelverk. Brevveksling og høringer har vist at det har vært ulik forståelse av ansvarsforholdene, manglende rutiner og grundighet ved behandlingen av eksportsøknader. Dette medlem vil peke på at det er statsråden som har ansvaret for at dette regelverket blir fulgt.

Dette medlem vil ikke gå inn i eventuelle kriminelle forhold i sakens anledning, da dette er under politiets etterforskning.

Dette medlem vil fremheve at høringene og komiteens brevveksling med statsrådene har vist at denne omfattende avhendingen av militært materiell har vært gjennomgått i en rekke møter hvor representanter for både forsvarsministeren og forsvarssjefen har deltatt. Ansvarlig statsråd har derigjennom hatt full mulighet til å tilegne seg nødvendig kunnskap

om hvordan forsvarssjefens underliggende organer har håndtert avhendingen i praksis.

Komiteens behandling synes å vise at dette saksområdet ikke har hatt spesielt stor oppmerksomhet fra politisk ledelse i de to berørte departementene.

Dette medlem vil påpeke at det spesielle i saken er at normale rutiner for samarbeid mellom forsvarsdepartement og forsvarssjef ikke er fulgt, ved at forsvarssjef ikke er gitt anledning til kontradiksjon på helt sentrale dokument. I den sammenheng vises til forsvarssjef Bruun-Hanssens svar på spørsmål fra representanten Lundteigen i høringen 27. november 2015:

«Per Olaf Lundteigen (Sp): Ok, da skjønner jeg det.

Det neste er at komiteen har fått et dokument, et brev, fra Forsvarsdepartementet av 27. mars 2015, «oversendelse av rapport fra PricewaterhouseCoopers». Er det dokumentet, Bruun-Hanssen, før det ble sendt til oss, oversendt deg som forsvarssjef til kontradiksjon?

Haakon Bruun-Hanssen: Nei, det er det ikke.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Det er ikke oversendt til deg?

Haakon Bruun-Hanssen: Nå er det oversendt, men ikke før det ble sendt til kontroll- og konstitusjonskomiteen.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Nå er det oversendt til kontradiksjon?

Haakon Bruun-Hanssen: Ja, vi har jobbet betydelig med den rapporten etter at vi fikk den, og gått igjennom og sett om det er forhold her som ikke var omfattet av den første, og som krever at vi må gjøre ytterligere tiltak. Det har vi bekreftet overfor Forsvarsdepartementet at det er det ikke.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Jeg sitter her med et brev fra forsvarssjefen til Forsvarsdepartementet av 29. oktober 2015, som, så langt jeg vet, ikke er oversendt til komiteen fra Forsvarsdepartementet. Det er forsvarssjefens kommentar til salg av F-5B. Jeg regner med at det er korrekt. Er det et dokument som forsvarssjefen forventet at statsråden umiddelbart skulle sende til kontrollkomiteen?

Haakon Bruun-Hanssen: Ja, i brevet eller skrevet ber jeg jo Forsvarsdepartementet om å ettersende svarene våre til dem som har fått den initielle rapporten.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Forsvarsministeren har sendt brev til kontrollkomiteen av 2. november hvor det står at Forsvarsdepartementet nå har mottatt nye opplysninger fra forsvarssjefen om salgsprosessen av de to F-5 jagerflyene. De nye opplysningene er til nærmere behandling og analyse i departementet, og det vil bli utarbeidet en oppdatert rapport om

avhending av F-5 jagerfly. Jeg regner med at forsvarssjefen er kjent med det brevet?

Haakon Bruun-Hanssen: Nei, det er han ikke.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så forsvarssjefen er ikke kjent med før i dag, at det brevet som er sendt angående F-5B, ikke er kommet videre?

Haakon Bruun-Hanssen: Unnskyld, jeg fikk ikke med meg hele spørsmålet.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Det er ikke så viktig, det var bare en kontroll på at vi helt forstår hverandre. Forsvarsministeren har sendt brev til kontrollkomiteen om at det dokumentet som forsvarssjefen har oversendt Forsvarsdepartementet angående flyene, er til vurdering i departementet, men vi har ennå ikke, så langt jeg vet, formelt fått oversendt det brevet fra forsvarssjefen, et brev som Dagbladet satt inne med. Men mitt spørsmål er videre ...

Møtelederen: Det er det siste, Lundteigen.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Mitt siste spørsmål gjelder PwC-rapporten. Har forsvarssjefen skriftlig meddelt forsvarsministeren noe om innholdet i PwC-rapporten, altså en form for kontradiksjon? Forsvarssjefen sa her at en arbeidet med det, men er det meddelt forsvarsministeren noe om svakheter eller om innholdet i den andre PwC-rapporten?

Haakon Bruun-Hanssen: Ja, det har vi gjort. Vi har sendt til Forsvarsdepartementet alle de punktene vi mente var ukorrekte, eller hvor vi mente at konklusjonene eller vurderingene kunne ende opp med en annen konklusjon, og ga den konklusjonen vi mente var riktig.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Når er det brevet dattert?

Haakon Bruun-Hanssen: Det er sendt et par uker etter at vi fikk tilgang på rapporten første gang, så det er i så tilfelle i løpet av april 2015.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Takk.»

Dette medlem vil peke på at det er forsvarsministeren som er ansvarlig for at forsvarssjefen ikke er gitt mulighet til å påpeke feil og mangler, før oversendelse til kontroll- og konstitusjonskomiteen. Dette medlem merker seg at statsråden ikke har oversendt forsvarssjefens merknader til revisjonsrapporten, men har besvart komiteen med at disse merknadene ligger til behandling i departementet. Komiteen er således ikke kjent med forsvarssjefens merknader utover det som fremkom i høringen.

Dette medlem vil ut fra denne virkelighetsforståelsen påpeke at Forsvarsdepartementet har hatt god mulighet til å korrigere forsvarssjefen og hans underordnedes arbeid i saken gjennom mange års tett

dialog. Det er en vesentlig forbedring at regelverket er strammet opp ved eksport.

Samtidig vil dette medlem påpeke at det er kritikkverdig at Utenriksdepartementet har tatt for lett på sitt ansvar vedrørende å foreta egne, selvstendige vurderinger som grunnlag for sine eksporttillatelser.

Videre er det kritikkverdig at forsvarssjefen ikke er gitt anledning til kontradiksjon på dokumenter utarbeidet av eksterne konsulenter, før oversendelse til kontroll- og konstitusjonskomiteen. Dette medlem er derfor ikke enig i komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne som har følgende merknad:

«Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne er imidlertid av den oppfatning at ansvaret for de spesifikke avhendingene som denne saken handler om, fortsatt ikke har blitt erkjent av den som vitterlig har blitt gitt ansvaret: forsvarssjefen. Disse medlemmer mener dette bør følges opp av statsråden.»

Dette medlem er heller ikke enig med medlemmene fra Arbeiderpartiet som har følgende merknad:

«Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener statsråden må følge opp at ansvaret for de spesifikke avhendingene denne saken handler om ikke er erkjent av Forsvarets øverste ledelse.»

Dette medlem mener tvert imot at det er ansvarlige statsråder i Forsvarsdepartementet som har opptrådt kritikkverdig.

Dette medlem mener at saken ikke er fullt ut belyst gjennom komiteens behandling til tross for høringer over 3 dager og omfattende korrespondanse med departementet.

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Venstre og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen innføre full åpenhet rundt salg av militært materiell ved å offentliggjøre hva som er solgt, kjøper, salgssum og intendert sluttbruk etter at salg er gjennomført.

Forslag fra Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med lovforslag som skal hindre private, uten-

landske kommersielle aktører i å kjøpe utrangert norsk forsvarsmateriell.

4. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til saken og råar Stortinget til å gjøre slikt

v e d t a k :

I

Stortinget ber regjeringen innføre full åpenhet rundt Forsvarets salgsprosesser og salg av utrangert forsvarsmateriell til private aktører ved å offentliggjøre hva som er solgt, kjøper, salgssum og intendert sluttbruk etter at salg er gjennomført.

II

Stortinget ber regjeringen iverksette nødvendige tiltak for å sikre sømløs informasjonsflyt mellom forsvarsministeren, utenriksministeren og forsvarssjefen, slik at korrekt og oppdatert informasjon er tilgjengelig når slik informasjon er ønsket.

III

Stortinget ber regjeringen vurdere nærmere regulering av salg av utrangert norsk forsvarsmateriell til private aktører i utlandet.

IV

Stortinget ber regjeringen evaluere metodene for kontroll og dokumentasjon ved salg og eksport av utrangert forsvarsmateriell til utlandet, og om man besitter tilstrekkelig informasjon om de utenlandske kjøperne.

V

Stortinget ber regjeringen sørge for at Forsvaret har samme forståelse av ansvarsgrensesnittet som Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet i forbindelse med regelverket som styrer avhending av tidligere militært utstyr.

VI

Innst. 213 S (2015–2016) – innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om sak om salg av brukt og utrangert forsvarsmateriell – vedlegges protokollen.

Oslo, i kontroll- og konstitusjonskomiteen, den 15. mars 2016

Martin Kolberg

leder

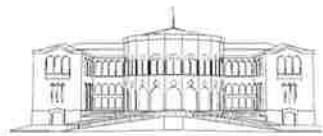
Helge Thorheim

ordfører

Liste over vedlegg

- Vedlegg 1** Likelydende brev datert 14. oktober 2014 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen til forsvarsministeren og utenriksministeren
- Vedlegg 2** Brev datert 24. oktober 2014 fra forsvarsministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 3** Brev datert 24. oktober 2014 fra utenriksministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 4** Brev datert 5. november 2014 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen til forsvarsministeren
- Vedlegg 5** Brev datert 13. november 2014 fra forsvarsministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 6** Brev datert 17. november 2014 fra forsvarsministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 7** Brev datert 17. desember 2014 fra forsvarsministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 8** Brev datert 23. desember 2014 fra utenriksministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 9** Brev datert 7. januar 2015 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen til forsvarsministeren
- Vedlegg 10** Brev datert 9. januar 2015 fra forsvarsministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 11** Brev datert 12. mars 2015 fra forsvarsministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 12** Brev datert 27. mars 2015 fra forsvarsministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 13** Brev datert 29. april 2015 fra forsvarsministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 14** Brev datert 12. mai 2015 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen til forsvarsministeren
- Vedlegg 15** Brev datert 12. mai 2015 fra forsvarsministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 16** Brev datert 21. mai 2015 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen til forsvarsministeren
- Vedlegg 17** Brev datert 29. mai 2015 fra forsvarsministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 18** Brev datert 29. mai 2015 fra forsvarsministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 19** Brev datert 22. juni 2015 fra forsvarsministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 20** Brev datert 31. august 2015 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen til forsvarsministeren
- Vedlegg 21** Brev datert 14. september 2015 fra forsvarsministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 22** Brev datert 1. oktober 2015 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen til forsvarsministeren
- Vedlegg 23** Brev datert 1. oktober 2015 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen til utenriksministeren
- Vedlegg 24** Brev datert 12. oktober 2015 fra forsvarsministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 25** Brev datert 12. oktober 2015 fra utenriksministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 26** Brev datert 15. oktober 2015 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen til utenriksministeren
- Vedlegg 27** Brev datert 19. oktober 2015 fra utenriksministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 28** Brev datert 2. november 2015 fra forsvarsministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 29** Brev datert 18. februar 2016 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen til forsvarsministeren
- Vedlegg 30** Brev datert 19. februar 2016 fra forsvarsministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 31** Brev datert 18. desember 2015 fra Espen Barth Eide til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 32** Referat fra åpne høringer 30. april, 26. og 27. november 2015

Vedlegg 1

Forsvarsminister Ine Eriksen Søreide
Forsvarsdepartementet
Postboks 8126 Dep
0032 Oslo

Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Vår dato: 14.10.2014
Vår ref.:

Deres dato:
Deres ref.:

Vedr. salg av marinefartøy

Kontroll- og konstitusjonskomiteen viser til at Dagbladet i en rekke artikler har omtalt hvordan en rekke tidligere norske marinefartøy er solgt til paramilitære selskaper i Vest-Afrika.

I artikkelserien kommer det frem mange alvorlige påstander, om manglende dokumentasjon og om manglende overholdelse av eksportregelverket.

Forsvaret har selv hyret inn eksterne granskere for å finne ut hva som har skjedd.

Komiteen ber derfor forsvarsministeren redegjøre for de alvorlige påstandene som er kommet frem i Dagbladets artikler:

- 1) Hva er faktum i saken?
- 2) Er regelverk og retningslinjer fulgt av departementet og underliggende etater i den konkrete saken omtalt av Dagbladet?

Komiteen gjør oppmerksom på at likelydende brev er sendt utenriksminister Børge Brende.

Med vennlig hilsen
Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Martin Kolberg
Komitéleder

DET KONGELIGE
FORSVARSDEPARTEMENT

Statsråden

Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Stortinget
0026 Oslo

Tidl. ref.

Vår ref.
2014/02491-1/FD III 5/GPN

Dato **24 OKT 2014**

**SVAR PÅ SPØRSMÅL FRA KONTROLL- OG KONSTITUSJONSKOMITEEN
OM SALG AV MARINEFARTØYER**

Jeg viser til brev av 14. oktober 2014 med to spørsmål fra Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité om salg av marinefartøyer der komiteen ber meg redegjøre for de alvorlige påstandene som er kommet frem i Dagbladets artikler. I artikkelserien fremsettes påstander om manglende dokumentasjon og om manglende overholdelse av eksportregelverket.

I Dagbladets artikler vises det til at tidligere norske marinefartøyer har endt opp hos private selskaper i utlandet. Fartøyene som omtales er seks missiltorpedobåter (MTB) av Hauk-klassen (KNM «Terne», KNM «Stegg», KNM «Geir», KNM «Falk», KNM «Jo» og KNM «Tjeld»), depotfartøyet KNM «Horten», skolefartøyene KNM «Hessa» og KNM «Vigra», samt transport- og indre kystvaktfartøyet KV «Titran».

Alle salgene ble gjennomført i tidsrommet februar 2012 – september 2013.

Spørsmål 1 – Hva er faktum i saken?

Fakta i saken for hver av de aktuelle fartøystypene følger nedenfor.

a) Avhendingen av seks Hauk-klasse MTBer

Avhendingen av seks Hauk-klasse MTBer startet etter utfasingen av fartøyene i 2008. Seks av de totalt 14 fartøyene ble avhendet ved destruksjon i 2008 og to ble nyttet som målfartøy for Sjøforsvaret. Da de resterende seks fartøyene på daværende tidspunkt var lisenspliktige ved eksport, ble det av Forsvaret, i samarbeid med kjøper Cas Global og sivil industri utviklet et konsept for at fartøyene kunne ombygges/demilitariseres, slik

at de ikke lenger ville være underlagt lisensplikt i henhold til Utenriksdepartementets kontrollister¹. Dette ble utført i dialog med Utenriksdepartementet for at fartøyene dermed skulle kunne bli vurdert som sivile, og for at dette ville lette avhendingen. Fartøyene var i perioden blitt forsøkt solgt til flere land og firma, men samtlige salg uteble enten som en følge av at kontraktforhandlingene ble brutt eller at Utenriksdepartementet ikke innvilget eksportlisens.

Utenriksdepartementet vurderte 23. januar 2012 at fartøyene etter at den beskrevne ombygging/demilitarisering var gjennomført, ikke lenger var underlagt lisensplikt i henhold til deres kontrollister. Tilpasningen av fartøyene innebar i hovedsak ombygging av broen, delvis ombygging av skrog for å fjerne militær signatur, samt fjerning av sensitiv² materiell og gjøre våpenfester varig ubrukbare. Den 13. februar 2012 inngikk Forsvaret en kontrakt om salg av fartøyene til det britiske firmaet Cas Global. I firmaets sluttbrukererklæring for fartøyene ble det bekreftet at fartøyene skulle operere med fiskerioppsyn i Economic Community of West African States (ECOWAS) regionen, og at fartøyene skulle registreres under Storbritannias flagg, være bemannet med europeisk mannskap og være underlagt Storbritannias jurisdiksjon. Det bekreftes videre i erklæringen at fartøyene ved et eventuelt videresalg ville bli underlagt Storbritannias eksportkontrollregelverk. Forsvaret sendte fram denne informasjonen til Utenriksdepartementet for vurdering 16. januar 2012. I e-post fra Utenriksdepartementet 23. januar 2012 fremkommer det at Utenriksdepartementet vurderte at de ombygde fartøy ikke ville utløse lisensplikt ved sivile operasjoner underlagt Storbritannias flagg og jurisdiksjon. Det ble på et senere tidspunkt gjennomført visning av fartøyene for representanter for Cas Global, inkludert nigerianske statsborgere. Det var på den tiden offentlig kjent at Cas Global også hadde kontorer utenfor Storbritannia, blant annet i Nigeria. Nigerianske statsborgere var, i likhet med flere nasjonaliteter, også ved andre anledninger invitert av Forsvaret til visning av fartøyer i forbindelse med salg og kommende auksjoner.

b) Avhendingen av fartøyet KNM «Horten»

Avhendingen av depotfartøyet KNM «Horten» startet i 2008. Forsvaret vurderte i dette tilfellet at inntjeningsgrunnlaget ved salg ville bli betydelig økt dersom fartøyet ble omklassifisert og registrert som et sivilt fartøy. Dette arbeidet startet derfor i desember 2009. Den 13. november 2009 vurderte Utenriksdepartementet at fartøyet ikke var underlagt lisensplikt i henhold til deres kontrollister ved eksport. Etter flere påbegynte salgsprosesser med påfølgende kanselleringer, inkludert de av Dagbladet omtalte kansellerte salgsprosesser med Clear Ocean og Lager Yacht Brokerage, ble det inngått

¹ Utenriksdepartementets kontrollister består av Liste I som omhandler forsvarsrelaterte produkter, tilhørende tjenester og teknologi, samt Liste II som omhandler sivile varer, teknologi og tjenester med potensiell militær anvendelse (flerbruksvarer/"dual use"). Kontrollistene utgjør vedlegg I og II til forskrift om eksport av forsvarsmateriell, flerbruksvarer, teknologi og tjenester.

² Med sensitivt materiell menes materiell som til enhver tid er listet i Vedlegg 1 til Forsvarsdepartementets retningslinjer for materiellforvaltning i forsvarssektoren, og omfatter blant annet skytevåpen, eksplosiv vare, mv.

en kontrakt med det britiske firmaet Cas Global 8. oktober 2012. I en e-post av 11. oktober 2012 ba Utenriksdepartementet Forsvaret om informasjon om kjøper og sluttbruk av fartøyet, for å kunne avklare en eventuell lisensplikt. Forsvaret oversendte den etterspurte informasjonen til Utenriksdepartementet 12. oktober 2012. På bakgrunn av dette meddelte Utenriksdepartementet samme dag at salg av KNM «Horten» til Cas Global ikke ville utløse lisensplikt etter eksportkontrollregelverket. Dette ble begrunnet med at Cas Global var sluttbruker og skulle bemanne fartøyet med eget mannskap. Fartøyet skulle dessuten registreres under Storbritannias flagg og således også være underlagt Storbritannias jurisdiksjon.

c) Avhendingen av fartøyene KNM «Hessa» og KNM «Vigra»

Avhendingen av skolefartøyene KNM «Hessa» og KNM «Vigra» ble gjennomført av firma Norsk Megling og Auksjon ved stedlig auksjon på Hovemoen 3. november 2012. Fartøyene var vurdert å være sivile, og de var heller ikke modifisert eller tilpasset for militært bruk. Forsvaret vurderte således at fartøyene ikke var underlagt lisensplikt i henhold til Utenriksdepartementets kontrollister. Forsvaret inngikk en kontrakt med kjøper David Charles Sidewell 3. november 2012.

d) Avhendingen av fartøyet KV «Titran»

Avhendingen av transport- og indre kystvaktfartøyet KV «Titran» startet i 2011. Fartøyet var vurdert til å være sivilt, og var ikke modifisert eller tilpasset for militært bruk. Forsvaret vurderte, basert på en forespørsel til Utenriksdepartementet, at fartøyet ikke var underlagt lisensplikt i henhold til Utenriksdepartementets kontrollister. Forsvaret inngikk 19. september 2013 kontrakt med Norsk Megling og Auksjon om at dette firmaet skulle selge fartøyet på vegne av Forsvaret. Norsk Megling og Auksjon opplyste senere til Forsvaret at fartøyet ble solgt til firmaet OMAK Maritime Ltd, med firma Nautic Africa som megler.

Spørsmål 2 – Er regelverk og retningslinjer fulgt av departementet og underliggende etater i den konkrete saken omtalt i Dagbladet?

De overordnede regelverk og retningslinjer som gjelder for avhending av fartøyene er instruks for utrangering, kassasjon og avhending av materiell og fast eiendom som tilhører staten (Normalinstruksen), Forsvarsdepartementets retningslinjer for materiellforvaltning i forsvarssektoren og lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. (eksportkontrollloven) med tilhørende forskrifter. Disse gjennomgås nedenfor.

a) Normalinstruksen

Instruks for utrangering, kassasjon og avhending av materiell og fast eiendom som tilhører staten (Normalinstruksen) regulerer blant annet avhending av materiell som tilhører staten, herunder avhending ved salg. Det fremgår av instruksen at før det treffes beslutning om avhending, må det være vurdert om den påregnelige inntekt vil dekke avhendingskostnadene. Dersom det antas at avhendingskostnadene vil bli høyere, skal materiellet tilintetgjøres eller bringes bort på den måte som er minst

kostnadskrevende for staten. Det fremgår videre at avhendingen normalt skal skje ved salg, og at dette skal foretas på den måte som gir størst økonomisk utbytte. Salget skal som regel foretas etter offentlig kunngjøring eller ved frivillig auksjon. Salg kan også, når det er hensiktsmessig, skje gjennom megler. Avhending ved direkte salg kan også benyttes, blant annet når bare et mindre antall kjøpere er aktuelle. Dette innebærer salg etter henvendelse til en enkelt eller et begrenset antall kjøpere og salg som er kommet i stand etter initiativ fra en kjøper. Forsvarsdepartementet og Forsvaret er underlagt bestemmelsene i denne instruks, og basert på en intern gjennomgang foreligger det på nåværende tidspunkt ingen informasjon som tyder på at denne instruksen ikke er fulgt.

b) Forsvarsdepartementets retningslinjer for materiellforvaltning i forsvarssektoren

Forsvarsdepartementets retningslinjer for materiellforvaltning i forsvarssektoren av 15. juni 2012³, gir de overordnede føringer for materiellforvaltningen i forsvarssektoren, herunder også føringer for avhending av materiell. I retningslinjene fremgår det også hvilke saker som skal fremmes Forsvarsdepartementet for avgjørelse. Slike saker gjelder blant annet saker som krever korrespondanse med andre departementer eller med tilsvarende myndigheter, med mindre Forsvarsdepartementet har gitt tillatelse til direkte korrespondanse.

Når det gjelder eksport av forsvarsmateriell fremgår det i retningslinjene at den ansvarlige etatssjef, i dette tilfellet Forsvarssjefen, er bemyndiget til å innhente eksporttillatelse (utførselslisens) fra Utenriksdepartementet, og gi Utenriksdepartementet all nødvendig informasjon om materialet som ønskes eksportert. Med forsvarsmateriell menes de produkter som til enhver tid er oppført på Liste I som utgjør vedlegg I til forskrift om eksport av forsvarsmateriell, flerbruksvarer, teknologi og tjenester. Det fremgår videre i retningslinjene at Forsvarsdepartementet fortløpende skal informeres i slike saker, og at ingen overføring av forsvarsmateriell skal forekomme før en sluttbrukererklæring og/eller eksportlisens foreligger, jf. Utenriksdepartementets veiledning om søknad om utførsel. Sluttbrukererklæring er i følge disse retningslinjer dokumentasjon fra mottaker om at vedkommende er endelig bruker/mottaker av materialet. Videre skal det opplyses hvor materialet skal installeres og brukes, samt bekreftes at materialet ikke skal videreselges uten etter norske myndigheters samtykke. Når det gjelder de gjennomførte fartøyssalgene er det tidligere vurdert av Forsvaret, basert blant annet på deres dialog med Utenriksdepartementet, at fartøyene ved salgstidspunktet enten ved deres natur eller ved gjennomført demilitarisering, ikke var omfattet av Utenriksdepartementets Liste I, og at de ved eksporten dermed ikke var definert som forsvarsmateriell. Føringer vedrørende eksport av forsvarsmateriell i disse retningslinjer kommer i denne sammenheng derfor ikke til anvendelse.

³ Tidligere utgaver er datert 20. mars 2007 og 16. august 2010

c) Lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. (eksportkontrollloven) med tilhørende forskrifter

Utenriksdepartementet forvalter eksportkontrollloven av 18. desember 1987 nr. 93 og kgl. res. av 18. desember 1987. Eksportkontrollovgivningen slik den forelå på salgstidspunktet åpnet imidlertid for bruk av skjønn ved salg av tidligere militært materiell som ikke lenger var vurdert lisenspliktig etter gjennomført demilitarisering. Slikt skjønn ble blant annet brukt ved avhendingen av tidligere KNM «Horten» og de seks MTBene. Fartøyene ble etter den gjennomførte omklassifiseringen og demilitariseringen av Forsvaret vurdert til ikke å være omfattet av Utenriksdepartementets kontrollister. Denne vurderingen ble som tidligere omtalt, støttet av Utenriksdepartementet. De resterende tre fartøyene KNM «Hessa», KNM «Vigra» og KV «Titran» var alle i utgangspunktet vurdert til å være sivile fartøyer uten militære modifikasjoner, og ble, i tråd med daværende praksis, vurdert av Forsvaret til ikke å være omfattet av Utenriksdepartementets kontrollister. Salgene ble derfor heller ikke forelagt Utenriksdepartementet for vurdering av eventuell lisensplikt.

Dersom materiellet som ønskes eksportert vurderes ikke til å være omfattet av Utenriksdepartementets kontrollister, for eksempel etter en gjennomført demilitarisering, vil en eksport fortsatt kunne være underlagt den generelle lisensplikt i henhold til eksportkontrollforskriftens⁴ § 7. Denne paragrafen sier blant annet at i tillegg til Liste I og Liste II er eksport av alle varer, teknologi og tjenester lisenspliktig dersom den er til militær bruk i områder hvor det er krig, krig truer eller i land hvor det er borgerkrig. Enhver eksportør av en vare må således vurdere om det på noe tidspunkt i prosessen fremkommer opplysninger som tyder på at eksporten er lisenspliktig i henhold til denne paragraf. Slik informasjon skal i så fall fremmes Utenriksdepartementet for vurdering av lisensplikt. En eksportør må likeledes vurdere om det i enkelte tilfeller bør søkes å innhente informasjon vedrørende bruk og sluttbruk, slik det ble gjort i forbindelse med salget av KNM «Horten» og de seks MTBene. I disse tilfellene innhentet Forsvaret informasjon som ble fremmet Utenriksdepartementet for vurdering og avgjørelse. Ved salg av fartøyene KNM «Hessa», KNM «Vigra» og KV «Titran», har ikke Forsvaret innhentet opplysninger om sluttbruk.

Med dette som bakgrunn synes alle fartøysalgene i hovedsak å være gjennomført i tråd med gjeldende bestemmelser og instruksjer. Når det gjelder vurdering av eksport av materiellet i henhold til eksportkontrollforskriftens § 7, har imidlertid Forsvarets behandling av enkeltsaker vært mangelfull. Forsvaret er som eksportør forpliktet til å videreformidle til Utenriksdepartementet alle relevante opplysninger om materiellets bruk og sluttbruk. Forsvarets daværende gjeldende praksis vedrørende salg av sivilt materiell innebar ikke å hente inn informasjon om materiellets sluttbruk. At Forsvaret ved salget av fartøyene KNM «Hessa», KNM «Vigra» og KV «Titran» ikke har innhentet opplysninger om sluttbruk, og ved behov oversendt disse til Utenriksdepartementet for

⁴ Forskrift om eksport av forsvarsmateriell, flerbruksvarer, teknologi og tjenester, fastsatt av Utenriksdepartementet 19. juni 2013 med hjemmel i lov 18. desember 1987 nr. 93.

vurdering mot eksportkontrollforskriftens § 7, er således kritikkverdig. Ved salg til ikke-statlige utenlandske aktører, som for eksempel internasjonale sikkerhetselskaper, burde slike opplysninger rutinemessig vært innhentet og vurdert av Forsvaret, samt ved behov forelagt Utenriksdepartementet for vurdering mot eksportkontrollforskriftens § 7. Det skal i denne sammenheng presiseres at det ikke er noe lovpålagt krav at slik informasjon skal innhentes dersom det ikke foreligger indikasjoner på at eksporten kan utløse lisensplikt i henhold til denne paragraf. Forsvaret opplyser at de ut ifra tilgjengelige opplysninger ikke kan se at det på noe tidspunkt i løpet av salgsprosessene fremkom informasjon som indikerte at eksporten var lisenspliktig i forhold til eksportkontrollforskriftens § 7, og at ytterligere informasjonsinnhenting derfor ikke ble gjennomført. Forsvaret erkjenner imidlertid at det har vært en mangelfull rutine på informasjonsinnhenting og at informasjonen rutinemessig skulle vært innhentet og vurdert av Forsvaret.

Iverksatte tiltak

Da saken ble kjent i media nedsatte Forsvaret en intern arbeidsgruppe for å vurdere gjeldende prosedyrer. Forsvaret vurderte blant annet intern og ekstern kommunikasjon med tanke på Forsvarets dokumentasjon- og arkiveringsplikt, sett i lys av kravene som stilles til forsvarlig forvaltning. Forsvaret erkjenner at deres daværende rutiner for dokumentasjon og arkivering av saker knyttet til avhending og lisensiering ved eksport var utilfredsstillende. Mye av informasjonsutvekslingen og informasjonsinnhenting foregikk på e-post som ikke ble journalført. Denne praksisen er nå endret.

14. august 2014 engasjerte Forsvaret PricewaterhouseCoopers til å foreta en ekstern undersøkelse av gjennomførte salg av militære fartøy. Undersøkelsen skal søke å avdekke om det er begått grove saksbehandlingsfeil eller misligheter av Forsvarets ansatte og/eller av leverandører av salgsoppdragene i forbindelse med salgene. En skriftlig rapport fra PricewaterhouseCoopers planlegges ferdigstilt og overlevert Forsvaret innen 31. oktober 2014. Forsvarsdepartementet vil på et senere tidspunkt uoppfordret oversende kontroll- og konstitusjonskomiteen et sakssammendrag av vesentlige opplysninger av betydning for saken, som måtte fremkomme i denne rapporten.

Forsvarsdepartementet har i denne saken hatt en dialog med Forsvaret, Utenriksdepartementet og Toll- og avgiftsdirektoratet for å få alle sider i saken belyst.

Utenriksdepartementet endret nylig eksportkontrollforskriftens § 4 for å bidra til kontroll og forutsigbarhet når det gjelder eksport av materiell, samt klarhet om eksportkontrollregelverket. Lisensplikten knyttet til Liste I gjelder fra og med 9. september 2014 også for materiell som har vært særlig konstruert eller modifisert for militært formål, uavhengig av nåværende tilstand. I praksis vil dette si at materialet er lisenspliktig også etter en gjennomført demilitarisering. For Forsvaret vil dette

innebære at det blir mindre rom for bruk av skjønn ved saker som omhandler avhending av demilitarisert forsvarsmateriell.

Forsvaret har som en følge av de foreliggende opplysninger innført tiltak for å heve kompetansen om avhending i organisasjonen, blant annet for å legge bedre til rette for nødvendig kvalitetssikring, sporbarhet og etterprøvbarhet. Forsvaret har også formalisert den interne saksbehandling, så vel som den eksterne kommunikasjonen knyttet til avhending, herunder innført forbedrede rutiner for dokumentasjon og arkivering.

Med hilsen

Ine Eriksen Søreide

**DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT**

Utenriksministeren

Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Stortinget
0026 Oslo

Deres ref.:

Vår ref.:

Dato:

24.10.2014

Svar på spørsmål fra kontroll og konstitusjonskomiteen vedrørende salg av marinefartøy

Jeg viser til brev datert 14. oktober 2014 hvor Stortingets kontroll- og konstitusjonskomite ber meg redegjøre for forholdene rundt salg av en rekke tidligere norske marinefartøy som er omtalt i Dagbladet i en serie av artikler.

Generelt om regelverket for eksportkontroll

Eksportkontrollen er regulert i lov av 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi og forskrift om eksport av forsvarsmateriell, flerbruksvarer, teknologi og tjenester av 19. juni 2013, sist endret 9. september 2014 (heretter forskriften), samt tilhørende retningslinjer. På tidspunktet for de aktuelle utførelsene gjaldt eksportkontrollforskriften av 10. januar 1989. Det er ikke innholdsmessige forskjeller av betydning for denne sak mellom de to forskriftene.

Enhver vare, teknologi eller tjeneste som er omfattet av en av departementets to kontrollister for henholdsvis forsvarsmateriell og flerbruksvarer er underlagt lisensplikt for utførsel fra norsk tollområde.

Lisensplikt kan også gjelde for varer som ikke omfattes av de to listene. Det vises her særlig til den såkalte «fang-alt»-bestemmelsen i forskriftens § 7, og særlig bokstav c. I henhold til den bestemmelsen utløses lisensplikt for enhver vare, teknologi eller tjeneste til militær bruk i områder hvor det er krig, krig truer eller borgerkrig. I den tidligere forskriften fremkom denne regelen av § 1, bokstav f.

Postadresse:
Postboks 8114 Dep
0032 Oslo, Norge

Kontoradresse:
7. juni plass 1
0251 Oslo

Bank innbetalinger:
7694.05.12618
Org. nr.:972 417 920

Telefon:
+47 23 95 00 00
Telefaks:
+47 23 95 00 99

Saksbehandler
Tittel
post@mfa.no
www.regjeringen.no/ud

Lisenssøknader behandles av Utenriksdepartementet. Utenriksdepartementets oppgave er å ta stilling til om konkret utførelse er underlagt lisensplikt og i tilfelle foreta en vurdering av om lisens bør utstedes eller ikke. Departementet har også en generell opplysningsplikt ved henvendelser om innholdet og forståelsen av regelverket.

Faktum i saken

Dagbladets artikler omhandler salg av ti utrangerte marinefartøyer. Nedenfor følger en gjennomgang av Utenriksdepartementets befatning med eksport av disse båtene.

Seks missiltorpedobåter av Hauk-klassen

Utenriksdepartementet har tidligere avslått søknader om utførelselisens for missiltorpedobåter (MTB) i Hauk-klassen med militær utrustning. Grunnlaget for avslaget var at fartøyene på den aktuelle tiden var omfattet av kontrollisten for forsvarsmateriell (Liste I) og at de strenge vilkårene for innvilgelse av lisens ikke var oppfylt.

Utenriksdepartementet ble i møte med Forsvarets Logistikkorganisasjon (FLO) 13. januar 2012 orientert om at det var vanskelig å finne godkjente kjøpere av MTBene i sin militære versjon. FLO ønsket derfor å bygge om MTBene til sivile fartøyer, og presenterte et konsept for hvordan dette skulle gjøres.

I Utenriksdepartementets svar til FLO den 23. januar 2012 om Forsvarets forslag til ombygging båtene, stilte departementet krav om at våpenfester ble gjort varig ubrukbare og at alle våpen- og militære systemer ble fjernet fra båtene. Departementet vurderte at Forsvarets forslag til ombygging av MTBene ved verft i Norge, slik som framlagt i møtet 13. januar 2012 samt framsendt dokumentasjon, ville medføre at båtene etter ombygging ikke var omfattet av kontrollistene.

Utenriksdepartementet mottok den 16. januar 2012 fra FLO en sluttbrukererklæring fra et britisk selskap, som ble presentert som potensiell kjøper av de eventuelle demilitariserte MTBene.

I Utenriksdepartementets svar til FLO datert 23. januar 2012 ble det vist til at Utenriksdepartementet hadde vurdert framlagt informasjon om sluttbruk og sluttbruker av båtene etter ombygging og slått fast at de ombygde fartøyer i sivile operasjoner underlagt britisk flagg og jurisdiksjon, ikke ville utløse lisensplikt etter «fang-alt»-bestemmelsen.

Departementet la med andre ord til grunn at etter demilitarisering og ombygging var MTBene å anse som sivile fartøyer, uten militære kapasiteter ut over andre sivile hurtiggående fartøyer.

Utenriksdepartementets vurdering var også at sluttbrukerdokumentasjonen FLO hadde fremlagt viste at fartøyene skulle utføres til et britisk selskap som skulle operere fartøyene under britisk flagg og britisk jurisdiksjon, med mannskap fra europeiske land. Det var videre opplyst at fartøyene skulle operere i ECOWAS (Economic Community of West African States) ifm fiskerioppsyn. Utførselen ble derfor ikke ansett å utløse lisensplikt etter «fang alt»-bestemmelsen.

I juni 2012 henvendte Toll- og avgiftsdirektoratet (TAD) seg til Utenriksdepartementet på vegne av britiske tollmyndigheter med spørsmål om en mulig kobling av de norske MTBene til en mottaker i Nigeria som i en nigeriansk avisartikkel var beskyldt for korrupsjon. I lys av eksportørens plikt til å frembringe all relevant informasjon ble TAD bedt om å informere FLO om saken. Utenriksdepartementet mottok en e-post 17. august 2012 fra TAD som var oversendt fra FLO. I denne eposten bekreftet FLO at MTBene var under ombygging for klargjøring til eksport, at kjøper var det britiske selskapet, og at destinasjonen var Storbritannia. Utenriksdepartementet mottok i etterkant ingen endret sluttbrukerdokumentasjon i denne saken.

KNM Horten

Utenriksdepartementet vurderte 13. november 2009 at KNM Horten ikke var omfattet av departementets kontrollister. FLO ble underrettet om vurderingen i e-post av samme dag. Samtidig minnet Utenriksdepartementet om at forskriftens «fang-alt»-bestemmelse kunne innebære at utførsel av fartøyet likevel ville kunne være omfattet av lisensplikt avhengig av mottaker og formål.

Januar 2011 ble KNM Horten forsøkt solgt til et rederi. I dette tilfellet ble salget underlagt lisensplikt og lisens avslått med bakgrunn i dagjeldende forskrift § 1 pkt. f) og h) som tilsvarer någjeldende forskrifts § 7 bokstavene b) (militær bruk i områder som er underlagt våpenembargo besluttet av FN eller andre tiltaksregimer som Norge har sluttet seg til) og c) (militær bruk til områder hvor det er krig, krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig).

Utenriksdepartementet mottok 7. september 2012 en henvendelse via FLO fra den nigerianske ambassaden i Stockholm med et ønske om at nigerianske personer skulle få adgang til å inspisere KNM Horten. FLO ble i en e-post 10. september 2012 orientert om at Utenriksdepartementet ikke motsatte seg at nigerianske personer inspiserte fartøyene, men at et eventuelt salg av KNM Horten til sluttbruker i Nigeria ville være gjenstand for vurdering av lisensplikt gjennom 'fang-alt' -bestemmelsen.

Det var først etter salget 8. oktober 2012 at Utenriksdepartementet ble kjent med opplysninger om at KNM Horten var solgt til et britisk selskap. Departementet tok 11. oktober 2012 kontakt med FLO for å få denne informasjonen verifisert med sikte på å avklare eventuell lisensplikt. Det ble da meddelt fra FLO at sluttbrukerdokumentasjonen var identisk med den som var mottatt ifm salget av

MTBene. Basert på den forelagte informasjonen bekreftet Utenriksdepartementet i en e-post den 12. oktober 2012 at salget ikke utløste lisensplikt.

På bakgrunn av oppslag i Dagbladet juni 2014 om salget av KNM Horten var Utenriksdepartementet i kontakt med britiske myndigheter. De bekreftet at fartøyet lå til kai i England, og at fartøyet var lisensiert for utførsel. Utenriksdepartementet orienterte britiske myndigheter om at både MTBene og KNM Horten ble utført fra Norge med en sluttbrukerdokumentasjon som viste at salget var til britisk selskap og at fartøyene skulle føre britisk flagg.

KV Titran

På forespørsel fra FLO i mars 2011 opplyste Utenriksdepartementet i e-post av 27. april 2011 at KV Titran ikke var omfattet av departementets kontrollister. Dette på basis av mottatte opplysninger om at KV Titran var et passasjerskip bygget for personelltransport. Vurderingen baserte seg på en forutsetning om at det ikke var montert listeført materiell på fartøyet, at det var sivilt klasset da det ble bygget, og at det senere ikke var modifisert for tilpasninger til militær bruk. FLO ble bedt om å bekrefte disse forholdene. Utenriksdepartementet minnet videre om «fang-alt»-bestemmelsen. FLO har ikke vært i dialog med Utenriksdepartementet om salg av KV Titran etter dette tidspunkt.

KNM Hessa og KNM Vigra

Utenriksdepartementet har ikke mottatt henvendelser fra FLO om fartøyene KNM Hessa og KNM Vigra.

Hvorvidt regelverk og retningslinjer er fulgt av Utenriksdepartementet i den konkrete saken omtalt av Dagbladet

Som vist over har Utenriksdepartementet vært involvert ved salget av åtte av de 10 båtene.

Av disse båtene var en båt et sivilt fartøy i utgangspunktet. De syv andre båtene ble vurdert som sivile fartøyer etter demilitarisering og ombygging foretatt av FLO. Ingen av båtene var omfattet av kontrollistene på tidspunktet for eksport, og var derfor ikke omfattet av automatisk lisensplikt. Alle båtene var således kun gjenstand for lisensplikt dersom de var omfattet av «fang-alt»-bestemmelsen i dagjeldende forskrift § 1, bokstav f, om varer «...til militær bruk til områder hvor det er krig, krig truer eller til land hvor det er borgerkrig». Tilsvarende bestemmelse følger av gjeldende forskrift § 7, bokstav c.

Jeg vil understreke at det er eksportørens plikt å foreta den første vurderingen av om et salg kan være omfattet av forskriftens § 7 bokstav c. Dersom eksportøren kommer til at

det er tilfelle, eller dersom eksportøren er i tvil, har vedkommende eksportør en plikt til å forelegge saken for Utenriksdepartementet.

Eksportøren har dernest en plikt til å fremlegge relevant informasjon knyttet til en vurdering av lisensplikt. Når henvendelsen mottas i Utenriksdepartementet vil departementet vurdere den opp mot kriteriene i forskriftens § 7, bokstav c. Utenriksdepartementets krav til dokumentasjon avhenger særlig av de aktuelle varenes strategiske verdi. Dersom den strategiske verdien anses å være høy, risikoen for avledning er høy, eller det kan stilles spørsmål ved sluttbruk og sluttbruker, vil krav til dokumentasjon øke og samarbeidende nasjonale myndigheter konsulteres.

I sakene om avhending av de syv utrangerte fartøyene som ble forelagt departementet av FLO, har den strategiske verdien etter demilitarisering vært vurdert som lav gitt at disse ble ansett som sivile fartøy. I disse sakene ba man derfor ikke om ytterligere sluttbrukerdokumentasjon utover den som ble fremlagt med Storbritannia som destinasjon. Man la i vurderingen også vekt på at britisk eksportkontrollregelverk tilsier at tidligere militært utstyr er lisenspliktig uavhengig av nåværende tilstand. Denne kunnskapen forsterket på det aktuelle tidspunkt Utenriksdepartementets vurdering om at den sluttbrukerdokumentasjon som lå til grunn ikke ville utløse lisensplikt under forskriftens «fang-alt»-bestemmelse.

Utenriksdepartementet har i lys av denne saken vurdert at deler av eksportkontrollregelverket tidligere kan ha åpnet for en for stor grad av skjønn hos eksportøren mht. om en vare er lisenspliktig eller ikke. Utenriksdepartementet valgte derfor i september 2014 å stramme inn og tydeliggjøre regelverket ved at det nå er innført lisensplikt for alt materiell som er særlig konstruert eller modifisert for militær bruk, og som på et tidspunkt har vært omfattet av liste I, uavhengig av tilstand ved utførsel fra Norge.

Dette betyr at i dagens regelverk vil tidligere militære fartøy som er ombygd til sivile formål være omfattet av liste I, automatisk være underlagt lisensplikt og dermed trenge en lisens fra Utenriksdepartementet for utførsel fra Norge. Fartøyer som har vært benyttet av Forsvaret, men som aldri har vært modifisert for militær bruk, vil fortsatt kun være gjenstand for vurdering opp mot § 7 ved utførsel fra Norge.

Utenriksdepartementets oppgave er å ta stilling til om konkret utførsel er underlagt lisensplikt og i tilfelle foreta en vurdering av om lisens bør utstedes eller ikke. Det er min vurdering at regelverket har vært fulgt fra departementets side i disse sakene. Utenriksdepartementet har i alle lisenssaker vedrørende utførsel av utrangerte marinefartøyer basert seg på den informasjonen som har vært forelagt av FLO. Departementet har ikke funnet grunn til å trekke disse opplysningene i tvil.

Avslutningsvis vil jeg understreke at Norge ikke praktiserer et forbud mot eksport av demilitarisert materiell. På det aktuelle tidspunktet var det heller ingen generell

lisensplikt for slikt materiell. Eksport til Nigeria ville, som eksport til andre destinasjoner, ha blitt vurdert konkret opp mot forskriftens § 7, og særlig bokstav c) «...til militær bruk til områder hvor det er krig, krig truer eller til land hvor det er borgerkrig» i hvert enkelt tilfelle. Etter dagens regelverk er det nå innført generell lisensplikt på demilitarisert materiell.

Med vennlig hilsen

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Børge Brende', written in a cursive style.

Børge Brende

Forsvarsminister Ine Eriksen Søreide
Forsvarsdepartementet
Postboks 8126 Dep
0032 Oslo

Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Vår dato: 05.11.2014
Vår ref.:

Deres dato:
Deres ref.:

Vedr. salg av marinefartøyer

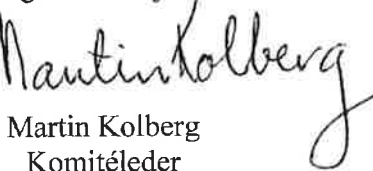
Komiteen viser til sitt brev av 14. oktober om salg av marinefartøyer, samt statsrådens svar av 24. oktober i år. Komiteen takker for grundig svar og har følgende oppklaringsspørsmål:

Statsråden skriver at alle salgene ble gjennomført i tidsrommet februar 2012 til september 2013. Hadde alle fartøyene forlatt Norge i samme tidsrom? Dagbladets reportasjer indikerer at enkelte fartøy også er blitt avhendet etter september 2013. Medfører dette riktighet?

Komiteen viser videre til at Forsvarsdepartementet opplyser at rapporten fra PricewaterhouseCoopers vil foreligge 31. oktober. Det bes med dette om at rapporten oversendes til komiteen uten opphold.

Det fremgår av svaret til komiteen at Forsvarets avhending av marinefartøyene har vært gjennomført i tråd med regelverket. Samtidig går det frem at regelverket er blitt endret slik at det i fremtiden skal være mindre rom for skjønn ved avhending av demilitarisert forsvarsmateriell. Komiteen vil gjerne ha svar på hvilket skjønn som har vært utøvet som man nå ikke lenger ønsker.

Med vennlig hilsen
Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Martin Kolberg
Komitéleder

DET KONGELIGE
FORSVARSDPARTEMENT

Statsråden

Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Stortinget
0026 Oslo

U.off., jf. Offl § 15.1

Tidl. ref.

Vår ref.
2014/02491-6/FD III 5/GPN

Dato
13. nov. 2014

**SVAR PÅ OPPKLARINGSSPØRSMÅL FRA KONTROLL- OG
KONSTITUSJONSKOMITEEN OM SALG AV MARINEFARTØYER**

Jeg viser til brev av 5. november 2014 med oppklaringsspørsmål fra Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité. Jeg viser videre til komiteens tidligere brev av 14. oktober 2014 med spørsmål om salg av marinefartøyer og mitt svar av 24. oktober 2014.

Spørsmål 1 – Medfører det riktighet at alle salgene ble gjennomført i perioden februar 2012 til september 2013, og hadde alle fartøyene forlatt Norge i samme tidsrom?

De konkrete datoene for kontraktsinngåelse fremgår av mitt svar til komiteen av 24. oktober 2014. Salget av alle fartøyene ble vurdert i forhold til den gang gjeldende eksportkontrollforskrift og Utenriksdepartementets kontrollister, og ble ansett gjennomført i henhold til bestemmelsene for salg til utlandet.

Når det gjelder transport- og indre kystvaktfartøyet KV Titran ble det inngått en kontrakt mellom Forsvaret og Norsk Megling og Auksjon om at sistnevnte skulle selge KV Titran på vegne av Forsvaret. Kontrakten mellom Forsvaret og Norsk Megling og Auksjon ble inngått den 19. september 2013, og gav Norsk Megling og Auksjon en 45-dagers tidsbegrenset eksklusiv rett til å forestå salg av fartøyet. Det fremgår av rapporten fra PricewaterhouseCoopers at Norsk Megling og Auksjon anså seg selv som kjøpere av KV Titran, og at det var disse som videresolgte fartøyet til det afrikanske firmaet OMAK Maritime Ltd. Norsk Megling og Auksjon skulle stå for alle praktiske detaljer i forbindelse med salget, herunder utstedelse av skipsskjøte (et skjøte som brukes for å endre eierskap i skipsregister ved overdragelse av et fartøy, også kalt «Bill of Sale»). Likevel signerte Forsvaret den 16. desember 2013 en «Bill of Sale» på fartøyet med OMAK Maritime Ltd. oppført som kunde.

Som det fremgår av den vedlagte rapporten fra PricewaterhouseCoopers, ble det inngått en avtale mellom Forsvaret og Norsk Megling og Auksjon om at sistnevnte kunne kjøpe fartøyet for videresalg. Det forefinnes imidlertid ingen dokumenter som juridisk sett overfører eierskapet av fartøyet fra Forsvaret til Norsk Megling og Auksjon. I dokumentet «Bill of Sale» som ble signert av Forsvaret 16. desember 2013 er derfor OMAK Maritime Ltd. oppført som kunde. Det korrekte ville vært om eierskapet på fartøyet først ble overført Norsk Megling og Auksjon, og deretter fra dem videre til OMAK Maritime Ltd.

Forsvarsdepartementet har ingen opplysninger om når fartøyene forlot Norge. Da fartøyene i henhold til datidens bestemmelser ikke var underlagt lisensplikt, og alt ansvar var overført kjøper, var ikke Forsvaret involvert i transporten av disse fartøyene ut av landet.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen viser til Forsvarsdepartementets opplysninger om at rapporten fra PricewaterhouseCoopers vil foreligge 31. oktober 2014, og ber om at denne oversendes uten opphold

Vedlagt dette brevet følger i sin helhet rapporten fra PricewaterhouseCoopers angående salg av marinefartøyer, samt forsvarssjefens sakssammendrag av de funn som fremkommer i rapporten. Forsvarsdepartementet mottok rapporten sammen med forsvarssjefens sammendrag 10. november 2014. Grunnet de detaljerte opplysningene i rapporten som lett kan identifisere tjenestemenn, har forsvarssjefen valgt å unnta rapporten i sin helhet fra offentlig innsyn.

Spørsmål 2 – Hvilket skjønn har vært utøvet ved avhending av demilitarisert forsvarsmateriell, som man nå ikke lenger ønsker?

Ved avhending av forsvarsmateriell, det vil si materiell som til enhver tid er omfattet av Utenriksdepartementets Liste I, kreves lisens ved eksport.

Før endringen i eksportkontrollforskriften i oktober 2014, ble lisensplikt etter forskriftens § 4 avgjort etter en vurdering av om fartøyet var omfattet av Liste I. Det skjønn som tidligere ble utøvd av Forsvaret omhandlet i hovedsak å vurdere hva som var påkrevd av ombygging, endring og/eller fjerning av utstyr etc., for at materiellet ikke lenger skulle være omfattet av Liste I. Ved tvil om fartøyet var omfattet av Liste I eller ikke, skulle Forsvaret alltid forelegge Utenriksdepartementet saken for avgjørelse.

Denne vurderingen vil ikke lenger bli foretatt av Forsvaret. Under dagens regelverk vil også fartøy som tidligere var omfattet av Liste I, men som senere er ombygd til sivile formål, være underlagt lisensplikt etter forskriftens § 4 og dermed trenge en lisens fra Utenriksdepartementet for utførsel fra Norge.

Fartøy som har vært benyttet av Forsvaret, men som aldri har vært omfattet av Liste I, vil fortsatt kun være gjenstand for vurdering opp mot forskriftens § 7 ved utførsel fra Norge.

Vurdering og oppfølging

Som det fremgår av mitt svar til komiteen av 24. oktober 2014 erkjenner Forsvaret fullt ut at saksbehandlingen i denne saken har vært mangelfull, og jeg er i mitt svar klar på at Forsvarets håndtering av saken har vært kritikkverdig. Forsvaret har som tidligere beskrevet derfor umiddelbart innført tiltak for å heve kompetansen på avhending og forsvarlig forvaltning i organisasjonen, blant annet for å bidra til nødvendig kvalitetssikring, sporbarhet og etterprøvbarhet.

I PricewaterhouseCoopers' rapport fremkommer det informasjon som viser at det i Forsvaret er begått brudd på blant annet bestemmelsene om forsvarlig forvaltning. Som det fremgår av forsvarssjefens sammendrag erkjennes behovet for å forbedre egne saksbehandlingsrutiner i forbindelse med avhending av materiell og forsvarssjefen har allerede formalisert den løpende saksbehandlingen internt i etaten og opp mot Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet. Forsvarssjefen uttrykker også støtte til de tiltak som anbefales av PricewaterhouseCoopers, og varsler at de fleste tiltak vil bli gjennomført i inneværende år, og at alle tiltak vil bli gjennomført innen 2. kvartal 2015.

Forsvarsdepartementet ser svært alvorlig på de forhold som er avdekket i rapporten fra PricewaterhouseCoopers, og vil følge arbeidet med iverksetting av de varslede tiltakene i Forsvaret tett, og blant annet gjennom den løpende styringsdialogen kreve jevnlig rapportering av oppfølgingstiltakene. Forsvarsdepartementet vil utover dette vurdere ytterligere undersøkelser og tiltak.

Kommentarer til Dagbladets oppslag 12. november 2014

I tillegg til å besvare komiteens spørsmål, ønsker jeg å knytte noen kommentarer til Dagbladets artikkel av 12. november 2014 hvor også noen av komiteens medlemmer er sitert. Det gis inntrykk av at Forsvarsdepartementet opplyser om at de nigerianske statsborgerne som ble vist fartøyer på Haakonssvern representerte fremmede makter, eller hadde en så nær relasjon til fremmede makter at en offentliggjøring vil kunne medføre skade for forholdet med disse maktene. Dette er ikke korrekt. Forsvarsdepartementets kommentar gjaldt en konkret klagebehandling på avslag på en begjæring om innsyn i besøksloggene på Haakonssvern fra Dagbladet.

På bakgrunn av oversendt informasjon fra Forsvaret har Forsvarsdepartementet utarbeidet vedlagte oversikt for besøk av nigerianske statsborgere til Haakonssvern i forbindelse med visninger av fartøy for salg.

Det fremkommer videre i artikkelen at Forsvaret i juli 2012 ble advart av britiske og norske tollmyndigheter mot et salg av MTBer, og at Utenriksdepartementet i en e-post den 10. september 2012 minnet om at et salg av KNM Horten ville være gjenstand for vurdering av lisensplikt gjennom «fang-alt»-bestemmelsen. Dette er korrekt. I Utenriksdepartementets dialog med Forsvaret angående eksportsaker minnes det

rutinemessig om disse bestemmelsene. I disse aktuelle sakene opplyser Forsvaret at det i salgsprosessene ikke fremkom noe informasjon som ikke ble formidlet til, eller som allerede var kjent for, Utenriksdepartementet, som skulle avgjøre en eventuell lisensplikt. Det var, som det fremgår av mitt svar til komiteen av 24. oktober 2014, på salgstidspunktet kjent at MTBene ble kjøpt av Cas Global og at fartøyene skulle operere i Economic Community of West African States (ECOWAS) regionen. Det var også kjent at KNM «Horten» ble kjøpt av det samme selskapet, og kunne operere i hele verden, avhengig av hvilke kontrakter selskapet hadde med ulike aktører. Som det også fremgår av mitt svar til komiteen av 24. oktober 2014, vurderte Utenriksdepartementet 23. januar 2012 at et salg av MTBene til Cas Global og fartøyenes beskrevne bruk ikke ville utløse lisensplikt. Utenriksdepartementet vurderte også den 12. oktober 2012 at et salg av KNM «Horten» til Cas Global og fartøyets beskrevne bruk heller ikke ville utløse lisensplikt.

Uten vedlegg er dette brevet ikke unntatt offentlighet.

Med hilsen

Ine Eriksen Søreide

Vedlegg: 2

DET KONGELIGE
FORSVARSDPARTEMENT

Statsråden

Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Stortinget
0026 Oslo

Tidl. ref.

Vår ref.
2014/02491-8/FD III 5/GPN

Dato
17. november 2014

OPPFØLGINGSSVAR TIL KONTROLL- OG KONSTITUSJONSKOMITEEN

Jeg viser til mine brev av henholdsvis 24. oktober 2014 og 13. november 2014, og ønsker med dette å tillegge følgende nedenstående informasjon.

I mitt brev av 24. oktober 2014 fremkommer det vedrørende avhendingen av transport- og indre kystvaktfartøyet KV «Titran» at *«Norsk Megling og Auksjon opplyste senere til Forsvaret at fartøyet ble solgt til firmaet OMAK Maritime Ltd, med firma Nautic Africa som megler»*.

Det fremkommer videre i mitt brev av 13. november 2014 vedrørende samme sak at firmaet Norsk Megling og Auksjon i denne salgsprosessen så på seg selv som kjøper av fartøyet KV «Titran», og at disse videresolgte dette til firmaet OMAK Maritime Ltd, med firma Nautic Africa som megler. Forsvarets kontrakt med Norsk Megling og Auksjon ble som tidligere beskrevet inngått i september 2013. En divergerende forståelse mellom Forsvaret og firmaet Norsk Megling og Auksjon om sistnevntes rolle, som kjøper eller som megler i salgsprosessen skapte imidlertid betydelig uklarhet. Detaljene rundt dette utdypes nærmere i den tidligere oversendte rapport utarbeidet av PricewaterhouseCoopers.

I denne rapporten fremkommer det også en formulering som kunne tyde på at det i «Bill of sale» som ble signert av Forsvaret 16. desember 2013 var OMAK Maritime Ltd. som var oppført som kunde, men at det samtidig i dette dokumentet *«fremkommer at det er Nautic Africa West Africa Ltd på British Virgins Island som skulle overta fartøyet»*. I mitt svarbrev av 13. november 2014 fremkommer det derfor at OMAK Maritime Ltd er oppført som kunde i «Bill of sale» av 16. desember 2013. Med bakgrunn i opplysninger

mottatt fra Forsvaret 17. november 2014, viser det seg imidlertid at det ikke er korrekt at OMAK Maritime Ltd var oppført som kunde i dette dokumentet, selv om de var fartøyets endelige kjøper. Kunden som var oppført i dokumentet var Nautic Africa Ltd, meglerselskapet som videreformidlet salget av fartøyet til OMAK Maritime Ltd.

Jeg ser nå, etter mottaket av den eksterne undersøkelsesrapport, nøye på de enkelte saksforhold i denne saken for å minimere uklarhet og usikkerhet rundt de gjennomførte salgene. Det er riktig at det fortsatt eksisterer enkelte uklarheter rundt blant annet salget av KV «Titran», og jeg vil fortløpende vurdere ytterligere undersøkelser og tiltak. Dersom det fremkommer ny relevant informasjon utover det som allerede er fremsendt komiteen, vil komiteen bli informert om dette fortløpende.

Med hilsen

Ine Eriksen Søreide

DET KONGELIGE
FORSVARSDEPARTEMENT

Statsråden

Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Stortinget
0026 Oslo

Tidl. ref.

Vår ref.
2014/02491-12/FD III/AUB

Dato
17.12.2014

**FORSVARETS SALG AV MARINEFARTØYER – IVERKSATTE
UNDERSØKELSER OG TILTAK**

I mitt brev av 17. november 2014 til kontroll- og konstitusjonskomiteen informerte jeg om at Forsvarsdepartementet ville se nøye på de saksforhold som er fremkommet gjennom undersøkelsene som så langt er foretatt, og at ytterligere undersøkelser og tiltak fortløpende ville vurderes.

Forsvarsdepartementet er informert om at Forsvaret, som en følge av de foreliggende opplysninger, allerede har innført tiltak for å heve kompetansen om avhending i organisasjonen, blant annet for å legge bedre til rette for nødvendig kvalitetssikring, sporbarhet og etterprøvbarehet. Forsvaret har også formalisert den interne saksbehandlingen, så vel som den eksterne kommunikasjonen knyttet til avhending.

Forsvarsdepartementet har nå, som et øyeblikkelig tiltak, presisert overfor Forsvaret at fullmaktene knyttet til avhending av materiell inntil videre skal tilligge forsvarssjefen, og ikke delegeres videre til Forsvarets logistikkorganisasjon. I tillegg har departementet, for å bidra til at nødvendige og tilstrekkelige tiltak iverksettes på avhendingsområdet, intensivert oppfølgingen av og dialogen med forsvarssjefen. Forsvarsdepartementet har allerede gjennomført et første møte om temaet i den intensiverte styringsdialogen med forsvarssjefen, og vil i tiden som kommer følge forbedringsarbeidet nøye opp både gjennom ytterligere særskilte møter og rapportering.

Forsvarsdepartementets internrevisjon har videre gjennomført en undersøkelse for ytterligere å belyse enkelte konkrete forhold rundt salget av KV Titran og tredjeparters befatning med Forsvarets salg av fartøyer. Funnene har gitt opphav til nærmere

undersøkelser fra departementets side. Forholdene internrevisjonen har avdekket vil også bli gjenstand for en ekstern gjennomgang.

Jeg ønsker også å bemerke oppslaget i media 12. desember om at KNM Horten har ankommet Lagos, Nigeria fra Storbritannia. Forutsetningen for eksporten av KNM Horten til Storbritannia var at fartøyet skulle registreres under britisk flagg, være bemannet med eget mannskap fra CAS Global og være underlagt britisk jurisdiksjon. Det var videre en forutsetning at et eventuelt videresalg skulle underlegges Storbritannias eksportkontrollregelverk. Forsvarsdepartementet er imidlertid kjent med at britiske myndigheter foretar ytterligere undersøkelser knyttet til den videre eksporten fra Storbritannia.

Forsvarsdepartementet er nå inne i en fase hvor ytterligere undersøkelser blir foretatt. Jeg er opptatt av åpenhet og at alle relevante forhold belyses i tilstrekkelig grad. Komiteen vil løpende bli informert dersom det fremkommer ny relevant informasjon utover det som allerede er fremsendt.

Med hilsen

Ine Eriksen Søreide

**DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT**
Utenriksministeren

Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Stortinget
0026 Oslo

Deres ref:

Vår ref:

Dato:

23.12.2014

**Ad spørsmål fra kontroll og konstitusjonskomiteen vedrørende salg av
marinefartøy**

Jeg viser til brev datert 24. oktober 2014 til Stortingets kontroll- og konstitusjonskomite hvor jeg redegjør for forholdene rundt salg av en rekke tidligere norske marinefartøy som er omtalt i Dagbladet i en serie av artikler.

I mitt brev til Stortinget ble det fremført at Utenriksdepartementet ikke hadde mottatt henvendelser fra Forsvarets Logistikk Organisasjon (FLO) om fartøyene KNM Hessa og KNM Vigra.

Det er riktig at FLO ikke hadde henvendt seg til Utenriksdepartementet og forespurt om lisensplikt på tidspunktet for salg av fartøyene. En ny gjennomgang av våre arkiver viser imidlertid at det var kontakt mellom FLO og Utenriksdepartementet i mars 2013. Da fartøyene skulle utføres stilte Tollvesenet spørsmål til FLO vedrørende mulig lisensplikt for disse to fartøyene, og ba om at dette ble avklart før fartøyene ble frigitt for utførsel. FLO tok da kontakt med Utenriksdepartementet 13. mars 2013. FLO oppga overfor Utenriksdepartementet at skipene var sivilt klasset da de ble bygget, og ikke var modifisert for militær bruk. Det var heller ikke innmontert listeført materiell i fartøyene. Videre oppga FLO at salget gikk til en portugisisk eier og at fartøyene ville bli registrert under britisk flagg og dermed være underlagt britisk jurisdiksjon.

Utenriksdepartementet ga sin tilbakemelding til FLO i e-post datert 15. mars 2013. Utenriksdepartementet vurderte at fartøyene ikke ville være lisenspliktige under forutsetning av at fartøyene var sivile og at opplysningene om kjøper og flaggstat var korrekte. FLO bekreftet dette i e-post datert 18. mars 2013. Utenriksdepartementet konkluderte da i en ny e-post til FLO at fartøyene ikke var lisenspliktige, og kunne frigis fra tollvesenet.

Postadresse:
Postboks 8114 Dep
0032 Oslo, Norge

Kontoradresse:
7. juni plass 1
0251 Oslo

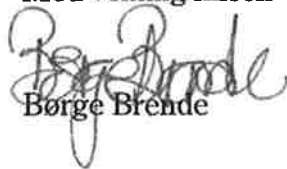
Bank innbetalinger:
7694.05.12618
Org. nr.:972 417 920

Telefon:
+47 23 95 00 00
Telefaks:
+47 23 95 00 99

Saksbehandler
Tittel
post@mfa.no
www.regjeringen.no/ud

Jeg ønsker også å presisere en setning i annet avsnitt på side 1, hvor det i mitt brev av 24. oktober står «*På tidspunktet for de aktuelle utførelene gjaldt eksportkontrollforskriften av 10. januar 1989.*» Det riktige skal være at forskriften av 10. januar 1989 gjaldt på tidspunktet for Utenriksdepartementets *behandling* av spørsmålet om lisensplikt. Selve utførelsen av KV Titran og KNM Horten fant sted etter at den nye forskriften trådte i kraft 19. juni 2013.

Med vennlig hilsen

Børge Brønde

Statsråd Ine Eriksen Søreide
Forsvarsdepartementet
Postboks 8126 Dep
0032 Oslo

Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Vår dato: 07.01.2015
Vår ref.:

Deres dato:
Deres ref.:

Vedr. sak om salg av marinefartøyer

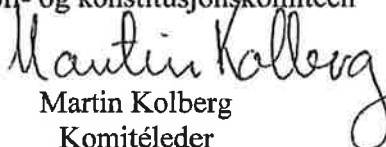
Kontroll- og konstitusjonskomiteen viser til at Forsvarsdepartementet har iverksatt ytterligere undersøkelser av enkelte forhold knyttet til Forsvarets avhending av fartøy. Dette vil kunne bidra til at alle forhold rundt saken belyses på en grundig og fyllestgjørende måte, og funnene vil kunne inngå som en del av Stortingets behandling av saken. Komiteen har på denne bakgrunn valgt å utsette kontrollhøringen i saken inntil videre.

Som et ledd i den videre behandlingen av saken ber komiteen om å få oversendt all dokumentasjon vedrørende avhending og salg av marinefartøyene, dvs. dokumenter som Pricewaterhouse Coopers og pressen har fått innsyn i.

Komiteen ber om at både graderte dokumenter og dokumenter som er unntatt offentlighet blir oversendt. Det vises til Stortingets forretningsorden § 75 annet ledd om representantenes taushetsplikt og til § 29 annet ledd om håndteringen av graderte dokumenter.

Komiteen ber også statsråden om å vurdere offentliggjøring av rapporten fra Pricewaterhouse Coopers.

Med vennlig hilsen
Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Martin Kolberg
Komitéleder

**DET KONGELIGE
FORSVARSDEPARTEMENT**

Statsråden

Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Stortinget
0026 Oslo

Tidl. ref.

Vår ref.
2014/02491-27/FD III/AUB

Dato

09 JAN 2015

**OFFENTLIGGJØRING AV RAPPORT VEDRØRENDE FORSVARETS SALG AV
FARTØY**

Jeg viser til brev av 7. januar 2015 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om offentliggjøring av Forsvarets rapport, utført av PricewaterhouseCoopers (PwC), samt ønske om supplerende dokumentasjon.

Forsvarsdepartementet har bedt forsvarssjefen om å få oversendt all dokumentasjon som har blitt overlevert til PwC, og vil oversende denne til komiteen så snart den er mottatt.

Jeg er også i ferd med å utarbeide en komplett oversikt over dokumenter som departementet har gitt innsyn i. Denne oversikten vil også bli sendt komiteen så snart som mulig.

Rapporten fra PwC vil bli offentliggjort og gjort allment tilgjengelig på Forsvarsdepartementets nettsider. For å ivareta hensynet til taushetsbelagte opplysninger om enkeltpersoner og merkantile forhold, jf. offentleglova § 13, jf. offentlegforskrifta § 7 og forvaltningsloven § 13, er den offentliggjorte rapporten mer anonymisert/sladdet enn rapporten som tidligere er oversendt kontroll- og konstitusjonskomiteen. I tillegg er enkelte forhold som knytter seg til andre stater og deres interesser blitt sladdet, jf. offentleglova § 20. Jeg vedlegger for ordens skyld den rapporten som offentliggjøres.

Jeg gjør også komiteen oppmerksom på at det har kommet frem opplysninger som gjør at det fortsatt er usikkerhet rundt gjennomføringen av salget av KV Titran. Dette vil jeg komme tilbake til når ytterligere informasjon foreligger. Forsvarsdepartementet har nå gitt PwC et oppdrag med å undersøke forhold knyttet til enkelte av Forsvarets salg av fartøyer, og tredjeparters rolle.

Med hilsen

Ine Eriksen Søreide

DET KONGELIGE
FORSVARSDEPARTEMENT

Statsråden

Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Stortinget
0026 Oslo

Tidl. ref.

Vår ref.
2014/02491-35/FD III/AUB

Dato 12 MAR 2015

**OVERSENDELSE AV DOKUMENTER SOM PRICEWATERHOUSECOOPERS
OG PRESSEN HAR FÅTT INNSYN I**

Jeg viser til brev fra kontroll- og konstitusjonskomiteen av 7. januar 2015, og mitt svar i saken av 9. januar 2015.

Forsvarsdepartementet har nå mottatt fra forsvarssjefen den dokumentasjonen som Forsvaret overleverte PricewaterhouseCoopers (PwC) i forbindelse med Forsvarets undersøkelse av salg av marinefartøyer. Jeg gjør oppmerksom på at flere av de vedlagte dokumentene i tilknytning til rapporten er unntatt offentlighet av forsvarssjefen. Noen av dokumentene inneholder også taushetsbelagte opplysninger. I tillegg har vi mottatt dokumentene om salg av fartøyer som Forsvaret har gitt pressen innsyn i. Dokumentasjonen til PwC-rapporten og offentliggjorte dokumenter fra Forsvaret følger vedlagt.

Jeg vedlegger også en samlet oversikt over de dokumenter Forsvarsdepartementet har gitt innsyn i vedrørende Forsvarets salg av marinefartøyer.

Jeg er opptatt av åpenhet. Etter at rapporten fra PwC til Forsvaret ble offentliggjort 9. januar 2015, har Økokrim igangsatt etterforskning knyttet til Forsvarets avhending av fartøyer. Forsvarsdepartementet har derfor gjort en ny vurdering, og kommet til at det skal gis ytterligere innsyn i rapporten. På det nåværende tidspunkt har jeg lagt særlig vekt på tidsaspektet og hensynet til allmennhetens behov for kontroll og etterprøvbarehet. Vedlagt følger rapporten med ytterligere innsyn.

Når jeg mottar rapport fra PwC om forhold knyttet til enkelte av Forsvarets salg av fartøyer og tredjeparters rolle, vil også denne selvsagt oversendes komiteen.

Med hilsen

Ine Eriksen Søreide

Vedlegg: 8

**DET KONGELIGE
FORSVARSDEPARTEMENT**

Statsråden

Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Stortinget
0026 Oslo

Tidl. ref.

Vår ref.
2014/02491-45/FD III/AUB

Dato **27 MAR 2015**

OVERSENDELSE AV RAPPORT FRA PRICEWATERHOUSECOOPERS

Jeg viser til mitt brev til kontroll- og konstitusjonskomiteen av 9. januar 2015.

Forsvarsdepartementet har nå mottatt rapporten fra PricewaterhouseCoopers (PwC) om forhold knyttet til enkelte av Forsvarets salg av fartøyer og tredjeparters rolle. Rapporten fra PwC med vedlegg følger vedlagt. Jeg vedlegger også for ordens skyld rapporten som Forsvarsdepartementets internrevisjon har gjennomført knyttet til det samme saksforholdet. Jeg gjør oppmerksom på at rapporten fra PwC inneholder taushetsbelagte opplysninger, og at rapporten fra Forsvarsdepartementets internrevisjon er gradert Fortrolig etter Beskyttelsesinstruksen.

Etter Forsvarsdepartementets vurdering inneholder rapporten fra PwC så vidt alvorlige funn at vi har bedt Økokrim gjennomgå og vurdere om det kan foreligge straffbare forhold. Jeg gjør også for ordens skyld oppmerksom på at PwC sin rapport til Forsvaret av 31. oktober 2014 og rapporten fra Forsvarsdepartementets internrevisjon er oversendt Økokrim, slik at påtalemyndigheten får et helhetlig bilde av sakskomplekset.

Rapporten fra PwC underlegges nå en grundig behandling i departementet. En offentlig versjon vil bli gjort allment tilgjengelig på Forsvarsdepartementets nettsider. Taushetsbelagte opplysninger vil bli sladdet i den offentlige versjonen, jf. offentleglova § 13 og forvaltningsloven § 13.

Med hilsen

Ine Eriksen Søreide

Vedlegg: 2

DET KONGELIGE
FORSVARSDPARTEMENT

Statsråden

Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Stortinget
0026 Oslo

Tidl. ref.

Vår ref. **65**
2014/02491- /FD III/AUB

Dato

29 APR 2015

**FORSVARETS SALG AV MARINEFARTØYER – OPPLYSNINGER
VEDRØRENDE BESØK VED HAAKONSVERN ORLOGSSTASJON OG
OFFENTLIG VERSJON AV RAPPORT FRA FORSVARSDPARTEMENTETS
INTERNREVISJON**

Jeg viser til mitt brev av 13. november 2014, der jeg oversendte informasjon blant annet knyttet til besøk ved Haakonsværn orlogsstasjon i forbindelse med Forsvarets salg av marinefartøyer. Jeg har også lovet å komme tilbake med ytterligere informasjon.

Forsvarsdepartementet har nå en fyldigere oversikt over aktuelle besøk til Haakonsværn orlogsstasjon basert på informasjon oversendt fra Forsvaret. For å kunne offentliggjøre opplysninger i størst mulig grad og samtidig hensynta forholdet til taushetsplikten, jf. offentleglova § 13 jf. forvaltningsloven § 13, er taushetsbelagte opplysninger sladdet i oversikten som følger vedlagt.

Jeg vedlegger også en offentlig versjon av Forsvarsdepartementets internrevisjon sin rapport av 15. desember 2014. På lik linje med rapportene fra PricewaterhouseCoopers av 31. oktober 2014 og 20. mars 2015, er taushetsbelagte opplysninger sladdet, jf. offentleglova § 13 jf. forvaltningsloven § 13.

Med hilsen

Ine Eriksen Søreide
Ine Eriksen Søreide

Vedlegg: 2

Statsråd Ine Eriksen Søreide
Forsvarsdepartementet
Postboks 8126 Dep
0032 Oslo

Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Vår dato: 12.05.2015

Vår ref.:

Deres dato:

Deres ref.:

Vedr. besøk på Haakonsværn

Kontroll- og konstitusjonskomiteen viser til kontrollhøringen 30. april 2015 og det oversendte referatet.

Som det fremgår av referatet, oppstod det under høringen av Norsk Megling & Auksjon AS, uklarhet rundt hvem som deltok under besøkene på Haakonsværn 25. juli og 2.-3. august 2012.

Komiteen ber på denne bakgrunn om at statsråden verifiserer deltakelsen.

Med vennlig hilsen
Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Martin Kolberg
komitéleder

**DET KONGELIGE
FORSVARSDEPARTEMENT**

Statsråden

Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Stortinget
0026 Oslo

Tidl. ref.

Vår ref.
2014/02491-58/FD III/AUB

Dato

12 MAI 2015

FORSVARETS AVHENDING AV MATERIELL

Jeg viser til oppslag i Dagbladet 9. og 11. mai 2015 vedrørende firmaet AS Roger Jensen Trading Co. Ltd (AS Roger Jensen) sin eksport av kjøretøyer til Eritrea. Jeg ønsker i det følgende å redegjøre for Forsvarsdepartementets involvering i denne saken og knytte enkelte kommentarer til Forsvarets avhending av materiell.

Eksport av kjøretøyer til Eritrea

UN Somalia and Eritrea Monitoring Group offentliggjorde 25. juli 2013 en rapport på vegne av FNs sikkerhetsråd om tilstanden i Eritrea. Rapporten ble utarbeidet på bakgrunn av Sikkerhetsrådets resolusjon 2060 (2012).

Rapporten gir blant annet informasjon om at to norske statsborgere har eksportert minst 35 tidligere militære kjøretøyer fra Norge. UN Somalia and Eritrea Monitoring Group fant at enkelte eller flere av kjøretøyene befant seg i Eritrea. Rapporten sier at de ansvarlige for eksporten var Roger Jensen, eier av AS Roger Jensen, og Tekeste Tesfamicael, eier av selskapet Brukt/Nytt maskineri Eksport.

Forsvarsdepartementet ble oppmerksom på saken høsten 2012, og samarbeidet blant annet med Utenriksdepartementet og UN Somalia and Eritrea Monitoring Group for å avdekke forholdene rundt salgene. Gjennom samarbeidet fremkom det at kjøretøyene hovedsakelig ble kjøpt inn via Forsvarets auksjoner i Norge, og på tilsvarende auksjoner gjennomført av det svenske og danske forsvaret.

FN-rapporten av 25. juli 2013 omtaler forholdet som et mulig brudd på våpenembargoen mot Eritrea. Utenriksdepartementet anmeldte forholdet 19. juni 2013 som et mulig

brudd på eksportkontrollregelverket samt forskrift om sanksjoner mot Eritrea.

Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) fattet 21. august 2013, på basis av FN-rapporten, vedtak om midlertidig utestengelse fra Forsvarets auksjoner for AS Roger Jensen. Vedtaket innebar at Forsvaret ikke ville tillate salg av materiell på Forsvarets auksjoner til Roger Jensen eller selskaper kontrollert av ham, før det ble godtgjort at salg av tidligere militært materiell ikke innebar risiko for brudd på norsk eksportkontrollgivning og Norges internasjonale forpliktelser.

Vedtaket ble påklaget i brev av 11. september 2013 fra AS Roger Jensen.

I brev av 18. september 2013 opprettholdt FLO sitt vedtak og saken ble oversendt Forsvarsdepartementet som klageinstans. Forsvarsdepartementet orienterte AS Roger Jensen i brev av 24. oktober 2013 at saken var mottatt til klagebehandling.

Advokatfirmaet Brækhus Dege DA tilskrev Forsvarsdepartementet 26. mars 2014 på vegne av sin klient AS Roger Jensen, der det blant annet fremgikk at FLO ikke på noe tidspunkt hadde opplyst om hvilket grunnlag FLO hadde i lov eller forskrift for å fatte utestengingsvedtaket, eller hvilken lovhjemmel FLO skulle kunne påberope seg for å utferdige et slikt vedtak.

Etter en gjennomgang og nærmere vurdering av saksforholdet, konkluderte Forsvarsdepartementet med at vedtaket fattet av FLO ikke kunne opprettholdes. Det forelå ikke hjemmelsgrunnlag i lov av 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v., eller forskrift av 5. mars 2010 nr. 310 om sanksjoner mot Eritrea, til å nekte en aktør deltakelse i auksjoner arrangert av Forsvaret. Dette ble meddelt AS Roger Jensen gjennom brev av 31. mars 2014 til advokatfirmaet Brækhus Dege. Saken som ble forelagt Forsvarsdepartementet var slik et spørsmål om anledningen til å utestenge en konkret aktør fra auksjoner, ikke om muligheten til å gjennomføre salg.

Eksportkontrollregelverket, som forvaltes av Utenriksdepartementet, regulerer utelukkende utførsel av varer, tjenester og teknologi. Det forelå dermed intet hjemmelsgrunnlag i dette regelverket til å utestenge aktører fra deltakelse i auksjoner arrangert av Forsvaret.

Jeg vil nå be Forsvaret se nærmere på det juridiske mulighetsrommet for eventuelt å kunne nekte salg til enkeltpersoner.

Iverksatte tiltak på avhendingsområdet

Som en oppfølging av de forhold som er avdekket knyttet til Forsvarets avhending av tidligere marinefartøyer, har Forsvaret iverksatt en rekke tiltak på avhendingsområdet.

Blant annet er det utarbeidet og formalisert en utdypende prosessbeskrivelse med tilhørende ansvar og oppgaver når det gjelder avhending av overskuddsmateriell.

Forsvarsdepartementet, i nært samarbeid med Utenriksdepartementet, har utarbeidet en oversikt over forhold som Forsvaret må ha vurdert og avklart før salg av materiell i Norge og til utlandet. Oversiktene er oversendt Forsvaret 27. april 2015, og Forsvaret bes der basere sine kontrakter på vilkår som blant annet ivaretar at materiell som er solgt i Norge kan være gjenstand for lisensplikt ved utførsel, og at kjøper har ansvaret for å søke UD om tillatelse ved en eventuell eksport. Salgskontraktene skal også inneholde bestemmelser om mislighold og utvidet hevingsadgang. Dette skal tydeliggjøre kjøpers ansvar for eksport av materiell kjøpt i Norge, og styrke Forsvarets mulighet til å heve kjøpet eksempelvis dersom omstendigheter rundt materiellets bruk eller kjøper endres vesentlig. Ved gjennomføring av salg av materiell, skal det også vurderes om forutsetningene for salget har endret seg, herunder eventuelle omstendigheter ved kjøper. Dersom det er kjent/sannsynlig at materiellet kjøpes i Norge for senere eksport skal lisensplikt vurderes og avklares med UD etter eksportkontrollloven. Forsvaret skal foreta en sjekk av kjøperen, og informasjonen skal forelegges UD for vurdering av lisensplikt. Sjekkpunktene Forsvaret er bedt om å ivareta er likviditet, egenkapital og heftelser, styre og styresammensetning, historikk, habilitet og bindinger, og referanser og tidligere kundelister. Vilåårene og bestemmelsene vil, etter at de har fått virke noe tid, vurderes med tanke på om de har den ønskede effekt.

Forsvarsdepartementets internrevisjon er allerede i gang med å revidere hvorvidt Forsvarsdepartementet og Forsvaret har hensiktsmessig internkontroll over avhending av materiell, herunder belyse rutiner, rolleforståelse og praksis for risikohåndtering knyttet til avhending av materiell.

Utenriksdepartementet endret forskriften for eksportkontroll 9. september 2014. Lisensplikten ble da utvidet til å gjelde også for materiell som har vært særlig konstruert eller modifisert for militært formål, uavhengig av nåværende tilstand. Lisensplikten ble med dette styrket og klargjort, samtidig som behovet for skjønsmessige vurderinger ble redusert.

Generelt om Forsvarets avhending av materiell

Avhending av materiell som det ikke lenger er bruk for i Forsvaret, gjennom eksempelvis salg, er en ordinær del av Forsvarets virksomhet. Instruks for utrangering, kassasjon og avhending av materiell og fast eiendom som tilhører staten (Normalinstruksen) av 17. mars 1978 regulerer blant annet avhending av materiell som tilhører staten. Det fremgår av instruksen at avhending av materiell normalt skal skje ved salg, og at salget skal foretas til den kjøper som tilbyr høyest pris.

Inntekter er en integrert del av de årlige forsvarsbudsjetter, herunder også inntekter fra salg av materiell. Slik sett er inntekter én av forutsetningene for de midler forsvarssjefen har til rådighet for å bygge Forsvarets operative evne. Budsjettene bygger på innspill fra Forsvaret i tråd med blant annet kravet til realistisk budsjettering, og vedtas av Stortinget for hvert enkelt budsjettår. For alle salg av materiell er det en selvsagt forutsetning at gjeldende lover og regelverk følges.

For å kartlegge Forsvarets avhending av materiell, ga jeg Forsvaret 9. januar 2015 i oppdrag å gå gjennom pågående og avsluttede avhendingssaker fra og med 2002 og frem til 2015. Dette for å klarlegge om regelverk og rutiner har vært etterlevd, om saksbehandlingen har vært forsvarlig og for å belyse eventuelle uregelmessigheter i forbindelse med avhendingen av materiell.

Med hilsen

Ine Eriksen Søreide

Statsråd Ine Eriksen Søreide
Forsvarsdepartementet
Postboks 8126 Dep
0032 Oslo

Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Vår dato: 21.05.2015

Vår ref.:

Deres dato:

Deres ref.:

Vedr. Forsvarets avhending av materiell

Kontroll- og konstitusjonskomiteen viser til kontrollhøringen 30. april 2015.

Representanten Hans Fredrik Grøvan stilte følgende spørsmål til statsråden:

«Ut fra ditt kjennskap nå til den praksis som har utviklet seg, og den kultur som har vært, hvor sannsynlig mener du at det kan være at en finner flere lignende hendelser av den type som vi nå har fått avdekket, og som er grunnlag for høringen i dag?»

Statsråden viste i sitt svar til at forsvarssjefen og hans internrevisjon hadde fått i oppdrag å gjennomføre en gjennomgang tilbake til 2002. Statsråden sa også:

«... Når det så gjelder spørsmålet om hvor sannsynlig det er, vil ikke jeg ha noen oppfatning av det nå, annet enn å gjenta det jeg sa i stad, at man kan aldri gardere seg helt mot at det ikke kan finnes andre saker i et stort system. Det gjelder for så vidt for alle system, og min jobb er å sørge for at vi nå snur opp ned på alle mulige steiner og får vite det som er å vite, hvis det skulle være noe.

Jeg håper vi kommer fram til at det ikke er noen andre saker, men som sagt gjør vi dette for å forsikre oss om at vi har en god oversikt også over eventuelle tidligere saker. Dette er et stort område, mange transaksjoner. Det er noe som strekker seg mange år tilbake i tid, hvis man ser det under ett, og derfor er det viktig for oss å forsøke å få så god oversikt som mulig.»

Komiteen viser på denne bakgrunn til oppslag i Dagbladet 9. og 11. mai 2015 vedrørende firmaet AS Roger Jensen Trading Co. Ltd (AS Roger Jensen) sin eksport av kjøretøyer til Eritrea og til statsrådens redegjørelse til komiteen i brev av 12. mai 2015.

Det fremgår av brevet at Forsvarsdepartementet har vært kjent med saken helt siden høsten 2012 og samarbeidet med blant annet Utenriksdepartementet og UN Somalia and Eritrea Monitoring Group for å avdekke forholdene rundt salgene.

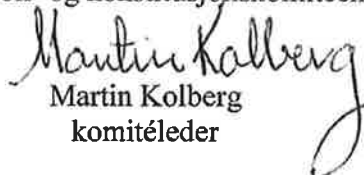
Komiteen ber om statsrådets kommentarer til om hun hadde de faktiske kunnskapene om Eritrea-saken under høringen.

Det fremgår av statsrådets brev av 12. mai 2015 at Forsvaret vil bli bedt om å se nærmere på det juridiske mulighetsrommet for eventuelt å kunne nekte salg til enkeltpersoner. Komiteen ber om å bli holdt oppdatert om dette arbeidet.

Komiteen ber videre opplyst om statsråden kjenner til flere tilfeller av brudd på eksportkontrollregelverket enn de som så langt er omtalt i media.

Av hensyn til den videre fremdrift i saken, ber komiteen om et raskt svar.

Med vennlig hilsen
Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Martin Kolberg
komitéleder

DET KONGELIGE
FORSVARSDPARTEMENT

Statsråden

Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Stortinget
0026 Oslo

Tidl. ref.

Vår ref.
2014/02491-68/FD III/AUB

Dato **29 MAI 2015**

FORSVARETS AVHENDING AV MATERIELL

Jeg viser til kontroll- og konstitusjonskomiteens brev av 21. mai 2015, hvor det bes om ytterligere svar vedrørende Forsvarets avhending av materiell.

«Komiteen ber om statsrådets kommentarer til om hun hadde de faktiske kunnskapene om Eritrea-saken under høringen.»

Mine svar under høringen 30. april refererte seg til saker der

- i. det er sannsynlig at Forsvaret ikke har gjort de undersøkelser som var nødvendige for å ivareta sitt ansvar i henhold til eksportkontrollregelverket, og/eller
- ii. det kunne foreligge brudd på saksbehandlingsrutiner og sentrale regelverk.

Et sentralt spørsmål under høringen var om Forsvaret hadde innfridd sin opplysningsplikt i sin rolle som eksportør. Det har også blitt avdekket brudd på saksbehandlingsrutiner, sentrale regelverk og god forvaltningsskikk, noe jeg ga klart uttrykk for at jeg ser svært alvorlig på. Jeg har iverksatt en rekke tiltak som følge av dette, og jeg viser her til opplistingen av de mest sentrale tiltakene under høringen.

I den såkalte Eritrea-saken var ikke Forsvaret eksportør, og hadde ingen særlige plikter i den forbindelse. De aktuelle salgene som lå til grunn for Utenriksdepartementets anmeldelse ble foretatt på auksjon før utførsel i 2012 til et norsk firma. Det var slik ingen eksport fra Forsvarets side. En eventuell eksport ville dermed i så fall bli gjennomført etter at Forsvaret hadde solgt og levert kjøretøyene, og avtalen med kjøper gjennomført. I dette tilfellet var det AS Roger Jensen Trading Co. Ltd (AS Roger Jensen) som sto ansvarlig for de opplysninger som ble gitt til UD i forbindelse med vurdering om eksporttillatelse.

Vi er kjent med at Utenriksdepartementet ikke ga eksporttillatelse da AS Roger Jensen ønsket å eksportere lastebilene til Eritrea, og at Utenriksdepartementet anmeldte forholdet 19. juni 2013 som mulig brudd på eksportkontrollregelverket og forskrift om sanksjoner mot Eritrea. I 2012 samarbeidet både Forsvaret, Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet for å gi FN opplysninger som bidro til utarbeidelsen av rapporten FN ga ut 25. juli 2013. Saken om lastebilene var godt kjent gjennom media og ble dekket bredt i 2013, blant annet gjennom oppslag i NRK 6. september 2013, VG 7. september 2013 og Aftenposten 3. oktober 2013.

Jeg kjente til Eritrea-saken under høringen, men oppfattet spørsmålet fra komiteen til å omhandle saker der Forsvaret står som eksportør. Forsvaret var ikke eksportør i denne saken. Som kjent er det eksportøren som har opplysningsplikt, og dermed er ansvarlig overfor de som forvalter og håndhever eksportkontrollregelverket, som er Utenriksdepartementet.

«Det fremgår av statsrådens brev av 12. mai 2015 at Forsvaret vil bli bedt om å se nærmere på det juridiske mulighetsrommet for eventuelt å kunne nekte salg til enkeltpersoner. Komiteen ber om å bli holdt oppdatert om dette arbeidet.»

Forsvaret ble i brev av 18. mai 2015 gitt i oppdrag å se nærmere på og vurdere det juridiske handlingsrommet for eventuelt å kunne avslå tilbud om kjøp/unnlate å selge til enkeltpersoner eller et konkret selskap, da særlig i forbindelse med auksjoner.

Komiteen vil bli holdt oppdatert om vurderingene og det videre arbeidet med denne saken.

Forsvaret har for øvrig opplyst at materiellet som er solgt til AS Roger Jensen etter at utestengelsen av selskapet fra Forsvarets auksjoner ble opphevet på grunn av manglende hjemmelsgrunnlag i eksportkontrollregelverket, er stekepanner, dekk i forskjellige dimensjoner og ulike typer stoff, blant annet seilduk.

«Komiteen ber videre opplyst om statsråden kjenner til flere tilfeller av brudd på eksportkontrollregelverket enn de som så langt er omtalt i media.»

Jeg forutsetter her at spørsmålet knytter seg til saker hvor Forsvaret er eksportør, og har som nevnt i brev av 9. januar 2015 bedt Forsvaret om å gjennomgå alle salg tilbake til 2002 for å klarlegge om regelverk og rutiner har vært etterlevd, saksbehandlingen har vært forsvarlig og å belyse eventuelle uregelmessigheter i forbindelse med Forsvarets avhending av materiell. Hvis det blir avdekket brudd på eksportkontrollregelverket fra Forsvarets side gjennom dette arbeidet eller andre undersøkelser ut over det som allerede er kjent, vil komiteen bli holdt orientert.

Når det gjelder forhold rundt eksportkontrollregelverket og mulige brudd på dette, er det Utenriksdepartementet som er forvaltningsmyndigheten.

Til orientering vedlegges oversikter over forhold som må være avklart før salg i Norge og eksport av materiell. Disse er utarbeidet av Forsvarsdepartementet i dialog med Utenriksdepartementet, og oversendt Forsvaret 27. april 2015. Dette er de samme oversiktene jeg refererte til under høringen. Det presiseres i disse blant annet hvilke undersøkelser som skal være gjort ved salg og auksjoner i Norge.

Med hilsen

Ine Eriksen Søreide

Vedlegg: 1

DET KONGELIGE
FORSVARSDEPARTEMENT

Statsråden

Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Stortinget
0026 Oslo

Tidl. ref.

Vår ref.
2014/02491-66/FD III/AUB

Dato

29 MAI 2015

VEDRØRENDE BESØK PÅ HAAKONSVERN

Jeg viser til brev fra kontroll- og konstitusjonskomiteen av 12. mai 2015 vedrørende besøk på Haakonsvern. Under kontrollhøringen 30. april oppsto det etter ny informasjon fra Norsk Megling og Auksjon AS uklarheter om hvilke besøk som faktisk ble gjennomført.

Når det gjelder besøkene til Haakonsvern har Forsvarsdepartementet forholdt seg til den informasjonen som til enhver tid har vært videreformidlet fra Forsvaret sentralt. Forsvarsstaben har vært av den oppfatning at besøksloggen har vist faktisk gjennomførte besøk til Haakonsvern. Dette viser seg ikke å være korrekt. Ved Haakonsvern foreligger også annen dokumentasjon på om de besøkende faktisk har kvittert seg inn ved basen eller ikke. Forsvaret har derfor nå foretatt en fornyet gjennomgang og kvalitetssikring av de aktuelle besøkene i 2012.

Basert på den informasjonen som Forsvaret nå har fremskaffet, fremgår det av vedlagte oversikt om den enkelte faktisk har gjennomført besøket eller ikke. Den korrigerede oversikten viser at fire av sju innmeldte besøk knyttet til saken ikke ble gjennomført. Jeg gjør oppmerksom på at den fullstendige oversikten hvor alle navn fremgår er unntatt offentlighet, med bakgrunn i at opplysningene er taushetsbelagte, jf. offentleglova § 13 og forvaltningsloven § 13. Jeg vedlegger også for ordens skyld en offentlig versjon, der de taushetsbelagte opplysningene er sladdet, jf. offentleglova § 13 og forvaltningsloven § 13. Enkelt personer er i den offentlige versjonen sladdet blant annet på grunn av at de er eller har vært under etterforskning av Økokrim, og at departementet ikke kjenner til deres nåværende status i etterforskningen.

Som jeg henviste til under kontrollhøringen 30. april, har det vært betydelige utfordringer knyttet til å fremskaffe og kvalitetssikre fullstendig informasjon om deler av denne saken. Den korrigerte informasjonen som nå foreligger knyttet til gjennomføringen av besøkene ved Haakonsvern, er et uttrykk for utfordringene som foreligger på dette området.

Med hilsen

Ine Eriksen Søreide

Vedlegg: 2

Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Stortinget
0026 Oslo

Tidl. ref.

Vår ref.
2014/02491-75/FD III/AUB

Dato **22 JUN 2015**

**INFORMASJON OM FORSVARSDEPARTEMENTETS OPPFØLGING
KNYTTET TIL AVHENDING AV MATERIELL**

Jeg viser til tidligere korrespondanse med kontroll- og konstitusjonskomiteen i denne saken, herunder brev av 27. mars 2015 vedrørende oversendelse av rapport fra PricewaterhouseCoopers (PwC) og brev av 12. mai 2015 om Forsvarets avhending av materiell.

Som en del av Forsvarsdepartementets behandling av rapporten fra PwC, ga departementet oppdrag til Forsvarsbyggs internrevisjon om å gjennomføre en grundig gjennomgang av Forsvarsbyggs arbeid med avhendingen av kystartillerifortene, med særskilt fokus på samarbeidet med Forsvarets logistikkorganisasjon. Prosjektet for avhending av kystartillerifortene var opprinnelig planlagt gjennomført i perioden 2010–2013, men arbeidet har fortsatt i 2014. Forsvarsbyggs internrevisjon er nå i slutfasen med sitt arbeid. Jeg ønsker imidlertid å gjøre oppmerksom på at enkelte av de foreløpige revisjonsfunnene har vært av en slik karakter at vi allerede nå har valgt å informere Økokrim om forhold knyttet til Forsvarets logistikkorganisasjon, med utspring i mai 2013. Den endelige revisjonsrapporten vil bli oversendt påtalemyndigheten når den foreligger. Forsvarsdepartementets brev til Økokrim 15. juni 2015 følger vedlagt, og jeg gjør oppmerksom på at dette er gradert Fortrolig. Jeg vedlegger også for ordens skyld en offentlig versjon, der de taushetsbelagte opplysningene er sladdet, jf. offentleglova § 13 og forvaltningsloven § 13.

Jeg ønsker også å knytte noen bemerkninger til den nye informasjonen som kom frem fra Norsk megling og auksjon AS (NMA) i kontrollhøringen 30. april vedrørende det

tidligere kystvaktfartøyet Titran. Forsvarsdepartementet sendte brev til NMA 18. desember 2014 der vi etterspurte dokumentasjon knyttet til salget av Titran, og vi har henvendt oss til firmaet igjen i brev 18. mai 2015. Departementet er også kjent med at Forsvaret har henvendt seg til NMA 12. juni 2015, med forespørsel om mer informasjon. Forsvarsdepartementet ba i brevet av 18. mai 2015 om at den dokumentasjonen som ble nevnt i kontrollhøringen også oversendes oss, slik at vi får et mer komplett bilde av salgsprosessen, herunder eventuelle salgskontrakter knyttet til fartøyet. Det ble i høringen også gitt opplysninger om at NMA likevel ikke anser seg som kjøper av Titran, i strid med de opplysninger NMA tidligere har gitt. Det ble fra NMA fremholdt at de opptrådte som megler i salget. Forsvarsdepartementet ba derfor i brevet bl.a. også om en fullstendig redegjørelse for salgsprosessen, herunder hvem som opprinnelig var kjøper, hvordan dette salget kom i stand, hvem som kjøpte fartøyet i neste ledd og opplysninger om de konkrete kjøpesummene. Departementet mottok 16. og 17. juni 2015 store mengder dokumentasjon pr. e-post fra NMA, herunder blant annet den informasjonen firmaet tidligere har oversendt til komiteen. Dette er ny informasjon for departementet. Forsvarsdepartementet er nå i gang med å gjennomgå dette materialet.

For ordens skyld gjør jeg oppmerksom på at som jeg redegjorde for under kontrollhøringen 30. april, har Forsvaret fått oppdrag fra departementet om å gjennomgå avhendingssaker tilbake til 2002 for å klarlegge om regelverk og rutiner har vært etterlevd, saksbehandlingen har vært forsvarlig og for å belyse eventuelle uregelmessigheter i forbindelse med avhendingen av materiell. Forsvaret har påbegynt dette arbeidet.

Med hilsen

Ine Eriksen Søreide

Vedlegg: 2

Forsvarsminister Ine Eriksen Søreide
Forsvarsdepartementet
Postboks 8126 Dep
0032 Oslo

Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Vår dato: 31.08.2015

Vår ref.:

Deres dato:

Deres ref.:

Vedr. sak om salg av marinefartøyer

Komiteen viser til brev av 22. juni 2015, der det blant annet fremgår at departementet har mottatt ny informasjon fra Norsk Megling & Auksjon AS og at materialet vil bli gjennomgått.

Komiteen imøteser en orientering fra statsråden innen komiteens neste møte 17. september 2015 på bakgrunn av departementets gjennomgåelse av informasjonen.

Med vennlig hilsen
Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Martin Kolberg
Komitéleder

Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Stortinget
0026 Oslo

Vår ref.
2014/02491-90/FD III/AUB

Dato
14 SEPT 2015

GJENNOMGANG AV NY INFORMASJON FRA NORSK MEGLING OG AUKSJON AS

Jeg viser til brev fra kontroll- og konstitusjonskomiteen av 31. august 2015 og tidligere korrespondanse med kontroll- og konstitusjonskomiteen i denne saken.

Gjennomgang av ny informasjon

Som vist til i mitt forrige brev til komiteen av 22. juni 2015, mottok Forsvarsdepartementet 16. og 17. juni 2015 store mengder dokumentasjon pr. e-post fra Norsk Megling og Auksjon AS (NMA).

Informasjonen vi mottok i juni inneholdt kopi av de dokumenter NMA har oversendt kontroll- og konstitusjonskomiteen. I tillegg fikk vi ytterligere tre dokumenter. Disse tre dokumentene dreier seg om 1) anskaffelse i 2008 av auksjonstjenester over internett fra et annet firma, 2) kontrakt om stedlige auksjonstjenester mellom Forsvaret og NMA fra 2007 og 3) oppsigelse i 2009 fra Forsvaret av nevnte kontrakt med NMA fra 2007.

De tre dokumentene knytter seg til en tidligere dialog mellom NMA og Forsvaret om merkantile forhold. Departementet oppfatter at denne dialogen ble avsluttet med brev fra Forsvaret til NMA av 22. juni 2011, og jeg viser i den forbindelse til mitt svar under kontrollhøringen 30. april i år. For ordens skyld er disse dokumentene vedlagt. I den offentlige versjonen er taushetsbelagte opplysningene sladdet, jf. offentleglova § 13 og forvaltningsloven § 13.

Det nye materialet fra NMA klargjør ikke de åpne spørsmålene i sakskomplekset. Det er fortsatt ikke fremlagt salgskontrakt for Titran, og i tillegg er det nå fremkommet

ytterligere én signert versjon av Bill of Sale for fartøyet. På bakgrunn av den nye informasjonen fra NMA, har vi derfor ikke kommet nærmere å belyse de faktiske forhold rundt salget av Titran.

Den nye dokumentasjonen fra NMA underbygger kompleksiteten i saken og viser utfordringene med å få fullstendig og verifisert informasjon.

Status i departementets oppfølging av Forsvarets avhending av materiell

Jeg har tidligere varslet at jeg vil holde komiteen løpende oppdatert om departementets oppfølging av Forsvarets avhending av materiell. Jeg ønsker med dette å gi en oppdatert og samlet status.

Forsvarsdepartementet har som kjent iverksatt en rekke tiltak på dette området, og følger implementeringen av Forsvarets tiltak tett opp gjennom en intensivt styringsdialog. Flere interne og eksterne undersøkelser er gjennomført, og Forsvarsdepartementet innleverte en anmeldelse til Økokrim 27. mars 2015. Vedlagt følger en sammenstilling og oversikt over tiltakene jeg og forsvarssjefen har iverksatt når det gjelder Forsvarets avhending av materiell.

Som nevnt i tidligere brev til komiteen, har Forsvaret fått oppdrag fra departementet om å gjennomgå avhendingssaker tilbake til 2002 for å klarlegge om regelverk og rutiner har vært etterlevd, saksbehandlingen har vært forsvarlig og for å belyse eventuelle uregelmessigheter i forbindelse med avhendingen av materiell. Forsvaret er i gang med dette arbeidet. Dokumentasjonen departementet nå har mottatt fra NMA knyttet til avhending av materiell, vil inngå i Forsvarets påbegynte gjennomgang. Forsvaret vil rapportere om arbeidet som en del av departementets intensiverte styringsdialog med forsvarssjefen.

Avsluttende bemerkninger

Jeg vedlegger for ordens skyld den endelige rapporten fra Forsvarsbyggs internrevisjon om avhendingen av kystartillerifort. Rapporten er oversendt til Økokrim, og jeg gjør oppmerksom på at den er unntatt offentlighet, jf. offentleglova § 13 og forvaltningsloven § 13.

Sivilombudsmannen har 25. august 2015 gitt uttalelse i sak om innsyn i dokumenter om Forsvarets salg av fartøy. Sivilombudsmannen er enig med Forsvarsdepartementet i at det foreligger taushetsplikt for identifiserende opplysninger om personer som er mistenkt for straffbare handlinger eller andre lovbrudd i tilknytning til fartøyene, men reiser tvil om enkelte opplysninger på sidene 11 og 64 til 66 i PwC-rapporten av 31. oktober 2014 er taushetsbelagte. Jeg er opptatt av at det gis mest mulig innsyn i rapporten. Forsvarsdepartementet har fått tilslutning til det grunnleggende spørsmålet i saken, og ser ikke grunn til å opprettholde avslaget for de opplysningene Sivilombudsmannen reiser tvil om. I et slikt tvilstilfelle mener jeg at den vurderingen

som er i favør av klager bør legges til grunn, og finner derfor å gi innsyn i nevnte opplysninger.

Klager vil bli informert om dette, og en ny versjon av rapporten vil bli lagt ut på Forsvarsdepartementets hjemmeside så snart den er utarbeidet. En elektronisk versjon av rapporten vil bli oversendt komiteen.

Dersom det skulle fremkomme nye, relevante opplysninger i denne saken, vil jeg holde komiteen løpende informert om dette.

Med hilsen

Ine Eriksen Søreide
Ine Eriksen Søreide

Vedleggliste:

1. Oppsummering av iverksatte tiltak – Forsvarets avhending av materiell
2. PWCs foreslåtte tiltak knyttet til avhending basert på rapport av 31. oktober 2014
3. Forsvarsbyggs internrevisjon – sluttrapport om avhending
4. Anskaffelsesprotokoll for Forsvarets Avhendingsprosjekt (FAP) – sladdet versjon
5. Anskaffelsesprotokoll for Forsvarets Avhendingsprosjekt (FAP) – usladdet versjon
6. Forhandlet kontrakt – Forsvarets logistikkorganisasjon og Norsk Megling & Auksjon AS
7. Kontrakt nr. FAP-2007-0001 Auksjonstjenester - oppsigelse

Forsvarsminister Ine Eriksen Søreide
Forsvarsdepartementet
Postboks 8126 Dep
0032 Oslo

Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Vår dato: 01.10.2015

Vår ref.:

Deres dato:

Deres ref.:

Vedr. Forsvarets avhending av materiell

Det vises til tidligere korrespondanse i saken og til diverse oppslag i Dagbladet, senest angående salg av beltevogner til Sudan. Kontroll- og konstitusjonskomiteen ber om svar på følgende spørsmål:

Salg av marinefartøyer

Norsk Megling & Auksjon AS opplyser i brev av 16. september 2015 til komiteen at Forsvaret var kjent med at båtene skulle til Nigeria og hva de skulle brukes til. Det vises til sluttbrukererklæring fra den nigerianske kunden samt bekreftelse fra det nigerianske sjøfartsdirektoratet NIMSA.

1. Var Forsvaret (FLO) kjent med at marinefartøyene skulle selges til Nigeria? Hvem var å så fall kjent med dette?
2. Er det gjort ytterligere undersøkelser knyttet til hvem som stod som selger av KV Titran?
3. Hvordan har Forsvarsdepartementet/Forsvaret fulgt opp PWC-rapportens funn og anbefalinger?
4. Vil det være behov for å iverksette ytterligere tiltak, og eventuelt hvilke?

I brev av 30. september 2015 fra Norsk Megling & Auksjon AS til komiteen fremkommer det opplysninger om at FLO/SAS stod som selger av KV Titran til CAS Global i 2011 og KNM Horten i 2012. CAS Global klarte aldri å gjøre opp kjøpesummen for KV Titran slik at salget ble kansellert etter ca. 6 måneder.

5. Har departementet/Forsvaret gjort ytterligere undersøkelser av hvem som stod som selger av KV Titran etter at det opprinnelige salget til CAS Global ble kansellert?

6. Ble salget av KNM Horten gjennomført i henhold til kontrakt datert 8. oktober 2012 fremforhandlet mellom FLO/SAS og CAS Global?

Salg av lastebiler til Eritrea

7. Hva er status for auksjoner av forsvarsmateriell?
8. Vil regelverket/retningslinjene for auksjoner bli endret som følge av det som er avdekket?
9. Har Forsvarsdepartementet konkludert med hensyn til den eksterne vurderingen fra Advokatfirmaet Wikborg Rein, som legger til grunn at Forsvaret i enkelte tilfeller kan nekte salg til privatpersoner?
10. Kan Forsvaret nekte auksjonssalg til personer som er mistenkt for ulovlig salg til utlandet? Vil det være behov for lovendringer for å få til dette, og hvilke juridiske vurderinger har Forsvarsdepartementet gjort med tanke på mulighetsrommet for å gjennomføre denne typen begrensninger?

Utførsel av beltevogner til Sudan

I Dagbladet 19. september 2015 fremkommer det opplysninger om at norske beltevogner av typen BV 206 har blitt solgt til England for deretter å ha blitt gjeninnført til Norge for reeksport til Sudan i tidsrommet 2006-2007. Dette for å unngå våpenembargoen FN, EU og USA har iverksatt overfor Sudan.

11. Hvilke vurderinger ble lagt til grunn for å godkjenne disse salgene?
12. Kunne Forsvaret ha nektet å selge beltevogner til utenlandske kjøpere som tidligere er straffet for brudd på våpenembargoreglene?
13. Kunne norske beltevogner ha blitt solgt til Nord- og Sør-Sudan med dagens regelverk?

Gjennomgang av avhendingsprosjektet i Forsvaret fra 2002

14. Hva er status for gjennomgangen?
15. Er det avdekket andre saker som komiteen bør gjøres kjent med?

Generelt

16. Er dagens regelverk tilstrekkelig for å forhindre salg av marinefartøyer til Nigeria, lastebiler til Eritrea og beltevogner til Sudan i fremtiden?
17. Hvilke tiltak vil Forsvarsdepartementet iverksette for å hindre at utrangert militært materiell blir solgt til land som ikke tilfredsstillt kravene til eksport?

Utenriksdepartementet og Forsvarsdepartementet bes samordne svarene der hvor dette er hensiktsmessig.

Med vennlig hilsen
Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Martin Kolberg
komitéleder

Kopi: Brev fra kontroll- og konstitusjonskomiteen til utenriksministeren om samme sak

Vedlegg: Brev av 16. og 30. september 2015 fra Norsk Megling & Auksjon AS til kontroll- og konstitusjonskomiteen

Stortinget

Utenriksminister Børge Brende
Utenriksdepartementet
Postboks 8114 Dep
0032 Oslo

Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Vår dato: 01.10.2015

Vår ref.:

Deres dato:

Deres ref.:

Vedr. Forsvarets avhending av materiell

Det vises til tidligere korrespondanse i saken og diverse oppslag i Dagbladet senest angående salg av beltevogner til Sudan. Kontroll- og konstitusjonskomiteen ber om svar på følgende spørsmål:

Salg av marinefartøyer

Kontroll- og konstitusjonskomiteen viser til kontrollhøringen 30. april 2015 der utenriksministeren uttalte:

«Jeg vil videre understreke at Utenriksdepartementet ser alvorlig på mulige brudd på eksportkontrollregelverket. Departementet har derfor i denne saken innberettet et mulig straffbart forhold til Riksadvokaten. Spørsmålet gjelder hvorvidt det ble gitt uriktige, ufullstendige eller villedende opplysninger til Utenriksdepartementet i forbindelse med utførsel av KNM «Horten» og MTB-ene. Videre behandling av saken er nå til vurdering hos påtalemyndighetene.

For å følge opp PwC 1 og UDs eksportkontrollregelverk tok UD kontakt med FLO for å få avklart hvem som eide «Titran» på eksporttidspunktet. Vi tok også kontakt med NMA i januar og mottok et brev i februar. NMA bekrefter at de kun var megler, og at eksportør var FLO. NMA bekrefter at Nautic Africa kjøpte båten og dernest videresolgte til Omak i Nigeria. NMAs brev understøtter det som står i PwC 1. Det fremkom intet nytt i forhold til UDs regelverk, men UD vil oversende dette brevet til Riksadvokaten i forbindelse med vår innberetning om mulig straffbart forhold.»

Det fremkom under høringen at forhold rundt utførsel av KNM «Horten» og de seks MTB-ene ble innberettet til Riksadvokaten 6. mars 2015.

1. Komiteen ber om å få opplyst om Utenriksdepartementet har mottatt svar fra Riksadvokaten og i tilfelle hva som er innholdet i svaret.

Norsk Megling & Auksjon AS opplyser i brev av 16. september 2015 til komiteen at Forsvaret var kjent med at båtene skulle til Nigeria og hva de skulle brukes til. Det vises til sluttbrukererklæring fra den nigerianske kunden samt bekreftelse fra det nigerianske sjøfartsdirektoratet NIMSA.

2. Var UD kjent med at marinefartøylene skulle selges til Nigeria og at et nigeriansk selskap var sluttbruker? Hvem var i så fall kjent med dette?
3. Er det gjort ytterligere undersøkelser knyttet til hvem som stod som selger av KV Titran til nigeriansk selskap?
4. Hvilke tiltak er iverksatt for å forhindre gjentakelser av brudd på eksportkontrollavgivningen? Er det behov for ytterligere tiltak?

Salg av lastebiler til Eritrea

5. Vil dagens regelverk kunne forhindre salg av utrangerte militære lastebiler/militært utstyr til Eritrea i fremtiden?

Utførsel av beltevogner til Sudan

I Dagbladet 19. september 2015 fremkommer det opplysninger om at norske beltevogner av typen BV 206 har blitt solgt til England for deretter å ha blitt gjeninnført til Norge for reeksport til Sudan i tidsrommet 2006-2007. Dette for å unngå våpenembargoen FN, EU og USA har iverksatt overfor Sudan.

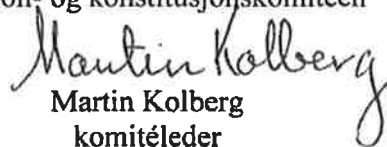
6. Var Utenriksdepartementet kjent med våpenembargoen da godkjenningen ble gitt?
7. Var Utenriksdepartementet kjent med at Norge ble oppfattet som «et smutthull» i forhold til det internasjonale regelverket?
8. Med de innstrammingene i regelverket som har funnet sted siden 2009 og frem til i dag; kunne Norge i dag ha blitt benyttet som transitland?
9. Kunne norske beltevogner ha blitt solgt til Nord- og Sør Sudan med dagens regelverk?
10. Ifølge oppslag i Dagbladet fikk en engelsk våpenhandler anledning til å kjøpe utrangerte beltevogner fra Norge i 2014. Dette til tross for at vedkommende er domfelt og har sonet fengselstraff i England for brudd på eksportkontroll-regelverket. Hvorfor ble ikke Forsvaret som selger av utstyret varslet om at de var i ferd med å selge militært utstyr til en tidligere straffedømt?

Generelt

11. Er dagens regelverk tilstrekkelig for å forhindre salg av marinefartøyer til Nigeria, lastebiler til Eritrea og beltevogner til Sudan i fremtiden?
12. Hvilke tiltak vil Utenriksdepartementet iverksette for å hindre at utrangert militært materiell blir solgt til land som ikke tilfredsstillter kravene til eksport?

Utenriksdepartementet og Forsvarsdepartementet bes samordne svarene der hvor dette er hensiktsmessig.

Med vennlig hilsen
Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Martin Kolberg
komitéleder

Kopi: Brev fra kontroll- og konstitusjonskomiteen til forsvarsministeren om samme sak

Vedlegg: Brev av 16. og 30. september 2015 fra Norsk Megling & Auksjon AS til kontroll- og konstitusjonskomiteen

Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Stortinget
0026 Oslo

Vår ref.
2014/02491-94/FD III/AUB

Dato

12 OKT 2015

VEDR. FORSVARETS AVHENDING AV MATERIELL

Jeg viser til brev fra kontroll- og konstitusjonskomiteen av 1. oktober 2015 der komiteen stiller oppfølgende spørsmål i saken. Nedenfor følger mine svar til spørsmålene i samme rekkefølge som de fremkommer i komiteens brev.

Salg av marinefartøyer

1. *Var Forsvaret (FLO) kjent med at marinefartøyene skulle selges til Nigeria? Hvem var i så fall kjent med dette?*

Sluttbrukererklæringen for salgene av de tidligere MTB-ene og KNM Horten i 2012 bekreftet at fartøyene blant annet skulle brukes til fiskerioppsyn i Economic Community of West African States (ECOWAS)-regionen. Det var altså kjent for Forsvaret og Utenriksdepartementet at disse sju fartøyene skulle *seile* i områdene utenfor Vest-Afrika (inkludert farvannene utenfor Nigeria), men ikke at de skulle *selges* til Nigeria. Forutsetningen for disse salgene var, som nevnt i tidligere korrespondanse i denne saken, salg til britisk selskap, at fartøyene skulle seile under britisk flagg og være underlagt britisk jurisdiksjon.

Når det gjelder salget av tidligere KV Titran er det fortsatt flere uklarheter:

- a) Verken Forsvaret eller Forsvarsdepartementet har funnet eller mottatt kjøpekontrakt for Titran, og departementet kan slik ikke dokumentere hvem som kjøpte fartøyet fra Forsvaret. Norsk megling & auksjon AS (NMA) hevdet imidlertid fram til 30. april i år, etter flere henvendelser fra Forsvaret, Forsvarsdepartementet og PricewaterhouseCoopers (PwC), at de hadde kjøpt Titran fra Forsvaret.

Dokumentasjonen NMA la til grunn for kjøpet var meglerkontrakten av 19. september 2013 og innbetalingen på 1 million euro til Forsvaret 7. januar 2014 merket «Kjøp av fartøyet Titran». I tillegg finnes det også en faktura utstedt av FLO 21. november 2013 til NMA for kjøp av KV Titran.

- b) Etter det vi kjenner til nå, finnes det to forskjellige Bill of Sale for Titran fra Forsvaret, som begge er signert og notarialbekreftet. Den ene, fra Forsvaret til OMAK Maritime, er datert 28. november 2013, og den andre, fra Forsvaret til Nautic Africa, er datert 16. desember 2013. Forsvarsdepartementet kan ikke se at noen av de to Bill of Sale er annullert eller trukket tilbake, og kan derfor ikke stadfeste hvilken som er gjeldende.
2. *Er det gjort ytterligere undersøkelser knyttet til hvem som stod som selger av KV Titran?*

Selv etter gjentatte forsøk på å skape klarhet i spørsmålet, er det fortsatt ikke dokumentert hvem som kjøpte fartøyet Titran fra Forsvaret. Forsvarsdepartementet tilskrev NMA i desember 2014 i forbindelse med oppfølgingen av rapporten fra Forsvarsdepartementets internrevisjon, og møtte representanter for selskapet i januar 2015. Videre har Forsvarsdepartementet hatt telefonisk kontakt med NMA i juni og oktober i år. I brev av 18. mai og senest 9. oktober i år har vi bedt NMA fremlegge en fullstendig redegjørelse for salgsprosessen og besvare en rekke konkrete spørsmål. Dette dreier seg blant annet om hvem som var kjøper, hvordan salget kom i stand og opplysninger om konkrete kjøpesummer. Rapporten fra PwC av 20. mars 2015 til Forsvarsdepartementet forsøkte også å klarlegge forholdet rundt salget av Titran.

NMA har så langt oversendt en hel rekke dokumenter som vi ikke kan se er relevante for å besvare våre spørsmål, og har således etter vårt syn ikke bidratt til oppklaring. Vi er kjent med at NMA har henvendt seg til andre i denne saken og sendt informasjon til ulike aktører.

Vedlagt er vårt brev til NMA av 9. oktober 2015. Avhengig av svarene fra NMA, kan jeg ikke utelukke ytterligere tiltak overfor selskapet.

Som komiteen er kjent med, er sakskomplekset oversendt Økokrim. Påtalemyndigheten har, etter det Forsvarsdepartementet kjenner til, fortsatt en aktiv etterforskning, og relevant informasjon i saken oversendes fortløpende Økokrim.

3. *Hvordan har Forsvarsdepartementet/Forsvaret fulgt opp PwC-rapportens funn og anbefalinger?*

Forsvarssjefen har iverksatt og implementert en rekke tiltak for å sikre forsvarlig forvaltning og rette opp de svakheter som påpekes i rapport fra PwC av 31. oktober 2014. Forsvarsdepartementet har intensivert styringsdialogen med Forsvaret innenfor

dette området og følger implementeringen av disse tiltakene tett opp. Status viser at samtlige tiltak er gjennomført, og forsvarssjefen rapporterer i siste resultat- og kontrollrapport til departementet at effekten av de iverksatte tiltakene har vært i henhold til forventningene. I tillegg til dette har Forsvarsdepartementet iverksatt en rekke tiltak. Jeg viser til brev sendt til komiteen 14. september 2015.

4. Vil det være behov for å iverksette ytterligere tiltak, og eventuelt hvilke?

Etter en samlet vurdering av tiltakene som har blitt iverksatt av Forsvarsdepartementet, Forsvaret og Utenriksdepartementet, anser jeg at det ikke er påkrevd å iverksette ytterligere tiltak nå, men vi vil fortløpende vurdere nye tiltak dersom det anses nødvendig. Forsvarssjefen har som vist over nylig bekreftet at effekten av tiltakene som ble iverksatt i Forsvaret etter rapport fra PwC av 31. oktober 2014 har vært slik vi forventet.

Forsvarsdepartementet har intensivert styringsdialogen med forsvarssjefen på dette området, og dersom det eventuelt blir avdekket nye saker gjennom Forsvarets pågående gjennomgang av materiellavhendingen tilbake til 2002, vil nødvendige tiltak bli iverksatt.

I forbindelse med opprettelsen av den nye materielletaten fra 1. januar 2016 vil Forsvarsdepartementet implementere oppdaterte retningslinjer for materiellforvaltningen i forsvarssektoren.

5. Har departementet/Forsvaret gjort ytterligere undersøkelser av hvem som stod som selger av KV Titran etter at det opprinnelige salget til CAS Global ble kansellert?

Forsvarsdepartementet tilskrev NMA i desember 2014 i forbindelse med oppfølgingen av rapporten fra Forsvarsdepartementets internrevisjon, og møtte representanter for selskapet i januar 2015. Videre har Forsvarsdepartementet hatt telefonisk kontakt med NMA i juni og oktober i år. I brev av 18. mai og senest 9. oktober i år har vi bedt NMA fremlegge en fullstendig redegjørelse for salgsprosessen og besvare en rekke konkrete spørsmål. Rapporten fra PwC av 20. mars 2015 til Forsvarsdepartementet forsøkte også å klarlegge forholdet rundt salget av Titran.

Departementet venter nå på svar på det siste brevet til NMA.

6. Ble salget av KNM Horten gjennomført i henhold til kontrakt datert 8. oktober 2012 fremforhandlet mellom FLO/SAS og CAS Global?

Foruten en forsinket innbetaling av deler av kjøpesummen, ble tidligere KNM Horten solgt til CAS Global i henhold til kontrakt datert 8. oktober 2012.

Når det gjelder eksporten av tidligere KNM Horten til Storbritannia, var det en forutsetning at fartøyet skulle registreres under britisk flagg, være bemannet med eget mannskap fra CAS Global og være underlagt britisk jurisdiksjon. Ved et eventuelt videresalg fulgte det dermed at fartøyet skulle underlegges Storbritannias eksportkontrollregelverk, og det var således opp til britiske myndigheter å vurdere eksport videre. Storbritannia konkluderte med basis i deres regelverk, at de åpnet for eksport av tidligere KNM «Horten» fra Storbritannia til Nigeria.

Salg av lastebiler til Eritrea

7. Hva er status for auksjoner av forsvarsmateriell?

Forsvarsdepartementet påla Forsvaret å stanse auksjoner av materiell med militært utseende høsten 2014. Forsvarssjefen bekreftet den 11. desember 2014 at dette var gjort.

Våren 2014 ble mulighetene for utestengelse fra auksjoner vurdert etter eksportkontrollregelverket. Det foreligger imidlertid ikke et selvstendig hjemmelsgrunnlag i dette regelverket for å nekte deltakelse på auksjoner. Forsvarsdepartementet igangsatte et arbeid for å få belyst det rettslige handlingsrommet for å kunne nekte deltakelse og avvise bud fra enkeltpersoner og firmaer på Forsvarets auksjoner, jf. brev til komiteen av 12. mai 2015, og innhentet vurderinger fra Wikborg, Rein & CO. Forsvarsdepartementets arbeid er nå i slutfasen, men enkelte rammefaktorer er allerede tilstrekkelig klariagt til at overordnede føringer i dette spørsmålet vil oversendes Forsvaret snarlig.

Etter departementets vurderinger og mottatte innspill, faller salg av materiell fra Forsvaret innenfor Forsvarets private autonomi. Forsvaret kan derfor i utgangspunktet fritt beslutte hvem det er ønskelig å selge eller ikke selge materiell til. Forsvarsdepartementet vurderer at Forsvaret kan unnlate å selge materiell til enkeltpersoner eller firmaer når det foreligger saklige grunner. Dette gjelder også, etter Forsvarsdepartementets vurdering, salg til høystbydende på auksjon.

I den såkalte Eritrea-saken var ikke Forsvaret eksportør, og hadde derfor ingen særlige plikter i forbindelse med eksporten. Kjøretøyene som endte opp i Eritrea, og som lå til grunn for Utenriksdepartementets anmeldelse av forholdet, ble solgt på auksjon til et norsk firma før utførsel i 2012. Det var altså ingen eksport fra Forsvarets side.

8. Vil regelverket/retningslinjene for auksjoner bli endret som følge av det som er avdekket?

Wikborg, Rein & CO sine vurderinger av hvordan det juridiske mulighetsrommet for eventuelt å kunne nekte salg gjennom auksjon til enkeltpersoner/firmaer kan utnyttes, er nå til avsluttende vurderinger i Forsvarsdepartementet. Problemstillingene har blitt vurdert inngående, og det endelige resultatet vil danne grunnlag for en vurdering av

presiseringer og/eller justeringer i regelverket for avhending. Dette vil også kunne inkludere andre departementers ansvarsområder. Arbeidet er nå i slutfasen, men enkelte rammefaktorer er allerede tilstrekkelig klarlagt til at overordnede føringer i dette spørsmålet snarlig vil oversendes Forsvaret.

Forsvarsdepartementet ønsker et solid regelverk på dette området. Regelverket skal både ivareta hensynet til best mulig utnyttelse av statens ressurser gjennom avhending og behovet for en ansvarlig framtidig bruk av materiellet.

Jeg viser også til mitt svar på spørsmål nummer sju.

9. Har Forsvarsdepartementet konkludert med hensyn til den eksterne vurderingen fra Advokatfirmaet Wikborg Rein, som legger til grunn at Forsvaret i enkelte tilfeller kan nekte salg til privatpersoner?

Jeg viser til mine svar på spørsmål nummer sju og åtte.

10. Kan Forsvaret nekte auksjonssalg til personer som er mistenkt for ulovlig salg til utlandet? Vil det være behov for lovendringer for å få til dette, og hvilke juridiske vurderinger har Forsvarsdepartementet gjort med tanke på mulighetsrommet for å gjennomføre denne typen begrensninger?

Jeg viser til mine svar på spørsmål nummer sju og åtte.

Utførsel av beltevogner til Sudan

11. Hvilke vurderinger ble lagt til grunn for å godkjenne disse salgene?

Komiteen viser i spørsmålet til beltevogner som opprinnelig ble solgt i Norge, og eksportert til Sudan i tidsrommet 2006–2007. Forsvaret opplyser at beltevognene det her er snakk om var materiell som ikke var omfattet av kontrollistene, og som blant annet ble avhendet via auksjoner.

Jeg viser til utenriksministerens svar når det gjelder forhold knyttet til eksportkontrollregelverket.

12. Kunne Forsvaret ha nektet å selge beltevogner til utenlandske kjøpere som tidligere er straffet for brudd på våpenembargoreglene?

Forsvarsdepartementet har i nært samarbeid med Utenriksdepartementet utarbeidet og oversendt til Forsvaret oversikt over forhold som må være vurdert og avklart før salg av materiell i Norge og til utlandet, jf. brev til komiteen av 29. mai 2015.

I disse ligger også vurdering av blant annet historikk, habilitet og bindinger samt øvrige omstendigheter ved kjøper.

Dersom det på salgstidspunktet var kjent at kjøper tidligere har vært straffet for brudd på en våpenembargo, vil dette ha vært et naturlig forhold å vektlegge.

Jeg viser også til mine svar på spørsmål nummer sju og åtte.

13. Kunne norske beltevogner ha blitt solgt til Nord- og Sør-Sudan med dagens regelverk?

Når det gjelder forhold knyttet til eksportkontrollregelverket, er det Utenriksdepartementet som forvalter og håndhever dette. Jeg viser derfor til utenriksministerens svar på dette spørsmålet.

Gjennomgang av avhendingsprosjektet i Forsvaret fra 2002

14. Hva er status for gjennomgangen?

Gjennomgangen pågår. Arbeidet er svært omfattende, og vil ta tid. Pr. nå har Forsvarsdepartementet ny rapportering gjennom Forsvarets resultat- og kontrollrapport nr. 2 for 2015 til behandling. Departementets behandling vil være ferdig i løpet av høsten. Jeg vil fortløpende vurdere ytterligere tiltak dersom det anses nødvendig.

15. Er det avdekket andre saker som komiteen bør gjøres kjent med?

Jeg kan ikke utelukke at det kan bli avdekket flere saker gjennom Forsvarets pågående gjennomgang av materiellavhendingen tilbake til 2002 eller andre undersøkelser. Jeg viser også til mitt svar i høringen av 30. april 2015, der jeg framhevet at vi aldri kan gardere oss helt mot at det kan finnes andre saker i et så stort system. Forsvarsdepartementets internrevisjon har ettergått ett salg av to utrangerte F-5-jagerfly til et firma i USA. Rapporten fra vår internrevisjon ble ferdig 12. oktober, og funnene er av en slik karakter at de nå vil oversendes Økokrim som en mulig del av dette sakskomplekset.

Jeg vil også understreke at gjennomgangen departementet har beordret, nettopp gjøres for å avdekke og ettergå eventuelle uregelmessigheter, brudd på regelverk eller misligheter. Jeg vil fortløpende vurdere tiltak dersom det anses nødvendig.

Generelt

16. Er dagens regelverk tilstrekkelig for å forhindre salg av marinefartøyer til Nigeria, lastebiler til Eritrea og beltevogner til Sudan i fremtiden?

Når det gjelder forhold knyttet til eksportkontrollregelverket, er det Utenriksdepartementet som forvalter og håndhever dette. Jeg viser derfor til utenriksministerens svar på dette spørsmålet.

17. Hvilke tiltak vil Forsvarsdepartementet iverksette for å hindre at utrangert militært materiell blir solgt til land som ikke tilfredsstillter kravene til eksport?

Forsvarsdepartementet, Forsvaret og Utenriksdepartementet har iverksatt en rekke tiltak som skal bidra til å forhindre kritikkverdige forhold. Med bakgrunn i oversiktene over forhold som må være vurdert og avklart før salg av materiell i Norge og til utlandet, jf. brev til komiteen av 29. mai 2015, skal Forsvaret nå gjøre en grundigere undersøkelse av kjøpere ved at blant annet historikk, habilitet og bindinger samt øvrige omstendigheter skal vurderes. Jeg viser også til oversikten over tiltak Forsvarsdepartementet og Forsvaret har iverksatt, oversendt komiteen i brev av 14. september 2015.

Jeg viser til utenriksministerens svar når det gjelder forhold knyttet til eksportkontrollregelverket.

Avslutning

Jeg vil holde komiteen orientert om behandlingen av siste rapportering i Forsvarets gjennomgang av materiell tilbake til 2002. Jeg vil også ettersende internrevisjonens rapport om avhendingen av de to utrangerte F-5- jagerflyene.

Med hilsen

Ine Eriksen Søreide

Vedlegg: 1

**DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT**

Utenriksministeren

Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Stortinget
0026 Oslo

Deres ref.:

Vår ref.:

Dato:

14/13050 -

12.10.2015

Vedrørende Forsvarets avhending av materiell

Utenriksdepartementet viser til brev datert 1. oktober d. å. fra kontroll- og konstitusjonskomiteen med 12 spørsmål vedrørende Forsvarets avhending av materiell. Nedenfor følger svar på komiteens spørsmål.

Ad salg av marinefartøyer

Spørsmål 1: Komiteen ber om å få opplyst om Utenriksdepartementet har mottatt svar fra Riksadvokaten og i tilfelle hva som er innholdet i svaret.

Dokumentasjonen som Utenriksdepartementet mottok fra Norsk Megling og Auksjon AS (NMA) i februar er oversendt påtalemyndigheten. Utenriksdepartementet har ikke mottatt svar fra Riksadvokaten, men departementet er kjent med at etterforskning pågår under ledelse av Økokrim, herunder av spørsmålet om mulige brudd på eksportkontrollloven.

Spørsmål 2:

Var UD kjent med at marinefartøyene skulle selges til Nigeria og at et nigeriansk selskap var sluttbruker? Hvem var i så fall kjent med dette?

Utenriksdepartementets kunnskap baserte seg på Forsvarets Logistikkorganisasjons (FLO) opplysninger om utførsel av sivile fartøy til 1) nærstående land 2) for sivil bruk 3) til et britisk selskap 4) under britisk flagg og 5) underlagt britisk eksportkontroll ved eventuell re-eksport. På basis av denne informasjonen kom Utenriksdepartementet til at det ikke var lisensplikt.

Utenriksdepartementet var ikke kjent med annen sluttbruk og sluttbruker enn ovennevnte. Det er eksportørens plikt å innhente opplysninger om kjøper og sluttbruk,

fremlegge disse for Utenriksdepartementet og påse at salget gjennomføres i henhold til forutsetningene. Utenriksdepartementets rolle er å vurdere lisensplikt basert på eksportørens opplysninger.

Spørsmål 3:

Er det gjort ytterligere undersøkelser knyttet til hvem som stod som selger av KV Titran til nigeriansk selskap?

Jeg viser til mitt brev av 24. oktober 2014. KV Titran ble kun vurdert av Utenriksdepartementet i april 2011 etter en henvendelse fra FLO. Utenriksdepartementet vurderte den gang at fartøyet ikke var omfattet av departementets kontrollister. Dette på basis av mottatte opplysninger om at KV Titran var et passasjerskip bygget for personelltransport, og uten påmontert listeført materiell.

FLO forela aldri et konkret salg av KV Titran for Utenriksdepartementet. Utenriksdepartementet foretok dermed aldri en vurdering av lisensplikt etter «fang alt»-bestemmelsen før utførsel fant sted.

Spørsmålet for Utenriksdepartementet har vært hvem som er eksportør av fartøyet, og som dermed skulle ha avklart eventuell lisensplikt etter «fang-alt»-paragrafen i eksportkontrollforskriften. Utenriksdepartementet anser at det fortsatt kan være uklarheter knyttet til omstendighetene rundt salget av det tidligere KV Titran før det ble eksportert fra Norge. Basert på dagens kunnskap legger imidlertid Utenriksdepartementet til grunn at det er FLO som er «leverandør» og ansvarlig for eksport i eksportkontrollforskriftens forstand, og som dermed skulle ha avklart eventuell lisensplikt.

Spørsmål 4:

Hvilke tiltak er iverksatt for å forhindre gjentakelser av brudd på eksportkontroll-lovgivningen? Er det behov for ytterligere tiltak?

Utenriksdepartementet har i lys av denne saken vurdert at deler av eksportkontrollregelverket tidligere kan ha åpnet for en for stor grad av skjønn hos eksportøren mht. om en vare er lisenspliktig eller ikke. Utenriksdepartementet valgte derfor 9. september 2014 å stramme inn og tydeliggjøre regelverket ved at det nå er innført lisensplikt for alt materiell som har vært til militær bruk («en gang militært – alltid militært»), og som på et tidspunkt har vært omfattet av eksportkontrollforskriftens liste I, uavhengig av tilstand ved utførsel fra Norge.

Dette betyr at i dagens regelverk vil tidligere militære fartøy som er ombygd til sivile formål automatisk være underlagt lisensplikt og dermed trenge en lisens fra Utenriksdepartementet for utførsel fra Norge. Sivile fartøyer som har vært benyttet av Forsvaret, men som ikke har vært særskilt ombygget eller utrustet til militær bruk, vil fortsatt kun være gjenstand for vurdering opp mot «fang alt»-bestemmelsen ved utførsel fra Norge.

Det skal ikke herske tvil om at materiell som har vært omfattet av kontrollisten nå er lisenspliktig uavhengig av nåværende tilstand. Dette mener jeg vil bidra til å redusere risikoen for lignende saker i fremtiden ved at Utenriksdepartement heretter blir forelagt slike saker for ordinær lisensvurdering.

Ad salg av lastebiler til Eritrea

Spørsmål 5: Vil dagens regelverk kunne forhindre salg av utrangerte militære lastebiler/militært utstyr til Eritrea i fremtiden?

Det er viktig å understreke at Utenriksdepartementet 12. juni 2012 avslo en utførsel fra et norsk firma av 17 kjøretøy tidligere eid av Forsvaret, til Eritrea. Den 13. juni avslo Utenriksdepartementet en ny utførsel til Saudi-Arabia for de samme kjøretøyene. 24. oktober 2012 ble Utenriksdepartementet gjort kjent med at det ble utført et større antall kjøretøy til Eritrea i strid med Utenriksdepartementets regelverk. Utenriksdepartementet anmeldte forholdet 19. juni 2013, etter en omfattende undersøkelse i samarbeid med blant annet Forsvaret, TAD og FNs sanksjonskomite for Somalia og Eritrea. Utenriksdepartementet avventer påtalemyndighetens sluttbehandling av saken.

I etterkant av denne hendelsen har regelverket blitt ytterligere innstrammet som redegjort i spørsmål 4.

Utførselen fra 2012 var i strid med regelverket den gang, og ville også ha vært i strid med dagens regelverk.

Ad Utførsel av beltevogner til Sudan

Spørsmål 6: Var Utenriksdepartementet kjent med våpenembargoen da godkjenningen ble gitt?

La meg først understreke at Utenriksdepartementet ikke har gitt lisens for eksport av militære beltevogner fra Norge til Sudan. På basis av søknad fra et norsk firma om eksport av demilitariserte beltevogner til sivilt bruk i Sudan uttalte Utenriksdepartementet 24. januar 2006 at denne eksporten, under de gitte forutsetninger, ikke krevde lisens.

FN innførte en våpenembargo mot ikke-regjeringsstyrker og individer, inklusive Janjaweed-militsen, i Darfur, i juli 2004 (Sikkerhetsrådsresolusjon 1556 (2004)). Våpenembargoen ble utvidet i mars 2005 (Sikkerhetsrådsresolusjon 1591 (2005)) til å omfatte alle parter til våpenhvileavtalen som ble inngått i N'Djamena så vel som alle andre kjempende i Darfur, inklusive regjeringsstyrkene.

FNs våpenembargo er gjennomført i norsk rett ved eksportkontrollforskriften og tilhørende retningslinjer. Våpenembargoen omfatter en rekke varer og tjenester som er omfattet av eksportkontrollforskriftens liste I og dermed omfattet av våre regler om lisensplikt. Etter Utenriksdepartementets retningslinjer skal lisenssøknader avslås dersom en innvilgelse er uforenlig med Norges internasjonale forpliktelser. Sudan er heller ikke et land som er åpent for eksport av militært materiell fra Norge, slik at lisens for eksport av slikt utstyr, uansett til hvilken del av Sudan og uavhengig av mottaker, vil bli avslått.

FN innførte også i 2006 reiserestriksjoner for visse enkeltpersoner og frys av deres midler. FN's reiserestriksjoner er gjennomført ved instruks til UDI om at personer på FN's lister ikke skal gis visum eller på annen måte adgang til riket. Av hensyn til påleggene om frys av midler, og for å synliggjøre også reiserestriksjonene og våpenembargoen, vedtok man i mai 2006 *Forskrift om sanksjoner mot visse grupper, militser og personer som opererer i Darfur-provinsen i Sudan*.

EU's våpenembargo mot Sudan som ble innført i mai 2005, er i sin helhet ivaretatt gjennom den norske eksportkontrolllovgivningen.

Spørsmål 7: Var Utenriksdepartementet kjent med at Norge ble oppfattet som «et smutthull» i forhold til det internasjonale regelverket?

De norske reglene var i tråd med internasjonalt regelverk.

Forskjellen mellom Norge og Storbritannia før 2014 knyttet seg til en britisk regel om lisensplikt for eksport eller reeksport av alt tidligere militært utstyr selv om utstyret var blitt demilitarisert (regelen om «once military – always military»). Norge i likhet med flere sentrale EU-land, inklusive land vi tradisjonelt sammenligner oss med, åpnet på dette tidspunktet for demilitarisering av tidligere militært utstyr for salg på det sivile markedet.

For å illustrere dette nærmere velger vi å redegjøre for salg av beltevogner på det åpne markedet, og den konkrete saken fra 2006 som har initiert spørsmålene fra Kontroll- og konstitusjonskomiteen om beltevogner.

Det ble i 2002 besluttet å avhende et større antall av Forsvarets beltevogner. Dette etter den gang massiv kritikk av at Forsvaret hadde skrotet rundt 1200 beltevogner som et alternativ til avhending. I etterkant av denne beslutningen har salg av beltevogner på både det militære og sivile marked vært en jevnlig foreteelse uavhengig av sittende regjeringer.

Salgene av beltevogner til militære kjøpere ble lisensiert på normalt vis, og utført til land som er klarert for eksport etter Utenriksdepartementets retningslinjer. Forsvaret har i tillegg solgt et større antall kjøretøy på det sivile markedet i Norge.

Utenriksdepartementet har i denne perioden arbeidet med basis i etablerte kriterier for klassifisering av kjøretøy med militære funksjoner (for eksempel stridsbelysning, våpenfester eller ballistisk beskyttelse). Kjøretøy som ikke oppfyller disse kriteriene har vært vurdert som sivile, og ikke gjenstand for lisensplikt ved utførsel. Et unntak fra denne regelen er dersom en utførsel gjelder militær bruk i et område hvor det er krig, krig truer eller borgerkrig, eller for militær bruk i områder underlagt våpenembargo som Norge har sluttet seg til («fang-alt» paragrafen). Norsk praksis ble etablert etter dialog med svenske eksportkontrollmyndigheter som sto overfor lignende problemstillinger knyttet til avhending av tilsvarende tidligere militært utstyr.

I 2006 mottok Utenriksdepartementet en henvendelse fra et norsk firma om utførsel av 15 beltevogner av type BV 206 til Sudan for seismikk-undersøkelser i sørlige sumpområder. Beltevognenes fremkommelighet for personell og utstyr var avgjørende for dette formål. Kjøretøyene ble ombygget/demilitarisert i henhold til spesifikasjoner godkjent av Utenriksdepartementet og hvitmalt. Firmaet ga også skriftlige forsikringer til Utenriksdepartementet om bruken av kjøretøyene, herunder at de skulle opereres og til enhver tid være under kontroll av firmaets personell, at de ikke vil bli overført til andre, og at de vil bli tatt ut av Sudan når det geologiske oppdraget var avsluttet. Denne utførselen ble ikke vurdert som lisenspliktig basert på fremlagt dokumentasjon som dokumenterte sivil bruk. Senere i 2007 utførte det samme selskapet ytterligere 15 beltevogner til samme formål. I dialog med det aktuelle firmaet har Utenriksdepartementet mottatt dokumentasjon som underbygger at firmaet har overholdt sine forpliktelser.

Den første forsendelsen av beltevogner i 2006 viste seg i etterkant å ha befunnet seg i Storbritannia på et tidligere tidspunkt. De aktuelle beltevognene ble der forsøkt utført til Sudan fra britisk tollområde. Dette ble avslått av britiske myndigheter grunnet deres nasjonale eksportkontrollregelverk som vurderte disse som militære (regelen om «once military – always military»). Så vidt vi har kunnet bringe i erfaring førte avslaget til at 15 beltevogner ble returnert til Norge. De ble dernest solgt til et norsk firma, ombygget, og sendt til Sudan. Britiske myndigheter avdekket i samarbeid med norske myndigheter at dette var en omgåelse av britisk regelverk, og to britiske borgere ble straffedømt i saken. Norske myndigheter, under ledelse av Toll- og avgiftsdirektoratet, samarbeidet med britiske myndigheter, men det ble ikke avdekket brudd på norsk eksportkontrollregelverk. Dette basert på at de aktuelle beltevognene var ombygget (demilitarisert), og at sluttbruk og sluttbruker var sivil. De gjeldende sanksjoner mot Sudan ble vurdert, og kom ikke til anvendelse i denne saken.

Som nevnt ovenfor ble det norske regelverket endret 9. september 2014, og er nå tilsvarende det britiske regelverket mht. lisensplikt for tidligere militært utstyr («engang militært - alltid militært»).

Spørsmål 8: Med de innstrammingerne i regelverket som har funnet sted siden 2009 og frem til i dag; kunne Norge i dag ha blitt benyttet som transittland?

Utenriksdepartementet så det i 2009 som nødvendig å klargjøre ytterligere hvilke egenskaper ved beltevogner som ble ansett som militære kapasiteter, og dermed kreve en lisens fra Utenriksdepartementet. Kun beltevogner hvor disse militære kapasitetene var blitt fjernet, skal kunne utføres uten lisens. Dette ble gjort i en pressemelding datert 31. mai 2009 som ble lagt ut på Utenriksdepartementets hjemmesider, og formidlet til Forsvaret. I samme pressemelding ble det gjort oppmerksom på «fang-alt» paragrafen i Utenriksdepartementets forskrift.

I september 2014 ble regelverket ytterligere strammet inn ved at det nå er innført lisensplikt for alt materiell som er særlig konstruert eller modifisert for militær bruk, og som på et tidspunkt har vært omfattet av liste I (forsvarsmateriell), uavhengig av tilstand ved utførsel fra Norge.

Forskriftsendringen i 2014 betyr at tidligere militære beltevogner som er ombygd til sivile formål (jfr. vilkårene som ble presisert i 2009) likevel vil være underlagt lisensplikt og dermed trenge en lisens fra Utenriksdepartementet for utførsel fra Norge. Regelverket er nå på linje med det britiske regelverket.

Spørsmål 9: Kunne norske beltevogner ha blitt solgt til Nord- og Sør Sudan med dagens regelverk?

Som tidligere nevnt, ble det norske regelverket endret 9. september 2014. Forskriftsendringen betyr at tidligere militære beltevogner vil være underlagt lisensplikt, også når de er ombygd til sivile formål.

Spørsmål 10: Ifølge oppslag i Dagbladet fikk en engelsk våpenhandler anledning til å kjøpe utrangerte beltevogner fra Norge i 2014. Dette til tross for at vedkommende er domfelt og har sonet fengselsstraff i England for brudd på eksportkontroll-regelverket. Hvorfor ble ikke Forsvaret som selger av utstyret varslet om at de var i ferd med å selge militært utstyr til en tidligere straffedømt?

Norske myndigheter samarbeidet i 2007 med britiske myndigheter i saken mot to britiske statsborgere, men det ble i denne sammenheng ikke avdekket brudd på norsk eksportkontrollregelverk. Dette basert på at de aktuelle beltevognene var ombygd (demilitarisert), og at sluttbruk og sluttbruker var sivil.

Utenriksdepartement har ingen praksis mht. å varsle eksportører av utrangert forsvarsmateriell om aktører som er domfelte i utlandet, og som kan tenkes å kjøpe slikt utstyr, og i dette tilfellet 5 år etter domfellelse. Utenriksdepartementet var ikke kjent med det aktuelle salget som skal ha funnet sted våren 2014, dvs. før forskriftsendringen i september 2014.

Spørsmål 11: Er dagens regelverk tilstrekkelig for å forhindre salg av marinefartøyer til Nigeria, lastebiler til Eritrea og beltevogner til Sudan i fremtiden?

For å styrke eksportkontrollen innførte Utenriksdepartementet i september 2014 automatisk lisensplikt for demilitarisert materiell, det vil si materiell som har vært særlig utviklet eller modifisert for militær bruk – etter prinsippet «en gang militært – alltid militært».

Det skal med denne endringen ikke herske tvil om at materiell som har vært omfattet av kontrollisten nå er lisenspliktig uavhengig av nåværende tilstand. Dette mener jeg vil bidra til å redusere risikoen for lignende saker i fremtiden ved at Utenriksdepartementet heretter blir forelagt slike saker for ordinær lisensvurdering.

Spørsmål 12: Hvilke tiltak vil Utenriksdepartementet iverksette for å hindre at utrangert militært materiell blir solgt til land som ikke tilfredsstiller kravene til eksport?

Utenriksdepartementet tok tak i denne problemstillingen ved endring av forskrift 9. september 2014 gjennom å stramme inn og tydeliggjøre regelverket ved at det nå er innført lisensplikt for alt materiell som er særlig konstruert eller modifisert for militær bruk, og som på et tidspunkt har vært omfattet av liste I (forsvarsmateriell), uavhengig av tilstand ved utførsel fra Norge.

I etterkant av denne endringen har Utenriksdepartementet i samarbeid med Forsvarsdepartementet arbeidet for å styrke rutineene knyttet til avhending av tidligere forsvarsmateriell.

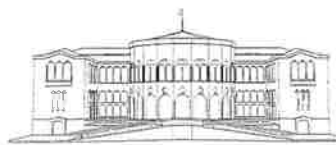
For å sikre at eksportør fremlegger sine eksportkontrollsaker for Utenriksdepartementet, arbeider departementet aktivt for å informere om eksportkontrollregleverket gjennom årlige Stortingsmeldinger, industriseminar, hjemmeside om eksportkontroll og oppsøkende virksomhet.

Utenriksdepartementet samarbeider tett med Toll- og avgiftsdirektoratet og Politiets sikkerhetstjeneste i utøvelsen av eksportkontrollregleverket, slik at eventuelle omgåelser kan bli avdekket.

Med vennlig hilsen

Børge Brende

Utenriksminister Børge Brende
Utenriksdepartementet
Postboks 8114 Dep
0032 Oslo

Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Vår dato: 15.10.2015

Vår ref.:

Deres dato:

Deres ref.:

Vedr. eksport av beltevogner

Kontroll- og konstitusjonskomiteen viser til oppslag i Dagbladet 13. oktober 2015 hvor det fremgår at tollerne ved Bjørnfjell tollsted stanset en russisk lastebil med to militære beltevogner som var i ferd med å krysse grensen til Nord-Sverige den 21. september 2015.

Ifølge oppslaget ble det i kontrollen avdekket fraktdokumenter som tilsa at lasten var på veg til Kandalaksja i Russland samt at det ikke var søkt om eksportlisens for beltevognene, slik loven krever for alt militært utstyr. Det fremgår at Tollvesenet nektet utførsel av beltevognene for deretter å oversende alle papirer til UD. Den 24. september 2015 forlot den russiske lastebilen med beltevognene Norge med tillatelse fra UD.

Ifølge Dagbladet uttaler UD følgende om eksporttillatelsen:

«Vi forholdt oss til at de skulle til Sverige. Vi ble varslet om at kjøretøyene kunne bli re-eksportert til Russland. Derfor gjorde vi en vurdering og kom frem til at det ikke ville være problematisk eller i strid med de restriktive tiltakene mot Russland, selv om det skulle ha vært slik at vognene skulle bli ført videre dit. ...

Det ble gjort en grundig vurdering på at de ikke lenger har noen militære kapasiteter. Vi har derfor utstedt lisens siden eksporten ikke var i strid med vårt regelverk.»

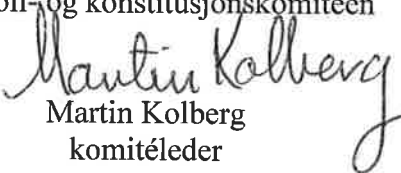
Kontroll- og konstitusjonskomiteen stiller følgende spørsmål til utenriksministeren:

1. Hvilke vurderinger ble gjort av eksportkontrollkontoret i UD ved henvendelse fra Tollvesenet?
2. Er Forsvaret konsultert vedr vurderingen av om materiellet har militær kapasitet?

3. Hva er begrunnelsen for at man fra UD's side innvilger eksportlisens for eksport av norske beltevogner til Russland via Sverige når man samtidig har innført full våpenembargo mot Russland?

Komiteen vil be om at svar på spørsmålene foreligger innen tirsdag 20. oktober 2015.

Med vennlig hilsen
Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Martin Kolberg
komitéleder

**DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT**
Utenriksministeren

Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Stortinget
0026 Oslo

Deres ref:

Vår ref:

Dato:

14/13050 -

19.10.2015

Vedrørende eksport av beltevogner

Jeg viser til brev datert 15. oktober d. å. fra kontroll- og konstitusjonskomiteen med tre spørsmål vedrørende en konkret eksport av to *tidligere* militære beltevogner til Sverige. Disse beltevognene befinner seg nå, ifølge kjøperen, i Finland for ombygging til skogsmaskiner.

Nedenfor følger svar på komiteens spørsmål.

Spørsmål 1: Hvilke vurderinger ble gjort av eksportkontrollkontoret i UD ved henvendelse fra Tollvesenet?

a) Bakgrunn

Ifølge Tollvesenet mottok Bjørnfjell tollsted 16. september en telefonhenvendelse angående utførsel av beltevogner. I samtalen opplyste Tollvesenet at det måtte fremlegges lisens for utførsel ved grensepassering. Likevel kom forsendelsen med to BV 202 beltevogner til Bjørnfjell grense lørdag 19. september, uten utførselsdeklarasjon og eksportlisenslisens. Utførsel ble avvist av Tollvesenet da nødvendig dokumentasjon ikke forelå. Dette etter opplysninger fra Tollvesenet, som senere ble bekreftet av eksportør.

Etter at eksportør tok kontakt med Utenriksdepartementets seksjon for eksportkontroll, mottok seksjonen den 21. september lisenssøknad fra den norske eksportøren (gårdsbruk) om utførsel av to utrangerte BV202 modell 1977 til Sverige. Eksportør oppga i lisenssøknaden en svensk mottaker (forhandler av brukte kjøretøy). Lisens ble vurdert på basis av eksportørs fremlagte dokumentasjon om utførsel av to BV 202 delvogner til en samlet verdi av 8000 kroner til Sverige, og innvilget samme dag. Dette ble også meddelt telefonisk til Bjørnfjell tollstasjon.

Tollvesenet kontaktet Utenriksdepartementet sent på kvelden 21. september per epost om avvising av utførsel på grensen ved Bjørnfjell. Dette på bakgrunn av mistanke om feilinformasjon i lisenssøknaden. Det fremkom videre i Tollvesenets henvendelse at mottaker

av forsendelsen var i Sverige, mens sjåfør og transportfirma var russisk. Tollvesenet viste til at fremlagte lisens og utførselsdeklarasjon oppga Sverige som destinasjon, mens bilens fraktbrev og transportørens muntlige uttalelser kunne tyde på at forsendelsen skulle til Kandalaksja i Russland. Utførsel ble således avvist av Tollvesenet den 21. september i påvente av Utenriksdepartementets fornyede vurdering.

Seksjon for eksportkontroll var etter dette i kontakt med både eksportør og svensk importør. Eksportøren bekreftet skriftlig om kvelden den 22. september at utstyret var solgt til den svenske kjøperen i tråd med fremlagt dokumentasjon som var vedlagt lisenssøknaden. Eksportøren redegjorde også for seksjonen muntlig om tilstanden til de 38 år gamle beltevoignene, den bruk han hadde gjort av dem (slep av tømmer og deler), de modifiseringer som var foretatt av ham, deres mekaniske tilstand, samt at de var solgt for samlet 8000 kroner som delevogner. Den svenske importøren bekreftet i en annen samtale at han var mottaker av forsendelsen.

På basis av den fremkomne informasjonen ble det 23. september gitt beskjed til Tollvesenet om at varene kunne frigis for utførsel til Sverige under gitt lisens i tråd med Utenriksdepartementets retningslinjer for behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell. Varene ble etter det Tollvesenet opplyser ført ut den 24. september etter fem dagers venting ved Bjørnfjell.

Seksjon for eksportkontroll mottok etter utførselen en ny henvendelse fra Tollvesenet den 24. september. Tollvesenet ba da om en bekreftelse pr. epost på at vognene ble fanget av hverken Russlandsanksjoner eller av eksportkontrollloven. Denne henvendelsen ble besvart pr. epost den 25. september. Seksjonen bekreftet da at lisensen var utstedt for utførsel som lisenspliktig vare iht. §4 i eksportkontrollforskriften, med Sverige som destinasjon, og behandlet etter retningslinjene for eksport av forsvarsmateriell. Seksjonen bekreftet videre at angjeldende utførsel ikke ble ansett å være i strid med eksportkontrollregelverket, eller gjeldende forskrift om restriktive tiltak vedrørende handlinger som undergraver eller truer Ukrainas territoriale integritet, suverenitet, uavhengighet og stabilitet.

Seksjon for eksportkontroll har også i ettertid vært i kontakt med den svenske kjøperen. Han opplyser per telefon at han nå har utført de to beltevoignene til Kemijärvi i Finland, for reparasjon og ombygging til skogsdrift. Hvorvidt han senere vil selge dem eller leie ut er ikke avklart, men det var ikke gitt at de ville bli tilbakeført til Sverige. Han understreket at han aldri hadde hatt til hensikt å selge de to beltevoignene til Russland.

b) Utenriksdepartementets vurdering av den aktuelle utførselen opp mot eksportkontrollforskriften.

La meg først understreke at Utenriksdepartementet i denne konkrete saken har gitt lisens for utførsel til Sverige, og ikke til Russland.

Det første spørsmålet for departementet da lisenssøknaden ble mottatt var om de to aktuelle beltevoignene av typen BV 202, årsmodell 1977, var å anse som

- (i) Kjøretøyer som er spesielt designet eller modifisert for militær bruk, og dermed omfattet av departementets kontrolliste I (forsvarsrelaterte varer),

- (ii) Kjøretøyer som ikke lenger var omfattet av liste I, men likevel underlagt lisensplikten for demilitarisert materiell etter forskriften § 4, 2. setning, eller
- (iii) Ikke-listeført materiell som dermed ikke trengte lisens annet enn om forsendelsen skulle bli fanget av «fang-alt» bestemmelsen i forskriftens § 7.

Siden 1. januar 2013 anvender Norge EUs «Common Military List», uten nasjonale modifikasjoner eller tillegg. Militære kjøretøyer er omfattet av ML6 («Ground vehicles and components») hvor kategori ML6.a er den relevante i denne saken.

ML6.a omfatter kjøretøy «*spesielt designet eller modifisert for militær bruk*», samt de komponenter som gjør at kjøretøyene blir listeførte. Begrepet «spesielt designet eller modifisert for militær bruk» gir rom for skjønn og tolkes noe ulikt i ulike nasjoner knyttet til Wassenaar-samarbeidet¹. 'Note 1' til ML6 gir en føring på hvilke typer kjøretøyer som er omfattet av ML6.a:

- a) Tanks, væpnede kjøretøy og kjøretøy med våpenfester eller utstyrt for minelegging, eller kjøretøy i stand til å avfyre missiler, raketter etc. Med andre ord tenker man her på kampkjøretøy. De aktuelle BV202 var ikke et slikt type kjøretøy.
- b) Pansrede kjøretøy. De to aktuelle BV202 var ikke pansret.
- c) Amfibiske kjøretøy og kjøretøy som kan krysse dypt vann. BV 202 i original tilstand har evne til å flyte og kan ta seg fremover ved å piske vannet med beltene. BV202 har ingen form for propell eller ror til å hjelpe seg. For de to aktuelle vognene ble det opplyst av selgeren at de amfibiske egenskapene, som en gang hadde vært, fysisk var ødelagt ved at på den vognen som ble brukt som delevogn manglet bl.a. motorpanser slik at vann ville trenge inn i motorrommet. På den vognen som hadde blitt brukt til skogsdrift, var det skåret ut sidene på vognen slik at man kunne gå inn fra siden i stedet for å klatre inn fra toppen som var standard. De to aktuelle vognene hadde således ikke lenger amfibiske kapasiteter.
- d) Redningskjøretøy og kjøretøy for tauing og transport av ammunisjon eller våpensystemer samt hertil hørende lasthåndteringssystemer. Dette omfatter kjøretøy som er spesielt designet eller modifisert for å håndtere våpen og ammunisjon som assosiert med kjøretøy i punkt a), eller redningskjøretøy for kjøretøyene nevnt over.

Seksjon for eksportkontroll vurderer det slik at BV 202 i original militær utgave er omfattet av kontrollisten i tråd med Departementets vurdering i pressemelding av 31. mai 2009 om klassifisering av BV 206 mv.². De to angjeldende BV 202 modell 1977, i deres aktuelle ødelagte/ombyggede tilstand, ble behandlet som materiell som var demilitarisert og dermed utenfor liste I, men likevel omfattet av lisensplikt for tidligere listeført materiell etter forskriftens § 4, 2. setning.³

¹ Det er redegjort for dette samarbeidet i Meld. St. 8 (2014-2015) på side 33.

² Se <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/ud/Nyheter-og-pressemedlinger/2009/klassifisering/id480699/>

³ Eksportkontrollforskriftens § 4, 2. setning, lyder:

«Lisensplikten knyttet til liste I gjelder også for materiell som har vært særlig konstruert eller modifisert for militært formål, uavhengig av nåværende tilstand.»

Eksportkontrollforskriften ble endret 9. september 2014 nettopp for å innføre lisensplikt for tidligere forsvarsmateriell som var demilitarisert, og dermed falt ut av liste I, men hvor det fortsatt var ønskelig med en viss kontroll med hvor utstyret blir eksportert. Etter forskriftsendringen må eksportør av tidligere militært materiell, uavhengig av nåværende tilstand – dvs. også demilitarisert materiell – søke om lisens ved utførsel fra Norge. Dette innebærer at eksportøren må legge frem for Seksjon for eksportkontroll tilfredsstillende dokumentasjon for utførsel knyttet til sluttbruk og sluttbruker – hvilket tidligere ikke var påkrevet for demilitarisert materiell. Tidligere var slikt materiell å anse som annet sivilt materiell, som bare var lisenspliktig dersom det ble rammet av «fang-alt-bestemmelsen» i forskriftens § 7.

Seksjon for eksportkontroll behandlet således søknaden om lisens for utførsel til Sverige i tråd med forskriftens § 4, 2. setning og retningslinjenes⁴ punkt 5.1. - Materiell uten militær bruksverdi (såkalt «demilitarisert materiell»).

Ved eksport av materiell opprinnelig konstruert eller modifisert for militært formål, men som vurderes å ikke lenger ha noen militær bruksverdi, kan lisens innvilges til mottakere i landgruppene 1, 2 og 3, såfremt tilfredsstillende dokumentasjon på sluttbruk og sluttbruker er fremlagt.

Sverige er i landgruppe 1 (nordiske land, NATOs medlemsland, samt enkelte særskilt nærstående land). Seksjonen var i kontakt med den norske selgeren som bekreftet informasjonen i lisenssøknaden om Sverige som destinasjon. Seksjonen innvilget derfor lisens for utførsel til Sverige.

Etter Tollvesenets anmodning om en fornyet vurdering den 21. september, vurderte seksjonen informasjonen som ble oversendt fra Tollvesenet og deres mistanke om at forsendelsens egentlige destinasjon var Russland (basert på russisk transportør og russisk fraktbrev). Seksjonen la vekt på den skriftlige informasjonen i utførselsdeklarasjonen og i lisenssøknaden. Seksjonen var også i fornyet kontakt med den norske selgeren, og la vekt på selgers bekræftelse av beltevognenes tilstand, så vel som den svenske kjøperens bekræftelse (per telefon) på at han var mottaker.

Utenriksdepartementet vil her minne om at eksportøren plikter å fremlegge korrekt og relevant informasjon knyttet til en vurdering av lisensplikt, herunder informasjon om kjøper, destinasjon og forventet bruk av varene. Gitt de strenge straffebestemmelsene for brudd på eksportkontrollregelverket, som eksportøren var blitt gjort kjent med, la man vekt på det som eksportøren hadde avgitt erklæring om.

Muligheten for avledning til Russland ble etter en helhetlig vurdering ansett som liten, og ikke til hinder for at lisens kunne gis for eksport til Sverige.

Vedrørende mulig avledning av forsendelsen til Russland så seksjonen også hen til om eksportlisens kunne ha blitt innvilget for en slik forsendelse av demilitarisert materiell til Russland. Da Russland er i landgruppe 4 vil normalt alle lisenssøknader for demilitarisert

⁴ *Retningslinjer for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell, samt teknologi og tjenester for militære formål av 28. februar 1992. (Sist revidert 28. november 2014). Retningslinjene er gjengitt i Meld. St. 8(2014-2015) på side 77.*

materiell bli avslått. Det er dog et unntak i retningslinjenes pkt. 1.1 for «leveranser av ubetydelig omfang og som ikke er for militær bruk eller for politibruk». Beltevoغنes alder, forfatning (bl.a. solgt som delebiler), begrensede omfang og begrensede verdi (samlet 8000 kr) tilsa at disse ikke på noen som helst måte kunne tjene til å utvikle et lands militære evne. Kjøretøyene var etter det opplyste blitt brukt til gårdsdrift. Seksjonen tok ikke konkret stilling til hvorvidt en slik lisens kunne ha blitt gitt, da det ikke var søkt om slik lisens, men anså på generelt grunnlag at vognenes alder, tilstand, verdi og bruk som delevogner medførte at de kunne anses å være av et «ubetydelig omfang» i retningslinjenes forstand.

Seksjonen foretok også en vurdering av om eksport av disse to BV 202 til Russland ville være i strid med de restriktive tiltakene om det hadde blitt søkt om det.

De restriktive tiltakene mot Russland⁵, i § 15 1. setning, forbyr eksport av forsvarsrelaterede varer til Russland. Forbudet er knyttet direkte til varer som står på liste I:

«Det er forbudt direkte eller indirekte å selge, levere, overføre eller eksportere varer og teknologi oppført i «Liste I - forsvarsrelaterede varer» i vedlegg I til forskrift 19. juni 2013 nr. 718 om eksport av forsvarsmateriell, flerbruksvarer, teknologi og tjenester til Russland, enten disse har sin opprinnelse i Norge eller ikke.»

Som nevnt over anså seksjon for eksportkontroll at de to angjeldende BV 202 ikke var omfattet av liste I i sin nåværende tilstand, men omfattet av lisensplikt etter eksportkontrollforskriftens § 4, 2. setning. De var således ikke omfattet av våpenembargoen mot Russland. Dette ble meddelt Tollvesenet.

Spørsmål 2:

Er Forsvaret konsultert vedrørende vurderingen om materialet har militær kapasitet?

Forsvaret ble ikke konsultert om den konkrete eksporten til Sverige, men det har vært kontakt med Forsvaret ved tidligere anledninger siden Forsvaret begynte å avhende utrangerte BV 202 på det norske markedet så vel som til utenlandske kjøpere.

Utenriksdepartementet konsulterte Forsvaret i 2003 om hvorvidt BV202 hadde militær kapasitet, og fikk da følgende vurdering: «Etter Forsvarets syn er vår BV202 ikke spesielt konstruert eller modifisert for militært formål. Den norske modellen skiller seg lite fra de BV 202 som ble produsert for sivilt bruk.»

Utenriksdepartementet har likeledes hatt dialog med svenske myndigheter om deres vurdering av den svenskproduserte beltevoغن BV 202 ved flere anledninger fra 2003 og frem til oktober 2015. Den svenske vurderingen tilsier at BV202 uten militære modifiseringer er å betrakte som sivile.

⁵ Forskrift om restriktive tiltak vedrørende handlinger som undergraver eller truer Ukrainas territoriale integritet, suverenitet, uavhengighet og stabilitet (FOR-2014-08-15-1076)

Spørsmål 3:

Hva er begrunnelsen for at man fra UD's side innvilger eksportlisens for eksport av norske beltevogner til Russland via Sverige når man samtidig har innført full våpenembargo mot Russland?

Det er viktig å presisere at man fra Utenriksdepartementets side i denne saken ikke innvilget lisens for eksport av norske beltevogner til Russland via Sverige.

Utenriksdepartementet har i denne aktuelle sak innvilget lisens for eksport til Sverige av to demilitariserte BV 202 beltevogner av modell 1977 til en samlet verdi av 8000 kroner. Ifølge både eksportør og importør var beltevognene ikke ment for Russland. Departementet har i etterkant av utførselen på ny vært i kontakt med den svenske kjøperen to ganger. Han opplyste ved begge anledninger at de to beltevognene nå befinner seg i Finland for reparasjon og ombygging til skogsdrift i eie av den svenske kjøperen.

Avslutningsvis vil jeg legge til at Russland aldri har vært åpnet som mottager av listeført forsvarsmateriell fra Norge. Våpenembargoen som ble innført ved de restriktive tiltakene endret med andre ord ikke på dette forholdet, da Norge aldri har åpnet for slik eksport.

Med vennlig hilsen

Børge Brende

Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref.:

Vår ref.:

Dato:

2015/3055-1/FD III 5/AUB

02.11.2015

Ad tidligere oversendt rapport om salg av to utrangerte F-5 jagerfly

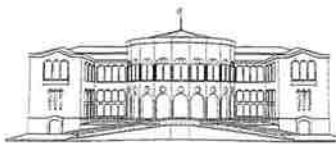
Jeg viser til brev til kontroll- og konstitusjonskomiteen av 12. og 14. oktober 2015.

Forsvarsdepartementet har nå mottatt nye opplysninger fra forsvarssjefen om salgsprosessen av de to F-5 jagerflyene. De nye opplysningene er til nærmere behandling og analyse i departementet, og det vil bli utarbeidet en oppdatert rapport om avhending av F-5 jagerfly.

Den oppdaterte rapporten vil bli oversendt kontroll- og konstitusjonskomiteen så snart den foreligger. Jeg gjør for ordens skyld oppmerksom på at Økokrim selvsagt vil motta samme informasjon.

Med hilsen

Ine Eriksen Søreide
Ine Eriksen Søreide

Forsvarsminister Ine Eriksen Søreide
Forsvarsdepartementet
Postboks 8126 Dep
0032 Oslo

Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Vår dato: 18.02.2016
Vår ref.:

Deres dato:
Deres ref.:

Vedr. sak om avhending av brukt og utrangert forsvarsmateriell

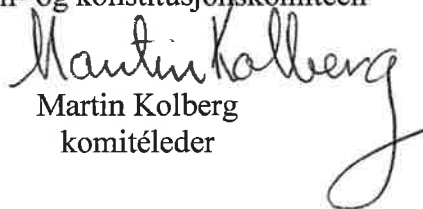
Kontroll- og konstitusjonskomiteen viser til behandlingen av sak om avhending av brukt og utrangert forsvarsmateriell.

I brev av 2. november 2015 viser statsråden til at det på bakgrunn av nye opplysninger ville bli utarbeidet en ny rapport om avhending av de to F-5 jagerflyene, og at rapporten vil bli oversendt komiteen når den foreligger.

Av hensyn til det pågående arbeidet med en innstilling til Stortinget, ber komiteen opplyst om det vil bli utarbeidet en slik rapport og når den i så fall kan forventes å foreligge.

Dersom det foreligger nye relevante opplysninger i tilknytning til sakskomplekset, ber komiteen om å bli gjort kjent med disse.

Med vennlig hilsen
Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Martin Kolberg
komitéleder

**DET KONGELIGE
FORSVARSDEPARTEMENT**

Statsråden

omiteen

Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref.:

Vår ref.:

Dato:

2015/3055-23/FD III 5/AUB

19.02.2016

Vedrørende sak om avhending av brukt og utrangert forsvarsmateriell

Jeg viser til brev fra kontroll- og konstitusjonskomiteen av 18. februar 2016 vedrørende avhending av brukt og utrangert forsvarsmateriell.

Vedrørende ny rapport om avhending av F-5 jagerfly fra Forsvarsdepartementets internrevisjon, kan jeg informere om at denne forventes ferdigstilt innen utgangen av mars. Rapporten vil bli oversendt komiteen så snart den foreligger.

Rapporten følger opp den nye informasjonen som er overlevert fra Forsvaret. Det har så langt ikke fremkommet opplysninger som vurderes å være av en slik art at komiteen må underrettes før ny rapport foreligger.

Med hilsen

Ine Eriksen Søreide

Genève, 18.12.2015

Kontroll- og Konstitusjonskomiteen
v/ Leder Martin Kolberg
Stortinget
N-0026 Oslo

Vedr. kontrollhøring i sak om avhending av brukt/utrangert forsvarsmateriell

Jeg viser til brev av 2. desember 2015 med spørsmål i etterkant av Kontrollhøringen avholdt den 29. november, om avhending av brukt og utrangert forsvarsmateriell.

Hva angår saken med F-5 flyene generelt, så vil jeg først minne om at de omtalte flyene ikke ble avhendet i Stoltenberg-regjeringens periode (2005-2013). Jeg hadde blitt uformelt orientert om at det verserte tanker om avhending til private aktører i utlandet, etter at disse ble utlyst for salg under regjeringen Bondevik II. I vår tid kom saken aldri til beslutning, og den ble derfor heller aldri realitetsbehandlet på politisk nivå. I politisk ledelse oppfattet vi imidlertid tanken som noe underlig. Et brukt jagerfly kan etter min mening ikke sidestilles med, for eksempel, en brukt militær lastebil eller en bygningsmasse tilhørende en nedlagt leir. Mens et alminnelig kjøretøy eller en bygning åpenbart kan demilitariseres fullstendig, er et jagerfly i sin natur konstruert for militære formål. Bortsett fra f.eks. rene museale formål eller skolebruk (tekniske fagskoler, f.eks.) er det langt vanskeligere å se noen normal sivil bruk for et jagerfly. Jeg kan vanskelig se for meg at vi hadde godkjent salg til en utenlandsk privat aktør, dersom noen slik avtale hadde materialisert seg og dersom saken hadde blitt lagt fram for politisk ledelse. Som daværende Forsvarsminister og min daværende sjef, Anne-Grete Strøm-Erichsen, påpekte i høringen, skjedde jo i en periode der Regjeringen var opptatt av å rydde opp i en rekke forhold knyttet til tidligere uheldige relasjoner mellom forsvarsansatte og private aktører. Dette var også en periode der Regjeringen sto midt oppe i det internasjonale arbeidet med å fremme strengere regler for internasjonal våpenhandel.

Så til spørsmålet om min kontakt med Erik Bekkevold.

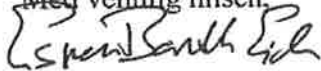
Slik jeg husker saken fra 2007, så forholder det seg slik: Bekkevold oppsøkte meg en sen kveld uanmeldt i min private bolig i Oslo. Han begrunnet dette noe utradisjonelle besøket med at han ikke kunne ta kontakt på vanlige kanaler som telefon eller epost ettersom han anså seg som «overvåket av Forsvaret». Samtalen som fulgte fremsto for meg mindre som et «varsel» enn som en klage over at han selv følte at hans og hans fars firma følte seg forbigått i konkurransen om å formidle salget av F-5 til private aktører i bl.a. Canada. Det stemmer dog at han i denne forbindelse fremholdt at krefter i FLO hadde andre interesser. Han ønsket at jeg skulle vite om dette, men ba også om at dette skjedde diskret og under radaren, gitt de forhold han viste til over.

Saken fremsto for meg som noe underlig. Jeg søkte råd hos daværende Materielldirektør Leif Lindbäck, som inngikk i Departementets ledergruppe og som jeg jobbet nært sammen med i denne perioden. Dokumentet jeg hadde fått fra Bekkevold den kvelden han ringte på hjemme hos meg, ble delt med Lindbäck kort tid etter besøket fra Bekkevold. Jeg tok også initiativ til en

oppfølgingssamtale med Lindbäck i saken. Jeg understreket overfor Lindbäck at Bekkevold hadde bedt om at henvendelsen ble håndtert diskret.

Både Lindbäck og jeg oppfattet saken snarere som et uttrykk for misnøye med å bli forbigått, enn som et «varsel». Slik jeg forsto Bekkevold, var han på dette tidspunkt av den oppfatning at flyene var i ferd med å bli solgt til andre private interessenter enn de han selv representerte. Ettersom intet salg materialiserte seg til *noen* aktør i denne perioden, er det min forståelse at det ikke ble mer ut av denne saken i den perioden jeg satt som statssekretær. Slik saken da sto, så jeg heller ikke selv at det var nødvendig med videre oppfølging. Dog styrket hele episoden mitt syn på at salg av jagerfly til private interessenter i utlandet var noe vi burde være svært tilbakeholdne med, enten det var til Bekkevolds interessenter eller andre.

Jeg håper dette er nyttig for Komiteen og ønsker lykke til i det videre arbeidet.

Med vennlig hilsen,

Espen Barth Eide

Åpen høring i kontroll- og konstitusjonskomiteen torsdag den 30. april 2015 kl. 9

Møteleder: Martin Kolberg (A)
(komiteens leder)

S a k :

Videresalg av marinefartøyer

Møtelederen: Da tror jeg vi skal begynne. Jeg sier velkommen til alle som er i dette rommet, og velkommen til denne åpne kontrollhøringen som altså er, som alle vet, et ledd i komiteens behandling av sak vedrørende salg av marinefartøyer.

Bakgrunnen for saken, slik komiteen ser det, er en serie artikler særlig i Dagbladet, men også til en viss grad i andre medier, med påstander om manglende dokumentasjon og manglende overholdelse av eksportregelverket i forbindelse med Forsvarets salg av marinefartøyer.

Formålet med høringen er å få klarhet i hvordan norske utrangerte marinefartøyer kunne ende opp hos paramilitære selskaper i Vest-Afrika, gitt det regelverket vi har for avhending av utrangert militært materiell, som setter forbud mot en slik sluttbruk av fartøyene.

Komiteen har besluttet at høringen vil omhandle, men ikke begrense seg til, følgende problemstillinger:

- Har salgene av fartøyene vært i tråd med det gjeldende regelverket?
- Har saksbehandlingen/håndteringen av salgene av fartøyene vært forsvarlig? For å si det folkelig: Hvorfor har ikke varsellampene ringt?
- I hvilken grad og på hvilken måte har Forsvarsdepartementet vært involvert i prosessen?
- Hvilke vurderinger ble gjort om salg kontra destruksjon i forbindelse med beslutningen om avhendelsen av fartøyene?
- I hvilken grad og på hvilken måte har Utenriksdepartementet vært involvert i prosessen? Hva gjøres nå for å minimere skadene?

Komiteen er opptatt av at all relevant informasjon skal framlegges i høringen og vil derfor gjøre oppmerksom på at det kan bli aktuelt med en lukket del, dersom det skulle vise seg å være behov for det.

Utgangspunktet er, etter Stortingets forretningsorden § 75 b, at representantene har taushetsplikt om bl.a. forhold av den art som er omhandlet i forvaltningsloven § 13. Det gjelder noen personlige forhold mv.

Forsvarsdepartementet har i de offentlige versjonene av de to rapportene fra PricewaterhouseCoopers – PwC – og rapporten fra Forsvarsdepartementets internrevisjon, under henvisning til offentlighetsloven § 13, jf. forvaltningsloven § 13, sladdet opplysninger som bl.a. kan bidra til å identifisere enkeltpersoner.

Det framgår av Stortingets forretningsorden § 27 femte ledd:

«Komiteen kan bare motta taushetsbelagte opplysninger for lukkede dører. Under åpen høring må komi-

teens medlemmer ikke gjengi eller vise til opplysninger underlagt lov- eller instruksfestet taushetsplikt.»

Av reglementet for åpne kontrollhøringer § 3 2) fremgår det:

«Dersom et spørsmål ikke kan besvares uten å røpe opplysninger undergitt taushetsplikt, bør den innkalte gjøre komiteen oppmerksom på dette. Den innkalte kan anmode komiteen om å få avgi forklaring helt eller delvis for lukkede dører.»

Jeg sier dette også nå med adresse til de to tidligere forsvarssjefene som sitter her. Komiteen vil legge denne juridiske betraktningen til grunn for sin høring i dag.

Det er komiteens håp at denne høringen skal kunne gi de nødvendige opplysninger i saken – som bakgrunn for de konklusjoner komiteen skal treffe i sin innstilling til Stortinget.

Komiteen har ønsket å belyse saken på en bred måte og har invitert følgende til høringen:

- forsvarsminister Ine Eriksen Søreide
- utenriksminister Børge Brende
- tidligere utenriksminister Jonas Gahr Støre
- tidligere forsvarsminister Anne-Grete Strøm-Eriksen
- tidligere forsvarsminister og utenriksminister Espen Barth Eide
- forsvarssjef admiral Haakon Bruun-Hanssen
- sjef for Forsvarets logistikkorganisasjon administrerende direktør Petter Jansen
- tidligere forsvarssjef general Harald Sunde
- tidligere forsvarssjef general Sverre Diesen
- Toll- og avgiftsdirektoratet ved tolldirektør Bjørn Røse
- representanter for Horten Skipsreparasjoner AS
- representanter for Norsk Megling & Auksjon AS

Jeg gjør oppmerksom på at komiteen også har invitert tidligere forsvarsminister Grete Faremo, men som direktør for UNOPS oppholder hun seg for tiden i New York og deltar i dag på et toppmøte i FN. Komiteen har derfor forståelse for at hun måtte melde forfall til denne høringen.

Det vil bli tatt stenografisk referat fra høringen, og referatet vil følge som vedlegg til komiteens innstilling til Stortinget.

De prosedyrer som er fastsatt i reglementet for åpne kontrollhøringer, vil bli fulgt. De inviterte får først holde en innledning. Etter det får først saksordføreren, som i denne saken er Helge Thorheim fra Fremskrittspartiet, og deretter representanter for de ulike partiene, anledning til å spørre ut de inviterte.

For at komitémedlemmene skal få stilt de spørsmålene som er nødvendig, vil jeg be om at svarene blir så korte og konsise som mulig. Jeg gjør oppmerksom på at denne lampen som vi har foran oss her, vil lyse rødt når det gjenstår 30 sekunder av taletiden. Til slutt får komiteen anledning til å stille noen oppfølgingsspørsmål, og de inviterte får helt til slutt ordet til en kort oppsummering.

Vi er som vanlig ganske mange her i dag, og for å unngå problemer med lyden, ikke spesielt her inne, for her går det ganske bra, men på grunn av fjernsynsoverføring, er vi avhengig av at vi slukker lampen når vi ikke snakker, og tenner den når vi snakker. Det er alltid et lite problem – vi glemmer det alle sammen, også vi her på denne siden.

Vi er da klare til å begynne, og jeg ønsker de to som nå er kommet inn til oss, tidligere forsvarssjef Sverre Diesen og tidligere forsvarssjef Harald Sunde, hjertelig velkommen til høringen.

Som dere er informert om, har dere 5 minutter til disposisjon for å redegjøre for den befattningen dere har hatt med denne saken. Jeg gir ordet først til Harald Sunde. Vær så god.

*Høring med tidligere forsvarssjefer
general Harald Sunde og general Sverre Diesen*

Harald Sunde: Hjertelig takk, komitéleder. Jeg vil takke for anledningen til å redegjøre for Forsvarets rolle ved avhendingen av tidligere marinefartøyer. I henhold til normalinstruksen skal salg foretas på den måte som gir størst økonomisk utbytte for staten. Dette har vært styrende for avhendingsprosessen.

Jeg vil innlede med noen fakta om hva slags fartøyer som ble solgt, og hvordan disse fartøyene var klassifisert ved salget, da dette er vesentlig for forståelsen av de forutsetninger som var gjeldende.

Utgangspunktet for saken er salget av ti utrangerte fartøyer til utenlandske kjøpere. Av de ti fartøyene var syv bygget for militære formål. Det var missiltorpedobåter – MTB-er – som kan karakteriseres som mindre krigsfartøyer, og ett støttefartøy – KNM «Horten» – som ved en operativ rolle var utstyrt med lette våpen. Disse syv fartøyene ble demilitarisert før salget, hvor alle våpen og militære komponenter, inkludert festeanordninger og tilrettelegging for våpenbruk, ble fjernet. Fartøyene ble malt om i sivile farger, og alle militære kjennetegn fjernet. Båtene fremsto således på lik linje med andre sivile båter av samme størrelse.

Utenriksdepartementet godkjente at fartøyene etter demilitariseringen ikke var lisenspliktige etter eksportkontrollloven. Dette omfatter også «catch-all»-prinsippet.

De tre øvrige fartøyene er mindre, sivile fartøyer som ble benyttet til administrative oppgaver, f.eks. personelltransport, og ikke bygget for, eller utrustet til, militære formål, og som dermed ikke automatisk krever eksportlisens. Det var nært samarbeid mellom Utenriksdepartementet, Forsvarsdepartementet og Forsvaret i prosessen.

Det har imidlertid vist seg i ettertid at det har vært mangelfull etterlevelse av regler og god forvaltningsskikk i avhendingsprosessen. Salget av KV «Titran» peker seg ut med flere grove feil. Ved salget inngikk Forsvaret en megleravtale med Norsk Megling & Auksjon AS, forkortet NMA. NMA hevder imidlertid at de har kjøpt fartøyet av Forsvaret, og at det er NMA som har solgt dette til OMAK Maritime Limited. Dette innebærer at det kan være brudd på normalinstruksens § 14. Det ble i dette tilfellet heller ikke gjennomført en vurdering i forhold til eksportkontrollovens «catch-all»-klausul. Salget fremstår også med manglende dokumentasjon og kontrakter. Det er meget beklagelig, og jeg forstår at FLOs ledelse tok tak i dette umiddelbart da forholdene ble avdekket. Forholdene er nå under etterforskning.

Salgene av MTB-ene og «Horten» ble foretatt til CAS

Global, som er et engelsk selskap, i henholdsvis februar og oktober 2012. Forsvaret innhentet sluttbrukererklæring fra CAS Global, hvor de bekreftet at fartøyene skulle seile under britisk flagg og være eid av et britisk selskap. Fartøyene skulle brukes i ECOWAS-regionen til fiskerioppsyn, altså utenfor Vest-Afrika. Sluttbruken ble godkjent av Utenriksdepartementet til ikke å være lisenspliktig.

Det er ikke ført avhendingsprotokoll ved salgene. Båtene det her er snakk om, lå imidlertid ute for salg i lang tid, og det har vært flere interessenter knyttet til salget av «Horten» og MTB-ene. Det må derfor antas at Forsvaret har oppnådd best mulig pris. Takk.

Møtelederen: Da er det Diesen, vær så god.

Sverre Diesen: Jeg har i grunnen ikke behov for å holde noen egen innledning, på grunn av min begrensede befattning med saken.

Møtelederen: Men allikevel, har du ingen generelle betraktninger når det gjelder hva Sunde sa? Du har sittet i forsvarsledelsen i mange år, på mange forskjellige måter, så vi vil gjerne høre iallfall en kort betraktning.

Sverre Diesen: Jeg kan bare si at jeg slutter meg til den beskrivelsen general Sunde gir av de faktiske forhold. Denne saken kom jo ikke lenger i min tid enn at Forsvarsdepartementet utstedte en avhendingsordre, og det var sånn sett ikke en sak som jeg hadde noen befattning med direkte, utover at jeg var med på å fremme et forslag om at båtene skulle utranteres.

Møtelederen: All right. Da tar vi det du der sier, til etterretning.

Da er vi klare til å starte utspørringen, og ordet går først til sakens ordfører – som jeg har annonsert – som er Fremskrittspartiets Helge Thorheim, som har 10 minutter til disposisjon. La meg også si, til dem som er til stede, at det er utspørreren selv som disponerer disse 10 minuttene. Det dirigeres ikke av meg.

Vær så god, Thorheim.

Helge Thorheim (FrP): Takk for det, leder.

Jeg ønsker å starte med tidligere forsvarssjef Diesen. Du var jo veldig sentral i den perioden da man skulle utfase disse båtene, som forsvarssjef, men også med en tidligere sentral rolle i Forsvaret sentralt. Bare så vi skal forstå litt om disse båtene som nå er avhendet, kan du si litt kort om missiltorpedovåpenets betydning for det norske forsvaret?

Sverre Diesen: Missiltorpedobåtene inngikk i forsvaret av kystsonen i en sikkerhetspolitisk situasjon hvor vi regnet med en omfattende invasjon fra Sovjetunionen – den gangen. I dette kystforsvarskonseptet inngikk det i grunnen tre komponenter. Det var stasjonært kystartilleri, det var kontrollerbare minefelter, og det var missiltorpedobåter, som til sammen utgjorde et nærforsvar av kysten.

Så skjedde det to ting rundt 1990: Sovjetunionen brøt

sammen, og invasjonssfare, slik som vi hadde planlagt for den under den kalde krigen, bortfalt nær sagt over natten. Samtidig skjedde det en teknologisk utvikling som innebar at stasjonært kystartilleri ble for sårbart og sånn sett teknologisk avleggs. Det førte til at man måtte revurdere hvorvidt innføringen av en ny MTB-klasse skulle ha prioritet. Sjøforsvaret ønsket å erstatte Hauk-lassen med Skjold-lassen, en ny klasse MTB-er, eller korvetter.

Min anbefaling var egentlig at vi ikke skulle gjøre det, at vi skulle kansellere Skjold-lassen, og heller beholde Hauk-lassen som et alminnelig patruljefartøy i noen år fremover, fordi de akkurat var renovert, rett og slett som et allround-patruljefartøy for suverenitetshevdelse og markering av tilstedeværelse, fordi vi ikke trengte et så kostbart fartøy som Skjold-lassen for å ivareta de restoppgavene. Skjold-lassen har en våpen- og sensorutrustning som gjør at fartøyet er beregnet på å skulle senke store overflatefartøyer på mer enn 100 nautiske mils avstand, og det er jo en oppgave som ligger langt bortenfor suverenitetshevdelse og militær tilstedeværelse, så det var altså en altfor dyr og fin løsning. Imidlertid: Skjold-lassen skulle jo bl.a. bygges ved et norsk verft, slik at både jeg og de andre forsvarssjefene som hadde gått inn for å vrake Skjold-lassen – ikke gå videre med den, men beholde Hauk-lassen – ble altså ikke hørt på det punktet, og regjeringen valgte å utfase haukene og isteden innføre Skjold-lassen som en etterfølger.

Helge Thorheim (FrP): Men da tror jeg vi har en god bakgrunn for hvor viktige disse var for det norske forsvaret. Så ble de besluttet utfaset i 2008. Når du skal vurdere selve båtene, vil du karakterisere disse som en god plattform for de våpnene de var utstyrt med? Var dette spesielt gode båter for Sjøforsvaret i all slags vær? Skulle de også utenfor de nære kystfarvann? Altså, jeg spør om dette var en god plattform for alle de våpnene de var utstyrt med.

Sunde må gjerne ...

Harald Sunde: Er spørsmålet rettet til meg?

Helge Thorheim (FrP): Det var egentlig til Diesen, men ...

Sverre Diesen: Ja, men da kan jeg svare.

Ja, det var en utmerket plattform for sitt formål, men formålet var jo meget nært knyttet til denne invasjonssvarsrollen.

Helge Thorheim (FrP): Ja, det er jo båtene med våpen som system, men kan du si litt om selve plattformen som bar disse våpnene? Når våpnene er borte, er det fortsatt en god militær plattform?

Sverre Diesen: Det er en god plattform for operasjoner i trange kystfarvann, som jo var det de var designet for, fordi de er meget manøvrerbare, og fordi de har en stor evne til å operere i trange farvann med stor fart. Sånn sett er de hva jeg vil kalle et godt allround-patruljefartøy for innskjørs operasjoner.

Helge Thorheim (FrP): Ja, flott. Grunnen til at jeg er litt nøye med dette, Diesen, er at når vi nå kjenner historien, og hvor de har havnet, så må man stille spørsmålet: Hvorfor var det så interessant for nigerianerne å få tak i disse båtene? For de fikk jo ikke båtene med våpen, men det er fortsatt en god militær plattform, så vidt jeg forstår. Altså: Det var altså bare våpnene de trengte, og fortsatt er dette gode militære fartøyer. Kan man konkludere slik?

Sverre Diesen: Ja, altså, nå ligner jo ikke kystfarvannene i Nigeria mye på norsk skjærgård, men som jeg sa: Et fartøy med de egenskapene Hauk-lassen hadde, er en god allround-plattform også for andre formål enn som rene våpenbærere. Det deler nok fartøyene med mange tilsvarende fartøyer, vil jeg tro. De er egnet for et spektrum av formål.

Helge Thorheim (FrP): Da vil jeg over til general Sunde. Den 1. september 2009 blir det gitt avhendingsordre for disse båtene. Det var en måned før du tiltrådte som forsvarssjef. Ble du gjort kjent med avhendingsordren med det samme, og var dette noe som var diskusjonstema på ditt nivå den første tiden etter at du tiltrådte?

Harald Sunde: Dette var ikke et spesielt diskusjonstema. For å forstå den store sammenhengen: Dette var jo midt i den store omstillingen av Forsvaret. Det var store bevegelser i organisasjonen, og dette var en del av den porteføljen som fulgte med det å gjennomføre en avhendingsprosess på en rekke materiell – fartøyer, bygninger, og et utall av ulike militære artikler. Etter hvert viste det seg at det ikke er enkelt å selge slike fartøyer, og derfor ble det også bragt opp til meg hvordan denne prosessen gikk videre. Jeg ble også på et tidspunkt orientert om at disse fartøyene måtte demilitariseres for å være salgbare.

Man skal være varsom ved eksport av militært materiell. Derfor ble avhendingen av disse fartøyene et agenda-punkt på de månedlige koordineringsmøtene som fant sted i Forsvarsstaben. Det er Forsvarsstabens oppgave å koordinere virksomheten mellom de ulike avdelinger i Forsvaret. Det er møter som avholdes månedlig. I disse møtene møtte Forsvarets logistikkorganisasjon, Forsvarsstaben og Forsvarsdepartementet. Dette er en del av de instrumenter man har for å kontrollere informasjonsflyten i viktige saker. Det var det viktigste instrumentet sett fra mitt ståsted, for å styre og ha kontroll med hvorledes denne prosessen gikk.

Helge Thorheim (FrP): Ja, det høres betryggende ut at man hadde koordineringsmøter rundt disse tingene. Men det som jeg synes er pussig, er at man ikke hadde noen varselklokker som ringte her. Firmaet CAS Global var inne i bildet som kjøper av disse skipene, og når man snakker om eksportlisenser, forventer man at det kanskje graves noe i hva slags firma dette er. Var det noen gang på agendaen i de koordineringsmøtene hvem denne kjøperen var?

Harald Sunde: Jeg deltok ikke personlig i de møtene. De ble styrt av sjefen for Forsvarsstaben, men det var ingen

hemmelighet at da CAS Global kom inn i bildet, var disse fartøyene – som jeg sa i min innledning – tenkt brukt utenfor Vest-Afrika. Derfor innhentet man også en sluttbrukerklæring fra CAS Global, som beskriver at disse fartøyene skulle kjøpes av et britisk firma, de skulle seile under britisk flagg, og de skulle være britisk eid. Og det at de seiler under britisk flagg, betyr at de også kommer under britisk jurisdiksjon.

Helge Thorheim (FrP): Men mitt spørsmål gikk på: Gransket dere aldri nærmere CAS Global og hvem det var?

Harald Sunde: Så langt meg bekjent ble ikke CAS Global satt under gransking.

Møtelederen: Da er tiden ute, og vi går videre i utspørringen. Da er det Arbeiderpartiets tur og Gunvor Eldegard – 5 minutter.

Gunvor Eldegard (A): Takk leiar. Eg ønskjer å stilla spørsmål til Sunde, som var forsvarssjef frå 2009 til november 2013 – da ni av dei ti marinefartøya vart selde. Du har sagt at du fekk ein del informasjon om dei sala. Det eg lurar på først, er: Me ser jo at det har vore stor svikt i kontroll og rutinar i FLO. Er det noko som du har fått informasjon om opp til deg? Det har jo vore ganske alvorlege svikt i rutinar og kontroll der, og eg lurar på korleis det kan ha skjedd utan at forsvarssjefen er informert.

Harald Sunde: Knyttet spesifikt til salget av disse fartøyene, og når vi nå ser at det er vesentlige mangler, at det er vesentlige feil i forvaltningsrutiner, både i regler, i dokumentasjon og særlig på fartøyet «Titran», så ble jeg ikke gjort oppmerksom på dette i min tjenestetid. Det har kommet fram i ettertid.

Men for å forstå hele bildet har jeg lyst til å peke på FLO som organisasjon. Organisasjonen FLO har vært under en betydelig omstilling: Forsyningskommandoer fra hver av forsvarsgrenene ble ført sammen. Deretter ble det omstilt både i funksjonalitet og i organisasjon, og ved en omstilling er det jo vitalt at man har en gevinstrealisering. Derfor ble det samtidig en betydelig nedbemanning. Og så ble det endret funksjonalitet i prosess og også store endringer i kompetanse fordi organisasjonen ble nedbemannet. Dette var den største lederoppgaven jeg hadde som forsvarssjef. Det er bare å gå tilbake i tid og ...

Gunvor Eldegard (A): Unnskyld, eg har litt fleire spørsmål, skjønar du.

Det at du ikkje fekk informasjon, det at du nå i ettertid ser at det har skjedd så store svikt i organisasjonen, og at du ikkje har fått nokon informasjon om det – kva meiner du om det?

Harald Sunde: Det var det jeg tok en litt lang innledning på for å forklare, altså forholdene i FLO.

Dette er forhold som er avdekket i ettertid, i en del av FLO, mens hele organisasjonen selvfølgelig har hatt et veldig lederfokus på anskaffelse og organisasjonsend-

ringer, på å få vekk feil og mangler knyttet til Riksrevisjonens rapporter osv., og har stor produksjon der. Saken «Titran» er jo under etterforskning, men de forhold som der er avdekket, var ikke avdekket på det tidspunktet jeg var forsvarssjef.

Gunvor Eldegard (A): Men, Sunde, du seier at det var faste møte og informasjon – ein gong i månaden var det møte, og avhendingssakene var fast punkt på dagsordenen der. I juni 2012 vart tolldirektøren ringt opp og teke kontakt med av britiske tollmyndigheter, som faktisk stilte spørsmål om det kunna vera ein samanheng mellom sal av båtar frå Noreg til Nigeria og ei korrupsjons sak. Dette vart da informert til FLO, men vart det ikkje informert vidare om saka i dei faste møta kvar månad?

Harald Sunde: Da må man gå inn i referatene. Det ble aldri brakt opp til meg at det var kommet kontakt fra britiske tollmyndigheter knyttet til dette salget. Jeg husker meget godt at jeg fikk sluttrapporten fra Forsvarsstaben om at nå var fartøyene solgt. Det ble også rapportert i rapportene til Forsvarsdepartementet. Nettopp fordi vi hadde et slikt koordineringsforum, så spurte jeg også: Er nå regelverket, alle lover og forskrifter, fulgt? Kan dere med sikkerhet si at disse prosessene er foregått korrekt? Og det fikk jeg en positiv tilbakemelding på.

Gunvor Eldegard (A): Eg skjønar at du har fått ei positiv tilbakemelding på det, men synest du ikkje likevel det er rart når dei til og med vert kontakta frå britiske tollmyndigheter, og i sluttbrukarprotokollen til CAS Global står det jo at båtane sannsynlegvis skulle til Nigeria, for eitt av dei landa som var med i organisasjonen, ECOWAS, var jo Nigeria. Synest du ikkje det er rart at ikkje nokon har stilt spørsmål om det?

Harald Sunde: Den dokumentasjonen som ble oversendt oss, er jo sluttbrukerklæringen fra CAS Global, som beskriver at fartøyene skal brukes innenfor dette vestafrikanske området, men de skal seile under britisk flagg og under britisk eierskap. Og det var det dokumenterte grunnlaget som Forsvaret også oversendte til Utenriksdepartementet, og som Utenriksdepartementet vurderte at det ikke trengtes eksporttillatelse for.

Gunvor Eldegard (A): Men parallelt så fekk dei jo den bekymringsmeldinga gjennom britisk og norsk toll, og den bekymringsmeldinga gjekk både til FLO og til Utenriksdepartementet, og ingen stilte spørsmål – som kom deg i hende iallfall – med tanke på ei slik bekymringsmelding?

Harald Sunde: Det er korrekt. Den meldingen om at det var tatt kontakt fra britiske tollmyndigheter kom aldri meg i hende.

Møtelederen: Da går vi videre, og da er det Høyre og Michael Tetzschner – vær så god, 5 minutter.

Michael Tetzschner (H): Takk. Tiden tilsier at jeg kanskje må konsentrere meg om Sunde. Du nevnte i sted at økonomien var styrende ved salg av disse båtene. Er det fordi du da underforstår at man selvfølgelig også respekterer eksportkontrollloven og det regelverket som ligger der?

Harald Sunde: Ja, selvfølgelig. Det er jo helt vesentlig og ...

Michael Tetzschner (H): Ja, takk, det er utmerket.

Da har jeg noen spørsmål om etterlevelsen av det: Du sa at generalklausulen var innbakt i lisensbegrensningene, men det er det jo ikke – det står på egne ben. For i tillegg til at man skal sikre seg at et militært fartøy blir uskadeliggjort og kan brukes sivilt, har man altså en generalklausul – «catch-all», som det heter i fagterminologien. Det betyr at også stedet hvor dette fartøyet skal virke, har betydning – og faktisk har det i hele fartøyets levetid.

Du sa også at man var klar over at dette skulle brukes utenfor Vest-Afrika, og i PwC-rapporten er det definert til EKOWAS-området. Det er et samarbeid mellom 15 vestafrikanske land, hvor tre av dem står på FNs sanksjonsliste og er omfattet av en våpenembargo.

Når man stiller sammen disse helt åpent tilgjengelige fakta, hvorfor interesserer man seg ikke mer for at det kanskje var «catch-all»-bestemmelsene som ville hindret en slik utførsel til det området dere selv sa dere var klar over at båtene ville gå til?

Harald Sunde: Rammeverket for eksport gis etter lisens fra Utenriksdepartementet. Derfor innhentet Forsvaret en sluttbrukererklæring fra CAS Global om hvem som var eiere, og hvor fartøyene skulle brukes. Det er ikke opp til Forsvaret å avgjøre det spørsmålet.

Michael Tetzschner (H): Men det er kanskje opp til Forsvaret å interessere seg for at CAS Global – som dere altså ba om en sluttbrukererklæring fra, som egentlig vil si at de påtar seg å håndheve norsk våpeneksportlovverk – i virkeligheten med en enkel undersøkelse kunne vært avslørt som et postkasseselskap, uten administrasjon, uten kontor? Andre som søker om et billån, må dokumentere hvem de er, men her innlater dere dere med et postkasseselskap. Hvilken kommentar har du til det?

Harald Sunde: CAS Global var et britiskregistrert selskap, og det ble aldri brakt til meg at det var noe som ikke stemte med dette selskapet.

Michael Tetzschner (H): Ok. Hvem skulle ha undersøkt dette nærmere?

Harald Sunde: Først og fremst er dette et spørsmål om hva som er grunnlaget for eksporttillatelsen.

Michael Tetzschner (H): Nei, jeg spør: Hvem skulle ha undersøkt det nærmere, når ikke dere interesserte dere for det?

Harald Sunde: Ja, andre aktører her er både Utenriksdepartementet og Forsvarsdepartementet, men jeg fraskriver Forsvaret intet ansvar i denne sammenheng, heller.

Michael Tetzschner (H): Nei, man kan jo få ansvar ved unnlater. Men det du sier, er Utenriksdepartementet og Forsvarsdepartementet. Er det Utenriksdepartementet som gjør områdevurderingene i henhold til «catch-all»-bestemmelsen?

Harald Sunde: Det er jo Utenriksdepartementet som har kunnskaper om hvilke nasjoner som er på sanksjonslister, og det vi fikk som dokumentasjon, var de formelle dokumenter fra dette selskapet.

Michael Tetzschner (H): Det var ikke det jeg spurte om. Jeg spør: Hvem er det som peker ut områder man ikke engang kan selge en robåt til, nettopp ut fra «catch-all»-klausulen? Hvem er det som gjør den faglige vurderingen?

Harald Sunde: Utenriksdepartementet.

Michael Tetzschner (H): Takk for det.

Så må jeg over på Norsk Megling & Auksjon. Det står også i PwC-rapporten at det er litt uklart hvordan de kom inn i et forretningsfellesskap med din etat, og man har ikke sett dokumentert at det har vært noen anbudsprosess. Kan du fortelle litt om når NMA dukket opp på din radarskjerm?

Harald Sunde: Det kan jeg ikke svare på på stående fot – første gang jeg fikk høre om Norsk Megling & Auksjon.

Michael Tetzschner (H): Har du truffet dem personlig?

Harald Sunde: Jeg har aldri truffet noen personer fra det selskapet.

Michael Tetzschner (H): Da er min tid ute i denne omgang.

Møtelederen: Jeg tillater et spørsmål til, hvis du har et.

Michael Tetzschner (H): Jeg tror jeg fikk en rekke interessante svar nå, som jeg eventuelt kan bearbeide til en senere runde. Takk.

Møtelederen: Nettopp. Da sier vi takk til Høyre. Vi går til Kristelig Folkeparti og Hans Fredrik Grøvan, vær så god.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Takk for det.

Det foreligger forskrifter og instruksjoner for avhending av overskuddsmateriell. Mitt første spørsmål går til Sunde: Hva slags kontroll ble ført med denne virksomheten, og hvordan ble kontrollen gjennomført?

Harald Sunde: Dette er jo en virksomhet som ligger innunder Forsvarets logistikkorganisasjon. Med hensyn til avhending er det på den ene siden det formelle regelverk når det gjelder eksport og den delen, som vi har vært inne på, og ved siden av det er det ren forvaltningsrutine knyttet til dokumentasjon, protokoller. Dette er regulert i retningslinjer fra departement og fra forsvarssjefens instruks. Kontrolldelen av dette tilligger den organisasjonen som gjennomfører dette, ved siden av den interne revisjonen som forsvarssjefen disponerer.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Så dette var altså en del av den internrevisjonen som ellers alt ble underlagt?

Harald Sunde: Dette er en del av det forvaltningsregimet som finnes i Forsvaret.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Du nevnte at det hadde foregått en omorganisering, og vi ser at det var en omorganisering som kanskje førte til mindre kompetanse, mindre bemanning, med tanke på en del av logistikkorganisasjonen. Vil du si at denne forenklingen av denne organisasjonen førte til at en mistet kompetanse, som gjorde at en lettere kunne komme opp i en situasjon som nå er avdekket, enn det en ellers ville ha gjort med en annen organisering av denne typen virksomhet?

Harald Sunde: Det var helt nødvendig å omstille logistikkorganisasjonen og logistikkfunksjonen i Forsvaret – helt nødvendig – og det var betydelige økonomiske besparelser i endringen og omstillingen av Forsvaret, særlig på FLOs område. Det førte til at FLO også skulle ha store, betydelige investeringsprosjekter, driftsprosjekter og avhendingsprosjekter.

Det er ikke tvil om at alle de merknader og alle de avvik som fant sted i denne perioden, skyldtes omstilling. Men jeg vil også understreke – og gi stor ros og heder til FLO for – at de gjennom denne perioden klarte, og presterte, omstillingen, knyttet til både funksjoner, bemanning og kompetanse, og fra 2011 og fram til i dag faktisk har redusert registrerte avvik til omtrent null, også på avhending. At det kunne ha konsekvenser for avhending, ser jeg ikke bort fra.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men det betyr med andre ord at du ser at de økonomiske besparelsene som var en viktig del av målsettingen, kan ha gått ut over kvaliteten, med hensyn til måten dette er blitt gjennomført på, og dermed har denne typen avvik som vi nå registrerer, og som vi er her for i dag, lettere sluppet gjennom. Er det en konklusjon?

Harald Sunde: Det er ikke tvil om at de avvik som forvaltningen i Forsvaret har hatt i omstillingsperioden, skyldes omstillingen. Det viser jo også nå, når omstillingen er gjennomført, at avvikene er lukket.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Du orienterte i sted om at dere hadde hatt månedlige møter hvor dette med avhen-

ding var et punkt på agendaen. På hvilken måte ble statsråden informert om hvordan salget av disse marinefartøyene ble organisert og gjennomført?

Harald Sunde: Det spørsmålet må rettes til Forsvarsdepartementet. Men min kommentar er at under disse månedlige koordineringsmøtene var Forsvarsdepartementet en aktør, og dette var altså en rutinedel hvor en framdriftsprosess ble drøftet månedlig.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men det ble ikke gitt noen eksplisitt melding om hvordan dette skulle organiseres og gjennomføres, som dere fikk en tilbakemelding på fra statsråden, med tanke på at dette var en måte som ble akseptert?

Harald Sunde: Hvorledes Forsvarsdepartementet orienterte statsråden, er ikke kjent for meg.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Det er nå foreslått en omorganisering som medfører etablering av en egen materielletat, som dermed fører til at disse tingene tas ut av hendene på forsvarssjefen. Er det et grep som dere oppfatter som et resultat av de påståtte regelbrudd som nå er avslørt?

Harald Sunde: Dette har sikkert vært ett av argumentene, men jeg finner tiltaket svært beklagelig.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Takk.

Møtelederen: Da går vi videre. Da er det Senterpartiet og Per Olaf Lundteigen, vær så god.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Tusen takk. Til Sunde: Kunne du kort si når du tiltrådte og når du fratrådte?

Harald Sunde: Jeg tiltrådte høsten 2009, og jeg fratrådte sent på året i 2013.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Det er to båtategorier som jeg har størst oppmerksomhet på – det er MTB-ene, og det er KNM «Horten». Vi fikk opplyst at avhendingsordren på det ene var 1. desember 2009. Kunne du fortelle, konkret, tidslinja for det som skjedde på din vakt, med MTB-ene og KNM «Horten»?

Harald Sunde: Når det gjelder en konkret gjengivelse av tidslinjen, må jeg se om jeg har noen støttepapirer, for erindringen er ikke slik at jeg kan ta det uten å ha noen støttepapirer.

Møtelederen: Det forstår vi.

Harald Sunde: For MTB-ene ble, som tidligere nevnt, avhendingsordren utstedt 9. januar 2009. Dette gjelder MTB-ene. Så kom det en første forespørsel fra en potensiell kjøper i Egypt den 16. oktober 2009. Det var dialog med Utenriksdepartementet, hvor Utenriksdepartementet avslø et salg til Egypt, og Egypt som kunde falt bort. Så

gikk det en lang tid, og det ble ikke gjort noe før fram til 2011, og i denne tiden ble det arbeidet med salg og hvorledes disse fartøyene kunne selges.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Unnskyld – hvis dette er veldig omfattende, kan vi få dette? Jeg har et par andre spørsmål også.

Harald Sunde: Ja, da tror jeg det kan overlates til komiteen.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Fint.

Det neste spørsmålet er knyttet til de månedlige møtene. Du sa at formålet med dem var å kontrollere informasjonsflyten, og at de møtene var det viktigste instrumentet. Sjef for Forsvarsstaben og Forsvarsdepartementet var til stede. Ble det skrevet referat fra de møtene?

Harald Sunde: Meg bekjent ble det referatført.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Fikk Utenriksdepartementet de referatene?

Harald Sunde: Det kan jeg ikke svare på på stående fot. Jeg tror ikke det, fordi dette er interne møter i forsvarssektoren.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Du refererte til at framdrift og prosess ble drøftet der – altså: Var det på din vakt møter mellom offiserer og representanter for nigerianske myndigheter eller personer som hadde statsborgerskap i Nigeria?

Harald Sunde: Oppbevaringsplassen til MTB-ene var jo Haakonssvern, og det ble fra CAS Global, en potensiell kunde, søkt om besøk for å se fartøyene, og meg bekjent var det søkt om flere besøk. Ikke alle ble gjennomført, men det var et besøk fra NMA, hvor personer fra CAS Global og nigerianske personer var til stede, og så var det et annet besøk, hvor det var personell fra Nigerias ambassade i Stockholm, som også besøkte Haakonssvern.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så det var altså åpent kjent for forsvarssjefen at både den nigerianske ambassaden i Stockholm og nigerianske representanter ellers var til stede, mens kontakten med CAS Global var mer perifer – er det rett forstått?

Harald Sunde: Det er ikke riktig. Jeg var ikke kjent med besøkene på Haakonssvern. Dette er jo bedriftsbesøk som styres fra FLOs side, så det er kunnskap jeg har fått i ettertid.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Ok.

Var MTB-ene og KNM «Horten» omfattet av FNs våpenembargo?

Harald Sunde: Dette var tidligere militære fartøyer som åpenbart måtte ha eksporttillatelse.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Jo, men spørsmålet mitt var: Etter FNs våpenembargo, som så vidt jeg vet, er rimelig lik EUs våpenembargo – var de militære fartøyene omfattet av det?

Harald Sunde: Det må jeg gå ut fra, det vet jeg ikke konkret. Jeg kan ikke svare konkret.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Er det flere land enn Norge som demiliteriserer slike båter?

Harald Sunde: Det kjenner jeg ikke til.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Er det ikke slik at én gang militært fartøy er alltid et militært fartøy?

Harald Sunde: Nei. På det gjeldende tidspunkt var det ikke slik at én gang militært, alltid militært. Det er en endring i loven.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Men nå er det blitt sånn. Hva var årsaken til at det nå er endret på det punktet? Er det nettopp denne saken?

Harald Sunde: Det vet jeg ikke, men det er avhendt militært materiell tidligere fra Norge som også er våpenbærere.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Takk.

Møtelederen: Da er det Miljøpartiet De Grønne og Rasmus Hansson.

Rasmus Hansson (MDG): Takk.

Jeg har et spørsmål til – i første omgang – Sunde. Var dette et stort salg, når man altså avhender ti fartøyer, hvorav sju er militære og ett er støttefartøy? Var det et stort salg, sammenlignet med tilsvarende salg i Forsvaret?

Harald Sunde: Som enkeltgjenstander var det verdifulle gjenstander. Man snakker jo om betydelige millionbeløp.

Rasmus Hansson (MDG): Det totale salget, den totale operasjonen, sammenlignet med andre tilfeller hvor det blir solgt brukt forsvarsmateriell – hadde denne saken, denne operasjonen, et stort eller ekstra stort volum?

Harald Sunde: Nei, men gjenstandsprisen i forhold til annet militært materiell var høyere.

Rasmus Hansson (MDG): Ja, og det er ikke et så veldig klart svar, men poenget var: Gitt at det i hvert fall er en stor operasjon, fant du at det krevde noen spesiell årvåkenhet i forhold til normale – og slike – salgsoperasjoner?

Harald Sunde: Ja, og derfor ble dette agendapunkt på de månedlige koordineringsmøtene i Forsvarsstaben, og det var betryggende at også Forsvarsdepartementet deltok

på disse møtene, fordi det er jo en rapporteringsplikt mellom Forsvarsstaben og Forsvarsdepartementet, og dette er en naturlig del av den integrerte strategiske ledelsen.

Rasmus Hansson (MDG): Du refererte at dette skjedde i en periode da FLO var under omorganisering. Hva slags fokusering var det på å opprettholde kompetansen til å håndtere denne typen salgsoperasjoner?

Harald Sunde: Den samlede fokusering på forsvarlig forvaltning var meget høy. Det var egne agendapunkter på ledermøter, nettopp, men først og fremst for å rydde opp i forvaltningen, slik at vi ikke fikk merknader fra Riksrevisjonen.

Rasmus Hansson (MDG): Kan du si noe om hva slags kravspesifikasjoner FLO opererte med i forhold til selskaper de inngikk samarbeid med for å avhende forsvarsmateriell? Jeg tenker da selvfølgelig på disse to selskapene som det viser seg ikke framstår som spesielt betryggende i ettertid.

Harald Sunde: Det spørsmålet tror jeg bør rettes til sjef FLO.

Rasmus Hansson (MDG): Hvordan kan det ha seg at man i en så stor salgsoperasjon, med så tungt militært materiell, i salgsoperasjonen klarer å inngå og gjøre seg avhengig av en avtale med både CAS Global og NMA, som i ettertid framstår som svært lite heldig valgte partnere?

Harald Sunde: Meg bekjent var NMA et firma som man inngikk en avtale med for nettopp både å avhende enkeltobjekter gjennom megling og å gjennomføre auksjoner for å bli kvitt det gamle materiellet i Forsvaret.

Rasmus Hansson (MDG): Det har vi skjønt. Spørsmålet er: Har du noen tanker om hvordan det kan ha skjedd? Hvor er svikten når man får inn to slike selskaper som i ettertid blir framstilt som veldig lite egnet til å ivareta det ansvaret som Forsvaret i siste instans hadde for å omsette så stort og tungt militært materiell?

Harald Sunde: Det er jo åpenbart at når CAS Global – da de avga sin sluttbrukerklæring om at et britisk firma skulle operere båtene og derved også under britisk flagg og jurisdiksjon – senere selger fartøyene, stemmer ikke de opplysningene de har gitt i sin sluttbrukerklæring.

NMA har jeg ikke noen direkte kjennskap til, men når man ser inn i prosessen rundt KV «Titran», er det flere spørsmål som reiser seg, ikke minst når det gjelder kontrakter, dokumentasjon – at de hevder å ha kjøpt fartøyet for deretter å selge det, og det er jo et brudd på § 14, altså å opptre som både kjøper og selger samtidig.

Rasmus Hansson (MDG): Og du har altså fortsatt ingen forestilling om hvordan det kan ha skjedd, hvordan svikten har oppstått, når man har kommet i kontakt med

både NMA og altså deretter CAS Global – som er en postboksadresse på en privateid fritidseiendom, med en del aksjonærer, noe som muligens burde fått varsellamper til å blinke.

Harald Sunde: Kunnskapen både om begge selskapene og disse avvikene er jo kommet meg i hende i ettertid.

Rasmus Hansson (MDG): Ja, men skulle de ikke ha kommet deg i hende mens operasjonen pågikk? Er ikke det hele poenget med kvalitetssikringsrutinene i dette systemet?

Harald Sunde: Jeg tror at med de mekanismer vi har, med koordineringsmøter, med en konsernstab eller en forsvarsstab som leder disse prosessene, ligger kontrollmekanismen der at man som etatsleder underveis får kommentarer eller bekymringer, så det kan jeg ikke forvente.

Rasmus Hansson (MDG): Takk.

Møtelederen: Da er vi ferdig med den obligatoriske spørrerunden, og vi går i gang med oppsummeringen. Da går ordet først til sakens ordfører, Helge Thorheim.

Helge Thorheim (FrP): Takk for det.

Til Sunde: Jeg merket meg at du roste FLO – ganske betydelig – og det er flott at sjefen vil rose sin underliggende etat. Jeg er helt sikker på at FLO gjør veldig mye bra arbeid og har gjort mye bra arbeid. Men i denne saken, Sunde, må jeg si at jeg har blitt dyktig skuffet over FLO. Når vi ser PwC-rapportene, tyder det på at det er mangel på rutiner, til og med om hvem har ansvar for hva, hvem som har kompetanse til å avgjøre det og det, spesielt på avhendingsiden. På innkjøpssiden synes det å være rutiner som fungerer – ikke journalføringer mv. Jeg må jo for min del si at når jeg leser det, så er det vel grunn til å si til FLO: Beklager, FLO, dere har gjort en svært dårlig jobb. Har du noen kommentarer til den påstanden?

Harald Sunde: Jeg er også meget skuffet, og jeg beklager dypt at det i FLO ble gjort så grove feil. FLO er en organisasjon som har gått gjennom et betydelig omstillingsløp, og jeg vil igjen gi to rosende ord: Det at de har klart å rydde opp i alle de bemerkninger som Riksrevisjonen har gjort for husholdet i Forsvaret, og at man nå ikke har merknader i det hele tatt, er en prestasjon som man skal takke alle de ansatte for.

Så i dette løpet var det et betydelig lederfokus, selvfølgelig knyttet til omstilling og anskaffelser. Og det synes som om fokus knyttet til å avhende gammelt materiell ikke har vært det samme som til å bygge opp.

Helge Thorheim (FrP): Våren 2014 – jeg tror det var i mars – kom Dagbladet over noen dokumenter og begynte å interessere seg for dette. Jeg må vel egentlig gi Dagbladet en stor honnør for at de har avdekket det som er avdekket. Når jeg sier det på den måten, så er det fordi vår funk-

sjon nå vel skal være å prøve å medvirke til at sånt ikke skjer i fremtiden. Men det er jo interessant å stille spørsmålet: Hva om Dagbladet ikke hadde avdekket dette? Er det grunn til å tro at det noen gang hadde blitt avdekket at båtene havnet i Nigeria, bortsett fra at til og med engelske medier oppfanget at nigerianske medier begynte å skrive om at Norge hadde solgt tidligere krigsskip til Nigeria? Det kan være at det hadde kommet den veien. Men er det ellers grunn til å tro at dette noen gang hadde blitt avdekket, Sunde?

Harald Sunde: Det blir jo spekulasjoner. Så langt jeg ser saken, har britiske myndigheter gitt eksportgodkjenning for MTB-er fra CAS Global til Nigeria. Det er blitt opplyst til meg. Det som det er satt spørsmålsteget ved fra britiske myndigheter, og som de undersøker, er jo KNM «Horten», som av CAS Global er blitt videresolgt uten at britiske myndigheter har vært inne i den prosessen. Så jeg tror nok at konklusjonen er at det ikke har vært noen fordekte operasjoner – i hvert fall fra norsk side – at båtene ble solgt. Det vi hadde som dokumentasjon, var at de skulle – det ble gjentatt flere ganger – brukes av dette firmaet med britisk flagg og britisk eierskap, og så skjer det noe annet. De bruddene ligger i prosessene fra CAS Global til en ny kjøper.

Helge Thorheim (FrP): Bare et siste spørsmål, hvis man kan svare på det kort. Litt til Diesen. Man har jo snakket om KNM «Horten» som et mer sivilt skip. Jeg har en gang hatt gleden av å følge det skipet på en reise, og for meg fremsto det ikke akkurat som så veldig sivilt. Det har tidligere hatt en 40 mm kanon på dekk, og den er tatt av. Men det kom et spørsmål fra CAS Global: Har dette skipet tidligere hatt kanoner om bord? Var det ikke naturlig at det også ble reist spørsmål om hvorfor CAS Global spør om noe slikt? Og har det på annen måte vært utstyrt mer militært enn bare med den 40 mm-en?

Sverre Diesen: Nå tror jeg nok at når KNM «Horten» fremstår som et militært fartøy – hvis man reiser det, eller reiste med det – så har nok det vel så mye å gjøre med det faktum at det er gråmalt og bemannet av marinens personell. Hvis samme fartøy hadde vært sivilt bemannet og malt i andre farger, så tror jeg ikke – hvis man ser bort fra kanonen på dekket – noen hadde kommet på å tro at dette var et militært fartøy. Så det har egentlig med andre ting å gjøre enn fartøyets karakter.

Når det så gjelder om det har vært utstyrt med andre våpen, tror jeg ikke det, bortsett fra at bemanningen stort sett selvfølgelig har hatt håndvåpen. Men jeg tror ikke skipet har hatt noen annen bestykning, som vi sier, enn den 40 mm-en.

Møtelederen: Da går vi videre. Da er det Gunvor Eldegaard fra Arbeiderpartiet.

Gunvor Eldegaard (A): Takk.

På spørsmål fra representanten Lundteigen om Sunde kjente til besøka, svarte du at du ikkje kjente til besøka. Og

du svarer no på eit spørsmål frå Thorheim at på ein måte har alt feil skjedd frå CAS Global og vidare – og at ein ikkje kunne ha noka moglegheit til det. I PwC-rapporten på side 33 er det intervjuet ein person i SAS, og der står det:

«Når i prosessen fikk dere vite at fartøyene skulle til Nigeria?»

Då er svaret:

«I det øyeblikket vi begynte å bygge om fartøyene. Det man også skal vite og som aldri har blitt sagt av noen, er at den nigerianske ambassadøren som har tilhørighet i Sverige ble invitert til Norge for å se på MTB-ene. Dette var klarert på høyeste hold i FD. Men det møtet ble det dessverre ingenting av. Ingen må komme og si at de ikke har visst om hvordan dette ville gå.»

Dette står det i PwC-rapporten om eit intervju.

Men du har framleis inga aning om at dei skipa kunne gå til Nigeria – eller om dei besøka?

Harald Sunde: Jo, det var ingen hemmelighet at disse fartøyene skulle operere utenfor Vest-Afrika. Nigeria er en del av dette ECOWAS-området, men under britisk flagg og britisk eierskap. Det var den dokumentasjonen Forsvaret mottok, og som vi videresendte til Utenriksdepartementet.

Møtelederen: Da er det Erik Skutle, vær så god.

Erik Skutle (H): Det har gjentatte ganger under denne høringen blitt referert til dokumentasjon, og da snakker vi om sluttbrukererklæringen, som er en egenerklæring. Er det den eneste dokumentasjonen som forelå på hva skipet skulle brukes til – en egenerklæring?

Harald Sunde: Så langt jeg kjenner til, er regelverket slik at man innhenter fra kjøper ...

Erik Skutle (H): Ja, men det er et veldig enkelt spørsmål: Er det den eneste formen for dokumentasjon på hva skipene skulle brukes til, en egenerklæring?

Harald Sunde: Ja, så langt jeg kjenner til.

Erik Skutle (H): Ok, jeg skjønner.

Til Diesen: Er det også vanlig praksis fra tidligere avhendinger at det er en egenerklæring som er den eneste dokumentasjonen på hva materiellet skal brukes til?

Sverre Diesen: Det vet jeg rett og slett ikke, fordi jeg har ikke vært involvert i noen avhendingsprosesser i det hele tatt, utover det som skjedde da Forsvaret solgte materielle på auksjon.

Erik Skutle (H): Ok, takk.

Siste spørsmål: Sett i ettertid er det helt åpenbart at man burde gjort en større gransking av dette selskapet, CAS Global. Det fremstår som helt åpenbart. Hvem hadde ansvaret for å gjøre nettopp det og å gå utover egenerklæringen for å sjekke om dette selskapet bare var tull, eller om det var et seriøst selskap? Lå det ansvaret hos Utenriks-

departementets eksportkontrollkontor, eller lå dette ansvaret i Forsvarets organisasjon?

Harald Sunde: Merkantil er det Forsvaret som er selger. Så gransking av en kjøper må ligge hos Forsvaret, og så er det dokumentasjonen som er en dokumentasjon for behandling og vurdering i de to departementer.

Erik Skutle (H): Ok, takk.

Møtelederen: Michael Tetzschner, vær så god.

Michael Tetzschner (H): Jeg forsto på Sunde at man måtte forstå denne svikten i disse salgsrutinene fordi man hadde så mye annet å gjøre – man skulle ha orden på de økonomiske rapporteringslinjene, for ellers ville man få Riksrevisjonen her i Oslo etter seg. Er det noen motsetning mellom å ha orden i den ene delen av butikken og ikke i den andre?

Jeg vil også spørre om hvilket organisasjonsmessig syn som ligger i at i en omstillingsfase behøver man ikke dokumentere, eller det er vanskelig å dokumentere. Veldig mange fra privat virksomhet vet jo nettopp at omstilling er muligheten til å gå gjennom sine rutiner på nytt, sine fullmaktskart. Det vil være det spørsmålet nå toner ut med: Hvem mener Sunde er den nærmeste til å føre tilsyn med FLO som etat?

Harald Sunde: FLO er jo ingen egen etat. Det er en organisasjon, en avdeling i Forsvaret og underligger forsvarssjefens rolle og ansvar.

Michael Tetzschner (H): Hvem fører det nærmeste tilsynet? Det er forsvarssjefen?

Harald Sunde: Det er forsvarssjefen, selvfølgelig.

Michael Tetzschner (H): Hva vil du si om din egen oppfyllelse av tilsynsplikten her?

Harald Sunde: Vi gjorde, og jeg gjorde, svært mye for å få en forsvarlig forvaltning i Forsvaret. Det var et hovedfokus i ledergruppen, gjennom tiltak, gjennom revisjon av regler og instruksjer, og knyttet spesifikt til avhendingen var det at dette ble en månedlig kontroll om et månedlig tema på koordineringsmøtene.

Michael Tetzschner (H): Hva vil du si om din egen oppfyllelse av tilsynsplikten?

Harald Sunde: Jeg gjorde mye i tilsyn knyttet til FLO.

Michael Tetzschner (H): Jeg tror vi gir oss der.

Møtelederen: Hans Fredrik Grøvan, vær så god.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Jeg har to spørsmål, et til Sunde og et til Diesen.

Med bakgrunn i spørsmålet i sted om i hvilken grad

statsråden ble informert, er det ikke litt underlig, med bakgrunn i den integrerte strategiske ledelse som er etablert, at du som forsvarssjef ikke kjenner til om statsråden ble informert om salget, og om måten dette salget skulle foregå på?

Harald Sunde: Jeg svarte på det tidligere spørsmålet, og jeg kjenner ikke til når, hvilken metode, hva og hvorledes statsråden ble orientert spesifikt knyttet til dette salget. Men Forsvarsdepartementet var jo hele tiden orientert gjennom det faktum at de deltok på disse månedlige koordineringsmøtene.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Et spørsmål til Diesen til den omorganiseringen som nå er foreslått, som medfører etablering av en egen materielletat: Hvordan vurderer du det grepet, hvor man tar en virksomhet ut av hendene på forsvarssjefen og legger det til en egen virksomhet i departementet, i forhold til de påståtte regelbruddene som nå er avslørt og kommet fram i dagslys? Er det en sammenheng her, eller henger ikke dette i hop i det hele tatt?

Sverre Diesen: Nei, her er det ingen sammenheng, og det bekreftes av det faktum at dette er et ønske som har vært fremme fra deler av departementets embetsverk mye lenger tilbake i tid enn denne saken går. Så det har ikke noe med hverandre å gjøre. Det har mer å gjøre med at det i deler av departementets embetsverk er en grunnleggende mistillit til Forsvarets evne til å styre både penger og materiell, og hvor man ser det som ønskelig at man derfor nær sagt deler opp Forsvaret i mindre grupper og etater som så kan styres direkte fra departementet.

Møtelederen: Per Olaf Lundteigen, vær så god.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Sunde, du sa at «Horten» ble malt om i sivile farger. Var den fargen tilfeldigvis blå?

Harald Sunde: Jeg så ikke «Horten» etter ommalning, men det som er viktig her, er at både MTB-ene og «Horten» – det hersker ingen tvil om at dette var militære, bevåpnede fartøyer, og så ble de demilitarisert og malt om i sivile farger ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Ja, blå.

Harald Sunde: ..., og denne prosessen var godkjent av Utenriksdepartementet.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så vidt jeg vet, er blåfarge fargen til Nigerias kystverk. Stemmer det?

Harald Sunde: Det har jeg ingen kunnskaper om.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Det neste var at KNM «Horten» ble holdt tilbake i Storbritannia, og så vidt jeg vet, ble det holdt tilbake fem måneder etter Dagbladets avsløring omkring hva som skjedde. Forklar hvorfor ikke noen i Forsvarsdepartementet reagerte på at her var det

holdt tilbake. Dagbladet skrev det, og det skjedde ingen ting. Hvordan kan slikt skje?

Harald Sunde: «Horten» ble solgt til CAS Global.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Og holdt tilbake.

Harald Sunde: Og det var britiske tollmyndigheter som stilte spørsmålet, fordi CAS Global er et britisk firma som ønsket å selge dette fartøyet videre uten klarering.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Takk.

Møtelederen: Vi har litt ekstra tid, så jeg har tegnet meg selv.

Michael Tetzschner overtok her som møteleder.

Møtelederen: Martin Kolberg, vær så god.

Martin Kolberg (A): Til dere begge: Jeg vil bare gjøre denne betraktningen, og selv om jeg skal være forsiktig med å gå utenfor reglementet, vil jeg bare si at dere henviser til FLO og alle omorganiseringene der. Stortinget er godt kjent med det, men jeg vil minne de to generaler om at FLO har vært til gransking her – også på innkjøpssiden – så sent som i forrige stortingsperiode i en ikke ubetydelig sak. Så helt blankt ark er det ikke, heller ikke på innkjøpssiden. Dere kjenner den saken veldig godt, og jeg behøver ikke gå inn i den. Jeg vil bare ha sagt det ettersom særlig Sunde legger veldig vekt på omorganisering og den store jobben som FLO ellers gjør. Det slutter Stortinget seg til, men det er nødvendig å gjøre denne markeringen, på grunn av din intensitet i forhold til FLO.

Så vil jeg si følgende, når jeg har hørt på hele høringen av dere to nå: Jeg tror ikke det er noen som protesterer på at her er regelverket brutt, og det har også Sunde sagt veldig tydelig, og du har også brukt uttrykket «beklager» – veldig grove brudd og «beklager». Så det er allerede en stor enighet mellom tidligere forsvarssjefer og kontrollkomiteen om bakgrunnen for denne saken.

Men allikevel gjenstår det en del ting som det ikke svares klart på. Det er det faktum at det er sagt flere ganger spesielt fra Sundes side at jo, dette kunne på en måte gå an, for skipene var demilitarisert, de skulle gå under britisk flagg og med britisk mannskap og under britiske regler. Kan det i det hele tatt stå til troende, Sunde? Når vi vet at det var nigeriansk militært personell som var på befaring, som ønsket å kjøpe disse skipene, og som fikk dem som sagt malt om i sine farger – det er nå så – men tror du at de kjøper disse skipene for at de skal være sivile brukere på den nigerianske kyst? Er det noen som tror på det? Hvordan kunne det militære systemet i Norge tro på en slik historie, når man attpåtil nå i ettertid vet at man ikke gjorde noen undersøkelser om det britiske selskapet, som var et postkasseselskap på en campingplass, som er en oppsummeringsadresse for en masse meget spesielle selskaper, og hvor nigerianske myndigheter har store eier-

interesser, og britiske myndigheter advarer norske myndigheter mot dette? Allikevel er det ingen som reagerer, og ingen som åpenbart forteller daværende forsvarssjef Sunde sannheten. Hvilke tanker er det du gjør deg om dette?

Harald Sunde: Dette viser jo nettopp det jeg var inne på, at det her foreligger alvorlige brudd. Dette er også opplysninger som kommer frem i ettertid. Erfaringen og lærdommen er jo allerede tatt inn i instruksjonen med endrete §§ 4 og 5. Men det beste og det sikreste er å ikke avhende militært materiell.

Martin Kolberg (A): Vi skal ikke gå veldig mye videre. Flere av mine kolleger skal få ordet. Men hør, Sunde: Oppriktig talt, er du blitt lurt, eller er dette en bevisst systemfeil for å bli kvitt båtene?

Harald Sunde: Jeg kan ikke svare konkret på det spørsmålet. Det må ...

Martin Kolberg (A): Det syns jeg du burde. Du har vært en topp embetsmann, og jeg syns du burde kunne gi uttrykk for i hvert fall dine personlige meninger i det spørsmålet. Er du blitt lurt, eller er det en systemfeil? Det trenger Stortinget å få vite.

Harald Sunde: Jeg er meget skuffet over at de opplysningene som nå er kommet frem, ikke kom frem til meg som forsvarssjef.

Martin Kolberg (A): En gang til da – og for siste gang: Vi har oppfattet at du ikke har fått den beskjeden, og vi tror deg på det.

Harald Sunde: Ja.

Martin Kolberg (A): Vi tror deg på at du ikke visste det. Men ble du da lurt, eller er det en systemfeil?

Harald Sunde: Jeg vet ikke om jeg er lurt. Det er et system som er laget slik at disse båtene merkantilt og prosessuelt skal avhendes, og så har disse opplysningene ikke kommet frem i systemet.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Det kan være en annen forklaring. Dette kan umulig ha skjedd uten at Utenriksdepartementets politiske ledelse og Forsvarsdepartementets politiske ledelse har vært involvert. Jeg kan ikke forstå det annerledes.

Har du blitt politisk overstyrt i denne saken?

Harald Sunde: Jeg har aldri fått noen instruksjoner vedrørende avhending av disse fartøyene. Det har vært en stor iver i Forsvarsdepartementet for at salget skulle finne sted, slik at man fikk kontanter i kassen.

Martin Kolberg overtok her igjen som møteleder.

Møtelederen: Da registrerer jeg ikke flere på vår side av bordet. Dere har nå til slutt muligheten til å si det dere ønsker å si hvis det er noe dere ikke er spurt om, og som dere ønsker å snakke om, eller i det hele tatt kommentere det som har foregått.

Vi begynner med Sunde.

Harald Sunde: Jeg har ingen kommentarer. Det som jeg har kunnskap om, har jeg fortalt. Det har kommet frem under høringen.

Sverre Diesen: Jeg har heller ingenting å tilføye.

Møtelederen: Nei.

Da er denne delen av høringen over, og jeg sier tusen takk til de to tidligere forsvarssjefene våre, Diesen og Sunde. Da er det pause fram til kl. 10.35.

Høringen ble avbrutt kl. 10.13.

Høringen ble gjenopptatt kl. 10.35.

*Høring med Forsvaret v/ forsvarssjef admiral
Haakon Bruun-Hanssen,
med sjef for Forsvarsstaben generalløytnant
Erik Gustavson og med
Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO)
v/ sjef FLO administrerende direktør Petter Jansen
og v/ sjef Planavdeling FLO Stab Suzanne Malmberg
Amundsen*

Møtelederen: Da fortsetter vi denne åpne høringen i Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité.

Nå har jeg gleden av å ønske velkommen vår nåværende forsvarssjef, admiral Haakon Bruun-Hanssen og sjef for Forsvarets logistikkorganisasjon, administrerende direktør Petter Jansen. Hjertelig velkommen til dere begge to!

Komiteen har anmodet forsvarssjefen om å ta med sjef for forsvarsstaben, generalløytnant Erik Gustavson. Velkommen også til deg, Gustavson!

Komiteen har videre anmodet sjef FLO om at personell fra salgs- og administrasjonsseksjonen, SAS, skulle delta under høringen. Han har tatt med seg sjef for planavdelingen, FLO stab, Suzanne Malmberg Amundsen, som også stiller som bisitter for forsvarssjefen. Velkommen til deg, Amundsen!

Så er det velkommen også til kontreadmiral Ketil Olsen, som er bisitter for forsvarssjefen, og stabssjef FLO brigader Henry Lindbak. Velkommen også til deg!

Jeg tror dere nå kanskje har hørt formalitetene, men jeg har en forpliktelse til å gjenta det. Først skal Bruun-Hanssen og deretter Petter Jansen ha en innledning på 5 minutter hver, så går vi over til utspørringen, der sakens ordfører, som er Helge Thorheim fra Fremskrittspartiet, har 10 minutter til disposisjon og partiene 5 minutter hver. Deretter er det en oppsummeringsrunde, og dere får ordet

til slutt til å kommentere det som har foregått i deres sekvens av høringen.

Jeg stresser alltid med det tekniske. Det er viktig å bruke av/på-knappen på grunn av sending. Så gjør jeg oppmerksom på det som jeg plikter å gjøre oppmerksom på i henhold til Stortingets forretningsorden, at hvis dere føler at de spørsmålene som blir stilt, krever at dere svarer fyllestgjørende, men at dere da må gi hemmelige eller fortrolige opplysninger, skal dere selvsagt ikke gjøre det. Men dere skal gjøre oppmerksom på at dere sitter med hemmelige opplysninger, slik at komiteen kan gjøre en vurdering av om det er nødvendig å lukke høringen for eventuelt å komme fram til den siden av saken.

Det er vel det som er nødvendig å si, så da gir jeg ordet til vår nåværende forsvarssjef. Bruun-Hanssen, vær så god.

Haakon Bruun-Hanssen: La meg innlede med å takke komiteen for denne anledningen til å redegjøre nærmere for Forsvarets rolle ved avhending av tidligere marinefartøy. General Harald Sunde har allerede innledet med å presisere fakta rundt salget av de enkelte fartøy, så det vil jeg ikke gjenta.

På spørsmål fra komiteen om regelverk er fulgt, og om det har vært forsvarlig saksbehandling, er det min vurdering at det har vært mangler både når det gjelder oppfølging av regelverk og forsvarlig saksbehandling i flere av de nevnte fartøysalgene. Salgsprotokoller er ikke ført for disse salgene, slik normalinstruksen krever. Manglende dokumentasjon rundt salget av «Titran» gjør det sannsynlig at både normalinstruksen og eksportkontrollreglene er brutt i forbindelse med dette salget. Saksbehandling og dokumentasjon knyttet til avhendingen av fartøyene har ikke vært god nok. PwC-rapporten av 31. oktober gir detaljene for den mangelfullt forsvarlige forvaltningen. De vurderingene og konklusjonene som er gitt av PwC i denne rapporten, støttes og danner grunnlag for de tiltakene Forsvaret har iverksatt etter det.

Et av spørsmålene er om varsellampene blinket. For meg blinket varsellampene i denne saken da FLO ikke kunne finne dokumentasjon på salg av «Titran» i juni 2014. Sjef FLO engasjerte da PwC til å gjennomgå alle forhold knyttet til avhending av fartøyene med henblikk på å kartlegge forvaltningsmessige brudd, eventuelle brudd på regelverk og eventuelle misligheter. Konklusjonene fra PwC-rapporten peker i to viktige retninger: Krav til forsvarlig forvaltning og dokumentasjon må følges bedre opp, og ledelsens involvering må være tydeligere.

Basert på anbefalingene i PwC-rapporten av 31. oktober har jeg bedt Forsvarets logistikkorganisasjon lage en plan for å iverksette de tiltak PwC anbefaler, knyttet til salg og avhending i Forsvaret. Planen dekker alle de tiltak som PwC påpeker, samt de innstramninger Forsvarsdepartementet har gjort overfor forsvarssjefen med hensyn til delegering av myndighet. Planen omfatter også en tydelig prosessbeskrivelse for avhending, med klart definerte myndigheter i hver del av prosessen. Gjennomføringen av disse tiltakene følges opp månedlig av meg, men de er nå alle utført. Forsvarets interne revisjon har fått i oppdrag

til høsten å gjennomgå alle tiltakene for å sikre at de er implementert i Forsvarets organisasjon, og at den ønskede effekten er oppnådd gjennom tiltakene.

Sjef FLO har i tillegg gjennomført en intern omorganisering, slik at avhending nå ligger i sjefens stab. Slik sikrer han seg bedre involvering fra toppledelsen.

Forsvaret og Utenriksdepartementet har i samarbeid utarbeidet nye rutiner for avklaring av ansvarsforhold og mer detaljert beskrivelse av informasjonen som Forsvaret skal fremskaffe og kontrollere i forbindelse med eksport av forsvarsmateriell. Auksjoner av materiell med militært utseende er satt på hold inntil videre.

Forsvarssjefens internrevisjon har gjennomgått alle funnene i PwC-rapporten og kommet med en anbefaling om ytterligere undersøkelser knyttet til salget av «Titran» samt ytterligere undersøkelser med hensyn til mulig mislighold. Dette forholdet ble fulgt opp av Forsvarsdepartementets internrevisjon, og Forsvarsdepartementet ga et nytt oppdrag til PwC om å undersøke dette nærmere. Verken Forsvarsdepartementets internrevisjon eller PwC-rapporten av 20. mars konkluderer med at mislighold har funnet sted, men rapportene er oversendt Økokrim for videre etterforskning.

PwC-rapporten av 20. mars 2015 påpeker mangelfull saksbehandling og dokumentasjon i flere saker der avhendingsseksjonen og saksbehandleren er involvert. De forhold som er avdekket, krever ikke ytterligere tiltak ut over de som allerede er iverksatt etter anbefaling av den første PwC-rapporten.

For øvrig er Forsvaret ikke gitt anledning til kontradiksjon på PwC-rapporten av 20. mars. Flere faktaopplysninger er ikke satt i kontekst, og Forsvaret er uenig i en del av konklusjonene.

Som forsvarssjef tar jeg opplysningene fra begge disse PwC-rapportene alvorlig, og vil sørge for at vedtatte tiltak følges nøye opp i tiden fremover. Med det avslutter jeg min innledning og stiller meg åpen for spørsmål fra komiteen.

Møtelederen: Da sier vi takk til vår forsvarssjef, og vi går til sjef for FLO, Petter Jansen. Vær så god.

Petter Jansen: Da vil jeg takke for invitasjonen hit til komiteen.

Forsvarets logistikkorganisasjon er en driftsenhet direkte underlagt forsvarssjefen. Som sjef for denne enheten er jeg tillagt ansvaret for å foreta avhending av det materiellet som besluttes avhendet. Oppdragene om avhending av fartøyene det er snakk om, får jeg direkte fra Forsvarsdepartementet. Saksbehandlingen av salgene har ikke vært god nok, det er hevet over enhver tvil. Det er enkelte forhold rundt saksbehandlingen jeg ikke er fornøyd med, og hvis jeg skal nevne de tre mest sentrale, er det første de merkantile forhold knyttet til salget av KV «Titran», som er ett av de ti fartøyene vi nå snakker om. Her mangler salgskontrakt, og det er valgt megler uten at anbudsreglene har vært fulgt. Dette er kritikkverdige.

Punkt to: Det burde vært gjort ytterligere undersøkelser i forbindelse med salget av fartøy til CAS Global.

Punkt tre: Lokal ledelse i FLO har hatt for dårlig admi-

nistrativ kontroll og oppfølging spesielt av en ansatt som har vært veldig sentral i disse sakene.

På generell basis har også arkiveringen vært for dårlig ved at all dokumentasjon knyttet til avhending ikke har vært tilfredsstillende arkivert. Det kommer klart fram i PwC 1-rapporten, som jeg kaller den.

Som sjef FLO beklager jeg disse forholdene. Det er mitt ansvar, og jeg ser alvorlig på denne saken. Fra jeg ble sjef i FLO sent på året i 2011, har jeg jevnlig utført resultatoppfølgingssamtaler med mine divisjonssjefer. Jeg har frem til sommeren 2014 hatt syv slike oppfølgingssamtaler med den aktuelle divisjonssjefen som har hatt avhending som en del av sin portefølje. Han rapporterte på direkte spørsmål om avhending at det ikke har vært knyttet noen problemer til kvaliteten eller fremdriften av salgsprosessen. En konsekvens av denne mangelfulle oppfølgingen er at per dags dato er det ingen av de tidligere sjefene som har lederoppgaver i denne strukturen.

Da Dagbladet begynte å etterspørre informasjon om «Titran» i midten av juni i fjor, ble jeg oppmerksom på at FLO hadde problemer med å fremskaffe den nødvendige dokumentasjonen. Det var første gangen jeg ble kjent med dette. Jeg ba da om en redegjørelse fra divisjonssjefen og hans nestkommanderende. Forsvarssjefen varslet jeg ganske omgående, dette var i juni i fjor. I begynnelsen av juli besluttet jeg å foreta en ekstern gjennomgang av sakskomplekset. Granskningen, som utelukkende dekket saksbehandlingen i FLO, ble iverksatt i begynnelsen av august 2014, rett over ferien.

Samtidig som den eksterne granskningen pågikk, ble det også igangsatt internt arbeid med det formål å forbedre prosedyrene, malverket og konsentrasjonen i ledelsen i denne linjen når det gjelder denne problemstillingen. Forsvarssjefens internrevisjon og avdeling for administrativ kontroll i forsvarsstaben som kontrollerer eventuelle personlige misligheter i lederlinjen, ble også umiddelbart involvert i saken.

Basert på den eksterne gjennomgangen og vårt eget arbeid har FLO iverksatt i underkant av 30 tiltak inklusiv PwCs anbefalinger. Disse tiltakene dekker funnene fra både det jeg kaller PwC 1-rapporten og PwC 2-rapporten, som kom senere. Dette har vi iverksatt for å styrke kvaliteten i saksbehandlingen. For å sikre at tiltakene gjennomføres og at det er en god ledelsesmessig oppfølging, har jeg nå knyttet avhendingsseksjonen direkte til min egen stab, ikke til den divisjonen den har ligget til tidligere. Den er flyttet til min egen stab.

Dessuten har jeg utnevnt en erfaren statsautorisert revisor, som ikke har hatt noe med disse sakene å gjøre i forkant, som leder for denne seksjonen og oppfølgingen av dette arbeidet.

Per dags dato er det som sagt i underkant av 30 tiltak knyttet til kvalitetsforbedringene av arbeidsprosessene, forbedringene av arkiveringsrutiner, og vi har også forbedret spillereglene mot departementet når det gjelder «catch-all»-informasjon, som er sentralt i denne saken.

Med disse tiltak og skifte av ledelse er det min oppfatning at vi p.t. har en kvalitet på dette arbeidet som er

langt bedre enn den har vært tidligere. Det er kort min orientering.

Møtelederen: Vi sier takk også til Petter Jansen, og vi starter utspørringen. Da er det som sagt sakens ordfører, Helge Thorheim fra Fremskrittspartiet, som har 10 minutter. Vær så god.

Helge Thorheim (FrP): Takk for det. Jeg vil først starte med admiral Haakon Bruun-Hanssen.

Du tiltrådte som forsvarssjef 19. november, altså like før det siste skipet som vi snakker om, «Titran», ble solgt til Afrikas største våpenhandler. Ble du kjent med dette salget, og var du innforstått med at dette kunne dreie seg om et salg til en våpenhandler i Afrika?

Haakon Bruun-Hanssen: Den eneste informasjonen jeg fikk, var vel – like etter at jeg hadde tiltrådt – informasjon om at «Titran» var solgt, ikke noe utover det.

Helge Thorheim (FrP): Så det var etter at det ble solgt at du fikk informasjon om at det var avhendet?

Haakon Bruun-Hanssen: Ja, det er helt korrekt.

Helge Thorheim (FrP): Før du ble forsvarssjef hadde du stilling som generalinspektør for Sjøforsvaret – så vidt jeg kjenner til. Jeg regner med at når man opererer innenfor Sjøforsvaret på det nivået, vet man ganske mye om de våpensystemer man disponerer. Var du kjent med at MTB-ene var solgt til et selskap som heter CAS Global, og som viser seg bare å være et stråselsselskap for et nigeriansk sikkerhetsselskap. Var du kjent med – altså i egenkap av GIS i dette tilfellet – at disse ble solgt på denne måten?

Haakon Bruun-Hanssen: Nei, det var jeg ikke. Jeg var generalinspektør mellom 2008 og 2011. I perioden 2011 til november 2013 var jeg sjef for det operative hovedkvarter. Dette foregikk mens jeg var i Bodø og ikke var sjef for Sjøforsvaret.

Helge Thorheim (FrP): Så mens du var sjef i Bodø – for operativt hovedkvarter – var det ikke et samtaletema at nå går det ut en viktig del av vår maritime flåte, den avhendes? Man var ikke så inngående interessert i det?

Haakon Bruun-Hanssen: Nei, disse fartøyene ble avhendet flere år tidligere og inngikk ikke i den operative strukturen i Forsvaret.

Helge Thorheim (FrP): Det er konstatert at KNM «Horten» ble liggende en god stund til kai i England. Dette ble jo etter hvert kjent. Tok Forsvaret noe initiativ, ved deg selv eller andre i din organisasjon, for å prøve å få båten tilbake? I den perioden var det jo kjent at Forsvaret og Utenriksdepartementet på en måte hadde blitt lurt av CAS Global.

Haakon Bruun-Hanssen: Vi tok ikke noe initiativ. Det var vurderinger av, både i Forsvaret og meg bekjent også i Forsvarsdepartementet, hvilke muligheter som forelå. Fartøyet var allerede solgt. Eierskapet var gått over til CAS Global. Det er ikke et krigsfartøy, så det er ingen klausul i kontraktene som tilsier at det skal godkjennes av Norge ved et videresalg. Så mulighetene våre var ikke til stede, slik vi vurderte det. Eierskapet var allerede gått over.

Helge Thorheim (FrP): Man har fått kjennskap til at det lå en del forutsetninger for dette salget – det skulle registreres i England, det skulle være under britisk jurisdiksjon, og man har sett på i historikken med MTB-ene, som for av gårde. CAS Global hadde på ingen måte fulgt opp det de skulle gjøre, altså det vil si registrere det i England. Ingen hadde vært i nærheten av det. Ville det ikke da vært interessant i alle fall å prøve å holde tilbake det skipet vårt da de heller ikke fulgte opp det som var tenkt?

Haakon Bruun-Hanssen: Mitt poeng er at vi hadde ingen myndighet til å gjøre det. Det er ingen kontrakt eller klausuler i kontrakten som gir oss den myndigheten, slik det er når vi selger et krigsfartøy.

Helge Thorheim (FrP): Én ting er klausuler i kontrakten, men dette er en svær sak som også er en stor utenrikspolitisk sak. Vi har jo veldig god kontakt med våre britiske venner. Var det heller ikke et ønske om å gjøre noe med dette? Da er vi inne på kulturell holdning. Dette har vært et viktig skip for oss, som vi for så vidt ikke har bruk for lenger. Og vi har dette som har vært så mye omtalt, ECO-WAS-statene. Tre av disse er på våpenembargolisten, selv om KNM «Horten» for så vidt var rensert, for å si det sånn. Vi har sett historikken. Jeg er overrasket over at det heller ikke var et ønske om å se nærmere på dette. Slik jeg forstår det, var det ikke det.

Haakon Bruun-Hanssen: Sett fra mitt ståsted er det viktig å erkjenne forskjellen mellom et fartøy som er klassifisert som et krigsfartøy, som vi ikke kan selge uten eksportlisens, og et som ikke er det. I denne eksportlisensen kan fartøy ikke videreselges uten godkjenning fra norske myndigheter. Da står det på liste I i henhold til eksportkontrollloven i Utenriksdepartementet. Et fartøy som ikke står på liste I, anses ikke som et krigsfartøy. Det kan altså selges sivilt. «Catch all»-paragrafen sier like fullt at når vi da selger det, må vi forvise oss om at dette ikke selges til militære formål eller til stater som er i krig, hvor krig truer eller hvor det er borgerkrig. Det er en engangsvurdering, og vi kan ikke gjøre den om i etterkant. Hvis det blir videresolgt, har ikke vi noen myndighet overfor nye eiere fra en annen nasjon.

Helge Thorheim (FrP): Greit. Jeg merker meg det svaret, Bruun-Hanssen.

Jeg vil litt over til FLO. I 2012 kom det en litt sjokkartet melding, kanskje, fra tollvesenet. Jeg må virkelig berømme Toll- og avgiftsdirektoratet for deres handlemåte, for at de har vært så klare og raske, og den gode kom-

munikasjonen de har hatt med tilsvarende britiske myndigheter – det var derfra det kom først, og tollvesenet gikk videre med dette.

Det som bekymrer meg, er at det synes som om man har sett bort fra det. FLO er orientert, Forsvarsstaben er, så vidt jeg vet, orientert, UD er orientert og da, Petter Jansen, ønsker jeg at du skal fortelle litt om hva som skjedde da man fikk henvendelsen fra tollvesenet.

Petter Jansen: Litt av problemstillingen knyttet til lederlinjen her, er at den ikke alltid har vært fulgt. Det betyr i praksis at denne henvendelsen fra tollvesenet kom direkte til saksbehandler tre-fire nivåer under meg og fire-fem nivåer under Forsvarssjefen. Vi var altså ikke direkte kontaktet som en etat, men den gikk til saksbehandler. Det betyr i praksis at lederlinjens ansvar for å følge opp at ting foregår forskriftsmessig og informeres ordentlig, har vi hatt et problem med i denne saken knyttet til akkurat den henvendelsen du nå nevner.

Helge Thorheim (FrP): Kan Erik Gustavson si litt om dette? Var du kjent med at Toll- og avgiftsdirektoratet kom med en klar advarsel her på bakgrunn av britiske myndigheters advarsel?

Erik Gustavson: Jeg tiltrådte stillingen min først 10. januar 2014, og var ikke kjent med at Forsvarsstaben på det tidspunkt hadde fått noen informasjon fra Toll- og avgiftsdirektoratet.

Helge Thorheim (FrP): Ok. Hvis vi går litt tilbake, var ikke du der, så vidt jeg forstår, men likevel: Jeg går ut fra at dere har pratet en del om denne saken, i og med at den har fått den oppmerksomheten den har. Er du, Gustavson, kjent med da man hadde møter i Forsvarsstaben – og jeg antar at dere har hatt anledning til å gå litt tilbake i referatene fra disse også – om CAS Global har vært diskusjonstema?

Erik Gustavson: CAS Global har ikke vært diskusjonstema som sådan, annet enn at det har vært informert om at CAS Global har vært kjøper, i de møtene som har vært i Forsvarsstaben – ut fra de referatene jeg har sett.

Helge Thorheim (FrP): Har du heller ikke sett noe om at man har stilt spørsmål ved hva slags selskap dette er?

Erik Gustavson: Ikke ut fra de referatene jeg har lest knyttet til saken.

Helge Thorheim (FrP): Litt tilbake til Petter Jansen da: Jeg finner det veldig eiendommelig at internrevisjonen ikke har fanget opp en del av dette som nå har skjedd. Vi har vel sett at rutiner har vært brukbare når det gjelder anskaffelse av materiell, men at de har vært mangelfulle når det gjelder avhending.

Hvorfor har man ikke reagert på det som har skjedd i selve den merkantile håndteringen? – Det er det ene.

Det andre: Kan du si litt om disse besøkene på Haakonssvern? Det er veldig eiendommelig når det kommer

representanter – tre stykker på veldig høyt nivå – fra Nigeria for å se på båter som skal selges. Det er ikke i samsvar med det man trodde båtene skulle brukes til og hvem som skulle bruke dem.

Petter Jansen: Når det gjelder den merkantile prosessen, er det en betydelig kritikk vi må ta i FLO med hensyn til å undersøke kjøper og kjøpers identitet. I næringslivet for øvrig pleier vi normalt å ha en del krav som vi sjekker ut, bl.a. formålet med selskapet som kjøper. Vi vil gjerne ha reviderte regnskaper, vi vil gjerne ha informasjon om sentrale eiere eller personer i selskapet og annen åpen informasjon som er nødvendig for å vurdere pålitelighet, troverdighet og godhet hos kjøper. Dette har jo PwC 1-rapporten synliggjort veldig klart at vi ikke har på plass. Det er et av de tiltakene som forsvarssjefen nå nevnte at Suzanne og jeg har satt på plass. Alle disse formalitetene må tilfredsstilles og informasjonen må skaffes før vi sender dette til UD. Dette synes jeg er et av de viktigste læringspunktene, slik at vi ikke tar beslutninger om å selge til selskaper vi er utrygge på.

Når det gjelder besøk på Haakonssvern, vil jeg svare på en slik måte: Dette er jo salg. I henhold til normalinstruksen skal vi få høyest mulig sum, slik forrige forsvarssjef nevnte, og en av de mekanismene man da bruker, er naturligvis å legge det ut i markedet gjennom en markedspresentasjon av produktet. Det har vi gjort her. Og det er flere som har vært på besøk, ikke bare fra Nigeria, men fra andre land, for å vise sin interesse for fartøyene og vurdere hvorvidt de kom til å kjøpe disse fartøyene til en riktig pris. Det er en del av salgsprosessen som jeg er ansvarlig for i henhold til normalinstruksen.

Selve besøkene på Haakonssvern som sådanne har ikke jeg noe direkte med. Det er det sjefen for Sjøforsvaret som har ansvaret for. Jeg har ansvaret for å vise fartøyene for, eventuelt, interessenter i markedet.

Møtelederen: Jeg tillater et spørsmål til.

Helge Thorheim (FrP): Men FLO er jo en del av Forsvarets organisasjon. Og her har det vært bedrytet at CAS Global, det er et britisk selskap, båtene skal registreres der, og de skal seile under britisk jurisdiksjon. De skal for så vidt seile i ECOWAS-området, men dette skal være britisk. Hvem som helst kan gå og google på de navnene som er oppgitt, som vi til slutt fikk av forsvarsministeren. Det har jeg også gjort, og det er veldig lett å se hvem det er som var der. Og når da den nærmeste rådgiveren til presidenten er der, og til og med flåtesjefen til han – ja, rett og slett banditten fra Nigeria, som nå har båtene, pluss sjefen for kystverket, møter på Haakonssvern, burde det ikke da ringe en bjelle? Eller var det slik at man var uinteressert i hvem disse folkene var?

Petter Jansen: Jeg tror det svaret jeg ga i sted, dekker det jeg har tenkt å si, for i dette tilfellet burde vi ha sjekket opp godheten i CAS Global på en bedre måte. Det er et av de funnene vi har sett i PwC, og som jeg tar kritikk for. Det er ikke gjort på en tilfredsstillende, god nok

og jeg vil kalle det tilstrekkelig måte, slik at der har vi et forbedringspotensial.

Helge Thorheim (FrP): Takk, leder.

Møtelederen: Takk, da går vi videre, og da er det Arbeiderpartiet og Gunvor Eldegard – 5 minutter.

Gunvor Eldegard (A): Først eit spørsmål som går både til Bruun-Hanssen og Jansen. De seier at i juni 2014, det var da de oppdaga alt, og etter det har de gjort veldig mange tiltak. Betyr det at dersom ikkje Dagbladet hadde avslørt dette, hadde det ikkje vorte oppdaga, og ingen tiltak ville vore iverksette per i dag?

Haakon Bruun-Hanssen: Det blir jo nesten spekulasjon. Jeg har et system som heter Forsvarssjefens internrevisjon, som kontrollerer underavdelingene i Forsvaret. Jeg har ikke hatt noe, og min forgjenger har ikke hatt noe, på avhendingsdelen i FLO i de siste fire årene. Om jeg hadde planlagt det i de neste to eller tre årene, er ikke godt å si. Hadde det vært en internrevisjon, hadde den kunnet avdekke noe, i hvert fall det forvaltningsmessige.

Petter Jansen: Jeg har lyst til å svare veldig direkte på det med å si at det var Dagbladet som gjorde at jeg ble oppmerksom på disse faktiske forholdene. Som jeg sa innledningsvis, hadde jeg tatt opp dette i resultatoppfølgingssamtale syv ganger med divisjonssjefen som hadde ansvar, uten å få – kall det en riktig situasjonsbeskrivelse om hvordan dette så ut.

Gunvor Eldegard (A): Takk. Men i førre sekvens – de hørde kanskje på det – refererte eg til side 33 i PwC-rapporten, der dei intervjuar ein tilsett i seksjon for avhending og sal. Han seier at til og med ambassadøren frå Nigeria vart invitert til Noreg for å sjå på MTB-ane. Dette var klarert på høgaste hald i FD, seier han her. Då er det jo litt rart, synest eg – dersom det er klarert i Forsvarsdepartementet – at ingen imellom har visst om det. Kan de forklara meg det?

Haakon Bruun-Hanssen: Jeg vil understreke det som sjef FLO påpeker, at i denne salgsprosessen er det offentlig kunngjøring, og vi lar alle som er interessert, få besiktige produktet. Det er ikke det samme som at vi selger til dem. Den informasjonen jeg sitter med, og som utskriftene fra loggen på Haakonsvern viser, er at i de tilfellene det var ambassadører fra Nigeria, gjaldt det besiktigelse av «Hessa», «Vigra» og «Titran» sommeren 2012. Det andre besøket, ut fra loggen, er de tre herrer fra Nigeria som ble nevnt som er angitt å være ansatt hos CAS Global, og som knytter seg til MTB-ene.

Gunvor Eldegard (A): Eg kan tenkja meg å stilla fleire spørsmål til Jansen. For det er jo avdekt, og veldig alvorleg – og du har sagt at no har du retta opp i rutinar og slike ting. Men det er ikkje berre dårlege rutinar, det er dokument som er makulerte, det er e-postar som

er sletta. Det er ikkje berre dårlege rutinar, det er ekstremt alvorlege hendingar i så viktige ting. Og då lurer eg på: Sånn som eg har lese det ut av rapporten, var det ei veldig lita avdeling som hadde ansvar for den avhendinga, og utan, tydelegvis, noka særlig oppfølging og kontroll av ei slik avdeling. Korleis tenkjer du om den organiseringa?

Petter Jansen: Nå i etterkant kan jeg jo si at den har vært altfor dårlig. Det har fått lov til å utvikle seg en kultur – og jeg vil kalle det en ikke tilstrekkelig administrativ ferdighet i å følge opp dette. Så den kritikken, den tar jeg, Eldegard, det er mitt ansvar å sikre at dette nå bringes i orden, og der har vi tatt det jeg vil kalle meget relevante grep.

Gunvor Eldegard (A): Til Bruun-Hanssen: Sjølv om du ikkje var tilsett før i november 2013, var «Titran» seld i din periode, og KNM «Horten» kom ut av norsk tollsone. Dette fekk du då ingen informasjon om før i juni 2012, trass i at det også før den tida har vore avisartiklar, i Bergens Tidende, og beskjeden frå Toll- og avgiftsdirektoratet om at britiske tollmyndigheiter har kontakta norske tollmyndigheiter, som igjen har kontakta FLO og Utanriksdepartementet. Og det er ikkje informasjon som har flote eller vorte diskutert i organisasjonen før Dagbladet skreiv om det i juni?

Haakon Bruun-Hanssen: Jeg er ikke kjent med at det har vært diskutert i organisasjonen, og vi har prøvd å gå tilbake i den dokumentasjonen som er tilgjengelig, for å se om det har vært noe. Den eneste informasjonen vi finner, som Petter Jansen påpekte, er altså e-posten fra Toll- og avgiftsdirektoratet til den konkrete saksbehandlingen.

Gunvor Eldegard (A): Kan eg få eit siste spørsmål?

Møtelederen: Ja, vær så god.

Gunvor Eldegard (A): Tidlegare forsvarssjef Sunde svarte på eit spørsmål i førre sekvens at desse sala her kan vera ei av årsakene til at delar av FLO er tekne ut av porteføljen, men Diesen meinte ikkje det. Kva seier du, Bruun-Hanssen?

Haakon Bruun-Hanssen: Det vil ikke jeg spekulere i. Det er statsrådets beslutning, og jeg tror spørsmålet må gå dit.

Møtelederen: Da går vi videre, og da er det Høyre og Erik Skutle.

Erik Skutle (H): Takk for det. Først til Bruun-Hanssen. Det er Forsvaret ved Forsvarets logistikkorganisasjon som er ansvarlig for å gjøre bakgrunnssjekk av de sel-skaper eller aktører som en avhender materiell til. Er det riktig?

Haakon Bruun-Hanssen: Ja, det er vi som er pliktige til å gi informasjon til Utenriksdepartementet, og da er det vi som må gjøre sjekken.

Erik Skutle (H): Skjønner. Jansen, du nevner at sjekken av godheten til CAS Global ikke var god nok, den var ikke tilstrekkelig. I PwC-rapporten finner vi at CAS Globals registrerte adresse er en postboksadresse for et hundretalls andre selskaper, nærmere bestemt en postkasse på et jorde ved en campingplass i Surrey. En av selskapets aksjonærer, Fabian Ajogwu, synes å være samme person som en profilert nigeriansk advokat med samme navn og med tilsynelatende tette bånd til nigerianske myndigheter. Selskapets finansielle stilling fremstår som meget svak, med laveste score på kredittvurderingen til det britiske selskapsregisteret, og med negativ egenkapital for 2012 og 2013. Da spør jeg: Var det i det hele tatt en sjekk av dette selskapet på noe som helst plan?

Petter Jansen: Når jeg får tilbakemeldinger fra dem som har gjort jobben, svarer de at de har gjort en bakgrunnssjekk. Når vi går inn, ser vi at den ikke er tilfredsstillende. Derfor har vi ...

Erik Skutle (H): Hva er det den bakgrunnssjekken har bestått i?

Petter Jansen: Det vet jeg ikke eksakt. Jeg kan ikke svare eksakt på det, men den er i hvert fall ikke tilfredsstillende.

Erik Skutle (H): Ok, takk. Så det betyr i realiteten at hvem som helst, bare de skriver under på en egenerklæring, kan kjøpe våpen som kan brukes til militære formål, altså terroristgrupper og andre. Det er et faktum at disse båtene er i hendene på en paramilitær organisasjon som har bånd til Boko Haram. Hvordan i alle dager kan dette skje? Det er jo fullstendig uakseptabelt. Vi ser at det mangler dokumentasjon, det mangler kontrakter, det mangler penger – man har ikke sjekket, man har ignorert en skarp advarsel fra tolldirektøren. Skjønner dere hvilket signal dette sender, og hvilket inntrykk vi sitter med?

Petter Jansen: Tilbake igjen til denne problemstillingen. Jeg har svart det jeg har ønsket å svare her: Det har ikke vært godt nok. Jeg tar ikke standpunkt til akkurat denne saken, men generelt sett har vi ikke hatt god nok bakgrunnssjekk av kjøpere, slik vi nå ser det i etterkant.

Erik Skutle (H): Ok, takk.

Møtelederen: Jeg gjør det veldig uvanlige her – et øyeblikk, Skutle: Nå sier Jansen som sjef for dette og som den som har direkte ansvar, at han tar ikke standpunkt til akkurat dette. Hva betyr den setningen, Jansen?

Petter Jansen: Jeg kjenner ikke til hvor omfattende, leder, denne undersøkelsen har vært i detalj. Jeg er kjent

med dette gjennom rapporter og gjennom tilbakemelding nå i etterkant.

Møtelederen: Vær så god, Skutle.

Erik Skutle (H): Men altså: Du er innkalt til høring i Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité. Du vet at dette blir et viktig tema, og så sjekker du ikke, du hører ikke med dine underordnede hva som har skjedd, og hvilken bakgrunnssjekk som er gjort?

Petter Jansen: Leder, jeg har ikke flere kommentarer enn det jeg har sagt. Den har ikke vært god nok. Vi signaliserer her at vi har lagt oss på en helt annen tradisjon, og det har vi avklart både med departementet og med Utenriksdepartementet.

Møtelederen: Da registrerer komiteen at Jansen ikke har oversikt over dette spørsmålet.

Erik Skutle (H): Da vil jeg litt tilbake igjen til spørsmålet som Eldegard tok opp. På side 33 i den første PwC-rapporten, som Bruun-Hanssen har sagt at han deler konklusjonene i, spør man en ansatt i seksjon for avhending og salg:

«Når i prosessen fikk dere vite at fartøyene skulle til Nigeria?»

Svar:

«I det øyeblikket vi begynte å bygge om fartøyene. Det man også skal vite og som aldri har blitt sagt av noen, er at den nigerianske ambassadøren som har tilhørighet i Sverige ble invitert til Norge for å se på MTB-ene. Dette var klarert på høyeste hold i FD. Men det møtet ble det dessverre ingenting av. Ingen må komme å si at de ikke har visst om hvordan dette ville gå.»

Så er jeg selvfølgelig klar over at båtene opprinnelig var tenkt å patruljere ECOWAS-området, men dette er ikke til å misforstå: «Ingen må komme å si at de ikke har visst hvordan dette ville gå.» I hvilken grad har politisk ledelse i Forsvarsdepartementet vært orientert om dette?

Haakon Bruun-Hanssen: Hvem stiller du spørsmålet til?

Erik Skutle (H): Til Jansen.

Petter Jansen: Det kjenner jeg ikke til.

Erik Skutle (H): Du kjenner ikke til om du har rapportert videre til politisk ledelse? Hvem har du da rapportert til?

Petter Jansen: Jeg var ikke kjent med dette på et tidligere tidspunkt. Jeg har blitt kjent med det nå i forbindelse med PwC-rapporten.

Erik Skutle (H): Her gjennomfører man det som tidligere forsvarssjefer karakteriserer som en svært stor avhen-

ding, kanskje den største målt i verdi, som Forsvaret har gjennomført. Da må vi legge til grunn at politisk ledelse i Forsvarsdepartementet er orientert om dette. Eller har dette foregått fullstendig bak forsvarsministerens rygg?

Petter Jansen: Jeg kan svare at som arbeidsmetode har vi hatt disse koordinerings- og oppfølgingsmøtene ca. en gang i måneden, hvor detaljer i forbindelse med salget, kjøpere og fremdrift har vært løftet fram. Der har Forsvarsdepartementet hatt sin naturlige plass, sammen med forsvarsstaben og FLO.

Erik Skutle (H): Har politisk ledelse i Forsvarsdepartementet vært til stede der?

Petter Jansen: Nei, det er den administrative ledelsen i departementet som har vært representert i den sammenheng.

Erik Skutle (H): Ok. Da er min tid ute. Takk.

Møtelederen: Jeg tillater et spørsmål til hvis du har flere, ellers går vi til Kristelig Folkeparti.

Erik Skutle (H): Jeg kommer tilbake i oppfølgingen.

Møtelederen: Da er det Kristelig Folkeparti og Hans Fredrik Grøvan.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Jeg fortsetter der Skutle slapp: Det betyr at departementet hele tiden har vært orientert om salget og hvordan dette skulle foregå? Det betyr egentlig at statsråden da burde vært kjent med dette gjennom deltakelse i disse møtene fra departementet. Er det en rett oppfatning? Er det sånn du vurderer det, Jansen?

Petter Jansen: Den interne saksbehandlingen i departementet kjenner jeg ikke. Men departementet har, som jeg her nevner, med administrativt ledd deltatt på disse møtene med unntak av seks møter i perioden, og de seks møtene har de fått referat fra.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Da oppfatter jeg det sånn at departementet er gjort kjent med det, og dermed har også statsråden muligheten til å være kjent med dette.

Hva er gjort for å undersøke om annet materiell er avhendet korrekt de siste 10–15 årene, utover det vi snakker om her nå?

Petter Jansen: Det har skapt en usikkerhet, naturligvis, når vi ser hvordan KV «Titran» har vært avhendet. Det er primært der det har vært store forseelser i både prosedyrer og måten å håndtere det på mot markedet. Da har statsråden og forsvarssjefen gitt meg beskjed om å gå igjennom samtlige salg tilbake til 2002 og fram til dags dato. Så vi går nå tilbake og etterrøker hvorvidt vi har andre forseelser som vi ikke kjenner til.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Så det betyr at en per dags dato ikke kan avvise at det kan ha skjedd andre uregelmessigheter i forbindelse med andre salg, inntil videre?

Petter Jansen: Normalt er min innstilling slik at jeg har tillit til ledere, og jeg har tillit til dem som løser oppgaven. Det er ikke en generell skepsis jeg har, men vi gjør for god ordens skyld denne gjennomgangen.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Det er blitt gjort noen analyser av hva som har gått feil, og det ble nevnt flere ting av deg, Jansen, i forhold til det. Men hvem er det som har ansvaret for det som har skjedd i forbindelse med de sakene som nå er avdekket? Det er det ikke blitt sagt noe klart om. Hvem er det som har dette ansvaret?

Petter Jansen: Det er jo jeg som har ansvaret fra jeg tiltrådte denne stillingen i slutten av 2011, og fram til dags dato. Det er mitt ansvar. Jeg rapporterer til forsvarssjefen, men det er mitt ansvar å sikre at de merkantile prosessene gjennomføres profesjonelt og ordentlig og i tråd med regelverk og instruksverk og med de prosedyrer som er valgt for dette.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Når det er mistanke om tjenesteforsømmelse, som i dette tilfellet, hva er rutinene? Hva har dere gjort i en sak som denne, og i hvilken grad involverer dere påtalemakten? Hvordan er rutinene i forhold til dette?

Petter Jansen: Som jeg nevnte kort og kanskje ikke tilstrekkelig omfattende i min innledning: Det første jeg gjorde, var å åpne saken. Jeg var interessert i å ha et eksternt konsulentbyrå, altså PwC, til å gå igjennom dette, slik at vi fikk en uhildet gjennomgang av det jeg etter hvert fryktet ikke var tilfredsstillende. Da det var satt i gang, tok jeg umiddelbart kontakt med forsvarsstaben for å få med det kontoret – der har vi et eget kontor – som har særlig ansvar for å følge opp hvorvidt det kan være mistanke eller grunnlag for å tro at det er misligheter av økonomisk art. De ble umiddelbart koblet inn. Så har prosessen gått videre ved at vi nå har fått disse 25 tiltakene som vi har implementert. Det er måten jeg angrep dette på.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Dette med informasjonsplikten til UD, hvor langt strekker den seg i tid? Hvis dere får opplysninger som dere tror kan være relevante for den eksportlisensen som er gitt, men før materiellet forlater Norge, hva er deres rolle, og hvordan agerer dere da?

Petter Jansen: Det er to dimensjoner i spørsmålsstillingen din, slik jeg oppfatter det. Det ene er om kvaliteten på informasjonen er tilstrekkelig, det andre er hvor langt jeg har et merkantilt ansvar. Jeg oppfatter når det gjelder det siste, og i tråd med lovverket, herunder praksis og våre egne kommersielle avtaler, at mitt ansvar på vegne av forsvarssjefen i avhendingssaker er fram til kontrakt er inngått, vi har fått penger på konto og eierskapet er overført til ny eier.

Når det gjelder første del av spørsmålet, altså det å sikre tilstrekkelig kvalitet i dokumentasjonsgrunnlaget for UDs beslutning om å gi lisens eller ikke og akseptere salget, har vi vært veldig presise, og, som jeg kanskje nevnte kort i sted, vi innhenter altså firmaattest nå. I den firmaattesten skal det komme fram hvem som er eier, hvem som er styremedlemmer, hvilke formål selskapet har, størrelsen på egenkapitalen i selskapet, hvorvidt selskapet har vært etablert, er nystiftet, relativt umodent eller om det har vært i markedet over lengre tid. I tillegg vil vi ha de siste tilgjengelige reviderte regnskapene, og vi må søke i åpne kilder. Denne arbeidsinstruksen er nå implementert av Suzanne Malmberg Amundsen, slik at all informasjon som skal gå til en «catch all»-vurdering, tar høyde for dette.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Et siste spørsmål til Bruun-Hanssen: Du var litt inne på det, men det er ikke så lett å la være å ha en liten oppfølging på det svaret du ga i sted. Når det gjelder den foreslåtte omorganiseringen, som medfører etablering av en egen materiell-etat – er det usannsynlig, for å spørre sånn, å se det i en viss sammenheng med disse tingene som nå er avdekket?

Haakon Bruun-Hanssen: Det blir igjen spekulasjon fra min side. Jeg foreslår at du stiller det spørsmålet til statsråden.

Møtelederen: Da går vi videre, og den siste i denne runden er Senterpartiet og Per Olaf Lundteigen. Vær så god.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Takk. Et første spørsmål til Jansen: Du sa om Tolldirektoratets advarsel at der var ikke lederlinja alltid fulgt. Har dere flere eksempler på at lederlinja ikke er fulgt?

Petter Jansen: Beklager, Lundteigen, det var kanskje upresist; det er i denne sammenheng at lederlinjen ikke er fulgt.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Greit. Har dere dokumentasjon på at lederlinja ikke er fulgt i denne saken?

Petter Jansen: Svaret er ja. Den kan framvises for deg.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Takk.

Så er det til Bruun-Hanssen: Forsvarssjefens grunnsyn på ledelse heter «operasjonsbasert ledelse». Det er et resultat av den forferdelige Vassdalen-ulykken. Som følge av den tok oberst Pran et forbillig ansvar. Den nye operasjonsbaserte ledelsen, så langt jeg forstår det, bygger på at en skal stole på folk i felt.

Sjef sjøforsvar har vel en sentral rolle i forbindelse med disse besøkene. Er det ikke naturlig etter operasjonsbasert ledelse at sjef sjøforsvar gir melding oppover om hva han ser av folk, og av samtaler, i en så sentral sak? Og har det skjedd?

Haakon Bruun-Hanssen: Meg bekjent er det ikke gitt noen melding fra sjef sjøforsvar og opp i forbindelse med disse besøkene. Men jeg vil understreke at på Haakonvern er det en rekke besøk gjennom et år, det er en rekke besøk hver eneste dag. Det er et system og et regime som tillater ikke-militære utenfor det norske forsvar å besøke enheter og avdelinger i det norske forsvar. Det er et omfattende regime, en omfattende kontrollvirksomhet. Jeg er helt sikker på at det er fulgt. Det er ingenting i det regimet som sier at det ikke er tillatt for personer fra Nigeria å besøke det norske forsvar.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Det var ikke mitt spørsmål, om tillatelse eller ikke, det var spørsmål om hvordan en opptrådte i henhold til det store regimet. Men mitt neste spørsmål er: Du har, så langt jeg vet, tjenestegjort på KMN «Horten». Er det korrekt?

Haakon Bruun-Hanssen: Det er korrekt.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Du kjenner da hvilke kapasiteter den båten har. Kan du beskrive de kapasitetene den har, som forsyning, som tropper, og som eventuelt moderskip for MTB-ene?

Haakon Bruun-Hanssen: KNM «Horten» er et støttefartøy. Primært var det bygget som moderskip for undervannsbåter og MTB-er. Det er et depotfartøy med stor lagringskapasitet. Det kunne lagre materiell og overføre det til de mindre fartøytypene. Det har stor elektrisk kapasitet, så det kunne lade batteriene på undervannsbåtene. Det var hovedfunksjonen til fartøyet.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Hvilke av disse kapasitetene ble tatt vekk da det ble solgt?

Haakon Bruun-Hanssen: En del av det med evnen til å lade undervannsbåter er militært registrert, eller militært materiell, så det er tatt bort. Lagerrommene er der. Alt materiellet som ble lagret om bord, er tatt bort når det er demilitarisert.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Sjølsagt. Men det kan også ha en sentral rolle som moderskip for MTB-ene sånn som det nå er plassert?

Haakon Bruun-Hanssen: Ja, den depotfunksjonen kan det ha også etter at det er demilitarisert.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Du sa at eksportkontrollregelverket var brutt. Det var vel i forbindelse med «Titran» – var ikke det korrekt? Hva med MTB-ene og KNM «Horten»?

Haakon Bruun-Hanssen: Fartøyene, både MTB-ene og KNM «Horten», er demilitarisert. Vi har fått godkjenning fra Utenriksdepartementet for at de ikke omfattes av Liste I og krever eksportkontroll. Og når det gjelder «catch

all», er det jo oppgitt hvem som er sluttbruker, og hvor de skulle brukes.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så grunnen til at eksportkontrollregelverket ikke er brutt i de tilfellene, er at de på det tidspunktet ble definert som ikke-militære fartøyer?

Haakon Bruun-Hanssen: Ja, det er jo en forutsetning for å selge dem i det sivile markedet.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Nettopp. Men under dagens regelverk, det som nå er innført, ville de vært militære fartøyer?

Haakon Bruun-Hanssen: Det er helt korrekt.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Hvorfor kom den endringa?

Haakon Bruun-Hanssen: Den endringen er gjort av Utenriksdepartementet, og den tror jeg har en helt direkte sammenheng med denne saken.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Hvorfor hadde ikke Utenriksdepartementet den på plass når den i henhold til FNs regelverk skulle vært på plass?

Haakon Bruun-Hanssen: Det er et spørsmål du nesten må stille til Utenriksdepartementet. Jeg kan ikke svare for dem.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Neste spørsmål gjelder «Titran».

Møtelederen: Det er det siste, Lundteigen.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Det er operert med to begreper her: På spørsmål om når salget skjedde, og når salget oppsto, refereres det til to ulike tidspunkt. Kan du forklare det?

Haakon Bruun-Hanssen: En av våre utfordringer er at vi ikke har tilfredsstillende dokumentasjon rundt salget av «Titran», og det foreligger to forhold her med to ulike datoer. Det første er en avtale mellom Forsvarets logistikkorganisasjon og NMA om å selge fartøyet, som er datert september 2013. Det andre dokumentet er en «bill of sale» som er undertegnet av saksbehandler i Forsvarets logistikkorganisasjon i november 2013.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så tidspunktet er i alle fall under den nåværende regjeringens vakt?

Haakon Bruun-Hanssen: Nei, det kan jeg ikke verifisere.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Jo, du sa jo to tidspunkt som begge var etter valget.

Haakon Bruun-Hanssen: Ja, men jeg tror det faktiske regjeringsskiftet fant sted mellom de to tidspunktene.

Møtelederen: Da er den første delen av utspørringen over, og vi går tilbake til det som kalles oppsummerende spørsmål. Da går ordet til saksordfører Helge Thorheim.

Helge Thorheim (FrP): Takk for det.

Litt tilbake til Jansen, for jeg føler at vi ikke kom helt til bunns i et viktig spørsmål, og det var et spørsmål som du selv også fokuserte en del på, der du viste til næringslivet, hvor vi er veldig nøye med å sjekke dem som vi handler med. Så sa du at det hadde vært en bakgrunnssjekk av CAS Global. Da er spørsmålet: Hvor langt oppe i systemet ble den foretatt, og hva ble foretatt av bakgrunnssjekk? Det har vi ikke kommet til bunns i.

Møtelederen: Jansen.

Petter Jansen: Kanskje jeg kan få støtte fra Suzanne Malmberg Amundsen, som kjenner den saken i detalj?

Møtelederen: Vær så god, Suzanne Malmberg Amundsen.

Suzanne Malmberg Amundsen: Så vidt meg bekjent – nå har jeg jo ikke vært der i den tiden dette skjedde, men jeg har lest dokumentene etterpå – ble denne bakgrunnssjekken utført av saksbehandler. Det er også årsaken til at vi ikke har hatt mulighet til å snakke så veldig mye om det, for saksbehandler jobber ikke lenger hos oss.

Helge Thorheim (FrP): Ok. Da konstaterer vi iallfall på hvilket nivå dette har vært.

Denne PwC-rapporten som dere tok initiativ til, var det først og fremst på grunn av Dagbladets reportasjer om dette at det ble satt i gang?

Et oppfølgingsspørsmål på det er: Hvorfor var mandatet slik at det var begrenset mer til FLOs virksomhet? Dette er jo en svær kjede som går til topps i Forsvarsdepartementet og til topps i UD. Snakket dere noe om hvor mandatet skulle stoppe, eller bare ble det slik?

Petter Jansen: Svaret på det siste her er at det er innenfor mitt ansvar, og at jeg altså ikke kan pålegge undersøkelser av andre enheter, etater eller departement. Så jeg ønsket tvert å få fokus på disse tingene, og derigjennom satte jeg PwC, internrevisjonen og det andre kontoret jeg nevnte i stad, mislighetskontoret, direkte på sporet internt i FLO. Så det er bakgrunnen for dette.

Møtelederen: Siste fra Thorheim.

Helge Thorheim (FrP): Det er prisverdig, det, Jansen. Men mitt spørsmål er også: Tok dere initiativ overfor overliggende nivåer til å foreslå at man skulle ha dette som en birapport?

Petter Jansen: Vi har hatt løse drøftelser om dette, og jeg har signalisert at man bør se på hele verdikjeden. Det er min vurdering, og det har jeg nevnt i visse sammenhenger.

Helge Torheim (FrP): Takk.

Møtelederen: Da er det Jette F. Christensen.

Jette F. Christensen (A): Takk.

Mitt spørsmål er til Jansen.

Du omtaler salg av marinefartøy til Nigeria – via en campingplass, sletting av e-post, makulering av dokumenter – som å være et resultat av ikke tilstrekkelig administrativ ferdighet. Vi sitter ikke her på grunn av en ikke tilstrekkelig administrativ ferdighet. Mitt spørsmål til deg, Jansen, er: Hva er det som skal til for at noe skal bli omtalt som en feil? Forstår du at den uttalelsen, den måten å formulere seg på, ikke er tillitvekkende, når vi kommer til om denne saken er blitt tatt alvorlig nok?

Petter Jansen: For å si det enkelt: Vi har ikke solgt til Nigeria. Mitt kommersielle ansvar går på at vi inngår en kontrakt. I dette tilfellet er det med CAS Global og ikke med selskap. Det er et engelskregistrert selskap. Det har vi vært innom tidligere i dag. Både forrige forsvarssjef og nåværende forsvarssjef har nevnt det.

Men til kjernen av problemstillingen din: Det er slik at de som sitter som saksansvarlige, har et betydelig – skal vi kalle det – fullmaktsnivå. Vi har ikke hatt et kontrollsystem i min lederlinje som har avdekket dette i tide – ei heller de som er nærmest. Så det beklager jeg. Men uten å gå på personalsaker her, er det nå gjort om i sakssammensetning eller – kall det – personalkabalen, for å si det sånn.

Møtelederen: Jette F. Christensen – kort.

Jette F. Christensen (A): Kort: Har det skjedd en feil, eller er det et resultat av ikke tilstrekkelig administrativ ferdighet?

Petter Jansen: Ja, det er begge deler. Det har skjedd en feil og vært mangelfull kvalitet på det vi driver med. At vi ikke er kommet opp i systemet, skyldes at vi har fått meldt at ting er i orden, når det åpenbart er behov for forbedringer.

Michael Tetzschner (H): Det er til Jansen – og jeg regner med at vi kan legge den rapporten dere har bestilt fra PwC, til grunn. Da er det ikke mine ord, men rapportens, som jeg nå kommer til å sitere noe fra.

Det de har funnet, er ustrukturerte prosesser, at ledelsen har vært fraværende gjennom hele forløpet på alle nivåer. Etter avhendingsordre foreligger ikke rutiner for planlegging, ikke risikovurdering, ikke fullmaktsstrukturer med oversikt over delegert og tildelt beslutningsmyndighet, som jo er til stede ved anskaffelser, ikke beløpsgrenser – verken opp eller ned – på saksbehandlernivå og ikke andre føringer.

Så står det at man har stilltiende akseptert at saksbe-

handlingen har løpt fritt. Så vises det også til at man har hatt møte mellom dere, Forsvarsstaben og Forsvarsdepartementet av overordnet karakter, hvor man har utvekslet informasjon, men ikke tatt opp vesentlige problemstillinger.

Kan dette leses som en karakterbok over ditt lederskap, eller er det noen andre som bærer ansvaret for dette?

Petter Jansen: Det er klart at dette er mitt ansvar.

Michael Tetzschner (H): Så er det verddivurderingen: Når man selger huset som privatperson, overlater man jo ikke det til en megler som bare meddeler at han har fått en pris. Hvorfor har man ikke gjort seg noen forestillinger om hvordan man går i markedet, hvordan prisfastsettelsen blir, hva man kan forvente, og ikke engang i ettertid har sikkerhet for hvilken pris man har oppnådd – ifølge rapporten?

Petter Jansen: Der er i så fall rapporten litt upresis, for som dere ser av saksdokumentene, er altså ni av ti fartøyer verdsatt i markedet. Men når det gjelder KV Titran, altså det ene fartøyet som du antageligvis sikter til, er det en mangelfull dokumentasjon, og prosessen i markedet har vært uoversiktlig. Så der har vi ikke et entydig bilde av hvorvidt prisen som vi har oppnådd for fartøyet, er tilfredsstillende.

På den annen side stilte jeg følgende spørsmål da jeg kom inn i problemstillingen – for vi har et søsterfartøy som heter KV «Garsøy»: Hva fikk vi for det fartøyet, og hva har vi fått på konto for KV «Titran»? Og vi har faktisk fått en høyere sum for KV «Titran» enn vi har fått for KV «Garsøy». Så det kan i hvert fall være en indikasjon på at prisen som vi har fått for KV «Titran», ikke er helt fjern.

Møtelederen: Da er det Erik Skutle.

Erik Skutle (H): Bruun-Hanssen: Dette er jo en avhending av materiell som er i hundremillionersklassen, hvis jeg har forstått det riktig. Men det er jo sånn at statsråden eller politiske ledelse i Forsvarsdepartementet har vært orientert om at det har pågått en sånn prosess. Er det riktig?

Haakon Bruun-Hanssen: Dette er jo avhending av tidligere marinefartøy som ble demilitarisert. For mange år tilbake ble disse fartøyene destruert. Det skapte en god del kritikk av Forsvaret at vi ikke skaffet inntekter for disse fartøyene. Derfor ble også forsøkene gjort fra 2007 og utover på å selge utrangerte fartøy. At vi var i denne prosessen, har vært kjent, og jeg vil anta at både politisk og militær ledelse var delvis opptatt av dette.

Erik Skutle (H): Og da snakker vi ikke om avhending av materiell generelt i Forsvaret, men akkurat denne saken med MTB-ene var politisk ledelse i departementet orientert om.

Haakon Bruun-Hanssen: Jeg vet ikke om politisk ledelse var orientert. Jeg tjenestegjorde ikke der den

gangen. Men som Harald Sunde påpekte tidligere, og som Petter Jansen har påpekt nå, har dette vært omtalt i koordineringsmøtene, hvor både Forsvarsstaben, FLO og Forsvarsdepartementet var representert.

Erik Skutle (H): Hvor mange ganger tok politisk ledelse i Forsvarsdepartementet kontakt for å forsikre seg om at disse fartøyene ikke havnet steder der de ikke skulle havne?

Haakon Bruun-Hanssen: Det kjenner jeg ikke til. Jeg tjenestegjorde ikke i Forsvarsstaben på det tidspunktet, så jeg foreslår at du stiller spørsmålet til politisk ledelse.

Erik Skutle (H): Ok.

Møtelederen: Før jeg gir ordet videre, vil jeg henvende meg til Bruun-Hanssen og si at du er den øverste sjef, og er ansvarlig nå, og det forundrer komiteens leder ganske mye at du hele tiden viser til at du ikke vet. Det synes jeg ikke du skal si i fortsettelsen av høringen. Du burde vite ganske godt, før du møter i denne høringen, at de spørsmålene er helt relevante, og du burde foretatt de nødvendige undersøkelser og ikke hele tiden si at du ikke vet. Det mener jeg ikke strekker til. Du skal få lov til å kommentere det.

Haakon Bruun-Hanssen: Takk for det, komitéleder. Grunnen til at jeg ikke vet det, er at statsrådets spørsmål ned til en organisasjon eller en koordineringsgruppe ikke er dokumentert i referatene. Derfor vet jeg ikke hvilke spørsmål som er stilt.

Møtelederen: Men meg bekjent er det ikke vanskelig å snakke med statsråden før en slik høring. Det ville også vært naturlig.

Vi går da videre, og da er det Hans Fredrik Grøvan.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Takk. To spørsmål.

Først til Bruun-Hanssen. Hva er kriteriene for hva Forsvaret skal orientere departementet og eventuelt statsråden om når det gjelder salg av materiell?

Haakon Bruun-Hanssen: Det ene som er oppgitt i departementets retningslinjer for materiellkontroll, hvor avhending er nevnt, er direkte salg. Da skal vi innhente tillatelse fra Forsvarsdepartementet, og det andre tilfellet er at dersom vi tror at salget har politiske konsekvenser eller kan få politisk betydning, skal vi informere om det.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Så når det gjelder direktosalg, skal det være en tillatelse som er gitt fra Forsvarsdepartementet, og det er en tillatelse som da må være kjent for statsråden. Stemmer det?

Haakon Bruun-Hanssen: Den beslutningen i reglene hos oss tilligger Forsvarsdepartementet. Om Forsvarsdepartementet informerer statsråden, det kjenner jeg ikke til.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Så et spørsmål til Jansen. Du sa at dere nå går gjennom alle salg tilbake til 2001, noterte jeg meg, og samtidig sa du at dere har omorganisert. Men du sa også at det hadde fått utviklet seg en kultur. Hvis det er sånn at det har fått utviklet seg en kultur som jeg oppfatter i denne forbindelse kan beskrives som en ukultur, sier du ikke da at det egentlig er ganske stor sannsynlighet for at det har skjedd andre kritikkverdige forhold i denne perioden?

Petter Jansen: Disse ansettelsesforholdene vi har i avhendingsseksjonen, er slik at noen har kommet i 2007, noen er ansatt i 2008, og noen er ansatt i 2009. Det er få som har vært tilbake igjen til 2002, 2003, da dette startet, så jeg vil ikke generalisere. Jeg vil si som følger: Slik jeg har sett dette nå, og som jeg oppdaget da vi åpnet problemstillingen her, var det elementer i denne avhendingsseksjonen som ikke holdt den kvaliteten verken faglig eller til en viss grad holdningsmessig, men ikke generelt sett en tilbakemelding om at det er en ukultur i hele denne avhendingsseksjonen – det er det ikke.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Hvem er det da som har ansvaret for at det har fått utvikle seg en kultur som du beskriver kritisk gjennom dine egne ord her?

Petter Jansen: Som general Sunde nevnte i sted, hadde vi da jeg overtok i slutten av 2011, i underkant av 200 avvik, Riksrevisjonen og Forsvarets materielltilsyn. I dag sitter vi igjen med seks avvik, så det har suksessivt nå blitt mer og mer fokus på kvalitet og på forsvarlig forvaltning. De møtene som forsvarssjefen har med meg hver måned, eller hver sjetten uke, har nettopp dette som fokus, så jeg mener at vi er på en betydelig bedre vei.

Møtelederen: Da er det Lundteigen.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Til Bruun-Hanssen: Sjef FLO sa at det var en manglende kvalitet, men dette er jo salg som har skjedd over lang tid. Det er veldig mange personer som på ulike måter har vært involvert, og det har da også etter hvert blitt ganske betydelige presseoppslag omkring det.

KNM «Horten» og MTB-ene er, som det er sagt før, ikke klassifisert som krigsfartøy, og dermed kom de ikke inn under eksportkontrollregelverket. Det er nå endret. Den praksis som Norge har her, er, etter det jeg har forstått, spesiell i forhold til hva andre land har gjort.

Så er det flere som har spurt om hvordan dette kunne skje. Om det er noen som har blitt lurt, om det har vært systemfeil, utro tjener og det hele? Men mitt spørsmål går på: Er det mulig å gjennomføre en så pikant operasjon som å selge marinefartøyer uten at politisk ledelse i Utenriksdepartementet har vært involvert? Er Forsvaret blitt overstyrt av Utenriksdepartementet i denne saken?

Haakon Bruun-Hanssen: Det er mulig å selge slike fartøyer uten at politisk ledelse har vært informert. Det vi er oppatt av i Forsvaret, er at vi får en godkjenning fra Uten-

riksdepartementet til å selge fartøyene, og at det er innenfor rammene av eksportloven, så vi forholder oss til den tillatelsen, og den er gitt fra UD som departement.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Jeg merker meg ordene at «det er mulig», ja det er det sikkert, men spørsmålet mitt var ikke om det var mulig, men hva som faktisk har skjedd. Historien er etter hvert ganske utrolig, og har da Utenriksdepartementets politiske ledelse vært involvert på en sånn måte at Forsvaret i virkeligheten har blitt overstyrt?

Haakon Bruun-Hanssen: Ikke som jeg kjenner til.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Takk.

Møtelederen: Vi nærmer oss slutten. Jeg har tegnet meg selv.

Michael Tetzschner overtok her som møteleder.

Møtelederen: Martin Kolberg, vær så god.

Martin Kolberg (A): Det er til Bruun-Hanssen. Du hørte sikkert din forgjenger og hva han svarte, og komiteen fikk ikke vite om han følte seg lurt eller om det var en systemfeil. Han ville ikke svare på det spørsmålet, han svarte unnvikende, og vi registrerer i komiteen at den tidligere forsvarssjefen, som var forsvarssjef da de fleste av disse skipene faktisk ble solgt, ikke har en mening om det grunnleggende spørsmålet. Jeg beklager det, men jeg kommer ikke videre når vedkommende ikke vil svare.

Det vi står overfor her, er det Jansen sa – det kan hende, Jansen, at det var en snakkefeil, for det kan fort bli det i sånne situasjoner, jeg mener det oppriktig – om at vi har ikke solgt til Nigeria, vi har ikke solgt til Nigeria. Nei, men båtene er i Nigeria, det er det som er saken. Og hadde de seilt under britisk kommando, for å bruke et slikt folkelig uttrykk, hadde saken stilt seg helt annerledes, men de gjør ikke det heller. Så begge de forutsetningene som var lagt til grunn for salget, faller helt bort, de eksisterer ikke. Og det at man forsøker, i hvert fall delvis, faktisk ikke dere så mye som andre, å si at dette gikk an fordi båtene var demilitarisert. Altså, det er ikke militære rådgivere fra Nigeria på Haakonsvern, og som handler de skipene for at de skal gå i sivil trafikk utenfor kysten av Nigeria. Det forstår også den tidligere sjefen for det norske sjøforsvaret, at et sånt kjøp ikke blir gjort på et sånt grunnlag. Og da spør jeg deg, Bruun-Hanssen, som nå er sjef: Hvordan kunne dette skje? Det er spørsmålet.

Haakon Bruun-Hanssen: Min vurdering av det er at dette er en systemsvikt. Det har jo feilet på flere områder i Forsvarets organisasjon, som gjør at dette ikke har blitt sett, erkjent, at selskapet CAS Global er noe annet enn det de utga seg for å være. Det tilligger Forsvaret å undersøke den type ting og gi tilstrekkelig informasjon til UD. Der har vi ikke vært gode nok, og, som Petter Jansen sa, det er en av de tingene vi forbedrer rutinene på. Vi legger oss på den

samme standarden som skjer i den kommersielle verden. Vi må være like gode som dem, og forvisse oss om hvem våre potensielle kunder er.

Martin Kolberg (A): Mener du på det grunnlaget og med utgangspunkt i det svaret at du på vegne av Forsvaret vil beklage dette?

Haakon Bruun-Hanssen: Ja, jeg beklager at vi ikke har gjort en god nok jobb når det gjelder å sjekke ut selskapet CAS Global.

Martin Kolberg (A): Ja, men beklager du det som har skjedd overfor kontrollkomiteen i Stortinget?

Haakon Bruun-Hanssen: Jeg synes at det at fartøyene har havnet i Nigeria under nigeriansk flagg og ikke under britisk, slik som forutsetningen var, vitner om, som jeg sa, at det har vært en systemsvikt hos oss, og det beklager jeg.

Møtelederen: Da er det Lundteigen.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Det sentrale jeg fikk tak i nå når det gjelder systemsvikten, er at Forsvaret ikke har hatt en rutine hvor en innhenter en attest på hvilke selskap en handler med, og det kalles en systemsvikt. Har jeg forstått det rett?

Haakon Bruun-Hanssen: Ja, det er korrekt.

Jeg kaller det en systemsvikt, for da er det ingen som stiller de spørsmålene som vi nå har stilt i etterkant av at dette er blitt avdekket i Dagbladets rapporteringer. De spørsmålene burde vært stilt tidligere, men det er det ingen som har gjort hos oss.

Martin Kolberg overtok her igjen som møteleder.

Møtelederen: Da er det Michael Tetzschner.

Michael Tetzschner (H): Til komiteens opplysning: Jeg vil gjerne høre Bruun-Hanssens vurdering av om det nå er så sikkert at Nigeria som stat er blant de land som Norge ikke kan selge militært utstyr til. Hva er oppfatningen i forsvarsstaben om det?

Haakon Bruun-Hanssen: Hvilke land vi kan selge utstyr til og ikke, avgjør Utenriksdepartementet.

Michael Tetzschner (H): Det var ikke det spørsmålet jeg stilte. Jeg stilte spørsmål om Nigeria. Hvordan ser dere på Nigeria? Er det et land vi kan selge militært utstyr til eller ikke?

Haakon Bruun-Hanssen: Igjen er svaret mitt at det er Utenriksdepartementet som har kunnskapen om Nigeria, og som avgjør om vi får lov til å selge til dem eller ikke.

Michael Tetzschner (H): Unnskyld, men det forandrer seg jo ikke fra dag til dag. Det må jo henge en gul post

it-lapp et eller annet sted hvor det står at disse landene må vi ikke selge militært utstyr til. Så jeg spør om din vurdering av Nigeria. Vi hørte nettopp komitélederen si at dette er en av grunnene til at vi er her, nemlig at båtene endte i Nigeria.

Så tar jeg et skritt tilbake og sier: Hvor sikkert er det at Nigeria ikke er på den listen?

Haakon Bruun-Hanssen: Igjen: Hvis det er opp til oss å avgjøre ...

Michael Tetzschner (H): Jeg spurte ikke om kommandolinjene, jeg bare spør om du har kunnskap om Nigeria er et land vi kan selge utrangerte militærfartøyer til eller ikke.

Haakon Bruun-Hanssen: Hvis jeg forholder meg til regelverket, er Nigeria ikke et land som er i krig. Det er ikke et land hvor krig truer, det er ikke borgerkrig – og da definerer jeg ikke Boko Haram som et grunnlag for borgerkrig.

Michael Tetzschner (H): Takk. Det var interessant.

Så har jeg tre spørsmål om de tre fartøyene, og det kan besvares veldig enkelt.

UD har gitt grønt lys for eksport av KNM «Horten», men minnet om generalklausulen – alle vet hva det betyr. Så ga de grønt lys når det gjaldt MTB-ene, men med forbehold om at de ble demilitarisert, og at de skulle seile under UK-flagg og under UK-jurisdiksjon. Den siste båten er problembåten av alle, så vidt jeg forstår, «Titran». Der ble det også gitt grønt lys fra UD, men man minnet igjen om generalklausulen.

Det betyr at en del av disse tillatelsene gis som de skal, behandles av UD, men med en forutsetning. Har dere – og da er det åpent for å svare fra hele panelet – noen gang fått en telefon eller en henvendelse fra Utenriksdepartementet hvor man har spurt om hvordan det gikk med disse båtene? Et departement som utsteder en tillatelse som er avhengig av et vilkår, har det departementet i ettertid noen gang ringt og spurt om det vilkåret er innfridd? Er det noen som kan huske at de har mottatt en slik henvendelse?

Haakon Bruun-Hanssen: Nei, vi har ikke noen informasjon som tilsier at de har spurt om hvordan dette har gått i etterkant, men vi har jo eksempler på at man har stoppet prosesser, bl.a. salget av KNM «Horten» til Clear Ocean, da det kom mistanke om at det skulle til Somalia.

Møtelederen: Da er utspørringen over.

Da er det slik at primært Jansen og Bruun-Hanssen har mulighet til å komme med korte kommentarer. Om forlåtelse, jeg gjorde en feil – jeg glemte saksordfører Helge Thorheim.

Saksordfører Thorheim først.

Helge Thorheim (FrP): Takk for det.

Jeg har et siste spørsmål, og det er til Bruun-Hanssen: I din innledning nevnte du at Sunde har presentert fakta. Vi

skal merke oss det han sa, så får vi verifisere om alle fakta har kommet frem.

Men det var én ting du sa helt til slutt i innledningen din som jeg reagerte litt på, og her vil jeg høre hva du mente. Du sa at Forsvaret ikke har blitt gitt anledning til kontradiksjon i forhold til rapporten. Så sa du at Forsvaret er uenig i noen av funnene. Det kunne være interessant å høre hva dere er uenige i.

Haakon Bruun-Hanssen: Jeg sa at vi var uenige i noen av konklusjonene.

Tillater komitélederen at Suzanne Malmberg Amundsen svarer på det spørsmålet som har de detaljene?

Møtelederen: Absolutt. Om nødvendig kan dette oversendes komiteen i etterkant. Men det er greit at du sier litt nå, hvis det ikke blir for langt.

Suzanne Malmberg Amundsen: Jeg kan ta litt av hovedtrekkene, og så kan jeg fokusere på den delen som går på fartøyer når det gjelder rapporten, for den er jo todelte.

Hovedinntrykket fra rapporten er at den dekker hele det forvaltningsmessige FLO. Jeg tror det er viktig å huske på at den går på en saksbehandler. Altså: Alle sakene som er tatt opp der, er behandlet av samme saksbehandler. Jeg mener også at rapporten gir et feil bilde av anskaffelsessituasjonen i forhold til NMA. Vi er ikke enige i konklusjonen til PwC om at fartøyene ikke er dekket av auksjonsavtalene, bl.a. med NMA. Man får inntrykk av at ingen av de 20 fartøysalgene som er foretatt av NMA, er uten mangler. Etter min mening er dette sterkt misvisende. Jeg er enig i at salget av «Titran» har vesentlige mangler, men ikke at det øvrige salgsarbeidet utført av NMA, har mangler.

Møtelederen: Da har vi hørt det.

Da er vi ferdige.

Jeg spør først Petter Jansen om han har noe å legge til.

Petter Jansen: Vi erkjenner alvoret i saken. Vi har flyttet seksjonen til en faglig sterk leder for dette området, og vi har implementert 25 tiltak av de tiltakene som PwC har foreslått. Det betyr at jeg mener at vi er sterkere nå og har sterkere fokus på kvalitet enn vi har hatt tidligere.

Møtelederen: Bruun-Hanssen – vær så god.

Haakon Bruun-Hanssen: Takk for det.

Jeg vil bare understreke at vi tar de forholdene som er kritikkverdige her, alvorlig. Vi jobber knallhardt med å bedre alle våre prosesser, rutiner, vår oppfølging og vår kontroll for å sikre oss at vi ikke kommer i slike situasjoner i fremtiden.

Møtelederen: Er det noen av de framtrepende representanter for norsk forsvar som vil si noe? Dere har ikke behov for å legge til eller trekke fra noen ting i denne saken? – Nei.

Da sier vi tusen takk til dere. Takk for at dere kom, og takk for det bidraget dere har gitt oss.

Da er det lunsjpause fram til 12.30.

Høringen ble avbrutt kl. 11.58.

Høringen ble gjenopptatt kl. 12.30.

Høring med Horten Skipsreparasjoner A/S og Norsk Megling & Auksjon AS

Møtelederen: Da fortsetter vi den åpne kontrollhøringen.

Vi har da gleden av å ønske velkommen representanter for Horten Skipsreparasjoner A/S, som er representert ved daglig leder Thomas Sørgerd og styremedlem Odd Rune Nærnes. Velkommen skal dere være.

Så ønsker jeg velkommen representanter for Norsk Megling & Auksjon AS, som er representert ved daglig leder Morten Larsos og styreleder, advokat Cato Helstrøm. Dere har med dere advokat Christian Bendiksen ved Brækhus Dege Advokatfirma.

Velkommen til dere alle fem!

Jeg sier de formalitetene jeg må si i henhold til Stortingets reglement: Dere får nå 5 minutter til innledning – begge institusjonene får 5 minutter – og så starter vi utspørringen. Sakens ordfører, Helge Thorheim fra Fremskrittspartiet, får ordet først. Han har 10 minutter, de andre partiene har 5 minutter. Så er det en oppsummerende runde, og så får dere kommentere til slutt.

Jeg plikter også å gjøre oppmerksom på at hvis man sitter med hemmelig eller fortrolig informasjon, skal dere gjøre komiteen oppmerksom på det. Dere skal ikke si det her i åpen høring, men gi oss muligheten til eventuelt å lukke høringen hvis det skulle være nødvendig.

Da går vi i gang med denne sekvensen. Vi begynner med Horten Skipsreparasjoner. Sørgerd, vær så god.

Thomas Sørgerd: På vegne av Horten Skipsreparasjoner vil jeg si takk til komiteen for invitasjonen til å komme til denne høringen. Jeg håper vi kan bidra noe.

Innledning: Horten Skipsreparasjoner, HSR kalt fra nå av, er et skipsverksted lokalisert på den gamle marinebasen Karljohansvern i Horten – nå kalt Horten Industripark.

HSR driver to tørrdokker og et kaianlegg, og vi utfører reparasjoner av skip og fartøy. I tillegg supplerer vi mannskap og andre tjenester til offshoreaktører på Horten Industripark.

I forbindelse med den prosessen som er årsaken til denne høringen, har HSR hatt rollen som leverandør av verkstedtjenester på noen av Forsvarets fartøy satt til avhending og for kjøperne av de aktuelle fartøyene. Det er henholdsvis KNM «Horten», det er de seks MTB-ene, og det er «Titran». Bakgrunnen for forespørselen fra Forsvaret om å flytte båtene til Horten i utgangspunktet – utrangerte fartøy – fikk vi oppgitt var HSRs sentrale beliggenhet på Østlandet i forhold til visninger og også i forhold til

FLOs lokalisering på Kjeller og det faktum at det ikke var plass på Haakonsvern til de båtene som var utrangert.

Når det gjelder KNM «Horten», ble vi kontaktet av Forsvaret høsten 2009 med forespørsel om tilsyn og opplag i påvente av at den skulle selges til en privat aktør. HSR påtok seg da ettersyn, dokking og nødvendige reparasjoner under dens opphold i Horten. I tillegg ble også båten tatt inn i en klasse hos Det norske Veritas, dvs. at det da ble gjort en del modifiseringer som DNV på en måte satte parametrene for, for å tilfredsstille en teknisk tilstand som gjør at skipet kan være et handelsfartøy – kort forklart.

Møtelederen: Hva slags fartøy sa du?

Thomas Sørgerd: Det er KNM «Horten» det er snakk om nå.

Møtelederen: Som kan være et – du hadde et ...

Thomas Sørgerd: Et handelsfartøy, et kommersielt fartøy.

KNM «Horten» seilte fra Horten i februar 2014.

Når det gjelder MTB-ene, ankom de Horten i juli 2012. Vi ble også i det tilfellet kontaktet av Forsvaret sammen med en kunde som var interessert i MTB-ene – da snakker vi om CAS Global, som er blitt nevnt tidligere.

Etter et forslag om en designendring av disse fartøyene, sånn at de ble oppfattet som sivile, utarbeidet av HSR og godkjent av UD i et møte på Kjeller sammen med FLO og UD, utførte HSR denne jobben for kjøperne av MTB-ene på HSRs anlegg.

Som det er nevnt gjentatte ganger her i denne høringen, ble de MTB-ene vi snakker om nå, malt om, og det ble gjort eksteriørmessige endringer og interiørmessige forbedringer på fartøyene, slik at de kunne brukes av private aktører. Det ble også utført en del maskintekniske reparasjoner i den forbindelse. De siste MTB-ene gikk fra Horten i november 2013.

Når det gjelder «Titran», som var det siste fartøyet som HSR har vært i befatning med, kom det til HSR i mai 2013 med en del lamineringsskader. KV «Titran» er en sandwichbåt, altså en glassfiberbåt, og den hadde en skade som HSR fikk i oppdrag å utbedre for å kunne gjøre den salgbar for FLO. Den hadde avreise i mars 2014.

Det var det jeg hadde tenkt å si som en innledning.

Møtelederen: Takk til deg. Da er det Larsos – vær så god.

Morten Larsos: Jeg heter Morten Larsos og kommer fra et firma som heter Norsk Megling & Auksjon AS. Jeg takker for invitasjonen til kontrollkomiteen i forbindelse med at vi har vært meglere for Forsvaret.

Så litt historikk: Norsk Megling & Auksjon AS startet opp i det herrens år 1984, og i 1989 ble Cato Helstrøm styreformann i selskapet. Vi har jobbet for banker, finansieringsselskap, skifteretter og namsretter over hele landet og vært involvert i alle typer salgsprosesser, og spesialisert oss bl.a. på båt. Vi vant en auksjonskontrakt med Forsvaret

i slutten av 2007, og Forsvaret valgte da også å hive med de båtene som er omhandlet av denne kontrakten, og kjøre på auksjon.

Hovedtemaet i denne høringen er om salget av disse båtene har vært i tråd med gjeldende regelverk. Det kan vi i liten grad uttale oss om, da NMAs rolle i disse prosessene har vært å formidle salg, dvs. å skaffe kjøpere og da ha de funksjonene med å sørge for å få sertifikat på båtene, sørge for å få flagget om båtene og sørge for å få sertifisering og klassifisering av disse fartøyene. Det vil si at alle kontrakter har gått gjennom FLO, altså Forsvaret FLO, og overlevering har også vært gjennom FLO.

Basis for NMA er forholdet til Forsvaret. Som jeg nevnte innledningsvis, fikk vi auksjonskontrakten i 2007. 2008 hadde vi to båtsalg, i 2010 hadde vi ti salg. I 2010 ble kontrakten sagt opp. Noen fartøy ble da forlenget, inkludert «Karlsøy». I 2012 ba Forsvaret oss om å foreta auksjon på KNM «Hessa» og KNM «Vigra». Disse ble da solgt på en åpen auksjon på Lillehammer. I 2014 vant vi et anbud på KNM «Tyr» og solgte den også på auksjon.

Vi har også et vedlegg, som er fremlagt her for kontrollkomiteen tidlig i dag, med dokumentasjon på en del forhold. Vi har bedt vårt regnskapskontor om å gå gjennom alle transaksjonene på båtene i hovedboka vår, og likedan kontrollere dette opp mot diverse usikkerheter. Så her ligger en del dokumenter som er vesentlige for kontrollkomiteen for å få en korrekt gjennomgang av disse transaksjonene.

Vi har i tillegg varslet Forsvaret i brev form i 2010 på høyere nivå, og i 2011 varslet min styreformann Forsvaret i et varslingsbrev på generalnivå.

Møtelederen: Varslet om hva?

Morten Larsos: Uregelmessigheter på avdelingen og samarbeidsforhold. Disse varslingsbrevene er lagt ved det som er fremlagt for kontrollkomiteen.

Det er to fartøy det er reist særlig spørsmål om. Det er KNM «Horten» og KV «Titran». Når det gjelder KNM «Horten», så har det vært utlyst en anbudskonkurranse den 11. november 2009, med kontrakt tidsavgrenset til 1. mars 2010. Vi har hatt en avtale om annonsering/markedsføring den 10. juni i 2001, og det har også vært anbud på – ja, vi trenger ikke spesifisere disse tingene her.

Vi ble tidligere engasjert på markedsføring av KNM «Horten» og disse seks MTB-ene, så vi har gått ut og bistått Forsvaret med henvisning i diverse media rundt omkring i verden med spesifisert kontakt direkte med Forsvaret og mailadressen til saksbehandler hos Forsvaret. Så koblingene på MTB-ene har vært veldig klare fra vår side, at vi koblet dette, at dette var å betrakte som våpenmaterieell, og vi håndterte dette slik at det på det tidspunktet var våpenmaterieell. Det var før demilitariseringen skjedde.

Vi vant en anbudskonkurranse på megling i ellefte måned i 2009. Vi har videre foretatt en rekke kunder, vi har vært med på faktisk å skaffe tre kunder på KNM «Horten». Vi var involvert i prosessen med Clear Ocean, som ble stoppet av Utenriksdepartementet, og vi har også en del dokumentasjon som ligger mot UD der.

Ja, da har jeg i og for seg veldig greit forklart forholdet, og da er vel min tid over.

Møtelederen: Du har i din innledning nå gitt oss en opplysning om at dere har henvendt dere – ved to anledninger, i brev form – til det du kaller for høyere nivå om det du kaller for uregelmessigheter. Jeg formoder at det er i FLO, uten at jeg vet det. Men jeg sier til komiteens medlemmer og også til dere at hvis vi skal inn på direkte hva det er og innholdet i det, må vi lukke høringen. Jeg er veldig nøye med det nå, fordi jeg ikke har lest opp den delen av min innledning for dere, men vi holder oss strikt til at vi her ikke kan identifisere personer knyttet til dette. Hvis vi ikke kommer inn på det spørsmålet, kan vi fortsette den åpne høringen, hvis ikke må vi på et tidspunkt lukke den for å få vite hva denne informasjonen egentlig går ut på. Det er mulig at vi må gjøre det uansett på slutten av høringen her nå, fordi det vil være en opplysning som vil være viktig for komiteen å få kunnskap om, men det skal jeg ta standpunkt til når vi kommer litt lenger fram. Kan vi være enige om det, vi som er i komiteen? – Ja.

Da takker jeg for de to innledningene som vi har fått. Vi går på utspørringen, og da er det Helge Thorheim, vær så god.

Helge Thorheim (FrP): Takk for det.

Jeg tror jeg begynner litt med Norsk Megling og Auksjon AS, i og med at det sitter friskt i minnet det dere sa. Vi berører ikke det som lederen nå var inne på, i denne omgang, akkurat den spesifikke biten der.

Når dere nå megler for Forsvaret, regner jeg med at dere ser på Forsvaret som deres kunde, og skal gjøre meglingen og salget så godt som mulig for kunden, naturligvis. CAS Global er det sentrale selskapet i denne sammenheng, som alle disse båtene vi nå snakker om, har gått til. Når var dere kjent med at dette er et stråselsskap for nigerianske selskap?

Morten Larsos: Når det gjelder CAS Global, har vi ved to anledninger vært i kontakt med dem. Gang nummer én var i mai i 2012 da vi hadde en gjennomgang av KNM «Horten». Da hadde vi visning av KNM «Horten» der vi holdt en teknisk gjennomgang av KNM «Horten». Gang nummer to som vi var i kontakt med CAS Global, var da Forsvaret var veldig stresset med å få vekk KNM «Horten». Vi arrangerte da et telefonmøte med CAS Global vedrørende KNM «Horten», og vi mottok et bud på USD 7 750 000 som vi fikk fremforhandlet. Det resulterte i at vi skrev møtereferat på dette, og vi tok også kontakt med ledelsen i FLO og gjorde oppmerksom på at dette var blitt foretatt, hvilket endte med at vi ble kastet ut av båten, og FLO valgte å selge båten direkte til CAS Global, inkludert KV «Titran». Dette skjedde på et tidspunkt vi var inne og ble hivd ut, og CAS Global var ute. Dette har også Forsvaret møtereferat på tidligere.

Helge Thorheim (FrP): Hoveddelen av mitt spørsmål gikk på at når dere skal gjøre det beste for oppdragsgiver, inngår det vel også å gjøre seg kjent med hva slags selskap man eventuelt nå er i posisjon til å selge til. Gjorde

dere undersøkelser på CAS Global, på hva dette er for noe?

Morten Larsos: Vi ble etter hvert gjort kjent med CAS Global, og der må vi også poengtere at vi på alle båtene som vi kunne være i gråsoner med – når jeg sier gråsoner, vil det si at vi kunne være i tvil – fremprovoserte vi at vi skulle ha forretningsplanen til selskapene, hva fartøyene skulle brukes til. Dette gjaldt Clear Ocean. Det var avklaringsmøte i Forsvarsdepartementet i 2011 når det gjaldt Clear Ocean.

Helge Thorheim (FrP): Vi kan godt hoppe over Clear Ocean i og med at det nå er de salgene som skjedde. Jeg vet at det ble stoppet.

Morten Larsos: Men det vi poengterer, er at vi alltid går grundig gjennom alle våre kunder. Vi vil ikke risikere ikke å bestå «VG-testen», at vi skal bli møtt i etterkant med at vi har –

Når det gjelder CAS Global, satte vi spørsmålsteget ved selskapet, men vi hadde ikke noe med dette å gjøre, for vi var blitt hivd ut.

Helge Thorheim (FrP): Det var litt rart, for ved et par anledninger står jo dere her som tilstedeværende på Haakonssvern. Det gjelder både den 25. juli og 2.–3. august i 2012 – til stede her: NMA, står det her, på begge delene – og den 25. juli var jo både Oslo-lederen din og du selv til stede på visning sammen med nigerianske representanter på svært høyt nivå.

Morten Larsos: Der må jeg poengtere at vi aldri har vært på Haakonssvern sammen med CAS Global. Vi var sammen med et selskap som heter Atlantic Boat på Haakonssvern. Når det gjelder visning til CAS Global, var det – som jeg var inne på – et møte i regi av Horten Skipsreparasjoner, der vi var til stede og hadde en visning av KNM «Horten». Men årsaken til at CAS Global var der, var inspeksjon og gjennomgang av MTB-ene. Så vi har ved to anledninger vært borti CAS Global. Vi har aldri vært inne på Haakonssvern sammen med CAS Global.

Helge Thorheim (FrP): Men den 2.–3. august da du var der, var iallfall ambassadøren fra Nigeria til stede. Ringte det noen bjeller: Hvorfor er han der?

Morten Larsos: Vi hadde en henvendelse fra en dansk samarbeidsmegler som opplyste at det ville komme en gruppe fra Nigeria på besøk for å se på marinefartøy. Det som skjedde da, var at vi varslet FLO om dette. Vi gjorde også oppmerksom på at hvis en ambassadør skulle dukke opp, så er kodeksen at Utenriksdepartementet skal være orientert, og det skal da møte en offiser av høyere rang på et sånt besøk. Dette besøket ble kansellert. De tre møtedeltakerne som hadde sendt passene sine, var den nigerianske ambassadøren fra Sverige, ambassadesekretæren og i tillegg en som satt i lovgivende forsamling i Nigeria.

Det vi gjorde, var å «google» navnene, vi tok passene,

vi orienterte FLO om hvem disse personene var, og vi gjorde oppmerksom på at dette var et mulig besøk. Men ambassadøren meldte avbud, og det var kun en representant og ambassadesekretæren som ble med til Horten og fikk se KNM «Horten».

Sånn er de faktiske forhold rundt denne saken.

Helge Thorheim (FrP): Jeg snakker nå om de besøkene som forelå på Haakonssvern – representanter fra dere, African Union og Nigerias ambassade i Stockholm. Alle de tre dagene er det tilsvarende personell som har vært der. Ifølge loggen er det iallfall ingen andre som har vært med og veiledet disse enn dere, så jeg oppfatter at dere var de som hadde med disse besøkene å gjøre.

Morten Larsos: Her må det være en misforståelse – misforståelsen må være at dette dreier seg om det selskapet som heter Atlantic Boat, som kjøpte gamle «Åhav», KV «Agder» og en svensk båt som heter «Loch Ness». Jeg tror dette må være en misforståelse.

Helge Thorheim (FrP): Ja, da er det en veldig grov misforståelse. Det håper jeg dere klarer opp i, for overskriftene her er visning av «Hessa», «Vigra» og «Titran», og det gjelder alle tre dagene.

Morten Larsos: Ja, men hele denne biten ble kansellert. Det ble ikke noe besøk til Haakonssvern.

Helge Thorheim (FrP): Å ja. Så det er feil i loggen på Haakonssvern at dere har vært der?

Morten Larsos: Vi har ikke vært der – iallfall ikke på det tidspunktet. Det var meningen at jeg selv skulle reise ned, men da dette ble kansellert, var det kun en person fra oss, som heter Sverre Solbakken, som da møtte ambassadesekretæren og en representant der. Så det besøket som skulle skje, foregikk ikke.

Helge Thorheim (FrP): Så loggen på Haakonssvern er feil, etter din mening? For her står det Morten Larsos, Sverre Solbakken på 25. juli, og på både 2. og 3. august står det Morten Larsos og Sverre Solbakken. Jeg går ut fra at Sverre Solbakken er han fra Oslo-kontoret ditt?

Morten Larsos: Ja, men det ble aldri gjennomført noen visning til noen ambassadør eller personell fra Nigeria.

Helge Thorheim (FrP): Jeg registrerer det du sier.

Litt til «Titran» og når den ble solgt: Der må du forklare litt, det har jo vært veldig divergerende oppfatninger her om hvem som eide båten på hvilket tidspunkt. Man vet iallfall at i utgangspunktet var det Forsvaret som eide båten – det kan det ikke være noen tvil om. Så skulle dere megle denne båten til noen. Så ser det ut som at det er dere som har overtatt eierskapet av båten, og solgt den videre til et sørafrikansk selskap. Er det forenlig med – hva skal jeg si – god meglingsskikk? Er det til og med lovlig at man skal megle et skip, og så sier man plutselig: Nei, vi er eiere, og

Forsvaret har ikke anledning til å se hva den er solgt for? Det forstår jeg ikke. Det må du klare opp i. Hva skjedde i denne sammenheng, når ble dere de facto eier, og er det noen dokumenter som viser at dere ble eier av båten?

Morten Larsos: Når det gjelder KV «Titran», var forholdet at vi – som jeg nevnte innledningsvis om KNM «Horten» – ble hivd ut av FLO, «Horten» ble solgt til CAS Global, og det samme ble KV «Titran». CAS Global kjøpte også KV «Titran», men klarte aldri å betale.

Da Forsvaret hadde holdt på i lang tid og prøvd å få penger fra CAS Global, tok de kontakt med oss igjen. Båten ble da slept fra Haakonvern til Horten, og vi inngikk en avtale som gikk på at Forsvaret skulle ha 1 million euro for båten, en tidsbegrenset avtale på 45 dager. Vi hadde en «no cure, no pay»-avtale, dvs. at Forsvaret skulle ha 1 million euro. Vi mottok 18. september 2013 et bud på 850 000 euro på båten, som FLO takket nei til. Den 19. september 2013 inngikk vi den avtalen om 1 million euro, tidsbegrenset, med «no cure, no pay», dvs. null til NMA hvis vi ikke oppnådde større beløp på båten.

I slutten av september kjørte vi en budrunde mellom to aktører som begge måtte ha «Titran» for å oppfylle kontrakter. Vi dukket opp i en helt spesiell situasjon, der Forsvaret hadde prøvd i flere år å selge KV «Titran». Søsterskipet KV «Garsøy» ble solgt for 6,3 millioner av oss i forbindelse med en auksjon, og – jeg spesifiserer – KV «Titran» var ikke under lisensplikt. Dette var en hurtigbåt til kystfortene, en glassfiberbåt, og jamfør Forsvaret utløste ikke den noen form for lisensplikt. Den var å betrakte som et sivilt fartøy. Båten var blitt demilitarisert.

Dette var ok og rimelig for oss. Forsvaret utstedte selv «bill of sale», skipsskjøter, «protocol of delivery» til kjøper, som var flaggstat Luxembourg. Dette skjedde i Horten. Det var Nautic Africas ansvar – som overtok båten i Horten.

Det var som sagt en helt spesiell situasjon. Det ble foretatt et salg til Nautic Africa. FLO har i etterkant spurt om dokumentasjon rundt prosessen, eventuelt utvidet dokumentasjon. Jeg kan vel overlate ordet til Cato Helstrøm her, som kan forklare om hvilken rolle dette var – i forbindelse med taushetsplikt og disse tingene.

Helge Thorheim (FrP): Jeg ønsker at det er du, Larsos, som skal følge opp og forklare dette, for det er et veldig viktig spørsmål. Har dere noen gang vært eier av båten?

Morten Larsos: Nei, vi har ikke vært eier av båten. Vi har hatt en megleravtale, som vi har oppfylt.

Helge Thorheim (FrP): Men hvorfor da, Larsos, vil dere ikke si hva dere har fått for båten? Dere skulle jo selge den for Forsvaret? Jeg har sett i avtalen at alt over 1 million euro tilkommer dere i kommisjon. Hvorfor oppgir man ikke hva man har fått for båten i et megleroppdrag?

Morten Larsos: Det spesielle med situasjonen her, er at Forsvaret har henvendt seg til advokat Cato Helstrøm med spørsmål om frigjøring av kjøpesum. Dette er tatt opp

med Nautic Africa, og Nautic Africa har sagt som så at dette er en forretningsmessig transaksjon mellom to parter, mellom dem og deres kunde. De ønsket ikke at dette skulle komme frem for offentligheten, en sann type selskapsavtale. Det er det vi har forholdt oss til, og det FLO og Forsvarsdepartementet også har respektert når vi har svart dem i brev form hva som er årsaken til at kjøpesummen er blitt holdt mellom to parter.

Helge Thorheim (FrP): Men nå snakker du om en forretningshemmelighet mellom to parter, en selger og en kjøper?

Morten Larsos: Ja.

Helge Thorheim (FrP): Dere er jo ikke noen selger?

Morten Larsos: Nei.

Helge Thorheim (FrP): Dere er en megler?

Morten Larsos: Vi er en megler, ja.

Helge Thorheim (FrP): Hvorfor skulle ikke da Forsvaret få vite hva båten er solgt for?

Morten Larsos: Til det punktet er det helt klart at Utenriksdepartementet også har stilt en del spørsmål når det gjelder denne båten. Denne dokumentasjonen har Utenriksdepartementet fått fra Norsk Megling & Auksjon AS. Det fikk de etter et møte som vi hadde i begynnelsen av august – unnskyld, i begynnelsen av januar i år.

Møtelederen: Men, Larsos, det var ikke svar på spørsmålet. Vær snill og svar på spørsmålet.

Morten Larsos: Ja. Det har vært en transaksjon. Sann som vi betrakter det, har vi et forhold å tenke på, og det er Nautic Africa. Med all respekt: Nautic Africa har ikke villet at vi skulle frigi kjøpesummen, hva båten er solgt for. Men Utenriksdepartementet har fått full informasjon om dette, og har fått kopi av «bill of sale» med summen, hva Nautic Africa fikk for båten videre.

Helge Thorheim (FrP): Vi kan jo stille enda flere spørsmål om dette til Utenriksdepartementet, selvfølgelig. Men har ikke du en sterk lojalitetsplikt overfor selger til å si hva den ble solgt for? La oss nå si at den båten ble solgt for 15 millioner, f.eks. Det er jo ikke irrelevant å vite den summen, for dette skal også stå på «bill of sale» osv.

Morten Larsos: Det står på «bill of sale», og «bill of sale» har Utenriksdepartementet fått. Og det er vel i og for seg ikke noe som sier at vi ikke kan legge frem en kopi av «bill of sale», men når vi har gitt den til Utenriksdepartementet, regnet vi med at komiteen hadde den i hende. Men vi kan godt fremlegge «bill of sale»

til kontrollkomiteen, det er ikke noe problem i det hele tatt.

Helge Thorheim (FrP): Jeg tror dere må legge frem alt dere har.

Møtelederen: Jeg understreker at det som sies her, må vi be om blir oversendt til komiteen på formelt vis, slik at vi har det som formelt dokument.

Jeg har latt dette gå ut over tiden, fordi alle har skjønnet at dette er et kjernespørsmål i denne sekvensen.

Da går vi videre, og det er Gunvor Eldegard for Arbeiderpartiet.

Gunvor Eldegard (A): Takk.

Eg vil først stilla nokre spørsmål til Larsos. Har du sett den rapporten som PwC har skrive på vegner av Forsvaret?

Morten Larsos: Vi har fått se innholdet i rapporten – det har vi, ja.

Gunvor Eldegard (A): Det høyrest ut som om det er litt forskjell mellom det du uttalar og det som står her, med omsyn til at det har vore lite kontraktar, og det er sjølvsagt Forsvaret sin feil at det ikkje har vore i tråd med lover og reglar, innkjøpskontraktar og slikt. Men du meiner at de har fått alle kontraktar, og de har kontrakt på alle gjennomførte operasjonar?

Morten Larsos: Ja, det har de fått, og FLO har sist fått en oppdatering i går på de siste tre båtane som de har fore-spørsmål om, men i de brevene vi sender til dere, ligger det spesifikk liste på alle fartøyene.

Gunvor Eldegard (A): Du snakka i innleiinga om leiinga i FLO. Er det sjef for FLO?

Morten Larsos: Det er tidligere sjef for FLO Forsyning og tidligere sjef i FLO.

Gunvor Eldegard (A): Og de har sendt ei orientering? Du sa at dei vart kasta ut når det gjaldt CAS Global.

Morten Larsos: Vi har hatt et veldig anstrengt forhold til tidligere leder for avhendingsavdelingen, som har resultert i en del forhold. Vi har sett oss nødt til å varsle om disse tingene, og vi har opplevd å bli straffet som varsler.

Gunvor Eldegard (A): De varsla til leiinga i FLO – eller forsvarsleiinga?

Morten Larsos: I FLO.

Gunvor Eldegard (A): Leiinga i FLO.
Takk.

Eg har eit par spørsmål til Horten Skipsreparasjoner. Når de fikk kontrakt på å demilitarisera båtane og måla

dei om og slikt, fekk de med ein spesifikasjon rundt det?

Thomas Sørgerd: Vi har ikke demilitarisert de fartøyene overhodet, de var ferdig demilitarisert da de ankom Horten. Det vi har utført av eksteriørmessige endringer, er å male dem om til en annen farge og – nå snakker jeg om MTB-ene spesifikt – sette på en såkalt gangster-cap, eller en solbrem, foran på styrhuset for å få dem til å få en mer sivil karakter. Det ble utført for kjøper, altså CAS Global, av MTB-ene. Vi har ikke demilitarisert de fartøyene.

Gunvor Eldegard (A): For kjøper, seier du. Var det kjøper, CAS Global, som skreiv spesifikasjonen på fargene og slikt?

Thomas Sørgerd: Det stemmer.

Gunvor Eldegard (A): I Dagbladet den 1. oktober står det at båtane vart «malt i nøyaktig de samme fargene som den øvrige kystvaktflåten krigsherren Tompolo opererer: blått skrog med hvitt overbygg». Vidare står det at «radarmastene skal ha blitt senket for at båten skulle kunne gå klar av spesifikke bruer i Nigerdeltaet». Stemmer det?

Thomas Sørgerd: Den blåfargen ble malt på oppdrag fra CAS Global, ja, og mastene ble også gjort slik at de lett kunne tas av, men årsaken til at de skulle gjøre det, spurte ikke vi CAS Global om. Så det stemmer, det som er gjort av de endringene, ja.

Gunvor Eldegard (A): Men de lurte ikkje på det, de berre følgte «spekken», slik som det stod?

Thomas Sørgerd: Ja, absolutt, vi har ikke noe med salgsprosessen, hvor disse båtane skulle, eller noe som helst slikt å gjøre, så vi hadde CAS Global å forholde oss til med hensyn til endringene etter de retningslinjene som vi da fikk – eller den godkjenningen vi fikk på de designendringene fra FLO og UD på Kjeller, i det nevnte møtet, og den presentasjonen som da ble gjort.

Gunvor Eldegard (A): Var det eit møte med UD, CAS Global, FLO og dykk?

Thomas Sørgerd: Nei. Som jeg sa innledningsvis, var det slik at FLO arrangerte et møte på Kjeller sammen med representanter fra UD, der vi fikk i oppdrag å lage et sivil «look», utseende, på de MTB-ene som jeg snakker spesifikt om nå, slik at de kunne selges sivilt. Det presenterte vi på Kjeller, og vi fikk da en aksept for at slik kan vi gjøre det for CAS Global, som da var kunden. Så CAS Global var ikke involvert i den prosessen.

Gunvor Eldegard (A): Men kven hadde de kontrakt med?

Thomas Sørgerd: Snakker vi fortsatt om MTB-ene?

Gunvor Eldegard (A): Ja.

Thomas Sørgerd: Vi hadde kontrakt med CAS Global om å gjøre de endringene. Det var de som var vår kunde på det.

Gunvor Eldegard (A): Var det eit anna poeng med «Horten»? Var det ein annan kontrakt?

Thomas Sørgerd: For KNM «Horten»s del var det en litt annen situasjon, for båten viste seg egentlig å være veldig tungsolgt. Som jeg nevnte innledningsvis, kom den til oss i 2009 og ble liggende over lang tid, og man vet at når slike fartøy blir liggende og ikke har jevnlig vedlikehold eller blir brukt – for å si det folkelig – dør de sakte hen. Da ble det gjort et grep fra FLOs side om at båten skal klasseres inn i Det Norske Veritas. Da ble det Veritas som ble ledende for hvordan båten skulle se ut, altså et sivilt uttrykk.

Møtelederen: Michael Tetzschner.

Michael Tetzschner (H): Takk, leder.

Før vi går inn på substansen nå, vil jeg ha avklart noen roller. Jeg forstår det slik at Larsos er 100 pst. eier av NMA – eneier. Så er det to som titulerer seg advokat. Er de her som bisittere i et advokatoppdrag, bekler de styreverv, eller er de ansatt i NMA?

Cato Helstrøm: Undertegnede er styreleder i NMA.

Michael Tetzschner (H): Det er altså ikke et klientoppdrag du er her for? Det vil altså si at den vanlige konfidensialiteten ikke vil gjelde i dette tilfellet, fordi du selv opptrer her under styreansvar?

Cato Helstrøm: Her opptrer jeg under styreansvar.

Michael Tetzschner (H): Som også kan få konsekvenser for din advokatbevilling, hvis det er ting som vi etter hvert skal utrede som kunne problematisere det?

Cato Helstrøm: Ja.

Michael Tetzschner (H): Og Bendiksen?

Christian Bendiksen: Jeg er advokat for selskapet.

Michael Tetzschner (H): Så du er her i en klientadvokat-rolle?

Christian Bendiksen: Ja.

Michael Tetzschner (H): Utmerket, da vet vi hvem vi er, det er alltid en god begynnelse.

Da vil jeg stille dere det enkle spørsmålet: Hva ble «Titran» solgt for?

Morten Larsos: «Titran» ble solgt for ...

Michael Tetzschner (H): Hva betalte kjøper for «Titran»?

Morten Larsos: Det var det jeg skulle ...

Michael Tetzschner (H): Leder, jeg håper ikke dette går av min tid.

Møtelederen: På ingen måte. Vi tar oss tid til disse viktige ting. Det kan oppklare mye etter hvert.

Morten Larsos: «Titran» ble videresolgt fra Nautic Africa til selskapet OMAK Maritime for 2 437 200 dollar. Det ble båten videresolgt for av Nautic Africa.

Michael Tetzschner (H): Dere har tidligere sagt at dere ikke på noe tidspunkt har eid denne båten. Har dere hatt sideavtaler som potensielt har kunnet gjøre dere til eiere? Har dere hatt opsjonsavtaler – det en kan kalle et rent megleroppdrag?

Morten Larsos: Dette er en ...

Michael Tetzschner (H): Ja eller nei.

Morten Larsos: Kan du gjenta spørsmålet?

Michael Tetzschner (H): Dere har tidligere gjort et poeng av at dere ikke har hatt opsjoner eller vært inne på andre måter. Jeg stiller spørsmålet: Er dette et rent megleroppdrag?

Morten Larsos: Ja.

Michael Tetzschner (H): ... hvor det står mellom selger og kjøper?

Morten Larsos: Ja.

Michael Tetzschner (H): ... og selv ikke er en del av leveransen. Da må det jo være greit bare å kunne oppgi den salgssummen som deres oppdragsgiver, altså selger, har solgt denne båten for.

Morten Larsos: Vi har opplyst denne til Utenriksdepartementet, og vi vet at det har vært et møte med ...

Michael Tetzschner (H): Ja, men det er ikke Utenriksdepartementet som selger her, det er avhendingsseksjonen i FLO.

Morten Larsos: Ja. Videre har det vært et møte mellom Utenriksdepartementet og Forsvarsdepartementet.

Michael Tetzschner (H): Det er ikke det jeg spør om. Hva er båten solgt for? Hva har dere oppgitt til deres selger?

Morten Larsos: Vi har ikke opplyst dette beløpet. Vi har opplyst 1 mill. euro, som var avtalen for båten, som var avtalen som ble inngått med Forsvaret.

Michael Tetzschner (H): Og det er ingen som har etterspurt den summen før UD gjorde det – altså først Forsvarsdepartementet, som dere i et tidligere svar sa slo seg til ro med at de ikke fikk et svar?

Morten Larsos: Ja.

Michael Tetzschner (H): Hvilken saksbehandler var det?

Morten Larsos: I Forsvarsdepartementet var det – jeg klarer ikke å huske navnet, men vi har iallfall gitt beskjed om at det berører taushetsplikten ved en forretningsmessig transaksjon, og dette har vi forholdt oss til hele tiden. Når saken kom inn for dette, valgte vi å orientere UD og gi kopi av disse papirene til Utenriksdepartementet, som igjen har gitt dem videre til Forsvarsdepartementet i et møte.

Michael Tetzschner (H): Men det er ikke noe taushetsplikt som gjelder i kontraktsforhold med mindre partene selv med vitende og vilje har underkastet seg denne og hvis det eventuelt skulle være regler i bakgrunnsretten av internasjonal type. Det er jo ikke sånn at en som kjøper et fartøy, kan forlange å gjøre det uhjemlet, med en uhjemlet taushetsplikt.

Morten Larsos: Nei. Jeg forstår spørsmålet. Det må jo også sies at vi hadde et veldig anstrengt forhold til FLO, noe som i utgangspunktet ble løst i fjor sommer med en forlikssak, som Christian Bendiksen var involvert i.

Michael Tetzschner (H): Ja, men gjaldt den ...

Morten Larsos: Det gjaldt store deler av forholdet og en ...

Michael Tetzschner (H): Hva er det som det er inngått forlik om? Er det noe som har med denne båten å gjøre?

Morten Larsos: Dette har med KNM «Horten» å gjøre, bl.a.

Michael Tetzschner (H): I PwC-rapporten står det at det foreligger ingen kjøpekontrakt mellom FLO og NMA, altså dere, ingen dokumenter som regulerer Forsvarets ansvar, om skipet selges «as is» «where is», overlevering etc. Det foreligger heller ingen dokumenter som viser den juridiske og formelle overdragelsen av eiendomsretten og de forpliktelser kjøp/salg av utrangert materiell medfører.

Så står det videre at når det gjelder KNM «Horten», er også det stort sett lik «Titran»-kontrakten på enkelte sentrale punkter.

Sitat:

«Særlig vesentlig i denne sammenheng er kontraktens bestemmelser om at oppgjør skulle innbetales i sin

helhet til særskilt opprettet klientkonto hos megler på en slik måte at FLO ikke får kunnskap om hva kjøper de facto har betalt for fartøyet utover det NMA» – altså dere – «velger å opplyse dem om.»

Dere har altså avveket fra forutsetningen om at først skulle hele beløpet være synlig for selger, for deretter at en eventuell provisjon, eller overskytende, avhengig av megleroppdraget, så gikk tilbake til dere i full åpenhet. Hvorfor er det dette avviket fra det man opprinnelig hadde avtalt, og hvorfor denne totale mangel på dokumentasjon, når man ellers ser at advokatfaktoren er ganske høy i styret?

Cato Helstrøm: Det jeg kan si i forhold til dette, er at den kontrakten som ligger til grunn for salg av KV «Titran», ble inngått, som Larsos sier, den 19. september 2013. Den er satt opp av KPMG Law, det er ikke undertegnede som har gjort det. Det var med bakgrunn i at dette var et salg hvor det var oppgjør i euro, som man var enige om, og det skulle inn på en egen valutakonto. Og vi har opprettet valutakonto. Vi har tidligere hatt salg av fartøy, og det var en grei måte å gjøre dette på. Dette også for at all overføring av kjøpesum og alt sånt kunne skje når alle papirer og alt var på plass og fartøyet var overlevert.

Så er det jo slik for advokater når det gjelder klientkonto, at vi har full taushetsplikt om dette; hva som er på våre klientkonti.

Michael Tetzschner (H): Du har ikke noe taushetsplikt her, for du er styreleder.

Cato Helstrøm: Ja.

Michael Tetzschner (H): Men du påberoper deg oppdrag.

Cato Helstrøm: Ja, når det gjelder «Titran», hadde jeg et oppdrag ved oppjøret – ikke som styreleder, men som advokat. Det går jo klart frem av kontrakten mellom Forsvaret, FLO og Norsk Megling & Auksjon. Det står ikke der at det var som styreleder at jeg hadde dette oppdraget.

Michael Tetzschner (H): Nei, det står vel ikke flagget. Men finner du det problematisk at du både er tillitsmann i et selskap og så eventuelt kan påberope deg advokattauheten når det måtte passe?

Cato Helstrøm: Nei, det gjør jeg ikke.

Michael Tetzschner (H): Jo, du gjorde det nettopp, så vidt jeg forsto.

Cato Helstrøm: Nei. Det som skjedde, var at vi fikk forespørsel både fra Forsvarsdepartementet og FLO om innsyn i klientkonti. Og da gjorde de det helt klart at jeg ikke hadde noen plikt til å opplyse om beløp på klientkonti.

Michael Tetzschner (H): Hvilken kommentar gir du til PwC-rapporten, som kan konstatere at det for fem av salgene der oppgjørene har gått via NMA, altså et selskap

som du her representerer, og som du er styreleder for, ikke foreligger underskrevet kontrakt? Hva slags papirløshet er dette?

Cato Helstrøm: Når det gjelder kontrakter, må Larsos svare. Det har vært flere ganger når det gjelder det som jeg har fått i ettertid da dette kom opp, at man har manglet underskrifter på kontrakter – og dette var også i FLO. FLO har etterspurt hos NMA kontrakter når det gjelder fartøy som har vært solgt.

Morten Larsos: Jeg vil gjerne svare på det spørsmålet. Som megler har vi hele veien sørget for at når du kobler mellom en kjøper og en selger, så skal det foreligge en kontrakt. FLO har hatt rot i sitt system og rotet bort kontrakter som de har etterspurt hos oss nå på 16 fartøyer. Vi har nå sendt fartøyer hele veien og sporet opp kontrakter som er borte hos FLO – det har vi, vi har vært etterrettelige. Så disse fem kontraktene som du spør etter her, har FLO fått fra før. Det er jo helt normalt at du som megler er en mellompart og sørger for å vise en avtale mellom en kjøper og en selger, og det er en underskrift av kjøper og selger. Dette har FLO skrevet under kontraktene.

Michael Tetzschner (H): Jeg hører hva du sier, men jeg må si, leder, at dette synes jeg er oppsiktsvekkende. Man sier altså at man selv har gitt slipp på kopier av disse kontraktene. Det er jo en forutsetning – hvis dere får bokettersyn, f.eks., hvordan kan dere dokumentere salgsinntekter hvis dere ikke har fakturaer og, enda viktigere, avtaler som danner grunnlaget for utstedte fakturaer? Dere har jo en oppbevaringsplikt. Da kan dere ikke skyldes på at disse kontraktene er blitt borte hos en selger eller en kjøper.

Morten Larsos: Da burde PwC gjøre arbeidet sitt og sørge for å få dokumentasjon fra FLO. Vi har all dokumentasjon, og vi har gjennomført det i den rapporten som dere nå har fått dere forelagt i dag, dere har fått kopi av hovedbøkene og føringene, hvordan det er ført i regnskapene, med bekreftet ...

Michael Tetzschner (H): Det er ikke regnskapsføringen vi spør om, det er kontraktene.

Morten Larsos: Alle kontrakter er gitt fra vår side til FLO. Vi kan ikke selge en båt uten at FLO skriver under en båt.

Michael Tetzschner (H): Det vil si at dere har disse kontraktene fysisk?

Morten Larsos: Vi har kontraktene, kopi av kontrakter. Ja, det har vi.

Michael Tetzschner (H): Ja, da vil vi gjerne ha dem.

Morten Larsos: Det kan vi sørge for å få ettersendt på båtene.

Michael Tetzschner (H): Takk.

Møtelederen: Dette er også en sekvens som gikk godt ut over tiden, men det får stå sin prøve, fordi dette er helt essensielt for oss alle, og det er viktig også for at dere får svart fyllestgjørende på det. Derfor tillater jeg akkurat dette.

Da er det Hans Fredrik Grøvan.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Det ble sagt av Larsos i en tidligere sekvens her at NMA ikke var kjøper av «Titran». I et intervju i Dagbladet 7. januar 2015 er spørsmålet: Dere legger til grunn at kjøper er Norsk Megling & Auksjon? Og da blir det svart av styreleder Helstrøm: Vel, sånn er det.

Jeg får ikke denne informasjonen helt til å stemme. Hva er det som er riktig her?

Cato Helstrøm: Jeg skal klargjøre dette. Grunnen til at jeg sa det, var at i regnskapene i Norsk Megling & Auksjon for 2013 var «Titran» ført som aktiva, altså et kjøp i regnskapene til NMA. Dette er da korrigert av revisor i ettertid, det var en feil i regnskapet for 2013, og det ble korrigert i 2014-regnskapet.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Så det var ikke riktig det du opplyste til Dagbladet den 7. januar?

Cato Helstrøm: Jo, det var riktig da. Det var det som sto i regnskapene da. Når vi tar opp dette med revisor og vi går igjennom denne kontrakten, var det det samme revisorfirmaet som advokatene, nærmest, som lagde denne kontrakten. Så sier revisor at dette er feil, det er feil ført som aktiva. Det er et megleroppdrag.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Det er sagt her nå fra Larsos at salgssummen for «Titran» var 2,4 mill. US dollar. Hva var provisjonen for dette salget?

Morten Larsos: Når det gjelder provisjonen for salget av «Titran», var det, som jeg var inne på tidligere, flere meglere involvert, og det var Nautic Africa. Norsk Megling & Auksjon AS hadde en provisjon på dette salget på alt i alt ca. 3,6 mill. minus kostnader på dette. Det var svar på det spørsmålet.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Så Forsvaret fikk da 1 mill. euro, og så ble denne solgt videre for 2,4 mill. US dollar?

Morten Larsos: Fra Nautic Africa til sluttbrukeren.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Hvorfor har det vært så vanskelig for dere å oppgi salgssummen for «Titran»? Dette har jo vært et spørsmål som dere har fått gjentatte ganger. I dag sitter dere i en åpen høring og kan svare på dette uten problemer. Hvorfor har dette vært så vanskelig?

Morten Larsos: Årsaken til at det har vært vanskelig, er at vi har vært i en konfliktsituasjon med FLO som ble

løst i fjor sommer da det skulle opp i Oslo tingrett. Det er årsaken til at det har vært et iskaldt forhold med FLO.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Det blir også skrevet i PwC-rapporten dette som også Tetzschner var inne på her, om mangelfull dokumentasjon, manglende kjøpekontrakter osv. Helstrøm sier i samme intervju i Dagbladet den 7. januar at vi i NMA ikke har gjort noen feil fra vår side. Jeg vil gjerne at dere bekrefter det her og nå. Er det riktig at det ikke er gjort noen feil fra deres side, bortsett fra den regnskapsførselen som du nevnte i sted, som ble rettet opp av revisor. Jeg vil gjerne ha et klart svar på dette, at det ikke ble «gjort noen feil fra vår side».

Cato Helstrøm: Vi mener det, helt klart.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Og daglig leder?

Morten Larsos: Vi har ikke gjort noen feil. Vi har vært etterrettelige og hatt en lojalitet, og vi har dokumentasjon på alle transaksjoner på alle båter, på det som har foregått, og det som er nødvendig. Vi har også tidligere invitert FLO, i fjor sommer, til å ta en full gjennomgang av hele saken, hvilket FLO aldri har kommet tilbake til.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Dere var litt inne på det i flere sammenhenger, men hvis dere kort skal beskrive de konvensjonelle relasjonene dere har hatt med SAS i forbindelse med avhendingen, hva er deres opplevelse av de profesjonelle relasjonene dere imellom?

Morten Larsos: Da vi vant anbudskonkurransen i 2007, opplevde vi å treffe veldig mange flotte folk å jobbe med, godt samarbeidsklima – vi hadde en kjempeperiode inntil vi avdekket en annen sak, og etter det var vi i full konfliktsituasjon fra 2009 med leder for avdelingen. Dette ligger også ved den dokumentasjonen som dere har fått nå før høringen. Vi opplevde at FLO kom med spørsmål om båtene. Vi hjalp til på best mulig måte. Vi jobbet veldig bra med de offiserene som tidligere hadde hatt ansvar for båtene, og jeg hadde bare positivt å si inntil det skjedde et skjæringsforhold mellom NMA og FLO.

Møtelederen: Per Olaf Lundteigen.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Til Sørgerd: MTB-ene var det CAS Global som betalte for. Dere har faktura på det?

Thomas Sørgerd: Vi har ikke solgt MTB-ene, men vi har ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Men på jobben dere gjorde for dem, med maling og andre ting.

Thomas Sørgerd: Ja, det stemmer.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så lå KNM «Horten» hos dere lenge, og det førte til at den måtte klasseres inn, som du sier. Hva slags pris var det Forsvaret betalte for det?

Thomas Sørgerd: Hvis jeg røft kan summere gjennom de årene KNM «Horten» lå hos oss, vil jeg anslå rundt 20 mill. kr.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Var det lagt ut på anbud fra Forsvaret?

Thomas Sørgerd: Nei.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Du sa videre at dere hadde angående MTB-ene i 2012 en designendring over til det du kalte sivile, og det var godkjent på et møte på Kjeller. Er det et referat fra det møtet?

Thomas Sørgerd: Ikke et referat som jeg har i hende, nei, men jeg vil tro at FLO har det referatet.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Hvem var det som var med på det møtet?

Thomas Sørgerd: Det var merkantile representanter fra FLO, og så to personer fra UD som jeg ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så Utenriksdepartementet var med i det møtet?

Thomas Sørgerd: Ja, de ble i hvert fall presentert som representanter fra UD, så jeg går ut fra det.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Når det gjelder den tilsvarende operasjonen for KNM «Horten», var det et tilsvarende møte der?

Thomas Sørgerd: Nei, det var ikke noe møte der, men situasjonen var litt annerledes, fordi – hvis du snakker om designendringer nå?

Per Olaf Lundteigen (Sp): Designendringer, ja, for å få det over til såkalt sivilt.

Thomas Sørgerd: Det var et krav fra DNV som lå til grunn for at vi gjorde den fargeendringen og påbyggingen på KNM «Horten». Det var ikke noen andre som sa noe om det, egentlig. Det var DNV som kom med det kravet for at FLO skulle få de kassapapirene.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Var Utenriksdepartementet på noen måte involvert med dere i det dere gjorde med KNM «Horten»?

Thomas Sørgerd: Nei.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så er spørsmålet til Larsos: Du sa at deres jobb var å formidle salg, og dere markedsførte det. Kan du fortelle litt om hvordan dere først markedsførte MTB-ene? Hva var det de var egnet til å brukes til?

Morten Larsos: MTB-ene ble markedsført. Først gikk Forsvaret ut for å selge dem rundt omkring i verden ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Jo, men jeg spør hva dere markedsførte dem som, når det var deres jobb å formidle det. Hva sto i annonsene, hvem kunne være potensielle kjøpere?

Morten Larsos: MTB-ene ble markedsført til NATO-partnere i første omgang.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Det er ikke det som er spørsmålet mitt. Hva slags bruksområde hadde MTB-ene? Var det for å kjøre fort for privatpersoner, eller hvem var det som var aktuelle kjøpere?

Morten Larsos: Vi hadde ikke noe annet enn å markedsføre båtene, og potensielle kjøpere var eventuelt regjeringer etc. i andre stater. Det var potensielle ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Men jeg spør: Hva sto i annonsen, hva var det aktuelle bruksområdet for de tidligere MTB-ene?

Morten Larsos: Bruksområdet var med full bestykning da de ble annonsert hos oss.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Med full bestykning? Så det var som MTB-er?

Morten Larsos: Ja.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Nettopp. Var Utenriksdepartementet kjent med at dere annonserte dem på den måten?

Morten Larsos: Ja.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Når det gjelder «Titran», hva ble den markedsført som?

Morten Larsos: «Titran» ble markedsført som eventuell patruljebåt, skyssbåt. Som rett og slett et sivilt fartøy ble «Titran» markedsført.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Ikke som det er sagt til meg, at det var perfekt for trosskipstransport?

Morten Larsos: Det er den gamle Wikipedia-betegnelsen av båten.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Den gamle Wikipedia – altså, dere brukte ikke den?

Morten Larsos: Jo, Forsvaret kom med en del informasjon om «Titran», og det ble da rett og slett brukt Wikipedia som bakgrunn for hva båten hadde blitt brukt til tidligere.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Ok. Men det var dere som var ansvarlige for på hvilken måte dere markedsførte den?

Morten Larsos: Nei, vi hadde ingenting med markedsføringen av «Titran» å gjøre i det hele tatt. Det var kun MTB-ene og KNM «Horten».

Per Olaf Lundteigen (Sp): Var Utenriksdepartementet involvert i all deres markedsføring? Fikk de kopier av måten dere markedsførte det dere hadde ansvaret for?

Morten Larsos: Vi mottok papirer fra FLO om at det hadde vært foretatt demilitarisering, at det hadde vært overført fra kapasiteter internt i FLO, og fikk melding om at båten var fjernet og betraktet som et sivilt fartøy. Dette var klarert med Utenriksdepartementet.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Nettopp. Så det var FLO som sto for klareringa, og dere meldte til FLO, og FLO måtte i så tilfelle melde videre hva dere gjorde?

Morten Larsos: Ja.

Møtelederen: Da er vi ferdig med denne runden av utspørringen. Mens høringen har fortsatt her, har det vært en konsultasjon mellom meg og komitésekretæren og Stortingets konstitusjonelle avdeling når det gjelder overføringer av disse opplysningene som dere har referert til. Beslutningen er at vi kan motta dette skriftlig, og så må vi gjennomgå det i komiteen og eventuelt komme tilbake til spørsmål i forhold til departementet som det eventuelt skulle avføde, og eventuelt en ny høring. Vi fortsetter nå åpen høring, og så tar vi imot dette, men vi berører ikke disse opplysningene i denne høringen. Det er beslutningen knyttet til dette.

Da skal vi over på den oppfølgende runden, og da er det først sakens ordfører, Helge Thorheim.

Helge Thorheim (FrP): Til Horten Skipsreparasjoner: Så vidt jeg forstår, har ikke dere egentlig hatt noe med demilitariseringen av disse skipene å gjøre i det hele tatt – er det slik?

Thomas Sørgerd: Det stemmer.

Helge Thorheim (FrP): Så dette var mer maling av båtene? Når dere gjorde dette arbeidet før de for, hadde dere besøk av deres klient, som jeg forstår var CAS Global. Det var vel de som betalte dette?

Thomas Sørgerd: CAS Global hadde en site-representant hos oss under nesten hele oppholdet av MTB-ene i forbindelse med malingen og det som ble gjort. Så det stemmer, CAS Global var til stede.

Helge Thorheim (FrP): Og det var bare én site-representant, eller hadde de folk til opplæring på disse skipene også?

Thomas Sørgjerd: Det var også britisk personell over ved slutten av oppholdene for å lære seg å føre disse fartøylene. For det var planlagt at de skulle seiles ned til England, etter det jeg forsto. Så det stemmer at de hadde personell der, ja.

Helge Thorheim (FrP): Du sa britisk personell – dere har verifisert at dette ikke var nigerianere, f.eks.?

Thomas Sørgjerd: Nei, det var britisk personell.

Helge Thorheim (FrP): Takk skal du ha!

Til Larsos: Jeg er ikke bekvem med dette med betalingen for Titran. Du sier at et selskap i sør har solgt det videre til sluttbruker for så og så mye penger. Men det selskapet som solgte det videre, overtok de eierskap til båten før de solgte den videre?

Morten Larsos: KV Titran ble overdratt av FLO til kjøper Omak Maritime i Horten og ble seilt ut fra norsk territorialfarvann av et britisk mannskap, videre til Antwerpen, og registrert i Luxemburg. Hvis det er noen spørsmål, er Christian ekspert på eksportregelverket og har i mange år vært advokat for NMA på grunnlag av eksportregelverket. Han er i og for seg den rette til å svare hvis du vil ha utdypet dette forholdet.

Helge Thorheim (FrP): Nei, jeg vil ikke det. Jeg vil bare vite hvem dere har solgt båten til på vegne av FLO eller det norske Forsvaret.

Morten Larsos: FLO har solgt båten til Nautic Africa, og Nautic Africa har videresolgt båten til Omak Maritime. FLO har overdratt fartøyet direkte fra FLO til Omak med et «bill of sale» som vi har forelagt tidligere, og som vi vil ettersende dere.

Helge Thorheim (FrP): Jeg er gjerne litt treg nå, men jeg forstår ikke hvem som har betalt hva til FLO. Hva er salgssummen?

Morten Larsos: Salgssummen er det vi har opplyst. Det er det båten ble solgt for fra Nautic Africa til Omak, det tallet som jeg opplyste om her tidligere. Det er salgssummen på båten som Nautic Africa lyktes å få videre for båten.

Helge Thorheim (FrP): Få videre, ja.

Morten Larsos: FLO har fått 1 mill. euro for båten. Det er det FLO har fått, jf. avtale.

Helge Thorheim (FrP): Men hva har dere postert inn til NMA?

Morten Larsos: Det var vi inne på i sted – ca. 3,6 mill. kr.

Helge Thorheim (FrP): Så båten er solgt fra FLO

for 1 mill. euro pluss 3,3 mill. kr eller hva det nå måtte være?

Morten Larsos: Ja, 3,6 på vår side.

Helge Thorheim (FrP): Så det er 13,6 mill. kr båten er solgt for?

Morten Larsos: Hvis vi tar dollaren, som vi tok på kopien av «bill of sale» i sted, så er båten solgt for ca. 2, 437 dollar, det er ca. – det må dere slå opp på dollarkursen. Det er båten solgt for, ja, fra Nautic Africa.

Helge Thorheim (FrP): Så den totale salgssummen her er bortimot 20 mill. kr?

Morten Larsos: Nei, det er den ikke. Den er ca. 14 mill. kr.

Møtelederen: Da er det Michael Tetzschner – vær så god.

Michael Tetzschner (H): Først til Larsos: Du refererte tidligere i dag til den «bill of sales» som skal være sendt til UD. Bare for å klargjøre det – er det den samme «bill of sales» som det er vist til tidligere i dokument av 16. desember 2013?

Morten Larsos: Skal vi se her – den var litt vanskelig. Men som sagt, vi kan ettersende «bill of sale».

Michael Tetzschner (H): Ja, men siden du har saksbehandlingskapasitet med deg, så kan dere sikkert finne frem det dokumentet. Imens skal jeg gå videre. Dere var veldig klare på i sted – og det er noe av det dere har vært mest klare på – at dere ikke på noe tidspunkt har eid «Titran». Et mysterium her er hvordan båten er dukket opp i Vest-Afrika. Et annet mysterium ser ut til å være hvordan den kan ha dukket opp i balansen hos dere, og det ga du jo et svar på – at det var en feilføring i aktivalisten hos dere.

Morten Larsos: Kan jeg få korrigere det: Vi mottok en faktura fra Forsvaret på 1 mill. euro. Det er årsaken til at den havnet i balansen hos oss. Vi fikk en faktura fra Forsvaret på 1 mill. euro, derfor har det vært misforståelser her.

Michael Tetzschner (H): Nå er stort sett problemet i de fleste selskaper at aktiva ikke endrer balansen. Her har altså det motsatte skjedd. Og dette har vært kvalitetssikret ved at styret går god for årsoppgjøret, inklusiv balanse og driftsregnskap, og at dette også er revisorberkretet?

Morten Larsos: Ja.

Michael Tetzschner (H): Er det det samme KPMG som du siktet til i sted?

Morten Larsos: Ja.

Michael Tetzschner (H): Hvis vi nå legger det til grunn, hvordan harmonerer dette da med et brev fra dere til FLO ved brigader Henry Lindbak, en tjenestemann som har vært inne tidligere i dag? Det brevet har dato 23. desember 2014 – det er ikke så veldig lenge siden – og det har overskriften «Avhending av KV Titran». Da er det flere spørsmål som besvares. Det heter:

«Fartøyet [det fremgår av sammenhengen at det er Titran] ble solgt til NMA for direkte videresalg til utlandet. Forutsetningene for avhendingen var kontrakten av 19.9. 2013 med FLO. Kjøper av fartøyet var godt kjent av FLO, og hele avhendingsprosessen ble utført i nært samarbeid med FLO.»

Denne kontrakten var altså inngått mellom dere og FLO av 19. september 2013. Man visste jo ikke hvem som til slutt skulle ende opp med båten. Det er naturlig. Men her sier de at fartøyet ble solgt til dere. Hvordan harmonerer det med det som dere nettopp har uttalt, at dere ikke på noe tidspunkt har eid båten?

Morten Larsos: Når man mottar en faktura på 1 mill. euro til et firma, så kan man lett få en oppfatning av at man er eier av en vare, men vi fikk forklart av FLO at dette var regnskapsmessig fra FLOs side. Vi har aldri opplevd dette med FLO ved noen av de andre fartøyene i det hele tatt, at de sender faktura til oss på et beløp på en båt. Det var første gang det skjedde, og det gjorde at vi var nødt til å ta dette opp med våre regnskapsførere og revisorer og få vite hva som er korrekt. Disse tingene er også brakt videre til korrigerings i et senere brev til Forsvarsdepartementet.

Michael Tetzschner (H): Da må jeg altså sette spørsmålsteget ved at du oppgir til FLO at «Titran» er overtatt av dere som eiere. Det er din underskrift, og det er kopi til advokat Helstrøm.

Morten Larsos: Ja.

Michael Tetzschner (H): Så det er en uriktig opplysning som ...

Morten Larsos: Det er en uriktig opplysning, og den har vi i etterkant ryddet opp i med forklaring til Forsvarsdepartementet.

Michael Tetzschner (H): Så det finnes nyere brev enn dette om at brevet av 23. desember 2014 ikke var sant etter sitt innhold?

Morten Larsos: Ja, og i brev til Utenriksdepartementet er dette spesifisert.

Møtelederen: Komiteen vil ettergå denne siste opplysningen nøye – selvsagt.

Jeg har for min del to spørsmål, først til Horten Skipsreparasjoner:

Dere har ikke demilitarisert båtene, det har vi egentlig forstått hele tida, og det har dere bekreftet her nå. Men vi ser at båtene igjen er bevæpnet og fungerer i militær eller halvmilitær sammenheng – for å si det slik. Fra et faglig synspunkt: Hvor lett er det å bevæpne disse båtene igjen – etter at de er såkalt avmilitarisert?

Thomas Sørgerd: Bestykning har ikke jeg greie på, så det har jeg ikke noen teknisk innsikt til å kunne forutse. Det jeg vet, er at det ikke fantes spor av militært utstyr eller noe som helst av den karakter da de kom til oss. Hva som skal til for å bestykke fartøyene, er ikke mitt fagområde. Det vi gjør, er kun skipsteknisk.

Martin Kolberg (A): Da kommer vi ikke videre med det.

Larsos – eller andre – eller Helstrøm:

Du har jo tydelig henvist til konflikter med FLO, og vi forstår at vi skal lese disse brevene som knytter seg til det man vil kalle for en varslings. Det er faktisk en ny opplysning for komiteen som er ganske oppsiktsvekkende, fordi det finnes ikke spor noe sted av at dere har sendt disse brevene til FLO – eller til Forsvaret. Og det er selvfølgelig ikke noen opplysning som har kommet til oss – inntil nå. Derfor er dette en veldig betydningsfull opplysning, som vi må ettergå veldig nøye.

Uten å komme inn på innholdet i brevene – det er kanskje vanskelig – kan du nå i denne åpne høringen gi et riss av hva denne konflikten består i?

Morten Larsos: Den konflikten besto i at en ved lovlig anskaffet kontrakt ble satt opp for å tilrettelegge ulovlige direkteanskaffelser.

Martin Kolberg (A): Takk for det.

Da var det et konkret svar.

Ønsker sakens ordfører ordet helt til slutt? – Om forlåtelse – Hans Fredrik Grøvan.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Takk for det.

Jeg må si at jeg fortsatt er litt forvirret når det gjelder denne «bill of sale». Sånn som vi var kjent med dette før høringen i dag, forelå det en «bill of sale» som var kjent for Forsvaret, og som ikke hadde noen salgssum. Så får vi høre at det foreligger en ny, ukjent bill of sale som ingen kjente til, hvor salgssummen er oppgitt. Betyr det at det her foreligger to «bills of sale»? Kan du avklare det?

Morten Larsos: Først ble det utstedt en «bill of sale» til OMAK Maritime, og det finnes også en «bill of sale» fra Nautic Afrika til OMAK Maritime. Så det er to transaksjoner som har foregått her.

Denne dokumentasjonen kan vi selvfølgelig gi dere kopi av. Disse papirene inngår også i pakke til Utenriksdepartementet, der alt er dokumentert. Hele situasjonen og prosessen som har foregått, er beskrevet fra a til å – for å si det sånn.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Så det er riktig at den «bill of sale» som Forsvaret har fått, er uten salgssum?

Morten Larsos: Forsvaret har utstedt en «bill of sale» både til Nautic Africa og til OMAK Maritime. Det har vært foretatt en dobbelt bit her. Jeg vet ikke hva som er årsaken til at det har skjedd, men som sagt: Denne dokumentasjonen finnes, og den er kvalitetssjekket.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men er det ikke dere som har ansvaret for den dokumentasjonen?

Morten Larsos: Jo, og derfor har vi gitt den til Utenriksdepartementet. Men vi har kopi av det hvis det skulle være at dere ville ha det forelagt dere med en gang. Man ser hendelseslinjen med «Titran».

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Et spørsmål til: I forbindelse med et intervju som Helstrøm har gjort, der han ble konfrontert med opplysningsplikten, vises det til at en ikke har noe opplysningsplikt i dette tilfellet. Så vises det til at Forsvarsdepartementet også er av den oppfatning at opplysningsplikten ikke gjelder i dette tilfellet. Stemmer dette?

Cato Helstrøm: Ja. Jeg fikk et brev fra Forsvarsdepartementet. I ettertid ser vi at ...

Møtelederen: Når du sier Forsvarsdepartementet, mener du Forsvarsdepartementet?

Cato Helstrøm: Ja, jeg fikk et brev – til meg – som jeg svarte på, og hvor det var vist til at de visste vel at de ikke kunne kreve noe innsyn i en klientkonto, sånn at ...

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men opplysningsplikten har dere nå oppfylt gjennom informasjon til Utenriksdepartementet, men ikke til Forsvaret – er det sånn?

Cato Helstrøm: Det var bevegelser på min klientkonto som det var spørsmål om fra Forsvarsdepartementet.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men hvorfor kunne dere ikke gi den informasjonen til Forsvaret som dere har gitt til Utenriksdepartementet?

Cato Helstrøm: Til UD har ikke jeg gitt noen informasjon om pengene som har gått inn og ut av klientkonto. Det er gitt opplysninger til UD om hva fartøyet ble solgt for – og «bill of sale». Det er det som er gitt opplysninger om til UD.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men hvorfor er ikke den informasjonen gitt til Forsvaret?

Cato Helstrøm: Det vet jeg ikke noe om. Det har heller aldri vært etterspurte. Vi mener at Forsvaret selv også har sittet på disse dokumentene. Men i ettertid har vi gått gjen-

nom alt dette og oversendt det til UD. Vi var i et møte med UD i januar, og UD etterspurte dette, og ...

Møtelederen: I januar i år?

Cato Helstrøm: I januar i år, ja. Også advokat Bendiksen var til stede. I ettertid har advokat Bendiksen sendt en omfattende redegjørelse, 5. februar, til UD med all dokumentasjon som ligger i denne saken.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men Larsos, hvorfor har ikke Forsvaret fått den informasjonen?

Morten Larsos: Vi er kjent med at det var et møte i etterkant mellom Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet. Jeg sendte da en mail til presseansvarlig i FLO og regner med at de har fått den informasjonen som de etterspurte.

Møtelederen: Det er for referatet at jeg nå bare vil si at komiteen på forhånd, før høringen, ikke var kjent med disse møtene og denne kommunikasjonen med Utenriksdepartementet som dere nå forteller om. Vi har ikke fått denne opplysningen fra de berørte departement. Jeg sier dette for referatets skyld.

Da er det Michael Tetzschner, og så er det Helge Thorheim til slutt.

Tetzschner, vær så god.

Michael Tetzschner (H): Takk. Jeg må dessverre ta opp tråden fra i sted, hvor vi fikk den opplysningen at man ikke lenger vedkjente seg dette brevet av 23. desember 2014, hvor man altså til FLO opplyser at fartøyet KV «Titran» har vært solgt til deres organisasjon, altså NMA. Så ble det her muntlig redegjort for at man har korrigert dette inntrykket skriftlig senere, og kanskje også i møte med Utenriksdepartementet. Er det slik det er?

Morten Larsos: Ja.

Michael Tetzschner (H): Men i mellomtiden er det også gått et brev fra dere, nøyaktig en uke etter. Dette brevet gikk til FLO – nemlig til Forsvarsdepartementet. Der kommer dere så vidt inn på eierforholdene ved å vise til nettopp det brevet som dere nå mener ikke er riktig lenger, ved i nest siste avsnitt å si at: I vårt svarbrev til FLO den 23. desember i 2014 – som akkurat sitert – ble det redegjort for avhendingen av KV «Titran» og dokumentasjonen rundt dette.

Hvis man da var kommet i tanke om at brevet av lille julaften 2014 ikke lenger ga uttrykk for de reelle eierforhold, var i hvert fall det en idé som må ha kommet inn etter det brevet dere sendte 30. desember. Dere har altså i to brev – ett til FLO og ett til Forsvarsdepartementet – vedkjent dere at dere er eiere av «Titran». Derfor blir selvfølgelig jeg veldig interessert i å høre hvordan dere kommenterer det, og om dere kan bekrefte at dere oversender til oss det materialet som korrigerer dette bildet.

Morten Larsos: Det skal vi gjøre. Vi skal sende dere kopi av brevet som gikk til Utenriksdepartementet, så dere har fullt innsyn i saken. Vi skal klarere alle de forhold som har å gjøre med dette.

Michael Tetzschner (H): Takk.

Møtelederen: Da er det Helge Thorheim, som er sakens ordfører, til slutt.

Helge Thorheim (FrP): Det er fortsatt «Titran». Det er virkelig den som har vært med og gjort denne saken spesielt alvorlig, synes jeg, selv om hele saken er vanskelig i seg selv.

Når det gjelder den avtalen som dere inngikk med Forsvaret, er det dere som har gjort en verdifastsettelse av båten, er det ikke det? Eller er det andre som har fastsatt verdien?

Morten Larsos: Søsterskipet ble solgt to–tre år tidligere.

Helge Thorheim (FrP): Det er greit. Men kanskje du kan svare på spørsmålet: Er det dere som har fastsatt forventet pris på båten?

Morten Larsos: Nei, det er det ikke. Det er FLO som har stipulert ca. hva de forventet å få for fartøyet.

Helge Thorheim (FrP): Så da kontrakten ble laget, er det FLO som har sagt hva som skal stå der, 1 mill. euro? Er det slik?

Morten Larsos: FLO ønsket i utgangspunktet å få 1,2–1,3 mill. euro for båten og prøvde i flere år å få den prisen.

Helge Thorheim (FrP): Jo, men bare svar helt konkret: Det er satt en pris i denne, og den prisen er viktig, for hvis dere får under den, får dere ingen penger for jobben. Kommer det over 1 mill. euro, skal dere ha alt overskytende.

Morten Larsos: Ja.

Helge Thorheim (FrP): Er det dere som har satt prisen, 1 mill. euro?

Morten Larsos: Nei, det er ikke vi som har satt prisen, det er Forsvaret som har satt prisen. Det er klart lenger oppe i organisasjonen FLO og blitt tatt med i de møtene som de har torsdag i slutten av hver måned. Så det har vært flere involvert i FLO i denne prosessen.

Helge Thorheim (FrP): Det var interessant å høre. Så det har blitt diskutert i forsvarsstaben. Jeg forstår det er der de har hatt disse koordineringsmøtene, der også departementet har vært til stede. Mener dere det?

Morten Larsos: Ja.

Helge Thorheim (FrP): Ok. Så ble ikke jeg helt klok i stad på det som den ble solgt for. Vi kjenner jo den 1 million euro. Så har da dere fått en pris for dette på 3,6, altså det honoraret dere skal ha. Men så sa du at – nå husker jeg ikke hvem som solgte til hvem her, var det Nautic Africa som solgte til OMAK Maritime eller var det motsatt?

Morten Larsos: Det var Nautic Africa som solgte til OMAK Maritime.

Helge Thorheim (FrP): For 2,4 mill. dollar?

Morten Larsos: Ja, 2,4 mill. Vi har det i et dokument her. I «bill of sale» står det.

Helge Thorheim (FrP): Er det da slik at Nautic Africa først ble eiere av båten, og så var det der handelen stoppet fra FLO? Var det der sluttavtalen skjedde på den jobben som dere hadde?

Morten Larsos: Du må stille spørsmålet litt klarere.

Helge Thorheim (FrP): Jeg skal stille spørsmålet litt klarere: Dere har et oppdrag for FLO med å selge denne båten, og dere har fått 1 mill. euro for denne båten, og dere har selv fått ut 3,6 mill. – altså alt overskytende 1 mill. euro. Da kan man kanskje trekke den konklusjonen at den ble solgt for 1 mill. euro pluss 3,6 mill. NOK. Er det der det stopper det hele? For da er det irrelevant med de 2,4 mill. dollar og hva en ny eier greide å få for båten. Er det slik det er å forstå?

Morten Larsos: Det er slik det er å forstå, ja.

Helge Thorheim (FrP): Når det gjelder «bill of sale» og det som står der, det kan være noe annet?

Morten Larsos: Det er hva Nautic Africa fikk for båten fra OMAK, altså sluttsummen, og deres fortjeneste lå i det.

Helge Thorheim (FrP): Leder, jeg vet ikke om jeg kommer så mye videre, det var bare en avklaring.

Cato Helstrøm: Jeg kan forklare litt, for jeg hadde oppgjørene på dette. Pengene kom inn, det kom inn tilsvarende det som står i «bill of sale», som OMAK og Nautic Africa var enige om som salgssum.

Helge Thorheim (FrP): Kom inn til dere?

Cato Helstrøm: Ja, det kom inn på min klientkonto, som det står i dette, hele den summen. Så ble det overført til Forsvaret i henhold til faktura. Vi vekslet om, for det kom inn både i euro og i dollar. Så ble det vekslet om til den kursen som skulle være, og Forsvaret

fikk da utbetalt 1 mill. euro. Så ble resten delt. Mellom det Norsk Megling & Auksjon hadde solgt for, og det Nautic Africa hadde solgt den videre for, ble det gjort opp.

Helge Thorheim (FrP): Den er litt interessant, for dere hadde jo et megleroppdrag her for en kunde. Var dere også megler for Nautic Africa? Har dere fått penger derfra også?

Cato Helstrøm: Nei, de hadde egen megler. Det de klarte å selge den videre for, tilbakebetalte Nautic Africa sin megler.

Møtelederen: Jeg tror ikke vi kommer lenger.

Michael Tetzschner (H): Jeg har et spørsmål.

Møtelederen: Ok, Michael, vi prøver kanskje å være korte.

Michael Tetzschner (H): Jeg skal være kort. Hvis du ikke har et advokatoppdrag, hvorfor etablerer du da en klientkonto for pengestrømmer i et selskap hvor du er tillitsmann og ikke advokat?

Cato Helstrøm: Det skjønnte jeg ikke helt. I denne saken var det et klientoppdrag, og det var for å sikre at pengestrømmene sto på konto, og at det ble et riktig oppgjør.

Michael Tetzschner (H): Det var derfor jeg tok den øvelsen til å begynne med, for å klargjøre i hvilke egenskaper dere er her. Du er her i egenskap av ikke advokat, men styreleder.

Cato Helstrøm: Ja, men da hadde jeg et oppdrag som advokat i forhold til det oppgjøret. Det går frem av kontrakten.

Michael Tetzschner (H): Men da synes jeg du skulle gjort oppmerksom på det, for det hadde vært greiere hvis man skal vurdere ansvar her. For det er nettopp dette som er litt gråsoner. Du forstår hvorfor jeg stiller spørsmålet?

Cato Helstrøm: Jeg forstår dette.

Michael Tetzschner (H): Det er ikke for å være ubehagelig.

Cato Helstrøm: Nei, og dette var også ut fra kontrakten. Det var derfor jeg fikk disse spørsmålene og de brevene fra Forsvarsdepartementet og FLO, som kom i desember etter at PwC-rapporten forelå.

Morten Larsos: Kan jeg få lov å skyte inn en liten bit her? Det er veldig ledende det som var spørsmålet fra Michael Tetzschner.

Møtelederen: Vær så god.

Morten Larsos: Hele operasjonen ble komplisert ved at det kom nytt hvitvaskingsregelverk i Nigeria. Det vil si at nigerianske banker skal inspisere båtene rundt omkring i verden, så det kom advokater fra banken reisende opp til Norge for å verifisere at det fantes et objekt. Det ble ikke tillatt utbetaling av summene før bankens advokat hadde klarert og frigitt kjøpesummen. Derfor har operasjonen vært veldig komplisert her.

Michael Tetzschner (H): Da må jeg bare si at mitt spørsmål var ikke ledende. Jeg gikk etter fakta for å få en oppfatning av i hvilken egenskap dere er her. Det ble mer uklart under forklaringen enn det var da man klarerte sine roller her til å begynne med. Dessuten den siste bemerkingen: Bendiksen kunne sikkert løst det problemet uten å blande sammen eventuelt styreverv med advokatoppdrag.

Møtelederen: Da har vi ikke flere spørsmål. Men reglementet er slik at dere kan – begge parter – si noe til slutt hvis dere har behov for det, legge til eller trekke fra for den saks skyld, for å bruke det. Har Horten noe dere vil si?

Thomas Sørgerd: Vi har ingen ytterligere kommentarer.

Morten Larsos: Jeg vil presisere at vi leser stadig ting i pressen – bl.a. i går har jeg plutselig tjent 5,5 millioner ekstra. Det finnes ingen rot i virkeligheten for dette i det store og hele, og jeg reagerer på at vi blir mistenkeliggjort. Det eneste vi har tjent på KNM «Horten», og som har vært forlikt, er 3 mill. kr. Vi har aldri tjent 5,5 mill. kr som det står i teksten, hvis forsamlingen legger vekk det som står i pressen.

Møtelederen: Vi er i aller høyeste grad oppmerksom på det som står i pressen, men vi legger ikke det til grunn på fakta. Der legger vi til grunn den skriftlige dokumentasjonen og det som sies her i denne høringen.

Da er vi ferdige med denne sekvensen. Vi måtte bruke den tida vi brukte. Jeg sier hjertelig takk til dere som kom – alle sammen.

Det virker som om Helstrøm har lyst til å si noe.

Cato Helstrøm: Jeg har bare et spørsmål til komitélederen – til dette med dokumentasjon. Skal vi ta det opp med sekretæren her?

Møtelederen: Ja, du kan gjøre det nå, for vi trenger en formell oversendelse av det – ikke bare «by hand», som det heter, men en formell oversendelse. Men det kan nok komitésekretæren ordne nå.

Da sier jeg hjertelig takk til dere for at dere har opplyst saken.

Da må vi ha et kvarters pause, til 14.15.

Høringen ble avbrutt kl. 14.01.

Høringen ble gjenopptatt kl. 14.15

Høring med tolldirektør Bjørn Røse

Møtelederen: Da er tida inne igjen, og vi er klare til å fortsette denne åpne høringen som handler om salg av norske marinefartøyer til de nigerianske farvann i alle fall, for å si det slik.

Da er vi kommet til den sekvensen hvor vi har gleden av å ønske vår tolldirektør Bjørn Røse hjertelig velkommen. Du har også med deg en bisitter, som er Trond Leberg, som er rådgiver i direktoratet. Hjertelig velkommen til dere begge to.

Jeg sier bare kort, som dere har hørt, at Røse får nå ordet til å innlede, og deretter blir det en utspørringsrunde. Vi har et litt annet opplegg med deg, Røse, enn vi har hatt med de andre. Det er slik at det blir mer fri utspørring enn at det går partivis. Jeg kommer til å dirigere ordet når vi kommer til den sekvensen.

Jeg gjør deg oppmerksom på, slik som du har gjort oss oppmerksom på, at hvis du skulle ha hemmelige opplysninger, må du ikke oppgi dem i den åpne høringen, men du må i tilfelle si at du har en hemmelig opplysning, som vi eventuelt skal komme tilbake til.

Dessuten vil jeg også for referatets skyld her opplyse om at tolldirektøren har henvendt seg til komiteen på reglemessig og korrekt måte og forklart den begrensning han har i forhold til den tollunionsavtalen som er mellom Norge og de britiske myndigheter, og at komiteen respekterer den begrensningen som tolldirektøren har i så måte.

Da tror jeg at alle formalitetene er sagt, og da gir jeg ordet til deg, Røse. Vær så god.

Bjørn Røse: Takk. Det som jeg tror er hensiktsmessig, er å si ja takk til å få lov til å gi et lite, kan du si, resymé av Tollvesenets befatning med denne saken, og så skal jeg prøve ikke å bruke mer enn de ca. 5 minuttene.

Men aller først, før det igjen: Tollvesenet har sin informasjon om denne saken primært fra to hold. Det ene er at Tollvesenet er vareforselsmyndighet i Norge og for Norge. Det betyr at alle varer som skal importeres eller eksporteres, skal deklarerer til Tollvesenet, og et utrangert marinefartøy som eksporteres, er i tollovens forstand en vare. Da skjønner man jo at gjennom den deklarereringen som stort sett skjedde i 2013, har vi en del kunnskap om iallfall eksporten av disse fartøyene.

Den andre kilden, og der kommer vi inn på det litt utfordrende med taushetsplikt, men jeg kan si ganske mye, tror jeg, uten å bryte taushetsplikten som vi har i forhold til Storbritannia: Den andre kilden til kunnskap er at vi både i 2012 og i 2014 fikk henvendelse fra tollmyndighetene i Storbritannia. Der foreligger det en tollsamarbeidsavtale som vi har en plikt til å hjelpe dem med når de trenger hjelp, og de har stilt oss diverse spørsmål og bedt om hjelp til å undersøke omkring disse salgene. Grunnen til det vet jo dere: Det er at det er ikke bare i Norge at det foregår undersøkelser rundt salgene av marinefartøyene, det skjer også i Storbritannia, for det er britiske aktører og det bri-

tiske eksportregelverket som også er med i bildet. I tillegg har vi lest ganske mye, da, komité. Vi har lest, tror jeg, det meste av det som iallfall finnes i åpne kilder.

For å hoppe over til kronologien: For tollvesenets del begynte dette i juni 2012. I juni 2012 fikk vi to henvendelser fra våre kollegaer i britisk toll. Først informerte de oss om en avisartikkel i en nigeriansk avis som jeg ikke husker navnet på. I den avisartikkelen – det var riktignok diffust – var det noen påstander om en mulig kobling til og mistanke om korrupsjon i den nigerianske kystvakta, som heter NIMASA. Det var en sammenheng mellom den og en mulig eksport, salg, av norske fartøyer til Nigeria. Britiske tollmyndigheter tok det opp med oss og spurte om vi kunne utdype og fortelle noe om dette.

Det neste som skjedde var at britene, britisk toll, tok ny kontakt rett etterpå og sa – og dette kan jeg fortelle, for det er innenfor de «statements» som britene selv har frigitt: Det er et britisk firma som heter CAS Global, som vi tror har kjøpt seks fartøyer fra Norge. De spurte oss om vi kunne finne ut om disse fartøyene allerede var eksportert, om det var utstedt eksportlisens. De antydte også at de hadde visse informasjoner som tydet på at fartøyene skulle til Nigeria, og de spurte om vi kunne finne ut om eksportøren var klar over dette. Det var grunnlaget for oss i juni 2012. Så tok vi det til FLO, og vi tok det til eksportkontrollseksjonen i UD – begge deler, også den britiske bekvymringen, eller hva vi skal kalle det for noe. FLO sa at jo, det er riktig, det er solgt seks MTB-er – på det tidspunktet var det bare de seks MTB-ene som var solgt, dette var tidlig i 2012 – og de er ikke sendt av gårde, de skal til Horten for ombygging. Det sa FLO. Så sa UD at de kjente saken, og at forutsetningen for at disse fartøyene kunne eksporteres, var at de ble ombygd, fra å ha militær utrustning til å bli sivile, altså demilitariserte fartøyer. På det tidspunktet visste tollvesenet ingenting om dette, for en ordinær deklarerer kom først i 2013. Men vi satte i gang for å hjelpe våre britiske venner, som vi har en plikt til. Vi fikk disse opplysningene fra FLO og fra UD, og vi meldte det tilbake.

Så gjorde vi én ting til i 2012: Vi gikk til PST. Vi forela dette for PST – alt dette ble gjort på saksbehandlernivå, uformelt – og ba om råd, om det var grunnlag for å gjøre noe vedrørende disse påstandene i nigerianske medier. Da sa PST at de anså at FLO var rette vedkommende til å få vite om dette. Da gikk vi til FLO – vi hadde allerede vært der, men da gikk vi mer formelt inn og nevnte konkret disse påstandene i nigerianske medier, for at de skulle være oppmerksomme på det. Så ga vi tilbakemelding både til PST og til UD – det var etter råd fra PST – om at nå hadde vi informert FLO om disse påstandene i nigerianske medier, disse påstandene som var ganske diffuse.

Så tror jeg at jeg skal nevne én ting til som også kan være av nytte for komiteen. Vi ba våre kollegaer i Storbritannia – helt eksplisitt – hvis de hadde merknader, og hvis det var noen ting de var redd for i forbindelse med salgene av de utrangerte norske marinefartøyene, om å gi de eventuelle merknadene til de norske lisensmyndighetene. Det gjorde vi også i 2012.

Så fortsetter jeg på kronologien, og da kommer vi til 2013: Da hadde vi ikke noen kontakt med Storbritannia og ikke noe kontakt med FLO og UD om dette – vi har jo annen type kontakt – og heller ikke med PST.

I 2013 skjedde deklareringsen til tollvesenet. Deklarering gjøres elektronisk, inn i et system som heter TVINN. Da er det sånn at en vare, og et slikt fartøy er en vare, skal deklarerer til tollvesenet før den kan eksporteres. Det skjedde på ulike tidspunkter i 2013, og det var stort sett da disse fartøyene gikk ut. Det vi fant, som vi har prøvd å si noe om i dette notatet vi sendte over for noen dager siden, var at FLO hadde deklart ytterligere fire fartøyer til tollvesenet for eksport. De åtte fartøyene er de seks MTB-ene, KNM «Horten» og denne «Titran», som har vært mest oppe her, men også fire andre har vært nevnt, altså «Vigra», «Hessa», «Agder» og «Ryvingen» – dette husker jeg akkurat i dag, men jeg har glemt det i morgen. Det fant vi ut av, og vi informerte britene. Og bare for å ha sagt det: De opplysningene vi fikk fra FLO og fra UD, dekket alle de spørsmålene vi stilte – det oppfattet vi på en god måte. Det var en veldig grei kommunikasjon.

Så kommer vi til 2014: Da tok britene på ny kontakt, muligens som et resultat av Egebergs mange artikler om dette temaet i Dagbladet. De ville ha mer informasjon, og vi var fortsatt forpliktet til å gi den til britene. Da gjaldt det en litt større portefølje, ikke bare MTB-ene, men også KNM «Horten» og i alle fall «Titran». Det var spørsmål som: Var de gått ut av landet? Hva var reiseruten? Hva var tidspunktene? De spurte om sluttbrukerklæringer og all verdens ting som tollvesenet normalt ikke har befattning med. Men vi er jo kontakten til britisk toll i Norge, så vi stilte spørsmålene videre, fikk svar og sendte dem til Storbritannia.

Så er det et forhold som jeg tror jeg kan nevne, jeg skal balansere det riktig: I den første PwC-rapporten – den første har jeg lest, den andre har jeg ikke lest – og den er ganske god, dere har jo også lest den, så vi noe som vi syntes vi burde undersøke nærmere. Vi gikk i vårt eget valutaregister – det er tollvesenet som eier og drifter valutaregisteret, og det er et meget effektivt verktøy mot alle typer kriminalitet – og fant ut at det var gått ut betalinger fra kjøperen av flere av fartøyene, nemlig CAS Global, til FLO. Det var jo ikke usedvanlig, for de skulle jo betale, men det var også gått to stk. betalinger på til sammen 900 000 norske kroner til en privatperson. Da vi undersøkte nærmere, fant vi ut at den privatpersonen – inntil for kort tid tilbake – hadde vært ansatt i FLO og hadde en sentral posisjon i forbindelse med disse salgene. Da vi så det, skjønner dere hva vi gjorde: Vi løp av gårde – det tok 10 minutter – til Økokrim og informerte om dette. Så vet dere at etter det, det er den andre siden av saken, har det vært en aksjon fra Økokrims side, og også en aksjon i Storbritannia, etter det jeg vet – og som sikkert også dere vet.

Det er vel kronologien, altså tollvesenets befattning med dette fra 2012 til slutten av 2014 og fram til vi nå sitter her i høring.

Møtelederen: Tusen takk til deg, Røse.

Vi har også, som du har annonsert, fått en skriftlig fram-

stilling som stemmer veldig godt med det du nå har sagt til oss muntlig, slik at saken – for ditt vedkommende – er godt belyst, etter min oppfatning.

Da går vi på en åpen spørsmålsrunde, og da er det sakens ordfører, Helge Thorheim, først.

– Vær så god, Helge Thorheim.

Helge Thorheim (FrP): Takk for det, leder.

Først – til Røse – har jeg lyst til å berømme tollvesenet for den veldig gode orienteringen du ga nå, og ikke minst for det notatet du har sendt komiteen. Det var usedvanlig klargjørende og veldig lett å følge. Vi har jo også i andre sammenhenger sett at tollvesenet – og det er betryggende å se at dette systemet fungerer godt – greier å fange opp disse tingene.

Det jeg kan tenke meg å spørre litt nærmere om, er: Da dere varslet FLO og UD, hvem varslet dere – om ikke ved navn, men iallfall på hvilket funksjonsnivå? Det er slik vi har stilt de andre spørsmålene også. Derfor er det greit å få høre fra deg hvem dere har snakket med, for dette blir veldig sentrale spørsmål: Hvem visste? Hvorfor ble ikke salget stoppet, osv.?

Bjørn Røse: Det var på saksbehandlernivå – eller, jeg vil si det sånn – hovedsakelig på saksbehandlernivå. Det var telefonkommunikasjon, og det var mailkommunikasjon – mellom personer som kjenner hverandre. Det var en uformell kommunikasjon, men ganske klar og tydelig.

Helge Thorheim (FrP): Til fase 2 – hvis jeg kan kalle det fase 2 – da dere gikk tilbake til PST: Da tok dere på nytt kontakt, og da sa du at da gikk man mer formelt til verks.

Bjørn Røse: Nei, jeg håper at jeg ikke sa det – eller hva mener du med fase 2? Er vi da i 2014, eller er vi i – nå ble jeg litt usikker.

Helge Thorheim (FrP): Ja, da er vi nok over på det tidspunktet. Først fikk dere tilbakemelding fra FLO, som sa ja, vi har solgt seks MTB-er, og så varslet dere PST på saksbehandlernivå – uformelt.

Bjørn Røse: Ja.

Helge Thorheim (FrP): Og så gikk man etterpå formelt til FLO, synes jeg du sa.

Bjørn Røse: Nei, det var ...

Helge Thorheim (FrP): Det er det jeg har skrevet.

Bjørn Røse: Nei, det var mailkommunikasjon på det samme nivået, hvor vi etter råd fra PST meldte tilbake til FLO – og til UD at nå har vi sagt fra til FLO. Men slik jeg kjenner saken, var ikke dette på et høyere nivå enn sist gang. Det var på saksbehandlernivå. Nå ser jeg litt på min sidemann, du kan nikke hvis jeg har sagt det som er riktig – saksbehandlernivå.

Trond Leberg: Ja, det er riktig.

Møtelederen: Din sidemann kan også uttale seg, hvis du tillater det.

Bjørn Røse: Ja, men jeg var såpass sikker på at det ikke var på et høyere nivå, det var på saksbehandlernivå.

Vi fulgte de rådene vi fikk fra PST, og både sa fra om og meldte tilbake at nå har vi sagt fra.

Helge Thorheim (FrP): Så i FLO har det vært på saksbehandlernivå, og de har ikke reagert. Men UD var inne i bildet også?

Bjørn Røse: Ja, vi ga beskjed til UD. Vi informerte både FLO og UD om henvendelsene fra Storbritannia. Vi informerte om innholdet i dem, og så fikk vi de svarene som vi sendte tilbake.

Så fant vi det da riktig å påpeke disse medieryktene – jeg får kalle det det – i nigerianske medier. Vi påpekte det ytterligere grundig. Det hadde nok kanskje vært oppe i den første runden, men det var en ekstra runde, og da tenkte vi: Hva gjør vi med det? Jo, vi går til PST – etter å ha tenkt oss om. Så fikk vi råd der om at FLO, som jo er en del av Det norske forsvaret, ville være rette vedkommende å gi disse bekymringene til. Og for å være ordentlige, også det etter råd fra PST, meldte vi tilbake både til PST og til eksportkontrollseksjonen. Det er altså hele tiden eksportkontrollseksjonen i UD vi har forholdt oss til, ikke høyere opp i organisasjonen. Så sa vi at nå har vi sagt fra til FLO om disse mediespekulasjonene i Nigeria, og da var den ringen på en måte sluttet.

Helge Thorheim (FrP): Så eksportkontrollseksjonen i UD var klar over at også FLO hadde fått disse meldingene?

Bjørn Røse: Ja.

Helge Thorheim (FrP): Og det var hele tiden saksbehandlernivået i FLO

Bjørn Røse: Ja.

Helge Thorheim (FrP): Som dere kommuniserte med?

Bjørn Røse: Ja.

Helge Thorheim (FrP): Takk, da har jeg ikke mer.

Møtelederen: Gunvor Eldegard – vær så god.

Gunvor Eldegard (A): Takk skal du ha, og takk òg for både innleiinga og det du har sendt skriftleg over til oss på førehand.

Eg lurar på: I juli i 2014 – sa du – tok britane på ny kontakt og ynskte meir informasjon om reiseruter, sluttbrukerklæring, når det var sendt, når det var eksportert osv. Vart denne kontakten også formidla vidare til FLO og UD?

Bjørn Røse: Ja. Nå skal jeg prøve å være presis. Dette var jo opplysninger som tollvesenet ordinært ikke har, så vi måtte innhente svar også når det gjaldt disse opplysningene. Noe kunne vi finne på egen hånd. Et eksempel på ting vi fant på egen hånd, er vel at Kystverket har et maritimt overvåkingssystem som heter AIS. Det har tollvesenet tilgang til. Delvis fra dette og delvis ved å lese hva Egeberg har skrevet, klarte vi å finne ut – tror vi, da – når fartøyene forlot Norge, hvilken reiserute de hadde, osv. Så noe fant vi på egen hånd, og noe måtte vi spørre om.

I 2014 hadde vi kontakt på det samme nivået, men da med Forsvarsdepartementet og med eksportkontrollseksjonen. Jeg mener relativt bestemt at vi ikke hadde kontakt med FLO i 2014 vedrørende de britiske spørsmålene. Jeg ser igjen på Trond. Jeg tror det er riktig – ja.

Gunvor Eldegard (A): Fekk de da opplyst at båtane var i Nigeria?

Bjørn Røse: Spør du om de fikk – eller om vi fikk?

Gunvor Eldegard (A): Du skulle undersøkje reiseruta til desse båtane, det hadde britane spurt deg om. Så spør du eksportkontrollen og FD, Forsvarsdepartementet, om det.

Bjørn Røse: Dette er et vanskelig spørsmål. Vi tror vi vet – jeg sier det sånn, fordi dette er ubekreftede meldinger – at de seks MTB-ene og KNM «Horten» i dag er i Nigeria, at de i dag eies, eller i hvert fall driftes, av et firma som heter Global West, og at de utfører oppdrag for den nigerianske kystvakten, som heter NIMASA.

Jeg klarer ikke å svare helt presist på hvorfra vi fikk hvilke opplysninger. Vi vet en god del om når de gikk ut fra Norge – flere av dem var jo innoom Storbritannia, så vi har ikke fulgt dem «step by step». Min oppfatning er at opplysningene om når og hvordan de gikk ut fra Norge, har vi i betydelig grad fra AIS. Det at de nå er observert i Nigeria – i bukta utenfor Lagos eller hva det nå heter – tror jeg er opplysninger som vi til dels har fra åpne kilder og til dels også fra herr Egeberg og Dagbladet. Så det er en blanding av egne observasjoner via AIS og det at vi har lest godt.

Jeg tror ikke jeg kan svare mer presist på dette. Det er en blanding av det vi er sikre på, og det vi tror – fordi andre har sagt det med kraft.

Møtelederen: Erik Skutle – vær så god.

Erik Skutle (H): Takk for det.

Da dere i 2012 gikk til PST for å be om et råd om hvordan man skulle gå videre i saken, er vel det å karakterisere som litt – ja, om ikke det er ekstraordinært, så er det vel kanskje ikke hver dag dere tar kontakt med PST på den måten, eller er det noe som gjøres regelmessig?

Bjørn Røse: Det er mye kommunikasjon mellom tollvesenet og PST. Vi har en samarbeidsavtale, og gjennom den har vi plikt til å gi hverandre opplysninger – innenfor rammen av de respektive etaters taushetsplikt. Vi har

et årlig toppleder møte og har ganske mye kommunikasjon. Så nei, det var ikke noe ekstraordinært, det var et naturlig sted å gå og be om råd: Hva gjør vi? Vi er jo utenfor tollvesenets ordinære revir, ikke sant, hva gjør vi? Så det gjorde vi.

Erik Skutle (H): Jeg skjønner. Da gikk dere videre til FLO, som du sier, på saksbehandlernivå. Men jeg er litt ute etter: Selv om du personlig ikke er involvert, lurer jeg på om du kan si noe om hvor eksplisitte disse advarslene var – hvis vi kan kalle det det? Var dere helt tydelige på at her er det noen banditter involvert, eller var det mer en høflig kontakt om at her burde man kanskje vurdere å lese litt nettaviser i Nigeria?

Bjørn Røse: Vi er ganske flinke, tror jeg, til ikke bare å stille spørsmål, men til å gi premissene for spørsmålene, så når vi spurte om noe, fortalte vi også hva som var grunnlaget for spørsmålet. Og når det gjaldt disse spørsmålene som vi gikk til PST for å få råd om, var det med direkte henvisning til en navngitt artikkel, og vi sendte av gårde lenken, tror jeg – er ikke det riktig, Trond; jo – til denne artikkelen i nigeriansk media. Så det var et grunnlag for det, og de leste akkurat det samme som vi leste.

Erik Skutle (H): Så med andre ord vil det være rimelig å hevde at dette var en eksplisitt og klar advarsel om at her kunne det være noe som ikke var riktig?

Bjørn Røse: Nå legger du meg litt ord i munnen. Som jeg sa i stad: Det var aldeles ikke krystallklart, det som sto i denne nigerianske avisen. Det var litt her og litt der, og påstander om korrupsjon og uenighet mellom styret og andre deler av organisasjonen, og så kom disse fartøyene og ble knyttet inn i dette. Det vil jeg nok kalle påstander i denne nigerianske avisen. Men vi tok det på alvor og brakte det videre for at det ikke skulle stanse hos oss når vi først var blitt gjort oppmerksom på det av britene.

Erik Skutle (H): Fikk dere noen tilbakemelding fra FLO om hva de syntes om tipset, eller om hva de foretok seg videre?

Bjørn Røse: Nei, jeg oppfatter det slik at vi informerte dem, og at de bekreftet mottagelsen, men jeg tror vel ikke – jeg ser litt på Trond – at det ble gitt noen eksplisitte tilbakemeldinger. Vi følte at nå hadde vi gjort jobben vår, og faktisk litt utover det også – vi hadde sagt fra om at her kunne det være noe; følg med på det, da. FLO var jo aktøren, det var dem som hadde solgt disse båtene.

Erik Skutle (H): Jeg er litt opptatt av, slik jeg forstår det, hvor eksplisitt – jeg holdt på å si – advarselen til FLO var. Men det var definitivt en slags advarsel som var eksplisitt nok til at FLO burde ha foretatt undersøkelser?

Bjørn Røse: Igjen: Dette er veldig vanskelige spørsmål å svare presist på. Avisartikkelen var ikke presis – den var sånn. Men dette var av den karakter at når britene hadde informert oss om det og gitt uttrykk for at de gjerne ville komme litt dypere inn i dette, fant vi det riktig å gå videre. Men dette var også en uformell kommunikasjon blant mennesker som kjenner hverandre fra daglig arbeid, hvor vi brakte inn disse opplysningene. Da følte vi at da hadde vi gjort jobben vår, og vi brakte dem dit hvor det var naturlig at man tok imot stafettpinne.

Erik Skutle (H): Jeg skal prøve å vri litt på det. Jeg skjønner at det er vanskelig å svare på, men jeg stiller spørsmålet likevel. Hvis du – som den utmerkede offentlige tjenestemannen du er – hadde mottatt denne informasjonen, og du var ansatt i FLO: Ville du da gått videre og foretatt undersøkelser basert på det?

Bjørn Røse: Jeg skjønner hvorfor du spør, men det er – og det skjønner dere også – veldig vanskelig å svare på det. Vi tok det så vidt på alvor at vi brakte det videre, og vi fikk råd fra PST om hva vi skulle gjøre med det. Så gjorde vi det, og så overbrakte vi den informasjonen vi hadde, til det som vi da mente var det relevante nivået, og som burde gjøre noen form for vurderinger omkring hva dette kunne være. Men de vurderingene må man jo gjøre på den andre siden, og jeg kan ikke sitte og vurdere hva de burde ha vurdert. Det synes jeg er vanskelig.

Erik Skutle (H): Jeg forstår. Jeg går mot slutten ...

Bjørn Røse: Jeg var informasjonsformidler – eller ikke jeg personlig, men tollvesenet var det.

Erik Skutle (H): Jeg går mot slutten, leder, jeg har bare et par korte spørsmål til.

Har du noen kommentarer knyttet til tilsvarende kontakt med UD – om hvilken respons dere fikk fra UD, om de gjorde noe mer?

Bjørn Røse: Nei, som jeg nå tror jeg har fortalt, vedrørende de spørsmålene vi fikk fra Storbritannia – kall det bekymringsmeldinger eller hva du vil – informerte vi og spurte på de stedene hvor vi mente at det var relevant å spørre. Det eneste fornuftige jeg kan si, egentlig, er at den kommunikasjonen i alle retninger var god, og vi følte at vi fikk svar på de spørsmålene vi stilte, at vi kunne gjøre en god jobb for våre britiske kolleger ved å sende tilbake ganske presise svar på de ting de lurte på. Og den kommunikasjonen, i forhold til eksportkontrollseksjonen i UD og i forhold til relevant nivå i FLO, var god og direkte. Der er det altså folk som kjenner hverandre, og da snakker man enklere sammen.

Erik Skutle (H): Et aller siste spørsmål: De to innbetalingene på til sammen om lag 900 000 kr ble innbetalt fra CAS Global?

Bjørn Røse: Fra CAS Global.

Erik Skutle (H): OK. Takk.

Møtelederen: Hans Fredrik Grøvan.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Ja, takk.

Du skriver i brev til kontroll- og konstitusjonskomiteen den 29. april at dere i direktoratet er i gang med å vurdere nærmere om alle relevante bestemmelser i tolloven er oppfylt i forbindelse med fartøysutførelse.

Bjørn Røse: Ja.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Hvilke sider er det ved bestemmelsene i tolloven som har gjort at det er aktuelt for dere å gå i gang med disse vurderingene, utover det som allerede har skjedd i saken?

Bjørn Røse: Det skal jeg svare på og prøve å være konkret.

Denne komiteen er jo en politisk komité – selvsagt – og dette er jo nå, eller kan i hvert fall bli, en kriminalsak. Det er den andre siden. Da vi leste PwC-rapport nr. 1 – og jeg kan ikke nå sitte og si at det var akkurat det utsagnet, eller det og det – ble det tegnet et bilde av noe som vi ikke helt likte, og vi tenkte: Aha, her bør nok vi kanskje undersøke enda mer. Og det er det vi har gjort, for vi behandlet deklarasjonene på ordinær måte i 2013, og dere vil jo ha sett at i kommunikasjonen med Forsvarsdepartementet er det også en adresse til at tollvesenet på et tidspunkt stanset en eksport i påvente av at vi fikk bedre opplysninger.

Men vi tenkte at vi burde antagelig gjøre mer, vel så mye i relasjon til en mulig kriminalsak. Temaet her er ikke bare et spørsmål om mulig korrupsjon, for det er jo det vi snakker om, men et annet spørsmål er: Er tollovens bestemmelser overholdt fullt ut? Det var det vi satte i gang ytterligere undersøkelser av. Da får man spørsmål som: Deklarerte man på riktig tidspunkt? Svaret på det er muligens nei, for ting skal deklarerer før de går ut av landet, og det er noen indikasjoner på at det ikke ble gjort for iallfall en eller flere av disse båtenes vedkommende.

Det er også et spørsmål om hvorvidt man oppga riktig mottager og avsender, for det skal være formelt korrekt også i henhold til tollovens bestemmelser. Og i sum av alt det som har vært sagt og skrevet om dette, og av det vi fant i PwC-rapporten, fant vi ut at vi måtte se nærmere på dette. Det holder vi på med. Det er altså Tollregion Oslo og Akershus som gjør det. Og jeg kan også si at det faktisk i dag er et møte mellom tollvesenet, ved Tollregion Oslo og Akershus, og Økokrim. Så det er særlig orientert den veien, hvor vi føler at det er vi som kan tollovens bestemmelser. Hvis noen har brutt dem, er det vi som må fortelle dem at de er brutt. Så akkurat hva vi har funnet – det er noen indikasjoner på at det er noen ting som nå i ettertid har vist seg ikke å være helt riktig. Alvorlighetsgraden av det kan jeg ikke si noe om nå. Vi melder det i hvert fall inn til Økokrim.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Et lite oppfølgings-spørsmål i forbindelse med det: Er det selger, eller er det i dette tilfellet megler, som har ansvaret for at disse opplysningene om riktig tidspunkt, riktig mottager, avsender osv. blir korrekt?

Bjørn Røse: Det kan jeg svare ganske presist på. Det er den som deklarerer til tollvesenet – det er jo åpenbart – og den som deklarte til tollvesenet, var FLO. De er deklaratant.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Et siste spørsmål: Dere forholder dere til Forsvarsdepartementet og også til denne avdelingen i UD i mange saker og som handler om deklaring for eksport. Hva er ditt inntrykk av disse departementers håndtering av denne type saker i henhold til det lovverket som ligger til grunn for eksport av de typer varer som vi snakker om her?

Bjørn Røse: Jeg ser at nå begynner du å komme inn på de fire spørsmålene, bl.a., iallfall det første av dem, men kanskje det andre også.

Det generelle inntrykket vi har, er at her er det et godt samarbeid, og her er det en stor vilje til å følge regelverket. Nå snakker jeg generelt. Når det gjelder denne saken, så har jeg lest en del av det som dere har lest, bl.a. kommunikasjonen med de to departementer, og det har jo kommet noen erkjennelser, erkjennelser av at det som jeg vil kalle internkontrollen, rutinehåndteringen i FLO, ikke var god. Men så har man jo tatt konsekvensen av det ved at eventuelle fremtidige salg vel er løftet i to trinn – først til forsvarssjefen og så videre til departementet, hvis jeg er riktig orientert. Så har de også erkjent at når det gjelder dette med sluttbrukererklæringer, som ikke er en sak i forhold til tollvesenet, men som er en del av salget, etter det jeg vet, så var det noen sluttbrukererklæringer som ikke ble fremsendt fra FLO til UD, og da var det ikke mulig for UD å gjøre vurderinger etter denne «catch-all»-bestemmelsen, § 7 i eksportkontrollforskriften. Det har man også erkjent, at der var ikke saksbehandlingen god nok. Så vet dere bedre enn meg at også UD har sagt at de har kommet til at den tidligere forskriften ga litt stort rom for skjønn, så den har blitt skjerpet inn gjennom at man har slått fast dette «én gang militært, alltid militært»-prinsippet osv. Så her er det jo gjort en del ting, både fra Forsvarets side og fra UD side.

Vi kom litt før vi skulle inn her i dag, og vi har lyttet litt til det som har blitt sagt, og da har vi jo skjønnet at dere også har stilt spørsmål om norske myndigheter har blitt ført bak lyset – jeg har oppfattet at dere har spurt andre om det – og jeg tror at svaret er ja. Og den som fremstår som ikke travende rent, er jo dette firmaet som heter CAS Global. De har informert om at fartøy skulle brukes til ett formål, altså fiskerioppsyn for ECOWA-stater, og så vet vi jo at de har havnet et annet sted, hos et annet firma, som heter Global West, og som brukes i forhold til nigeriansk kystvakt. Det er klart at jeg må være litt forsiktig, så man ikke kommer med påstander, men det synes som om de opplysningene som er gitt, ikke på alle måter er korrekte.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Tusen takk.

Møtelederen: Så til Per Olaf Lundteigen, som er sistemann.

Deretter vil jeg tillate korte oppfølgingsspørsmål i en veldig kort runde. Lundteigen, vær så god.

Per Olaf Lundteigen (Sp): KNM «Horten» lå en lengre periode i Storbritannia, gjorde den ikke det?

Bjørn Røse: Jo.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Og til slutt måtte britene gi slipp på båten, for de hadde ikke noe grunnlag for å holde den tilbake lenger. Er det korrekt?

Bjørn Røse: Ja. Altså: Etter det jeg vet, lå den i Ramsgate fra mars til november i 2014. Ja, jeg oppfatter at det var slik at ... Vi har oversendt sitater til komitésekretæren, bare for to dager siden, med et utsagn fra britisk hold vedrørende akkurat dette, hva som var grunnlaget for at de valgte å frigi KNM «Horten», at den fikk lov til å seile videre.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Var det informasjon som Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet i Norge var kjent med, eller som dere var kjent med, på det tidspunktet? Det var vel ikke unaturlig å være kjent med det når du hadde så nær kontakt med tollmyndighetene i Storbritannia?

Bjørn Røse: Nei ... Vi begynner nok å komme i nærheten av ting som jeg kanskje ikke kan svare på, men det jeg i hvert fall kan si, er at det er to grunner til at jeg eventuelt ikke kan svare på det. Det måtte være at det er noe taushetspliktgreier, men det er ikke det som er grunnen til at jeg er litt fاملende nå, fordi dette klarer jeg rett og slett ikke helt å si. Men jeg tror vi var klar over at det fartøyet lå i Ramsgate, og at det kom dit, for vi hadde jo omfattende kommunikasjon med britene, og jeg ville bli litt overrasket hvis de ikke på et tidspunkt informerte om det. Akkurat betydningen av det og hvordan det gikk videre, det våger jeg meg ikke inn på. Dette er ting vi eventuelt får komme tilbake til. Hvis dere vil vite mer presist om det, så kan vi se om vi har noe på det, om vi kan fortelle om det.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Ja, det ville vært nyttig, for det er vel ganske spesielt at det ligger så lenge der, under de omstendighetene som gjelder i denne saken.

Bjørn Røse: Ja, det lå der altså fra mars til november. Men jeg tror altså at de opplysningene som er autorisert fra britisk hold, og som vi har formidlet her, senest forrige dagen, at det står en del om det, om hvorfor de kom til at det var greit nok – enten fordi det var greit, eller fordi de ikke hadde grunnlag for å holde den lenger. Så ble det sagt okey, og så gikk den av gårde fra havna i Ramsgate.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Var MTB-ene også innom Storbritannia, eller var det bare noen av dem som var innom?

Bjørn Røse: Jeg tror det var noen, jeg lurar på om tre stykker var der. Men det var en litt annen greie, og det er også omtalt i den autoriserte erklæringen. Der var det en litt annen situasjon, for KNM «Horten» hadde vært der så lenge at den kom under det britiske eksportregelverket, mens MTB-ene var der i så kort tid, mindre enn 30 dager, så de kom altså under transitteringsbestemmelser, som er litt annerledes, og det står det om.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Du refererer til at dere tok kontakt med PST, og PST henvendte seg da videre til FLO. PST gjorde ikke noen egne undersøkelser med sine samarbeidende organisasjoner i saken – de ville jo kunnet innhente informasjon på et høyere presisjonsnivå enn det dere greier gjennom åpne kilder?

Bjørn Røse: Nei, det vet jeg ikke. Altså ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Du er ikke kjent med at PST gjorde det?

Bjørn Røse: Nei, jeg vet ikke hva de gjorde, av to grunner: Antagelig ville de ikke fortalt det, hvis de ... Og for det andre: PST er ikke alltid like flinke til å gi premissene for hva de gjør og ikke gjør. Så jeg vet ikke det.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Men det som du nå sa, at det var en viss svakhet i presisjonsnivået på den artikkelen – det er vel en typisk oppgave som PST i tilfelle kunne fått brakt klarhet i, på generelt grunnlag?

Bjørn Røse: For oss så ble det naturlig – etter at vi hadde tenkt litt – å informere PST om dette. Og så tror jeg at denne komiteen antagelig vet vel så mye som meg om grensedragningene mellom PST og militær etterretningstjeneste, at noe er innenlands og noe er utenlands. Dette er kompliserte ting, også formelt, så jeg kan bare fortelle hva vi gjorde.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Alle saker her i kontrollkomiteen er jo kompliserte, for det er jo en egen kunst å verken ljuge eller si sannheten, så det er jo det som vi stort sett sjekker.

Altså: Dere har tatt saken til Økokrim – den delen av det – og så refererte du også nå til hva som var på gang når det gjelder brudd på tolloven?

Bjørn Røse: Ja.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Og det siste var brudd på eksportkontrollregelverket, hvor du sa at den tidligere forskriften hadde litt for stort rom for skjønn. Kunne du utdype det litt?

Bjørn Røse: Ja, det er jo UD som har sagt det, og jeg har gjentatt det.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Du har gjentatt det?

Og det rommet for skjønn som da var i Norge, det var altså da særegent Norge, for i henhold til FNs og EUs regelverk ville man ikke hatt rom for et slikt skjønn. Er dere kjent med det?

Bjørn Røse: Ja, det er vi kjent med?

Per Olaf Lundteigen (Sp): Har dere fått noen forklaring på hvorfor det skjønnet gjaldt inntil det tidspunktet i Norge?

Bjørn Røse: Nei, det vet jeg ikke. Men vi er også kjent med det som du sier nå, nemlig at de listereglene som bl.a. gjaldt fartøyer med militært formål eller utrustning, de var litt annerledes. Det finnes EU-regler på dette, og de EU-reglene kom jo inn også i den norske forskriften gjennom den endringen som skjedde den 19. juni 2013, tror jeg det var, og ble ytterligere forsterket gjennom dette «én gang militært, alltid militært». Så jeg vet ikke hvorfor det var særegne norske regler som avvek fra EU-reglene. Det vet jeg ingenting om – og antagelig ikke tollvesenet heller – for det er jo et godt stykke utenfor vårt område.

Per Olaf Lundteigen (Sp): EU-regler er vel behandlet politisk, så det kan vi ta i neste spørsmål.

Bjørn Røse: Ja.

Møtelederen: Da har jeg ett spørsmål, og så får sakens ordfører ordet til slutt. Jette Christensen.

Jette F. Christensen (A): Tusen takk, Røse, for en god redegjørelse. Vi har blitt fortalt tidligere i høringen at det er blitt gjort bakgrunnssjekk av det selskapet som er grunnlaget for handelen, som er grunnlaget for at vi sitter her i dag. Er det etter ditt syn mulig å konkludere med at det ikke var fare for at disse båtene ville ende opp i Nigeria, hvis man faktisk hadde gjort en bakgrunnssjekk?

Bjørn Røse: Det er vanskelig, for nå skal jeg dels gjøre vurderinger fra min side og dels prøve å sette meg i andres sted i en annen situasjon. Så må jo dere selvfølgelig ikke glemme at det er mye som er klarere i etterpåklokskapens krystallklare lys. Situasjonen er jo en annen nå i 2015 enn den var i 2012. Men, nei, jeg våget jo å gå et stykke av gårde i stad da jeg sa dette med å antyde at noen var blitt ført bak lyset. Det er klart at særlig CAS Global, som vi har lest om – og jeg legger til grunn at det som vi har lest, er riktig: Dette er et postboksselskap, ikke sant, det er det, som holdt til på en nedlagt campingplass i Surrey, én eller to ansatte. Vel, vel – Egeberg fant det, for å si det sånn.

Jette F. Christensen (A): Tusen takk. Vår oppgave er jo å finne ut av hvorfor noen ikke skrudde på det lyset. Den campingplassen lå der også i 2012. Men tusen takk for oppklarende svar.

Bjørn Røse: Jo, men ikke sant, det er noe da og noe i ettertid når søkelyset kommer, så det er litt forskjell på de to situasjonene, det er det.

Møtelederen: Helge Thorheim til slutt.

Helge Thorheim (FrP): Takk. Jeg har bare ett spørsmål igjen. Det er mulig vi har vært inne på det allerede, men dere varslet jo to etater spesielt. Det var FLO, og det skal jeg ikke gå nærmere inn på, men når det gjelder eksportkontrollen i UD, kan dere si noe om reaksjonen fra eksportkontrollen i UD? Bare mottok de dette som en informasjon/kommentar, eller ble det gitt noen melding tilbake fra eksportkontrollen på det dere informerte om?

Bjørn Røse: Nei, det siste, hvis du tenker på det som eksplisitt ble sagt om denne nigerianske artikkelen og det litt diffuse, så oppfatter jeg at da vi fikk rådet fra PST, gikk vi til FLO. Men så informerte vi deretter både PST og eksportkontrollseksjonen om at vi hadde bragt disse opplysningene til det som da PST mente var rette vedkommende. Jeg tror ikke det kom noen ... Altså, det var egentlig en informasjon om at vi hadde gjort noen ting. Det var ikke forventet, og jeg tror ikke det kom noen tilbakemelding fra eksportkontrollseksjonen om det. Men det var altså omfattende kommunikasjon. Det har det vært til og fra. Denne saken har jo for vårt vedkommende startet i juni 2012, da ble vi trukket inn i det, ikke sant, gjennom henvendelsen fra Storbritannia. Det er klart det er gått mange mailer frem og tilbake, men jeg tror ikke det var noen umiddelbar tilbakemelding eller reaksjon da.

Helge Thorheim (FrP): Ok. Jeg takker for det, og jeg takker for veldig god informasjon som vi har fått, Røse. Takk skal du ha.

Møtelederen: Ja, jeg også, fra mitt sted, sier takk til både Røse og Tolldirektoratet. Det har vært til stor hjelp i saken, og vi legger til grunn det som er sagt, og det som er skrevet. Tusen takk skal dere ha. – Røse, du har nå mulighet til å legge til noe eller trekke fra noe.

Bjørn Røse: Nei, jeg tror det er greit.

Møtelederen: Ja, da sier jeg tusen takk. Da starter vi igjen kvart over. Vi trenger de ti minuttene nå. – Tusen takk.

Høringen ble avbrutt kl. 15.04.

Høringen ble gjenopptatt kl. 15.15.

Høring med tidligere forsvarsministre og tidligere utenriksministre

Møtelederen: Da starter vi opp igjen denne kontrollhøringen, som handler om eksport av norske marinefartøyer.

Nå ønsker vi velkommen til tidligere forsvarsminister Anne-Grete Strøm-Erichsen, tidligere utenriksminister Jonas Gahr Støre og tidligere forsvarsminister og tidligere utenriksminister Espen Barth Eide.

Jeg vet at dere kjenner reglementet knyttet til gjennomføring av høringer, så jeg repeterer ikke det – jeg vil bare vise til det.

Dere får 5 minutter hver i starten, og så blir det den vanlige utspørringsrunden. Vi begynner med Anne-Grete Strøm-Erichsen – vær så god.

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Takk for det, komitéleder.

Som statens sterkeste maktmiddel, og som forvalteren av en stor del av fellesskapets midler, er Forsvaret spesielt avhengig av tillit i befolkningen. Det krever en særlig aktsomhet med hensyn til hvordan Forsvaret opptrer når det gjelder egen forvaltning, næringslivet og samfunnet for øvrig. Derfor er denne saken alvorlig og svært beklagelig.

Utgangspunktet for salg av materiell var et ønske og et politisk krav om å avhende alt materiell og all eiendom som Forsvaret ikke hadde behov for. Men det skulle selvsagt gjennomføres i henhold til gjeldende regelverk for avhending og eksport og i tråd med god forvaltningsskikk.

Jeg var forsvarsminister i periodene 2005–2009 og 2012–2013. Utover beslutningen om at materiell skulle avhendes, hadde jeg ikke noe kunnskap om salgsprosessen vedrørende salget av disse båtene. Jeg er heller ikke forelagt noen dokumenter om dette. Det var heller ikke naturlig, for dette var delegert gjennom fullmakt til forsvarssjefen og tillagt FLOs organisasjon.

Jeg har stilt meg mange spørsmål om hvordan dette kunne skje, og grunnen til det er at noe av det første jeg gjorde som forsvarsminister, i 2005, etter å ha blitt varslet om mulige kritikkverdige forhold rundt en del IKT-kontrakter i Forsvaret, var å nedsette granskingsutvalg, som regjeringen nedsatte – Dalseide I og deretter Dalseide II – for å undersøke om det kunne foreligge straffbare eller erstatningsberettigede handlinger i forbindelse med disse IKT-kontraktene. Utvalget konkluderte med uheldige dobbeltroller, utstrakte brudd på anskaffelsesregelverket og kundepleie overfor forsvarsansatte. En konklusjon var at det var behov for å analysere Forsvarets internkontrollstruktur. Den første rapporten ble også oversendt Økokrim.

I kjølvannet av disse funnene ble det gjort en omfattende jobb i Forsvarsdepartementet og i Forsvaret. Etske retningslinjer for næringslivskontakt i forsvarssektoren ble utarbeidet – revidering og et eget kapittel i anskaffelsesregelverket om etiske retningslinjer og generelle krav til saksbehandlingen, herunder om etisk handel. Formålet var å presisere og konkretisere hvilken adferd som aksepteres og forventes av alle medarbeidere i forsvarssektoren. Å sørge for etterlevelse er et ledelsesansvar på alle nivåer, men det påligger den enkelte ansatte å sette seg inn i disse retningslinjene.

Arbeidet med holdninger, etikk og ledelse ble iverksatt, og det ble også videreført av mine etterfølgere i vår regje-

ring. Ulike tiltak ble gjort, deriblant en årlig konferanse om dette temaet.

Møtelederen: Da går ordet til Jonas Gahr Støre.

Jonas Gahr Støre: Takk, møteleder, og takk for anledningen til å snakke om et tema som knytter seg til eksportkontroll, som var et fagområde i Utenriksdepartementet som det ble arbeidet mye med i min tid som utenriksminister. Det var et fagområde vi styrket, bl.a. ved å opprette en egen fagseksjon for feltet i 2010. Gjennomgående la vi stor vekt på åpenhet og innsyn, og gjennom den årlige meldingen til Stortinget om eksport av forsvarsmateriell fra Norge, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningsarbeid, ble det i 2006 for første gang gitt innsyn i forsvarsmyndighetenes utførsel av eget materiell. I 2008 ble åpenheten ytterligere styrket. Da ble det for første gang gitt informasjon om eksport av sivile varer til militære sluttbrukere og om utførsel av beskyttelsesutstyr for bruk av humanitære organisasjoner i forbindelse med minerydding.

Utenriksdepartementets rolle har i disse sakene vært å vurdere om det som skulle selges – avhendes – var i tråd med gjeldende regelverk. Når det gjelder salg av marinefartøylene, som Dagbladet har skrevet om, og som komiteen belyser i denne høringen, klarerte jeg i 2011 – i tråd med regelverket – et avslag på en søknad om salg av KNM «Horten». Det avslaget skyldtes at Utenriksdepartementet hadde fått opplysninger om at kjøperen skulle bevæpne fartøyet for å tilby sikkerhetstjenester utenfor kysten av Somalia – altså klart i strid med gjeldende regelverk.

I min tid som utenriksminister ble det også – i tråd med gjeldende regelverk – gitt avslag fra UD på søknad om eksport av MTB-ene og KNM «Horten» til Egypt. Det ble også gitt avslag på søknad om eksport av MTB-ene til Ghana i 2011.

Den aktuelle seksjonen i Utenriksdepartementet behandler mange søknader hvert år. En god del av de søknadene skjer etter gjeldende regelverk. Den politiske ledelsen er inne i en del av dem, men det er et godt opplyst regelverk og en meget kyndig seksjon. Seksjonen i departementet forvalter et lovverk og et regelverk som lå fast i min tid som utenriksminister, og som det var tverrpolitisk enighet om. Spørsmålet om demilitarisering av fartøylene det her er snakk om, ble drøftet mellom UD og FLO, og som demilitariserte fartøy tilsa regelverket at de ikke var omfattet av de såkalte varelistene.

I min tid som utenriksminister ble UD forelagt en sluttbrukererklæring om bruk av MTB-ene i sivile operasjoner underlagt britisk flagg og britisk jurisdiksjon. Dette var det dokumenter på. Og det var UDs vurdering – i tråd med regelverket – at salget ikke utløste fang-alt-bestemmelsen, og at det derfor ikke krevde eksportlisens. Samme vurdering ble gitt vedrørende salget av KNM «Horten», like etter min fratredelse. KV «Titan» ble av UD ikke vurdert å være omfattet av varelistene, men UD minnet om fang-alt-bestemmelsen.

Det er en kort gjennomgang av den situasjonen. Jeg vil legge til at de forholdene som er kommet fram, var helt

ukjente for meg inntil de ble omtalt i pressen, i Dagbladet, og min kommentar da var – egentlig som den er nå – at det man lærer av det som fremkommer her, bør føre til justeringer i regelverket, slik at det kan forhindres i fremtiden, i den grad regelverksendring er det som kan hindre denne typen hendelser.

Møtelederen: Da går ordet til Espen Barth Eide.

Espen Barth Eide: Takk, komitéleder. I likhet med Strøm-Erichsen og Gahr Støre mener jeg også at dette er en meget alvorlig sak, og det er viktig at vi gjennom denne høringen får brakt alle kort på bordet – og det uten opphold.

Jeg ser det slik at det vi har fått høre i løpet av dagen og i forberedelsene til denne høringen, er at det har vært flere klare brudd på flere ulike regelverk. Noen av dem har vært mer aksentuert i dag enn andre, for det er jo også anskaffelsesregelverk i forhold til oppdrag osv., og det er flere brudd. Men når det gjelder det som har vært mest i fokus, har jo også høringen, slik jeg har fulgt den frem til i dag, vist at det åpenbart var en alvorlig svikt i en del av FLO – ikke hele FLO, men en del av FLO – og sjef FLO har jo også tatt ansvaret for det og erkjent at det var en alvorlig systemsvikt. Jeg deler den vurderingen at det var en systemsvikt.

Det er også en pågående etterforskning som vi vel skal holde oss unna, som går på grenseflaten mellom statsmaktene, men jeg vil uansett si at om det nå er slik at det viser seg å være en utro tjener i systemet, bør systemet være bedre enn det. Man må i store systemer ta høyde for at utro tjenere finnes, og man må ha kontrollmekanismer som fanger opp det. Det vil jeg si at man generelt har i Forsvaret, men det er jo empirisk bevist at det ikke har virket i dette tilfellet, så det er det umulig å komme bort fra.

Så vil jeg også understreke at forsvarssektoren er særlig utsatt. Det vet vi i Norge, og det vet vi internasjonalt. Strøm-Erichsen og jeg har, også lenge før jeg ble statsråd i Forsvarsdepartementet, jobbet sammen i Forsvarsdepartementet, og jeg vil understreke at sak nr. én i mange år var å rydde opp i mange års rot og mislighold i deler av forsvarssektoren. Jeg vil ikke skjære alle over én kam, men det var mye som var galt, og det ble tatt en rekke initiativ allerede fra 2005 – både konkrete initiativ, som ble nevnt av Strøm-Erichsen, og til og med etterforskningskritt, og også et generelt arbeid med holdninger, etikk og ledelse. Det er alltid alvorlig at regler blir brutt, men jeg vil legge til at det er ekstra alvorlig at de blir brutt i en tid da man nettopp har forsøkt å fokusere på dette og illustrere et lederansvar. Det har vært et sterkt engasjement fra politisk ledelse, men også fra Forsvarets øverste ledelse, fordi dette er viktige spørsmål å ta tak i. Det er etter mitt syn rett og slett dypt skuffende – det er både alvorlig og galt og skuffende – og jeg føler personlig at det er skuffende at dette fortsatt kunne skje.

Det er også alvorlig i den forstand at Norge gjennom mange regjeringer, og ikke minst i hele den regjeringsspe-rioden vi alle var en del av, har hatt et stort fokus nasjonalt og internasjonalt på å få til klare og tydelige regler på dette

området, og derfor er det selvsagt av stor betydning at vi er i stand til å holde orden i eget hus når vi er engasjert internasjonalt. Jeg var f.eks. selv mye engasjert i å etablere det som i NATO heter «The Building Integrity Initiative» som nettopp går på å illustrere, bl.a. for nye medlemsland, at her er det viktig å ha orden.

Så er det slik at jeg har vært både forsvars- og utenriksminister og kjenner begge hus, og verken i UD eller i FD er det slik at det rutinemessig informeres om saker som ikke er problematiske, for det er jo et stort forvaltningsansvar som tilligger begge departementene, for ting som følger alminnelige rutine. Det er når det er avvik, feil, mistanker at det er naturlig at man bringer inn politisk ledelse, ikke når den informasjonen man sitter på, ikke ser problematisk ut. Og siden jeg vet at det er et sentralt spørsmål, vil jeg understreke at jeg var ikke informert om noen sider ved det salget før i ettertid. Jeg visste, det var alminnelig tilgjengelig informasjon som alle i forsvarssektoren visste, at fartøyene skulle selges – det var et klart ønske om at de skulle selges fra 2009, og de var da sammen med en rekke annet utstyr og en god del bygningsmasse ute på anbud, og det var en åpenbar og selvfølgelig og eksplisitt forutsetning at de skulle selges for best mulig pris, men innenfor rammen av de lover og regler som gjelder i Norge. Utover det ble jeg orientert i et orienteringsnotat etter at salget var gjennomført, og det notatets formål var å si at dette var gjennomført innenfor lover og regler. Skipene skulle seile under britisk flagg med europeisk mannskap, og dette var godkjent av Utenriksdepartementet, og saken var nå avsluttet. Jeg har lest det dokumentet mange ganger for å finne ut om det burde ha ringt noen varselamper, og jeg kan med respekt å melde ikke se om det var noe i det som skulle tilsi at jeg skulle ha grepet inn ytterligere. Når man i etterpåklokskapens lys vet hva som har skjedd, ser alt selvfølgelig annerledes ut, men det var altså første gangen jeg hørte noe om denne saken, og for øvrig har jeg lært om den fra Dagbladet og nå gjennom forberedelsen til denne høringen.

Møtelederen: Da sier vi takk for innledningene. Nå er situasjonen den at denne høringen går på dispensasjon fra Stortingets forretningsorden, dvs. at den finner sted selv om det er møte i salen. Jeg spør nå om det er noen her som ikke har utbytting? Ja. Da må vi stoppe, for nå er det votering i Stortinget. Vi må ta pause til dere kommer tilbake. Jeg beklager dette, men sånn er det.

Høringen ble avbrutt kl. 15.28.

Høringen ble gjenopptatt kl. 15.46.

Møtelederen: Da kan vi starte opp igjen. Det er litt uheldig, dette, men det måtte bli slik, for å si det sånn.

Da er vi ferdig med innledningene, og vi går over på utspørringen. Det er først sakens ordfører, Helge Thorheim, som har 10 minutter til disposisjon. Vær så god.

Helge Thorheim (FrP): Takk for det, leder.

Jeg begynner med Anne-Grete Strøm-Erichsen. Jeg ser du var statsråd i perioden 2005–2009, det vil si innenfor det tidsrommet da disse skulle fases ut – ja, nesten alle båtene. Var dette et diskusjonstema på ministernivå når denne kapasiteten skulle ut av Forsvaret?

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Ja, altså, det vi ble orientert om, og som vi også var enige i, var avhending av materiell, som vi også sa. Det var det et ønske om fordi det var unødvendig å ha det man ikke hadde bruk for. Det vet jeg at jeg ble informert om, og at vi diskuterte det, men ikke i detalj og heller ikke prosessen rundt det. Så du kan si at det var den avhendingsbeslutningen som ble tatt da. Den ordren ble gitt ganske tidlig i min første periode.

Helge Thorheim (FrP): Du sa innledningsvis at det var et politisk ønske om nå å avhende alt ledig, både eien- dom og materiell. Det vi har hørt før i dag, kan kanskje tyde på at dette ønsket om å få det avhendet var så sterkt. Kan det være slik at det overstyrer kanskje lite grann selve avhendingsprosessen, det å gjøre den ordentlig?

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Altså, det vil jeg virkelig på det sterkeste avvise. Det er veldig viktig at uansett hvor sterke krav som måtte komme fra politisk ledelse, vil det aldri unnskyldes om man ikke gjør dette på en korrekt og riktig måte. Det var aldri en forutsetning at dette ikke skulle gjøres etter boken på alle plan, som jeg sa.

Helge Thorheim (FrP): Sommeren 2012 kom tollvesenet med klare advarsler, etter at britiske myndigheter gjorde det først, til vårt tollvesen. Var dette noe du hørte om? Var det noe som var snakket om? Nå tiltrådte jo du etter at de var inne i bildet, men var det noe som var på diskusjonsagendaen? Det var jo en alvorlig henvendelse fra britiske myndigheter.

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Nei, det var noe jeg aldri kjente til.

Helge Thorheim (FrP): Litt til Støre, som utenriksminister i perioden da utfasingen av skipene skjedde: Var det diskusjoner i UD på det tidspunktet, og spesielt på politisk nivå, med tanke på bl.a. hvor skipene kunne bli avhendet? Du sa jo at du tidligere hadde avvist en avhending fordi det ikke stemte med regelverket, men var du involvert siden, selv om ikke dette var et mulig brudd på regelverket? Var det diskusjoner på ditt nivå?

Jonas Gahr Støre: Nei, for det første hadde ikke UD noe ansvar for avhendingsprosessen. La meg si det slik: Verken UD eller UDs etater hadde noe ansvar for å se etter mulige kjøpere eller være ansvarlig for det. Men som sagt behandler den delen av UD en lang, lang rekke saker, som får spørsmål opp omkring lisens, lister, A- og B-materiell, hva som er innenfor, og hva som er utenfor regelverket. Det var på det nivået UD fikk forespørslene, og i noen sammenhenger, på bakgrunn av den informasjonen

de fikk, var da svaret nei. Det hender at den seksjonen gir et klart nei uten at det er innom politikerne, fordi det er helt entydig etter regelverket. I et så stort spørsmål som KNM «Horten», som er et stort fartøy, var det innom ministeren, som sluttet seg til tilrådingen.

Helge Thorheim (FrP): Men du har jo fokusert på betydningen av eksportkontrollregelverket, og det forstår jeg godt at man fokuserer på. Her skal man utfase en stor våpenplattform, som alle MTB-ene, KNM «Horten» og «Titran» også har vært en del av. Er det ikke da naturlig at man også på høyeste politiske nivå i Utenriksdepartementet, selv om ikke de er utføreren, i høyeste grad er en del av selve prosessen med avhendingen, gjennom eksportkontrollavdelingen?

Jonas Gahr Støre: Jo, og jeg mener at Utenriksdepartementet har spilt den rollen på riktig måte. Politisk ledelse var inne i en lang rekke eksportkontrollsaker, bl.a. fordi man la vekt på større åpenhet, hadde stortingsmeldinger om saken. Flere av beslutningene som var vanskelige avveininger, f.eks. om salg av A- eller B-materiell, ble statsråden involvert i, og noen av disse beslutningene ble også brakt til statsrådens bord. Men jeg mener at Utenriksdepartementet – med tanke på regelverket – har forholdt seg til hver og én enkelt sak i henhold til regelverket. Som statsråd hadde jeg tillit til at de rutineene vi hadde etablert, sørget for at det skjedde på skikkelig vis, og i noen av sakene var også jeg involvert.

Helge Thorheim (FrP): Som jeg sa til Strøm-Erichsen, varslet britiske myndigheter sommeren 2012 våre myndigheter, altså tollvesenet. Tollvesenet henvendte seg to steder, det var til FLO og til eksportkontrollavdelingen i UD. Dette var en alvorlig melding, egentlig, fra disse, slik jeg har forstått det. Var det ikke da naturlig at eksportkontrollkontoret brakte dette opp til statsråden til kunnskap, at her var det muligens noe korrupsjon inne i bildet – det var slike ord som ble brukt – og at mellom linjene må man lese at vi kanskje er i ferd med å bli lurt, svindlet?

Jonas Gahr Støre: Forholdet er iallfall at det ble ikke en slik diskusjon i UD. Det var kontakt mellom UD, FLO og tollmyndighetene, hvor spørsmål som ble reist, ble vurdert og svart tilbake. Men det var ikke slik at det utløste en diskusjon om det skulle være grove regelbrudd eller korrupsjon på trappene.

Helge Thorheim (FrP): Men hva vil du si som utenriksminister? Ville det ikke være naturlig for eksportkontrollkontoret å holde utenriksministeren orientert om et så følsomt tema som at vi kanskje er i ferd med å bli lurt, at disse båtene skal selges til et sted hvor vi overhodet ikke ønsker å ha dem – slik vi har sett de har havnet?

Jonas Gahr Støre: Nå kjenner ikke jeg direkte ordlyden i den kontakten som ble tatt, men den erfaringen jeg hadde med denne seksjonen i UD, var at i tilfeller hvor det var tvil eller som trengte avklaring, kom saker til politisk

ledelse, til enten statssekretæren eller statsråden, og at det skjedde ofte og regelmessig, egentlig. I denne saken forstår jeg at det har vært kontakter og saksopplysende informasjon fra UD, igjen med tanke på det gjeldende regelverk, så jeg oppfatter det slik at det ikke har ringt noen alarmbjeller. Igjen: Utenriksdepartementet var ikke departementet som sto for salget, men vurderte om salget var innenfor det gjeldende regelverket.

Helge Thorheim (FrP): Vi snakker om viktige regelverk og om hvem som håndterer hva blant nasjonene og sånn. Jeg så at det var en reportasje i Dagbladet den 17. juni 2014. Det var jo etter at Dagbladet virkelig hadde satt fingeren på dette. De skrev innledningsvis at arbeiderpartileder Jonas Gahr Støre, som var utenriksminister da Norge solgte krigsskip, mener britiske myndigheter må ta ansvaret for at de havnet i hendene på en fryktet nigeriansk eks-pirat. Står du ved det utsagnet?

Jonas Gahr Støre: Dette var et intervju som ble gjort etter at Dagbladet gjorde meg oppmerksom på at det var skip som var solgt til britisk kjøper – og at det britiske eksportkontrollregimet kommer inn om båtene selges videre. Det var rammene for salget. Jeg uttalte at hvis det var slik at båter solgt til Storbritannia er solgt videre til Nigeria, er det et ansvar som jeg mener påligger Storbritannia. Jeg sa også, tror jeg, i det intervjuet at hvis det er slik at dette har avdekket at norsk regelverk ikke har vært godt nok til å fange opp det det burde, burde man gå inn og se på og vurdere regelverket. Så det står jeg ved.

Helge Thorheim (FrP): Men slik vi nå vet det, at disse båtene aldri ble registrert inn i Storbritannia, men for videre nedover, hvem sitt ansvar ville det da være, det som skjedde?

Jonas Gahr Støre: Nei, det er et godt spørsmål, komitéleder. Jeg mener jo at når det gjelder det vi har fått høre her i dag fra FLO, som påtar seg et ansvar for at dette ikke har skjedd i henhold til regelverket, ligger det helt klart et tydelig ansvar der. Men slik det spørsmålet ble stilt til meg på stående fot, uten dokumentasjon eller noen bakgrunn, at skip solgt til Storbritannia, nå var havnet i Nigeria, var det naturlig for meg å slutte at det da var skjedd et videresalg fra Storbritannia til Nigeria, og det måtte jo være britenes ansvar.

Helge Thorheim (FrP): Så kan jeg tolke deg slik at slik vi vet det nå, kan ikke britene lastes for dette?

Jonas Gahr Støre: Det virker som at britene ikke kan lastes for det, men jeg har ikke satt meg detaljert inn i det.

Helge Thorheim (FrP): Da er min tid ute.

Møtelederen: Det er den. Vi går videre, og da er det Gunvor Eldegard, vær så god.

Gunvor Eldegard (A): Takk, leiar. Eg har først eit spørsmål til Støre: Slik det har kome fram i høyringa i dag, har det vore veldig store feil og brot på regelverket i FLO. Sjefen i FLO har erkjent at han ikkje hadde nokon kunnskap om dette før Dagbladet avslørte det i 2014. Både tidlegare forsvarssjef Sunde og noverande forsvarssjef Bruun-Hanssen seier at det er Forsvaret sitt ansvar å gjera undersøkingar ved sal, og ikkje Utanriksdepartementet. Dei seier òg at det var ein systemsvikt. Det vil vel kanskje seia at UD, og politisk leiing i UD, på ein måte ikkje kunne ha nokon kunnskap om dette. Men likevel: Fekk du som utanriksminister ingen informasjon om at det var problem med tanke på sal av dei båtane?

Jonas Gahr Støre: Jeg vil gjenta igjen at jeg anså at de som jobbet med dette i UD, var svært kompetente og hadde god erfaring i den typen saker. De brakte flere saker til statsrådets oppmerksomhet. Så det var flere, bl.a. igjen avslaget på salg av KNM «Horten». På fartøy til Egypt ble det gitt avslag fra departementet.

Dette blir jo en spekulasjon, men slik jeg kjente saksbehandlingen i UD, vil jeg anta at hvis de hadde kommet på sporet av at noe slikt forelå, tror jeg at den politiske ledelsen hadde blitt varslet om det umiddelbart – hvis jeg kjente dem rett. Så jeg kan ikke se – i lys av hva vi har håndtert av salgsforespørsler opp mot et regelverk – at dette har kommet UD for øre.

Gunvor Eldegard (A): Takk. Eg kunne òg tenkja meg å spørja begge dei tidlegare forsvarsministrane: Ein gong i månaden var det koordineringsmøte mellom FLO og forsvarsstaben, og der var jo avhending av materiell eit fast punkt på dagsordenen. Som eg refererte i stad, sa sjefen i FLO at han ikkje hadde nokon informasjon om det som hadde skjedd, før i juni 2014, men eg har berre lyst til å spørja om det kom nokon informasjon frå dei møta opp til forsvarsministeren.

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Hvis jeg skal begynne, vil jeg si at det gjorde det absolutt ikke, det kom ingen informasjon om dette. Jeg synes også – etter det vi har hørt i dag – at det egentlig også er sagt ganske tydelig at dette var noe som verken forsvarssjefen eller sjef FLO hadde kjennskap til, og da er det heller ikke naturlig at det skulle tilflyte departementet. Men jeg fikk ikke noen informasjon om dette.

Espen Barth Eide: Til det samme spørsmålet vil jeg si at departementene forvalter store mengder beslutninger, og ofte etter lover, regler og rutiner, og det er jo ved avvik eller spørsmål av politisk betydning – altså som skjønsmessig anses å være av politisk betydning – at man normalt bringer politisk ledelse inn. Det har ikke nødvendigvis å gjøre med f.eks. salgets størrelse, men det har å gjøre med kompleksiteten i spørsmålet. Derfor er det ikke naturlig, egentlig, i hvert fall slik praksis har vært gjennom mange år, at saker som ikke anses som problematiske, blir forelagt politisk ledelse, men det burde jo være en absolutt selvfølge at saker som anses som pro-

blematiske, skal man bli gjort kjent med. Jeg kan da si at heller ikke jeg ble informert om at det var noen problematiske sider ved denne saken. Vi vet i dag at det var noen i FLO som må ha visst, og som ikke rapporterte oppover. Jeg har ikke full oversikt over hvem ellers som visste det, men det kom i hvert fall ikke opp til oss.

Uten at jeg ble spurt om det – hvis jeg får lov til å legge til – mener jeg at hvis systemene hadde fungert, burde bare en påstand om mulig korrupsjon, selv om man mente det var feil, gått tjenestevei oppover, slik at man eventuelt la fram en orientering om at dette er blitt påstått, men vi tror ikke det medfører riktighet, men det er naturlig at statsråden får vite at en slik påstand har fremkommet mellom stater som er nærstående stater. Det skjedde ikke, og det synes jeg er uheldig.

Møtelederen: Da er det Michael Tetzschner.

Michael Tetzschner (H): Jeg vet ikke om Anne-Grete Strøm-Erichsen har hatt anledning til å lese PwCs første rapport og der sett hvordan vurderingen er av tilstanden i FLO.

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Jeg har lest den første rapporten, jeg leste den nokså grundig til forrige gang det var varslet høring.

Michael Tetzschner (H): Der er jo de funnene som vi har vært innom før i dag. Det var ustrukturerede prosesser, ledelsen var fraværende gjennom hele forløpet og på alle nivåer, etter avhendingsordrer foreligger det ikke rutiner for planlegging, ikke risikovurdering, ikke fullmaktsrutiner, ikke noe kart over tildelt beslutningsmyndighet, ikke beløpsgrenser opp eller ned på saksbehandlernivå, ikke andre føringer – og dette er systemfeil. Vi forstår selvfølgelig at noe kan gå galt i vurderingen av enkelt saker, men dette er jo en underliggende etat som statsråden bærer et ansvar for, og det er veldig klart definert i instruks om økonomistyring og forvaltning i staten som har vært virksom det meste av 2000-tallet. Det står at departementet har et overordnet ansvar for at virksomheten gjennomfører aktiviteter i tråd med Stortingets vedtak og forutsetninger – og vi får vel kanskje si at eksportkontroll er ikke helt uvesentlig, at det er et vesentlig regelverk – at departementet skal sørge for at det foreligger instruks som beskriver myndighet og ansvar mellom departementet og virksomheten, at departementet skal ha kompetanse samt interne systemer og rutiner slik at underliggende virksomheter kan følges opp på forsvarlig vis, og at departementet skal fastsette styringsdialogens form og innhold, herunder definere styringsdokumenter, møtefrekvens, rapporteringskrav osv. Jeg skal ikke si mer om dette, men det er altså et veldig klart instituert ledelsesansvar til politisk nivå om at underliggende etater har indre struktur.

Føler du at du har noe medansvar for den svikten som PwC, som ingen i dag har trukket i tvil faglig, beskriver? Føler du at du har noe medansvar for at en så viktig

underorganisasjon i ditt departement får en slik beskrivelse?

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Jeg vil si at enhver som sitter som statsråd, har til enhver tid et overordnet ansvar. Så er det også slik at her er det en etat som har fått fullmakter, og som skal styre, men det er klart at det er et overordnet ansvar at rutiner er i orden. Det har departementet. Det var derfor også slik at da jeg – nesten idet jeg kom inn i departementet – fikk kunnskap om det på et annet felt, ble det gjort et ganske gjennomgripende arbeid. Det har åpenbart ikke nådd denne seksjonen, og det er det vi vet så langt. Derfor er dette selvfølgelig en beklagelig og alvorlig sak.

Michael Tetzschner (H): Til dette med fullmakter: Er det ikke en veldig viktig forutsetning for delegering at man holder seg aktivt orientert om hvordan fullmakten utnyttes? Ellers blir man jo nødt til stadig å få de dårlige nyhetene, fordi man ikke har noen aktiv revisjon og kontroll av de fullmaktene man har utdelt.

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Når det gjelder f.eks. internkontrollsystemet, ble det innskjerpet med hensyn til det arbeidet som jeg refererte til, og som ble satt i gang ganske tidlig i min periode. Det ble gjort, og det ble gjort ganske gjennomgående. Så er det jo slik som Barth Eide sier, at internkontrollen rapporterer på avviksnivå, og hvis det ikke er godt nok, vil man heller ikke få de sanne avviksrapportene. Det har jo skjedd i dette tilfellet, og derfor er det egentlig ikke noe annet å gjøre enn å si at dette er veldig beklagelig, dette skulle ikke skjedd, og det er viktig at vi alltid lærer av slike saker som har skjedd, og innskjerper rutinene slik at det ikke skjer i fremtiden.

Michael Tetzschner (H): Jeg tror ikke vi kan gå videre på dette.

Når det da gjelder, mer konkret, hvor disse fartøyene endte, nemlig i Nigeria, sa jo den nåværende forsvarssjefen, Bruun-Hanssen, i dag at det å eksportere materiell til Nigeria ikke nødvendigvis er problematisk. Er dere enig i det, dere som har forvaltet dette regelverket? Her er jo regelforvalter Utenriksdepartementet, så det er kanskje naturlig å stille spørsmålet til Jonas Gahr Støre.

Jonas Gahr Støre: Leder: – Et hypotetisk spørsmål, som ville blitt vurdert etter daværende regelverk opp mot, tror jeg, spørsmål knyttet til en situasjon hvor det er pågående konflikt eller krig truer. Det var lister med A-materiell og B-materiell for våpeneksport for denne typen såkalte sivile fartøy. Så var det ikke, meg bekjent, land, eksplisitt unntatt Nigeria, som sto på en egen liste for det. Men som sagt: Den situasjonen vi fikk til vurdering, salg av KNM «Horten» til den kjøperen som Clear Ocean ønsket, det ble avslått på grunn av at det var brudd på regelverket. Men Nigeria som sådan vil avhenge av den situasjonen man vurderte i Nigeria på det tidspunktet. Jeg ville tro at det ville være et klart tvilstilfelle som måtte vurderes opp mot situasjonen.

Michael Tetzschner (H): Vil Barth Eide supplere?

Espen Barth Eide: Kan jeg få lov til å kommentere samme sak? Som Gahr Støre sier, er dette en sak som ikke er testet i praksis, fordi det ikke har vært en eksportkontrollsak på Nigeria. Men jeg har bare lyst til å understreke at det er ikke et åpenbart svar på det. Det var et åpenbart negativt svar i tilfellet Somalia, det er ikke i 2012 et åpenbart svar i noen retning. Derfor er det litt viktig å understreke at man ikke bør trekke konklusjoner verken om det ville eller ikke ville bli gitt eksportlisens, hvis det var det. Men som vi vet, var det ikke det som ble forelagt Utenriksdepartementet, men en påstått sak til Storbritannia.

Michael Tetzschner: To siste spørsmål, og de er konkrete: Det gjelder denne varslingen som kom fra utsiden, altså fra Toll- og avgiftsdirektoratet, som gikk på denne konkrete henvendelsen fra britiske myndigheter. Hvordan er det mulig at en så – jeg vil si – usedvanlig opplysning blir værende på saksbehandlernivå i UD? Har de ikke noen generell veiledning som sier at slike usedvanlige opplysninger skal opp til politisk nivå?

Jonas Gahr Støre: På generelt nivå skal tvilstilfeller når det gjelder regelverk som krever politisk skjønn, opp til politisk nivå, og det er det rutiner på. Jeg kjenner ikke ordlyden og hvordan dette ble formidlet til saksbehandlingen i Utenriksdepartementet, så jeg skal være litt forsiktig med å felle dom over det. Så jeg kan bare gjøre det på det generelle grunnlaget at min erfaring var at denne seksjonen ikke nølte med å gå til politisk ledelse om det var tvilstilfeller og avveininger i det regelverk som forelå.

Michael Tetzschner (H): Jo, men nå snakker vi om en henvendelse fra en utenlandsk makt.

Jonas Gahr Støre: Jo, men en utenlandsk makt via en norsk etat, tolletaten, som så er i kontakt med FLO og med Utenriksdepartementet. Jeg har i hvert fall ikke nok opplysninger om ordlyden og måten den er formidlet på, til å se at det skulle være en sak som måtte til politisk ledelse, eller om Utenriksdepartementet følte at de hadde nok informasjon til å svare på de spørsmålene som kom.

Michael Tetzschner (H): I PwC-rapporten står det også at kommunikasjonen mellom denne salgsenheten – SAS – i FLO og Utenriksdepartementet er kommunisert på mail, men korrespondansen er slettet og lar seg ikke gjenopprette. Da må man spørre: Er det mulig for Utenriksdepartementet å følge med på sine tilatelser som er gitt under vilkår, at vilkårene oppfylles, hvis man ikke interesserer seg for den videre historikk? Hvordan kan man gi betingede forvaltningsvedtak hvis man ikke interesserer seg for at betingelsene oppfylles?

Jonas Gahr Støre: Jeg vil jo trekke et skille mellom lagringsrutiner for mail og hvorvidt man har fulgt betingelsene når man treffer vedtak.

Michael Tetzschner (H): Ja, og under utspørringen om dette til det store panelet i Forsvaret og FLO her i dag spurte vi om noen kunne huske eller erindre å ha blitt spurt av Utenriksdepartementet i ettertid om man hadde holdt seg til Utenriksdepartementets forutsetninger for å gi utførselslisens. Ingen kunne huske å ha mottatt en sånn henvendelse. Det tyder jo på at man har kultur for at det som er sendt, det er glemt.

Jonas Gahr Støre: Vel, nå føler jeg, leder, at vi er inne i en del hypoteser, som jeg aksepterer, men hvorvidt Utenriksdepartementet etter å ha gitt tilbakemelding på forespørsler har et ansvar for å følge opp og se om forespørslene er forstått og fulgt opp – det er vel en grense for det også. Man forstår hverandre, man har kontakt, man har formidlet etter ganske optrukne prosedyrer. Dette er jo etater som har mye kontakt med hverandre. Så hvor mye tid man bruker på å dobbeltsjekke at beskjeder er mottatt og forstått, de rutinene har jeg rett og slett ikke innsikt i.

Møtelederen: Det ser ut som Barth Eide også vil si litt.

Espen Barth Eide: Jeg mener at dette er et veldig viktig spørsmål fra Tetzschner. Jeg vil minne om noe forsvarssjefen, nåværende forsvarssjef, sa tidligere i dag, som er helt presist på akkurat det spørsmålet, og det er at dersom materiellet er eksportert som militært materiell, altså som er lisenspliktig militært materiell, så er det en oppfølgingsplikt, og en slags oppfølgingsrett i den forstand at man har et fortsatt ansvar i ettertid. Dersom det da er eksportert, som nå, sivilt materiell, så har man bare kontroll til og med salget, deretter er det en sivil eiendom, og da har norske myndigheter ikke noe ansvar hvis det befinner seg i utlandet. Det ville det da vært et annet lands myndigheter som hadde.

Møteleder: Hans Fredrik Grøvan.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Takk. Det er blitt sagt nokså klart både fra Strøm-Erichsen og Barth Eide at dere ikke hadde noe kjennskap til disse tingene som skjedde – disse regelbruddene. Men det ble gjort en omorganisering av logistikkorganisasjonen i 2010, fra FAP til SAS, som hadde noen begrunnelser. Hva var resultatene av den omorganiseringen, sånn som dere vurderte det som forsvarsministre?

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Jeg var forsvarsminister frem til oktober 2009 – og det er mulig at dette ble gjennomført i Faremos tid ...

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Dette ble gjennomført i 2010, men det var jo en prosess i forkant som var en begrunnelse for hvorfor man valgte å omorganisere.

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Det stemmer. Det er hele tiden sånn at man prøver å utvikle organisasjonen på best mulig måte. Jeg vet at det var en prosess i forbindelse med en omorganisering, uten at jeg rett og slett

kan huske hva som var den direkte begrunnelsen for det.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Det er blitt sagt i dag at en av begrunnelsene var at en skulle spare penger. Samtidig er det blitt sagt i dag av denne lederen fra FLO at dette også muligens kunne ha gått ut over kvaliteten. Er dette kjent for dere, og hva ble eventuelt gjort for å få fokusert tilstrekkelig på kvalitet og kompetanse? For det er jo tydeligvis dette som har sviktet når det gjelder de salgene som vi snakker om i dag.

Anne-Grete Strøm-Erichsen: I noen ledd er det jo absolutt kvalitet og kompetanse, eller, i den grad man har hatt kjennskap til det, har man i hvert fall ikke fulgt ... Jeg kan bare nok en gang henviser til det arbeidet jeg selv gjorde som forsvarsminister fra 2005. Jeg hadde fokusert mye på akkurat dette området; hvordan man forholdt seg til næringslivet i alle ledd, nettopp for å sørge for at alle skulle være kjent med hvilke regler som var, og hva som var akseptabel atferd. Det var nettopp på bakgrunn av en del kritikkverdige forhold. Med en gang jeg fikk kjennskap til det, satte vi i verk tiltak. Dette var noe vi hadde fokusert mye på hele tiden, og jeg kan rett og slett ikke svare på noe mer når det gjelder 2010.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Har Barth Eide noen kommentar til det?

Espen Barth Eide: Ja. Jeg vil si at denne saken viser helt åpenbart at på dette punktet var det ikke bra nok – det er jo hele høringens formål, og det er blitt solid underbygd i hele dag. Men hvis vi ser på den generelle omstillingen på hele dette feltet i stor skala og ser på Riksrevisjonens gjennomgang av feil og mangler og avvik i Forsvaret, har det altså i denne perioden vært en systematisk forbedring. Så det store svaret på det er at man traff en rekke tiltak som gjorde at Forsvaret i sin alminnelighet ble bedre til å følge lover og regler, og det er et empirisk faktum. Man kan nærmest se det på tykkelsen på Riksrevisjonens publikasjoner om Forsvaret.

Men så ser vi at noe faller igjennom, og her er det et alvorlig eksempel på at det skjer likevel.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men som forsvarsminister, hvordan forsikret dere dere om at dette med avhending av materiell ble gjennomført i henhold til lover og regler?

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Dette var et delegert ansvar til forsvarssjefen, avhending av materiell. Vi var kjent med at det f.eks. var holdt auksjoner rundt omkring. De var jo alltid annonsert. Men ellers gikk ikke vi – iallfall ikke jeg – inn i noen detaljer med hensyn til avhending av materiell. Det som vi hadde fokusert mye på, var avhending av eiendommer. Da jeg overtok som forsvarsminister, måtte vi gå i statsråd med hver eneste eiendom som ble avhendet. Det var det det hadde vært fokusert på. Grunnen til det var et vedtak i Stortinget. Det ble avsluttet i 2006.

Men dette var altså delegert, og vi hadde tillit til at dette ble gjort på en forsvarlig og skikkelig måte. Og da vi fikk greie på at noe var uregelmessig, som jeg sa i forbindelse med IKT-kontraktene, tok vi affære på det.

Espen Barth Eide: Jeg vil kort legge til – men dette er jo også en del av det vi alle sa innledningsvis – at det var et omfattende arbeid med å tydeliggjøre lederansvar, styrke internkontrollmekanismer generelt i Forsvaret og også arbeide med det vi kalte holdninger, etikk og ledelse for at folk skulle forstå hva dette betød i praksis. Så det er jo det tiltaket vi da treffer. Det er ikke mulig å følge hver enkelt sak, men det er altså et forsøk på å tydeliggjøre hvor ansvaret ligger. Det virket i mange sammenhenger, og det virket åpenbart ikke her.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Det har i dag vært satt fram en oppfatning fra FLO bl.a. om at det var et veldig sterkt press på å få riktig pris, og det var et stort mål i seg selv. Kan en ha opplevd her at dette presset ble så stort at en rett og slett omgikk en del av regelverket her som gikk på etikk og holdninger – på grunn av prispresset – for å få noe ut av disse installasjonene hvor en da ønsket å få litt penger tilbake igjen?

Espen Barth Eide: Det var en krystallklar forutsetning at alle salg skulle skje i tråd med alle lover og regler – både forvaltningsmessige regler og eksportkontrollregler. Så jeg anser det ikke slik at noen kunne oppfatte at det presset var et press for å se bort fra reglene. Jeg minner om at det jo egentlig er langtidsplanene som Stortinget har vedtatt, som sier at man skal bevilge penger til Forsvaret. Forsvaret skal omstille seg og bli mer effektivt, og man skal tjene penger der man kan på avhending av materiell som Stortinget har vedtatt utfaset. Så det er bred enighet om prinsippet om at eiendom og materiell man ikke skal ha lenger, skal selges. Men selvfølgelig skal det selges i tråd med lover og regler som gjelder for både staten og private aktører i Norge.

Møtelederen: Da er den siste Per Olaf Lundteigen.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Strøm-Erichsen, du fortalte om konsekvensen av Dalseide I spesielt, der du sa det var en omfattende gjennomgang, og at det er gjort en stor jobb med etiske retningslinjer og etisk handel. For oss er det noen store og viktige ord, og det omfatter store ting, og så erfarer vi i denne saken at det som er kalt en systemfeil i forhold til CAS Global, er at en ikke engang innhentet firmaattest. Hva sier du til det? Hvor mange var det som var involvert?

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Hvor mange som var involvert – det er klart at det som er kommet frem, er svært kritikkverdig. Det er egentlig bare det å si om den saken. Det mener jeg faktisk også har vært besvart av både sjef FLO og forsvarssjefen tidligere i dag. Vi må bare være enige om at det er slik bildet er, at det er slik saken er.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Forstår du at vi etter hvert begynner å få et annet innhold i eller et annet begrep om hva etiske retningslinjer og etisk handel er for noe, når så enkle ting ikke er på plass? I enhver handel mellom privatpersoner er dette sjølsagt. En snakker ikke om etisk handel i det hele tatt. Det er helt sjølsagte ting. Er vi i ferd med å utvanne hele begrepsapparatet fra politisk ledelse og offentlig forvaltning når sånne opplagte ting kan skje?

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Jeg har lyst til å svare på det at det var mange positive ting som skjedde i hele forsvarssektoren etter at vi iverksatte arbeidet, endret regelverket, hadde innskjerpinger på det, hadde mange ulike typer aktiviteter for å gjøre disse retningslinjene kjent, også anskaffelsesregelverket, i forbindelse med det. Men vi er jo veldig avhengige av at den enkelte faktisk følger dette regelverket, og vi er også avhengige av at vi har et system som fanger det opp dersom noen ikke gjør det. Det er det som har sviktet her.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Du sa at du ikke hadde noen kunnskap om salgsprosessen. Gjelder det også de andre i politisk ledelse? Var det ingen i politisk ledelse i din tid som hadde kjennskap til salgsprosessen?

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Nei, politisk ledelse hadde ikke kjennskap til salgsprosessen, kun at det skulle avhandles.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Til Barth Eide: Du sa at en ble ikke informert om saker som ikke var problematiske, samtidig som Jonas Gahr Støre sier at eksportkontrollavdelingen ikke nølte med å gå til politisk ledelse hvis de var i tvil. Du var statsråd i UD fra 2012 til 2013. Ble du som utenriksminister informert om noe av det som pågikk, at det var tvilssaker her når en solgte båter?

Espen Barth Eide: Hvis spørsmålet er om disse spesielle salgene vi snakker om nå, ble jeg ikke det. Men som Støre også sa, var det jo en rekke eksportkontrollsaker som kom til statsrådets bord. Vi var jo f.eks. – jeg tror både Støre og jeg – over litt tid inne i andre spørsmål knyttet til «Horten», altså salg som i flere omganger ikke ble noe av.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så når avdelingen ikke vurderte dette til å komme inn under eksportkontroll, kom det ikke til ditt bord?

Espen Barth Eide: Nei, jeg sier akkurat som Støre at hvis avdelingen, eller seksjonen som det heter, oppfattet dette som at vi kunne gi et klart ja eller et klart nei ved rett og slett å anvende gjeldende regelverk, så kom de ikke til oss, og det var heller ikke noe spesielt behov for at de skulle komme til oss med enkeltsaker. Vi hadde selvfølgelig en overordnet erkjennelse, og det hadde også Stortinget, for man legger jo f.eks. fram rapporter om eksport av forsvarsmateriell hvert år. Så det overordnede bildet kjenner jo både vi og stortingsrepresentantene, men disse konkrete sakene – jeg tror det er det som

ligger i spørsmålet ditt – ble ikke problematisert i min tid.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Støre, du sa at eksportkontrollen i UD ble styrket med en egen fagseksjon i 2010, og du la også vekt på at det var åpenhet og innsyn. Har pressen fått innsyn i disse spørsmålene?

Jonas Gahr Støre: Altså løpende saksbehandling i en salgsprosess ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Nei, jeg snakker om det du sa om åpenhet og innsyn. Det betyr vel at en får innsyn, sånn at en kan vurdere i hvilken grad eksportkontrollen blir gjennomført sånn eller sånn?

Jonas Gahr Støre: Jeg sier at det ble gitt informasjon om eksport av sivile varer til militære sluttbrukere, systematisert og gitt i rapport, om utførsel av såkalt beskyttelsesutstyr til den humanitære virksomheten som også har vært drevet en god del år, altså at militært materiell som er lagt til rette for det, kan brukes i humanitær virksomhet.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så den åpenheten som har vært i denne saken, dvs. at det ikke har vært vesentlig grad av åpenhet, har vært etter de reglene som du klarerte den gangen?

Jonas Gahr Støre: Jeg synes det er vanskelig å kommentere hvordan mine etterfølgere har praktisert åpenheten, for jeg kjenner ikke spørsmålene de har fått.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Du sa at i 2011 klarerte du avslag for KNM «Horten» til Egypt. Hvorfor fikk du da saken opp på ditt bord?

Jonas Gahr Støre: Som jeg sa, er KNM «Horten» et stort fartøy. Det er ikke av de skarpest bestykkede, men det er et stort fartøy med militær kapasitet, og et råd om avslag til et betydningsfullt land som Norge hadde mange forbindelser med, er et typisk eksempel på at det er klokt å komme innom politisk ledelse. Og jeg fant jo også å tilslutte meg den tilrådingen. Alternativet er at jeg går imot og sier at dette bør kunne selges, fordi jeg har en annen tolkning av regelverket enn man hadde i embetsverket. Det hadde jeg ikke i denne saken.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Var den vesentlige argumentasjonen der at det skulle bevæpnes, eller var det at det kunne bevæpnes senere?

Jonas Gahr Støre: Fartøyet var da ikke en – hva skal vi si – strippet kapasitet gjort om til sivilt fartøy, slik at vi fortsatt så at det var en militær kapasitet. La meg også si at den beslutningen som den nåværende utenriksministeren har tatt – om å vurdere alt materiell som én gang militært alltid militært – jo løser det temaet, akkurat den avveiningen.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Kunne du utdype nærmere den prosessen som her skjedde, for her var det jo en forskjell mellom det som var et FN-regelverk og et EU-regelverk, som var likt, kontra det som var det norske regelverket. Hvorfor hadde vi et spesielt regelverk der en var mer lemfeldig med salg enn det som er EU- og FN-regelverket, på det tidspunktet?

Jonas Gahr Støre: Jeg må vedgå at jeg på det tidspunktet ikke hadde vurdert vårt regelverk opp mot EUs eller FNs regelverk. Jeg mener at vårt regelverk over tid, og med bred politisk enighet, gikk for å være et strengt regelverk – jeg tok ikke initiativ til at vi skulle måle det opp mot de andre typene regelverk som var – og at det ga oss muligheten til å gjøre kloke avveininger av hva som kunne selges, og til hvem.

Møtelederen: Da er denne delen av utspørringen over. Jeg har tillatt at alle sammen har gått ut over tiden som har vært til disposisjon, så hvis det ikke er helt konkrete ting som man insisterer på å få spørre om, gir jeg til slutt bare ordet til sakens ordfører, Helge Thorheim.

Helge Thorheim (FrP): I løpet av denne dagen har det slått meg at i de fleste tilfeller er det slik at – nei, jeg har ikke hørt om det, jeg har ikke vært borti det, dette har vært på veldig lavt nivå, alt sammen. Vi har riktignok hørt her om konkrete ting der også statsrådene har vært inne i bildet, eksempelvis «Horten», som ble nektet solgt til Somalia. Der sier Barth Eide også at dette var en så klar sak at det var klart at dette måtte nektes. Og man sier at eksportkontrollkontoret hadde som sin oppgave å godkjenne disse. Å da stille spørsmål – ville det ikke være naturlig bare å si nei? Hvorfor skulle de bringe dette opp til statsråden hvis det var så klart at man skulle si nei i sånne tilfeller? For det tilfellet vi har å gjøre med her nå, det dreier seg jo om skip som i utgangspunktet skulle brukes til patruljetjeneste i fiskerisammenheng i området rundt ECOWAS-statene. Tre av disse statene ligger på FNs våpenembargo-liste. Vil det ikke der også være naturlig at eksportkontrollkontoret bringer dette opp til politisk ledelse – fordi dette kan være ømtålige saker? Nå snakker jeg ikke om det nye regimet, for det som du, Gahr Støre, sier, vil nok løse det. Men vil ikke det også være naturlig? Da tenker jeg litt på dette føre-var-prinsippet, også i ledelsen – at man ikke bare venter på at en sak skal komme til en, men er genuint interessert i hvordan det skjer. Dette er tross alt en svær militær plattform vi løser ut og skal avhende. Jeg ser dimensjonen på det som nokså stor. Vil ikke dette være like naturlig?

Jonas Gahr Støre: Jeg synes det er et godt spørsmål. Jeg vil bare fra mine syv år som utenriksminister si at vi hadde hyppige møter om dette med embetsverket, som søkte politisk ledelse for klarering i en lang rekke saker. Det er en vesentlig del av den oppgaven Utenriksdepartementet har, etter hvert et ganske spesialisert regelverk på en rekke andre områder av våpen- og militæreksport, og det er veldig tekniske spørsmål det er snakk om.

For disse fartøyene opplever jeg at det det handlet om

i de tilfellene vi sa nei, var det ganske klart i henhold til regelverket at det måtte bli konklusjonen. Men embetsverket går via politisk ledelse. Det er en sikkerhet og en gjensidig informasjon. For de andre fartøyene, som da var blitt avmilitarisert og sånn sett ansett som sivile produkter, der kjøperen – slik Utenriksdepartementet fikk det opplyst – var britisk, og der bruken skulle være under britisk flagg, mener jeg det var i en slik kategori at det ikke var påkrevet å gå til politisk ledelse, i tråd med det regelverket som var.

Men så vil jeg si at dersom noe av det vi har lært i løpet av denne dagen, hadde kommet embetsverket for øre, ville jeg sett det som helt naturlig at de hadde kommet til politisk ledelse. Det tror jeg også ganske sikkert at de ville ha gjort.

Møtelederen: Da er utspørringen over, og da er det slik at dere kan legge til eller trekke fra noe hvis dere ønsker det. Jeg bare spør om det er noen som ønsker å si noe mer. Ingen som ønsker å si noe mer? – Barth Eide, vær så god.

Espen Barth Eide: Jeg vil bare understreke det siste poenget: Det er klart at en lærdom av dette må være at de som behandler løpende saker, må utvise en betydelig klokskap når det gjelder hvilke saker som potensielt er problematiske, og kanskje være mer føre var enn man har sett tidligere. Jeg har tidligere sagt at jeg gjerne skulle fått vite – det måtte da vært fra FLO – at det var kommet et slikt tips. Det fikk jeg ikke vite, og det mener jeg klart at man burde fått vite. Selv om man mente at tipset var galt, burde politisk ledelse blitt informert. Det ble den ikke.

Møtelederen: Det er nok et synspunkt vi kan slutte oss til, for å si det sånn.

Da er denne delen av høringen også over. Jeg sier tusen takk til dere tre, og vi tar pause til kl. 16.45.

Høringen avbrutt kl. 16.33.

Høringen ble gjenopptatt kl. 16.45.

Høring med utenriksminister Børge Brende og forsvarsminister Ine M. Eriksen Søreide

Møtelederen: Da er vi klare til å starte den siste delen av denne åpne kontrollhøringen, som altså handler om eksport av norske marinefartøyer.

Jeg ønsker velkommen til forsvarsminister Ine M. Eriksen Søreide og utenriksminister Børge Brende.

Jeg ønsker også velkommen til en lang rekke bisittere. For forsvarsministeren er det politisk rådgiver Audun Halvorsen, ekspedisjonssjef Anders Melheim og major Geir Petter Novik. For utenriksministeren er det avdelingsdirektør Helge Seland, avdelingsdirektør Jon Erik Strømø og underdirektør Åsmund Eriksen.

Hjertelig velkommen til alle sammen – dette er et godt og bredt og fint panel!

Dere kjenner alle formalitetene, så jeg gjentar rett og slett ikke det, bortsett fra å si det jeg er pålagt å si, og det er at hvis det er fortrolig informasjon, skal dere ikke si det i åpen høring, men dere skal gjøre oss oppmerksom på at det er nødvendig med fortrolig informasjon for å belyse spørsmålet, slik at vi eventuelt kan lukke høringen.

Da starter vi som vi skal, med at forsvarsministeren har 10 minutter til disposisjon for å innlede om det temaet som vi har bedt deg komme og belyse for oss.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Takk for det, komitéleder.

Jeg vil først takke komiteen for anledningen til å belyse og redegjøre for denne veldig alvorlige og beklagelige saken. Jeg vil belyse den på bakgrunn av min kjennskap til den. Jeg har ansvaret i Forsvarsdepartementet og for forsvarssektoren.

Som vi har hørt i løpet av denne dagen, har disse sakene pågått over lang tid, og de strekker seg også inn i min periode. Det er mitt ansvar å rydde opp i kritikkverdige forhold, som også kan se ut til å ha pågått over tid.

Min oppmerksomhet har derfor vært rettet inn mot å skaffe informasjon og gjennomføre nødvendige tiltak for å sikre grundig, veldokumentert og forsvarlig forvaltning, også i avhendingsaker i forsvarssektoren framover. Som saksordføreren sa tidligere i dag i høringen, er jobben å bidra til at dette ikke skal skje igjen.

Det er etter min oppfatning viktig at Dagbladet har avdekket dette. Det synes klart at det er regler og retningslinjer som i flere tilfeller ikke er fulgt, og at denne saken gir klare indikasjoner på svikt i flere deler av systemet.

Den største utfordringen for meg i saken har vært at det gjennom hele prosessen har vært vanskelig å få framskaffet fullstendig informasjon og dokumentasjon og å få bekreftet eller avkreftet dokumentasjon og informasjon. Dette har jeg også løpende orientert komiteen om i vår korrespondanse. Komiteen har også blitt orientert om ny og korrigert informasjon i saken.

I likhet med det mine forgjengere nettopp understreket i sine høringssvar, var ikke jeg kjent med salgsprosessene særlig knyttet til KNM «Horten» og «Titran». De lå noe tilbake i tid, men hadde sine avsluttende faser etter at jeg tiltrådte. Jeg fikk et orienteringsnotat 5. mars 2014 om salget av KNM «Horten». Det var et veldig kort faktisk notat, hvor det som står, er at i oktober 2012 ble fartøyet solgt til det engelske firmaet CAS Global, og endelig betaling for fartøyet ble gjennomført i september 2013. Etter denne dato overtok kjøper alt ansvar for fartøyet. Den 26. februar 2014 forlot fartøyet Horten havn. Det var altså ingen indikasjoner på at det var noe problematisk ved verken salget eller at skipet hadde forlatt Horten havn.

Når det gjelder «Titran», ble det først kjent for meg i forbindelse med Dagbladets avdekking av det. Dette var fordi det ikke hadde vært rapportert avvik på noe tidspunkt i prosessen, og derfor nådde det heller ikke til meg.

La meg så gå over til regelverket. Dagbladets avdekking har foranlediget både en rekke spørsmål fra departementet til Forsvaret, og det har foranlediget at Forsvaret selv satte i gang en omfattende ekstern undersøkelse gjennomført

av PwC. Denne ble fulgt av videre undersøkelser initiert av departementet, både Forsvarsdepartementets internrevisjon og en ytterligere PwC-rapport. Det er blitt avdekket rutinesvikt og mangelfull håndtering av dokumentasjon, noe som bl.a. har ført til manglende etterprøvnbarhet og uklarheter rundt flere avhendingsprosesser. Disse bruddene med grunnleggende krav til forsvarlig forvaltning er i seg selv alvorlige, og gir også rom for å stille spørsmål om hvorvidt lovbrudd er begått. Dette varslet jeg komiteen om i brev av 24. oktober. Forsvaret har også erkjent disse uryddige forholdene, og har nå iverksatt tiltak for å rydde opp.

Eksempler på regelverksbrudd er at FLO ved flere anledninger ikke har inngått megleravtaler i henhold til anskaffelsesregelverket. Vi vet dessuten at kontrakten med Norsk Megling & Auksjon, NMA, av 19. september 2013 framstår som en kontrakt om meglingstjenester for «Titran», mens NMA har hevdet at de med utgangspunkt i denne kontrakten selv kjøpte fartøyet av Forsvaret. I henhold til normalinstruksen kan en aktør ikke være både megler og kjøper. I tilfellet med «Titran» har det heller ikke vært mulig å framskaffe noen salgskontrakt, og salgssummen er til dels fortsatt ukjent til tross for gjentatte henvendelser til NMA fra både FLO, Forsvarsdepartementet og PwC.

Jeg er overrasket over flere av de opplysningene NMA kommer med i dag. Min opplevelse av utfordringene vi har hatt, er styrket etter å ha hørt NMAs framstilling i dag. Jeg har også lyst til å si at forholdet rundt NMA var en av årsakene til at vi satte i gang eksterne undersøkelser da vi mottok rapporten fra forsvarssjefen om saken. Til tross for gjentatte anmodninger til NMA om å få opplyst salgssummen for «Titran» har vi ikke fått svar. Vi har heller ikke fått klarhet i om NMA er megler eller selger etter deres framstilling i dag. Jeg er forbauset over at NMA ikke har respondert på våre gjentatte forespørsler, og NMAs påståtte avklaringer til Utenriksdepartementet, som de kom med opplysninger om i dag, er også ukjente for meg.

I normalinstruksen er det dessuten et krav til salgsprotokoll. Det framkommer nå etter de videre undersøkelsene informasjon om at det ikke finnes salgsprotokoll som tilfredsstiller kravene i noen av de salgene som er gjennomgått. PwCs rapporter har i tillegg avdekket forhold som synes knyttet til grunnleggende svikt i ledelse og forvaltningskultur i denne delen av FLO.

Som komiteen er godt kjent med, driver Økokrim nå etterforskning av mulige straffbare forhold i dette sakskomplekset. I desember mottok jeg rapporten fra Forsvarsdepartementets internrevisjon. Internrevisjonen vurderte at det ikke var tilstrekkelig informasjon til å konkludere med at misligheter som kunne lede til straffereaksjon, hadde skjedd. Rapporten synliggjorde imidlertid et behov for ytterligere oppfølging. Denne ble også gjennomført både ved å tilskrive sentrale aktører i tråd med internrevisjonens anbefaling og også i form av en ny undersøkelse i regi av PwC. Rapporten, som er datert 20. mars 2015, avdekket også nye og alvorlige forhold. Den ble i sin helhet oversendt Økokrim 27. mars 2015. Økokrim må nå få fer-

digstille sin etterforskning, men misligheter og straffbare forhold kan ikke utelukkes.

Undersøkelsen har vist at regelverket Forsvaret forholdt seg til, ga betydelig rom for skjønn. Likevel må vi spørre om noe kunne vært gjort annerledes på et tidligere tidspunkt. Jeg forventer forsvarlig, transparent og etterprøvbart forvaltning i forsvarssektoren, noe som ikke har vært tilfellet i denne saken.

Resultat- og kontrollrapportene som kom fra Forsvaret til departementet, tilsa ingen avvik innenfor dette området. Vi ser imidlertid at sektorens rutiner og ikke minst etterlevelsen av disse må bedres vesentlig. Avvik må avdekkes gjennom gode kontrollmekanismer og løpende informasjonsutveksling, og nødvendige, korrigerende tiltak må iverksettes. Forsvarets informasjonsinnhentning og informasjonsutveksling med Utenriksdepartementet har ikke vært god nok. Det har også vært påvist store svakheter i FLOs virksomhet, og Forsvaret har tatt grep for å sikre forbedrede rutiner og kontroll. Den 9. september 2014 endret Utenriksdepartementet reglene for eksportkontroll, og rommet for skjønn ble redusert. Endringen kom til i samråd med Forsvarsdepartementet.

Ivaretagelsen av Forsvarets avhending av materiell har ikke vært god. I mitt brev til komiteen 13. november 2014 redegjør jeg for departementets oppfølging av tiltak Forsvaret varslet at de skulle sette i verk. Blant en rekke av tiltak departementet selv har iverksatt og gjennomført, vil jeg særlig framheve at vi har gitt i oppdrag til Forsvaret å foreta en bred gjennomgang av pågående og avsluttede avhendingssaker i FLO helt tilbake til 2002. Vår egen internrevisjon har, som sagt, gjennomført en undersøkelse spesielt av salget av «Titran» og tredjeparters befatning med Forsvarets avhending av fartøyer. Forsvarsbyggs internrevisjon gjennomfører nå en grundig gjennomgang av Forsvarsbyggs arbeid med avviklingen av langtidslagrede kystartillerifort spesielt med tanke på samarbeid med FLO. Vår egen internrevisjon vurderer nå hvorvidt Forsvarsdepartementet og Forsvaret har hensiktsmessig internkontroll over avhending av materiell. Det er etablert en egen møteserie mellom Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet for å sikre tilstrekkelig informasjonsutveksling og tidlig avklaring i saker rundt eksport av materiell. Det første møtet ble avholdt i januar. Lista over forhold som må være avklart før salg i Norge og eksport av materiell, er utarbeidet i Forsvarsdepartementet i dialog med Utenriksdepartementet og oversendt forsvarssjefen.

Forsvarsdepartementet har presisert overfor Forsvaret at fullmaktene knyttet til avhending av materiell inntil videre skal håndteres av forsvarssjefen og ikke delegeres videre, og forsvarssjefen har bekreftet at auksjoner av militært utseende materiell er stanset inntil videre. Departementet vil gjennom styringsdialogen med Forsvaret følge nøye med på både implementeringen av tiltakene og hvilken effekt de har. Om nødvendig vil forsvarssjefen bli gitt i oppdrag å iverksette ytterligere tiltak, og det kan også bli aktuelt for departementets del når internrevisjonen har gjennomgått regler og rutiner.

Jeg avslutter med dette innledningen min og tar gjerne spørsmål fra komiteen.

Møtelederen: Takk til vår forsvarsminister. Da går ordet til utenriksminister Brende – vær så god.

Utenriksminister Børge Brende: Takk for det, komitéleder. Jeg vil også takke for muligheten til å redegjøre nærmere for Utenriksdepartementets befatning med avhendingen av enkelte tidligere marinefartøyer.

Jeg vil innledningsvis på bakgrunn av min kjennskap til saken belyse UDs rolle i prosessen rundt utførselen av de ti fartøyene som er omtalt i Dagbladets artikler, og hvilke vurderinger som har vært foretatt opp mot eksportkontrollregelverket. Dernest vil jeg si litt om hvilke ytterligere tiltak som UD har iverksatt i ettertid.

Det er viktig å understreke at Utenriksdepartementet har vurdert de angjeldende fartøyene som sivile fartøyer. Dette er basert på en grundig vurdering av fartøyenes egenskaper og opp mot Utenriksdepartementets eksportkontrollister. Av disse båtene var KNM «Hessa», KNM «Vigra» og KV «Titran» sivile fartøyer i Forsvarets eie i utgangspunktet. De syv andre båtene, KNM «Horten» og de seks MTB-ene i Hauk-klassen, ble vurdert som sivile fartøyer etter den demilitariseringen og ombyggingen som ble foretatt etter nærmere spesifisering i regi av FLO.

Kort fortalt skal alt militært utstyr ha blitt fjernet, slik at Utenriksdepartementet la til grunn at fartøyene ved utførsel fremsto som sivile fartøyer uten militære kapasiteter. Som sivile fartøyer var de ikke omfattet av den automatiske lisensplikten som ellers gjelder for eksport av forsvarsmateriell etter Utenriksdepartementets kontrollister. Alle fartøyene var således kun gjenstand for lisensplikt dersom de var omfattet av den såkalte fang-alt-bestemmelsen i forskriften. Bestemmelsen pålegger lisensplikt for ikke-militære varer så fremt varene likevel er til militær bruk til områder hvor det er krig, eller hvor krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig, eller til militær bruk til områder underlagt våpenembargo. Eksportøren plikter å fremlegge korrekt og relevant informasjon knyttet til en vurdering av lisensplikt. Utenriksdepartementet mottar tusenvis av lisenssøknader og forespørsler i løpet av året. Når det gjelder denne informasjonen, må den inneholde kjøper, destinasjon og forventet bruk av varene. Som forsvarssjef Bruun-Hanssen redegjorde for tidligere i dag, var Forsvaret ikke gode nok på å forvise seg om hvem deres kunder var, og hadde ikke sjekket kjøperne av båtene godt nok – en systemsvikt, som forsvarssjefen slo fast. Det er i den sammenheng også eksportørens plikt å foreta den første vurderingen av om et salg kan være omfattet av fang-alt-bestemmelsen. Dersom eksportøren kommer til at det er tilfellet, eller dersom eksportøren er i tvil, skal saken forelegges Utenriksdepartementet. Når henvendelsen mottas i Utenriksdepartementet, vil departementet vurdere den opp mot kriteriene i fang-alt-bestemmelsen, som jeg redegjorde for tidligere.

Basert på FLOs opplysninger om utførsel av sivilt fartøy, nærstående land, for sivil bruk, til et britisk selskap, under britisk flagg, underlagt britisk eksportkontroll ved eventuell reeksport kom Utenriksdepartementet til at det ikke var lisensplikt etter fang-alt-bestemmelsen. Utenriksdepartementet utstedte altså ikke noen tillatelse i tilknyt-

ning til disse utførelse. I disse sakene ba man derfor ikke om ytterligere sluttbrukerdokumentasjon ut over den som ble fremlagt av FLO, med Storbritannia som eksportdestinasjon og med sivil sluttbruk.

På basis av dagens kunnskap er det min vurdering at regelverket har vært fulgt fra departementets side i disse sakene.

Utenriksdepartementet har i alle sakene basert seg på den informasjonen som har vært forelagt av FLO. Departementet fant ikke grunn til å trekke disse opplysningene i tvil. Fartøyene var, som sagt, ikke omfattet av kontrollistene for militært utstyr. Utenriksdepartementet mottok heller ingen informasjon om militær bruk eller destinasjon som tilsa at fang alt-bestemmelsen om lisensplikt kom til anvendelse.

Jeg vil likevel understreke at Utenriksdepartementet i lys av denne saken har vurdert at deler av eksportkontrollregelverket tidligere kan ha åpnet for en for stor grad av skjønn hos eksportøren i henhold til om en vare er lisenspliktig eller ikke. Utenriksdepartementet valgte derfor 9. september 2014 å stramme inn og tydeliggjøre regelverket ved at det nå er innført lisensplikt for alt materiell som har vært særlig konstruert eller modifisert for militært formål, og som på et tidspunkt har vært omfattet av kontrollistene for militært utstyr, uavhengig av tilstanden ved utførsel fra Norge, etter prinsippet: én gang militært, alltid militært. Dette mener jeg vil bidra til å redusere risikoen for lignende saker i fremtiden, ved at Utenriksdepartementet heretter vil bli forelagt slike saker for ordinær lisensvurdering.

Jeg vil videre understreke at Utenriksdepartementet ser alvorlig på mulige brudd på eksportkontrollregelverket. Departementet har derfor i denne saken innberettet et mulig straffbart forhold til Riksadvokaten. Spørsmålet gjelder hvorvidt det ble gitt uriktige, ufullstendige eller villedende opplysninger til Utenriksdepartementet i forbindelse med utførsel av KNM «Horten» og MTB-ene. Videre behandling av saken er nå til vurdering hos påtalemyndighetene.

For å følge opp PwC 1 og UD's eksportkontrollregelverk tok UD kontakt med FLO for å få avklart hvem som eide «Titran» på eksporttidspunktet. Vi tok også kontakt med NMA i januar og mottok et brev i februar. NMA bekrefter at de kun var megler, og at eksportør var FLO. NMA bekrefter at Nautic Africa kjøpte båten og dernest videresolgte til Omak i Nigeria. NMAs brev understøtter det som står i PwC 1. Det fremkom intet nytt i forhold til UD's regelverk, men UD vil oversende dette brevet til Riksadvokaten i forbindelse med vår innberetning om mulig straffbart forhold.

Utenriksdepartementet, i samarbeid med Toll- og avgiftsdirektoratet og Forsvarsdepartementet, har hatt jevnlig kontakt med britiske myndigheter etter 14. juni 2014. Vi er kjent med at britiske myndigheter foretar nærmere undersøkelser av utførelse fra Storbritannia.

Med dette stiller jeg meg til disposisjon for spørsmål som komiteen ønsker å avklare nærmere.

Møtelederen: Tusen takk til utenriksministeren.

Da skal vi starte utspørringen – bare ett spørsmål,

Brende, konkret, og det er: Dere gikk til Riksadvokaten – når var det?

Utenriksminister Børge Brende: Den 6. mars 2015.

Møtelederen: Den 6. mars i år. Det er bare greit å få vite når det hadde skjedd.

Da begynner vi utspørringen. Først er det Helge Thorheim fra Fremskrittspartiet, som er sakens ordfører – 10 minutter.

Helge Thorheim (FrP): Takk for det, leder.

Først litt til det siste: Hva gikk man til Riksadvokaten med? Var det med tanke på NMA, er det den saken, altså KV «Titran»?

Utenriksminister Børge Brende: Etter de opplysningene som nå har fremkommet, og gjennom at Økokrim har startet etterforskning, mener Utenriksdepartementet – bl.a. gjennom PwC-rapportene – at det er indikasjoner på at opplysningsplikten i disse sakene når det gjelder UD's eksportkontrollregime, ikke er oppfylt. Det ser vi meget alvorlig på. Det er en strafferamme på fem år for ikke å forholde seg til denne, og vi mener at det var riktig å innberette dette til Riksadvokaten, slik at Riksadvokaten kan foreta en selvstendig gjennomgang av dette. Vår innberetning gjelder KNM «Horten» og de seks MTB-ene når det gjelder opplysningsplikt her.

Helge Thorheim (FrP): Nå har dere gått gjennom det som har skjedd i Forsvarsdepartementet og UD tidligere her. Og jeg vil spørre litt om dette, selv om det ikke gjelder deres vakt, men bakover – dere har jo med bisittere nå. Det britiske tollvesenet stusset på forhold rundt dette, med utgangspunkt i en avisartikkel i Nigeria, og tok kontakt med tollmyndighetene våre, som vi har hørt i dag – og lest tidligere også, for så vidt. Det kom til UD ved eksportkontrollkontoret, og det kom til FLO. Når det gjelder FLO, fikk vi høre fra tolldirektøren i dag at det gikk til saksbehandler, og det gikk vel for så vidt også til saksbehandler i eksportkontrollkontoret. Men da kan jeg tenke meg å spørre: Hvordan reagerte man internt i eksportkontrollkontoret i UD når en slik – jeg vil kalle det – litt alvorlig beskjed kom via vårt tollvesen? Kan dere si noe om det?

Utenriksminister Børge Brende: Etersom det gjelder seksjonen for eksportkontroll i Utenriksdepartementet, er det vel naturlig at jeg besvarer det spørsmålet.

Dette er forhold tilbake til 2012. Tidligere utenriksminister Gahr Støre var inne på dette i sitt svar også. Dette tipset fra Storbritannia kom til TAD – til Toll- og avgiftsdirektoratet. Toll- og avgiftsdirektoratet tok kontakt med eksportkontrollseksjonen i UD. Ifølge de opplysningene som jeg har fått, ba UD Toll- og avgiftsdirektoratet ta kontakt med FLO, med Forsvaret, for å gjøre dem oppmerksomme på at den type påstander hadde kommet opp. Så fikk man gjennom Toll- og avgiftsdirektoratet – tilbake til UD – beskjed fra FLO om at dette ikke medførte riktighet, og at FLO ikke hadde noen planer om den type eksport,

men at man derimot så på en mulig eksport til Storbritannia. Slik sett var det en tilbakemelding fra FLO som man valgte å forholde seg til. Dette er jo en offentlig institusjon og ingen ubetydelig aktør.

Helge Thorheim (FrP): Takk for svaret.

Når jeg spør slik, er det fordi det tidligere har vært vanskelig å få vite hvor beskjedene har gått, og hvem som tok noen form for «action», for den type beskjed fra tollvesenet ser jeg på som et rødt flagg. Dette kommer jo også fra engelske myndigheter.

Da dere kom på deres vakt, ble dere orientert om hva som hadde skjedd med de andre båtene? Det var jo lenge før Dagbladet fikk snusen i det og begynte å lage artikler om det, men ble dere orientert fra deres departementer om det som hadde skjedd her? Vær så god – Ine Eriksen Søreide.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Takk for det, saksordfører.

Nei, som jeg nevnte i mitt innledningsforedrag, var den informasjonen jeg fikk om salget av «Horten», knyttet til at det var en orienteringssak om at «Horten» da hadde forlatt havn i Norge, men ut over det ingen informasjon om at det skulle være problematisk på noen måte, eller at det skulle være eventuelle brudd på regelverk. Det var kun en saksopplysning på en nokså normal måte og etter en helt vanlig prosedyre – og ikke noe ut over det.

«Titran» ble jeg, som sagt, ikke kjent med før Dagbladet avdekket det.

Helge Thorheim (FrP): Du sa også – ja, vær så god, Brende.

Utenriksminister Børge Brende: Jeg kan også svare på spørsmålet og si at den første gangen jeg ble kjent med dette, var gjennom Dagbladets oppslag 14. juni.

Helge Thorheim (FrP): Til forsvarsministeren: Du sa i ditt innledningsforedrag at det hadde vært vanskelig å få ut informasjon som du skulle gi Stortinget. Og vi har vel sett at dette måtte justeres i brev underveis. Vi har vel kanskje også fått et inntrykk av – også gjennom høringen her – at informasjonen sitter ikke akkurat veldig løst. Hva sier du om det? Hvordan tenker du fremover – hvis vi skal se litt fremover – når det for en statsråd blir veldig vanskelig å få ut nødvendig informasjon, som man skal bringe videre oppover?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Saksordfører, dette er etter min oppfatning en av de både alvorlige og vanskelige sidene ved saken, i tillegg til regelbrudd, fordi det er avdekket en betydelig svikt i helt normale rutiner knyttet til f.eks. dokumentasjonskrav, salgsprotokoller – alt som ellers skal være i orden ved den type avhendinger. Det er klart at da blir det veldig vanskelig i ettertid både å finne informasjon og, ikke minst, å kunne verifisere at den informasjonen man har, er fullstendig, eller om det også ligger andre ting der.

Når det gjelder – som ett eksempel, som jo har vært tydelig til stede i høringa i dag – spørsmålet om prisen på og eierforholdet til «Titran», særlig spørsmålet om hvor mye «Titran» ble solgt for, har både Forsvarsdepartementet og FLO rettet gjentatte henvendelser til NMA. PwC har gjort det samme. Vi har også vært i kontakt med Toll- og avgiftsdirektoratet for å få innsyn i Valutaregisteret. Det måtte vi bringe videre til Finansdepartementet, som rett nok har avslått forespørselen om dette.

Vi har gjentatte ganger gjort veldig mange forsøk på å finne nokså essensiell informasjon i disse sakene. Det har vist seg å være vanskelig. Det har vært veldig frustrerende, for jeg skulle gjerne ønske at vi på et enda tidligere tidspunkt kunne bidratt til å opplyse saken enda mer. Men vi har hatt utfordringa – ikke bare i Forsvarsdepartementet, men til dels også i Forsvaret – med å klare å hente ut informasjon og dokumentere den informasjonen, noe som burde være en selvfølge.

Helge Thorheim (FrP): Én ting er den informasjonen man skal hente fra samarbeidsparter – da tenker jeg på selvkaper man har tjenester hos – men er det, for å sette det litt på spissen, litt uvilje hos etaten som sådan mot å bringe frem nødvendig informasjon oppover til statsråden?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Jeg vil ikke karakterisere det slik at det er en uvilje, men jeg vil si at informasjonsutvekslinga på ulike nivåer ikke har vært god nok.

Som jeg var inne på i mitt innledningsforedrag, mener jeg at når det gjelder informasjonen både mellom Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet – som vi nå har invitert til en egen møteserie, nettopp for tidlig å avdekke om det er eventuelle problemsaker – og også informasjonen mellom FLO og Forsvarsstaben, der Forsvarsdepartementet i en lang rekke år var observatør, er det behov for å bedre informasjonsutvekslinga. Mitt inntrykk er at de tiltakene vi nå iverksetter, for så vidt vil kunne ha en god effekt, fordi det er behov for å komme til bunns i problematiske saker lenge før de når det nivået de har nådd nå. Det beklager jeg at ikke har skjedd i denne saken – det skulle jeg veldig gjerne ønske at det hadde.

Helge Thorheim (FrP): Da er min tid ute.

Møtelederen: Ja, i denne omgang kan vi si at tiden er ute.

Da går vi over til Arbeiderpartiet og Gunvor Eldegard – vær så god, du har 5 minutter.

Gunvor Eldegard (A): Takk, leiar.

Eg har lyst til å stilla eit spørsmål – eigentleg litt til begge, i starten.

Slik eg forstår det, har både forsvarsministeren og utanriksministeren vorte gjort kjende med saka gjennom media i juni eller juli 2014 – det seier begge to. På same tid fekk tolldirektøren eller Tolldirektoratet ein ny førespurnad frå britisk tollvesen – som ein stilte spørsmål om vidare, både

til Forsvarsdepartementet og til eksportkontrollen, for å få avklart disse spørsmåla.

På den tida hadde KNM «Horten» framleis ikkje forlate England. Vart det gjort noko forsøk på – eller gjort endringar for – å sjekka ut at båten då ikkje kunne koma til Nigeria? Tok Utenriksdepartementet eller Forsvarsdepartementet noko grep i forhold til det då?

Utenriksminister Børge Brende: Leder, jeg svarer gjerne på det.

Vi så til det som tidligere utenriksminister Gahr Støre sa i et av sine svar her tidligere: Når et skip er avhendet og eksportert til Storbritannia og det er under britisk jurisdiksjon, er det Storbritannia som har ansvaret for det fartøyet. Da vi ble oppmerksomme på dette forholdet – knyttet til «Horten» – 14. juni 2014, tok vi fra Utenriksdepartementets side omgående kontakt med britiske myndigheter og gjorde dem oppmerksom på saken, på forholdet. Dette ligger, som jeg sa, under britisk jurisdiksjon, og de gjorde oss oppmerksom på at hvis dette skipet skulle eksporteres ut av Storbritannia, krevde det en lisensbehandling i Storbritannia, i tråd med britisk regelverk.

Så bestemte Storbritannia seg for å konkludere med eksport av dette skipet, i tråd med sitt regelverk. Men vi tok kontakt og fulgte opp, selv om det var under britisk jurisdiksjon.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Eldegard, jeg vil også gjerne svare på dette.

Så vidt jeg vet, var spørsmålene som Toll- og avgiftsdirektoratet reiste, knyttet til MTB-ene, ikke til «Horten». Denne forespørselen gikk da til FLO en gang til, slik jeg har forstått saken.

Når det er sagt, har jeg også tenkt mye på hvordan man eventuelt kunne ha fått «Horten» til ikke å forlate Storbritannia. Realiteten er – som både utenriksministeren og tidligere utenriksministre og forsvarsministre har vært inne på – at det var ingenting i kontrakten som tilsa at den kunne heves. Det var ikke noe kontraktsbrudd. Fartøyet var betalt, det var levert i henhold til de kontraktuelle forpliktelsene, og det var ikke noen hjemmel for å kunne holde skipet tilbake eller eventuelt få seilt det tilbake til Norge igjen. Så man måtte på en måte akseptere at sånn var situasjonen. Det baserer seg på den kontrakten og de avtalene som gjaldt, og det at man ikke hadde noen hjemmel noe sted for å kunne gjøre det på en annen måte.

Gunvor Eldegard (A): Eit spørsmål til Eriksen Søreide: Du seier i innleiinga di det same som dei tidlegare forsvarsministrane har sagt før i dag, at ein ikkje fekk noko varsel eller noka informasjon om avvik. Den einaste forskjellen er vel at du fekk det gjennom Dagbladet. Du hadde moglegheit til å endra rutineane i FLO og gjera regelendringar, som du gjorde.

Meiner du, når du seier i media at svikta i rutineane burde vore avdekt tidlegare, at det er forsvarsministeren som burde avdekt det, eller tenkjer du på Forsvaret generelt og på FLO spesielt?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Som også mine forgjengere og tidligere utenriksministre som har vært i høringa, har pekt på, baserer systemet i forvaltninga seg primært på en avviksrapportering. Man får altså en beskjed hvis noe er galt. Hvis ingen varsellamper lyser – ingen ser at noe er galt – varsles det heller ikke oppover. Det er en utfordring. Derfor har jeg sagt – som jeg også nevnte i min innledning – at i tillegg til en avviksrapportering må vi også sørge for at det er gode rutiner for å ha jevnlig avsjekker. Det vil gjelde på alle nivåer, sånn at informasjonen kommer oppover – at den ikke blir værende nede i systemet uten å nå opp, verken i Forsvaret eller videre i departementet.

I tillegg til å ha avviksrapportering har jeg vært opptatt av at i orienteringsmøtene om disse sakene – i den kontakten som er mellom UD og FD – må alle eventuelle problemer, store eller små, rapporteres opp tidlig, sånn at man kan ta tak i det før det blir et stort problem.

Møtelederen: Da går vi videre, og da er det Høyre og Erik Skutle.

Erik Skutle (H): Takk for det.

Jeg har lyst til å begynne med et spørsmål som kanskje ikke er helt i kjernen av det vi skal finne ut her i dag, men jeg tror kanskje komiteen og Stortinget har lyst på et svar likevel.

Dagbladet har publisert en rekke artikler som samlet sett gir et litt uklart bilde av hvor båtene er i dag, og hva de brukes til. Så jeg lurer på om enten utenriksministeren eller forsvarsministeren kan si noen ord om det. Det er klart at det vil være ørlite grann mer beroligende hvis de brukes til en mer eller mindre legitim suverenitetshevdelse fra en stats side, enn hvis de brukes til ren bandittvirksomhet. Jeg vet ikke om noen av dere har lyst til å si noe om det – hvis det finnes informasjon om det.

Møtelederen: Det virker som om det er Brende som skal svare – de ser på hverandre.

Utenriksminister Børge Brende: Ja, jeg tror vi begge absolutt kan svare på det, så kan forsvarsministeren supplere hvis det skulle være noe jeg har glemt. Disse MTB-ene, og KNM «Horten», er nå under eierskap av Global West Vessel Specialist – det er seks MTB-er og KNM «Horten». De seks MTB-ene er, ifølge opplysninger vi har mottatt fra vår ambassade i Nigeria, nå leaset ut fra dette selskapet til den nigerianske kystvakten NIMASA. Dette med å lease ut fartøyer til kystvakt er jo ikke noe ukjent – den norske kystvakten har også leaset båter. KNM «Horten» ligger ved kai og er ikke i operasjon.

Så gjelder det KV «Titan», som ifølge vår informasjon – alt må selvsagt tas med et visst forbehold her, men så vidt vi har brakt på det rene – eies av Omak Maritime, og man har leaset det ut til den nigerianske marinen, og den driver beskyttelse av offshoreinstallasjoner i Nigeria.

Så har man også disse to skipene KNM «Vigra» og KNM «Hessa», som angivelig nå eies av Bush Marine Ser-

vice, som er et oljeserviceselskap i Kamerun, og de brukes i deres operasjon.

Erik Skutle (H): Ville forsvarsministeren legge til noe?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Det var fyllestgjørende.

Erik Skutle (H): Så bra.

I denne saken er det mistanke om at det kan ha vært utro tjenere i Forsvaret. Det skal vi ikke fastslå her og nå. Men jeg tror det er riktig å si at man også må ha rutiner og strukturer som sørger for at sånne ting ikke skjer, selv om det er utro tjenere i organisasjonen. Har forsvarsministeren gjort noen endringer, sånn at vi forhåpentligvis unngår denne typen hendelser i framtiden?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Det er et viktig spørsmål som Skutle stiller, for det jeg syns er viktig å peke på i den sammenhengen, er at i de fleste store systemer kan man aldri gardere seg helt mot at noen ønsker å utnytte systemet på en eller annen måte. Men det er nettopp da det er så avgjørende å ha rutiner som kan avdekke at noe er galt. At noe får utvikle seg over tid, er ikke et godt tegn, og derfor mener jeg at de endringene som forsvarssjefen nå også har iverksatt, i tråd med anbefalingene fra PwC-rapporten, vil være et veldig viktig bidrag til å sørge for at rutinene fanger opp eventuelle misligheter tidlig.

Jeg er helt enig med Skutle i at det er viktig å understreke at ingen verken er tiltalt eller dømt i saken, men det har vært så vidt alvorlige opplysninger som har kommet fram gjennom de undersøkelser som er gjort, både av Forsvarsdepartementets internrevisjon og videre av PwC, at vi mente dette måtte oversendes Økokrim sånn at det kunne danne grunnlag for den etterforskningen de er i gang med.

Men som sagt er altså forsvarssjefen i gang med å gjennomføre de tiltakene som PwC-rapporten anbefaler, og de vil være en styrking av den kontrollen som må være der for å kunne avdekke denne typen hendelser.

Erik Skutle (H): Ok, takk.

Møtelederen: Da er det Hans Fredrik Grøvan, Kristelig Folkeparti.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Takk for det.

Eriksen Søreide, du har i dag sagt at en av hovedoppgavene dine er å skaffe informasjon og rydde opp. Samtidig har vi i dag fått avdekket at dette har foregått over tid. Det har vært brukt uttrykk som «ukultur», det har vært brukt uttrykk som at «det offentlige Norge er ført bak lyset». Hva er det du oppfatter som hovedproblemet her med at en slik alvorlig ting har fått lov til å foregå over såpass lang tid, med hensyn til den ryddejobben som

du selv har sagt at du ønsker å gjøre og ser deg nødt til å gjøre?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Leder, jeg vil si at det å rydde opp i dette, sørge for at vi har gode rutiner som gjør at det ikke skjer igjen, det mener jeg er den aller viktigste jobben min. Det jeg har pekt på i dag, og som jeg også pekte på i innledningsforedraget mitt, er jo nettopp kombinasjonen av svikt i systemet, i store deler av enkelte av disse systemene, sammen med at det har vært mangelfulle rutiner over tid. Det har ikke vært etterlevelse av rutiner. Man har også – som det også kan synes – brutt regelverk. Det kan i utgangspunktet ikke skje over så lang tid hvis kontrollsystemene er gode nok. Det er det jeg mener nå – gjennom både PwC-rapporten og gjennom det forsvarssjefen har iverksatt – vil bli bedre i Forsvaret og i FLO.

I tillegg har vi, som jeg nevnte i innlegget mitt, også iverksatt en rekke tiltak fra departementets side. Det handler om å kartlegge om vi har gode nok interne rutiner i departementet og i Forsvaret, men det handler også om bl.a. det at forsvarssjefen har fått beskjed om å gjennomgå alle avhendinger tilbake til 2002 for å avdekke om det kan være andre tilfeller. Vi har ikke nødvendigvis noen indikasjoner på at det skulle være noe, men det kan vi aldri gardere oss mot, og derfor må vi gjennomføre den type kontrolltiltak i tillegg.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Den foreslåtte omorganiseringen som medfører etablering av en egen materiell etat, hvor man flytter ansvaret fra forsvarssjefen til departementet, er det et grep som er foreslått med bakgrunn i de regelbrudd som er avslørt i denne saken som vi diskuterer i dag?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Det er en sak som har vært diskutert og utredet lenge, helt tilbake til 2002. I 2004 fattet Stortinget et anmodningsvedtak der man ber departementet om å utrede å gjøre hele FLO til en etat, og det har vært en stor utredning i 2008, FRIFLO, som også pekte på sider av det, hvor Stortingets anmodningsvedtak faktisk var en del av mandatet i utredningen.

Det som har vært viktig for meg i denne prosessen når jeg skulle fatte min beslutning, var å se hvilket stort strategisk område materiell og investeringer er. Vi investerer for nesten 9 mrd. kr i året, og det er viktig å kunne se det i sammenheng med også andre viktige områder i forsvarssektoren. Blant annet er det en ikke ubetydelig forbindelse mellom investeringer vi gjør i materiell og en del av den forskningen og utviklingen som skjer på Forsvarets forskningsinstitutt, som er en egen etat. Så vi har hatt et ønske om å se det strategiske perspektivet bedre, og vi har også, som jeg tidligere har sagt, sett at i den sammenhengen er det fornuftig at kontroll- og ansvarslinjer følger hverandre, og at de blir kortere.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Det betyr at selv om det er flere utredninger som ligger til grunn, kan dette også ses

i sammenheng med den saken som vi har oppe i dag – det grepet som nå er foreslått tatt?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Som sagt ligger både prosessen og diskusjonene rundt dette forut for det. Men samtidig er det klart at en del av de tingene som avdekkes, etter min oppfatning har ført til at jeg syns beslutningen vi har fattet, virker riktig.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Hvis du, som sitter og har ansvaret nå, skal gi en vurdering av ikke bare hva som har skjedd, men hvem som har hatt ansvaret for det som har skjedd: Hva er din vurdering, ut fra den kunnskap og informasjon du sitter på i dag?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: I utgangspunktet sitter ansvaret alltid på toppen. Det vil si at i dag er det jeg som har ansvaret, både for det som skjer i min tid, for det som skjer framover, og for den oppfølgingen av tiltakene som er. Det er viktig å understreke, for det er nettopp derfor jeg også iverksetter tiltak for å bedre kontrollen, rutine og systemene. Det ville ikke vært nødvendig hvis ikke jeg hadde ansvaret, men det er det jeg som har.

På samme måte vil det jo tilbake i tid ligge ansvar på sjefsnivå, både i FLO, i Forsvaret og selvfølgelig på politisk nivå. Men det er samtidig viktig at man har et system som sørger for at informasjonen kommer opp og fram, og at man har kulturer og systemer nedover som gjør at denne type ting ikke kan skje.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Takk.

Møtelederen: Da er den siste Per Olaf Lundteigen, Senterpartiet.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Til Eriksen Søreide først: Hvilke beslutninger er du ansvarlig for – før marinebåtene forlot norsk havn?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Da må jeg bare, leder, spørre om hvilke du tenker på. Tenker du da på «Horten» og «Titran»?

Per Olaf Lundteigen (Sp): Nei. Du sa at dette har pågått over lang tid, også i din periode, og så prøver jeg å være presis på at vi har norsk territorium, og så har vi utenlandsk territorium. Så er det slik at når disse båtene, som har en historie – flere av dem er marinefartøyer – forlater norsk havn, har norske myndigheter færre muligheter til å reagere, som det er blitt sagt her. Hvilke beslutninger er du ansvarlig for, i din tid, med hensyn til at det ble tillatt at disse marinefartøyene skulle forlate norsk havn?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Som jeg sa i min innledning, var ikke jeg kjent med at f.eks. «Titran» forlot havn, for jeg var ikke kjent med salget. Jeg var heller ikke kjent med at «Horten» hadde forlatt havn, før i ettertid, da jeg, som sagt, fikk dette orienteringsnotatet om at den

hadde forlatt havn. Og det samme gjaldt for så vidt også for MTB-ene, som forlot havn i november 2013, så vidt jeg husker. Stemmer det?

Audun Halvorsen: – tolldeklartert.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Tolldeklartert i november 2013 – men jeg var ikke kjent med at dette salget hadde foregått, og det var jo da gjennomført.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så du anser deg ikke ansvarlig for noen av de utførelsene, som øverste leder av forsvarsmyndigheten i Norge?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Som sagt har jeg ikke hatt kjennskap til dem, og disse utførelsene har skjedd som følge av kontrakter som var inngått, og oppgjør som var sendt.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Du har ikke vært kjent med dem, men likevel er du vel ansvarlig for det, som øverste leder?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Ja, jeg er ansvarlig for det, men jeg har altså ikke vært kjent med det. Jeg har ikke kunnet foreta meg noe for å hindre at de forlot havn, siden jeg ikke var kjent med det.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Greit.

Du refererte til de feil som var gjort, og jeg forsto deg slik at du tenkte spesielt på FLO. Og så har vi her fått klarhet i at det – så langt jeg har forstått – har vært månedlige møter mellom FLO, forsvarsledelsen og Forsvarsdepartementet. Er ikke det å legge et veldig ansvar på FLO, et eksempel på å sparke nedover, når også Forsvarsdepartementet og forsvarsledelsen har vært til stede hele tida under disse møtene?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Som jeg sa i min innledning, mener jeg at disse koordineringsmøtene som har vært, der Forsvarsdepartementet har hatt en observatørrolle, ikke har fungert optimalt, fordi det ikke har kommet opp saker som har gitt grunn til at alarmer skulle gå. Derfor har vi også både intensivt styringsdialogen med forsvarssjefen og opprettet en møteserie med Utenriksdepartementet og Forsvarsdepartementet, samtidig som vi forventer at det ikke bare er avviksrapporteringen, men kontrollrutiner underveis, som gjør at vi får fram informasjonen.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Hadde altså Forsvarsdepartementet en observatørrolle, mens FLO og forsvarsledelsen hadde en annen rolle i de møtene?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Ja, det er korrekt, slik jeg har forstått det i ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så Forsvarsdepartementet deltar på møter hvor en bare er observatør, og det fratar en

da å ha ansvar for hva som skjer, og alvoret i de møtene. Det er det jeg føler du sier her nå.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Nei, det er ikke det jeg sier. Det som var mitt poeng, var å si at disse møtene initielt var mellom FLO og Forsvarsstaben for å diskutere de løpende avhendingssakene. Så hadde Forsvarsdepartementet fra 2011 en observatørrolle i det, men dette er jo ikke møter hvor det f.eks. ble tatt beslutninger. Så det er ikke et forsøk på å fraskrive seg ansvar, men det er rett og slett et forsøk på å beskrive hvordan de møtene var. Det har vi nå skjerpet inn, slik at de møtene gir et bedre grunnlag for informasjonen også til departementet.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Sjef FLO fortalte at FLO hadde det merkantile ansvaret. Hva betyr «merkantilt ansvar» på godt norsk?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Man kan vel egentlig best oversette det med å ha ansvaret for selve salgsprosessene, altså det som handler om hvordan det gjennomføres.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Betyr det at en har det papirmessige ansvaret?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Ja, det inkluderer også det papirmessige ansvaret.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Har en det praktiske ansvaret, slik at en fysisk beser objektene, fysisk snakker med de personene som skal kjøpe det? Det utvikler seg jo en kultur i Norge hvor det er et svært papirkontrollregelverk, men gang etter gang ser det ut til at den praktiske kontrollen – ved å snakke med dem det angjelder, se på hva det er – er en del av systemsvikten.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Min oppfatning er at FLO har gjort dette når det gjelder å vurdere hvordan man kan få solgt disse fartøyene eller andre ting som skal avhendes, etter normalinstruksen, altså til den for staten gunstigste pris, og samtidig få gjennomført dette salget.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Ok. Da tar jeg mine neste spørsmål i oppsummeringen.

Møtelederen: Det er avtalt med saksordføreren, som normalt får ordet først i oppsummeringen, at han vil komme til slutt. Derfor tar jeg ordet først selv.

Michael Tetzschner overtok her som møteleder.

Møtelederen: Martin Kolberg, vær så god.

Martin Kolberg (A): Utenriksminister Brende sa veldig tydelig at han mente at Utenriksdepartementet ikke hadde brutt noen regler – punktum. Det er ingen – heller ikke noen av dine forgjengere – som har uttalt seg så kate-

gorisk som det. Når vi nå nærmer oss slutten på dette og vi skal trekke noen konklusjoner, vil jeg spørre Brende om det er hans mening, når båtene er kommet dit de er, at det entydig er Forsvaret og Forsvarsdepartementets skyld – og ansvar – at vi er i den situasjonen vi er i. Er det slik å forstå, det du sier?

Utenriksminister Børge Brende: Leder, det jeg har uttalt, var at jeg ikke kan se at Utenriksdepartementet har gjort noen feil i håndteringen av verken de forespørslene eller de sakene man hadde på sitt bord. Hovedtyngden av dette er, som jeg sa, knyttet til 2012, men med den kunnskapen jeg har, ser jeg det slik at man håndterte regelverket slik det skulle håndteres, fra Utenriksdepartementets side.

Martin Kolberg (A): Brende, var det et ja på spørsmålet – at det er Forsvarsdepartementets entydige ansvar?

Utenriksminister Børge Brende: Jeg uttaler meg om Utenriksdepartementet. Det har jeg satt meg inn i, og slik som jeg vurderer det, har Utenriksdepartementet forholdt seg til det regelverk som ligger der.

Martin Kolberg (A): Selv etter at man fikk disse konkrete opplysningene via tollvesenet, slik vi kjenner dem veldig godt nå, som også gikk til Utenriksdepartementets avdelinger, som – jeg vet ikke om det er noen av bisitterne dine som er avdelingssjefer – ikke reagerte, bare, helt uten noen selvstendig kontroll med noe som helst, kjøpte og aksepterte man det som FLO ga av opplysninger.

Utenriksminister Børge Brende: Leder, det som jeg sa i sted, var at det var Toll- og avgiftsdirektoratet, etter de opplysningene jeg har fått, som fikk en henvendelse fra britiske myndigheter i 2012 om dette forholdet.

Da Utenriksdepartementet, ved seksjonen, fikk denne henvendelsen, gikk man tilbake til Toll- og avgiftsdirektoratet og sa at man måtte få FLO til å redegjøre for om man hadde til hensikt å selge disse båtene til Nigeria. Det svaret Utenriksdepartementet fikk fra FLO, gjennom Toll- og avgiftsdirektoratet, var at disse båtene skulle ikke avhendes til Nigeria. De skulle avhendes – om mulig – til Storbritannia. Og det var de opplysningene vi senere også fikk fra FLO.

Martin Kolberg (A): Altså, vi sitter her, vi representerer Stortinget, og dere representerer regjeringa nå, den utøvende makt.

Hør her: Dere får en konkret opplysning, det er et postkasseselskap på en campingplass – det kunne Utenriksdepartementet ha funnet ut veldig fort – og det er liksom legitimt. Jeg synes bare at du skal ta din del av ansvaret – det er derfor jeg sier dette – og ikke si til Stortinget, som du gjør, at det er Forsvarets skyld at vi er i den situasjonen vi er i. Det er ingen andre som har uttalt seg på den måten før, så dette må vi til bunns i før dette er slutt. Er det slik at utenriksministeren i dag offisielt sier til Stortinget at dette har han ikke noe ansvar for, dette er Forsvarets skyld?

Det er siste gangen jeg stiller dette spørsmålet, men jeg vil høre hva du sier.

Utenriksminister Børge Brende: Først vil jeg minne møtelederen om at dette er et spørsmål om noe som skjedde tilbake i tid, i 2012. Det jeg sier, er at med de opplysningene jeg har fått, og med den gjennomgangen jeg har foretatt, er jeg enig i det som forsvarssjef Bruun-Hanssen sa: Forsvaret har ikke vært gode nok til å forvise oss om hvem våre kunder er. Vi har ikke gjort en god nok jobb med å sjekke CAS Global. Det er en systemsvikt i Forsvaret.

Så mener jeg at Utenriksdepartementet – da man fikk dette tipset fra Toll- og avgiftsdirektoratet – ba TAD, Toll- og avgiftsdirektoratet, om å gå tilbake til FLO, og FLO er jo en offisiell, norsk del av Forsvaret, og de gir klar beskjed tilbake, gjennom TAD, til UD om at de ikke har til hensikt å selge disse båtene til Nigeria, men at man vurderer et salg til Storbritannia. Da mener jeg at Utenriksdepartementet har sjekket dette, og jeg må svare for dette med de opplysningene jeg sitter med, selv om det ikke var på min vakt.

Martin Kolberg (A): Jeg er helt klar over at det ikke var på din vakt, men jeg bare hører at du uttaler deg mer konsekvent enn dine forgjengere har gjort, og det er derfor jeg stiller disse spørsmålene.

Vi kommer ikke lenger, forstår jeg. Det er et problem at vi ikke får helt konkrete svar.

Jeg har ett spørsmål til, så skal vi gå videre. Det er til Eriksen Søreide og gjerne hennes bisittere. Det er følgende: Vi har i dag fått opplyst – det var en ny opplysning for oss, sikkert for deg også – at NMA sa at de hadde sendt brev til FLO og Utenriksdepartementet, med varsel om at det var uregelmessigheter i FLO. Det finnes ikke spor av den informasjonen i det som har blitt sendt til komiteen i sakens anledning fra Forsvarsdepartementet. Jeg spør nå om du eller noen av dine bisittere kan svare på om det er riktig at dere har mottatt et slikt varsel fra dette meglersekskapet, om at de mistenker uregelmessigheter i FLO.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Det vi har klart å bringe på det rene, er at 25. november 2010 og 6. juni 2011 sendte NMA henvendelse til FLO, hvor det ble gjort gjeldende at FLO hadde brutt anskaffelsesregelverket og opptrådt illojalt overfor NMA. Det var påstandene som kom. Henvendelsen omhandlet konkret klager på anbudsutlysningene i FLO, anbudskonkurranser og kontraktsforhold mellom partene – altså rene konkurranse- og kontraktsforhold.

NMA hevdet seg urettmessig forbigått i en konkurranse-situasjon, at FLO uriktig hadde avlyst konkurranse, at de hadde foretatt direkte anskaffelser og en rekke andre ting i samme gate. NMA gjorde også gjeldende at daværende sjef FLO hadde hatt en negativ holdning til NMA og forsøkt å unngå at FLO benyttet NMA i salgsarbeid.

Vi har også bragt på det rene at FLO bestred NMAs anførsler i et brev av 22. juni 2011. Denne korrespondansen som hadde gått, var ukjent for departementet inntil

etter et møte den 8. januar i år, hvor NMA deltok. Dette var – slik det da ble bedømt – en ren korrespondanse om uenighet om merkantile forhold, for å si det sånn, og den ble besvart av FLO like etter at henvendelsen ble rettet fra NMA i 2010 og 2011.

Martin Kolberg (A): Takk, det virket veldig fyllestgjørende.

Martin Kolberg overtok her igjen som møteleder.

Møtelederen: Michael Tetzschner, vær så god.

Michael Tetzschner (H): Forsvarsministeren var inne på et tema som var oppe under høringen av NMA tidligere i dag, hvor det var uklarer om hvem som eide KV «Titran», – på bakgrunn av at de i to brev – et til FLO 23. desember og et til Forsvarsdepartementet 30. desember – hadde gitt den opplysning at de selv hadde kjøpt KV «Titran». Så viste de til at denne oppklaringen om de reelle eierforholdene, som de mente at de selv hadde beskrevet uriktig overfor FLO og Forsvarsdepartementet, hadde de rettet opp i korrespondanse og møter med Utenriksdepartementet.

Så jeg må nesten stille dette spørsmålet for å få det registrert: Har UD registrert møter eller korrespondanse som kan tenkes å bli påberopt til støtte for et sånt syn?

Jon Erik Strømø: Jeg må nesten be deg om å gjenta spørsmålet.

Michael Tetzschner (H): Før i dag hadde vi en sekvens der NMA ble konfrontert med at de overfor FLO den 23. desember 2014 og overfor Forsvarsdepartementet sentralt den 30. desember 2014 vedkjente seg eierskap til KV «Titran». Tidligere i dag begynte de sin forklaring med å si at de ikke på noe tidspunkt har hatt eierskap, og vi fremla da dokumentasjonen, som jeg nevnte. Som et svar på dette sa de at det må ha skyldtes en misforståelse – riktignok skapt hos dem selv – men at det nå var ryddet opp i ved møtevirksomhet og brev til Utenriksdepartementet. Så kan vi akkurat her ikke bruke mye tid på å spekulere i hvorfor de ikke har rettet opp i de misforståelsene overfor de etatene som de tidligere har henvendt seg til, så det lar jeg ligge.

Men siden Utenriksdepartementet er trukket inn som sannhetsvitne for at man har rettet opp og skapt klarhet i eierforholdene, dvs. at man sier at man aldri har eid KV «Titran», må vi spørre dere om dere har registrert noen sånn henvendelse, enten ved møter eller brev, som kan tjene som støtte for et sånt syn.

Jon Erik Strømø: Vi har ikke fått klarhet i hvem som i realiteten er eksportør av KV «Titran». Det knytter seg til at den dokumentasjonen vi har sett, viser at FLO har utstedt tolldeklarasjon. Det foreligger flere typer tolldeklarasjoner i denne saken. Det har vært forsøkt fra Utenriksdepartementet å få klarhet i dette, og derfor har vi henvendt

oss skriftlig til både FLO og NMA i denne saken, for å få klarhet i dette. De svarene vi har fått, har rett og slett ikke avdekket det forholdet helt, og dette – hvorvidt det kan komme klarhet i disse spørsmålene – er også en del av den etterforskningen som pågår for øyeblikket.

Michael Tetzschner (H): Spørsmålet var enda mer konkret enn det, for det gikk ikke på hva dere har utredet, men de påberoper seg brev og møter, hvor de altså har ryddet opp på eget initiativ, slik at de har fått frem at de ikke har eid KV «Titan». Og når jeg sier «de», mener jeg NMA.

Har dere registrert et sånt møte eller et sånt brev, som kan påberopes?

Jon Erik Strømø: Vi har hatt et møte med NMA, hvor de har redegjort for saken. Da sa de at de ville komme tilbake med et skriftlig svar, og det er det brevet som utenriksministeren redegjorde for innledningsvis.

Michael Tetzschner (H): Takk.

Så må jeg inn på et tidligere svar fra utenriksministeren. Hvis vi nå et øyeblikk tenker på at vi ikke lar oss avlede for meget av at det har vært mye rusk i prosessen når det gjelder hvem som har eid, hvem som har vært megler, og hvem som har fått disse båtene ned til Nigeria, kunne jeg tenke meg å få svar på følgende spørsmål: Hvis man ser på sluttresultatet, kan det da vise seg at de båtene som nå opererer der nede, og som er i tjeneste og under kontroll, formoder jeg, av en suveren og internasjonalt anerkjent stat, som heller ikke er på embargolisten, faktisk nå opererer i henhold til og innenfor folkeretten, og at det ikke er noe illegitimt i måten de opererer på der nede, selv om vi har mange anførsler mot prosessen som førte frem til at de kom dit?

Utenriksminister Børge Brende: Leder, jeg har redegjort for hvem som nå eier disse båtene etter at de ble eksportert fra Storbritannia og kom fra Norge.

Så tror jeg ikke jeg skal gå inn og si så mye normativt rundt det eierskapet og den måten de opererer på. Det Utenriksdepartementet er tillagt, er jo en forvaltningsoppgave gjennom eksportkontrollregelverket, å ta stilling til eksport av både forsvarsmateriell og demilitarisert materiell. Nå ble jo aldri Utenriksdepartementet forelagt noen søknad om utførsel av dette demilitariserte materiellet. Det Utenriksdepartementet har fått seg forelagt, var en forespørsel om dette kunne overføres til Storbritannia når det gjelder KNM «Horten» og de seks MTB-ene.

Møtelederen: Da er det Lundteigen.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Ja, det er til Brende. Du sier her at en ikke har fått noen søknad, naturlig nok, fordi det var sivilt definert materiell, samtidig som du sa at det var en grundig vurdering, og at regelverket er fulgt. Det inntrykket jeg sitter igjen med her, er at Utenriksdepartementet har ikke på egen kjøl foretatt andre vurderinger i denne saken enn det som dere i tilfelle har fått fra FLO. Hvordan kan en da si at det har vært en grunn-

dig vurdering fra deres side? Hva ligger i det begrepet?

Utenriksminister Børge Brende: Leder, dette er jo behandling av spørsmål tilbake til 2012. Det som ble opplyst til Utenriksdepartementet i 2012, var at det dreide seg om utførsel av disse fartøyene til Storbritannia. Dette var jo demilitarisert materiell, altså sivilt materiell, og på det tidspunkt var det ikke omfattet av det regimet som man har knyttet til eksportlisens.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så kort og godt kan en si at i dette tilfellet var Utenriksdepartementet i realiteten ikke inne i saken. Det var den informasjonen som FLO hadde, og det som FLO gjorde, som var begrunnelsen for at det ble eksportert som det det var.

Utenriksminister Børge Brende: Som forsvarssjefen også sa tidligere i dag, er det jo den som er eksportør, som har ansvaret for dokumentasjonen. Da FLO henvendte seg til Utenriksdepartementet tilbake i 2012, var det spørsmål om sivile fartøyer til Storbritannia, og Utenriksdepartementet svarte at dette er ikke lisenspliktig – til FLO.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Da er mitt neste spørsmål: Du refererte til at lisensplikten for sånt materiell ble endret 9. september 2014 – og jeg forsto det sånn at da fikk Norge et regelverk som var i henhold til det som var EU-regelverket – samtidig som du sa at britiske myndigheter ga lisens til eksport av dette. Er britisk eksportregelverk noe annet enn EUs eksportregelverk?

Utenriksminister Børge Brende: Jeg tror ikke jeg har uttalt at dette er EUs regelverk. Det varierer hvilket regelverk også europeiske land har om «en gang militært, alltid militært».

Norge hadde ikke det regelverket tidligere, men med avdekkingen av disse sakene valgte vi å stramme til denne forskriften, slik at hvis man ville utført dette demilitariserte materiellet i dag, ville det vært lisenspliktig. Men det er opp til nasjonalstaten å foreta vurderingene rundt denne type eksport. Storbritannia har som kjent et regelverk for «en gang militært, alltid militært», men konkluderte med, med basis i det regelverket, at man åpnet for eksport av KNM «Horten» til Nigeria.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Bare et siste spørsmål: Er det norske regelverket i dag lik det som er FN's regelverk på dette punktet?

Utenriksminister Børge Brende: Meg bekjent er det ikke noe FN-regelverk når det gjelder den type eksport. Det er et FN-regelverk, eller Sikkerhetsrådet kan innføre sanksjoner gjennom f.eks. våpenembargo. Men når det gjelder det norske regelverket for eksport av forsvarsmateriell, er det et av de strengeste og mest åpne i verden. Det kan man trygt si.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Samtidig som Utenriksdepartementet har vært veldig tilbakeholdne med å fortelle om hva som har skjedd i denne saken, sier du likevel at det har vært noe av det mest åpne forholdet, til pressen bl.a., når det gjelder hvordan en håndterer sånne sensitive ting.

Utenriksminister Børge Brende: Nei, jeg sa vel at generelt mener jeg at vi i Norge har et av de strengeste regelverk for eksport av forsvarsmateriell. Åpenheten er jo ikke minst knyttet til at vi årlig behandler en stortingsmelding om eksport av forsvarsmateriell i Stortinget, og det bidrar jo til at vi kan ha en god samfunnsdebatt rundt dette også.

Møtelederen: Jeg registrerer at jeg har tre stykker igjen. Da tror jeg vi skal avslutte med dem. Det er Grøvan først, vær så god.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Takk for det. Du har, Eriksen Søreide, sagt i dag at dere ønsker å gå tilbake i tid for å finne ut om det har vært andre hendelser av tilsvarende karakter som nå er avdekket. Vi har også fått opplyst i dag at Toll- og avgiftsdirektoratet gjør tilsvarende vurderinger, sett fra det lovverket som de forvalter. Da har jeg to spørsmål.

Det første er: Hvem er det som skal foreta den gjennomgangen i Forsvaret for å finne ut hva som har skjedd? Det andre spørsmålet er: Ut fra ditt kjennskap nå til den praksis som har utviklet seg, og den kultur som har vært, hvor sannsynlig mener du at det kan være at en finner flere lignende hendelser av den type som vi nå har fått avdekket, og som er grunnlag for høringen i dag?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Det er forsvarssjefen og hans internrevisjon som har fått i oppdrag å gjennomføre denne gjennomgangen tilbake til 2002. I måneds-skiftet april/mai vil departementet bli forelagt en plan for hvordan det skal gjennomføres.

Vi har også gitt beskjed om – fordi vi vet at det er mange avhendingssaker, det er et stort og omfangsrikt materiale – at det er mest fornuftig at de gjennomgår de nyeste sakene først. Det tror vi er fornuftig, av mange årsaker, men man må begynne i en ende, og da har vi gitt den beskjeden.

Når det så gjelder spørsmålet om hvor sannsynlig det er, vil ikke jeg ha noen oppfatning av det nå, annet enn å gjenta det jeg sa i stad, at man kan aldri gardere seg helt mot at det ikke kan finnes andre saker i et stort system. Det gjelder for så vidt for alle system, og min jobb er å sørge for at vi nå snur opp ned på alle mulige steiner og får vite det som er å vite, hvis det skulle være noe.

Jeg håper at vi kommer fram til at det ikke er noen andre saker, men som sagt gjør vi dette for å forsikre oss om at vi har en god oversikt også over eventuelle tidligere saker. Dette er et stort område, mange transaksjoner. Det er noe som strekker seg mange år tilbake i tid, hvis man ser det under ett, og derfor er det viktig for oss å forsøke å få så god oversikt som mulig.

Møtelederen: Gunvor Eldegard.

Gunvor Eldegard (A): Takk. Eg har eit kort siste spørsmål til Eriksen Søreide. Hadde du kunna avdekt denne svikten og innført nye kontrollrutinar dersom ikkje Dagbladet hadde avslørt det?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Som jeg begynte innledningen min med, mener jeg at Dagbladet har gjort et viktig arbeid, og jeg mener det delvis er brukt god journalistisk metode for å komme fram til dette. Jeg la også merke til at min forgjenger, Espen Barth Eide, da han var inne, sa at det kan godt hende at det kunne blitt avdekket, men det ville tatt mye lengre tid.

Derfor er jeg veldig glad for at det skjer nå, fordi det gir oss en mulighet til å rydde opp og lage nye rutiner – og ikke minst sørge for at vi har rutiner på plass som gjør at dette ikke skal kunne skje igjen. Jeg føler meg trygg på at forsvarssjefen, med de tiltakene han har implementert fra PwC-rapporten, har et godt grep om oppfølginga også.

Møtelederen: Da er det den siste, og det er sakens ordfører, Helge Thorheim.

Helge Thorheim (FrP): Takk for det.

Komiteen har sett på dette som en stor og alvorlig sak, og det er derfor vi har tatt fatt i den og sitter her også. Etter å ha hørt på alle som har vært inne i dag, tyder det iallfall på at alle aktørene har tatt sakens alvorlighet innover seg. Vi har PwC-rapporten som et godt hjelpemiddel. Det som kan være en svakhet, er at den bare har belyst én del av behandlingskjeden, det var internt i FLO den fokuserte på. Men det er veldig godt arbeid, det som er gjort der.

Man snakker om hvorvidt det kan være andre ting. Ja, vi har en PwC-rapport 2 også, og det er jo bare disse åtte båtene vi har behandlet nå og fokusert på her. Den beskrev en del andre saker også, og derfor er jeg glad for å høre at man har tatt fatt i det. Om det skulle være ytterligere ting, håper jeg at det avdekkes og korrigeres.

Jeg håper også at man i fremtiden gjør det slik at det iallfall er veldig aktiv ledelse på alle plan. Det synes jeg har blitt avdekket i denne høringen her, at det mangler en aktiv ledelse. Man kan ha inntrykk av at man har sittet og ventet på at noen skulle ha informert, osv.

Jeg tenkte å avslutte med spørsmålet som Eldegard kom med: Hadde dette blitt avdekket uten at Dagbladet tok fatt i det? Personlig er jeg faktisk litt skeptisk til om det hadde blitt avdekket, men det vet man jo ikke, det blir bare spekulasjon. Dermed vil jeg bare ønske departementet lykke til med det videre arbeidet og håper dette her ikke gjentar seg.

Møtelederen: Da er det slik at både Søreide og Brende kan komme med avsluttende betraktninger, hvis de ønsker det, legge til eller trekke fra eller komme inn på noe som vi ikke har spurt om. Skal vi begynne med Søreide?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Gjerne det, leder.

Det er ikke mye å legge til, bare å understreke det alvo-

ret jeg ser på denne saken med. Det er nettopp derfor vi har satt i gang alle de tiltakene vi har, både i Forsvaret og i departementet. Jeg vil ikke utelukke at når internrevisjonen vår er ferdig med å se på om vi har hensiktsmessige strukturer for internkontroll også i departementet, så kan det være at resultatet av det også blir at vi iverksetter ytterligere tiltak.

Samtidig vil jeg også gjerne understreke at jeg veldig gjerne skulle kunnet bidra til å opplyse saken mer på et tidligere tidspunkt, men jeg tror også dagen i dag har klargjort for komiteen hvordan utfordringene har vært med å få ut en del essensiell informasjon, å kunne verifisere den eller eventuelt avkrefte den, hvis det skulle være nødvendig.

Jeg kommer til å fortsette arbeidet med både å komme til bunns i disse sakene, fordi det fortsatt er utestående informasjon, og også som sagt kartlegge eventuelle andre saker. Så minner jeg også om at selv om Økokrim nå driver en etterforskning, så er det ingen som er verken tiltalt eller dømt, og det idealet mener jeg vi skal holde høyt, så får den videre etterforskningen vise og avdekke hva som eventuelt er tilfellet. Takk.

Møtelederen: Takk til Søreide. Brende, vil du si noe til slutt?

Utenriksminister Børge Brende: Takk for det. Jeg vil også slutte meg til dem som sier at dette har vært en grundig og god gjennomgang. Jeg tror at det er større bevissthet rundt disse viktige spørsmålene, ikke minst etter Dagbladets avsløringer og den oppfølgingen som har vært i både Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet etter dette, og ikke minst også knyttet til komiteens arbeid. For meg var det viktig å ta et initiativ til en viss innstramning av regelverket som en følge av det som ble avdekket, gjennom at vi nå har en bestemmelse som innebærer at én gang militært, alltid militært.

Så til komitélederen, som tolket det jeg sa som et veldig sterkt forsvar for det Utenriksdepartementet har gjort i

denne saken. Mye av dette er jo basert også på spørsmål og behandlinger som var foretatt før min tid. Det er min oppgave å gå gjennom dette, som jeg har gjort, og det jeg sa i min innledning, var som følger: På basis av dagens kunnskap er det min vurdering at regelverket har vært fulgt fra departementets side i disse sakene. Jeg håper at det er sagt med en passe dose ydmykhet også. Jeg tar fullt ansvar for det som har skjedd under min tid, men det er også mitt ansvar på en ordentlig måte å gå gjennom det som har skjedd under tidligere politiske ledelser. Min bedømming er at jeg med dagens kunnskap ikke kan se at man ikke har forholdt seg til regelverket. Det er ikke sagt sterkere eller svakere enn det, det synes jeg er viktig å få frem.

Det kan være enkeltheter, ettersom dette også er i fortid, bl.a. spurte komitélederen spesielt om denne saken da Toll- og avgiftsdirektoratet ble tipset av britiske myndigheter om eventuell utførsel til Nigeria. De opplysningene jeg har fått, er de jeg redegjorde for; at TAD henvendte seg til UD og man gikk gjennom TAD til FLO. Så ser jeg at det verserer ulike versjoner, om at man ikke kom tilbake til det og andre versjoner knyttet til dette, men dette er den versjonen som UD har: Man fikk en beskjed om at dette ikke var ment som utførsel til Nigeria, men at det man hadde i tankene, var eksport til Storbritannia.

Jeg ville bare nevne det på slutten, at vi skal alle vise nødvendig ydmykhet. Det gjør jeg også i denne saken. Det er viktig at disse tingene har kommet på bordet, og det er godt samarbeid mellom Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet nå for at denne type ting ikke skal finne sted i fremtiden. Alvoret i saken er ikke minst vist gjennom at Økokrim er inne og det at Utenriksdepartementet har valgt å innberette disse spørsmålene knyttet til manglende opplysning til Riksadvokaten. Takk.

Møtelederen: Da sier vi også takk. Takk til forsvarsministeren og utenriksministeren og alle de som har vært med. Jeg sier også takk til komiteen. Det er en lang dag, men det er en nødvendig dag, og nå er høringen avsluttet.

Høringen ble avsluttet kl. 18.08.

Høring i kontroll- og konstitusjonskomiteen torsdag den 26. november 2015 kl. 13

Møteleder: Martin Kolberg (A)
(komiteens leder)

S a k :

Avhending av brukt/utrangert forsvarsmateriell

Møtelederen: Da er klokken 13, og jeg har gleden av på vegne av Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité å ønske velkommen til denne kontrollhøringa, som er et ledd i komiteens behandling av sak om avhending av brukt/utrangert forsvarsmateriell.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen åpnet høsten 2014 sak om Forsvarets salg av marinefartøyer.

Bakgrunnen for saken var en serie artikler i Dagbladet og også i andre medier om forholdene rundt salg av en rekke tidligere norske marinefartøyer, herunder påstand om manglende dokumentasjon og manglende overholdelse av eksportregelverket. Det framkom bl.a. at flere av fartøyene hadde havnet hos paramilitære selskaper i Vest-Afrika.

Komiteen avholdt 30. april 2015 en omfattende kontrollhøring i saken.

Komiteen besluttet i møte 15. oktober 2015 å avholde ny kontrollhøring om avhendinga av brukt forsvarsmateriell og utførsel av dette materiellet til utlandet.

Bakgrunnen er at sakskomplekset har vokst i omfang og nå omfatter salg av marinefartøyer til Nigeria, utførsel av lastebiler til Eritrea, utførsel av beltevogner til Sudan, utførsel av beltevogner til Sverige og salg av F-5 jagerfly til USA.

Etter komiteens oppfatning er det dessuten ikke så langt gitt fyllestgjørende svar på de spørsmålene komiteen har ønsket å få besvart.

Komiteen har besluttet at høringa vil omhandle – men ikke begrense seg til – følgende problemstillinger:

1. Er dagens regelverk for avhending av utrangert/brukt forsvarsmateriell godt nok?
2. Hvordan er den politiske behandlinga i forbindelse med avhending av slikt materiell?
3. Er informasjonsutvekslinga og arbeidsdelinga mellom Forsvaret og Utenriksdepartementet god nok når det gjelder eksport av utrangert forsvarsmateriell?
4. Hvordan sikrer Forsvarsdepartementet at regelverket for avhending av utrangert forsvarsmateriell blir overholdt?
5. Hvordan sikrer Forsvaret at regelverket for avhending av utrangert forsvarsmateriell blir overholdt?
6. Hvordan sikrer Utenriksdepartementet at eksportregelverket blir overholdt?
7. Hvilke systemer foreligger i Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet for kvalitetssikring av avhendingprosessen, herunder systemer for å fange opp eventuelle misligheter?

Komiteen er opptatt av at all relevant informasjon skal framlegges i høringa, og vil derfor gjøre oppmerksom på at det kan bli aktuelt med en lukket del dersom det skulle vise seg å være behov for det.

Til denne høringa i dag møter tidligere saksbehandler i salgs- og avhendingsseksjonen i FLO orlogskaptein Bjørn Stavrum, nå pensjonert. Stavrum tok selv kontakt med komiteen og ba om å få gi sin orientering. Siden han har hatt en sentral rolle i forbindelse med flere av de avhendingssakene som er tema for høringa, er det av stor interesse for komiteen å høre ham. Stavrum ble på denne bakgrunn invitert til en åpen høring.

Utgangspunktet etter Stortingets forretningsorden § 75 b er at representantene har taushetsplikt om bl.a. forhold av den art som er omhandlet i forvaltningsloven § 13 – det som handler om noens personlige forhold mv.

Forsvarsdepartementet har i de offentlige versjonene av de to rapportene fra PricewaterhouseCoopers, PwC, og rapporten fra Forsvarsdepartementets internrevisjon, under henvisning til offentliglova § 13, jf. forvaltningsloven § 13 sladdet opplysninger som bl.a. kan bidra til å identifisere enkeltpersoner.

Det framgår av Stortingets forretningsorden § 27 femte ledd:

«Komiteen kan bare motta taushetsbelagte opplysninger for lukkede dører. Under åpen høring må komiteens medlemmer ikke gjengi eller vise til opplysninger underlagt lov- eller instruksfestet taushetsplikt.»

Av reglementet for åpne kontrollhøringer § 3 nr. 2 framgår det:

«Dersom et spørsmål ikke kan besvares uten å rope opplysninger undergitt taushetsplikt, bør den innkalte gjøre komiteen oppmerksom på dette. Den innkalte kan anmode komiteen om å få avgi forklaring helt eller delvis for lukkede dører.»

Det betyr Stavrum – og jeg henviser også til din bisitter – at det er her dere har muligheten til å be om lukkede dører, hvis vi skulle komme i en slik situasjon.

Komiteen er videre kjent med at flere forhold i saken etterforskes av Økokrim. Komiteen vil vise til at påtalemyndigheten og domstolene etter maktfordelingsprinsippet har en uavhengig stilling i forhold til Stortinget. I dette ligger at Stortinget ikke kan påvirke eller overprøve de avgjørelser som treffes av påtalemyndigheten eller domstolene.

Det at Økokrim har innledet etterforskning om deler av sakskomplekset, reiser vanskelige spørsmål om grensen mellom parlamentarisk kontroll og strafferettslig etterforskning.

Jeg vil her vise til at det parlamentariske vurderings-temaet er noe annet enn det strafferettslige, og at den pågående etterforskninga ikke uten videre kan hindre Stortinget i å behandle viktige og aktuelle spørsmål. Stortingets oppgave er å føre kontroll med at det er etablert tilfredsstillende kontrollsystemer, og at regjeringa og forvaltninga opptrer i henhold til gjeldende regelverk. Stortinget skal derimot ikke opptre som en domstol, noe vi selvsagt heller ikke har til hensikt å gjøre.

Det er min innledning i den aktuelle situasjonen, som

peker på bakgrunnen for at vi i det hele tatt har høringa, og som tar opp de spesielle forhold i forbindelse med at Stavrum er til stede.

Høring med orlogskaptein Bjørn Stavrum

Møtelederen: Jeg ønsker dere hjertelig velkommen, både Bjørn Stavrum og din bisitter, som er advokat Per-Jakob Haakstad. Velkommen begge to! Som dere er blitt informert om på forhånd, begynner vi med at Stavrum innenfor en tidsramme på 10 minutter sier det til komiteen som han ønsker å innlede med. Deretter vil vi starte spørsmålsrunden, og vi begynner med ordfører for saken, som i dette tilfelle er Helge Thorheim, fra Fremskrittspartiet, som har 10 minutter til disposisjon. De andre har 5 minutter til disposisjon per parti. Da gir jeg ordet til deg, Stavrum – vær så god.

Bjørn Stavrum: Jeg vil først og fremst takke komiteen og komiteens leder for at dere har tatt imot meg og gitt meg en mulighet til fra mitt ståsted å belyse Forsvarets avhending og salg av fartøyer. Med bakgrunn i det som kom fram i kontrollkomiteens første høring, der Forsvaret kun ønsket å fokusere på at de hadde en utro tjener i sine rekker, mente jeg etter store overveielser at det var riktig å komme på banen og gi min versjon av hvordan ting er blitt håndtert. Fra min side er ikke dette et forsøk på å renske meg selv. Jeg vet at jeg har en alvorlig siktelse mot meg. Jeg har gjort noen vurderinger som ikke har vært helt heldige, og dette beklager jeg sterkt. Jeg har dog aldri i mine 35 år i Forsvaret gjort noe som har vært ødeleggende eller negativt for min arbeidsgiver på noen måte. Dette håper jeg også at etterforskningen til Økokrim vil vise når den blir ferdig. Det må bare ta sin tid.

Jeg er heller ikke ute etter noen hevn over enkeltpersoner i Forsvaret eller Forsvaret som etat, men ser det som helt selvfølgelig at Forsvarets ledelse samt departementer og forsvarsstab tar ansvar for de prosedyrer og rutiner som er lagt til grunn for avhending av materiell. Alle med kjennskap til Forsvaret vet at en saksbehandler på mitt nivå ikke kan inneha fullmakter, slik det har kommet fram tidligere i høringen.

Som sagt jobbet jeg i Forsvarets avhendingsprosjekt, da FAP, fra september 2008 til august 2010. Fra august 2010 ble jeg tilbeordret som prosjektleder for avhendingen av det som heter langtidslagret kystartilleristruktur, men tilhørte likevel organisatorisk avdeling og underlagt sjef FAP. I januar 2012 ble Forsvarets avhendingsprosjekt terminert, avvirket og overført til linjen.

Dette resulterte i at avdelingen ble redusert med 24 personer. Seksjonen for avhending og salg, som den nå het, hadde da igjen én sjef og fire saksbehandlere, dvs. en liten avdeling med store oppgaver.

I forbindelse med overføring til linjen utarbeidet en arbeidsgruppe i Forsvarets avhendingsprosjekt ledet av sjef FAP et forslag til organisering av avhendingsrutinene. Disse ble overlevert sjef FLO forsyning i god tid før omorganiseringen skulle iverksettes 1. januar 2011. Sjef FLO forsyning valgte ikke å følge disse anbefalingene og innførte egne rutiner.

Jeg ønsker etter beste evne å gi komiteen svar på det den ønsker å spørre om, og håper at det kan være avklarende for hvorfor noe av det som skjedde, faktisk har endt opp slik. Og da vil jeg gjerne konkret komme inn på de generelle avhendingsrutinene som man benytter i forhold til det å avhende et fartøy, og de prosessene Forsvaret følger i avhendingen av fartøyet.

Det som skjer, er at vi mottar en avhendingsordre. Den er basert på hvorvidt et fartøy skal utfases på grunn av strukturelle endringer i Forsvaret, eller at fartøyet ikke lenger skal være i bruk av en annen årsak. Den avhendingsordren utstedes av Maritime kapasiteter på Haakonsværn og sendes gjennom Forsvarets arkivsystem, Doculive, til sjef for seksjon for avhending og salg. Sjef for avhending og salg videresender den til den aktuelle saksbehandleren som har dette som fagfelt. I dette tilfellet var det bl.a. meg.

Det første jeg som saksbehandler gjør før vi i det hele tatt begynner å diskutere hvorvidt fartøy kan selges eller avhendes, er å ta kontakt med Utenriksdepartementet i form av en e-post, som er den måten vi kommuniserer med Utenriksdepartementet på. I den e-posten man sender, ligger det bilder av fartøyet og alle tekniske data om fartøyet, slik at vi kan foreta en totalvurdering. Den tilbakemeldingen jeg i dette tilfellet fikk når det gjaldt de seks MTB-ene og KNM «Horten», var at fartøyene var å betrakte som sivilt materiell i forhold til eksportdirektivet og ikke var omfattet av det som kalles for materiell (liste I).

Det som skjer videre når avdelingen får en slik tilbakemelding, er at jeg diskuterer og gir beskjed til min sjef om hvilken status vi har fått tilbakemelding om fra UD – hvordan de har sett det i forhold til dette. Jeg oppretter da kontakt med en skipsmegler, slik at avdelingen kan få den nødvendige kompetansen som den ikke innehar, dvs. en skipsmegler som kan stå for markedsføring, salget av fartøyet og verdivurderingen av fartøyet. Det er en kompetanse som avdelingen ikke har. Med bakgrunn i det blir dette da tilkjennegitt rundt omkring i ulike fora, bl.a. på nettsider som driver spesielt med salg av fartøyer.

Det som da skjer videre, er at det melder seg en del interessenter. De blir fortløpende vurdert i samarbeid med enten sjef FLO forsyning eller FLO seksjon for avhending og salg, og i flere tilfeller er UD inne i bildet for å gi oss tilbakemeldinger om kunden er relevant eller ikke å selge til. I mange av disse tilfellene ga UD tilbakemelding om at kunden var ikke akseptabel å selge til.

Møtelederen: Sa du nå «var akseptabel» eller «var ikke akseptabel»?

Bjørn Stavrum: «Var ikke akseptabel å selge til», dvs. at de rammes av det eksportregelverket som ligger i UD. Her kan jeg kort nevne Egypt og Jemen som flere av mange aktører.

Når man så endelig har fått en kunde som er interessert, foretar vi en totalvurdering av kunden basert på de hjelpemidlene vi har, dvs. Internett. Vi undersøker det vi klarer om firmaet, og foretar basert på det en helhetsvurdering i avdelingen hvor sjef seksjon for avhending og

salg også deltar. Vi diskuterer også da om nødvendig med Utenriksdepartementet.

Det vi oppdaget når det gjaldt CAS Global, var at CAS Global hadde kontorer i Nigeria. Det flagget vi inn i organisasjonen som et mulig problem. Vi var veldig usikre på hvordan dette ville slå ut – hva f.eks. skjer hvis disse fartøyene blir videresolgt? Basert på en sluttbrukerklæring som vi hadde fått av CAS Global, hvor CAS Global tilkjennega at dette er et fartøy som skal være en del av porteføljen deres, den skal opereres av engelsk mannskap, og den skal underlegges engelsk flaggstat og av den grunn følge engelsk jurisdiksjon, så ikke UD på det som noe problem. Dette tok vi opp med UD flere ganger før vi endelig bestemte oss for å skrive kontrakt med CAS Global. Når det var gjort, ble de resterende papirer som er nødvendige for å frigjøre fartøyet, skrevet og utført av oss. Det er den generelle avhendingsrutinen hva angår fartøyet.

Og så kan man da stille seg spørsmålet: Hvorfor havnet båtene i Nigeria? Jeg var allerede inne på det: I stor grad basert på den vurderingen som Utenriksdepartementet la til grunn, hvor de hadde sagt at fartøyet var å karakterisere som et sivilt fartøy og ikke inngikk i vareliste I i eksportdirektivet, kunne vi selge fartøyet til CAS Global, fordi – jeg gjentar kanskje meg selv litt, men det er bare for å presisere – de hele veien sa at så lenge kunden er engelsk og fartøyene blir registrert under engelsk flagg, er det å betrakte som å følge engelsk jurisdiksjon, og da er det engelske myndigheters ansvar hva som eventuelt skjer ved et videresalg. Det var den tungtveiende grunnen til at vi valgte å selge videre, til tross for at vi hadde vært bekymret fordi vi visste at selskapet hadde kontorer i Nigeria. Det andre var den sluttbrukerklæringen og garantien fra selskapet som vi hadde, som presiserte dette.

Da fartøyet forlot Horten, seilte KNM «Horten» ut fra Horten havn med engelsk flagg og var registrert i et skipsregister som heter MCA i England. Vi hadde ingen idé om at det som vi i etterkant ser har skjedd, skulle skje.

Samtidig må jeg bare kort si at i den perioden hvor man da hadde skrevet under kontrakter med CAS Global for kjøp av både MTB-ene og «Horten», hadde CAS Global engelsk mannskap i Horten til å følge opp båtene. Det var aldri en nigerianer å se – aldri.

Så vil jeg bare kort fortelle om...

Møtelederen: Vi må begynne å slutte, men hvis du har noe viktig å si på slutten, så tar vi det. Vi kommer nok inn på mye i spørsmålsrunden. Vi må altså begynne å slutte, men hvis det er noe viktig du skal si nå, gjør du det.

Bjørn Stavrum: Greit.

Jeg vil bare kort si noe om de møterutinene som foregår i avdelingen. Den enkelte saksbehandler holder fortløpende sjef seksjon for avhending og salg orientert om saken og de enkelte sakene. Om det ikke er ukentlige møter, så er det møter en gang i måneden, basert på at sjef seksjon for avhending og salg hadde møter månedlig med FLO stab, hvor de gjennomgikk alle pågående avhendingsaker samt nye saker som omhandlet materiell som skulle

til avhending. I det møtet satt det representanter fra Forsvarsdepartementet, FD III og FD V, samt Skifte eiendom. Og det møtet ble...

Møtelederen: Var Forsvarsstaben der?

Bjørn Stavrum: Forsvarsstaben var også til stede.

Møtelederen: Det er en viktig presisering.

Abid Q. Raja (V): Hvem av dem var der?

Møtelederen: Vi venter med det, Raja. Men representanter for Forsvarsstaben var der.

Bjørn Stavrum: Ja.

Da har jeg ikke mer å si.

Møtelederen: Da sier vi tusen takk til deg. Da starter vi utspørringen, og det er sakens ordfører, Helge Thorheim, som har ordet. Vær så god, Thorheim.

Helge Thorheim (FrP): Takk for det, leder, og takk til Stavrum for en god og nokså omfattende innledning.

På grunn av sakens natur går jeg ikke inn på den første delen som du orienterte komiteen om. Det kan ikke komiteen gå inn i. Men jeg vil gå inn på noe av det øvrige som du har meddelt. Jeg er litt interessert i strukturen i selve avhendingen. Du har jo fortalt en del, der avhendingsordre kom fra Haakonssvern, fra maritime kapasiteter. Men går den da direkte til saksbehandler? Jeg fikk ikke helt med meg det. Eller går den via FLO sjef?

Bjørn Stavrum: Den går via FLO sjef ned til FLO seksjon for avhending og salg, som sitter som sjef, og så blir den derfra fordelt videre til saksbehandler.

Helge Thorheim (FrP): Så sjef...

Møtelederen: Jeg må avbryte deg på grunn av vøteringen. Kan betjentene passe på at Stavrum nå kommer inn på rommet sitt, så må vi andre gå til vøtering. Da kan det gå inntil ti minutter, tenker jeg, før vi er tilbake. Jeg beklager dette, men det er ikke noen annen løsning.

Høringen ble avbrutt kl. 13.24.

Høringen ble gjenopptatt kl. 13.44.

Møtelederen: Da er vi tilbake. Det er sånn det er her i Stortinget. Jeg beklager egentlig forstyrrelsen, men vi må gjøre det slik.

Da begynner vi på klokka på nytt også. Saksordfører starter på 10 minutter, og da begynner vi igjen med Helge Thorheim. – Vær så god, Thorheim.

Helge Thorheim (FrP): Takk for det.

Vi var vel kommet så langt at vi hadde gått gjennom avhendingssystemet. Det kom fra Haakonssvern og videre nedover og ned til saksbehandler. Kan du først si, Stavrum: Hva er din portefølje? Som du har hørt innledningsvis, er denne saken blitt ganske stor etter hvert, med jagerfly, beltevogner osv. Kan du fortelle hva du har jobbet med?

Bjørn Stavrum: Jeg har primært jobbet med avhending av fartøyer eller annet materiell tilhørende Sjøforsvaret, det være seg f.eks. daviter til en båt. Småbåter til KNM «Horten» er vel noe av det største vi har solgt.

Helge Thorheim (FrP): OK. Så da er det saker innenfor dette området som jeg bør spørre deg om, forstår jeg.

Bjørn Stavrum: Ja.

Helge Thorheim (FrP): Når du skal jobbe med disse sakene: Har du følt at dine fullmakter, altså retningslinjene for ditt arbeid, har vært greie å forstå – hvordan du skulle håndtere saken når du har fått avhendingsordren videresendt ned til deg?

Bjørn Stavrum: Ja, ut fra slik jeg ser det, har det aldri vært noe problematisk når det gjelder å utføre det daglige virket, med hvordan man skal håndtere en sak av denne karakter. Men det er viktig å presisere her at jeg sitter jo ikke alene og gjør dette. Jeg kan dra veksler på andre personer i avdelingen. Men seksjonen, ved sjef seksjon for avhending og salg, blir oppdatert til enhver tid om det som skjer i sakens anledning.

Helge Thorheim (FrP): Så kan jeg forstå deg slik at når du har fått avhendingsordren, gjør du en bedømming, og så tar du dette opp med din sjef, som jeg forstår er sjef for seksjon for avhending?

Bjørn Stavrum: Korrekt.

Helge Thorheim (FrP): Da dere fikk den saken om MTB-ene, og dere hadde snakket om det, sa du: Da tok jeg kontakt med UD for å avklare om disse kunne selges.

Var det du som gjorde det, eller gikk det også tjenestevei i linjen?

Bjørn Stavrum: På bakgrunn av avhendingsordren om MTB-ene var det jeg som saksbehandler som skulle skaffe til veie den nødvendige informasjonen fra UD, da med hensyn til å få en vurdering fra UD om hvorvidt materialet var underlagt eksportdirektivet og materielliste I. Det ble da gjort i form av at jeg som saksbehandler sendte en e-post. Svaret på den e-posten, status for den, ble alltid tilbakelevert til sjef seksjon for avhending og salg.

Helge Thorheim (FrP): Var det da slik at den e-postkommunikasjonen var registrert og ble arkivert henholdsvis i UD og i din etat?

Bjørn Stavrum: Ja, jeg kan ikke svare for UD, for i UD har de en fellespostkasse som all post sendes til. Men jeg kan iallfall gi et svar for avdelingens egen del, og det er at den viktige informasjonen som omhandlet avgjørelsen fra UD om hvordan et fartøy i henhold til et eksportregelverk skulle håndteres, ble lagret på filstrukturen lokalt hos FLO, seksjon for avhending og salg.

Helge Thorheim (FrP): Da, Stavrum, tror jeg at jeg vil hoppe litt til det du sa om CAS Global når dere etter hvert kom dit hen at det var en mulig kunde. Du sa at man fant ut at CAS Global hadde kontor i Nigeria, og sånn som jeg oppfattet det du sa, kunne det være en problemstilling. Vi har jo også norske firmaer som jeg regner med har kontorer i Nigeria, og det behøver vel ikke være et problem av den grunn. Hvorfor hadde du på en måte et rødt flagg – jeg oppfattet deg slik på den måten du sa det: obs, her kan det være noe som vi bør se på? Hva var grunnen til det?

Bjørn Stavrum: Ikke noe annet enn at jeg var redd for at fartøyene ville operere der nede, og om det var akseptabelt i henhold til det regelverket Utenriksdepartementet jobber etter – selv om det da kanskje var registrert under engelsk flagg. Det var det vi var redd for.

Helge Thorheim (FrP): Men Nigeria er jo en av ECOWAS-statene, og det var vel kjent at de skulle operere med fiskerioppsyn i ECOWAS-statene under engelsk flagg og engelsk suverenitet. Men når du da likevel synes dette kunne være et problem, hvem tok du det opp med?

Bjørn Stavrum: Kan du gjenta? Beklager.

Helge Thorheim (FrP): Når du så... På tross av at det jo var bestemt fra CAS Global at de skulle drive fiskerioppsyn i ECOWAS-statene, kjøre under engelsk flagg og engelsk suverenitet, slik jeg oppfattet at det lå i kortene da, så man det likevel som et problem at de kanskje kunne bli solgt til Nigeria. Hvem diskuterte du da den problemstillingen videre med?

Bjørn Stavrum: Da vi oppdaget, i form av søk på Internett, at CAS Global hadde kontor i Nigeria, så var det naturlig at det spørsmålet reiste seg. Det diskuterte jeg med sjef for seksjon for avhending og salg. Det ble også konferert inn mot Utenriksdepartementet, slik at man skulle være sikker på at hvis så skjedde – hva da? Da fikk vi gjentatte ganger tilbakemeldinger fra Utenriksdepartementet om at så lenge fartøyene er registrert under engelsk flagg og følger engelsk jurisdiksjon, så var det ved et eventuelt videresalg engelske myndigheters ansvar, og ikke Norges. Det var det svaret som ble gitt.

Helge Thorheim (FrP): Du sa at dere hadde hyppige avdelingsmøter, iallfall en uke – eller en måned?

Bjørn Stavrum: Ja.

Helge Thorheim (FrP): Og så hadde dere møter også på høyere nivå hvor avhending ble diskutert. Du nevnte FLO Stab, du nevnte at FD III, FD V, altså fra Forsvarsdepartementet, var til stede, og du nevnte at Skifte eiendom var til stede. Ble denne problemstillingen reist også der?

Bjørn Stavrum: Jeg forventer at når jeg underretter min sjef, altså seksjon for avhending og salg, om status og vår bekymring, blir det brakt videre til FLO Stab. Det ble laget en brief i forkant av disse møtene som viste status i forhold til hvor langt man var kommet i salget, og eventuelt hvilke problemstillinger vi hadde.

Helge Thorheim (FrP): Det var en brief som du laget, som SAS tok med seg videre, slik du oppfattet det?

Bjørn Stavrum: Ja, det var en brief jeg var med på å lage, sammen med sjef seksjon for avhending og salg, som da sendte den over til FLO Stab i forkant av det møtet som ble avholdt i FLO Stab, i regi av FLO Stab med representanter fra Forsvarsdepartementet, FD III, FD V5, Skifte eiendom...

Helge Thorheim (FrP): Det er greit. Jeg ser at klokken går litt fort, og jeg har et annet tema som jeg vil ta opp. Jeg får komme litt tilbake til dette i en avsluttende runde.

En sak som vi ikke har kommet til bunns i, er salget av KV «Titran», og det er det ønskelig at du sier en del om, både om hvordan avtalen kom i stand, hvem som har inngått den, og hvordan salget av KV «Titran» har skjedd.

Møtelederen: Bare svar på dette du, Stavrum, for her sier forsvarsministeren til Stortinget at hun ikke kan gi et fyllestgjørende svar fordi hun ikke får de opplysningene hun trenger. Så det er veldig viktig for oss at vi får en opplysning om dette.

Bjørn Stavrum: Kort fortalt om «Titran»: Seksjon for avhending og salg, ved undertegnede, fikk tillatelse til å skrive under på en avtale med Norsk Megling & Auksjon AS, en intensjonsavtale som gikk ut på å prøve å selge «Titran» hvis man fikk en pris på 1 mill. euro for fartøyet. Den avtalen kan du få av meg, den har jeg med meg.

Og videre: Med bakgrunn i det klarer da Norsk Megling & Auksjon AS å skaffe til veie en kunde som var villig til å betale 1 mill. kr – da sett i forhold til at søsterskipet «Agder» ble solgt for 700 000 euro. Det undertegnede gjorde, var at han utstedte de nødvendige papirene, som andre måtte skrive under, for jeg har ingen fullmakter til å selge fartøyet. Jeg lagde en såkalt bill of sale på redieriet som hadde kjøpt fartøyet, i dette tilfellet Omak Limited, og den ble understrevet av daværende sjef i SAS. Og det ble på bakgrunn av den «bill of sale» også laget en eksportdeklarasjon til England, faktisk, fordi CAS Global skulle stå for transport av fartøyet. Det er sterkt beklagelig at jeg brukte CAS Globals navn i den eksportdeklarasjonen, for det var en transitt-transport, for fartøyet skulle gå

først til England og videre ut derfra. Så det mest korrekte hadde vært at rettmessig eier hadde stått på den eksportdeklarasjonen. Det gjorde det ikke, og det har jeg beklaget sterkt.

Det at man i etterkant får greie på at fartøyet er solgt for en vesentlig høyere sum enn hva Forsvaret hadde anmodet om, er for meg – hva skal jeg si – vanskelig å forstå, for jeg har jobbet med Norsk Megling & Auksjon AS siden 2008 og har hatt et veldig inngående og godt samarbeid med firmaet. Det har aldri lurt Forsvaret eller gjort noe som helst som har gjort at Forsvaret har tapt penger på salg av disse fartøyene. Og det som da har skjedd med «Titran», det at Norsk Megling & Auksjon AS klarer å få over 2 mill. euro for fartøyet ... Da må jeg si jeg føler meg lurt.

Helge Thorheim (FrP): Vi kan nå la den ligge foreløpig, Stavrum. Men du sa at det var Omak Maritime som da var kjøper?

Bjørn Stavrum: Ja, det var den endelige kjøper.

Helge Thorheim (FrP): Det jeg for min del ikke har greid å se, er en kjøpekontrakt mellom Forsvaret og Omak. Er det slik at det ikke eksisterer noen egen kjøpekontrakt, men bare en «bill of sale»?

Bjørn Stavrum: Det er korrekt. I den intensjonsavtalen som ble skrevet mellom Forsvaret og Norsk Megling & Auksjon AS, står det klart og tydelig at Norsk Megling & Auksjon AS skulle utstede de nødvendige papirene.

Møtelederen: Da går ordet videre til Arbeiderpartiets representant, som er Gunvor Eldegard – vær så god.

Gunvor Eldegard (A): Tusen takk, leiar, og takk for innleiinga frå Bjørn Stavrum.

Du seier at du var bekymra for at dei båtane kunne hamna i Nigeria, etter at du hadde undersøkt CAS Global på Internett og ut ifrå dei informasjonane du hadde. Så seier du vidare at du tok det opp med Utanriksdepartementet, men UD sa at dette gjekk greitt så lenge dei vart selde til eit britisk selskap og skulle få britisk flagg. Men så vidt eg har forstått, vart båtane måla i nigerianske fargar. Kven gav beskjed om det, og kvifor skjedde det?

Bjørn Stavrum: Selve ombyggingen av MTB-ene skjedde i regi av Horten Skipsreparasjoner. Forsvaret var aldri inne i bildet i ombyggingen av MTB-ene. Så det var en avtale som har skjedd mellom Horten Skipsreparasjoner og CAS Global, slik jeg kjenner saken.

Gunvor Eldegard (A): Men det var vel Forsvaret som hadde ansvaret for å demilitarisera båtane før dei vart selde, og ergo òg hadde ansvaret for ombygginga i Horten – eller?

Bjørn Stavrum: Nei, det er ikke korrekt. Jeg skal prøve å gjøre en lang historie kort og være litt konkret her: Første gangen vi søkte om eksportdeklarasjon for MTB-ene, fikk vi nei. Og etter at vi søkte igjen ett år senere og spurte om det var muligheter for i det hele tatt å klare å selge MTB-ene, kom UD egenhendig opp med et forslag om å ombygge fartøyene, men etter visse kriterier, bl.a. en full demilitarisering av fartøyene og en rekke ombygginger av fartøyene.

Dette formidlet vi videre til kjøper, og kjøper aksepterte å kjøpe fartøyene med de kostnadene det ville innebære å bygge om fartøyene, for det de egentlig fikk av oss, var et skall, et skrog med styrhus. Vi hadde fjernet alt som var av militært materiell, det ble fjernet på Haakonsværn. Fartøyene lå i Horten og ble bygd om, og det ble inngått en egen kontrakt mellom Horten Skipsreparasjoner og CAS Global for selve ombyggingen. Forsvaret hadde ingenting med den ombyggingen å gjøre. Det eneste jeg gjorde, var at jeg, på grunn av det stedet jeg bor, hadde anledning til å reise ned til Horten for å se at ombyggingen av fartøyene skjedde i henhold til de kriterier som Utenriksdepartementet hadde lagt til grunn.

Gunvor Eldegard (A): Men du meiner framleis at de ikkje hadde ansvar for å inspisera at båtane var riktige før sal?

Bjørn Stavrum: Det er det jeg sier til deg. Den eneste som kanskje følte det ansvaret, var jeg, og jeg reiste ned, for UD var ikke interessert. Da jeg flagget for UD at fartøyene var ferdig ombygde, og at de kunne reise ned til Horten og inspisere det, ble det svart fra UD's side: Det er ikke vi interessert i. Vi stoler på at det du har gjort med de inspeksjonene du har hatt der nede månedlig, har vært godt nok.

Gunvor Eldegard (A): Du lurte heller ikkje på kvifor det var måla sånn som det var måla?

Bjørn Stavrum: Nei, jeg tenkte ikke på farger i det hele tatt.

Gunvor Eldegard (A): I dag har eg fått eit referat frå eit møte som Clear Ocean var med på om KNM «Horten» i januar 2011, der det står at bl.a. du var til stades. Det var i Forsvarsdepartementet og handla om KNM «Horten». Det står at Clear Ocean over bordet vart tilbode å kjøpa seks MTB-ar. Då protesterte Morten Larsos ved NMA på grunn av, sa han, at UD hadde gjeve klar beskjed om at ingen norske MTB-ar skulle hamna i afrikanske land.

Var du på møtet? Og kva skjedde etterpå på det møtet?

Bjørn Stavrum: Jeg kan dessverre ikke huske at jeg deltok konkret på det møtet, men det jeg kan fortelle, var at i etterkant ble salget av Clear Ocean stoppet av bl.a. Utenriksdepartementet. Og når den typen ting skjer, er det ikke jeg som saksbehandler som møter, men min sjef, sjef for

seksjon for avhending og salg, som trer inn. Han deltok på de møtene i regi av Utenriksdepartementet, hvor bl.a. FLO Stab var til stede, og kansellerte hele salget på grunn av at kjøper hadde gått ut og sagt at det var meningen å bevæpne fartøyene.

Møtelederen: Da går ordet videre til Høyre – Erik Skutle.

Erik Skutle (H): Først en avklaring: Er det riktig at du har status som siktet i en sak tilknyttet dette?

Grunnen til at jeg spør, er at det er nødvendig for oss å ha et bevisst forhold til maktfordelingen mellom Stortinget, påtalemyndighet og domstol. Det setter noen skranker for hvilke spørsmål vi kan stille.

Bjørn Stavrum: Ja, jeg er siktet i en korrupsjonssak, som jeg nevnte innledningsvis.

Erik Skutle (H): Skjønner.

Når ble disse fartøyene som vi snakker om, avhendet?

Bjørn Stavrum: Selve avhendingsordrene for MTB-ene var datert 2009, og avhendingsordrene for KNM «Horten» var datert 2007. I mars 2012 ble MTB-ene solgt. Kontrakt ble underskrevet og pengene innbetalt i mars/april 2012.

Erik Skutle (H): Takk. Dersom CAS Global hadde vært redelig i sin sluttbrukererklæring om at de skulle drive fiskerioppsyn i ECOWAS-området under britisk flagg og britisk jurisdiksjon, ville denne handelen ha vært helt innenfor – er du enig i det?

Bjørn Stavrum: Ja.

Erik Skutle (H): Så hovedproblemet er med andre ord at CAS Global har sagt én ting i sin sluttbrukererklæring, men brukt fartøyene til noe helt annet? Er det hovedproblemet?

Bjørn Stavrum: Ja, det vi kan se i etterpåklokskapens lys, er at da fartøyene kom til England, så valgte rederiet å videreselge dem.

Erik Skutle (H): Kan du si litt mer om denne bakgrunnsjekken som er gjort med CAS Global, og hvordan den ble gjennomført?

Bjørn Stavrum: Vi har vel ikke gjort noe annet enn det som pressen har gjort. Vi har brukt Internett, for det er det eneste redskapet vi har med de få ressursene vi har. Vi har vært flere saksbehandlere som har søkt på Internett om firmaet, og det var der vi fant det at de hadde kontorer bl.a. i Nigeria.

Erik Skutle (H): Så det har ikke vært en utvidet sjekk, utover et enkelt Internett-søk?

Bjørn Stavrum: Nei, vi har gjort så godt vi kunne og mente vi kunne gjøre, når det gjelder det å søke opp informasjon om firmaet.

Erik Skutle (H): Har det vært standardprosedyre i den perioden vi snakker om, at man bare kan komme med en sluttbrukererklæring som er i samsvar med regelverket, og så blir det ikke gjort noen utvidet bakgrunnsjekk? Er det i samsvar med de retningslinjene man har hatt for avhending?

Bjørn Stavrum: De retningslinjene jeg har jobbet etter, er at det skal foreligge en sluttbrukererklæring fra bruker, som vi sjekker ut. Det som også er viktig her, er at Utenriksdepartementet også er inne i bildet...

Erik Skutle (H): Bare la meg avbryte, for Utenriksdepartementet baserer jo sine vurderinger på informasjon som kommer fra Forsvaret.

Bjørn Stavrum: Ja.

Erik Skutle (H): Og det betyr jo at det er Forsvaret som er nødt til å kvalitetssikre den informasjonen.

Bjørn Stavrum: Ja, vi kvalitetssikrer så langt som overhodet mulig, innenfor det vi mener er fornuftig i sakens anledning.

Erik Skutle (H): Og i denne saken med avhending av syv båter var det fornuftige et enkelt Internett-søk?

Bjørn Stavrum: Hva sa du?

Erik Skutle (H): Så i denne saken, med avhending av syv båter, tidligere militære, var konklusjonen at det mest fornuftige var å gjøre et enkelt Internett-søk?

Bjørn Stavrum: Om du skal kalle det et enkelt Internett-søk eller ikke... Men vi gjorde det vi kunne for å skaffe til veie de opplysningene som var nødvendige for å kartlegge selskapet.

Erik Skutle (H): Et siste, kort spørsmål. Er det regelverket som ikke har vært godt nok, eller er det praktiseringen som ikke har vært god nok?

Bjørn Stavrum: Det er det veldig vanskelig for meg å gi noe endelig svar på, men i etterpåklokskapens lys kan man godt stille spørsmålet: Hvis man var så engstelig for at fartøyer skulle havne i andre hender enn dem vi opprinnelig solgte til, burde man kanskje sørget for at de som ga oss rutinene for hvordan man skulle avhende ting – at det ble lagt en passus i kontraktene som tilsa at ved et eventuelt videresalg skal det norske forsvar inn i bildet for å godkjenne et slikt salg. Det har det aldri vært.

Erik Skutle (H): Da er min tid ute.

Møtelederen: Da går vi videre til Kristelig Folkeparti og Hans Fredrik Grøvan.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Takk for det. Takk for orienteringen. Mitt første spørsmål går på salgsprosessen rundt «Titran». Den ble startet uten utlysning av oppdraget. Hvorfor det?

Bjørn Stavrum: Til det kan jeg svare at Forsvaret, seksjon for avhending og salg, ikke har hatt en rammekontrakt med noen skipsmeglere siden juni 2010, og årsaken til det er at den utlysningen som ble foretatt, ble kansellert av sjef seksjon for avhending og salg. Så det som da skjedde, var at i hvert enkelt tilfelle etter 2010 har man søkt etter løsninger innenfor regelverket så godt man har kunnet, for å prøve å få gjort jobben vi var satt til å gjøre. For intensjonen var faktisk at vi skulle prøve å få mest mulig penger for båtene.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men det å gi et oppdrag uten utlysning – var det etter det regelverket som dere skulle praktisere?

Bjørn Stavrum: Nei. Vi er fullstendig klar over bruddet på offentlige anskaffelser der.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Du sier at du fikk som saksbehandler oppdraget med å inngå avtale med NMA. Hvem var det som ga deg det oppdraget?

Bjørn Stavrum: Det var daværende sjef SAS.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Når det gjelder «Titran», ble det jo sendt en e-post til UD med spørsmål om vurdering av lisensplikt som du har gjort rede for. Men hvorfor ble det ikke sendt en forespørsel til UD om vurdering av eksport av «Titran» i forbindelse med kontraktsinngåelsen?

Bjørn Stavrum: Nå har det seg slik at da tilbakemeldingen fra UD og eksportkontrollavdelingen kom om at fartøyet er fritatt regelverket for eksport og å betrakte som et sivilt fartøy, vil det for oss si det samme som at fartøyet kan selges «world wide», men da med referanser til den såkalte catch all-paragrafen i Utenriksdepartementets regelverk, om at fartøyet ikke kan selges til land som bryter menneskerettighetene eller er i borgerkrig.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men når du her tydeligvis har gitt uttrykk for den tvilen du hadde i forhold til hvor disse båtene, og bl.a. denne båten, kunne lande, ville det ikke da vært riktig å ha bedt iallfall om en vurdering fra UD?

Bjørn Stavrum: Jo, men igjen tilbake til den intensjonsavtalen som ble skrevet mellom seksjon for avhending og salg og Norsk Megling & Auksjon AS: Megler

skulle sørge for at den nødvendige kommunikasjonen var til stede med Utenriksdepartementet. Den kan jeg overlevere.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Det er interessant, også det som du har redegjort for i dag, at sjef SAS, i månedlige møter med FLO Stab, var informert om mulig salg av «Titran» – pris osv., og måten dette skulle gjøres på. Kan du bekrefte at dette var kjent for ledelsen i SAS, at dette var kjent for ledelsen i FLO, og at dette også var opplysninger og informasjon som nådde helt opp til Forsvarsstaben?

Bjørn Stavrum: Det kan jeg bekrefte ut ifra at jeg personlig underrettet sjef SAS om at det var et pågående salg, og at det var store muligheter for at vi nå da endelig ble kvitt «Titran», som hadde ligget til kai i nesten to og et halvt år, og at det ble tatt videre med inn i møter med FLO Stab og diskutert i forbindelse med pågående avhending, hvor da Forsvarsdepartementet og Forsvarsstaben var til stede, og Skifte eiendom.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Så det foreligger referat for at dette var kjent?

Bjørn Stavrum: Det skal foreligge referat hos FLO Stab, som er den avdelingen som innkaller månedlig til de møtene.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Et siste spørsmål: I den rapporten som PwC har utarbeidet, blir det etterlyst dokumentasjon som ikke er blitt arkivert, mailer som er slettet. Hva er din forklaring på akkurat det forholdet?

Bjørn Stavrum: Som jeg innledningsvis sa her til formannen i komiteen, har jeg en del dokumentasjon som vedrører «Titran», som kan avleveres. Den samme dokumentasjonen finnes lagret i filstrukturen til seksjon for avhending og salg, så det er meg uforståelig at den informasjonen ikke er brakt fram til dere.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Så du mener det ikke er riktig at den dokumentasjonen som etterlyses her, ikke finnes?

Bjørn Stavrum: Ja.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Takk.

Møtelederen: Da var du klar, Grøvan? Tiden din er ute også.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Ja.

Møtelederen: Da er det Senterpartiet og Per Olaf Lundteigen.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Takk skal du ha.

Som orlogskaptein var du fagmann på sjøforsvarsmateriell i FLO. Hva var de presise kriteriene for at en båt

kalles krigsskip – altså de presise kriteriene for at en båt kan kalles et krigsskip?

Bjørn Stavrum: Svaret på det du spør om, er det at da finnes det militært materiell om bord. Det er våpen om bord, og fartøyet er egentlig slik det var da Forsvaret hadde det i sitt eie.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så en båt uten våpen er ikke et krigsskip?

Bjørn Stavrum: Ut ifra de kriteriene som Utenriksdepartementet legger til grunn, slik som også vi i seksjon for avhending og salg må legge til grunn, er ikke det å betrakte som annet enn et sivilt fartøy.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Ok. Da var en enig om at en måtte ta vekk våpen. Jeg regner med at av de bilder og de tekniske data dere oversendte til UD, framgikk det at det ikke var våpen om bord, men likevel sa UD nei til eksport. Er det korrekt?

Bjørn Stavrum: Nå spørs det om jeg forstår deg rett her.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Spørsmålet er enkelt. Hvis definisjonen på et krigsskip er våpen, regner jeg med at de våpnene var tatt vekk da en søkte eller ba om godkjenning fra UD, gjennom å vise bilder og tekniske spesifikasjoner?

Bjørn Stavrum: På det tidspunktet, når vi snakker om MTB-er, for å ta det som et eksempel: Da vi fikk tilbakemelding om at fartøyet kunne selges hvis det demilitariseres, fjernet vi alle våpen og våpenplattformer og våpenfester...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Ok. Sånn at ...

Bjørn Stavrum: Og alt militært teknisk utstyr ble fjernet fra båten.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Greit, så ...

Bjørn Stavrum: Det som eneste sto igjen på båten, var et skrog med en motor i.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Jeg skjønner. Men i første omgang sa UD nei fordi våpnene ikke var tatt vekk.

Bjørn Stavrum: Korrekt.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Nettopp, så det ble søkt fra FLO om eksporttillatelse for en båt som var et krigsskip, inklusiv våpen.

Bjørn Stavrum: Korrekt.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Tilrådte du en sånn eksporttillatelse?

Bjørn Stavrum: Om jeg ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Tiltrådde du at UD da burde svare ja eller nei til det, eller hadde du ingen mening om det?

Bjørn Stavrum: Jeg har ingen innvirkning på det som UD ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Greit. Du sier her at faktum da var at du hadde et skall med et styrehus. Forklar det skallet – motor, hastighet, drivstoff. Hvilke påkjenninger kan det skroget stå imot?

Bjørn Stavrum: Skroget er ikke konstruert på en sånn måte at det tilsier at det er noe herdet metall eller noe som helst. Skroget er av rent stål. Med bakgrunn i de kriteriene for ombygging som vi fikk, bygde vi om styrehuset for å skape en annen profil, fordi i NATO har man da bilder som viser omrisset av et fartøy, slik at man lettere skal kunne gjenkjenne om det er fiendtlig eller ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Nettopp.

Bjørn Stavrum: Selve styrehuset på alle MTB-ene var laget i polyester, det kunne du faktisk skyte igjennom med et salonggevær.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Vi står altså overfor salg av en båt som er definert som sivil av Utenriksdepartementet.

Bjørn Stavrum: Ja.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Hva er da regelverket for hvem som kan kjøpe og bruke et sånt sivilt fartøy? Hvor hen er det et sånt sivilt fartøy ikke kan selges, og ikke kan brukes til når det er definert som sivilt?

Bjørn Stavrum: Ifølge det regelverket som vi hele veien får tilbakemelding om fra Utenriksdepartementet, og som står i begrunnelsen for hvorfor de gjør det – og da må jeg bare gjenta meg selv – sier Utenriksdepartementet at fartøyer som ikke inngår i materiellklasse I, såkalt militært materiell, er å betrakte som sivilt, dvs. at et fartøy kan selges «world wide», men da med tanke på at man må ha i bakhånd at du ikke kan selge det til det som i regelverket kalles «catch all»-paragrafen.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så det er sivilt samtidig som det ikke er sivilt. Er det det du egentlig prøver å si nå?

Bjørn Stavrum: Nei, jeg prøver å si at da vi hadde etterkommet de kravene som Utenriksdepartementet stilte til denne ombyggingen, var det å betrakte som et sivilt fartøy.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Likevel er regelverket sånn at det sivile fartøyet ikke kan selges til og brukes av hvem som helst.

Bjørn Stavrum: I forhold til det regelverket som ligger der, gjøres det så lenge du tar hensyn til det regelverket som omhandler «catch all».

Per Olaf Lundteigen (Sp): Det blir meget krevende å praktisere.

Møtelederen: Da er det Venstre og Abid Q. Raja.

Abid Q. Raja (V): Takk for det, komitéleder.

Stavrum, du startet dagen med å si at i forrige runde skyldte Forsvarets ledelse og alle de som var her i forrige runde, på en utro tjener, og at du i utgangspunktet ikke var her for å renske deg selv og heller ikke var ute etter noen hevn.

Du fortalte oss at det var månedlige møter mellom FLO Stab, sjef for avhending, hvor også Forsvarsdepartementets FD III, FD V og også representanter fra Forsvarsstaben var til stede. Kan du gi komiteen litt innsyn i navnene på enkelte av disse representantene? Hvilke personer, hvilket persongalleri, er det vi snakker om? Snakker vi om departementssjefer, ekspedisjonssjefer? Ut fra din kunnskap, hvem er det vi snakker om her?

Bjørn Stavrum: Det spørsmålet må du rette til min forhenværende sjef ...

Abid Q. Raja (V): Det skal vi også gjøre, men ut fra ...

Bjørn Stavrum: ... som sto for avhending i SAS, for jeg deltok aldri på de møtene – unnskyld, jeg har vært der to ganger i møter, det ene for å orientere om avhending av langtidslagret ...

Abid Q. Raja (V): På de to møtene som du var på, hvem var det som var der da?

Bjørn Stavrum: Hvis jeg skal svare på det spørsmålet, må jeg be om en lukket høring på det grunnlag.

Abid Q. Raja (V): La oss tenke litt på det og komme tilbake til dette med lukket høring for eventuelt å avgi disse navnene, for jeg tror komiteen vil ha interesse av å vite hvilke navn det er. Det kan vi komme tilbake til på slutten, komitéleder.

Jeg vil i hvert fall være interessert i hvem av departementsrådene, eventuelt ekspedisjonssjefene, hvem i departementet, eventuelt hvem i politisk ledelse og eventuelt statsråder som kan ha vært informert om dette. Det er i min interesse å vite, ut fra de opplysningene som du har gitt, at du muligens sitter på noen navn. Hvis vi må lukke dørene for å få høre dette, vil jeg komme tilbake til dette.

Jeg tar noen andre spørsmål i mellomtiden. I denne saken, i sakskomplekset, har vi sett at det er blitt laget doble dokumentsett. Kan du forklare oss hvorfor man vil gjøre det? Hva er intensjonen bak det?

Bjørn Stavrum: Ja, kunne jeg svart deg på det ...

For meg er det første gang jeg har fått presentert det,

i pressen. Når jeg har utstedt papirer, har det aldri vært utstedt papirer i dobbelt forstand. Det har vært enkeltstående papirer, men det kan ha vært endringer underveis som har gjort at det har vært sendt fram et papir, og så har det blitt endringer. Så har man måttet ...

Abid Q. Raja (V): Hvis man legger til grunn ...

Bjørn Stavrum: ... skrive nytt.

Abid Q. Raja (V): ... at så har skjedd, ikke om det har skjedd eller ikke, men hvis vi legger til grunn at så faktisk har skjedd, hva ville intensjonen med det være? Etter din oppfatning, slik du kjenner saken, hva ville intensjonen være – at man skal forsøke å ...?

Bjørn Stavrum: ... forsøke å ...?

Abid Q. Raja (V): Hva ville intensjonen med å lage to slike doble sett være? Jeg sier ikke at du har gjort det, men at det hadde blitt gjort.

Bjørn Stavrum: Nei, det har jeg ingen formening om.

Abid Q. Raja (V): Ok.

Hva visste din nærmeste overordnede, Melsæter, om salgene av disse fartøyene? Hvilken kompetanse hadde han om og hvilket innsyn hadde han i dine gjøremål og din befatning med saken?

Bjørn Stavrum: Han hadde tilgang til de nødvendige dokumentasjonene. Han fikk framlagt dem, og vi diskuterte sakene.

Abid Q. Raja (V): Hva tenker du om at han i ettertid ble satt til å rydde opp i dette når man skulle gjøre oppryddingsarbeidet – at han var blitt plassert til det? Hva tenker du om det?

Bjørn Stavrum: Jeg må si jeg har ikke noen annen kommentar enn at det har jeg reagert på, meget sterkt.

Abid Q. Raja (V): Du reagerte på hans atferd mens du også var der?

Bjørn Stavrum: Det har til tider ikke vært enkelt å jobbe i avdelingen.

Abid Q. Raja (V): Enkelt er noe annet, men hva er det kritikkverdige?

Bjørn Stavrum: Jeg har aldri oppfattet at den jobben som min sjef har gjort, har vært kritikkverdig på noen som helst måte.

Abid Q. Raja (V): De 13 fartøyene som de facto har havnet i Vest-Afrika, som ikke skulle havnet der, hvor vil du plassere ansvaret for at så faktisk har skjedd?

Bjørn Stavrum: Som jeg sa innledningsvis, har vi lagt til grunn den vurderingen som Utenriksdepartementet hele veien ...

Abid Q. Raja (V): Så ansvaret er Utenriksdepartementets?

Bjørn Stavrum: Utenriksdepartementet og primært det, fordi det er de som foretar den vurderingen i forhold til eksportdirektivet. Hadde vi fått andre føringer fra Utenriksdepartementet vedrørende dette, hadde vi så klart tatt det til følge.

Abid Q. Raja (V): Et siste spørsmål før vi går videre.

Du sa noe om at du sitter på dokumentasjon, e-poster osv., som PwC-rapporten osv. viser til har blitt slettet, har forsvunnet. Hvem kan ha hatt tilgang til å få dette slettet, tror du, og har du blitt spurt av noen? Statsråden sier at disse ikke finnes – man finner dem ikke. Har du overhodet blitt spurt av noen om du sitter på slik dokumentasjon, og om du kan gi dette til de rette myndigheter?

Bjørn Stavrum: Jeg har ikke noen form for dokumentasjon vedrørende denne saken hjemme. Jeg har en jobb som er taushetsbelagt, og av den grunn har jeg aldri tatt med meg noen papirer hjem. Det som jeg ønsker å overlevere komiteen og komiteens formann, er papirer som jeg har fått tilsendt fra Norsk Megling & Auksjon AS i slutten av dette året.

Abid Q. Raja (V): Du svarte ikke på dette spørsmålet her: Hvem kan – ut fra din kompetanse – ha tilgang til og faktisk klare å slette ting så man ikke finner det i systemene?

Bjørn Stavrum: Det man må være klar over i Forsvaret, er at vi opererer innenfor to områder når vi behandler data. Det er såkalt gradert og ugradert nett. All kommunikasjon i forbindelse med salg av fartøy foregår på ugradert nett. All nødvendig dokumentasjon som er viktig for saken, blir overført til gradert nett og ligger og skal ligge i filstrukturen til seksjon for avhending og salg. Da er det avdelingen selv som eventuelt må ha slettet, for det har den full adgang til.

Abid Q. Raja (V): Så eventuelt ligger det der uten at PwC har fått full tilgang, eller så har noen beviselig gått inn på høyt nivå i flere avdelinger for å få dette slettet. Er det det du sier?

Bjørn Stavrum: Jeg vil ikke direkte påstå det, men det er den eneste muligheten hvis noe er fjernet fra filstrukturen til seksjon for avhending og salg.

Abid Q. Raja (V): Da takker jeg for tiden jeg fikk, komitéleder, men jeg vil gjerne komme tilbake til navnebiten, som man eventuelt vil gjøre rede for i lukket møte.

Møtelederen: Jeg har tydelig merket meg det. Da er det SV og Bård Vegar Solhjell – vær så god.

Bård Vegar Solhjell (SV): Takk for det!

Eg skal begynne med å stille nokre spørsmål som kanskje berre er gjentakning, men eg er oppteken av at dette kjem krystallklart fram. Eg forstår deg slik at du hadde ei bekymring fordi CAS Global hadde kontor i Nigeria, for at båtane kanskje skulle segle ut der ifrå, og at du delte den bekymringa med din sjef, med saksbehandlar i UD, og at du òg deltok i å lage ei brifing til eit møte i FLO Stab, der det skulle opp. Er det riktig oppfatta?

Bjørn Stavrum: Ja, det er korrekt oppfattet. En må være klar over at Utenriksdepartementet aldri var til stede i disse møtene i FLO Stab, men for oss var UD en såringspartner i forhold til eksportregelverket.

Bård Vegar Solhjell (SV): Så di uro var kjend hos alle dei ulike aktørane?

Bjørn Stavrum: Ja.

Bård Vegar Solhjell (SV): Vidare: Vil du seie at i andre liknande saker, når du eller andre saksbehandlarar hadde den typen utryggleik og bekymringar rundt moglege problem, var det alminnelege at det vart delt med andre, f.eks. dei vi har nemnt no, eller heldt ein det for seg sjølv?

Bjørn Stavrum: Nei, det er helt galt å si. Skal man få avhendet noe materiell, er man helt avhengig av at informasjonen flyter i avdelingen – enten til andre saksbehandlere eller til sjefen for seksjon for avhending og salg, og at det bringes vidare opp i systemet fra ham. Forsvaret er tross alt en hierarkisk oppbygd organisasjon, og da må man følge tjenestevei.

Bård Vegar Solhjell (SV): I forbindelse med avhendinga av dei seks MTB-ane og KNM «Horten»: Du har jo jobba som saksbehandlar der, men kven hadde fullmakt til å ta den endelege avgjerda om eit sal – det endelege «go»? På kva nivå vart avgjerda om salet teken?

Bjørn Stavrum: Den avgjørelsen ble tatt av seksjon for avhending og salg. Jeg forutsetter – og da bare forutsetter jeg, for jeg kjenner ikke godt nok til det – at han har informert både FLO Stab, FD og FD III og de som det var nødvendig at fikk den informasjonen.

Bård Vegar Solhjell (SV): Så din sjef kunne ta den avgjerda, men om han så bad om fullmakt eller informerte nokon over seg, det veit du ikkje?

Bjørn Stavrum: Nei.

Bård Vegar Solhjell (SV): Nokre få spørsmål til om andre forhold. Det eine gjeld ei sak som har fått merksemd i det siste, salet av tre kystvaktskip til eit selskap som heitte

Atlantique Boats Ltd. Mitt spørsmål er: Kjenner du til den saka?

Bjørn Stavrum: Det er en sak som skjedde i forkant av min tiltredelse til avdelingen. Jeg solgte kun «Agder». På det tidspunktet var det Norsk Megling & Auksjon AS, som hadde en rammeavtale med seksjon for avhending og salg, som sto for selve salget. Jeg har også i den anledning tatt med fra Utenriksdepartementet den vurderingen av at fartøyene er sivile, og den kan jeg overlevere komitélederen.

Bård Vegar Solhjell (SV): Det er heilt sikkert interessant at du gjer det saman med dei tidlegare nemnde papira. Kan eg berre raskt spørje, sidan du tydelegvis var litt involvert i det: Stemmer opplysningane om at det også vart gjennomført eit besøk av mogleg kjøpar i Noreg? Er du kjent med dei opplysningane som har vorte publiserte av Dagbladet?

Bjørn Stavrum: Nei.

Bård Vegar Solhjell (SV): Det siste temaet eg vil ta opp, er i tilknytning til det representanten Skutle stilte spørsmål om tidlegare, nemleg om regelverk og praktisering. Då svarte du noko interessant, nemleg at mange av problema kunne ha vore unngått om ein hadde ei klarare avgrensing om eventuelt vidaresal frå dei selskapa som kjøpte. Eg vil gjerne at du presiserer det. Er det di oppfatning at om ein hadde eit sterkare regelverk, som regulerte vidaresal frå det som openbert var reine agentar, for å selje det vidare, kunne ein for framtida ha unngått den typen problem?

Bjørn Stavrum: Det er korrekt, for vi følger det som er læreboken for oss i bl.a. seksjon for avhending og salg – Nærings- og handelsdepartementets regelverk, det som kalles normalinstruksen, hvor man bl.a. skal selge fartøyene til best mulig pris for Forsvaret. Det er ikke til å stikke under stol at Forsvaret var veldig opptatt av at man skulle tjene mest mulig penger på dette. Hvis man var så engstelig for at materiell kunne komme på avveier, hadde det ikke vært noe som helst problem å legge inn i de rutinene vi jobbet etter når det gjelder fartøyer eller annet sensitivt militært materiell, en passus som tilsier at ved et eventuelt videresalg skal det norske forsvar være med og godkjenne det. Det hadde vært en enkel sak.

Bård Vegar Solhjell (SV): Det bringar meg – om eg får lov – til eit kort, lite siste spørsmål: Var det, slik som du oppfatta det, ein kultur innarbeidd i systemet i den seksjonen du jobba i, og i signala de fekk ovanfrå, at det suverent viktigaste var å få selt desse båtane og gjere det som vart kravd for å få det til?

Bjørn Stavrum: Så lenge vi holdt oss innenfor det regelverket som både UD, Nærings- og handelsdepartementet og FD hadde lagt til grunn for oss, var det det overordnede. I 2012 solgte seksjon for avhending og salg materiell for 250 mill. kr, som kom inn i driftsbudsjettet til FLO.

Bård Vegar Solhjell (SV): Takk skal du ha.

Møtelederen: Da er det Miljøpartiet De Grønne og Rasmus Hansson – vær så god.

Rasmus Hansson (MDG): Takk, leder.

Bare for å oppsummere, for det har vært mange detalj-spørsmål. Med de konsultasjonene, bekreftelsene og klar-signalene dere fikk i FLO fra SAS og UD, på hvilke punkter mener du at eksisterende regelverk og rutiner er brutt i denne saken?

Bjørn Stavrum: Der vet jeg faktisk ikke hva jeg skal svare deg, fordi jeg føler at Utenriksdepartementet klart og tydelig har jobbet etter det regelverket som ligger til grunn i dag. De har foretatt en vurdering av et fartøy basert på opplysninger som de har fått av oss, og vi har aldri lagt skjul på hva slags type fartøy som selges.

Men det som man kanskje kan sette spørsmålsteget ved, er jo det som klart og tydelig har kommet fram i pressen den siste tiden, nemlig at det kanskje burde ligge noen flere bindinger i forhold til inngåelse av kontrakter.

Rasmus Hansson (MDG): Det skjønner jeg, og det er jo det som deler av diskusjonen her går på, altså om problemet er regelverket eller praktiseringen. Så bare for å snu på spørsmålet, for å være helt sikker: Mener du at denne prosessen faktisk har vært i samsvar med eksisterende regler og føringer?

Bjørn Stavrum: Ja.

Møtelederen: Da går vi over til den oppsummerende runden. Det er 15 minutter igjen, og først er det sakens ordfører, Helge Thorheim.

Helge Thorheim (FrP): Takk. Du har nevnt, Stavrum, noen ganger dette med at man har tjent inn så mye penger, og at det gikk til dette området dere jobbet innenfor.

Det kan være fristende å spørre: Var dette med inntjening en driver når dere skulle selge disse båtene? Var det en «pushing» for å få dem solgt for å tjene inn mye penger til systemet?

Bjørn Stavrum: Jeg kan ikke være annet enn ærlig med deg og si at det var nok det. Det var en pådriver. Det var viktig å få solgt mest mulig materiell til den høyeste prisen vi kunne få.

Helge Thorheim (FrP): Kan det da være at den pådriverkraften kan ha vært så sterk – nå bare tenker jeg litt hypotetisk her – at man kanskje så litt gjennom fingrene med å følge regelverket?

Bjørn Stavrum: Slik jeg kjenner arbeidsmetodikken i seksjon for avhending og salg, tviler jeg sterkt på det.

Helge Thorheim (FrP): Jeg har ett spørsmål til, leder, om jeg kan?

Møtelederen: Da gjør du det nå.

Helge Thorheim (FrP): Du nevnte disse møtene med FLO Stab, der det også var en betydelig andel andre del-takere. Ble det skrevet referater? Og i så fall, hvis det ble skrevet referater fra disse møtene, har du også sett de referatene? Kom de også ned til deg, slik at du så på hvilken måte disse sakene ble diskutert, som du hadde gitt innspill til?

Bjørn Stavrum: Jeg har aldri sett de referatene. De kom aldri ned til meg som saksbehandler. Hvis det er noen som har fått dem, er det sjef for seksjon for avhending og salg.

Helge Thorheim (FrP): Så det måtte ha vært muntlig du fikk overbragt beskjeden?

Bjørn Stavrum: Ja.

Møtelederen: Så er det Jette F. Christensen.

Jette F. Christensen (A): Takk, leder. Stavrum, du sier at du føler deg lurt. Til den uttalelsen har jeg noen korte oppfølgingsspørsmål: Hvem har lurt deg? Hvordan var det mulig å lure deg? Og hva gjorde du – altså ikke Bjørn Stavrum – som saksbehandler i Forsvarets Logistikkorganisasjon da du oppdaget at du var lurt?

Bjørn Stavrum: Jeg følte at den jobben som ble gjort i forkant ved at man skrev en intensjonsavtale om salg av fartøyene, man fikk en kunde på banen og nødvendige papirer ble skrevet ut, så visste ikke jeg om det på det tidspunktet før jeg hadde gått av med pensjon, 30. juni 2014 – jeg må tenke meg om her. Dette er ting som jeg har fått servert via pressen. Det var helt nytt for meg da, og det var det siste jeg hadde trodd fordi, som jeg har nevnt tidligere, Norsk Megling & Auksjon AS har opptrådt meget ryddig og gjort en fantastisk jobb for Forsvaret med å selge fartøyene og skaffe penger inn til Forsvaret for materiell som sannsynligvis hadde blitt skrapet.

Jette F. Christensen (A): Men hvem har lurt deg?

Bjørn Stavrum: Jeg føler meg lurt i forhold til den prisen som ble oppnådd for fartøyene, fordi det var ingen ting som tilsa når man inngikk en sånn avtale, at man skulle oppnå de summene. Det ble aldri nevnt, og hvis man tar utgangspunkt i hva søsterskipet ble solgt for, så jeg for meg at det kunne kanskje være 100 000 euro, eller noe sånt, som man ville sitte igjen med som provisjon, og ikke de beløpene som man opererer med i pressen. Jeg har ikke noe annet enn pressens informasjon om det.

Møtelederen: Hans Fredrik Grøvan.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Takk. Du sa som svar på et tidligere spørsmål her at i saken som gjaldt bl.a. «Titran», så ble boka fulgt, hvis jeg oppfattet deg rett.

Hvem andre er det som, i tillegg til deg selv, må ses på som ansvarlig for de vurderinger og de beslutninger som ble gjort i den saken, etter din oppfatning?

Bjørn Stavrum: Når det gjelder salget av «Titan», var det seksjon for avhending og salg som var informert om det som foregikk, og var vel innforstått med det.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men var det også da vurderinger som ble delt fra nivået over, altså fra ledelsen i FLO?

Bjørn Stavrum: Ledelsen i FLO Stab har gjentatte ganger fått tilbakemeldinger om at vi hadde kjøpere til fartøyet, og at i enkelte tilfeller ble det kansellert, og i andre – som i dette tilfellet når man ønsket å selge det videre til Omak, så var de informert om det.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Så hvis de hadde oppfattet at noen av de vurderingene og beslutningene som lå til grunn for prosessen her, ikke var i samsvar med boka, kunne de ha stoppet prosessen og grepet inn? Er det sånn å forstå?

Bjørn Stavrum: Korrekt.

Møtelederen: Da er det Erik Skutle.

Erik Skutle (H): Takk for det. Jeg har et par korte spørsmål. Først, for å være helt eksplisitt: Antydte du at Norsk Megling & Auksjon AS har unndratt et betydelig beløp fra Forsvaret?

Bjørn Stavrum: Det er vanskelig å svare på.

Erik Skutle (H): Det må være enkelt å svare på – om du antydte det, eller ikke? Om det har skjedd, er jo en helt annen sak.

Bjørn Stavrum: Det du spør meg om, den summen som det viste seg at man til slutt fikk for fartøyet, er jo jeg i etterkant blitt kjent med via pressen. Og jeg vet at det også har vært mellommeglere inne i bildet her, så i utgangspunktet vet ikke jeg hva Norsk Megling & Auksjon AS sitter igjen med.

Erik Skutle (H): Jeg tror jeg skjønner.

Et litt annet tema: Oppfattet du på noe tidspunkt at politisk ledelse, enten Utenriksdepartementet eller Forsvarsdepartementet, har gitt noen oppmerksomhet til at avhending av gammelt materiell skulle skje på en ordentlig måte? Eller var politisk ledelse ikke involvert?

Bjørn Stavrum: Som sagt, vi hadde de rutineene som lå der, hvor de overordnede rutineene ligger i normalinstruksjonen som er utferdiget av Nærings- og handelsdepartementet. Utover det hadde vi rutiner som var nedfelt av seksjon for avhending og salg, om hvordan prosessene skulle foregå fra vi fikk en avhendingsordre, til vi tok en

beslutning om hvorvidt fartøyet skulle selges eller avhendes.

Erik Skutle (H): Jeg oppfatter ikke det som et svar på spørsmålet. Var noen gang politisk ledelse i Forsvarsdepartementet eller i Utenriksdepartementet på banen for å forsikre seg om at dette ble gjort på en ordentlig måte?

Bjørn Stavrum: På mitt nivå hvor jeg sitter som saksbehandler, kan jeg ikke svare deg på det. Det spørsmålet må du rette til seksjon for avhending og salg.

Erik Skutle (H): Jeg skjønner.

Et siste kort spørsmål: Med det nye regelverket – én gang militært, alltid militært – er det riktig forstått at denne saken antakeligvis ville vært unngått hvis det regelverket hadde vært på plass tidligere?

Bjørn Stavrum: Ja, da setter dere begrensninger på salg av materiellet. Men man må også være klar over at ved å legge en så kraftig begrensning på salg av materiell innebærer det at det vanskeliggjør salg av materiell i framtiden.

Erik Skutle (H): Jeg har et kort spørsmål til.

Møtelederen: Ja, vær så god Skutle.

Erik Skutle (H): Du nevner at det var en uro hos deg som ble delt med andre i din avdeling i forbindelse med at båtene skulle kanskje – trodde man – til Nigeria. Det var vel hele tiden på det rene at disse båtene skulle patruljere i ECOWAS-området. Hva var det som gjorde at det var en uro?

Bjørn Stavrum: Uroen var som sagt at vi visste at selskapet hadde kontorer i Nigeria og av den grunn at vi kanskje så for oss at fartøyene på sikt – ikke akkurat da, men kanskje på sikt – ville havne i Nigeria permanent, kanskje på nigeriansk flagg. Det var det vi var engstelige for.

Erik Skutle (H): Men det ble ikke gjort noen ytterligere undersøkelser etter den uroen for å avkrefte uroen?

Bjørn Stavrum: Nei.

Møtelederen: Abid Q. Raja, vær så god.

Abid Q. Raja (V): Vedrørende besøket på Haakonvern 4. mai 2012: Du var vert for besøket og viste MTB-ene til Romeo Itima, som er krigsherren Tompolos flåtesjef, og Patrick Ziakede, som er sjefen for det nigerianske kystverket og presidentens maritime rådgiver. Kan du fortelle oss hvem som var orientert om dette besøket i Forsvarsdepartementet, Utenriksdepartementet og/eller Forsvarsstaben?

Bjørn Stavrum: Sjef seksjon for avhending og salg var informert om dette møtet. Det var en pågående disku-

sjon i avdelingen, og jeg antar at min sjef også brakte det videre opp i systemet, for det var veldig mange ulike interessenter som ønsket å se fartøyene. Spørsmålet vårt var: Skal vi slippe dem inn på Haakonsvern, eller skal vi la dem stå utenfor? De var tross alt potensielle kunder inntil vi kunne avvise dem med bakgrunn i eventuelt hvor reelle de var med tanke på om de var interessert i å handle med fartøyene eller ikke.

Abid Q. Raja (V): Så din sjef og oppover i systemet – og sa du SAS?

Bjørn Stavrum: Jeg sa at sjef for seksjon for avhending og salg var informert, og det ble aldri stilt noen spørsmål vedrørende den saken da man søkte Haakonsvern om adgangskontroll.

Abid Q. Raja (V): Selv om det var krigsherrene som skulle komme og se på osv., og man visste at det skulle til et land som det egentlig ikke burde til osv., er det greit å vise det fram, selv om de egentlig ikke har rett til å kjøpe det?

Bjørn Stavrum: Korrekt, vi hadde russere inne, vi hadde mange ulike kjøpere inne på Haakonsvern for å kikke, og det var mange som ble avslått. Men vi var enige om på avdelingen at vi i utgangspunktet ikke kunne si nei til potensielle kjøpere, selv om de kom fra land som kanskje var litt suspekter, men som vi visste ville bli avslått hvis vi vurderte dem opp mot regelverket til UD.

Abid Q. Raja (V): Var dere klar over det, eller var alle oppover i systemet klar over det – dette var det full åpenhet om?

Bjørn Stavrum: I hvert fall i min avdeling var det det, og jeg regner med at min sjef har informert opp til FLO Stab, og at i de møtene har de ulike departementene fått beskjed om hva som foregikk.

Abid Q. Raja (V): Et spørsmål: Du startet dagen med å si – det var en av de første setningene – at Forsvaret hadde sittet i den forrige høringen og skyldt på en utro tjener. Jeg regner med at du mener at skylden for dette ikke er din alene, og at disse fartøyene har havnet i hender som de ikke skulle havnet i. Men vi sliter fremdeles med å få tak i hvilke andre personers skyld dette skal være. Vil du bringe oss litt nærmere, sånn at vi forstår hvilke andre personer enn deg som har ansvaret for dette?

Bjørn Stavrum: Som sagt, jeg er en saksbehandler som har tilrettelagt de nødvendige papirer og dokumenter for å iverksette et salg. Det er min sjef og eventuelt sjefer over ham som tar den endelige beslutningen om hvorvidt fartøyene skal selges eller ikke. Det er ikke jeg. Jeg har ingen fullmakter til å skrive på ett eneste papir som omhandler salg av fartøyer. Jeg kan tilrettelegge dem,

jeg kan skrive dem ferdige, men jeg har ingen fullmakter og anledning til å skrive under på noen som helst av papirene.

Abid Q. Raja (V): Er det rett forstått at fra toppen og nedover, helt ned til deg, har greia vært bare å få disse ut, bli kvitt dem uansett hvem som kjøper – vi vil bare bli kvitt dem?

Bjørn Stavrum: Når det gjelder å bli kvitt dem, skal jeg være enig med deg i det du sier, men ikke til enhver pris. Innenfor det gjeldende regelverket vi jobbet etter – eksportdirektivet – ligger det visse føringer for hvilket land som kan motta fartøyene.

Abid Q. Raja (V): Vet du om noen statssekretærer var orientert om at disse nigerianske besøkende kom til Haakonsvern?

Bjørn Stavrum: Nei, det kjenner jeg ikke til.

Møtelederen: Da er det Gunvor Eldegard.

Gunvor Eldegard (A): Eg lurar litt på det med Haakonsvern og besøket der. Når ein ser at flåtesjefen til krigsherren Tompolo har vore der, er det litt alvorleg. Når du seier at du eigentleg har vore bekymra på grunn av at CAS Global har eit kontor i Nigeria, var det ingen som kopla bekymringa mot besøket på Haakonsvern? Eller er det slik at eigentleg forstod ein at det kom til å skje, men så lenge UD hadde sagt at det var britisk flagg og britiske reglar, lét ein det gå?

Bjørn Stavrum: Vi var ikke klar over at det var den nigerianske krigsherren han representerte da han var på Haakonsvern. Det var en nigeriansk kjøper, det var det det var snakk om. På det tidspunktet – hvis jeg ikke husker feil – var ikke CAS Global til stede. Det er mulig jeg husker feil, for det var ikke alltid det var jeg som var på Haakonsvern og hadde visning, for jeg var opptatt med andre ting.

Gunvor Eldegard (A): Men representantar frå CAS Global var heilt klart til stades 4. mai 2012?

Bjørn Stavrum: Ja.

Gunvor Eldegard (A): Og representantar frå FLO og frå Horten Skipsreparasjonar var på same møte?

Bjørn Stavrum: Da refererer du til et møte i mai 2012, som du sier.

Men som sagt var vi ikke klar over at han representerte Nigeria og nigerianske styresmakter. Vi så på ham som en mulig del av det kontoret som CAS Global hadde i Nigeria. Vi så ikke den koblingen.

Gunvor Eldegard (A): Men likevel har du sagt du var bekymra på grunn av at dei hadde kontor i Nige-

ria og så visste du om dette besøket. Vart ikkje det kopla?

Bjørn Stavrum: Nei, dessverre gjorde vi ikke det.

Møtelederen: Per Olaf Lundteigen, vær så god.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Takk skal du ha.

Du sa at overordnede solgte båtene i henhold til regelverket, slik du har forstått det. Så sa du videre at det kanskje er behov for mer bindinger ved inngåelse av kontrakt, og videre at regelverket også burde inneholde passuser om videresalg fra selskapene.

Du har jo her hele tida beskrevet at med den informasjonen om kontor i Nigeria hadde en i bakhodet at en var redd for at de kunne ende der. Tok du opp disse tingene med din overordnede sjef, altså om mer binding ved inngåelse av kontrakter og om det ikke var behov for et regelverk for videresalg av selskapene,?

Bjørn Stavrum: Nei, det ble aldri gjort.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Takk.

Møtelederen: Bård Vegar Solhjell, vær så god.

Bård Vegar Solhjell (SV): Eg går litt tilbake igjen til det fleire har spurt om: Opplevde du det sånn at det var – kva skal eg seie – incitament eller ei klar oppfordring om viktigheita av å få selt desse båtane? Så oppfatta eg at du sa at dette måtte skje innanfor regelverket, men kan det ha vore sånn at ein kanskje gjorde bakgrunns-sjekken litt mindre nøye, at ein underbevisst la litt mindre vekt på nokre sider av det fordi viktigheita av salet var så stor? Når eg spør, er det ikkje egentleg berre deg som person – men var kulturen litt sånn? Trur du det kan vere noko i det?

Bjørn Stavrum: Du har nok noe rett i det du sier, for så lenge vi holdt oss innenfor regelverket, var det om å gjøre å selge og bli kvitt materiellet fortest mulig.

Bård Vegar Solhjell (SV): Kan eg berre spørje deg om dette kan ha gått oppover og vore ein del av kulturen i departementet òg. Eg skal berre kort lese opp noko frå ei publisert sak, med ei e-postutveksling. I samband med salet av dei seks MTB-ane er det ein person i Forsvarsdepartementet som sender ein e-post oppover i systemet, der det står:

«Tro det eller ei, i går kom det inn 22,2 mill. kroner på konto fra CAS Global, som første betaling for Haukklasse MTB'ene.»

Så står det nokre punkt til, og så vidare:

«Kjøper vil på et senere tidspunkt transportere fartøyene til Horten Skipsreparasjoner, hvor de vil bli bygd om. Denne ombyggingen har medført at UD har godkjent salget, noe som er spesielt ift tidligere praksis.»

Så svarar då den overordna personen:

«Du må gratulere de to utrettelige herrene så mye. Sånne folk trenger Forsvaret!!»

Og vidare:

«Det får'n si. Vi bør kanskje ikke feire, eller flagge i media, før alle pengene er kommet inn?»

Når eg tek opp dette, er det fordi det kan gje inntrykk av at det i Forsvarsdepartementet var ei veldig vektlegging av å få selt dei. Er det di oppleving, at det òg i departementet var det?

Bjørn Stavrum: Ja, det er det, for det var om å gjøre å kvitte seg med materiellet fortest mulig og til en best mulig penge, men innenfor regelverket, som jeg sier, så langt vi kunne klare.

Bård Vegar Solhjell (SV): Takk skal du ha.

Møtelederen: Da er vi ved veis ende i spørningen – om forlatelse, Rasmus Hansson, vær så god.

Rasmus Hansson (MDG): Takk, leder. Jeg skal til gjengjeld være kort.

For det første: Er det riktig oppfattet at dere ble gitt klar beskjed fra UD om at ansvaret sluttet så snart det var inngått en kontrakt med en kjøper i Storbritannia?

Bjørn Stavrum: Ja.

Rasmus Hansson (MDG): Neste spørsmål er: Har du i din jobb med sånne spørsmål aldri opplevd den problemstillingen rundt videresalg av materiell?

Bjørn Stavrum: Nei. I den perioden jeg har tjenestegjort ved avdelingen, fra høsten 2008, er det blitt solgt 46 fartøyer i Sjøforsvaret, og det har aldri vært reist et spørsmål om videresalg.

Rasmus Hansson (MDG): Hva synes du om det?

Bjørn Stavrum: I etterpåklokskapens lys har ikke det vært heldig.

Rasmus Hansson (MDG): Ser du for deg at det er mulig å ha kontroll på videresalg? Det kan jo være i ett ledd, men man kan også se for seg at det er i flere ledd. Når dere ikke har diskutert det, kan du kanskje ikke svare så godt på det, men hva er din refleksjon om muligheten til i realiteten å kontrollere videresalg av materiell som er solgt – fiks ferdig – til en kjøper?

Bjørn Stavrum: Hvis man bruker CAS Global som et eksempel, bare for å ta det: Hvis vi skulle klart å stoppe det salget, måtte man jo ha laget et system her i Norge, i Forsvaret, som klarer å fange opp at CAS Global videreselger fartøyene. Da må det faktisk være en dialog mellom kanskje tollmyndighetene eller eksportmyndighetene borte i England og kanskje eksportmyndighetene her i Norge. Det burde ikke være noe problem å få til det.

Rasmus Hansson (MDG): Takk.

Møtelederen: Da er vi ferdig med spørreundersøkelsen. Da skal du også få anledning til å oppsummere, hvis du ønsker det, og si flere ting. Men før du gjør det, vil jeg si at denne komiteens problem er at vi hører nøyte på hva du sier. Du har vært i den rollen du har vært i.

Men faktum er altså at de båtene som ble eksportert, nå er i militær tjeneste i Nigeria – bevæpnet. Til tross for at de var såkalt demilitarisert i Norge, var det tydeligvis lett å bevæpne dem på nytt. De går der nede i denne tjenesten. Hva er det som har sviktet da, Stavrum? Hvor ligger svikten? For det er en åpenbar svikt – dette er et faktum. Hva er det som er grunnen til at båtene er der nede, i strid med norsk lov og norske regler? Hvem har – etter ditt skjønn – ansvaret for det? Og hvorfor så dere ikke at dette selskapet i Storbritannia var et postkasseselskap på en campingplass utenfor London? Hvorfor oppdaget dere ikke det som man kan oppdage ved et søk? Hvorfor gjør dere ikke det? Utenriksdepartementet kommer til å si til oss at det er Forsvarets ansvar å sjekke ut kjøper, mens dere sier at dere gjør det Utenriksdepartementet gjør. Hva er sammenhengen og logikken i alt dette?

Bjørn Stavrum: Jeg skal prøve i korte trekk å svare deg på det du spør om. Når det gjelder den jobben vi gjør med å kartlegge en kunde, er det ikke bare jeg som saksbehandler som har vært inne i bildet. Det er flere saksbehandlere som har vært inne, for at man skal få et bredest mulig bilde av kunden. At vi ikke har klart å oppdage det, er bare å beklage. Det...

Møtelederen: Nigerianerne var på Haakonssvern, og dere skjønnte ingenting?

Bjørn Stavrum: Du kan godt si at vi ikke skjønnte noe, men jeg mener at vi har flagget det klart og tydelig. Vi kommuniserer det videre inn til Utenriksdepartementet, og vi får stadig det samme svaret tilbake, at så lenge fartøyene selges til engelsk kunde, underlagt engelsk jurisdiksjon og engelsk flaggstat, så er det engelske eksportmyndigheters ansvar eventuelt å stoppe et videresalg. Det er den primære grunnen til at fartøyene havnet der de er, slik jeg ser det.

Møtelederen: Dette må oversettes til norsk. Er dette en bevisst manipulasjon av regelverket for å få solgt båtene?

Bjørn Stavrum: Ut fra mitt ståsted som saksbehandler er det ikke det.

Møtelederen: Da kommer vi ikke lenger med dette. Da takker vi for dette, så langt.

Hvis du ønsker å si noe mer før vi slutter, har du anledning til det nå.

Bjørn Stavrum: Jeg har ikke noen ytterligere kommentarer.

Møtelederen: Da er det slik at et av komiteens medlemmer har bedt om mulighet for å lukke møtet. I henhold til Stortingets reglement må da komiteen holde et møte. Det foreslår jeg at vi holder her i dette rommet, slik at det kan gå ganske raskt for seg. Vi har forberedt det at lyd og bilder og alt skal gå ut herfra. De som ikke er medlem av komiteen, må forlate rommet.

Så kommer vi eventuelt tilbake til deg, Stavrum, hvis vi trenger lukking på det spørsmålet som er reist her.

Høringen ble avbrutt kl. 15.09.

**Åpen høring i kontroll- og konstitusjonskomiteen
fredag den 27. november 2015 kl. 9**

Møteleder: Martin Kolberg (A)
(komiteens leder)

S a k :

Avhending av brukt/utrangert forsvarsmateriell

Møtelederen: Da er klokka ni, og vi skal fortsette denne kontrollhøringa. Jeg ønsker hjertelig velkommen til dere som er her i dag. Denne kontrollhøringa handler om avhending av brukt og utrangert forsvarsmateriell.

Jeg kommer nå til å gå gjennom premissene for dette for dere og de meningene som komiteen har, før vi starter selve høringa.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen åpnet høsten 2014 sak om Forsvarets salg av marinefartøyer. Bakgrunnen for saken var en serie artikler i Dagbladet og i andre medier om forholdene rundt salg av en rekke tidligere norske marinefartøyer, herunder påstand om manglende dokumentasjon og overholdelse av eksportregelverket. Det framkom bl.a. at flere fartøyer hadde havnet hos paramilitære selskap i Vest-Afrika.

Komiteen avholdt 30. april 2015 en omfattende kontrollhøring i saken. Komiteen besluttet i møtet 15. oktober 2015 å avholde ny kontrollhøring om avhending av brukt forsvarsmateriell og utførsel av dette materiellet til utlandet. Bakgrunnen er at sakskomplekset har vokst i omfang og nå omfatter salg av marinefartøyer til Nigeria, utførsel av lastebiler til Eritrea, utførsel av beltevogner til Sudan, utførsel av beltevogner til Sverige og salg av F-5 jagerfly til USA.

Etter komiteens oppfatning er det dessuten så langt ikke gitt fyllestgjørende svar på de spørsmålene komiteen har ønsket å få besvart. Jeg legger særlig vekt på det siste – at vi mener at det ikke er gitt fyllestgjørende svar på de spørsmålene vi ønsker å få besvart.

Komiteen har besluttet at høringa vil omhandle, men ikke begrense seg til, følgende problemstillinger:

1. Er dagens regelverk for avhending av utrangert/brukt forsvarsmateriell godt nok?
2. Hvordan er den politiske behandlingen i forbindelse med avhending av slikt materiell?
3. Er informasjonsutvekslinga og arbeidsdeling mellom Forsvaret og Utenriksdepartementet god nok når det gjelder eksport av utrangert forsvarsmateriell?
4. Hvordan sikrer Forsvarsdepartementet at regelverket for avhending av utrangert forsvarsmateriell blir overholdt?
5. Hvordan sikrer Forsvaret at regelverket for avhending av utrangert forsvarsmateriell blir overholdt?
6. Hvordan sikrer Utenriksdepartementet at eksportkontrollregelverket blir overholdt?
7. Hvilke systemer foreligger i Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet for kvalitetssikring av avhen-

dingsprosessen, herunder systemer for å fange opp eventuelle misligheter?

Komiteen er opptatt av at all relevant informasjon skal framskaffes i høringa, og vil derfor gjøre oppmerksom på at det kan bli aktuelt å lukke en del av høringa dersom det skulle vise seg å være behov for det.

Utgangspunktet etter Stortingets forretningsorden § 75 bokstav b er at representantene har taushetsplikt bl.a. om forhold av den art som er omhandlet i forvaltningsloven § 13 – noen personlige forhold mv.

Forsvarsdepartementet har i de offentlige versjonene av bl.a. de to rapportene fra PWC – PricewaterhouseCoopers – og rapporten fra Forsvarsdepartementets internrevisjon under henvisning til offentlighetsloven § 13, jf. forvaltningsloven § 13 sladdet opplysninger som bl.a. kan bidra til å identifisere enkeltpersoner som er mistenkt for straffbare handlinger eller annet lovbrudd i tilknytning til fartøysalgene. Sivilombudsmannen har i uttalelse 25. august 2015 vært enig med departementet i at det foreligger en slik taushetsplikt.

Det framgår av Stortingets forretningsorden § 27 femte ledd:

«Komiteen kan bare motta taushetsbelagte opplysninger for lukkede dører. Under åpen høring må komiteens medlemmer ikke gjengi eller vise til opplysninger underlagt lov- eller instruksfestet taushetsplikt.»

Av reglementet for åpne kontrollhøringer § 3 nr. 2 framgår det:

«Dersom et spørsmål ikke kan besvares uten å røpe opplysninger undergitt taushetsplikt, bør den innkalte gjøre komiteen oppmerksom på dette.»

Jeg understreker akkurat dette. Videre:

«Den innkalte kan anmode komiteen om å få avgi forklaring helt eller delvis for lukkede dører.»

Komiteen vil legge dette til grunn.

Komiteen er kjent med at flere forhold i saken er under etterforskning av politiet – av Økokrim.

Komiteen vil vise til at påtalemyndigheten og domstolene etter maktfordelingsprinsippet har en uavhengig stilling i forhold til Stortinget. I dette ligger det at Stortinget ikke kan påvirke eller overprøve de avgjørelser som treffes av påtalemyndigheten eller domstolene.

Det at Økokrim har innledet etterforskning om deler av sakskomplekset, reiser vanskelige spørsmål om grensen mellom parlamentarisk kontroll og strafferettslig etterforskning. Jeg vil her vise til at det parlamentariske vurderingstemaet er noe annet enn det strafferettslige, og at den pågående etterforskningen ikke uten videre kan hindre Stortinget i å behandle viktige og aktuelle spørsmål. Stortingets oppgave er å føre kontroll med at det er etablert tilfredsstillende kontrollsystem, og at regjeringa og forvaltninga opptrer i henhold til gjeldende regelverk. Stortinget skal derimot ikke opptre som noen domstol – noe vi heller ikke har til hensikt å gjøre.

Det er komiteens håp at denne høringa nå i dag skal gi nødvendige opplysninger i saken som bakgrunn for de konklusjoner komiteen skal treffe i sin innstilling til Stortinget.

Som de tilstedeværende og alle andre vil være kjent

med, startet høringa i går. Da ble orlogskaptein Bjørn Stavrum hørt i en åpen høring og kommandørkaptein Odd-Stein Melsæter hørt i en lukket høring.

Komiteen har ønsket å belyse saken på en bred måte og har invitert følgende til dagens høring:

- forsvarsminister Ine Marie Eriksen Søreide
- utenriksminister Børge Brende
- tidligere utenriksminister Jonas Gahr Støre
- tidligere forsvarsminister Anne-Grete Strøm-Erichsen
- tidligere forsvarsminister Grete Faremo
- forsvarssjef admiral Haakon Bruun-Hansen med sjef for Forsvarsstaben Erik Gustavson i tillegg til Bruun-Hansen
- tidligere sjef for Forsvarsstaben viseadmiral Jan Eirik Finseth
- sjef for Forsvarets logistikkorganisasjon, FLO, administrerende direktør Petter Jansen
- tidligere sjef for FLO generalmajor Trond R. Karlsen
- Toll- og avgiftsdirektoratet ved tolldirektør Bjørn Røse
- Norsk Megling & Auksjon AS ved daglig leder Morten Larsos
- Bekkevold Defence ved daglig leder Erik Bekkevold

Jeg gjør oppmerksom på at komiteen også har invitert tidligere forsvarsminister og utenriksminister Espen Barth Eide. I egenskap av å være FNs generalsekretærs spesialutsending til Kypros-forhandlingene befinner han seg nå i Nikosia. Komiteen har derfor forståelse for at han har meldt forfall til høringa.

Det vil bli tatt stenografisk referat fra høringa, og referatet vil følge som vedlegg til komiteens innstilling til Stortinget.

De prosedyrer som er fastsatt i reglementet for åpne kontrollhøringer, vil bli fulgt. De inviterte får først anledning til å holde en innledning. Etter det får først saksordføreren, som i denne saken er Helge Thorheim fra Fremskrittspartiet, og deretter representanter fra de ulike partiene anledning til å spørre ut de inviterte.

For at komitemedlemmene skal få stilt de spørsmålene som er nødvendige, vil jeg be om at svarene blir så korte og konsise som mulig, og jeg gjør oppmerksom på at det lyser en lampe når det er 30 sekunder igjen. Til slutt får komiteen anledning til å stille noen oppfølgingsspørsmål, og de inviterte får helt til slutt anledning til en kort oppsummering.

Vi er mange her i dag. Det er en lang høring. Som leder av disse høringene pleier jeg å være litt fleksibel med hensyn til klokka. I dag må jeg være strengere for at vi skal greie å følge tida. Hvis ikke vil det bli en veldig sen kveld for oss alle, og det går faktisk ut over kvaliteten på høringa hvis det varer altfor lenge. Det er en anmodning jeg retter til dem som er våre gjester, men også til komiteen – kanskje først og fremst til komiteen.

Vi ser alle hvem som er her nå. Jeg sier bare hjertelig velkommen til dere her nå. Vi takker for at dere har kommet. Da starter vi, og det er etter avtale Trond R. Karlsen som starter – vær så god.

Trond R. Karlsen: Jeg takker komiteen for anledningen til å redegjøre nærmere for FLOs avhending av mate-

riell i den perioden jeg var sjef FLO, nemlig fra april 2005 til september 2011. Det er således mitt ansvar det som skjedde i FLO i den perioden.

FLO hadde i denne perioden en kontinuerlig utfordring med hensyn til å løse våre oppgaver med de ressurser vi hadde. Vårt hovedfokus var å anskaffe nytt materiell til Forsvaret og drifte det materiellet vi hadde, på en forsvarlig måte, samtidig som den operative virksomheten ble understøttet. Vi anskaffet årlig materiell for 11–12 mrd. kr, hvorav investeringer i nytt materiell utgjorde 6–8 mrd. kr. Vi hadde i perioden flere omorganiseringer, derav to store, krav om betydelige årsverksreduksjoner samt en svært trøblete innføring av et IT-system for understøttelse av forsyningsvirksomheten i 2008.

Forsvarets avhendingsprosjekt ble opprettet i 2002 og i 2010 innlemmet i linjen som salgs- og avhendingsseksjonen i FLO forsyning. Avhendingen skulle gjennomføres i henhold til normalinstruksen og eksportkontrollloven og i tråd med god forvaltningsskikk. Det har selvsagt vært stor oppmerksomhet og fokus på å få høyest mulig inntekter fra avhendingen i tråd med normalinstruksen.

Jeg vil gjerne komme inn på prosessen for avhending til utenlandske ikke-statlige kjøpere. FD og Forsvarsstaben ga oppdrag om utfasing, FLO skulle sørge for den merkantile delen av prosessen, og når det gjelder eksportkontrollregelverket, skulle vi fremme dokumentasjon for eksportlisensen, herunder dokumentasjon på kjøper, be om avklaring i forhold til liste I/II-kategorisering, og sluttbrukerklæring.

UD hadde selvsagt ansvaret for å følge opp med hensyn til eksportkontrollloven ved bl.a. å følge opp at grunnlaget for eksportlisens er ivaretatt, og kvalitetssikre dokumentasjon fremlagt av oss. FD hadde det overordnede ansvaret for Forsvarets håndtering av avhendingen og godkjente salg som krever involvering av FD i henhold til retningslinjer for materiellforvaltningen. I disse retningslinjene § 6, ble det dessuten gitt bestemmelser om materiellutfasing, og i vedlegg 4 gis det føringer for kundevurdering. Det var således en betraktelig grad av kontroll- og kvalitetssikring fra de to departementene i prosessen. Vi så det derfor som nødvendig å ha tett kontakt med FD og UD, og derfor ble det tidlig etablert månedlige møter. I min periode hadde vi jevnlig møter med FD, frem til 2008, da Forsvarsstaben overtok. I tillegg hadde vi jevnlig møter med UD fra 2009 frem til mars 2011. Jeg kan ikke erindre at vi har fått henvendelser fra UD eller FD om pålegg om forbedringer i dokumentasjonen, pålegg vedrørende demilitarisering eller annet som vi ikke har etterkommet.

I min tid i FLO la vi meget stor vekt på å forbedre vår etterlevelse av regelverket. Forbedringsarbeidet ble delt opp i tre deler:

- holdningsskapende tiltak, hvor vi bl.a. fulgte opp Forsvarsdepartementets initiativ innen holdning, etikk og ledelse, og betydelig vekt på å utarbeide, kommunisere og implementere etiske retningslinjer i FLO
- konkrete forbedringstiltak, som implementering av fullmaktstrukturer, implementering av kvalitetssystem, redusere antall personer med anledning til å anskaffe materiell, økt kompetanseheving, herunder

arbeidet med en sertifiseringsordning, samt prosjekter, bl.a. med ekstern innkjøpsanalyse

- rapporterings- og kontrolltiltak som formell oppfølgingsdialog i tillegg til den månedlige rapporteringen og oppfølgingen. Et titall årlige materiellkontroller ble gjennomført av materiellforvaltningsseksjonen, hvor også anskaffelsesvirksomheten ble kontrollert, i tillegg til en rekke andre kontrollrutiner.

Jeg vil kort ta for meg de sakene som ligger til grunn for dagens høring, og som fant sted i min periode som sjef FLO. Jeg starter med lastevognene til Eritrea. Salget av noen av de åtte Mercedes-Benz 2638 fant sted i min tid som sjef FLO. Kjøretøyene ble kjøpt inn på midten av 1990-tallet, «off-the-shelf», altså sivil konfigurasjon, for bruk i tidligere Jugoslavia. Pansring, våpenstativ etc. ble satt på før bruk, men ble fjernet før salg, slik at de igjen fremsto som sivile lastebiler. Kjøretøyene var på salgstidspunktet i den stand de fremsto, ikke underlagt lisensplikt eller restriksjoner for eksport.

Når det gjelder beltevognene, kan jeg opplyse at vi totalt sett har solgt i størrelsesorden 2 500 BV202 og BV206 – ingen direkte til Sudan. Mange ble solgt direkte til nasjoner som f.eks. Finland og USA. De øvrige ble solgt på auksjoner. UD ga føringer for demilitarisering av BV-ene i skriv datert 10. september 2007, hvor vi bl.a. ble pålagt fjerning av våpenfester, vadekapasitet, nattbelysning og signatur for at de skulle bli demilitarisert. Også de BV-ene som ble solgt før 2007, hadde blitt demilitarisert ved fjerning av våpenfester og nattbelysning.

Min vurdering er at både dagjeldende eksportregelverk og normalinstruks ble fulgt av FLO ved salg av lastebilene og beltevognene. Er det slik at vi kunne og burde ha gjort noe for å forhindre salget til Eritrea og Sudan? Ja, i ettertid mener jeg vi burde vært føre var og tatt inn en paragraf i utlysningen av auksjonene og kontrakten til alle kjøpere som viser til «catch all»-paragrafen i eksportkontrollbestemmelsene.

La meg så kort gå gjennom salget av de åtte fartøyene til utlandet som ble gjennomført i min tid som sjef FLO. Det foreligger avhendingsordre på samtlige fartøyer. Samtlige fartøyer er enten sivilt klasset eller demilitarisert. UD har vært kontaktet i fire tilfeller og har gitt utførselslisens for «Brettingen» og «Lerøy». Når det gjelder «Agder» og «HP-7 Nordep», konkluderte UD med at fartøyene var sivile og ikke omfattes av varelistene. For «Agder» minnet UD om «catch all»-paragrafen, og at det derfor måtte fremsettes informasjon om hvem som var reell sluttbruker av skipet, og hva skipet skulle brukes til, og FAP sendte 17. juni 2009 sluttbrukererklæring til UD.

Når det gjelder det merkantile, er syv av fartøyene solgt via nettauksjon i regi av NMA, og det åttende er solgt via finn.no. Det foreligger kontrakt for alle fartøyer, og det er etter vår mening ingen manglende sporbarhet knyttet til betalingsstrømmene.

Vi har «bill of sale» for samtlige fartøyer, unntatt «Agder». Det er dessverre ikke ført avhendingsprotokoll ved disse salgene, slik det burde vært gjort i henhold til normalinstruks.

Jeg vil i den forbindelse si noe om inngåelse av avtaler

om auksjon og meglertjeneste i PwC-rapporten av 20. mars 2015. Jeg innrømmer, og beklager, at det offentlige anskaffelsesregelverket ikke er fulgt når det gjelder meglerkontrakten for Horten samt auksjonskontrakten av 2007, hvor omsetningsbeløpet er satt for lavt. Min vurdering er at vi har forholdt oss til eksportkontrollregelverket på en god måte, men vi burde nok ha sjekket kjøperne grundigere enn det vi har gjort, selv om vi ikke har fått noen tilbakemelding om dette fra Forsvarsdepartementet og UD. Når det gjelder anskaffelsesregelverket, har vi ikke fulgt opp dette så godt som vi burde når det gjelder salg av alle fartøyene.

Når det gjelder avhendingen av F-5 i den perioden jeg var sjef FLO, foregikk det på en ryddig måte, hvor både eksportkontrollregelverket og normalinstruks ble ivare tatt i godt samarbeid med UD og FD. Noe av det spesielle med denne avhendingen er at U.S. Air Force er involvert på vegne av amerikanske myndigheter, og at U.S. Department of State er en tredje kontrollinstans i tillegg til UD og FD.

Min vurdering er at vi i min tid som sjef FLO fulgte eksportkontrollregelverket og normalinstruks fullt ut i forbindelse med forsøket på salg av F-5-ene.

Møtelederen: Takk til Trond R. Karlsen. Da går ordet til Petter Jansen.

Petter Jansen: Jeg vil takke komiteen for anledningen til å redegjøre nærmere for FLOs rolle i sak om avhending av utrangert forsvarsmateriell i perioden jeg har hatt ansvaret, fra 1. oktober 2011 og fram til dags dato.

Jeg vil fokusere på hva som er gjort av tiltak og kontrollarbeid siden forrige høring. Videre vil jeg kommentere noen av de avhendingssakene som er omtalt i invitasjonen til høringen.

Som sjef for FLO har jeg siden forrige høring iverksatt alle tiltak som var skissert for komiteen den gangen. Interne prosesser er forbedret. Avhendings saker har fått større lederfokus. Dette blir fulgt opp ved at de har flyttet avhendingsseksjonen til min stab under ledelse av en statsautorisert revisor som fikk ansvaret for avhendingen fra november i fjor.

Avhendings saker har blitt bedre formalisert gjennom linjen, i motsetning til tidligere, hvor en del av kommunikasjonen gikk direkte mellom salgs- og avhendingsseksjonen og Forsvarsdepartementet.

Gjennomgangen av avhendings saker tilbake til 2002 vil avdekke om det er ytterligere dokumentasjon som mangler, og om brudd på regelverket kan ha forekommet. Jeg tar all kritikk rundt tidligere avhendinger meget alvorlig, og vil fortsette å ha et særlig fokus på at avhendings saker skal være håndtert innenfor gjeldende regelverk.

Siden forrige høring er en rekke nye tiltak og prosesser gjennomført og kontrollert. Dette er i hovedsak kontroll av de tiltakene som ble foreslått etter PwC-rapporten av 31. oktober 2014. Min oppfatning er at tiltakene og prosessene som er iverksatt, sørger for å ivareta dagens regelverk for avhending av materiellet på en tilfredsstillende måte. Dette gir en bedre presisering av ansvar og myndighet i prosessen mellom FLO, Forsvarsstaben, Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet.

Forsvarssjefen fikk i januar 2015 i oppdrag fra FD, altså Forsvarsdepartementet, å gjennomgå alle avhendingssaker tilbake til 2002. Oppdraget er svært omfattende, og Forsvaret har derfor laget en plan som skisserer hvordan dette skal gjøres og prioriteres. Denne planen ble første gang rapportert til Forsvarsstaben i mai i år.

Først gjennomgås alle eksportsakene i forbindelse med fartøysalg tilbake til 2002 – dette er altså en ekstra kontroll. Deretter vil Forsvaret jobbe med alle avhendingssaker fra 2014 og bakover i tid. Det er et stort antall – det er mer enn 10 000 salg. Metoden for gjennomgangen har vært å sjekke ut dokumentasjonen ved hver enkelt avhending mot gjeldende regelverk. Dette vil bl.a. være avhendingsoppdrag, tilbud, kontrakter og formelle godkjenninger fra norske og eventuelle utenlandske myndigheter.

Jeg har lagt vekt på at de som jobber med oppdraget med avhendingssaker tilbake til 2002, er habile og kvalifiserte. Det er også viktig at arbeidet har en nøytral kontrollfunksjon. Arbeidet ledes derfor av en nylig ansatt jurist, støttet av en siviløkonom. Begge er vurdert i forhold til habilitet, og har ikke jobbet i salgs- og avhendingsseksjonen tidligere. Arbeidet rapporteres til sjef for planavdelingen i FLO, som er en statsautorisert revisor. Tidligere og nåværende ansatte i avhendingsseksjonen brukes kun i jobben for å bistå med å framskaffe dokumentasjon og formidde kunnskap om hva som har vært gjort tidligere. Medias framstilling av at kommandørkaptein Melsæter har ledet dette arbeidet, er derfor direkte feil.

Avslutningsvis vil jeg knytte noen kommentarer til forhold som er omtalt i invitasjonen. Det har vært solgt opp mot 1 400 beltevogner av BV206-typen til forskjellige kjøpere. Dette omfatter både privatpersoner og selskaper samt andre lands forsvar. Ved salg til private personer og selskaper har overlevering av materiellet foregått i Norge. Det innebærer at det er kjøper som må sørge for eventuelle godkjenninger hos du, og ikke Forsvaret, dersom eventuell eksport skal skje. Vognene solgt på det private markedet har vært demilitarisert, og gjeldende regelverk fra UD har vært fulgt. Disse beltevognene har derfor ikke vært lisenspliktige.

Så til salg av to utrangerte F-5 jagerfly. FLO har sammen med Forsvarsstaben gjennomgått dette salget på nytt. Vår vurdering er at F-5-salget ble gjennomført i henhold til regelverket på en riktig måte, med godkjenning fra både FD, UD og US State Department.

Det avslutter min presentasjon, og da er jeg åpen for spørsmål.

Møtelederen: Da sier vi takk til både Karlsen og Jansen, og vi starter utspørringa i henhold til bestemmelsene.

Det er sakens ordfører, Helge Thorheim, som har 10 minutter til sin disposisjon. Jeg sier nå bare for ordens skyld at de minuttene som hver enkelt representant har, er det den enkelte representant som selv disponerer. Så det er ikke jeg som leder denne utspørringa.

Helge Thorheim (FrP): Takk for innledningene fra henholdsvis Karlsen og Jansen.

Jeg vil gå litt tilbake i tid, og da er det Karlsen jeg vil

spørre først. Når det gjelder avhending, kan du si veldig kort litt om strukturen i avhendingen fra avhendingsordren foreligger. Hva skjer med den videre? Og hvordan har dere jobbet med det? Kan du ta det litt kort?

Trond R. Karlsen: Jeg var litt inne på det. Når vi får avhendingsordren, kommer den til FLO stab. Så blir den fordelt ut til de forskjellige materiellkapasitetene i FLO, og de gir da oppdraget videre til FAP som gjør selve jobben på dette. Det er den vanlige måten dette gjøres på.

Helge Thorheim (FrP): Det som saksbehandler har meddelt oss, er at vedkommende har tatt dette opp med sin sjef, tatt det opp i ukentlige møter i sin avdeling og så i de månedlige møtene i stab. Kan du bekrefte at det har vært månedlige møter i staben? Hvem har så deltatt i de møtene, og hvordan har man diskutert disse sakene?

Trond R. Karlsen: Jeg kan bekrefte, som jeg også sa i mitt innlegg, at det var møter med FD månedlig frem til 2008, og da overtok Forsvarsstaben koordineringsmøtene som var da, hvor også FLO stab var inne i bildet. Med UD var det fra 2009 til 2011 at vi hadde møter. I disse møtene deltok fra oss en av mine avdelingssjefer, som ledet disse møtene, og det var også representanter, som jeg sa, fra Forsvarsstaben, det var representanter fra Forsvarsmuseet – jeg hørte i går at Stavrum hadde sagt at det var fra Forsvarsbygg, det er ikke korrekt – og selvfølgelig også fra FAP/SAS.

Helge Thorheim (FrP): Var agendaen på disse møtene selve avhendingen og progresjonen av avhendingen og hvordan man nå gikk frem?

Trond R. Karlsen: Ja, naturlig nok. Når man hadde koordineringsmøter rundt avhending, var det jo slik at man gikk gjennom de aktuelle sakene som man hadde kontinuerlig der. Det var veldig mange av de sakene, som naturlig nok tar lang tid, som ble – kall det – gjengangere på agendaen for disse møtene.

Helge Thorheim (FrP): Og i og med at dette er en viktig sak, regner jeg med at det ble nedfelt i møtereferater mellom deltakerne?

Trond R. Karlsen: For koordineringsmøtene, som var fra 2008, er det i hvert fall møtereferater, ja.

Helge Thorheim (FrP): Det er bra.

Jeg vil gå inn på en konkret sak, og da vil jeg spørre om det er greit at jeg spør din bisitter?

Trond R. Karlsen: Jeg vil gjerne svare, hvis mulig, men jeg lar ham eventuelt svare på det også – og det har selvfølgelig grunnlag i at han ba om lukket høring om dette.

Helge Thorheim (FrP): Da er det greit, Karlsen. Da svarer du, og jeg ser gjerne at det blir utfyllt av din bisitter.

Det gjelder konkret F-5-salget, og vi går litt nøye inn på det. De andre sakene kjenner vi noenlunde bra til, men denne saken kjenner vi ikke godt nok. Jeg ber deg om å fortelle hvordan dette har blitt foretatt, og hva som er lukket eventuelt på det, hvis du mener den saken er lukket.

Trond R. Karlsen: Når det gjelder F-5-salget, er det salg til NGL spørsmålet gjelder, går jeg ut fra. Da kan jeg si at det kom en henvendelse om dette høsten 2005 om å gjøre dette. Dette hadde sin bakgrunn i at det var en såkalt Foreign Military Sales-avtale, som UAE, United Arab Emirates, og US Air Force skulle inngå for utdannelse av flyvere fra UAE. Det var utgangspunktet for vår avtale. På den tiden hadde ikke USAF flyvere og utstyr til å kunne gjøre dette, og det var her NGL og våre fly kom inn i bildet. Så jeg vil understreke at US Air Force har vært inne i bildet når det gjelder dette, hele tiden.

Så fikk vi et tilbud på dette, og i 2006 ble det laget en avtale med dem, men med forutsetninger om at det skulle være godkjent av UD og FD og selvfølgelig også av State Departement. Så det var avtalen inn i forhold til dette, og det ble da fulgt opp. Det var slik at det var diskusjoner, og jeg kan jo bare kort lese hva som ble sagt knyttet til dialogen som USAF hadde med Kongressen rundt dette. Der sier de at USAF hadde inngått en Foreign Military Sales-kontrakt med UAE, hvor utdanning og trening av piloter er en del av kontrakten. USAF hadde ikke nok fly til å støtte dette og skulle skrive avtale med NGL om bruk av de norske flyene. USAF skulle ha personell, ved NGL, og all bruk av flyene skulle koordineres og godkjennes av amerikanske myndigheter. Etter hvert fikk man altså Third Party Transfer av Department of State til å gjøre dette. Så kom dette hjem hit, og det ble sendt til UD. UD var ikke fornøyd med formuleringene i godkjenningen og ba Department of State om skriftlige forsikringer når det gjaldt amerikanske myndigheters kontroll med NGL og bruken av flyene. UD ville også ha skriftlig bekreftelse på at Norge ville bli konsultert om et eventuelt videresalg av flyene. Department of State responderte skriftlig på dette, og UD godkjente eksporten, sånn sett, medio august 2007. FD godkjente salget til NGL i januar 2008.

Det var bakgrunnen for dette. Så ble det dessverre ikke noe ut av denne avtalen mellom UAE og USAF for utdanningen, og da var det selvfølgelig heller ikke noe grunnlag for å inngå avtalen med NGL. Og det var vel egentlig det.

Helge Thorheim (FrP): Nå løper tiden fort, Karlsen, men litt til der vi står i dag. Slik du kjenner saken, er salget gjennomført i henhold til det regelverket vi skal ha? Kan Jansen si noe om det, eventuelt Melsæter?

Petter Jansen: Jeg kan svare på det. Akkurat denne saken har vi gått ekstraordinært igjennom sammen med Forsvarsstaben, og der har vi sjekket ut at lisensieringen er på plass, for U.S. Department of State, at vi har lisens fra UD basert på amerikanernes aksept, og da har solgt dette flyet til NGL med FDs godkjenning. Det ble overlevert av oberstløytnanten i mars i år. Så vi melder grønt på den. Vi har en rapport på dette som dere kan få se hvis dere øns-

ker det, for der vil dere se kopi av alle lisenser, fullmakt og grunnlaget for beslutningene.

Helge Thorheim (FrP): Du bekrefter da at salget er helt i orden?

Petter Jansen: Svaret er ja.

Helge Thorheim (FrP): Fint.

Da har jeg én ting til slutt som jeg ønsker å ta opp. Forsvarsdepartementet har jo meddelt oss at man jobber med å forbedre rutinene for avhending. Jeg ser at vi har fått oversendt forhold som må være vurdert/avklart før salg av materiell i Norge, og vi har også fått oversendt forhold som må være vurdert/avklart før salg av materiell til utlandet. Vil du selv si noe rundt dette, eller eventuelt Malmberg Amundsen, som er din leder på dette området? Vil dette være en forbedring av nåværende, og har statsråden innført en forbedring av regelverket, slik du ser det?

Petter Jansen: Svaret på det er ubetinget ja. Bakgrunnen for disse endringene finner vi bl.a. i PwC-rapporten, i det arbeidet vi satte i gang for halvannet år siden, da saken kom opp. Og som jeg orienterte om forrige gang i høringen, utløste det ca. 30 tiltak som skal på plass før man får aksept for et salg. Der er det en rekke – hva skal vi kalle det – kontrollpunkter som skal gjennomføres, og det er basert på Veritas' metoder for denne type arbeid.

Så svaret er ja, det har gitt oss en større klarhet og mer presisjon og en litt annen disiplin i arbeidsmetodikken vår enn vi tidvis har hatt tidligere.

Helge Thorheim (FrP): Så om man hadde hatt dette tidligere, hadde man kanskje unngått noe av det vi har sett? Er det riktig å anta det?

Petter Jansen: Ikke på F-5-en, for F-5-en er jo håndtert grønt og i orden, men for en del av det andre materiellet har du rett.

Helge Thorheim (FrP): Takk for det.

Møtelederen: Da går ordet videre til Arbeiderpartiet, og det er Gunvor Eldegard som spør.

Gunvor Eldegard (A): Til Jansen: Du seier at du lyser grønt på salet av F-5 jagarfly. Komiteen har fått offisielt oversendt frå statsråden ein rapport som faktisk seier noko heilt anna. Den seier at det er ganske alvorlege brot på mange reglar. Eg skal ikkje referera alt som står der, men det er i alle fall ein ganske alvorleg rapport som statsråden offisielt har oversendt komiteen. Du har ikkje fått nokon beskjed om at han er trekt tilbake, eller noko sånt – du seier at dette er eit grønt sal?

Petter Jansen: Jeg kan ikke kommentere rapporten fra statsråden, men jeg kan kommentere den gjennomgangen vi har hatt med Forsvarsstaben, og den melder jeg grønt på.

Gunvor Eldegard (A): Men var ikkje du intervjuet i forbindelse med den rapporten? Det er jo internrevisjonen til Forsvaret. Har dei ikkje intervjuet FLO-sjefen i samband med denne rapporten?

Petter Jansen: Det ligger litt revisjonsfaglig forståelse i denne saken, så jeg har lyst til å la Suzanne Malmberg Amundsen, som er godt kjent innenfor det faget, få lov til å svare på det og gi noen kommentarer, hvis det er i orden for deg.

Suzanne Malmberg Amundsen: Sjef FLO var ikke intervjuet i den rapporten. Jeg var heller ikke intervjuet. Den eneste som var intervjuet, var Kai Nystuen, som sitter her ved siden av meg. Han ble vel intervjuet én gang og fikk oversendt en del tilleggsspørsmål med meget kort svarfrist. Vi ga da tilbakemelding til FDs internrevisjon om at vi ikke klarte å finne mer enn noe informasjon innen et visst tidspunkt, men vi oppfordret dem da til å ta kontakt med Forsvarsstaben, så vi kunne få dette oppdraget linjevei og prioritert riktig, slik all korrespondanse skal gå i denne saken. Vi henviste også til et par andre personer som vi mente at de burde kontakte.

Selve rapporten har vi ikke fått til kontradiksjon, dvs. at vi ikke har lest rapporten før den ble sendt til dere.

Gunvor Eldegard (A): Men likevel meiner de at det er fullstendig feil, det som står i rapporten, sidan de kan seia at alt er grønt, at alt er i orden?

Suzanne Malmberg Amundsen: Det er ikke alt som er fullstendig feil, men vi mener at det er mange av punktene der som er feil. Vi mener bl.a. også at alle disse ni spørsmålene – jeg mener det er ni spørsmål på slutten de sier de ikke har funnet dokumentasjon på – har vi klart å svare på når vi har fått rapporten til kontradiksjon. Vi mener også at det er mye feil i hovedoppsummeringen.

Petter Jansen: Kanskje kunne jeg legge til, hvis det er i orden: Vi har jo en avhendingsprotokoll som har en rekke punkter som skal gås igjennom og kvalitetssikre at prosessen har gått, herunder formelle vedtak, og at vi har fulgt forskriftsgrunnlaget. Det er det jeg legger til grunn når jeg svarer at Forsvarsstaben, og vi har meldt grønt på den.

Gunvor Eldegard (A): Så har eg eit spørsmål til Karl- sen, som går på det du innleia med, å fortelja om reglane for avhending, og det var eit eige vedlegg om kundeundersøkingar som følgde med der. Det er jo tydeleg at du då meiner at det er Forsvaret sitt ansvar å sjekka at kunden er eit selskap som kan godkjennast. Kan du berre bekrefte ja eller nei på det?

Trond R. Karlsen: Vi har et ansvar, selvfølgelig, for å sjekke kundene, og så er det UD som må kontrollere bestemmelsene og selvfølgelig foreta ytterligere vurderinger av kundene. Det ble litt mer enn ja eller nei.

Gunvor Eldegard (A): Så du meiner at Forsvaret ikkje har ansvaret åleine, at UD har like mykje ansvar for å sjekka eit selskap?

Trond R. Karlsen: Jeg sa jo også i min innledning at vi nok ikke har sjekket disse kundene så godt som vi burde gjøre. Men vi har heller ikke fått noen tilbakemelding fra verken UD eller FD om at de sjekkene vi har gjort, har vært for dårlige.

Gunvor Eldegard (A): I går under høyringa med Mel- sæter sa han at han var sikker på at UD og eksportkontrollen sjekka selskapet vidare der. Men det verkar litt uklart for meg, for i den førre høyringa sa jo Bruun-Hanssen at det var Forsvaret sitt ansvar. Kven har ansvaret? Og er det på ein måte uklart òg for dykk kven som har ansvaret for å sjekka ut selskapet?

Trond R. Karlsen: Som jeg sa, vi har ansvaret for å sjekke hvem vi selger til. Det har vi, og vi har fått pålegg i FDs retningslinjer for materiellforvaltningen i vedlegg 4, som jeg nevnte. Der har ikke vi alltid gjort en så god jobb som vi burde gjøre når det gjelder det. Men i tillegg, når man faktisk skal godkjenne dette, mener jeg at det ligger til UD å sørge for å kontrollere våre opplysninger og eventuelt foreta ytterligere undersøkelser, hvis det er slik at de mener det er påkrevd.

Gunvor Eldegard (A): Eg må berre spørja om CAS Global. Me har funne ut etterpå at dette var eit postkasseselskap, så det var ingen som klarte å sjekka ut det. Har de følgt vedlegg 4, når de ikkje klarte å finna ut det, når ein journalist i Dagbladet fann det ut berre på eit kort søk?

Petter Jansen: Det er vel naturlig at jeg tar den kritiken, Eldegard, og det gjorde jeg også forrige gang. Her erkjenner jeg at vi ikke har gjort et godt nok arbeid. Det vil si: Vi har bare gått på nettet og, så vidt jeg skjønner, sporet den informasjonen som ligger åpen på nettet. Det utløste, som en konsekvens av PwC 1-rapporten, en klar fokusering på at dette måtte bli bedre.

I den sammenheng tok vi et initiativ overfor Utenriksdepartementet for å få et malverk som var tilstrekkelig omfattende og kvalitetsmessig godt, slik at de fikk informasjon fra oss som de syntes var tilfredsstillende. Det malverket fikk vi oversendt etter et møte mellom FD og UD i overgangen mellom april og mai i år, og det danner nå grunnlaget for våre undersøkelser og vår informasjonsinnhenting når vi sender denne typen saker til behandling i UD. Det er offentlige data – kun offentlige data. Vi har ingen dype analyser, men det går på styresammensetting, det går på revidert regnskap, og det går på sentral informasjon om eierne.

Møtelederen: Takk for det. Da er tida ute. Vi går videre til Høyre og Michael Tetzschner.

Michael Tetzschner (H): Takk for det.

Spørsmålet går til Trond Karlsen med utgangspunkt i

hans innlegg, hvor han gikk igjennom først Eritrea-lastebiler, så var det beltevogner, så var det fartøyer, og så var det kontrollregelverket opp mot salg av F-5-flyene. Forstår jeg deg riktig når du sier at Eritrea-lastebilene er der de skal være, beltevognene er der de skal være, og det er flagget grønt når det gjelder salg av flyene, slik at det eneste vi står tilbake med, som er substans nå, er noe uklarhet om enkelte av disse sivile eller tidligere militære fartøyene som seiler i strøk hvor vi helst ikke hadde sett dem? Er det en rimelig forståelse av innlegget, Karlsen?

Trond R. Karlsen: Det jeg sa, er at jeg mener, som du sa, at når det gjelder beltevogner, når det gjelder lastevogner og F-5 i min periode, mener jeg at vi har fulgt eksportkontrollregelverket og normalinstruksen fullt ut. Når det gjelder fartøyene, har vi fulgt eksportkontrollregelverket på en god måte. Der er det altså enkelte ting med hensyn til det å sjekke ut kunder som jeg sa at vi kunne gjort bedre. Men det har vi altså ikke fått noen tilbakemelding på at vi burde gjort bedre, når det gjelder de som skal kontrollere oss.

Michael Tetzschner (H): Takk. Til det siste kan man vel si at hvis de seiler på steder og i områder som er «catch-all»-områder, må i hvert fall tilbakemeldingen være – fra virkeligheten: Er det slik at man også er bekvem med disse båtenes nåværende status og eiere?

Trond R. Karlsen: Det vi har forholdt oss til, er de kjøperne som vi har, og det vi får vite fra de kjøperne når det gjelder det. Eksempelvis når det gjelder «Agder», står det veldig klart og tydelig, og da må jeg nesten ta opp det som står om dette. Her står det: I denne sluttbrukererklæringen fremgår det at Atlantique Boats Ltd. er kjøper, og at fartøyet skal brukes i Nigeria, hvor firmaet har kontrakter om transport av varer og crew mellom landbaser og oljeinstallasjoner til havs. Atlantique Boats Ltd. opplyste videre at de skal eie fartøyet, operere det i henhold til ovennevnte formål og forventer å være i stand til også å ivareta tilsvarende kontrakter i andre vestafrikanske land og muligens andre steder. – Det har vi fremsendt til UD da de ba om det.

Michael Tetzschner (H): Det kan man jo sikkert referere, men hvis vi nå gjør syretesten på om regelverket virker: Vil det si at dere er bekvemme med dagens bruk av båter og hvem de nå disponeres av? Regelverket må jo måles opp mot om det virker, slik at vi ikke eksporterer materiell til områder hvor vi ikke ønsker det, og setter det under kommando av regimer vi ikke ønsker å støtte.

Trond R. Karlsen: Vi forholdt oss til dagjeldende regelverk når det gjaldt både eksportkontrollregelverket og normalinstruksen.

Michael Tetzschner (H): Nå handlet ikke spørsmålet om du var fornøyd med det daværende regelverket. Jeg stilte spørsmål om hvorvidt du er fornøyd med hvordan båtene har endt opp. For da må man vurdere om regelverket og etterlevelsen av regelverket har vært god nok,

hvis man har et uønsket sluttresultat. Er du ikke enig i det?

Trond R. Karlsen: Det er jeg sånn sett enig i, men nå vet jeg faktisk ikke hva disse båtene gjør der nede – om de gjør slik som det står her, eller hva KV «Agder» faktisk gjør. Det vet jeg faktisk ikke.

Michael Tetzschner (H): Da lar jeg det spørsmålet gå videre til Petter Jansen, som nå er operativ for FLO.

Petter Jansen: Vi gir denne opplysningen som Trond Karlsen var inne på, som en del av søknaden om salg, til UD. Der er det geografisk bruksområde, det er formålet i bruksområdet, og det er informasjon om en eventuell ny eier. Den informasjonen sender vi fram til UD. Så er det en dialog på det, og i noen tilfeller får vi nei. Da aksepterer de ikke dette. Men på de fartøyene som Karlsen nå nevner, og som har skjedd i min tid, som er MTB-ene og KNM «Horten», er denne prosedyren fulgt, og vi har fått det vedtaket som dere er kjent med fra UD når det gjelder å akseptere salg og bruksområder, slik jeg har nevnt.

Michael Tetzschner (H): Nå gikk jo ikke spørsmålet bare på om man var fornøyd med regelverket eller mener at man har levd opp til regelverket 100 pst. Jeg spør: Er man bekvem med sluttresultatet, slik vi i dag kan lese om det i mediene?

Petter Jansen: Jeg tror jeg ville si som følger: Mitt ansvar, som merkantil sjef, er å sørge for at når jeg får en avhendingsordre fra vår eier, er det min oppgave å følge instruksverket – herunder å informere på relevant måte, slik at nødvendige lisenser og godkjenninger er i tråd med regelverket. Når dette er på plass og pengene er på konto, har jeg i praksis løst min oppgave. Hvorvidt man er fornøyd med at fartøyene reiser andre steder i det vi kan kalle neste fase, er faktisk – tror jeg – en oppgave som vel UD også må se på.

Møtelederen: Da var Høyres tid ute. Da er det Kristelig Folkeparti og Hans Fredrik Grøvan.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Takk.

Jansen, du sa i den forrige høringen at det var elementer i denne avhendingsseksjonen som ikke holdt kvaliteten, verken faglig eller til en viss grad holdningsmessig. Hvor alvorlig er situasjonen, sånn som du vurderer den?

Petter Jansen: På eget initiativ satte vi PwC til å se på om vi håndterte disse sakene godt nok opp mot regelverk, og om prosedyrer og kompetanse internt i FLO var tilstrekkelig for å løse oppgaven formålstjenlig og ordentlig. Samtidig, da vi fikk denne saken – båtsaken – fra Dagbladet, løftet vi det fram til et eget kontor vi har i Forsvarsstaben, som skal kontrollere om det er noen økonomiske misligheter knyttet til noen av de ansatte som sitter i utsatte posisjoner. De to grepene tok jeg spontant, noe jeg orienterte dere om forrige gang.

I den PwC-rapporten kom det også fram, som jeg nevnte, at på den administrative siden har det vært en svikt – synes PwC – i oppfølgingen av en del av arbeidet i avhendingsseksjonen. Det er i den konteksten jeg svarte på spørsmålet. Samtidig sa jeg at det er ingen generell trend at dette er et problem, det er altså knyttet til noen få organisatoriske elementer – som jeg vil kalle det – som PwC antyder.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Så du opplever ikke kritikken fra PwC som spesielt alvorlig, du opplever at dette handler om enkelttilfeller, og at situasjonen ellers stort sett er i tråd med regelverket?

Petter Jansen: Jeg beklager hvis jeg gir inntrykk av at jeg ikke tar den kritikken alvorlig. Jeg har altså tatt en rekke grep som har bidratt til at vi nå har et annet lederskap i deler av denne linjen. Vi har flyttet avhendingsseksjonen fra en lokal organisasjon opp til min egen stab, og jeg har ansatt nye ledere som har en sivil profesjonell erfaring innenfor revisjon, for å sikre at vi tilfredsstiller PwCs – skal vi kalle det – anbefalinger.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Så det er en alvorlig kritikk som du tar på høyeste alvor, hvis jeg oppfatter deg korrekt.

Lite grann om hvordan ledelsen i FLO er blitt involvert i den enkelte salgsprosess: I går fikk vi høre at i tillegg til den skriftlige kommunikasjonen følger det også en muntlig kommunikasjon som kan gi uttrykk for bekymring i enkelte saker. I hvilken grad er FLO-ledelsen involvert i den enkelte salgsprosess og tar med seg disse signalene videre i disse månedlige møtene som dere har omkring prosesser når det gjelder de ulike objektene som skal selges?

Petter Jansen: Jeg er litt usikker på hva du sikter til, men hvis jeg skal svare generelt, så følger vi opp. Vi har noe, som general Karlsen etablerte i sin tid, som vi kaller et etisk råd, slik at man skal kunne gå utenom linjen hvis man ser, registrerer eller føler at det er noen form for det jeg vil kalle «sannsynlige misligheter» eller etiske, konfliktmessige saker. Da skal det kunne tas opp utenfor linjen til et eget organ. Det er det ene.

Det andre er: Når det gjelder selve avhendingen, så er det slik at fullmakten ble fratatt meg i fjor og sentralisert til forsvarssjefen, som man husker fra forrige høring. Det skjedde ved at statsråden påpekte at hun ikke var fornøyd – og det har hun relevant grunn til basert på PwC 1-rapporten – at dette skal sentraliseres til forsvarssjefen. Så det er forsvarssjefen som nå er den som signerer kontraktene. Tidligere var det en del av stillingsinstruksen og styringsfullmakten til sjef for avhending.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Greit. Takk så langt.

I går ble det gitt uttrykk for at det var en bekymring knyttet til salg av f.eks. «Titran» fordi den skulle til Nigeria. Den bekymringen ble formidlet videre både til ledelsen i FLO og til Forsvarsstaben. Kan du bekrefte det?

Petter Jansen: Nei, jeg kan ikke huske at jeg har blitt varslet om det personlig, men det kan være folk i min ledergruppe som har fått det, det kan jeg ikke se bort fra.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Så det er helt ukjent for deg at det var en bekymring knyttet til det salget?

Petter Jansen: Jeg kan ikke huske det nå her jeg sitter.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men du kan ikke være helt sikker på at du ikke er kjent med det?

Petter Jansen: Nei, jeg kan ikke det, for jeg kan ikke huske det.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Du sa sist gang du var på høring, at du ikke var klar over at dette hadde kommet i hendene på paramilitære grupper før det sto på trykk i Dagbladet i juni 2014. Står du fast på det?

Petter Jansen: Ja, det gjør jeg.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Takk.

Møtelederen: Da er det Senterpartiet og Per Olaf Lundteigen.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Takk.

Til Trond Karlsen: Du var leder i FLO fra april 2005 til september 2011. Etter din tid har det jo skjedd store endringer i FLO. Ser du nå noen gode grunner for de endringene som har skjedd – ja eller nei?

Trond R. Karlsen: Nei.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så du mener at det i din tid ikke var svikt når det gjaldt avhending av materiell, i forhold til hvordan dere var organisert?

Trond R. Karlsen: Jeg følte at avhendingsprosjektet og avhendingen av materiell i min tid som sjef FLO foregikk veldig greit.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Hvordan var rolledeling mellom sjef FLO og stabssjef FLO?

Trond R. Karlsen: Nå er jeg litt usikker på om stabssjefen, han ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Hvem var stabssjef i din periode? Vi kan ta det først.

Trond R. Karlsen: Da er det flere forskjellige navn jeg kan nevne, og det tror jeg kanskje vil være greit å ta i en lukket høring. Men jeg har selvfølgelig ingen problemer med å si hvem det var.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så det er ikke åpen informasjon hvem som var stabssjef i FLO – det er greit, da kan vi ta det senere.

Ble det utarbeidet revisjonsrapporter i din tid som sjef FLO som omhandlet ditt arbeid?

Trond R. Karlsen: Ikke fra eksterne, hvis du tenker å la PwC-rapporten, det gjorde det ikke, men ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Men hvis det var interne – ble det laget interne rapporter om arbeidet ditt?

Trond R. Karlsen: Som jeg sa, hadde vi en materiellforvaltningsseksjon, og den materiellforvaltningsseksjonen foretok materiellforvaltningskontroller, og slik jeg husker det, var det et sted mellom 30 og 50 stk. i året. Det fikk vi selvfølgelig rapporter om, og den inneholdt også den merkantile biten.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Hvis det var overordnede instanser som sto for de revisjonene, fikk du som sjef FLO da anledning til å si din mening om kvaliteten på rapporten før den ble sendt videre?

Trond R. Karlsen: Nå sa jeg vel at det var ikke noen eksterne inne i det, men vi hadde jo selvfølgelig Dalseid-rapportene tilbake i 2005, 2006 og 2007, og da hadde vi en god kommunikasjon og kontradiksjon om det, sånn som jeg husker det.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Betyr det du nå sa, at du fikk anledning til kontradiksjon, eller ikke?

Trond R. Karlsen: Ja, jeg fikk det, mener jeg å huske.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så til Jansen: I din tid har det vært flere revisjonsrapporter – fortell hvilke, slik at alle her er klar over hvilke rapporter vi snakker om.

Petter Jansen: PwC 1-rapporten synliggjorde det komiteen er kjent med, at det var ca. 30 punkter til forbedring. De 30 punktene til forbedring utløste en del nye revisjonsoppdrag. Av dem har vi en rapport som jeg vil kalle PwC 2-rapporten, som ble utarbeidet i regi av Forsvarsdepartementets internervisjon. Så har vi en rapport som gikk på salg og nedkomponering av kystartilleriet vårt, og så har vi hatt F-5-rapporten, som dere er kjent med.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så sa du at i din tid så du behovet for å få en mer sivil profesjonell erfaring, og jeg regner med at i den sivile profesjonelle erfaringen er kontradiksjon helt grunnleggende. Er det korrekt?

Petter Jansen: Svaret er ja.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Dere har ikke fått rapportene til kontradiksjon – det er også korrekt?

Petter Jansen: Svaret er: Forsvarssjefen har ikke fått det, og jeg har heller ikke fått det.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Forsvarssjefen har ikke fått det, dere har ikke fått det, men de er oversendt til Økokrim, de er oversendt til kontrollkomiteen – uten at deres merknader er kommet med?

Petter Jansen: Svaret er ja.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Hvordan kan det skje?

Petter Jansen: Jeg foreslår at det spørsmålet stilles til dem som har utarbeidet rapportene. Jeg har ikke lyst til å svare på det.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Takk. Det er også slik at denne rapporten er sendt fra Forsvarsdepartementet til Dagbladet. Er det korrekt? Det som er den offisielle versjonen, sjølsagt.

Suzanne Malmberg Amundsen: Ja, det er jo departementet som selv har behandlet innsynssakene. Hvem som har sendt den over, det vet vi ikke, men det er jo tydelig at Dagbladet i hvert fall sitter på F-5-rapporten.

Møtelederen: Siste spørsmål, Lundteigen.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Jeg har ikke flere spørsmål. Jeg har kommet til bunns så langt.

Møtelederen: Ok, takk for det. Da er Venstre og Abid Q. Raja.

Abid Q. Raja (V): Takk.

Karlsen, du sa til saksordføreren at du ville svare på vegne av Melsæter. Kan du fortelle hvorfor Melsæter utferdiget to dokumentsett når det gjelder salg av skipet «Agder»?

Trond R. Karlsen: Da tror jeg at jeg lar Melsæter svare på det spørsmålet.

Abid Q. Raja (V): Vær så god, Melsæter. Hvorfor utferdiget du to dokumentsett når det gjelder salg av «Agder»?

Odd-Stein Melsæter: Jeg kan ikke svare konkret på det, for jeg husker ikke at jeg har gjort det.

Abid Q. Raja (V): Nå må du skjerpe hukommelsen. Man laget to dokumentsett. Det ene viste at båtene skulle til det britiske selskapet Atlantique Boats Ltd., og det andre at båtene skulle til Nigeria. Hvorfor gjorde man det?

Odd-Stein Melsæter: «Beats me» – altså, jeg husker ikke tilbake til den tiden, og jeg kan da heller ikke si noe konkret om hvorfor det ble sånn.

Abid Q. Raja (V): Hvorfor ble det laget to skjøter, hvor det ene viste at dette skulle til det britiske selskapet, og det andre at det skulle til det nigerianske?

Odd-Stein Melsæter: Jeg husker absolutt ikke noe. Når vi har gått igjennom disse båt-sakene, har «Agder»-saken kommet opp igjen.

Abid Q. Raja (V): Hvorfor tok man imot nigerianske personer i 2009 for å vise fram disse båtene, dersom de ikke skulle til Nigeria?

Odd-Stein Melsæter: Som jeg sa til deg i går, husker ikke jeg at det har vært noe nigeriansk besøk på Haakonsværn – eller hvor de har vært.

Abid Q. Raja (V): Da Tollvesenet stanset denne uttransporten fordi de mente at det var uklart om dette var i strid med eksportreglene til UD, hvorfor ble det fortalt fra Forsvarets side at dette skulle til det britiske selskapet Atlantique Boats Ltd.?

Odd-Stein Melsæter: Det er usant, for det som står på shipping-papirene, og som Tollvesenet har skrevet, er at fartøyet er unntatt lisensplikt, og da står det Nigeria. Så Tollvesenet selv har gjort det. Jeg har ikke sett de shipping-papirene, de har gått ...

Abid Q. Raja (V): Begge deler er stemplet og signert av Forsvaret, og på begge deler er det signaturer fra deg, Melsæter. Og nå, bare noen år senere, sier du at du ikke husker hvorfor man lagde to dokumentsett på et militærskip? Det er helt utrolig.

Odd-Stein Melsæter: Det kan være, men jeg kan ikke huske alt jeg har gjort opp igjennom, og det er helt sikkert en naturlig forklaring på at det har vært sånn.

Abid Q. Raja (V): Og når man lager to «Protocols of delivery», to versjoner av det, signert og stemplet samme dag av Forsvaret, vet man likevel ikke hvorfor man har gjort dette?

Odd-Stein Melsæter: For å være helt ærlig har ikke jeg de dokumentene. Jeg kan ikke erindre å ha skrevet under på de dokumentene.

Abid Q. Raja (V): Du vet ikke engang om du har signert dem?

Odd-Stein Melsæter: Nei, jeg husker ikke det. Det er akkurat det jeg sier til deg.

Abid Q. Raja (V): Hvorfor har man på denne måten bevisst forledet UD til å tro at båtene egentlig skulle til det britiske selskapet, mens de i realiteten skulle til det nigerianske?

Odd-Stein Melsæter: Tilbake igjen til shipping-papirene, som klart og tydelig indikerte Nigeria, og Tollvesenet godkjente utførselen. Da sto det også at fartøyet er ikke lisenspliktig. Jeg må bare si lite grann: Disse papirene har jeg ikke sett, de så jeg første gang i sommer.

Abid Q. Raja (V): Dette skjønner jeg ikke noe av. Du har laget to dokumentsett. Det ene var til Atlantique Boats Ltd., det andre var til det nigerianske selskapet. Så var det to skjøter, og to «Protocols of delivery», og så, da Tollvesenet stanset dette, kom beskjeden fra Forsvaret: Dette skulle Forsvaret og UD ha kontroll på. Dette skulle til Atlantique Boats Ltd., ikke til Nigeria. Så havnet båtene likevel i Nigeria. Hva har din rolle vært i dette?

Odd-Stein Melsæter: Det siste du sier, har jeg overhodet ingen formening om, for jeg har ikke vært og snakket med ...

Abid Q. Raja (V): Tok du imot noen nigerianere i 2012?

Odd-Stein Melsæter: Nei, jeg har ikke tatt imot dem.

Abid Q. Raja (V): Du var ikke vert for besøket og viste MTB-ene til Romeo Itima, som var krigsherren Tompolos flåtesjef, og Patrick Ziakede, som er sjefen for det nigerianske kystverket og presidentens maritime rådgiver?

Odd-Stein Melsæter: Nei.

Abid Q. Raja (V): Du var ikke det?

Odd-Stein Melsæter: Nei, jeg har ikke truffet en eneste nigerianer.

Abid Q. Raja (V): Så det var ikke noe besøk på Haakonsværn den 4. mai 2012?

Odd-Stein Melsæter: Det må du spørre saksbehandler om. Jeg har ikke vært der. Jeg har ikke truffet noen.

Abid Q. Raja (V): Og du visste ikke noen ting om dette?

Odd-Stein Melsæter: Jo da, det gjorde jeg.

Abid Q. Raja (V): Så det var nigerianere der?

Odd-Stein Melsæter: Det var etter godkjenning fra Utenriksdepartementet.

Abid Q. Raja (V): NMA-Larsos sier at det aldri var noen tvil om hvor båten KV «Agder» skulle hen.

Odd-Stein Melsæter: Det kan jeg heller ikke svare på.

Abid Q. Raja (V): Og når dere tar imot disse for å vise dem rundt, er det helt tydelig hvor disse båtene skal havne?

Advarte han deg også i møtet i januar 2011 – om at seks motorbåter i Hauk-klassen ikke skulle havne i Afrika?

Odd-Stein Melsæter: Det spørsmålet stilte du også i går, og ...

Abid Q. Raja (V): I går var det lukket høring, så folk fikk ikke høre det. Var du til stede der?

Møtelederen: Abid Q. Raja, bare et lite øyeblikk: Jeg skylder å gjøre oppmerksom på at i forbindelse med den lukkede høringa i går ble det klargjort for Melsæter – og han ga sin tilslutning til det – at det han sa i går, kunne vi ta opp igjen i den åpne høringa i dag. Bare så det er sagt før vi går videre.

Vær så god, Raja.

Abid Q. Raja (V): Da må noen sekunder legges til taletiden min, for den oppklaringen var nødvendig.

Til møtet som var 6. januar: Opplyste også Morten Larsos fra Norsk Megling & Auksjon AS om at disse båtene ikke kunne havne i Afrika, for det ville være i strid med UD's regelverk? Var du på dette møte?

Odd-Stein Melsæter: Jeg har aldri hørt Morten Larsos si de ordene, og Morten Larsos har heller ikke noen avgjørelsesmyndighet når det gjelder hvor fartøy skal. Det er det UD som har.

Abid Q. Raja (V): Var du eller var du ikke på det møtet?

Odd-Stein Melsæter: Nei, det møtet du sa ble avholdt i Utenriksdepartementet ...

Abid Q. Raja (V): Det spiller ingen rolle hvor, eller at, det ble avholdt et møte. Du har faktisk fått et referat fra det møtet i en e-post. Et referat kan lages i ettertid, men ikke e-posten. Den er jo beviselig sendt til deg 10. januar, og der henvises det til møtet som fant sted 6. januar, hvor du var til stede.

Odd-Stein Melsæter: Jeg var på det møtet. Jeg har sett det møtereferatet, og der var det ikke noe snakk om MTB-er i det hele tatt. Hvis det hadde vært snakket om MTB-er i den konteksten – som du sier – er det fortsatt Utenriksdepartementet som bestemmer hvem vi har lov å selge fartøyene til, ikke Morten Larsos.

Abid Q. Raja (V): Et siste spørsmål, komitéleder, hvis du tillater det?

Møtelederen: Ett siste spørsmål skal du få stille.

Abid Q. Raja (V): Karlsen, kan du forklare meg om det medfører riktighet – og det gjør det i dette tilfellet – at det beviselig er blitt laget to dokumentsett, det ene til det britiske selskapet, det andre til det nigerianske? Man har forledet noen på denne måten. Hva tenker du om at han som

sitter ved siden av deg ikke engang har noen hukommelse om dette? Hva tenker du om det? Er det noe som skjer oppi toppen nå, eller betyr dette ingenting?

Trond R. Karlsen: Jeg må si at det ikke er heldig at det er skrevet to dokumenter i det hele tatt. Det skjønner jeg fullt ut. Jeg tror også at når det gjelder dette, så har det ikke foregått noen bevisst manipulering – som du sier. Jeg har også lyst til å si at når det gjelder besøk på Haakonsværn og besøk på fartøyene, hadde vi en åpen policy når det kom til henvendelser fra folk om å se på fartøyene, uten at vi nødvendigvis gjorde en bedømming av om de skulle være aktuelle kjøpere eller ikke. Det gjorde vi ikke noen vurdering av, men det er en generell vurdering. Jeg var heller ikke klar over at disse hadde vært på besøk på Haakonsværn, verken i 2012 – for da var jeg jo ikke der – eller i 2009.

Abid Q. Raja (V): Kolberg, bare helt til slutt, dette er viktig ...

Møtelederen: Jeg oppfatter veldig godt at det er viktig. Du innvilges ett spørsmål til, og så skal jeg ha en kommentar til dette.

Abid Q. Raja (V): Når man tar imot nigerianere, og jamaicanere for den saks skyld, i 2009, og man forteller til UD at båtene skal havne i Storbritannia, og så havner de beviselig der nede, og så tar man imot nye nigerianere igjen i 2012, hva er poenget da, hvis ikke intensjonen er å selge nettopp til Nigeria? Skjønner man dette? Man viser ikke fram godteposen for at den ikke skal havne der, når man beviselig har solgt til dem tidligere. Skjønner man dette på den andre siden?

Møtelederen: Du skal få svare på det spørsmålet, Karlsen, men nå er Stortinget ved et viktig punkt: troverdigheten i hva som har foregått, og om de andre forklaringene som gis, holder. Nå må dere svare ærlig på disse tingene. Det er beviselig slik at vi sitter med de dokumentene som Melsæter har undertegnet. Han sier han ikke husker det. Betyr det at de dokumentene er et falsum? Har Stortinget fått dem oversendt som et falsum? Er dokumentene som Raja viser til, uriktige?

Du, Karlsen, sier nå, og det er det jeg reagerer spesielt på, at det her ikke har foregått noen bevisst manipulasjon. Hva er dette for noe da? Kan du forklare Stortinget det?

Først Karlsen, og så må Jansen svare på det.

Trond R. Karlsen: Jeg tror ikke det har foregått bevisst manipulasjon. Det er min vurdering av dette. Men jeg vil gjerne vise til hva vi sa til UD, nemlig at det er Atlantique Boats Ltd. som er kjøperen av båtene, men at de skulle til Nigeria, hvor firmaet har kontrakter om transport av varer og «crew» mellom landbaser og oljeinstallasjoner til havs. Så vi har ikke på noen som helst måte sagt til UD at de skulle til England. Vi har sagt at de skulle selges til et engelsk selskap, men at de skulle seile i Nigeria. Det er det vi har sagt.

Møtelederen: Petter Jansen, hva er ditt syn på det du nå har hørt, som vi alle har hørt?

Petter Jansen: Regelverket er ganske klart i den forstand at det sier at man skal oppgi bruksområde, hvilket selskap som skal overta, og formålet med varen når den settes i bruk et annet sted. Det skal vi informere om. Det er vårt ansvar, det er mitt ansvar, og så er det opp til Utenriksdepartementet å bestemme hvorvidt de synes det er tilstrekkelig informasjon og eventuelt gi lisens eller ikke gi lisens. Det er mitt svar, komitéleder.

Når det gjelder den eksplisitte saken her, kjenner jeg ikke den godt nok.

Møtelederen: Jeg vet at jeg nesten bryter reglementet nå, men Jansen: Du sier at du kjenner ikke denne saken her, men hva mener du om det du har hørt? Det var det jeg spurte om. Det er for øvrig litt rart at du ikke kjenner den. Det vil jeg si når du kommer hit til denne høringen og dette ligger i dokumentmengden som en viktig sak, og du sier at du ikke kjenner den. Litt for mange sier nemlig akkurat det. Det reagerte jeg på forrige gang, og nå reagerer jeg på nytt. Jeg håper vi ikke opplever det for mye utover dagen, fordi vi aksepterer ikke det, de svarene. Men i alle fall, hvis du ikke kjenner saken, så sier jeg: Hva mener du om det du nå hører?

Petter Jansen: Jeg har svart det jeg har lyst til å gi tilbakemelding på, komitéleder.

Møtelederen: Da går vi videre i utspørringa. Da er det Sosialistisk Venstreparti og Bård Vegar Solhjell.

Bård Vegar Solhjell (SV): Takk for det, leiar. Eg forstår både Jansen og Karlsen som om de, ifølgje det eg har notert før av det de har sagt, meiner at regelverket i grove trekk er følgt på ein god måte, dei ulike sakene her. Det er enkelte ting som har vore problem, noterte eg meg, og at Jansen òg sa at nokre få organisatoriske element må betrast. Er det ei rimeleg oppsummering?

Petter Jansen: Ja, ikke bare organisatorisk endring, men kompetansen må være profesjonell for dette formålet.

Bård Vegar Solhjell (SV): Er det ei rimeleg oppsummering for deg òg, Karlsen?

Trond R. Karlsen: Ja. Det var nesten ordrett.

Bård Vegar Solhjell (SV): Ja, det var meininga at det skulle vere ordrett. Eg trur at eg kanskje på dette punktet skal lese lite grann frå oppsummeringa i PwC-rapporten, for berre å teikne det bildet mot det de har sagt. Då les eg frå vurderingane, altså PwCs konklusjonar. Der skriv dei:

«Vår hovedkonklusjon er at det foreligger et klart forbedringsbehov hva gjelder strukturering av og ledelsesinvolvering i prosessen gjennom hele behandlingsløpet og på alle nivåer.»

Så kritiserer dei saksbehandlinga og går vidare til å seie:

«Etter vår vurdering har ledelsen stilltiende akseptert og utvist passivitet i sentrale deler av beslutningsprosessene.»

Og vidare:

«Vi sporer likevel liten grad av lederstyring og kontroll i foreliggende korrespondanse.»

Så skriv dei at det har vore halde faste koordineringsmøte, som vi har vore inne på.

«Det fremstår likevel som om disse møtene i liten grad har vært egnet til å håndtere sentrale spørsmål som eksportlisens mv.»

På forvaltningsspråket trur eg at eg ville omtala dette som eit slakt eller som ein kraftig kritikk. Forstår de PwC-rapporten som ein kraftig kritikk?

Petter Jansen: Ja. Det der tar jeg på det største alvor. Det er jo derfor vi har tatt disse relativt kraftige grepene. Jo, vi følger dette tett opp nå. Nå går vi igjennom og har en kvalitetsmal for hvordan vi skal jobbe. Vi har en tett avstemming mot Suzanne og hun mot meg, og hver eneste sak som håndteres nå, skal opp til Forsvarsstaben for godkjenning før vi får lov til å håndtere den videre, så det er tre linjer og kontroll som vi tidligere for så vidt ikke hadde. Så jeg tar det der på veldig alvor.

Bård Vegar Solhjell (SV): Eg skjønar at du tek det på alvor. Eg kan då spørje Karlsen: Er du einig i at PwC-rapporten kjem med ein kraftig kritikk?

Trond R. Karlsen: Ja, PwC-rapporten er utarbeidet i 2014, og jeg forsvant i 2011. Jeg har jo lest rapporten, og jeg må si at det er enkelte ting der som jeg ikke kjenner meg helt igjen i, når det gjelder lederinvolvering osv. Men selvfølgelig er det en hel del klare føringer, og jeg har jo allerede vært inne på dette med å sjekke ut kundene, og at der har det vært gjort en for dårlig jobb, og det synes jeg er korrekt. Så jeg kjenner igjen mange ting der, ja.

Bård Vegar Solhjell (SV): Eg tek det opp berre fordi eg kan ikkje skjøne anna enn at rapporten står i ganske skarp kontrast til det bildet de teiknar, fordi rapporten kritiserer gjennomgåande måten det har vorte jobba på, mens de i grove trekk meiner regelverket har vorte følgt. Og sjølv om ein då tek konklusjonane, må ein jo spørje: Er det no sånn at ein verkeleg ser at her har det vore kritikkverdige forhold og vil endre det? Jansen?

Petter Jansen: Jeg vil gjerne svare på det. Det kan jeg bekrefte. Alle de tiltakene som vi nå har iverksatt, og den intensiteten vi har på oppfølging, det at vi har flyttet ledere som tidligere hadde ansvaret, det at vi har satt inn ny kompetanse i linjen, det at vi har en tett rapportering på hver enkelt sak opp i systemet, helt til Forsvarsstaben, det er jo på mange måter en form for garanti for at vi håndterer dette bedre enn det vi har gjort – jeg skal ikke kommentere Karlsens tid, men min egen tid. Det andre

forholdet er at vi har altså systematisert arbeidsprosessen slik at det er ikke nå opp til den enkelte å saksbehandle ...

Bård Vegar Solhjell (SV): Eg stoppar deg, både fordi du har svart på det før, og fordi eg har òg lese det på førehand. Så vil eg gjerne bruke tid på eit litt anna tema, nemlig sluttresultatet. Eg forstår de slik at de ikkje har kritiske merknadar til at sluttresultatet vart at norske lastevogner enda opp i Eritrea, som det jo er FN-sanksjonar mot, og som er eit av verdas mest brutale diktatur. Er det riktig forstått?

Trond R. Karlsen: Det vi forholder oss til her, er, som jeg har sagt noen ganger, dagjeldende regelverk for eksportkontroll og normalinstruksen inn i forhold til dette. Når da disse kjøretøyene har blitt eksportert av andre ut av landet og til Eritrea, er altså ikke det vårt ansvar. Det er korrekt.

Bård Vegar Solhjell (SV): Det same gjeld då beltevognene til Sudan, så lenge regelverket har vorte følgt, og de meiner regelverket i hovudtrekk vart følgt der?

Trond R. Karlsen: For vår del av prosessen: Ja.

Bård Vegar Solhjell (SV): Ja. Og så har de òg svart liknande på spørsmål om marinefartøy tidlegare i høringa. Då er det eg vil til følgjande poeng: Det de meiner, viss eg forstår det riktig, er at det ikkje er regelverket som har vorte brote, men at viss ein er misfornøgd med sluttresultatet, er det sjølve regelverket som ikkje har vore bra nok. Er det riktig forstått?

Trond R. Karlsen: Ja, jeg synes det er ganske åpenbart.

Bård Vegar Solhjell (SV): Takk.

Møtelederen: Da er det Miljøpartiet De Grønne, Rasmus Hansson.

Rasmus Hansson (MDG): Takk. Jeg fortsetter der hvor Solhjell slapp: forskjellen mellom regelverket og praktiseringen. Jeg forstår dere slik, som Solhjell oppsummerte: Det er regelverket som er problemet hvis man er misfornøyd med resultatet, og så medgir dere at det er en god del å gå på når det gjelder praktiseringen og linjestyringen i deres eget system. Er det riktig oppfattet fra både Jansen og Karlsen?

Trond R. Karlsen: Ja, jeg tror jeg redegjorde for det i min innledning hva jeg mente vi hadde forbedringspotensial på.

Rasmus Hansson (MDG): Takk.

Petter Jansen: Svaret er ja. Jeg synes du beskriver situasjonen slik jeg opplever den.

Rasmus Hansson (MDG): Ok. Så er det to forhold jeg vil spørre litt nærmere om. Det ene gjelder ansvaret for å sjekke ut kjøper, hvor Karlsen er helt klar på – jeg tror, men jeg er ikke helt sikker på om Jansen kommenterte det – at det er UD, eksportkontrollen, som etter deres mening har ansvaret for utsjekk av kjøper og godkjenning, den reelle godkjenningen, av eksporten. Det er ikke deres ansvar. Er det riktig oppfattet fra Karlsens side?

Trond R. Karlsen: Nei, ikke helt presist. Jeg sa at vi har et ansvar for å sjekke kjøper. Vi har et pålegg i forhold til direktiv for materiellforvaltning. I dette vedlegget som jeg nevnte, vedlegg 4, står det hva vi skal gjøre, og det har ikke vi fulgt opp i tilstrekkelig grad. Så der sier jeg vi har et forbedringspotensial. Men så er det klart at den som skal gi eksportlisens på dette, må jo selvfølgelig foreta sin vurdering. Om UD legger kun våre opplysninger til grunn, eller om de har et system hvor de ønsker å gjøre dette mer grundig, det vet ikke jeg.

Rasmus Hansson (MDG): Men dette spørsmålet, hvem ting skal eksporteres til, er jo kjernespørsmålet i denne saken. Har det i din tid, Karlsen, og etterpå, i din tid, Jansen, ikke i det hele tatt vært dialog mellom deres system og Utenriksdepartementet om det faktisk at det er uklarheter rundt hvordan dette blir sjekket opp, og hvordan det endelige ansvaret er for dette? Har det ikke på noe helst tidspunkt i hele denne tidsperioden vi snakker om, vært en drøftelse av den problemstillingen?

Petter Jansen: Jeg har lyst til å svare på det før deg, Trond, og si at på alle de sakene som selges, har UD utarbeidet en nei-liste som sier at hvis det kommer forespørsler fra den delen av verden eller fra de landene, er det helt uaktuelt å starte en sak i det hele tatt. Det praktiseres av både Melsæter og oberstløytnanten her som en slags første «step». Så skaffer vi informasjon. I dette koordineringsmøtet går man videre. Så sier man ok til Nigeria. Nigeria – hvis du tar det som eksempel – er ikke på denne nei-listen.

Det betyr at som bruksområde som sådant kommer det opp, og så informerer vi åpent om dette. Vi informerer med den informasjonen vi har hatt så langt, og så danner det grunnlaget for et endelig vedtak. Forvaltningsansvaret for den loven er UDs, det er ikke vårt.

Det andre forholdet går på at vi ikke har gjort en god nok jobb – det erkjente jeg sist – fordi det var bare søk i åpne kilder. Det var ikke klare retningslinjer for hva som skulle hentes fram. Det gjør at mine saksbehandlere føler seg utrygge, naturligvis, i en sånn situasjon, hvis vi bare skal hente noe på nettet. Derfor har vi utarbeidet en veldig presis oversikt og liste over hva slags type informasjon vi skal hente fra åpne kilder. Det gir dem en trygghet, og det er på mange måter et større mottaksansvar for UD.

Rasmus Hansson (MDG): Det har du redegjort for. Vi er vel enige om – og alle er forbauset over – at den presiseringen foreligger først på et så sent tidspunkt.

Men la meg gå til neste uklare punkt, og det er videre-
salg. Der er spørsmålet igjen: Har det på noe som helst
tidspunkt i Karlsens periode og i Jansens periode vært dis-
kutert det faktum at man ikke har klare regler for å håndte-
re den opplagte muligheten at materiell blir videresolgt til
en ny bruker som man kanskje ikke ønsker?

Trond R. Karlsen: Jeg kan ikke erindre å ha hørt at
dette har vært diskutert. Men som jeg også nevnte i min
redegjørelse rundt F-5-en på et spørsmål her i stad, hadde
jo dette kommet opp fra UD i forhold til amerikanerne når
det gjaldt F-5-en. Der var de veldig klart inne i forhold
til dette. For øvrig er jeg ikke kjent med at dette har vært
diskutert. Takk.

Rasmus Hansson (MDG): Gjelder det også Jan-
sen?

Petter Jansen: Ja.

Rasmus Hansson (MDG): Så det finnes altså ikke
noen diskusjon og slett ikke noen regler som tar tak i mu-
ligheten for at materiell kan bli videresolgt til en ny bruker
som man ikke har kontroll over?

Petter Jansen: I normalinstruksen beskriver man
salgsmetoden, ikke sant, og i salgsmetodesammenheng er
auksjoner en mekanisme. Auksjoner har vært brukt – la
oss si at i veldig mange av de 10 000–12 000 salgene vi
har hatt, har det instrumentet eller den salgsmetoden vært
brukt. Da er det salg i Norge.

Hvordan de som kjøper i Norge, eventuelt ønsker å
ta dette videre i en form for eksportprosess, er det en
prosess som vi har vært litt trygg på foregår – i hen-
hold til eksportkontrollloven – mellom vedkommende kjø-
per og UD. Så vi har vært på den foten i hvert fall i min
tid.

Rasmus Hansson (MDG): Dette er siste spørsmål,
leder.

For FLOs vedkommende har spørsmålet om videresalg
vært en problemstilling som tilhører UD. Det er derfor
dere ikke har reist spørsmålet, verken internt eller eksternt.
Karlsen?

Trond R. Karlsen: Ja, jeg må bare finne fram i ...

Møtelederen: Nystuen har bedt om ordet – spør du
Karlsen?

Rasmus Hansson (MDG): Jeg spurte Karlsen, men jeg
kan godt spørre Nystuen.

Kai Nystuen: Jeg har bare lyst til å si at dette spørs-
målet vil gjelde materiell som ikke er lisenspliktig. Li-
senspliktig materiell har selvsagt disse klausulene med
seg, også materiell som er underlagt «Third Party Trans-
fer» eller «End User»-spørsmål, men ikke materiell som er

klassifisert som sivilt. Der har vi ikke hatt den diskusjo-
nen.

Møtelederen: Veldig kort, Karlsen, er du snill.

Trond R. Karlsen: Ja, kan jeg få si noe der?

Vi hadde jo en runde tilbake i 2001 rundt destruksjon
av BV 202 – som dere sikkert husker, det ble jo behandlet
her i Stortinget også. I den forbindelse fikk vi et skriv fra
departementet 7. mai 2002 – det var riktignok før min tid,
men allikevel – hvor det står at avhendingen skal gjennom-
føres som prosess i tre faser. Fase 1 er til hjelpekorps, or-
ganisasjoner, offentlige etater og andre som innfrir kravet
til bruk av materiell. Fase 2 gjelder beltevogner som ikke
blir solgt i fase 1. Her står det veldig klart og tydelig at det
skal ikke stilles spesielle krav til hvordan en kjøper i fase
2 har tenkt å omsette det partiet vedkommende har kjøpt.
Dette er altså skriv fra FD.

Rasmus Hansson (MDG): FD.

Trond R. Karlsen: Ja.

Møtelederen: Da er denne delen av utspørringen slutt.

Tatt i betraktning hele dagen – som jeg snakket om – er
vi ikke veldig forsinket, men lite grann. Vi kan kanskje ta
igjen litt i de neste bolkene, men allikevel: korte spørsmål
og presise svar nå.

Da begynner jeg med sakens ordfører, Helge Thor-
heim.

Helge Thorheim (FrP): Takk for det.

Det er et båtsalg som det ikke er bare litt uklarheter
rundt fortsatt. Det er KV «Titran». Det har vært omtalt i
PwC-rapporter og også fra statsråden til oss at det forelig-
ger uklarheter, og at det er vanskelig å få tak i den rikti-
ge informasjonen om det. Det regner jeg med dere har fo-
kusert på selv. Kan du, Jansen, fortelle nå: Hva har skjedd
rundt dette?

Petter Jansen: Vi synes det er veldig vanskelig å få
den informasjonen som vi har etterspurt hos mellomman-
nen her, som er et selskap. Dette selskapet har vi spurt
om å få mer informasjon fra. Vi ønsker å få kontrakten,
for den mangler jo, ikke sant. Det er en «Letter of Intent»,
men det er ikke en ordentlig kontrakt, og de kontraktuelle
forholdene har vi ikke fått på plass.

Helge Thorheim (FrP): Den kontrakten har jeg, Jan-
sen.

Petter Jansen: Har du den?

Helge Thorheim (FrP): Jeg har den, ja. Jeg har en kon-
trakt som er inngått mellom Forsvarets logistikkorganisa-
sjon og NMA, som er undertegnet.

Petter Jansen: Det er en meglerkontrakt, antagelig.

Helge Thorheim (FrP): Meglerkontrakt, ja,

Petter Jansen: Ja, men ikke med kjøper?

Helge Thorheim (FrP): Ok, nei.

Petter Jansen: For det er det vi mangler. Vi har fått pengene, men vet ikke om vi har fått tilstrekkelig med penger. Alle disse tingene må vi kvalitetssikre mot selve kontrakten. Den har vi ikke fått. Vi har tatt kontakt med dette selskapet to ganger, og vi har i denne sammenheng gått så langt at vi i hvert fall har signalisert til Forsvarsstaben at her bør vi se om vi skal forfølge saken rettslig, for vi har ikke fått noe mer informasjon, dessverre. Dette er en del av den etterforskningen som Økokrim er inne på, så jeg har ikke lyst til å gå i dybden på den.

Helge Thorheim (FrP): Nei, det er greit, men da følger dere opp denne saken og kommer tilbake til den.

Møtelederen: Jette F. Christensen.

Jette F. Christensen (A): Takk, leder.

Jansen, forrige gang du var her, sa du:

«For å si det enkelt: Vi har ikke solgt til Nigeria.»

Problemet ditt og Stortingets er at det er militære fartøy som er norske, som befinner seg i Nigeria. Sist gang og i dag sa du at dere har gjennomført en sjekk, den var ikke god nok, men dere har gjennomført en sjekk av CAS Global.

Det som er mitt spørsmål, er: Hvordan – jeg klarer ikke å få det til å henge sammen – er det mulig å gjøre så mye som et forsøk på en sjekk og ikke finne ut at det er et selskap som er registrert på en campingplass i England? Hvilket internett er det dere har brukt? Det er et helt annet internett enn Dagbladet har, enn jeg har, enn Stortinget har – enn alle andre har. Jeg klarer ikke å tro på det. Sist gang sa du at du ikke visste hvordan den sjekken ble gjennomført. Har du nå, i forkant av denne høringen i kontroll- og konstitusjonskomiteen i Stortinget, undersøkt det, og kan du svare meg på det denne gangen?

Petter Jansen: Takk for spørsmålet. Vi har naturligvis prøvd å bringe til veie mer informasjon, etter kritiske spørsmål fra komiteen forrige gang. Konklusjonen, eller min tilbakemelding til komiteen, er at vi ikke har et bredere informasjonsgrunnlag til dere enn det vi hadde sist. Det vi har funnet, har vi funnet på nettet, og det er ikke tilstrekkelig.

Jette F. Christensen (A): Et kort ja/nei-spørsmål, leder, hvis du tillater det.

Møtelederen: Ja.

Jette F. Christensen (A): Jansen, i går sa Melsæter at denne rapporten er ikke verdt papiret den er skrevet på. Er du enig i det?

Møtelederen: F-5-rapporten.

Petter Jansen: Den er ikke fyllestgjørende, for vi har ikke fått kvalitetssikret den. Noe utover det, Christensen, har jeg ikke lyst til å kommentere.

Møtelederen: Det så ut som om Karlsen hadde et behov for å si noe, og i denne saken skal han få lov til det, hvis han er kort.

Trond R. Karlsen: Takk. Dette omhandler jo også min tid, noe av det som står i denne rapporten. Jeg må si at jeg kjente meg nesten ikke igjen da jeg leste rapporten, omtalen av hva som skjedde i min tid. Jeg registrerer også at forsvarssjefen har gitt dokumentasjon og tilsvarende til denne rapporten, som vel ble sendt til FD i slutten av oktober, så vidt jeg vet. Takk.

Møtelederen: Veldig kort, Christensen, veldig kort.

Jette F. Christensen (A): Men hvis alle på den siden av bordet er enige om at dette ikke er en rapport vi skal tro på, høre på – Stortinget har ikke noe valg. Det er denne rapporten vi har, det er den kunnskapen vi har å forholde oss til. Da må jeg spørre den som føler seg kallet: Hva foreslår dere at Stortinget tror på?

Møtelederen: Det må Jansen svare på.

Petter Jansen: Vil du gjenta spørsmålet, for det var så direkte.

Møtelederen: Hun spør om hva du foreslår at Stortinget skal tro på, når vi får dette fra forsvarsministeren, men den ikke er trukket tilbake til tross for offentlig kritikk av rapporten.

Petter Jansen: Svaret mitt er å gå tilbake til dem du har fått rapporten av.

Møtelederen: Da er det Hans Fredrik Grøvan.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Jeg må nok si at det har vært litt mye «husker ikke» på helt sentrale deler av prosessene vi har prøvd å få svar på. Jeg prøver meg likevel. Jansen: Husker du hvorfor det ikke ble sendt en forespørsel fra FLO til UD om vurdering av eksport av KV «Titan» i forbindelse med kontraktsinngåelsen? Dette er jo ett av de kritiske punktene i PwC-rapporten, hvor det snakkes om alvorlige feil som er begått. Hvorfor skjedde ikke dette? Husker dere dette?

Suzanne Malmberg Amundsen: Mener du om hvorvidt det var klasse 1 eller klasse 2, altså sivilt, eller «catch all»?

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Når det gjelder «catch all».

De innkalte fra FLO rister på hodet.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Dere husker ikke hvorfor det ikke ble gjort? Dette er et sentralt punkt i PwC-rapporten, hvor de snakker om en grov feil, og dette husker dere ikke eller har ingen forklaring på?

Petter Jansen: Jeg foreslår, komitéleder, at vi får lov til å komme tilbake med skriftlig svar her, for vi vil ikke gi svar vi ikke er trygge på.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men har du lest dette i rapporten? Har du lest omtalen av dette i rapporten, og har likevel ikke et svar på dette her?

Petter Jansen: Jeg foreslår, komitéleder, at jeg får komme tilbake med en presis beskrivelse skriftlig.

Møtelederen: Selvsagt får Jansen, som øverste sjef for FLO, anledning til dette, men vi konstaterer at han ikke kan svare på spørsmålet nå. Vær så god, Grøvan.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Jeg var ferdig.

Møtelederen: Da er det Abid Raja.

Abid Q. Raja (V): Takk, komitéleder. Jeg har noen korte spørsmål. Det ene er til Melsæter, for du kan ikke svare på det, Karlsen, du var ikke her i går.

Du hadde en karakteristikk av Dagbladets dekning av denne saken. Kunne du si noe om det? Hva synes du om Dagbladets dekning av denne saken, Melsæter?

Odd-Stein Melsæter: Jeg synes personlig – dette er veldig personlig fra min side – at den har vært under beltestedet. Den har vært til dels løgnaktig, for å si det slik.

Abid Q. Raja (V): Vi er her i dag, kan man si, hovedsakelig på grunn av Dagbladets dekning av saken. Ser du noen verdi i at vi er her i dag?

Odd-Stein Melsæter: Ja, jøss. Ja, jeg ser jo det helt klart.

Abid Q. Raja (V): Det er bra.

I 2009, da disse båtene var i ferd med å bli lastet om bord på dette digre lasteskipet, var det tollerne i Bergen som grep inn og kontaktet UD. UD var veldig usikre på om disse båtene skulle havne i Nigeria. Dere beroliget dem med at dette skulle til den britiske kjøperen. Dere viser dem både salgskontrakten, skjøtene og altså denne overleveringsprotokollen osv. Hvorfor bevisst forlede UD på det? For det er bevisst.

Odd-Stein Melsæter: Nå spør du om noe ... Jeg har ikke vært til stede. Jeg har ikke vært i Bergen. Jeg har ikke vært til stede ved lastingen av disse fartøyene. Jeg visste ikke at det var tre fartøy.

Abid Q. Raja (V): Men det er dine underskrifter på alle dokumentsettene.

Odd-Stein Melsæter: Ja, men det betinger ikke at jeg har vært i Bergen. Jeg jobber fra Kjeller.

Abid Q. Raja (V): Ja, men du behøver ikke å være fysisk til stede i Bergen for å vite at de båtene er på vei over dit. Melsæter – kom igjen, da.

Odd-Stein Melsæter: Jeg sier som i stad: Jeg kan ikke svare deg, for jeg husker ikke alt dette. Dessverre. Jeg har jobbet med ...

Abid Q. Raja (V): Det var noe med hukommelsen. Men til Karlsen: Et siste spørsmål ...

Trond R. Karlsen: Jeg vil gjerne komme med en kommentar til det med tre båter. Jeg vil understreke at det er én av dem som har vært i Forsvarets eie, ikke de to andre.

Abid Q. Raja (V): Jeg forholder meg til den ene båten, som beviselig er havnet i Nigeria, og som dere forledet UD til å tro egentlig skulle gjennom en britisk kjøper. Det er den jeg forholder meg til.

Et siste spørsmål, Karlsen: Vi har fått opplysninger om at e-poster og andre dokumenter i saken kan ha blitt slettet hos dere. Hvordan kan man gå inn, og hvem kan gå inn og slette ting, som gjør at man, når man kommer for å gjøre en granskning i ettertid, ikke finner de dokumentene man er på jakt etter? Ligger disse lagret i et arkiv, så det går an å oppdrive dette?

Kai Nystuen: Jeg kan gjøre et forsøk. Jeg overhørte i går at det ble sagt noe om at dokumentasjon kan være slettet. Jeg har gått gjennom all den dokumentasjonen som ligger fra denne saken kom opp i fjor. Jeg kan ikke se at noe er slettet fra vår filstruktur. Når det er sagt, kan jeg ikke svare for hva som har ligget på personlige filstrukturer hos tidligere saksbehandlere. Jeg kan heller ikke svare for hva som har ligget i mailbokser til tidligere saksbehandlere. Da PwC 1-rapporten startet, tømte vi ut all informasjon som lå på våre felleskataloger og overleverte dette til PwC. Når det også sies at det er mye dokumentasjon som kanskje ikke er lagt fram – vi snakker om en lang periode her. Vi snakker om en endring av både materiellregnskaps-systemer, pengeregnskapsystemer og arkivsystemer. Alt er ikke i dagens arkivsystem, fordi det er eldre dokumenter. Noe er i tidligere systemer og noe er i papirarkiver. Jeg mener vi har funnet fram alt som har vært – og har ligget.

Abid Q. Raja (V): Etter hva jeg har skjont av PwC-rapporten, skal en del ting ha vært store dokumenter. Det står i rapporten:

«Av intervjuene fremkommer det at SAS oppbevarer store mengder dokumentasjon på sitt kontor, men at denne er makulert. Samtidig har SAS fortalt PwC at mesteparten av korrespondansen har foregått per e-post. Denne er imidlertid slettet og kan ikke tilgjengeliggjøres for gjennomgang.»

Nå har man dårlig hukommelse, man husker ikke ting,

man har laget doble dokumentsett, og e-poster osv. er slettet. Skjønner man at man på den andre siden begynner å få litt fantasi om hvorfor man har holdt på på denne måten?

Kai Nystuen: Jeg skal svare når det gjelder hvilken informasjon som står i PwC-rapporten. PwC fikk tilgang til all dokumentasjon som forelå. Det vi sa til dem, var at saksbehandlertapper som måtte ha vært liggende på våre forskjellige kontorer, var ikke til stede da de startet sin undersøkelse i fjor. Det betyr at saksbehandlere kan ha tatt med seg dokumenter eller makulert dokumenter da de sluttet.

Abid Q. Raja (V): Men hva med e-poster? Da går man inn i arkivene og sletter, og så er det backup av systemer osv. Det er ikke slik at man har noe liggende i skuffen, som man makulerer på vei ut av kontoret. Det er jo elektroniske spor.

Kai Nystuen: Jeg vet ikke hva som står i PwC-rapporten ...

Abid Q. Raja (V): Det står, og jeg leser:

«Samtidig har SAS fortalt PwC at mesteparten av korrespondansen har foregått per e-post. Denne er imidlertid slettet og kan ikke tilgjengeliggjøres for gjennomgang.»

Kai Nystuen: Jeg vet at PwC gjorde forsøk på å ta ut tidlige e-postkorrespondanser uten at de fikk tillatelse til det fra Forsvarets systemer, uten at de var til stede ...

Møtelederen: Men, Nystuen ...

Kai Nystuen: De fikk tilgang til min mailboks på det tidspunktet, de fikk tilgang til Melsæters mailboks på det tidspunktet, og gikk gjennom alt som lå der.

Abid Q. Raja (V): Så det de skriver er feil? Det er ikke noe som er slettet?

Kai Nystuen: Det jeg sier, er at når tidligere saksbehandlere har gått ut av Forsvaret, er ikke deres mailbokser, med det som har vært der, åpne for tilgang – ikke for meg, ikke for andre.

Møtelederen: Vi må stoppe der, Raja. Lundteigen.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Til Malmberg Amundsen: Ifølge Jansen er du en del av de grep som er tatt med ny kompetanse i linja. Du la veldig vekt på revisjonsrapporter og det sjølsagte at man skal ha kontradiksjon. Hvilke ledere – stilling og navn – er det som skulle gi kontradiksjon på PwC-rapporten og den interne revisjonsrapporten fra Forsvarsdepartementet?

Suzanne Malmberg Amundsen: Jeg mener jo at det er naturlig at både forsvarssjefen, sjef Forsvarsstaben, de lederne i Forsvarsstaben for øvrig som er involvert i salg og

avhending, sjef FLO, min funksjon som sjef for planavdelingen, og Kai, pluss de saksbehandlerne som blir omtalt i rapporten, skal ha rett til å gjøre kontradiksjon.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Nettopp – hele rekken, helt opp til forsvarssjefen?

Suzanne Malmberg Amundsen: Ja, for det er nå forsvarssjefen som sitter med fullmaktene.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så er Stortinget i den situasjonen at vi har fått brev fra forsvarsminister Ine M. Eriksen Søreide til kontroll- og konstitusjonskomiteen den 27. mars 2015, hvor altså disse rapportene blir oversendt, også den usladdete versjonen, og til det underliggende har ikke forsvarssjefen hatt mulighet til kontradiksjon på det som er oversendt Stortinget.

Suzanne Malmberg Amundsen: Da regner jeg med at du snakker om PwC-rapporten av 20. mars?

Per Olaf Lundteigen (Sp): Jeg snakker om et brev som er sendt fra Forsvarsdepartementet den 27. mars 2015, som refererer både til PwC-rapporten og internrevisjon. Jeg sitter her med den fortrolige versjonen, som så etterpå er sladdet, og det som her er, er Forsvarsdepartementets undersøkelse knyttet til 20. mars 2015, og det er også referanse til PwC-rapporten.

Suzanne Malmberg Amundsen: Ja, den ble oversendt før vi fikk se den endelige versjonen av rapporten.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så Stortinget har fått kunnskap fra forsvarsminister som ikke er – på et praktisk språk – kvalitetssikret av Forsvaret ved forsvarssjef som øverste myndighet.

Suzanne Malmberg Amundsen: Ja, jeg mener det.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Takk.

Møtelederen: Fint. Da er det Erik Skutle.

Erik Skutle (H): Takk. Til Karlsen, og for så vidt også til Jansen: Jansen sa at det har kommet nytt malverk fra FD og UD i mai/april i år angående kvalitetssjekk av mulige kjøpere.

Forelå det noe malverk på det tidspunktet da disse fartøyene gikk til Nigeria, enten fra FD, UD eller internt, eller andre retningslinjer eller noen prosedyrer for hvordan man skulle gjøre en sårn sjekk av kjøper?

Trond R. Karlsen: Ja, som jeg har nevnt noen ganger, og som jeg også sa i min innledning, er det altså direktiv for materiellforvaltning som jeg tror er av 20. mars 2007, hvis jeg ikke husker helt feil. Der er det i vedlegg 4 ramset opp hvilke undersøkelser man skal gjøre av kjøpere.

Erik Skutle (H): Kan du redegjøre kort for det, hvis det er mulig? Hvis det blir langt, kan vi hoppe over det.

Trond R. Karlsen: Et øyeblikk, da må jeg nesten finne fram papirene.

Ja, det er omtrent ti punkter. Jeg kan lese:

Følgende kundevurderinger skal gjennomføres: Er det en militær kunde, eller har kunden forbindelse til forsvarsindustri? Er kunden ukjent, eller er det usikkerhet om hvem kunden egentlig er, f.eks. at kredittopplysninger ikke er tilgjengelig fra vanlige kilder, osv.?

Erik Skutle (H): Takk, det holder det. Det vil vi gjerne ha. Men det er altså en utfyllende liste, og de sjekkpunktene er ikke gjennomført?

Trond R. Karlsen: Ikke gjennomført tilstrekkelig, som jeg sa. Og det sa jeg jo også i min innledning.

Erik Skutle (H): Ja, jeg skjønner. Kan du bekrefte at det var flere saksbehandlere som var involvert i sjekken av det CAS Global-selskapet?

Trond R. Karlsen: Det var etter min tid, så det tror jeg at jeg må la Petter svare på.

Erik Skutle (H): Hvis du da vil svare på det?

Petter Jansen: Jeg vet ikke om jeg skal svare på det, fordi statsråden og utenriksministeren var jo veldig klare gjennom sine departementer på hva som trengtes av finansiell informasjon, og om leverandørens soliditet. Det er litt forskjellig fra den listen som Trond løftet fram, for dette er i tillegg informasjon som går på: Hvem er eier? Hvem er styremedlem? Hvilket formål har selskapet? Størrelsen på egenkapitalen. Om selskapet er nystiftet, eller om det er et ...

Erik Skutle (H): Det jeg lurer på, er om det er flere personer som har vært involvert i denne bakgrunnssjekken. Er det én person som har sett gjennom fingrene med det, eller er det et kollegium som har sviktet?

Petter Jansen: Slik det er nå, så er det én person som gjør dette, men det tas opp i ledergruppen til Suzanne for sjekk før det går videre.

Erik Skutle (H): Stavrum hevdet i går at det var flere personer som hadde vært involvert – flere saksbehandlere som hadde vært involvert.

Petter Jansen: Det ser jeg ikke bort fra.

Erik Skutle (H): Så du ser ikke bort fra at det kan ha vært et kollegium som har sviktet?

Petter Jansen: Nei.

Erik Skutle (H): Et siste kort spørsmål til Karlsen: Du sa at du mener det ligger til UD å sjekke ytterligere den informasjonen som dere frembringer om kjøper.

Når du sier at du mener det ligger til UD, er det redigert for skriftlig noe sted? Tror du UD deler den oppfatningen at det skulle ligge til UD å sjekke ytterligere den informasjonen som dere kom med?

Trond R. Karlsen: Jeg tror jeg sa at de sjekker vår informasjon, og så er det opp til dem om de vil sjekke ytterligere informasjon for å godkjenne. De har jo godkjenningsansvaret, og da er det jo de som må vurdere hva de gjør.

Erik Skutle (H): Ja, det vil jo de selvfølgelig gjøre, hvis de mener det er riktig å kvalitetssikre den ytterligere. Men er det standard prosedyre at de kvalitetssikrer den informasjonen som dere kommer med, eller tror du at de forutsetter at den allerede er kvalitetssikret?

Trond R. Karlsen: Nå tror jeg vel UD kanskje bør svare på det. Det kan ikke jeg svare på.

Møtelederen: Det er siste spørsmål, Skutle.

Erik Skutle (H): Ja, nest siste. Jeg spør deg hva du tror.

Trond R. Karlsen: Jeg tror at UD sørger for å kvalitetssikre vår informasjon. Det er jeg helt overbevist om.

Erik Skutle (H): Ok.

Møtelederen: Michael Tetzschner.

Michael Tetzschner (H): Jeg går tilbake til PwC-rapporten. Der kan vi vel oppklare korrespondansen fra i fjor: Dette brevet fra forsvarsministeren er et følgebrev, datert 27. mars, og vedlagt er denne PwC-rapporten av 20. mars. Og der er jo hovedfunnene, ifølge PwC, at saksbehandlingen og prosessen knyttet til avhending av utrangerte fartøy, ikke kan sies å ha hatt en forsvarlig organisering og innretning i tråd med kravene til god forvaltningsskikk. I alle fartøyets transaksjoner som NMA har bistått med, er det mangler knyttet til anskaffelse, meglerkontrakt, kjøpekontrakt som ikke er signert, og/eller sporbarhet knyttet til betalingsstrømmer.

Da må jeg vel kanskje si at den første redegjørelsen vi fikk i dag fra Karlsen, underspilte jo kanskje de selvkritiske momentene. Jeg noterte at man på det kontraktuelle sa at man burde ha vært føre var når det gjald «catch all»-bestemmelsene, men PwC-rapporten peker jo på en mye dypere og gjennomgående svikt.

Så er da spørsmålet, slik samtalen nå har utviklet seg: Er det slik at man i det hele tatt ikke kjenner seg igjen i PwC-rapporten? Er den faglig uholdbar? Og, hvis det er slik at man da bare har en selvkritikk knyttet til føre-var-prinsippet, hvorfor har man da gjennomført alle de tiltakene som man i dag smykker seg med at man har gjennomført?

Karlsen, og deretter Jansen når det gjelder tiltak gjennomført siden vi var sammen sist.

Trond R. Karlsen: Det jeg tror jeg har sagt om dette, og som jeg da selvfølgelig mener, er: Når det gjelder de

kontraktene som vi hadde på disse åtte fartøyene, redegjorde jeg for hva som da var status for disse forskjellige tingene, som kontrakter, kontantstrømmer osv.

Så påpekte jeg også at det var enkelte ting som vi ikke hadde gjort. For eksempel er det jo ikke utarbeidet avhendingsprotokoll for noen av disse åtte fartøyene, så jeg føler selv at jeg har tatt imot råd om det og synes også sånn sett at det som PwC-rapporten kommer med, f.eks. hva man bør undersøke om kjøpere, er en veldig god tilbakemelding.

Petter Jansen: Vi har gjennomført 30 av disse tiltakene, og det er jo mer enn et smykke, for å si det sånn. Forsvarssjefen lovte jo komiteen forrige gang å følge opp dette i løpet av annet kvartal i inneværende år med en egen revisjonsgjennomgang på uhildet grunnlag om dette var gjennomført, og om tiltakene er virksomme. Det vil si at vi har etablert en rutine, etablert kompetanse eller prosedyrer knyttet til dette, slik at vi bedrer kvaliteten på det arbeidet i tråd med funnene her.

Den revisjonsrapporten ble ferdig i annet kvartal, og den er veldig presis. Den kan helt sikkert komiteen få lese. Den er veldig omfattende og synliggjør at de 30 tiltakene som forsvarssjefen påla meg å gjennomføre for å bedre kvaliteten, er virksomme. Jeg får kritikk på ett område, og den går på at vi trenger større kapasitet. Det er for få ansatte for å kunne håndtere denne mengden med arbeid, og derfor har vi nå startet opp en rekruttering med to årsverk i første omgang.

Møtelederen: Gunvor Eldegaard.

Gunvor Eldegard (A): Karlsen, du brukte i stad eit uttrykk som «kontrollerer oss» då du snakka om dei som kjøpte lastebilar og fartøy. Er det sånn at du meiner at UD og FD er kontrollerande instansar, og at SAS/FLO då ikkje sjølv har ansvaret?

Trond R. Karlsen: Det jeg sa, tror jeg, var at jeg generelt beskrev hvordan prosessen var med tanke på avhending til ikke-statlige, utenlandske kjøpere. Der har UD selvfølgelig et ansvar når det gjelder eksportkontrollregelverket, og FD et overordnet ansvar når det gjelder oppfølgingen av avhending i Forsvaret. Når det gjelder spesielt disse lastevognene som du nevner, så mener jeg altså at vi har fulgt eksportregelverket og normalinstruksen slik som det skal gjøres med hensyn til dagjeldende regelverk. Takk.

Gunvor Eldegard (A): Men i løpet av denne timen har de òg sagt både at regelverket er galt, og at regelverket ikkje er følgt – gjeld det begge delar?

Trond R. Karlsen: Det jeg svarte på, var et spørsmål med hensyn til resultatet. Med hensyn til resultatet mener jeg at regelverket ikke er godt nok, og det synes jeg på mange måter er åpenbart når man også endrer regelverket slik som man har gjort.

Når det gjelder dagjeldende regelverk, sa jeg at når det

gjelder de tre salgene av lastevogner, bandvogner og F-5-en, så har vi fulgt regelverket fullt ut. Når det gjelder fartøyer, sa jeg at der hadde vi god oppfølging av det, men det var altså enkelte ting som gikk på det å sjekke kjøper, som vi altså ikke har gjort så bra som vi burde gjort.

Møtelederen: Siste spørsmål.

Gunvor Eldegard (A): På høyringa i går sa jo Stavrum at faktisk var han eigentleg litt bekymra då han såg at CAS Global hadde kontor i Nigeria. Han sa òg at han eigentleg hadde formidla den bekymringa. Men vidare hadde jo UD godkjent dette, eksportkontrollen hadde godkjent det, på grunn av at dei skulle segle under britisk flagg og britisk jurisdiksjon. Det var eit press på å få selt dei båtane. Er det eigentleg sånn at mange forstod, men de dekkja dykk bak den regelen med tanke på CAS Global, som eigentleg var eit postkasseselskap, men likevel hadde dei fått godkjent frå eksportkontrollen?

Trond R. Karlsen: Ja, nå ser du på meg, men CAS Global var i Petters tid, så jeg tror han skal få lov å svare.

Petter Jansen: Jeg har ikke mer å tilføye enn at med dagens undersøkelser ville vi på informasjonssiden fått fram et mer balansert bilde av soliditeten i det selskapet enn det vi gjorde da vi i sin tid gjorde den undersøkelsen.

Møtelederen: Var det en erkjennelse, det siste der?

Petter Jansen: Det var et faktum.

Møtelederen: Jeg spør om det var en erkjennelse.

Petter Jansen: Det er altså slik at dess bedre informasjon man har – i denne sammenheng for å gjøre en vurdering – dess tryggere er man for å ta en beslutning. Men det er vårt informasjonsgrunnlag. Det er UD som fatter vedtak om vi skal selge eller ikke i lisenssammenheng.

Møtelederen: Alle kan være trygge på at vi kommer tilbake til Utenriksdepartementet.

Bård Vegar Solhjell, vær så god.

Bård Vegar Solhjell (SV): Nei, eg avstår.

Møtelederen: Da er det ikke – jo, Jette Christensen, veldig kort.

Jette F. Christensen (A): Tusen takk.

Vi må tenke litt framover. De neste som kommer i høringen, er Norsk Megling & Auksjon AS. Melsæter, ut fra det du har sagt tidligere i dag og i går, er det sånn at du mener at det referatet vi har fått fra det møtet der du var til stede, er løgn?

Odd-Stein Melsæter: Nei, det jeg sa da jeg fikk det spørsmålet i går – for å si det sånn, jeg kan ikke huske alt. Jeg husker det møtet som et møte om salg av KNM

«Horten» til Clear Ocean. Det var altså ca. 20 mennesker til stede i det samme lokalet, og om noen har sagt noe om disse MTB-ene, vet jeg ingenting om.

Men når det er sagt, så har Morten Larsos' rolle i salg av fartøyer – altså hva han mener – ikke noe å si. Det er Forsvaret og Utenriksdepartementet som er den dømmende part her, ikke Morten Larsos.

Møtelederen: Nå er jeg i den situasjon at vi har gått godt over tida, men det er helt nødvendig også. Men det er flere nå som igjen ber om ordet, også sakens ordfører. Jeg sier til komiteen nå at jeg kan tillate dette, men vi må ta det inn etterpå. Det er ikke sikkert vi klarer det, men ellers blir det veldig seint på oss.

Da tillater jeg sakens ordfører først og fremst – Helge Thorheim.

Helge Thorheim (FrP): Takk for det, leder. Jeg skal være relativt kort.

Når man kan oppsummere her, ser det ut som det er en ansvarsdeling mellom det som tilhører Forsvarsdepartementet og det som tilhører Utenriksdepartementet. Er det et område man burde se på for å få en presis ansvarsplassing? Kan det være ett departement som har det hele, eller er det behov for å gjøre noe her?

Petter Jansen: Nå har jo statsråden – hvis jeg skal driste meg frampå – tatt et grep med tanke på dette. Det var vel i vår/vinteren i år at hun ønsket å ta det bort fra meg og fra forsvarssjefen og legge det som en egen etat direkte rapporterende opp til departementet. Det er jo et grep hvor hun klart synliggjør at hun ønsker å ha en sterkere direkte politisk styring – så vidt jeg forstår – av det enn det som har vært tilfelle tidligere, hvor det har ligget et stykke ned i organisasjonen vår. Så det tror jeg vil være det jeg kan svare på det.

Møtelederen: Da må vi stoppe der.

Abid Q. Raja (V): Bare en forespørsel, Martin, det er ikke noe spørsmål.

Møtelederen: Nei, altså ...

Abid Q. Raja (V): Det må tas her, skjønner du, ellers blir det ikke riktig.

Møtelederen: Abid Raja.

Abid Q. Raja (V): Det er veldig kort.

Det er til Jansen – han har sagt han skal komme tilbake med noen opplysninger, for han kan ikke svare på noen spørsmål her – sånn at det skal bli helt riktig. Kan dere bare bekrefte her at dere også kan sende oss følgende tre opplysninger? Det ene er til Melsæter: Du har litt dårlig hukommelse på dette, men kan du kan sette deg ned og prøve å huske tilbake til hvorfor disse to dokumentsettene ble laget, og gi oss en forklaring på det? Det er det ene. Og to: Disse e-postene og dokumentene som er slettet, finnes

de i et arkiv, kan de gjenfinnes, kan vi få en forklaring på hvorfor de er slettet, utover det at den avgåtte tjenestemann er borte, og derfor er det ikke lenger noen e-poster, men en arkivsjekking? Og tre: Hvis dere mener at Dagbladet har skrevet feilaktige artikler i en så viktig sak som dette, ville jeg jo håpe på at man kan gå inn og korrigere de uriktige opplysningene som har kommet gjennom Dagbladet, så vi kan bli sittende igjen med et riktig inntrykk av hvordan det faktisk er. Det er litt mer arbeid, men det er ikke fryktelig med arbeid å be om i en slik sak som dette hvor man står ribbet for tillit.

Møtelederen: Jansen.

Petter Jansen: Jeg var ganske direkte på dette oppslaget som gikk på at vi var inhabile i det arbeidet som foregikk. Altså, vi har fått i oppdrag av forsvarsministeren å gå gjennom samtlige salg fra i dag og tilbake til 2002 for å kvalitetssikre det mot det instruksverket som finnes og de prosedyrer som er framlagt i den første PwC-rapporten. Der var det en antydning om at Melsæter gransket seg selv. Det er ikke riktig. Melsæter har altså ingenting med den jobben å gjøre.

Møtelederen: Da må vi stoppe.

Abid Q. Raja (V): Men de kan bekrefte at de kommer tilbake til det?

Møtelederen: Abid, ja, jeg ...

Abid Q. Raja (V): Jeg vil bare at de bekrefter for protokollen at ja, vi sender dere den infoen – bare det, så vi ikke blir ventende på det. De kan si ja eller nei om de kommer til å gjøre det.

Møtelederen: Abid Raja, vi har dette i protokollen, og jeg legger til grunn at når det blir sagt herfra, så er det forstått.

Så har jeg bare én sak før vi slutter. I henhold til reglementet er det slik at Karlsen sa at han vegret seg for å oppgi navnet på stabssjefen i FLO. Da antydet han ... Hva er det du viser meg?

Trond R. Karlsen: Jeg har tatt og skrevet det her, så dere kan få det direkte etterpå.

Møtelederen: Nei, altså, enten må du si det, eller så må jeg gjøre en vurdering av det. Jeg forstår, du må i tilfelle ... Altså, saken er den at her må vi være nøye, for her er det mye formaliteter og mye diskusjoner. Kan du gi begrunnelsen for at du ikke kan si dette i åpen høring?

Trond R. Karlsen: Jeg kan ta det nå.

Møtelederen: Ja vel, vær så god.

Trond R. Karlsen: De som har vært stabssjefer i FLO i min tid som sjef FLO, er pensjonert brigader Ste-

ner Olstad, pensjonert flaggkommandør Lars Fleisje, ekspedisjonssjef Anders Melheim og kontreadmiral Elisabeth Natvig.

Møtelederen: Det skulle egentlig være ganske kurant etter min oppfatning, men jeg måtte gjøre det på dette vis.

Da er det slik at Karlsen og Jansen har sjansen til å si noe til slutt, hvis de vil det.

Trond R. Karlsen: Jeg takker for å ha fått anledning til å redegjøre nærmere for FLOs avhending av materiell i den perioden jeg var sjef FLO. Til tross for et omfattende arbeid for å forbedre FLOs etterlevelse av anskaffelsesregelverket gjennom holdningsskapende tiltak, konkrete tiltak og rapportering og kontrolltiltak, ser jeg i ettertid at det fortsatt var ytterligere muligheter for forbedring i FAP/SAS.

Salg av forsvarsrelatert materiell er utfordrende, men vi hadde to departement, Utenriksdepartementet og Forsvarsdepartementet, til å kontrollere og kvalitetssikre oss i denne prosessen. Vi hadde derfor et godt og nært samarbeid med begge departement. Jeg kan ikke erindre at vi har fått henvendelse fra UD eller FD med pålegg om forbedringer i dokumentasjon, pålegg vedrørende demilitarisering eller annet som vi ikke har etterkommet.

Når det gjelder salg av lastevogner, BV-er og F-5, er min vurdering at vi har fulgt dagjeldende forvaltningspraksis i eksportkontrollregelverket på en meget god måte, for fartøyene på en god måte og normalinstruksen er fulgt fullt ut for å skape mest mulig inntekter for staten.

Petter Jansen: Jeg vil bare understreke tre forhold. Det ene er at vi har betydelig forsterket lederfokus og prioritert kvalitet og habilitet, som jeg har nevnt og gitt eksempler på bl.a. ved at vi har organisert dette opp i strukturen, og at det er dag-til-dag-kontakt mellom dette miljøet og meg.

Det andre er at alle tiltakene i den første PwC-rapporten er gjennomført og implementert av FLO, det er kontrollert av forsvarssjefens internrevisjon. Det framkommer av den rapporten at tiltakene er virksomme.

Det tredje er at trykgheten for saksbehandlerne og for oss er betydelig forbedret gjennom: For det første har forsvarsministeren økt presiseringen – presiserer at militært utseende materiell ikke lenger skal selges på auksjon. Dette presiserte hun i slutten av fjoråret. Det var en egen presisering hun ga. Det gjør det tryggere for oss å håndtere saker. Det andre er at UD strammet inn forskriftsgrunnlaget for eksportkontrollloven ved å si at én gang militært, alltid militært materiell. Det er veldig viktig. Der ville beltevognene i dag vært militært materiell. Det siste er – som jeg nevnte – at vi nå har fått veldig mye klarere oppfatning av hva UD trenger som et minimum fra oss på informasjonssiden for at de skal kunne gjøre en god vurdering av om lisens skal gis eller ikke.

Takk det var det hele.

Møtelederen: Da sier vi tusen takk til dere som har vært her nå. Da er det slik at vi trenger en pause, og jeg vil si at vi trenger en pause til kl. 11.20. Vi må ha så lang pause nå.

Alle som er berørt av dette, må få beskjed om forsinkelsene – det var ikke mulig for komiteen eller komitélederen å gjøre dette kortere.

Høringen ble avbrutt kl. 11.04.

Høringen ble gjenopptatt kl. 11.24.

Høring med Norsk Megling & Auksjon AS

Møtelederen: Da fortsetter vi høringen. Nå ønsker vi velkommen til Norsk Megling & Auksjon AS – igjen, får vi si. Det er daglig leder Morten Larsos og Sverre Solbakken, som er Director Sales & Marketing i Norsk Megling & Auksjon, som det står – velkommen til dere begge to.

Nå sier jeg til komiteens opplysning at i denne sekvensen følger vi det normale opplegget. Med tanke på fortsettelsen vil vi når det gjelder Bekkevold, gjøre det samme der som vi gjør med tolldirektøren, slik at vi korter ned på tida. Jeg bare sier det nå. Men i denne sekvensen følger vi det normale opplegget.

Jeg tror Solbakken og Larsos kjenner reglementet godt. Jeg vil bare si én ting, og det er at hvis dere har noe som er hemmelig og dere mener at svar krever at dere sier det, skal dere ikke si det, men dere skal si at dere har et slikt svar, slik at jeg eventuelt kan ta initiativ til en diskusjon i komiteen om høringen da skal lukkes.

Da begynner vi, og det er Larsos først, går jeg ut fra – vær så god.

Morten Larsos: Ærede formann, først av alt vil jeg takke for innkalling til den nye høringen i Stortingets kontrollkomité.

I forrige møte med komiteen ble det fra Forsvarets side påstått at Norsk Megling & Auksjon AS har foretatt en rekke visninger på Haakonssvern sammen med den nigerianske ambassadøren i Stockholm. Undertegnede tilbakeviste det og mente at dette måtte være en forveksling med selskapet Atlantique Boats fra England. I samme sak ble det også lagt fram besøkslogger som viste at ansatte fra NMA har vært til stede på Haakonssvern.

På bakgrunn av det som kom fram i høringen, kom det et førstesideoppslag med bilde av undertegnede med overskriften: sier han ikke var der, og med underteksten: her er beviset som avslører ham. Dere kan selv tenke dere hvordan jeg følte meg da jeg så bildet av meg selv på Dagbladets førsteside med påstand om at jeg skulle ha løyet for Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité. Forretningsforbindelser, venner, familie, alle har stilt meg spørsmålet: Var dere der – var NMA på Haakonssvern?

Forsvaret har gått ut til media med flere kontrakter. Den ene var en meglerkontrakt som NMA aldri har blitt forelagt, eller kjenner til. NMA blir forsøkt framstilt som mistenkelig, og Forsvaret viser til møter som aldri har funnet sted. Videre prøver Forsvarsdepartementet en rekke ganger å mistenkeliggjøre NMA både i media og i brev til

kontrollkomiteen. NMA har selv sagt ikke den staben av medierådgivere som Forsvaret disponerer.

Jeg vil med dette gi en rask oppsummering av vårt samarbeid med Forsvaret, FLO/FAP. NMA vant en anbudskonkurranse lyst ut i slutten av 2007, for Forsvarets auksjoner og nettauksjoner. I begynnelsen gikk alt på skinner, inntil sjef FLO/FAP etter vår mening foretok en ulovlig direkteanskaffelse med en tidligere kollega fra samme avdeling.

Helge Thorheim (FrP): Unnskyld, en ulovlig?

Sverre Solbakken: Direkteanskaffelse.

Morten Larsos: En ulovlig direkteanskaffelse.

NMA ble da oppsagt, to år før tiden, med begrunnelsen at vi hadde solgt for mye. I påfølgende anbudskonkurranser opplevde vi at den samme sjefen for FLO/FAP omtalte NMA både negativt og i enkelte sammenhenger direkte feilaktig.

Møtelederen: Hvem snakker du om?

Morten Larsos: Da snakker jeg om tidligere sjef FLO/FAP fra perioden 2007...

Møtelederen: Hvem?

Morten Larsos: Odd-Stein Melsæter.

Møtelederen: Ok.

Morten Larsos: Vi varslet i 2010 og 2011 ledelsen i FLO om en rekke – etter vår mening – kritikkverdige forhold ved avdelingen. En rekke av disse forholdene har i ettertid kommet fram i media.

NMA vant i 2010 anbudskonkurransen relatert til salget av KNM «Horten». Vi fikk først et tilbud på 40 mill. kr fra en amerikansk millionær, som skulle bygge om fartøyet til luksusyacht. Sjef FLO/FAP ville ikke selge fartøyet på grunn av at Egypt hadde meldt interesse for fartøyet, sammen med seks MTB-er, som avdelingen selv hadde for salg. Vi ba om et telefonmøte med ham og saksbehandler, men ble nektet dette. I ettertid viste det seg at det var en meget uforpliktende interesse. I praksis var det kun en henvendelse fra en norsk representant for en slovakisk våpenprodusent som hadde kontakt med Egypt. Så sjef FLO/FAP takket nei til et tilbud som ville gitt Forsvaret over 40 mill. kr i inntekt, samtidig som de har store, løpende driftskostnader, for deretter å påkoste fartøyet 20 mill. kr – er ikke det jeg vil kalle god forvaltning av våre skattepenger.

Etter hvert fikk vi tilbud fra Clear Ocean om kjøp av fartøyet, budet ble akseptert og kontrakt ble underskrevet av sjef FLO, general Trond Karlsen. Salget ble i siste liten stoppet av Utenriksdepartementet, dette på grunn av Somalia/Kenya. Dette regner jeg med dere vil komme tilbake til.

Hele prosessen med KNM «Horten» har vært preget av utrolig mye rot fra FLO/FAPs side. Min kollega, som sitter her ved min side, har vært om bord i båten i nesten ett

år og hatt ansvaret for nysertifisering og omklassifisering til Det Norske Veritas. Saken endte opp med at vi ikke lenger hadde oppdraget, og vi måtte i fjor avskrive x antall millioner i forlik med Forsvaret for å få denne saken ut av verden.

Sjef FLO/FAP solgte KNM «Horten» til det mye omtalte CAS Global sammen med seks MTB-er og KV «Titran». Vi kan i den sammenheng nevne at man ga fra seks til elleve måneders kreditt på disse kjøpene, dvs. at i «Titran» sitt tilfelle endte det med at FLO kansellerte salget, da pengene aldri kom.

I KV «Titran» sitt tilfelle kom FLO/FAP tilbake til NMA. Vi hadde slettet fartøyet fra våre hjemmesider, vi ville ikke ha noe med fartøyet å gjøre, men Forsvaret ville kun la NMA være megler dersom vi kunne garantere en salgssum på 1 mill. euro. Fikk vi 1 mill. euro, ble det ingen fortjeneste på NMA. På det tidspunktet hadde båten allerede ligget ute i to–tre år og ligget i sum fra anslagsvis 1,1–1,3 mill. euro i prisforlangende, og det var en betydelig risiko for ikke å ville få noe utover en salgssum på 1 mill. euro. Vi måtte samarbeide med enten annen megler eller flere meglere for å kunne klare fristen som Forsvaret hadde gitt oss, på 45 dager. Etter meget hardt arbeid sammen med internasjonale kontakter fikk vi til slutt en god pris, der Forsvaret sitter igjen med 1 mill. euro og vi greier å få en fortjeneste på ca. 0,4 mill. euro. Noen ganger går en sånn prosess bra, men som sagt: Utgangspunktet var dårlig, med en betydelig risiko for liten eller ingen fortjeneste, og FLO/FAP var fornøyd, da de ikke greide å selge fartøyet selv, og der bl.a. CAS Global hadde vært over hele Afrika og prøvd å selge samme fartøy.

Så til avslutningen: Norsk Megling & Auksjon er medlem av Norsk Skipsmeglerforbund. NMA har alltid fulgt etiske retningslinjer og vært kjent som etterrettelig og korrekt. Vi har gjort en fantastisk god jobb for Forsvaret, og vi har vært stolt av å ha Forsvaret som kunde. Vi har samarbeidet med en rekke flotte offiserer og sivilt ansatte og forsøkt å få så mye verdier som mulig ut av nesten 10 000 objekter som vi har solgt for Forsvaret. NMA, NBA, har gjennom 31 år vært kjent som meget etterrettelig og har aldri vært involvert i noen rettssaker eller rettsvister vedrørende vår profesjon. Fra det som har kommet frem i media, tror vi at hadde varslingsbrevene våre blitt tatt mer alvorlig, hadde ikke vi vært her i dag.

Så vil jeg takke komiteen for denne muligheten til å presentere deler av en stor og komplisert sak.

Møtelederen: Tusen takk.

Solbakken har ikke noe å legge til? – Nei.

Da er det Helge Thorheim, sakens ordfører – vær så god!

Helge Thorheim (FrP): Takk for det, leder.

Jeg vil bruke min tid på ett oppdrag som dere har hatt, og det gjelder KV «Titran». Der er det fortsatt noen uklarheter, synes jeg, og jeg synes kanskje du skal ta oss fra A til Å hva angår selve oppdraget. Jeg har meglerkontrakten foran meg, der det er underskrift av både deg, Larsos, og Bjørn Stavrum på vegne av FLO. Kan du si hvordan dere

oppfattet dette – oppfattet dere dere selv som meglere her eller som kjøpere av båten? Det kan være første spørsmål.

Morten Larsos: Vi oppfattet oss som meglere av båten, men vi ble veldig forvirret da vi mottok en faktura på 1 mill. euro fra Forsvaret, der vi ble gjort ansvarlig for 1 mill. euro for fartøyet, før vi hadde fått ting på plass. Så i våre regnskaper førte vi først inn båten som varebeholdning. Dette har vi forklart komiteen tidligere i brev form om det som kom her, og samtidig forklart Utenriksdepartementet.

For å avslutte denne biten: Vi var meglere på fartøyet. Vi fikk en meglerkontrakt som var utarbeidet av KPMG, lovavdelingen, i Bodø, og hadde gått igjennom den, og vi fikk en sjanse til å selge båten. Forsvaret hadde ikke klart å selge båten i løpet av tre år.

Helge Thorheim (FrP): Men du sier, Larsos, at du ble veldig overrasket over at dere plutselig fikk en faktura fra Forsvaret. Den kom jo vitterlig mer enn to måneder etter at dere påtok dere oppdraget, så den kom jo ikke så fort. Det var vel omtrent på samme tid som disse «bill of sale» – jeg kommer litt tilbake til dem – også gikk, men hvorfor var du overrasket over at den da kom?

Morten Larsos: Det at vi skulle motta faktura: Normalt i Norge i dag, er at mottar man en faktura fra et firma, tror man at man har kjøpt en vare. Slik ble det presentert. Vi tok dette opp med Forsvaret, og for øvrig kom denne fakturaen aldri oss i hende før vi etterlyste den etter x antall uker. Da fikk vi den sendt elektronisk til oss. Jeg tok opp telefonen og ringte til Forsvaret og spurte: Hvorfor får vi en faktura? Da fikk jeg forklaringen – dette var regnskapssystemene til FLO, regnskapsadministrasjonen, og slik skulle det være.

Helge Thorheim (FrP): Men når du opptre som megler, Larsos, og gikk videre i oppdraget her, så har du opplyst tidligere at det var tanken at dette firmaet – jeg hadde det her nettopp – men det var ett av disse firmaene som skulle lease fartøy ut til Omak Maritime i Nigeria, ikke sant?

Morten Larsos: Jo.

Helge Thorheim (FrP): Så fant de ut at nei, nå fikk de tilslag på dette hos Omak Maritime og skulle selge det til Omak Maritime.

Morten Larsos: Ja. Jeg samarbeider med Paramount Groups datterselskap Nautic Africa, og i den anledning hadde Nautic Africa hatt en nybyggingskontrakt med fem båter til Omak Maritime. Nautic Africa klarte ikke å oppfylle denne kontrakten, og det gjorde også at vi fikk en slik fantastisk sum – KV «Titran» kostet tross alt i 1992 20 mill. kr å bygge som nybygg. Det var da på det viset at Nautic Africa gikk videre og lot Omak overta handelen. Dette var avtalen på det. Dette var en veldig krevende operasjon, som jeg nevnte i forrige høring, med tanke på at

det var kommet nye hvitvaskingsinstrukser i Nigeria, slik at plutselig skulle det være bankfolk til stede og attestere at det vitterlig var en båt. Og det var aldri noen gang i det hele tatt lagt skjul på at båten skulle til Nigeria. Vi hadde overlevering av båten tredje juledag. Min kollega var til stede, Forsvaret var til stede i uniform, Horten Skipsreparasjoner var også til stede og hadde startet opp båten, og representant fra GTBank, advokaten fra GTBank, var også til stede, vår styreformann var til stede, og vi foretok da en overlevering av båten fra Forsvaret med «bill of sale», stemplet av Forsvaret, og til Omak Maritime. Jeg vil også få lov til å bryte inn at jeg også var i kontakt her nylig med tidligere sjef, Schultz, fra FLO. Jeg ringte ham i forbindelse med den transaksjonen, og han var veldig ærlig overfor meg og sa: Årsaken til at jeg var så kort tid i jobben min, var at jeg ba dem om å være ærlige overfor meg på FLO – da jeg tok jobben som leder for avdelingen, ba jeg om å få vite hva som var der, og være ærlige, og jeg fant fort ut at jeg tok en pensjonisttilværelse. Ok, det var litt ute av saken – jeg beklager, komité.

Helge Thorheim (FrP): Det var litt utenom saken, Larsos, så jeg kan ikke gå inn på den biten.

Når du påtar deg det megleransvaret, skal jo du gjennomføre hele salget, inklusiv å sørge for at det blir utferdiget «bill of sale» mv. Her foreligger «bill of sale» fra Norwegian Armed Forces, som det heter. Den ene er til Omak, og det er også en til Nautic Africa. Det som er litt pussig, synes jeg, er at det 28. november går en «bill of sale» fra Norge til Omak, som til slutt kjøpte skipet og ble eier av det.

Men den 16. desember, altså en måned etterpå, går det en «bill of sale» fra Norge til Nautic Africa, altså det første selskapet. På ingen av disse «bill of sale» står det noen sum som i det hele tatt er betalt. På den aller siste «bill of sale» som går fra Nautic Africa til Omak Maritime, som er den 19. desember, altså tre dager etter den forrige, fremkommer det en sum på 2 437 200 dollar. Det er disse pengestrømmene jeg ikke forstår helt. Nautic Africa har fått 2 437 200 dollar, men hva har de betalt til NMA?

Morten Larsos: Som jeg sa i forrige høring, har NMA hatt en fortjeneste på ca. 3,6 mill. kr, eller rettere sagt 400 000 euro. Det forklarte jeg i forrige høring, og det har jeg også forklart i de brevene som er gått til Utenriksdepartementet og til Forsvarsdepartementet. I siste brev tar vi utdrag av spørsmålene fra forsvarsminister Ine M. Eriksen Søreide om hva som har foregått i disse transaksjonene. Dette har dere fått kopi av.

Helge Thorheim (FrP): Ja, vi kjenner det, Larsos. Du sa sist ca. 3,6 mill. kr. Men meglerkontrakten sier at avregning av provisjon/vederlag, dvs. alt overskytende over 1 mill. euro, vil finne sted straks salgssummen er kommet på Forsvarets konto. Da er det vel rimelig å tro at salgssummen skulle inn på Forsvarets konto, og dere skulle avregnes en provisjon av dette.

Når jeg dveler litt ved det, er det fordi at hvis man ser på summene for denne båten, ble den solgt for 1 mill. euro.

Etter datidens kurs er det 8,3 mill. kr, som man skulle få for denne båten. Salget til Omak Maritime var på 2 437 200 dollar, som blir 14,8 mill. kr. Her er en differanse på 6,5 mill. kr. Derfor er det naturlig å etterspørre: Hvorfor kom ikke denne summen videre, det som kom til dere, som dere skulle avregnes? Du har aldri villet fortelle det, Larsos, hva har denne gitt, for du var bare megler her. Du var ikke kjøper.

Morten Larsos: Det har vært forklart at det var flere meglere involvert i denne transaksjonen. Det var tre meglere pluss Nautic Africa, som var involvert. Så det som ble gjort, var at på grunn av den nye hvitvaskingsklausulen i Nigeria gikk pengene inn på en advokats klientkonto, men med den betingelsen at det ikke kunne foretas utbetalinger fra denne kontoen før bankens representant, GTBanks advokat, hadde fysisk vært til stede i Horten, attestert og fått sett all dokumentasjon. Differansen mellom 14,6 mill. kr og 8,3 mill. kr har gått i en kombinasjon til flere meglere samt Nautic Africa. Så her er det fordelt ...

Møtelederen: Da er Helge Thorheims tid ute, og vi går videre. Da er det Gunvor Eldegard.

Gunvor Eldegard (A): I går fekk me tilsendt kopi av ein bunke brev som du hadde sendt, med eit referat frå Clear Ocean, med ei stadfesting på eit møte i Forsvarsdepartementet i 2011. Clear Ocean bekreftar at det møtet var 6. januar 2011 kl. 10. Her står det at Forsvaret tilbyr mellombels og over bordet kjøp av seks stykke «Hauk» motor- og torpedobåter, og at du hadde reist deg i det møtet og sagt at ikkje nokon norske MTB-ar skal hamna i afrikanske land.

Melsæter hugsar ikkje dette, men han står som ein av dei som var på lista. Eg lurar på: Kva skjedde etter det møtet? Vart det nokon diskusjon etter det?

Morten Larsos: Først av alt var det møtet et orienteringsmøte om Clear Oceans planer for operasjon i Somalia. Jeg hadde i et møte med Melsæter presentert en forretningsplan for Clear Ocean, med veldig mye intern informasjon om deres operasjon og forretningsplan, og samtidig avtalt med den somaliske overgangsregjeringen TFG. Jeg var veldig opptatt av at vi ikke skulle møte noen problemer med en sånn type salg til utsatte områder. I dette møtet var foranledningen at alle sammen var veldig positive over orienteringsmøtet, og man skulle gå ut felles i pressen og orientere om salget. Forsvaret var veldig opptatt av det merkantile, av at dette hadde blitt gjort på en ordentlig måte.

Når jeg da sitter i lag med – jeg hadde Utenriksdepartementet på min høyre side – så reiser plutselig Forsvaret seg opp og sier: Clear Ocean, er ikke dere interessert? Vi har seks gamle MTB-er.

Møtelederen: Du sier Forsvaret – hvem?

Morten Larsos: Det var en representant fra – jeg klarer ikke å erindre eksakt hvem personen var, om det var fra FD, eller om det var fra FLO.

I alle fall reiser jeg meg øyeblikkelig opp og sier: Med all respekt for Utenriksdepartementet, som sitter på siden av meg, så har UD vært av den klare oppfatning at ingen norske MTB-er skal havne i noe Afrika-land. Jeg var livredd for at vi plutselig skulle få en situasjon der hele transaksjonen i Horten skulle gå til helvete – unnskyld uttrykket – på grunn av en sånn type over bordet. Etter min oppfatning – siden jeg selv hadde vært engasjert av Forsvaret til å forestå markedsføringen av disse MTB-ene, hadde jeg veldig grundig kjennskap til disse båtene – så var min definisjon av disse båtene at dette er båter som vi ikke vil skal havne i noen konfliktområder. Da viser jeg til en gang i tiden, da noen gamle MTB-er havnet i Israel, og det var overskrifter der nede, for mange år siden. Så jeg var veldig opptatt av at dette var ikke noe tema. UD var på det tidspunktet veldig klar på at ingen norske MTB-er skulle havne i noe Afrika-land.

Gunvor Eldegard (A): Etter at du hadde sagt det i det møtet, skjer det ingen ting meir? Er det ingen som kommenterer det eller diskuterer det vidare?

Morten Larsos: Når jeg har lest meg opp på saken og gått gjennom den, oppdaget jeg at dette ikke var tatt med i møtereferatet, men det er helt klart at møtereferatet var veldig spesielt, for det lå an til en tvistesak mellom Clear Ocean og Regjeringsadvokaten og en gammel Høyre-minister, som da advokatfirmaet var ... Da ble jeg blandet inn i den situasjonen, for man var fra Clear Oceans side veldig interessert i at jeg skulle gi fra meg dokumentasjonen. Jeg svarte vedkommende advokatfirma at jeg betraktet det slik at jeg representerer Forsvaret, og jeg vil ikke gi fra meg noen dokumentasjon som kan kompromittere Forsvaret.

Gunvor Eldegard (A): Men når du har reist deg opp i det møtet og sagt dette, vart det stille då? Var det ingen som kommenterte det vidare?

Morten Larsos: Det ble bare glattet over. Det var et orienteringsmøte, så det ble bare glattet over, og jeg er veldig glad for at jeg da ... jeg synes det er veldig rart at dette ikke kom opp i møtereferatet.

Gunvor Eldegard (A): Og det vart ikkje sagt noko meir om sal av MTB-ar i det møtet?

Morten Larsos: Ole-Morten Parelius i Utenriksdepartementet som satt på siden av han ... Det ble ikke omtalt i det hele tatt, og jeg var som sagt livredd for at salget bare skulle bli ødelagt.

Møtelederen: Da er det Michael Tetzschner.

Michael Tetzschner (H): Vi ser av den tilleggsdokumentasjonen som er kommet til denne høringen, at dere på spørsmål som man egentlig skulle tro var lett å besvare – om hvem som egentlig var kjøperen av «Titran» og om kjøpekontrakten – svarer med mange henvisninger

som gir visse tolkningsmuligheter. Men jeg forstår det slik at rette eier av «Titran» i dag er Omak?

Morten Larsos: Det er korrekt, rette eier er Omak.

Michael Tetzschner (H): Og dere har ikke på noe tidspunkt selv eid denne båten med tanke på videresalg?

Morten Larsos: Nei, det har vi aldri. Båten var over-skjøtet fra Forsvaret direkte til Omak i «bill of sale» og i Protocol of delivery.

Michael Tetzschner (H): Så det var en feilklassifisering da dere under vårt forrige møte henviste til denne megleravtalen, som det senere viste seg å være. Første gang jeg hørte deg, ble den omtalt som en salgskontrakt, men det var altså en feilklassifisering?

Morten Larsos: Ja.

Michael Tetzschner (H): Det har vært noen henvisninger til Bjørn Stavrum, som var her i høringen i går. Han har flere ganger henvist til en intensjonsavtale med dere som er underskrevet av ham. Hvilke dokumenter er det dere har hans underskrift på?

Morten Larsos: Denne avtalen ble skrevet under med meg og min kollega Sverre Solbakken til stede, og det var en avtale som var utformet av KPMG, lovavdelingen, og som ble kvalitetssikret før vi reiste ned og skrev under avtalen. Kan du gjenta spørsmålet, jeg forsto ikke helt?

Michael Tetzschner (H): Ja. Det er slik at Stavrum har henvist til det som en intensjonsavtale med dere, og en intensjonsavtale er jo noe man gjerne inngår i forløpet av en overdragelse.

Morten Larsos: Den avtalen har kontrollkomiteen, Utenriksdepartementet og Forsvarsdepartementet fått kopi av. Den har også vært trykt i Dagbladet.

Michael Tetzschner (H): Ja, men nå spør jeg deg: Hvilken status hadde denne avtalen?

Morten Larsos: Det er den avtalen vi har forholdt oss til hele tiden.

Michael Tetzschner (H): Og det var en meglerkontrakt?

Morten Larsos: Ja, det var en meglerkontrakt.

Michael Tetzschner (H): Siden du nå nevnte Dagbladet, kunne det være naturlig for oss å spørre om hvordan du stiller deg til Stavrums utsagn om at han har fått dokumenter fra dere i etterkant av at Dagbladet begynte sin dekning. Det må jo da også være etter at han var gått av med pensjon. Da er det naturlig å stille spørsmålet: Hvilke dokumenter har dere gitt Stavrum, og hvorfor?

Morten Larsos: Etter at han sluttet i Forsvaret, har Stavrum spurt oss om dokumentasjon. Vi har ettersendt dokumentasjon, og vi har også orientert FLO om dette forholdet at det har vært etterspurt dokumentasjon. Så viser det seg at det forsvinner dokumenter, og at det er masse dokumenter som blir borte vekk. Siden 1999 har jeg tatt vare på alle mine e-poster, og jeg har full dokumentasjon på alt som foregår. Når jeg får henvendelser fra kunder, er jeg alltid etterrettelig. Når jeg sender dokumenter til oppdragsgivere, sender jeg med vedlegg – hva har jeg mottatt, hvilke tilbud har jeg fått? – til disse dokumentene. Jeg la merke til hva som ble sagt i går, og Stavrum må jeg få lov å korrigere. Denne dokumentasjonen fikk han i fjor, ikke i år. Han tullet med årstallene, for å si det sånn. Etter at denne saken om korrupsjon kom fram og med varsling fra engelske myndigheter, var jeg veldig klar og ga beskjed til mine ansatte om at ingen skulle snakke med Bjørn Stavrum overhodet. I en sånn sak vil jeg ikke være koblet til eller ha noen form for kontakt med en person som er under korrupsjonsetterforskning. Vi ser dette som en meget alvorlig sak. Vi har aldri befattet oss med korrupsjon, og det kommer vi heller aldri noen gang til å gjøre. Der er jeg veldig, veldig klar og etterrettelig. Men vi har gitt dokumentasjon, og vi har ansett Stavrum som en oppgående herremann som hadde regnskapsbakgrunn, og som på sin avdeling hadde store, store problemer med sin leder.

Michael Tetzschner (H): Et siste spørsmål i forlengelsen av dette: Dere har jo valgt oppgjørformer som gjør at FLO ikke kjente til den reelle salgsprisen, ifølge PwC-rapporten. Du kan få anledning til eventuelt å underbygge eller ta avstand fra det hvis du ønsker. Men når selger ikke er klar over hvilken pris som egentlig oppnås, og vi kombinerer det med uklarhet om hvem som betaler, er det ikke da slik at man legger landet fullstendig åpent for korrupsjon, og vil ikke dette også da sette ditt utsagn fra i sted om at dere har all og full dokumentasjon og liker å opptre etterrettelig og etter etiske retningslinjer og bransjestandarder, i et noe underlig lys?

Morten Larsos: Nei, på ingen måte. Og derfor ble det valgt å bruke advokat til å ta klientoppgjørene. Alle disse transaksjonene har Økokrim fått full tilgang til i sakens etterforskning. Så lenge det er en sak som er under etterforskning, er det ikke korrekt av meg å gå inn på detaljer rundt dette. Beklageligvis kan ikke Cato Helstrøm være til stede her i dag, for han sitter i retten.

Jeg må også få lov til å poengtere én ting – at vi har vært i tvistesak om KNM «Horten» inntil i fjor sommer, der vi har hatt Regjeringsadvokaten og tidligere sjef for avdelingen etter oss, og vi har opplevd meget, meget ubehagelige situasjoner med tidligere sjef for avdelingen i den forbindelse. I den anledning har vi ingen tiltro til de transaksjonene og den måten som vedkommende person oppfører seg på.

Møtelederen: Da går vi videre til Kristelig Folkeparti og Hans Fredrik Grøvan.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Takk for det. Jeg vil gå tilbake til «Titran». Du sa at da den båten ble overlevert, var også Forsvaret til stede, og at det var vel kjent at den skulle til Nigeria. Du sa det i stedet og kan bekrefte det. Var det da kjent hva slags formål denne båten skulle tjene i kystområdene utenfor Nigeria?

Morten Larsos: Ja, det var ingen tvil. Omak Maritime hadde vi sjekket opp. Vi hadde kontakt med våre – hva skal jeg si – samarbeidspartnere, og hadde fått en klarering om at Omak Maritime hadde hatt et langt samarbeid med bl.a. Eidesvik her i Norge og med et firma på Leknes som heter Poseidon, og hatt treningssenter i Nigeria med simulator for utdanning av sjøfolk.

En grenseoppgang med paramilitære er jo ikke så enkel. Hvis NOKAS utfører oppdrag for Forsvaret, er de da paramilitære? Er det så enkelt å kalle det paramilitært, egentlig? Vår oppfatning av Omak er at det er en operatør som jobber for Shell, for oljeselskapene, og har supplybåter, PSV-er, og da han var i Horten, Matthew Karimo selv, skulle han rett til Singapore og overta en ankerhåndteringsbåt.

Vi er veldig, veldig klare på at dette var kjent. For Forsvaret var det veldig kjent hva båten skulle brukes til, og de hadde også fått full orientering ved at de selv var til stede og møtte både kjøper og kjøpers bank på Karljohansvern ved kai i Horten.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Hvem i Forsvaret var kjent med dette formålet?

Morten Larsos: Det var Bjørn Stavrum i Forsvaret og hans sjef Schultz, som hadde signert på papirene, kjent med. Og det var flere som hadde signert på disse skjøtene og dokumentene, pluss en del annen dokumentasjon som ble ettersendt, og som involverte folk i Forsvaret. Så det var aldri noen tvil i det hele tatt. Båten skulle til Nigeria.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Det ble laget «bill of sale» – opptil to stykker – men det ble aldri laget noen kjøpekontrakt. Hvorfor ble ikke det gjort – når det gjelder «Titran»?

Morten Larsos: Det ble aldri laget noen kjøpekontrakt på «Titran». Det kommer av at det var en transaksjon som ble forandret underveis, der det ble bestemt at Nautic Africa skulle videreselge båten. Beklageligvis ble det ikke underskrevet Memorandum of Agreement, men et «bill of sale», et skipsskjøte, er å betrakte på lik linje med en kjøpekontrakt. Et «bill of sale», eller rettere sagt et skipsskjøte, eller om man kaller det et husskjøte, er også en kjøpekontrakt.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men var ikke dette en del av den meglerkontrakten som dere hadde med Forsvaret – at dere også hadde ansvaret for å utforme en kjøpekontrakt?

Morten Larsos: Nei, det var det ikke. Som Melsæter har gjentatt et par ganger i høringen: Han har sagt som så

at vi har ingenting å gjøre med de tingene, egentlig. Dette er et fartøy eid av Forsvaret. Vi kan ikke begynne med noe av dette. Det er Forsvaret selv som må utstede disse dokumentene, og jeg vil senere i høringen komme tilbake litt utfyllende om dette med kontrakter.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Stavrum var i høring i går og brukte uttrykket «følte seg lur» når det gjelder måten denne salgsprosessen ble håndtert på gjennom dere. Har du noen forståelse for reaksjonen hans?

Morten Larsos: Det er en grunn til at vi har et næringsliv i Norge, og det er at vi skal gjøre forretninger. Jeg kan ikke på noe vis se at Stavrum skulle føle seg lur i det store og hele. Han har fått den summen han ønsket etter i tre år å ha prøvd å selge båten.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men har du forståelse for hvorfor han sier det han sier?

Morten Larsos: Selvfølgelig hadde han ønsket at Forsvaret skulle få mest mulig penger for dette fartøyet. Men det er klart at når han selv har forsøkt å selge båten, og hans sjef har prøvd å selge båten, og han faktisk har solgt båten til CAS Global, og de aldri klarer å få oppgjør for det, og når de selv går ut i Aftenposten – som jeg har sendt en artikkel til dere om – med et prisforlangende på 1,1 mill. euro, må jeg si som så: Jeg er veldig stolt av at jeg har klart å gjøre en sånn type transaksjon og fått en sånn sum for fartøyet. Jeg har ingen ting å skjennes over i det hele tatt. Beklageligvis har jeg hatt en oppdragsgiver som har gitt en sånn type avtale. Forsvaret ville ikke ha noen meglerkontrakt. Forsvaret hadde lyst ut på anbud meglerkontrakt for Forsvaret, men trakk anbudet i etterkant da gamle sjef FLO/FAP begynte å prute på provisjonen som var gitt i anbudet. Da falt hele meglergrunnlaget for båtene til Forsvaret. Forsvaret solgte båter over en lav sko, og de ønsket ikke å bruke meglere i det hele tatt – enda de hadde lyst ut et anbud på dette.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men meglerprovisjonen som du har opplyst om, til ca. 3,6 millioner norske kroner, hvordan er den satt sammen? Hvem er det dere har fått provisjonen fra? Dette er jo ikke et beløp dere har fått fra Forsvaret. Hvordan er den provisjonen satt sammen?

Morten Larsos: Det er enkel matematikk: Båten ble solgt for ca. 14,6 mill. kr, og Forsvaret satt igjen med 8,3 mill. kr. Så er den resterende summen fordelt mellom meglerne og Nautic Africa.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Så dere hadde en avtale om en provisjon fra en annen aktør – som en del av handelen?

Morten Larsos: Vi hadde en avtale med samarbeidsmeglere om splittprovisjoner i dette salget. Vi hadde en pris på 1 mill. euro, det var det selger skulle ha for fartøyet, og vi klarte å forhandle oss til en pris. På grunn av at vi

satte to budgivere opp mot hverandre, klarte vi å forhandle oss til en pris. Vi fikk først et bud på 850 000 euro, som Forsvaret takket nei til.

Du må gjerne utdype litt hvis jeg har mistet tråden.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Det at dere hadde en avtale om videresalg som også skulle gi dere en provisjon: Var dette kjent for Forsvaret?

Morten Larsos: I avtalen står det at vi har en sum vi ikke utlyser før vi har passert 1 mill. euro. Da får vi lov til å ta oss betalt. Det står i avtalen.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men de var ikke kjent med at dere hadde en avtale med andre når det gjaldt salget?

Morten Larsos: Vi startet forhandlinger med andre da vi fikk denne avtalen. Da arbeidet vi aktivt med båten, og alle sammen jobbet natt og dag for å prøve å få til en deal med kunder over hele verden.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men Forsvaret var ikke kjent med det?

Morten Larsos: Forsvaret var selvfølgelig kjent med det. Når de skriver under en sånn avtale, vet de hva «upsidene» er for dem – at de kan tjene penger. Det er jo ikke straffbart å tjene penger i Norge.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men de var ikke kjent med hvilken avtale dere hadde med de andre som var en del av handelen her?

Morten Larsos: Forsvaret var kun interessert i én ting: å få den rullet ut så fort som mulig.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Greit – de var ikke kjent med det. Jeg har oppfattet svaret.

Møtelederen: Da er det Lundteigen – vær så god.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Takk skal du ha.

Jeg forsto det slik at firmaet ditt ved deg hadde en konflikt med sjef FAP/FLO, og det var kommandørkaptein Odd-Stein Melsæter. Du brukte i stad uttrykket «ingen tiltro». Var det til vedkommende person du hadde denne referansen da du sa «ingen tiltro», eller var det flere i FLO?

Morten Larsos: Nei, det var sjef FLO.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Du sa videre at du varslet ledelsen i FLO om den konflikten, eller den situasjonen, du hadde med Melsæter. Så har du forklart veldig nøye hvordan du har tatt vare på dokumentasjonen. Var den varslinga til FLO skriftlig?

Morten Larsos: Ja, varslingen til FLO var skriftlig, sendt per post og per mail.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Nettopp. Hvem i FLO, og når varslet du dem?

Morten Larsos: Disse to varslingsbrevene har vi forelagt Stortinget. Før forrige høring ble de sendt til dere. Det ble da varslet til brigader Kjell Skaugen.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Hva var hans rolle?

Morten Larsos: Han var sjef FLO Forsyning og var under general Trond Karlsen. Det lå rett i linjen FLO Forsyning – sjef FLO Forsyning.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så han var stabssjef?

Morten Larsos: Jeg vet ikke direkte tittelen, han var i alle fall sjefen for FLO Forsyning.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Nettopp. Hvem andre – du sendte to brev, sa du?

Morten Larsos: Ja, i etterkant sendte vi et brev på Norsk Megling & Auksjons brevark til general Trond Karlsen. Dette var i 2011. Det innebar at Forsvaret sendte en jurist/advokat til Bodø og ville snakke med meg og min styreformann, og han var veldig opptatt av at Forsvaret skulle bestå VG-testen. Det ble der spurt om hva vi ville med disse varslingsbrevene, og min styreformann var veldig klar og etterrettelig: Nå har vi deltatt i x antall anbuds-konkurranser, vi har blitt utsatt for rykter etc., etc. Vi ber om å få lov til å konkurrere på like vilkår.
– Rydd opp, var da beskjeden til Forsvarets jurist fra FLO.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så dere varslet på et tidspunkt om disse forholdene – erfaringer dere hadde med med Melsæter – helt opp til sjef FLO, som var Trond Karlsen?

Morten Larsos: Helt ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så var du innom Schultz. Hvilken posisjon hadde han i organisasjonen, i FLO?

Morten Larsos: Han var øverste sjef for FLO på det tidspunktet.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Han var øverste sjef for FLO? Var det før Trond Karlsen?

Morten Larsos: Nei, nei – det er Trond Karlsen vi henviser til.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Ja, og så er spørsmålet mitt: Schultz, hvilken rolle har han i FLO? Han var vel ikke over Trond Karlsen?

Morten Larsos: Da måtte vi ha gått til forsvarssjefen – for å si det sånn – men vi gikk til FLO. Vi gikk til det

høyeste nivå som var, general Trond Karlsen, med det siste varslingsbrevet.

Per Olaf Lundteigen (Sp): I deres arbeid, har dere noen gang hatt noe mellomværende med Anders Melheim, som var stabssjef i FLO?

Morten Larsos: Nei, det har vi ikke hatt.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Takk.

Møtelederen: Da er det Abid Raja – vær så god.

Abid Q. Raja (V): Takk, komitéleder.

Jeg skal prøve å få litt klarhet: Var dere til stede da disse nigerianske handlerne kom i 2009, eller var dere ikke til stede?

I det hele tatt, da – da disse nigerianske handlerne kom, representert ved seg selv eller representert gjennom noen andre – har dere vært til stede og tilrettelagt for det?

Morten Larsos: I 2009 var vi til stede på Haakonsværn og møtte da det selskapet som het Atlantique Boats, som jeg tullet med i forrige høring. Så var jeg til stede og hadde visning ...

Abid Q. Raja (V): Atlantique Boats er ikke nigeriansk, det er britisk?

Morten Larsos: Ja, det er britisk – det er helt riktig, det. Det jeg lurer på, er: Var det CAS Global du prøvde å si?

Abid Q. Raja (V): Nei, det var ikke CAS Global. Det ene var det greske selskapet, som representerte de nigerianske kjøperne og den jamaicanske.

Morten Larsos: Ja.

Abid Q. Raja (V): Og så var det Atlantique Boats, som har adresse i Storbritannia. Hvem av dem var dere ...

Morten Larsos: Vi var på to ulike visninger. Den første visningen var en visning av KV «Agder» til ...

Abid Q. Raja (V): Ja, men hvem av dem?

Morten Larsos: Atlantique Boats var til stede, og Petros, han grekeren var i lag med og var veldig samarbeidspartner med Atlantique Boats, Mike Bird.

Abid Q. Raja (V): Så grekeren var der og representerte nigerianerne?

Morten Larsos: Ja.

Abid Q. Raja (V): Så du noen nigerianere der?

Morten Larsos: Det var ingen nigerianere der på det tidspunktet.

Abid Q. Raja (V): Så dere har ikke vært der når det har skjedd?

Morten Larsos: Jo. Et par måneder senere kom det en ny visning av disse to lastefartøiene, bl.a. «Loch Ness».

Abid Q. Raja (V): Og da var det nigerianere der?

Morten Larsos: Da var det nigerianere der, ja.

Abid Q. Raja (V): Hvem var det som hadde invitert disse, da?

Morten Larsos: Det var Forsvaret som hadde invitert dem.

Abid Q. Raja (V): Hvordan hadde de skaffet visum til disse?

Morten Larsos: Jeg erindrer det. Da jeg gikk igjennom posten, var det faktisk selgeren av «Loch Ness» som hadde sendt invitasjonsbrev til Nigeria.

Abid Q. Raja (V): Du har jo hørt om disse doble setene av dokumentasjon osv. Hvorfor lager man det, tror du – hvor det ene skal vise at dette skal til Atlantique Boats i Storbritannia, osv. – og det andre til en annen. Hvorfor gjør man det?

Møtelederen: Larsos – vær veldig nøye med hva du sier nå.

Morten Larsos: Ja. Det er egentlig en veldig artig refleksjon, vil jeg si.

Da jeg ...

Abid Q. Raja (V): Ta det litt kjapt, da – klokka tikker så fort, vet du.

Morten Larsos: Unnskyld. Forsvaret kom tilbake til meg og ville gjerne ha Memorandum of Agreement, originaldokumentet Memorandum of Agreement, altså kjøpekontrakten, av meg. Jeg får en mail fra Stein Orholm, som var på avdelingen, og han ba om å få kjøpekontrakt av meg. Jeg svarte at dette var forbeholdt meglerne, og det var også forbeholdt medlemmer av Norges Skipsmeglerforbund, etc. Jeg hadde en del utveksling med sure miner i den perioden, da de ikke fikk kjøpekontrakt av meg. Da skulle de utforme kjøpekontrakter selv.

Abid Q. Raja (V): Hvem da? Hvem er det vi snakker om?

Morten Larsos: Da snakker vi om Stein Orholm, og vi snakker også om Bjørn Stavrum. Forsvaret skulle ha tak i kjøpekontrakt ...

Abid Q. Raja (V): Melsæter, da?

Morten Larsos: Melsæter var også involvert i den prosessen. Han var sjef på avdelingen. De skulle ha in blanco-kjøpekontrakter, så de kunne fylle ut kjøpekontrakter selv. Derfor er det litt artig med dette at ting går litt fort ...

Abid Q. Raja (V): Og denne kjøpekontrakten på «Titran» – der var det også to kjøpekontrakter. Det var jo både på KV «Agder» og på KV «Titran» to sett kontrakter. Hvorfor forsvinner ...

Morten Larsos: La oss gjøre oss ferdige med KV «Agder», «Loch Ness» og «Åhav». På det tidspunktet var Forsvaret veldig stolt ...

Abid Q. Raja (V): ... «bill of sales», altså – dokumentsett.

Morten Larsos: På det tidspunktet var Forsvaret veldig stolt over at de endelig hadde fått kjøpekontrakt fra meg, og da begynte de å skrive kjøpekontrakter selv. De var veldig effektive med å skrive kjøpekontrakter da. Da flirte jeg litt, for det gikk litt fort i svingene.

Når jeg skriver en kjøpekontrakt, er det alltid én agenda, og det er at bakerste side på kjøpekontrakten er det som bestemmer alt – uansett hva som står foran, er det den bakerste biten i kjøpekontrakten, appendiksen, som bestemmer alt. Forsvaret brydde seg ikke om appendiksen i det hele tatt – de bare skrev kjøpekontrakten og stemplet den. Veldig effektive.

Derfor er det jeg sier som så at når det gjelder KV «Agder», er det effektivitet og litt guttestreker: Jøss, nå har vi endelig fått kjøpekontrakter, nå kan vi gjøre disse tingene selv. Da har jeg noe av forklaringen på akkurat dette at det var utstedt en kjøpekontrakt, først til Petros, og så ble det endret på ting når det gjaldt KV «Agder». Det var kun fordi de ønsket å få papirene ordnet så fort som mulig, at Forsvaret begynte å skrive kjøpekontrakter selv.

Abid Q. Raja (V): Det var altså to dokumentsett både på KV «Agder» og på KV «Titran». Selve kjøpskontrakten på KV «Titran» klarer ikke Forsvaret å oppdrive. Men sett fra ditt ståsted – hvorfor har Forsvaret holdt på med dette, dels overfor dere, dels overfor UD, med doble sett av forklaringer – ulike forklaringer? Hva er motivasjonen her?

Morten Larsos: Rot.

Abid Q. Raja (V): Motivasjonen kan ikke være rot. Rot kan jo være en begrunnelse osv., men det er ikke noen motivasjon å lage rot.

Morten Larsos: Nei.

Abid Q. Raja (V): Hva er intensjonen deres med dette?

Morten Larsos: Når vi er skipsmegler, ønsker vi å ha 100 pst. kontroll på alt som står i kjøpekontrakten, slik at den belyser enhver rett. Hvis vi havner i rettsak i etterkant på grunn av en kjøpekontrakt, ønsker vi derfor ...

Møtelederen: Jeg avskjærer dere, for dette må vi nesten spørre de berørte parter om. Så jeg avskjærer dere nå.

Abid Q. Raja (V): Bare et siste faktaspørsmål?

Møtelederen: Et absolutt siste.

Abid Q. Raja (V): Til dette møtet 6. januar som du var på, hvor du utbrøt at dette var ulovlig: Forsvaret hadde sagt at ingen av disse båtene skal havne i Afrika. Melsæter benekter jo å ha vært på noe sånt og hørt deg si noe sånt. Kan ikke du bare gi din versjon av dette, for du er sitert der, og du er også i referatet. Kan du bare si litt, så vi skjønner hele bildet her?

Morten Larsos: Det var samlet ca. 14 stykker, mener jeg å erindre. Jeg prøvde å telle over på møtedeltakerlisten. Melsæter sa 20 stykker – jeg tror faktisk det var 14 stykker. Men ...

Abid Q. Raja (V): Men han var der?

Morten Larsos: Selvfølgelig var han der.

Abid Q. Raja (V): Hva skjedde? Kan du bare si litt, så vi kan forstå dette møtet? Hva er disse greiene?

Morten Larsos: Det var et orienteringsmøte om salget. I møtet skulle Forsvaret selge de seks MTB-ene til Clear Ocean til bruk i Somalia, hvilket jeg ble veldig oppbrakt over og reagerte momentant på. Med all respekt for UD, som sitter her, så har de sagt at ingen norske MTB-er skal til noe afrikansk land. Med tanke på at en samtidig går og foreslår noe sånt med Somalia, som er et land i krig, faller det på sin egen urimelighet å komme med en sånn type spørsmål.

Møtelederen: Da er tida ute.
Bård Vegar Solhjell – vær så god.

Bård Vegar Solhjell (SV): Takk for det, leiar.

Eg har lyst til å spørje litt om det du har sagt både no og tidlegare om at kunnskapen om at det kunne hamne i Nigeria, var vel kjend. Det snakka de om. Då må ein prøve å presisere kva det betyr, for det at CAS Global hadde kontor i Nigeria, var jo kjent – det veit vi no – godt oppover i systemet blant dei som jobba med det. At dei skulle drive overvaking – den offisielle versjonen var at dei skulle drive fiskeriovervaking i ECOWAS-regionen – var òg kjent. Men var det òg slik at du meiner det var diskutert eller snakka om at dei kunne kome til å hamne på nigerianske hender? Skjønner du forskjellen mellom dei tinga?

Morten Larsos: Nå har ikke vi vært involvert med CAS Global og de visningene, egentlig. Men det er helt klart at når en skriver invitasjonsbrev til myndighetspersoner og kjører en invitasjon, og kjører den via diplomatiet,

er det klart – og det viser også PwC-rapport 1 – at båtene skulle havne der.

Og for å ta en liten ting: Hadde vi vært ansvarlig megler for disse båtene, hadde dette aldri skjedd. For Sverre, som sitter med akkurat disse tingene, er en jævel til å spore opp personer og finne ut hvem det er vi snakker med. Vi tar aldri sjansen på at vi skal bli involvert i noe. Når vi kommer til personer, og det har skjedd mange ganger, har jeg konfrontert personer med: Jammen dere har jo vært under etterforskning sånn og slik og har en referanse sånn og slik – kan dere være snille og forklare dette? Og jeg vil ha det skriftlig. Vi har bestandig vært veldig klare og sagt fra når vi har holdt på med dette.

Det har også vært en del av sakene mine overfor Utenriksdepartementet at vi har sett det som en fordel at vi kunne få lisens for å selge våpen med tanke på forsvarsbåter og kunne få begynne å bruke en båt som faktisk er forsvars ... – og være megler.

Bård Vegar Solhjell (SV): Eg avbryt deg litt der.

Eg òg er einig i at i ettertid er det lett å sjå at ein burde ha skjont det. Det står òg i PwC-rapporten at det burde ha vore betre sjekka, osv. Det eg er oppteken av å finne ut, er: Kan du hugse samtalar, settingar eller møte du har vore på der det kom opp at dei kunne hamne hos ein eigar, altså nokon som dreiv dei, som hadde med eit nigeriansk selskap eller nigerianske myndigheiter å gjere eller på andre måtar?

Morten Larsos: Det blir litt spesielt, dette, men det er helt klart at når vi har et møte, når vi skal møte personer, så vil vi vite hvem det er vi har med å gjøre, og vi vil også vite bakgrunnen. Da vi presenterte Rob Lagers tilbud, der KNM «Horten» skulle brukes i Libya, var jeg og ga følgende beskjed: Jeg skal ha en attest fra general – hva var det han het, den generalen i USA, tidligere – jeg skal ha en attest fra selskapet: Hva skal båten brukes til, hvilke operasjoner skal fartøyet brukes til? Og jeg ba om at dette også skulle sendes til Norges utenriksminister den gangen, Barth Eide. Så konkrete er vi når vi har ansvaret. Når det gjelder disse MTB-ene, har det aldri vært noen tvil i det hele tatt – båtene skulle til Nigeria.

Bård Vegar Solhjell (SV): Når du seier at det aldri har vore tvil om at dei skulle til Nigeria – vi må berre få dette veldig presist – meiner du da at CAS Global er eigar, men siglar der, sånn som den offisielle versjonen var, eller meiner du at dei skulle seljast vidare til nigerianarar? Skjønner du forskjellen?

Morten Larsos: Ja, jeg forstår forskjellen. Det er helt klart at CAS Global hadde 30 000 kr i aksjekapital. Og dette var jo bare en megler som hadde fått seg en opsjonsavtale.

Bård Vegar Solhjell (SV): Eg er heilt einig i det, eg. Det er openbert. Spørsmålet mitt er berre: Kan du hugse situasjonar der dette vart sagt, der det var underforstått, der det kom opp i møte, at det skulle vidare til ein nigeriansk eigar?

Morten Larsos: I den prosessen var det en iskald tone med lederen for FLO.

Bård Vegar Solhjell (SV): Det har vi skjont, for å seie det sånn.

Morten Larsos: Vi var i og for seg forbauset over at de overhodet kunne gå med på at disse båtene skulle til Nigeria i det store og hele. Det var vår personlige oppfatning, og det sa jeg også til saksbehandleren i FLO – dette tåler ikke VG-testen, som jeg beskrev det.

Bård Vegar Solhjell (SV): Poenget ditt er, du har ikkje konkrete eksempel, men du meiner vel heilt openbert og underforstått? Er du sikker på at dei òg skjonte at det egentleg skulle vidare?

Morten Larsos: Det måtte de jo forstå. Når du sitter og forhandler med noen – til helsike, det man gjør, er jo at man ber om kredittopplysninger; hvem er det vi har med å gjøre? Og du sjekker jo rollene i styrene – hvem er det vi har med å gjøre?

Bård Vegar Solhjell (SV): Trur du det var kjent, trur du det må ha vore kjent for UD og for sjefane til dei som jobba i avhendingsseksjonen òg, eller har du ikkje grunnlag for å vite det?

Morten Larsos: Det kan jeg beklageligvis ikke si. Jeg kan gjerne ha teorier, men det er ikke rett av meg å ...

Bård Vegar Solhjell (SV): Kva er teorien, då?

Morten Larsos: Teorien er at dette burde man absolutt kjenne til: Hvem er det du skal gifte bort datteren din til? Hvem er det jeg gifter henne bort til?

Bård Vegar Solhjell (SV): Takk skal du ha.

Møtelederen: Da er det Rasmus Hansson.

Rasmus Hansson (MDG): Hvor lang tid bruker du på å få oversikt over hva slags kjøper det er du har med å gjøre i en sånn situasjon – når du gjør den første utsjekken av kjøperen? Hvor komplisert er en sånn operasjon?

Morten Larsos: En operasjon avhenger av hvilken type fartøy du selger. Det er helt klart at de røde lampene – med en gang du har med å gjøre noe som kunne ha vært forsvarsmessig, eller har vært brukt av det norske forsvaret, så er man forsiktig.

Rasmus Hansson (MDG): Jeg lurar bare på den rent praktiske operasjonen – hvor vanskelig er det å sjekke ut aksjekapital, adresse, kontor?

Sverre Solbakken: Det er veldig enkelt. Da starter vi med et Google-søk, enkelt og greit, og kommer man til et vaktelskap som har kontor i Nigeria, så er det klart at

alarmklokkene går, det gjør de umiddelbart. Det er veldig enkelt.

Morten Larsos: Jeg må få kommentere en ting til: Når jeg er usikker, tar jeg en telefon, gjerne til ...

Rasmus Hansson (MDG): Det jeg er ute etter, er om prosedyren er Google-søk, eller finnes det lister, nettsteder, et eller annet sted hvor man rutinemessig går for å finne sånn informasjon?

Sverre Solbakken: Du begynner der, i hvert fall, og så bruker du visse internasjonale kredittbyråer for å sjekke om de virkelig har penger, om det er vits i å bruke noe tid til å undersøke om de har muligheten til å kjøpe en båt. Det er enkelt.

Rasmus Hansson (MDG): Og dette er en operasjon på noen timer?

Sverre Solbakken: Ja, noen timer.

Rasmus Hansson (MDG): Ok. Takk.

Møtelederen: Da er denne delen av utspørringa slutt. Da vil jeg si til komiteen følgende: Vi – og særlig jeg – har et ansvar for klokka og for alle våre gjester utover dagen og ettermiddagen. Jeg vil be om at bare de som nå trenger å spørre, ber konkret om ordet. Det er ett spørsmål, og det må være et konkret spørsmål og ikke resonnementer. Jeg må spare inn på tida.

Da begynner jeg med sakens ordfører, Helge Thorheim – ett spørsmål.

Helge Thorheim (FrP): Takk, leder.

Jeg hadde egentlig et annet enn det som jeg kommer til å stille, men grunnen til at jeg stiller det spørsmålet jeg stiller, er det du sa nettopp.

Da vi hadde Stavrum inne, snakket han også om at han var litt utrygg på om disse båtene kanskje skulle til Nigeria, fordi CAS Global hadde et kontor i Nigeria. Hvem drøftet du dette med i FLO? Var det Stavrum eller var det andre i FLO du drøftet med at dette skulle til Nigeria?

Morten Larsos: Det var hovedsakelig Stavrum jeg drøftet dette med. Hans forgjenger, Holmgard, var jo sluttet der, så det var faktisk Stavrum. Men på det tidspunktet, da vi snakket om de første, i 2009, var det en som het Svein Holmgard, som hadde ansvaret på FLO. Det var han som hadde de første båtene, for å si det sånn.

Helge Thorheim (FrP): Var det slik at han også ble kjent med eller mistenkte at disse egentlig skulle til Nigeria?

Morten Larsos: Alle var klar over at disse båtene skulle til Nigeria. Det sto også i utenrikspapirer, shippinger, loadinger – alle papirene – det var veldig klart; båtene skulle brukes i Nigeria.

Litt tilbake til ditt spørsmål. På siste inspeksjon i Haakonssvern var lederen for dette selskapet – hva er det det heter – OMS, Ocean Marine Security. Jeg minnes at det var på Forsvarets dag, og at det var mange der – det var hundrevis av offiserer og menige. Av alle ting var vi og så på en minesveiper som sto oppe på dokka da, for dette samme selskapet, Atlantique Boats, var også og bydde på en minesveiper, KNM «Oksøy», som hadde skader for 10 mill. kr. Men det ble stoppet. Det budet, den transaksjonen, ble stoppet av Utenriksdepartementet på grunn av at en minesveiper ble betraktet som et militært skip.

Møtelederen: Da er det Erik Skutle.

Erik Skutle (H): Takk for det.

I innledningen sa du at dersom dine varslingsbrev hadde blitt tatt mer alvorlig, så hadde vi unngått å sitte her i dag. Kan du redegjøre litt nærmere for hvordan disse varslingsbrevene ble utformet? Hvor er de, og hvem ble de sendt til – detaljene rundt det?

Morten Larsos: Disse varslingsbrevene ble utformet etter hvert som vi ble kontaktet av en rekke offiserer fra Forsvaret som varslet oss om uregelmessigheter på avdelingen. Da vi sendte disse varselsbrevene, hadde vi forventet at enten internrevisjonen eller en politifunksjon i Forsvaret hadde tatt disse tingene alvorlig, disse påstandene som vi kom med – vi kan beklageligvis dokumentere alt som er tatt opp i varslingsbrevene. Vi er helt klart av den oppfatning at her har man satt – ja, når du setter kokken til å styre skuta, så går det til helvete.

Erik Skutle (H): Hvem var det ..., beklager, leder.

Møtelederen: Du får anledning til ett oppfølgings-spørsmål, og så er det Abid Q. Raja deretter.

Erik Skutle (H): Hvem var disse adressert til? Det er nr. 1.

Morten Larsos: Brigader Kjell Skaugen og general Trond Karlsen.

Erik Skutle (H): Var de brevene formulert skarpt nok til at de var umulig å misforstå?

Morten Larsos: De var meget velformulerte.

Erik Skutle (H): Takk.

Møtelederen: Abid Q. Raja – ett spørsmål.

Abid Q. Raja (V): Vi har jo lest at disse båtene som skulle nedover, bl.a. ble malt i Tompolos farger, at radarene ble tilpasset brystørrelsene, osv. Jeg forstår at du sier at alle hadde skjont hvor disse båtene i utgangspunktet skulle, for de skulle tilpasses et visst sted, passe overens med fargespektre, osv. Vi har også skjont at britene konkret advarte mot CAS, at det var et stråselkap – og det var britis-

ke myndigheter. Tilbake til deg: Advarte du på noen måte Forsvaret, Melsæter eller noen andre om dette – dette faktum at det bare skulle være et stråselsskap, og at dette beviselig skulle nedover til utgangspunktet, til Nigeria? Det er det ene.

Det andre er: Dere inngikk en kontrakt, så vidt jeg forstår, meglerkontrakt, med Stavrum. Forsto du på noe tidspunkt at han ikke hadde noen fullmakter til å inngå den kontrakten på vegne av Forsvaret?

Morten Larsos: Når det gjelder kontrakten som var inngått av Forsvaret her, var det alminnelig kjent for de ofiserene som hadde skrevet under på skipsskjøtene og dokumentene. Selvfølgelig hadde han fullmakt til dette. Det er ikke noen tvil i det hele tatt.

Når det gjelder det at båtene skulle ned til et afrikansk land og tas i bruk der nede, og det er snakk om dette med CAS Global, så er det klart: Vi var også og sjekket hjemmesiden til CAS Global. Det så veldig imponerende ut, egentlig. Det gjorde det. Men vår oppfatning av dette er at dette var grunnleggende feil. Dette skulle aldri ha skjedd i det hele tatt. Men, ok, hvis holdningen var den at dette hadde UD gått med på, så brydde ikke vi oss. Dette var engelske myndigheters problem.

Abid Q. Raja (V): Men advarte dere noen? Det er det som er min greie. Det ene er at man antar at de skjønnte, at de burde ha skjønnt, at britiske myndigheter hadde advart om farger og maling osv., men brukte du noen ord for å si fra: Hør her, folkens, dette er ikke helt slik som dere tror det er?

Morten Larsos: Ikke på den transaksjonen der. Vi har gjort det på andre transaksjoner, hvor vi har gått rett opp og sagt fra. Det gjaldt bl.a. bandvognene.

Abid Q. Raja (V): Det hjalp?

Morten Larsos: Nei.

Møtelederen: Siste.

Abid Q. Raja (V): Bare for å få det konkret: Dere sa ifra om at det de var i ferd med å gjøre, ikke var riktig og bra, men de ga blaffen i det og gjorde det allikevel? Kan du bare gjenta det?

Morten Larsos: Vi tok opp dette temaet, at vi ikke syntes det var korrekt, men vi ble avfeid, og det ble sagt at dette hadde UD godkjent: Det blir endret profil, det blir gjort de og de tingene, under det og det, og da er båtene godkjent som sivile.

Møtelederen: Da er det et siste spørsmål, fra sakens ordfører, Thorheim.

Helge Thorheim (FrP): Jeg vil lite grann tilbake til «Titran». Jeg synes faktisk du på en måte fraskriver deg litt det ansvaret du har som megler, for du sa at dere ikke

hadde noe ansvar for disse «bill of sales», hvis jeg oppfattet deg korrekt. Men det står jo i denne kontrakten mellom Forsvaret og dere at NMA skal bistå med gjennomføring av salget, utstilling av skipsskjøter, flaggstatskifte og klassing av fartøyer. Så står det i neste punkt at NMA påtar seg vederlagsfritt, altså bortsett fra provisjonen, alle praktiske detaljer i forbindelse med tilrettelegging og gjennomføring av salget, herunder foreta visninger, inspeksjoner, forhandlinger osv.

Jeg forstår ennå ikke disse «bill of sales». Det er jo dere som skal rådggi Forsvaret, dere skal tilrettelegge alt sammen for Forsvaret, og da begriper jeg ikke hvorfor Forsvaret har laget en «bill of sales» til Omak Maritime den 28.11. Det er jo de som er endelig kjøper. Men så lager de også en «bill of sales» til Nautic den 16.12. – altså en måned etterpå. Da hadde de jo i realiteten allerede solgt det til Omak, og så skal de selge igjen til Nautic? Hvordan kan dere rådggi å gjøre det på den måten?

Morten Larsos: Forsvaret ble orientert om at Nautic Africa skulle la Omak Maritime tre inn i salget. Vi var veldig, veldig åpne med disse tingene. Men så må jeg også få lov til å si at det var veldig utfordrende å få til den handelen i det store og hele, og vi hadde ingen garanti for at den handelen gikk i orden. Selv om pengene hadde kommet på konto, hadde GTBank tatt forbehold om at de skulle opp og se båten. Vi fikk ikke lov til å røre noe i det hele tatt. Dette orienterte vi Forsvaret fullstendig om, og da vi foretok «protocol of delivery» den ...

Helge Thorheim (FrP): Jeg må nesten stoppe deg litt der, Larsos. Slik jeg oppfatter dette nå, er det en form for triksing for å få det til å se ut som om Nautic eide båten før den ble overført til Omak, når det utstedes enda en «bill of sales» etter den er solgt til Omak. Er det korrekt å anta det? Er ikke det triksing?

Morten Larsos: Nei, det er ikke triksing. Når Nautic Africa har oppfyllelse av en kontrakt om nybygging av fem båter ...

Helge Thorheim (FrP): Det er ikke det det er spørsmål om.

Morten Larsos: Jo.

Helge Thorheim (FrP): Det er KV «Titran» vi snakker om nå, Larsos.

Morten Larsos: Ja, vi snakker om «Titran». Når Nautic Africa ikke klarer å oppfylle leveransen av nybyggene, hva gjør Nautic Africa? Jo, de finner en midlertidig båt som de eventuelt skal lease ut, eller leie ut, og ta tilbake i etterkant. Dette er akkurat som et leasingselskap med en bil. Vi vet ikke hvem som blir eieren til syvende og sist.

Helge Thorheim (FrP): Det er greit. Men da vil jeg tro at du hadde en «bill of sales» til Nautic først, men du har jo laget en «bill of sale» til Omak? Båten er allerede solgt

fra Forsvaret til Omak, men i ettertid kommer det en «bill of sale» i fra Forsvaret også til Nautic. Er ikke det å trikse det til slik at det skal se ut som om Nautic eide den i forkant?

Morten Larsos: For å være veldig konkret på den tingen der: Hva Forsvaret har gjort, hvordan de har lagt fram og stemplet ut dokumentene ...

Helge Thorheim (FrP): Ja, men ikke snakk om Forsvaret.

Morten Larsos: Nei.

Helge Thorheim (FrP): Det var du som var rådgiver for Forsvaret, som meglar her.

Morten Larsos: Jeg var ikke noen rådgiver der, egentlig. Jeg hadde en avtale om å selge båten sånn og sånn, og jeg hadde da dokumentene. Det foregikk en kontakt mellom Forsvaret og den som var advokat.

Helge Thorheim (FrP): Ja, men dette er et megleroppdrag. Du har sagt det: Du var ingen kjøper, du var en megler. Det sa du innledningsvis, Larsos.

Morten Larsos: Ja.

Helge Thorheim (FrP): Så jeg må prøve å komme til bunns for å forstå det.

Morten Larsos: Ja. Det som har foregått, er de fakta som ligger beskrevet i saken. Jeg klarer ikke å forstå hva dette er. Dere ser jo selv at med flere andre båter har det vært fram og tilbake med disse skipsskjøtene. Det kan jeg si, det var et veldig stress med å få tak i folk for å signere ting og attestere underskriftene, og det var også en runde med at en måtte til notarius publicus for å få dette stemplet. Jeg må bare si: Beklager at jeg ikke kan gi utfyllende svar på dette på en ordentlig måte. Dette var en transaksjon, og transaksjonen gikk via advokat i Bodø.

Helge Thorheim (FrP): Jeg tror ikke vi kommer lenger.

Møtelederen: Nei, vi gjør ikke det. Da spør jeg om Larsos har noe mer han vil ha sagt før vi slutter?

Erik Skutle (H): Kan jeg få fem sekunder?

Møtelederen: Ok. Erik Skutle.

Erik Skutle (H): Når ble varslingsbrevene sendt?

Morten Larsos: I 2010 og 2011.

Møtelederen: Hvis du vil si noe til slutt nå, Larsos, er det din tur.

Morten Larsos: Ærede komité, jeg må få lov til å si det sånn at denne saken som jeg har vært igjennom her, å stå her to ganger foran kontrollkomiteen og bli forsøkt hengt ut som både det ene og det andre – hadde jeg visst at jeg noen gang skulle konkurrere med en kontrakt med Forsvaret og bli forsøkt hengt ut på dette viset, der ingen har skyld – det er mye, mye bedre å prøve å skylde på alle andre enn seg selv. Det er noe som heter at gjør man en feil, så tar man sitt ansvar, og så innrømmer man at man har gjort en feil.

For øvrig er det helt klart at dette er en veldig komplisert og vanskelig sak også for kontrollkomiteen. Hvis kontrollkomiteen har flere spørsmål til meg, er dere hjertelig velkommen til å be om ytterligere dokumentasjon. Det er det jeg vil si som budskap. Jeg håper at jeg har forklart meg godt nok for kontrollkomiteen her, med det som jeg nå har vist dere, og det jeg har gjort av dokumentasjon.

Jeg må også få lov til å si i en kommentar, når man snakker om prosedyrer og hva man kan gjøre for å gjøre ting bedre: I 2009 ga jeg beskjed i svarbrev til Utenriksdepartementet om at alle norske militærfartøyer burde registreres i Skipsregistrene NIS-NOR. Det burde vært en klausul fra Skipsregistrene om at enhver båt som var eid av det norske forsvaret, skulle Utenriksdepartementet gitt svar. Man skulle ikke fått ut papirene på båtene. Det er løsningen på hvordan man kan bli bedre på sikt og unngå at ting som dette skjer i framtida. Tusen takk.

Møtelederen: Larsos, hvem mener du har gjort feil?

Morten Larsos: Min oppfatning her er den at man er en stat i staten, og da ...

Møtelederen: Du mener Forsvaret?

Morten Larsos: For å si det på det viset, det er veldig mange som har vært involvert i denne saken. Når jeg prøver å ta kontakt med folk, er de umulig å få tak i over telefon. Jeg møter den vante taktikken med at man aldri er tilgjengelig, og folk vil ikke snakke med deg. Jeg har forsøkt å få tak i folk i Forsvarsdepartementet. Ok, de vil ikke ta telefonen. Andre vil ikke ta telefonen. Jeg har vært veldig ute etter én ting, og det er at alle fakta i denne saken skal komme fram. Det var jeg også da jeg ringte til komitésekretær Dam og spurte om dere ville at sannheten skulle komme for dagen. Det var et veldig klart svar: Ja, komiteen ville gjerne at sannheten skulle komme for dagen. Da vil jeg også oppfordre statlige etater til å se at det er lov å gjøre feil, det er lov å innrømme feil. Men i Forsvaret har man den holdning at man er kollega – man skal aldri slarve på kolleger, man skal beskytte, man skal være forsiktig. Det vi har møtt, er egentlig at en sak, en varsling som burde ha vært tatt opp, er drept fra begynnelsen av fordi: Hvem var det som mottok varslingen, hvem var NK under der, hvem var sjef på den og den avdelingen?

Møtelederen: Din oppfatning er at det er det Stortinget nå er utsatt for?

Morten Larsos: Ja, det er min oppfatning.

Møtelederen: Da stopper vi der. Jeg sier tusen takk til Larsos.

Jeg vil si til komiteen at for at vi skal være med på å ta inn tid, er det nå bare teknisk pause før vi går over til Bekkevold. Det er tre minutters pause.

Høringen ble avbrutt kl. 12.41.

Høringen ble gjenopptatt kl. 12.48.

*Høring med Bekkevold Defence v/daglig leder
Erik Bekkevold*

Møtelederen: Da ønsker jeg Erik Bekkevold hjertelig velkommen.

Vi har registrert at du har fulgt med, så jeg legger til grunn at du kjenner reglene for disse høringene. Du har hørt hva jeg har lest, så da gjør jeg ikke det om igjen. Men jeg er forpliktet til å si at hvis du kjenner til hemmelige ting som du blir spurt om, men som du føler at du ikke kan si noe om, må du ikke si det. Da må du si at du har slike opplysninger, slik at vi i komiteen kan vurdere om vi skal lukke høringa.

Vi vil følge – og jeg henvender meg til komiteen – en annen prosedyre her. Bekkevold snakker i den tida han er tildelt, så er det spørsmålsrunde, og så stopper vi med det. Jeg tror det er tilfredsstillende for Bekkevold – han får da fram det han ønsker å få fram for komiteen.

Da gir jeg ordet til deg, Erik Bekkevold. Du har 10 minutter – vær så god.

Erik Bekkevold: Jeg takker for invitasjonen. Jeg er antakelig først og fremst invitert på grunn av F-5-saken. Den startet allerede i 2002, da alle de 15 F-5-flyene ble utlyst for salg – faktisk i Norsk lysingsblad. Det er vel eneste gangen de er blitt utlyst. Det var i januar 2002. Etter det har det vel ikke vært noen utlysning eller informasjon om disse flyene.

Det var ikke jeg som bød på dem, men et firma som min far representerte. Det var fra Canada. Det ble lagt ut et anbud hvor man skulle by minimum 100 mill. kr. Det eneste selskapet som bød på det anbudet, var selskapet vi representerte. Selv om minimumskravet på 100 mill. kr ble budt, gjorde FLO den gangen alt de kunne for å stoppe det. De brukte slike punkter som at han hadde satt begrensninger på at dersom dollarkursen og kronekursen forandret seg +/- 5 pst., ville han ha anledning til å trekke seg. Det var slike selvfølgeligheter. Det normale for slike handler er at alt går i dollar, men her skulle det være i norske kroner. Det lyktes faktisk å presse ut firmaet som vi representerte, til tross for at han var villig til å betale minimumsbeløpet på 100 mill. kr. I prosessen med å presse ham ut kom de med slike skinn tilbud som at selskapet skulle betale 150 mill. kr for flyene.

I samme periode tilbyr de i hemmelighet alle flyene

via Israel via et selskap som heter Seaways NV, som skal stå for både transaksjonen og alle økonomiske ordninger. Denne saken ble kjent i 2003. Dette syntes vi var veldig underlig, for det selskapet som min far representerte, hadde vært villig til å betale minimumsbeløpet og var i dialog med det nylig opprettede FLO/FAP, avhendingsprosjektet.

Det som var utgangspunktet her, var at det var en utlysning og en interesse for dette i Hellas. Vi hadde kontakter i Hellas, og begrunnelsen for å bruke Seaways fra dem som holdt på med det – fra Forsvarets eller Israels side – var at det var et gresk selskap. Det synes jeg er ganske viktig i forbindelse med bakgrunnssjekk og det som har kommet opp om disse sakene de siste to årene. Allerede den gangen foretok ikke Forsvaret bakgrunnssjekk. I hvert fall fant vi ut at dette selskapet ikke var noe gresk selskap. Det hadde kontor i Aten, men vi sjekket det, og det sto i Seaways NV i telefonkatalogen, og vårt samarbeidende firma i Hellas fant det ikke i bedriftsregisteret der. Til slutt fant vi det i skatteparadiset Curaçao. Det selskapet som Norge ga tilsagn til å selge 15 utrangerte F-5 jagerfly til, var altså i et skatteparadis på De nederlandske Antillene.

I den forbindelse ville det vært naturlig at det ga Forsvaret et skikkelig sjokk, og at man da ville foreta forandring på regler, skifte rutiner eller følge opp saken på en annen måte i fremtiden. Men nå sitter vi her i dag, og det ser ut som det ikke er gjort noen forandring på noen ting. Så de versjonene som Trond Karlsen og Petter Jansen ga, at det er grønt lys for disse F-5-ene, det kjenner jeg meg ikke igjen i overhodet.

Møtelederen: Det er under henvisning til historien du sier det nå?

Erik Bekkevold: Ja. Min far har bakgrunn i Luftforsvaret, så vi har kontakter i miljøer som er interessert i disse flyene, men vi kan aldri få kontakt med FLO for å formidle dem. Jeg sa at opprinnelig var dette utlyst i 2002. Det er den eneste gangen det offisielt har vært utlyst. I den rapporten som dere har fått tilsendt, og som er utarbeidet av internrevisjonen i Forsvarsdepartementet, står det at man ikke finner spor etter det. Men det er aldri utlyst. Vi har forsøkt å oppnå kontakt med avhendingsseksjonen i FLO i forbindelse med å formidle disse flyene. Vi hadde et opplegg i 2006–2007 der det tyrkiske luftforsvaret var interessert, men da var tydeligvis disse flyene lovet bort til nok et slikt spesielt selskap i USA. Trond Karlsen sa det var US Air Force som var ute etter disse flyene. Det stemmer ikke. Det var private interesser, men NGL, som den gangen var interessert, eksisterte ikke i 2005. Da lurte jeg på hvem som egentlig var i Norge og viste interesse for disse flyene. I hele denne perioden er det slike selskaper som jeg vil påstå er ukjente i forbindelse med omsetning av disse flyene, og som Forsvaret i hvert fall ikke har foretatt bakgrunnssjekk på. Da det skjedde i 2007, husket vi jo historien fra 2003, hvor Seaways, som var registrert på Curaçao, skulle stå som formidler av flyene. Man kan bare tenke seg hva som var bakgrunnen for det. Da hadde vi først et møte med sjef for eksportkontrollkontoret i UD, Jan Ole Grev-

stad, 12. januar 2007 og fortalte hele historien mer detaljert enn jeg har fortalt dere, om hvordan Forsvaret forsøker å selge via skatteparadis, hvordan de ikke foretar bakgrunnsjekk, og hvordan det egentlig er tilfeldig hva som gjøres. Jeg kan bare gjøre meg mine egne tanker. Hvis man forhandler med slike selskaper, kan jeg bare tenke mitt. Vi ga en redegjørelse til Jan Ole Grevstad, som var sjef for eksportkontrollkontoret den gangen, og fortalte hva som hadde skjedd. Vi forventet da at dette ble fulgt opp. Men opplegget med NGL fortsetter uten at det blir stoppet, eller uten at det blir sjekket noe videre. Jeg tar også kontakt med statssekretæren den gangen, Espen Barth Eide og forteller den samme historien. Det er den 16. september 2007. Da gir jeg ham også et salgsdokument på 25 sider, som forteller at vi markedsfører disse flyene, og en redegjørelse om den gamle historien med Seaways, om skatteparadiset, osv. Nå har jeg forsøkt de siste ukene å finne ut hvor det ble av disse dokumentene, men når jeg sjekker med Forsvarsdepartementet, kan de ikke finne spor etter dem. Jeg hadde kontakt med Espen Barth Eide et par måneder etter at jeg hadde overlevert ham dette. Jeg hadde en samtale med ham i én time. Da sier han at det var en av toppene i departementet som hadde fått saken, og han sa at han skulle kontakte meg videre. Jeg fikk aldri noen videre kontakt etter det.

I tillegg overleverte jeg de samme dokumentene til en som het Halgunset, i UD en uke etterpå. Han var nestsjef i eksportkontrollkontoret i UD. Da tror jeg Jan Ole Grevstad hadde gått av. Vi gjentok den samme historien om at Forsvaret ikke foretar den nødvendige bakgrunnsjekk, og at ting ikke blir utlyst – vi var jo interessert i flyene, og Tyrkia var interessert akkurat på det tidspunktet. Jeg føler at selv om vi har gjort det vi kunne for å fortelle at her er det ting som ikke fungerer, og at regler kanskje ikke engang blir fulgt, så får det ikke noen særlig effekt eller konsekvenser.

Så til det nye løpet med F-5-ene. Det ble ikke noe av handelen med NGL i første omgang. Den ble avvist, ifølge det som står i rapporten. På grunn av dette vi oppdaget med Seaways, er det en veldig motvilje på Kjeller mot min far. Det står at han har en konflikt med dem. Han har ikke hatt noen konflikt med dem, men han fikk nesten skylden for å avsløre at de drev og handlet med Seaways den gangen. Da forsøker jeg på egen hånd. Det er første gang jeg tar kontakt på egen hånd med FLO/FAP og Odd-Stein Melsæter, og fra 2007 til 2014 har jeg hatt rundt 15 samtaler med ham. Da utviser jeg interesse for disse flyene og sier at jeg har kunder i USA som er interessert. Jeg har også kunder som er interessert i å kjøpe delene. Han sier at delene er helt uaktuelle – de skal følge flyene. Så sier han hver gang jeg snakker med ham, i alle disse samtalene, at de allerede er solgt. Jeg har også notater om dette. I mai 2013 snakket jeg med Melsæter. Da sier han at flyene er solgt til et amerikansk selskap. I september får jeg vite at de er solgt. I november sier han at de er solgt til Spania. I praksis har jeg aldri noen mulighet til å få budt på flyene.

Så plutselig oppdaget jeg i Forsvarets forum nå i vår at flyene er gitt bort – 30 000 dollar er praktisk talt å gi dem bort. I løpet av noen få dager klarer jeg å fremskaffe et bud på 3 mill. kr. Vi aner ikke hva delepakken eller noen ting består av.

Når det gjelder å kontrollere ting og å varsle ting, la jeg merke til at også NMA har hatt veldig store problemer, og vi har også veldig store problemer hvis vi prøver å si fra om noe. Hvis du prøver å si fra, blir du uglesett og uthengt, og du risikerer ikke å kunne gjøre noen forretninger med Forsvaret. Det har vært flere slike saker hvor man varsler om ting, om uregelmessigheter og om direkte tyverier, og det er du som sitter igjen med Svarteper.

Jeg har lyst til å ta opp en sak som nå er forsøkt varslet i forbindelse med tyverier osv. av flydeler på Forsvarets flysamling. Veldig mange av de avhendede delene ender opp på flysamlingen, og det er de samme reglene som gjelder der også. Blant annet har det foregått tyverier på flysamlingen de siste 10–20 årene, og når det blir forsøkt varslet, blir den som varsler, bare slått ned. Blant annet forsvant det en hel cockpitseksjon av et tysk fly fra annen verdenskrig i 2008. Det ble varslet sjef for Luftforsvarsmuseet. Det skjer ingenting, og så tar de samme folkene og lager en rapport. En finner ut at dette er solgt av en privatperson som jobbet der som frivillig, til et museum i England, lager en rapport som bekrefter, med bilder, at det er gjenstander fra Forsvarets flysamling som er ulovlig solgt til en privatperson i England. Det skjer ingenting. Så forsøker min far å ta det opp med museumsledelsen, den gang sjef Runar Gjerard. Da begynner det etter hvert å skje ting, men så får han som er sjef for Luftforsvarsmuseet i Bodø lov til å undersøke seg selv i praksis – det er han som har lagt saken død to ganger tidligere. Så viser det seg at han som har tatt delen også – det visste vi for så vidt den gangen – er venn med sjefen for Luftforsvarsmuseet i Bodø og lager en rapport, en falsk rapport, for jeg vet nøyaktig hva som har skjedd her, og så sender de det videre til FAP og til Forsvarsstaben, og så legger de saken død. Og vi som startet dette, får ikke innsyn i den rapporten overhodet.

Petter Jansen ble spurt om han hadde fått noen revisjonsrapporter i sin tid som sjef for FLO. Da glemte han en viktig rapport, nemlig revisjonen i forbindelse med Kjeller 2012. Der har forsvarssjefens revisjon laget en 57 siders rapport – jeg vet ikke om noen kjenner til den saken fra Kjeller fra det jubileet – som sier at sjef FLO/Luft stort sett har brutt alt av lover og regler og retningslinjer i forbindelse med det som ble gjort der. Nå kjenner jeg saken inngående, siden jeg er en del av miljøet på Kjeller. For det første er rapporten ikke fullstendig, det har skjedd mye mer enn det som står der, men for det andre fikk dette som konsekvens for han som var ansvarlig, at han fikk opprykk til nestsjef i FLO Investering. Han som sto fram i avisa i Aftenposten om saken 20. mars 2013, fikk melding om at adgangskortet hans skulle innndras samme dag. Jeg har en intern e-post som viser at seks–sju timer etter at Aftenposten trykte det, gis det beskjed om at adgangskortet skal innndras, og så blir han nærmest utestengt fra Kjeller. To dager etter dette ringer jeg Petter Jansen, snakker med ham på telefonen, og vi avtaler at vi skal fortsette kontakten uka etter. Så skjer det ingenting, og så skriver jeg et brev til Petter Jansen og forklarer disse forholdene, at han blir utsatt for represalier. Jeg tar samtidig med at i det miljøet har min far på militært område fått punktert hjulene sine ved at noen har satt spiker i hjulene hele fem ganger – det skjer

jo ikke tilfeldig – over en toårsperiode. Det står i brevet til Jansen, og jeg får ikke noe svar på det. Det blir dysset ned, og trakasseringen av min far bare fortsetter. Så hvis du varsler ting i Forsvaret, er det det verste du kan gjøre, og de følger ikke opp disse sakene her. Det er altså flere slike saker.

Møtelederen: Da må jeg stoppe deg, for tiden er ute og vel så det. Helge Thorheim skal straks få ordet. Men jeg vil bare spørre, hvis vi holder oss til F-5. Du forteller den historien vi hører fra deg nå: Hva tror du er grunnen til at det er slik? Hvis dette du sier, er riktig, jeg må si det slik, hva er grunnen til at de oppfører seg slik?

Erik Bekkevold: Det er flere grunner. For det første kan du ikke sladre på noen kolleger. Hvis du sier fra, er du uglesett. Og så er det også korrupsjon inne i bildet her. På flysamlingen har det som sagt forsvunnet deler i 20 år, og det er varslet om det gang på gang, men det skjer ingenting. Det er fordi folk tjener penger på det. Det er små forhold i Norge, slik at jeg vet at folk på Kjeller har stoppet forfølgelse av noen av disse. For det er en tidligere kollega som er på flysamlingen, som antakeligvis er ansvarlig for dette. Så det blir stoppet hele tida. Og selv om jeg da har gått helt til topps, til Petter Jansen, har jo ikke dette hjulpet. Og som sagt, jeg fortalte til og med til Espen Barth Eide da han var statssekretær i 2007, at det er ikke mulig å få kontakt osv., og det har jo egentlig ikke hjulpet noen ting.

Møtelederen: Helge Thorheim først, og så Erik Skutle.

Helge Thorheim (FrP): Vi fikk jo denne rapporten som har kommet nå når det gjelder F-5-ene, og der står det:

«Oppdraget ble igangsatt etter en innledende undersøkelse av et tips fra en privatperson med påstand om kritikkverdige forhold i saksprosessen.»

Så har jeg sett kopi av det som du har skrevet her, og det går jo på dette med anledning til å by på flyene. Du sa at dere har prøvd flere ganger å komme i kontakt angående det og blitt mer eller mindre avvist ved at det har blitt solgt – eller var i ferd med å bli solgt. Har du noen gang tatt initiativ til likevel å sende inn et skriftlig spørsmål enten per brev eller per e-post?

Erik Bekkevold: Korrespondansen er omfattende fra 2002 og helt til 2007, da har jeg gitt hele salgsdokumentet til Espen Barth Eide, jeg har gitt hele versjonen av hva som skjedde med Seaways, på 20 sider osv., og det er gitt til UD, det er gitt til FD. Men i denne prosessen var jeg vel naiv og trodde – altså jeg følte at jeg hadde et godt forhold til Odd-Stein Melsæter, til tross for at han aktivt trakasserte min far. Blant annet bet jeg meg merke i NMA – han har kommet med falske påstander om min far, og en sikkerhetsoffiser på Kjeller kan bekrefte at han har gjort dette. Alt dette har jeg overlevert til Forsvarsdepartementet, og jeg kan si med hensyn til den F-5-rapporten som dere nå sitter med, at jeg ikke har blitt intervjuet verken før, under eller etter at denne rapporten ble utarbeidet. Jeg ville sett det som naturlig at kanskje jeg var den første de burde prate med i

detalj for å finne ut hvorfor jeg sier dette, og det har ikke skjedd. Det er helt tilfeldig at jeg ringte den personen som var ansvarlig for rapporten på slutten, så det kom med en liten ting, men det er veldig mye som jeg har fortalt om, som ikke er en del av rapporten.

Helge Thorheim (FrP): Det var vel egentlig oppfølgingsspørsmålet mitt, om du har vært i departementet og snakket med dem som har utferdiget dette.

Erik Bekkevold: Ikke med dem som gjorde rapporten.

Helge Thorheim (FrP): Da tror jeg ikke jeg har noen flere oppfølgingsspørsmål til det.

Møtelederen: Erik Skutle.

Erik Skutle (H): Da FLO tidligere nevnte grønt lys for disse F-5-handlene, oppfattet jeg vel at de snakket om at de ikke har havnet hos regimer eller personer som kan utføre skade. Vil du si at den beskrivelsen er riktig – at det er grønt lys at det ikke er hos farlige personer, så man holder på en måte korrupsjon utenfor bildet?

Erik Bekkevold: Jeg vet ingenting om NGL. Det ser ut til å være utelukkende opprettet for å kjøpe disse flyene, og jeg kjenner ikke de historiene, så det vet jeg ikke.

Erik Skutle (H): Jeg skjønner, ok. Men for å oppsummere litt det du har fortalt til oss nå, så er det gjentatte ganger seriøse bud fra seriøse firma på høye pengesummer, som blir avvist, mens skambud fra firmaer som eksisterer i skatteparadis, går man videre med.

Erik Bekkevold: Det føler jeg er en rød tråd i hele F-5-saken.

Erik Skutle (H): Hvordan vurderer du det at et bud på noe over 100 mill. kr ikke var akseptabelt i 2002, men et bud på 30 000 dollar nå er akseptabelt – med din tekniske kompetanse?

Erik Bekkevold: Det har jeg vel vist med det budet. Jeg vet ikke, har dere tilgang til de budene?

Erik Skutle (H): Men bare, mer sånn teknisk, hvis du skal bruke din tekniske kompetanse, er det en verdiforringelse på ti–tolv år som på noen som helst måte er rimelig?

Erik Bekkevold: Nei, det er veldig enkelt, det er helt latterlig. Man regner prisen på en enseter til ca. 1,5 mill. dollar, en toseter til rundt 2 mill. dollar, men så på slutten av dagen er det ikke verdt mer enn noen er villig til å kjøpe det for. Men i tillegg fikk jeg dokumenter som viste delpakka, og der er det ti motorer. Bare de er verdt 50 000–100 000 dollar stykket. Så da jeg bød 3 millioner – eller vi, det er jo ikke jeg som har budt det, det er firmaet jeg representerer i USA – var jeg ikke klar over

delpakka, som er svært omfattende. Så dette lukter lang vei.

Erik Skutle (H): Jeg tror vi skjønner tegningen. Men vårt ansvar her er jo ikke å finne ut om det nødvendigvis har skjedd noe ulovlig eller den type ting, men å følge opp hva den politiske ledelsen til enhver tid har gjort.

Du sier at du snakket med Barth Eide i 2007, som da var statssekretær i Forsvarsdepartementet. Kan du redegjøre litt nærmere for den kontakten? Hvor eksplisitt var ditt varsel, hvis du regner det som et varsel? Eller var det en enkel samtale? Ditt budskap var ikke til å misforstå?

Erik Bekkevold: Det vil jeg absolutt regne som et varsel. Det var en samtale i en time. Jeg ga 15 sider salgsdokumenter, og så var det 20 sider som forklarer de tingene som har skjedd tidligere med Seaways.

Det er et viktig brev jeg glemte å fortelle om: I prosessen med Seaways i 2003 sendte Fridthjof Sjøgaard i FD et forhåndsvarsel om salg av disse F-5-ene via Israel, og da skriver han det greske selskapet Seaways fem ganger. Det betyr at det er ingen som har foretatt noen undersøkelser. Det var ikke vanskelig å finne ut dette. Akkurat på samme måte som det ikke har vært vanskelig å finne ut disse andre sakene for dere ved bare å søke på Google, var det ikke vanskelig. Fridthjof Sjøgaard, som sitter i toppen av Forsvarsdepartementet, skriver et brev til UD. Innholdet i det stemmer overhodet ikke, og der står det det greske selskapet Seaways.

Erik Skutle (H): Så du ga altså et helt klart og tydelig og presist varsel i 2007?

Erik Bekkevold: Det er ikke noen tvil om det.

Erik Skutle (H): Og ingen tegn til oppfølging på noe vis fra politisk ledelse?

Erik Bekkevold: Jeg har ikke sett et tegn til det overhodet.

Erik Skutle (H): Har du på noe tidspunkt tatt noen annen type kontakt med politisk ledelse enten i Forsvarsdepartementet eller i Utenriksdepartementet?

Erik Bekkevold: Ja, som sagt, vi gjorde det. Vi var i kontakt med både UD og FD i 2007 – gjentatte ganger.

Erik Skutle (H): Hvem var du da i kontakt med i FD/UD?

Erik Bekkevold: I FD var det Espen Barth Eide. Det var vel den eneste kontakten i FD. Og så var det en som heter Halgunset, som var nestsjef i eksportkontrollkontoret, i september. Men første kontakt var med sjef for eksportkontoret 12. januar 2007, Jan Grevstad.

Erik Skutle (H): Og disse varslene er oversendt skrift-

lig til både Utenriksdepartementet og Forsvarsdepartementet – 15 sider?

Erik Bekkevold: Vi ga dem dokumentene i møte.

Erik Skutle (H): Jeg skjønner. Da har jeg ingen ytterligere spørsmål.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Det du beskriver, virker på meg som om det er noen som har stålkontroll på situasjonen. Er det rett forstått?

Erik Bekkevold: Jeg vet ikke hva du mener med det.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Du har jo henvendt deg til mange, og det skjer ingen endring. Det betyr for meg at det er noen som har stålkontroll på at det ikke skal skje noen endring.

Erik Bekkevold: Ja, og det kan jo være flere grunner til det. Jeg reagerte også på at på Wikileaks er det lagt ut dokumenter fra den amerikanske ambassaden som ikke vi skulle se, som er klassifisert «confidential» 3. august 2007, og der står det faktisk at hvis ikke amerikansk UD skjerper seg i forhold til å gi NGL tillatelse, vil det få konsekvenser for forholdet mellom USA og Norge. Det står til og med at JSF, F-35-kontrakten, kan stå i fare. Hvem er det da i Norge som presser på den amerikanske ambassaden for at dette skal gå igjennom? Dette står faktisk i det brevet fra US ODC til UD i USA.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Etter din erfaring hvem i embetsverket i Forsvarsdepartementet er det som er krumtappene som sikrer det? Du nevnte Sjøgaard.

Erik Bekkevold: Jeg vet ikke mer enn navnene på dem som var der. De som var aktive, eller som hadde en del med dette å gjøre, var en som har gått av, som heter Leif Lindbäck, og så er det Morten Tiller. Men jeg vet ikke noe mer – jeg vet ikke hvorfor.

Møtelederen: Da er det ingen flere som har bedt om ordet nå.

Bekkevold, da er det slik at hvis det er noe mer du vil si, får du anledning til å gjøre det nå.

Erik Bekkevold: Nei, jeg tror stort sett jeg har dekket det jeg ønsket å si i dag.

Møtelederen: Jeg uttrykker en takknemlighet for at du kom. Dette er opplysninger som vi tar med oss. Vi har registrert hva du har sagt, og vi tar det med oss nå i den videre delen av behandlingen av saken.

Da er vi ferdig med dette, og da er vi i hvert fall på tid. Da vil jeg foreslå at vi begynner 5 minutter før tida, så da er det en halv times pause fram til kl. er 13.45.

Høringen ble avbrutt kl. 13.15.

Høringen ble gjenopptatt kl. 13.45.

*Høring med Forsvaret v/ forsvarssjef admiral
Haakon Bruun-Hanssen, med sjef for Forsvarsstaben
generaløyntnant Erik Gustavson og med tidligere sjef
for Forsvarsstaben viseadmiral Jan Eirik Finseth*

Møtelederen: Da er klokken 13.45, og vi fortsetter denne åpne kontrollhøringa.

Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité har da gleden av å ønske forsvarssjef admiral Haakon Bruun-Hanssen hjertelig velkommen hit. Vi har anmodet om at du skulle ha med deg sjefen for Forsvarsstaben Erik Gustavson, som også er her. Hjertelig velkommen til deg. Som bisterere har forsvarssjefen med seg sjef for organisasjonsavdelinga i Forsvarsstaben kontreadmiral Ketil Olsen, som også er til stede, og sjef for planavdelinga i FLO stab, som vi begynner å kjenne godt etter hvert, Suzanne Malmberg Amundsen. Hjertelig velkommen også til dere.

Så er det slik at vi denne gangen også har bedt den tidligere sjefen for Forsvarsstaben viseadmiral Jan Eirik Finseth om å komme spesielt, og vi ønsker deg velkommen. Du har vel ikke vært her før i denne anledning, så vidt jeg vet.

Velkommen til dere alle sammen.

Nå har jeg kunnskap om at dere har vært i siderommet og hørt og fulgt med, og jeg gjentar ikke alle formalitetene, bortsett fra det som jeg er forpliktet til å si, og som jeg sier hver gang: Hvis det er noe dere blir spurt om, det skal svares fyllestgjørende, og det er hemmelige opplysninger, skal dere ikke si det i en åpen høring, men dere skal si at det her foreligger en hemmelig opplysning, slik at vi kan vurdere om vi skal stenge høringa. Dette kjenner dere til, men jeg er forpliktet til å si akkurat disse setningene. Dermed er det gjort.

Jeg mener at det er hensiktsmessig, slik det nå er, at vi lar Finseth begynne, og så er det Bruun-Hanssen deretter. Det er den riktige måten å gjøre det på.

Da gir vi ordet til deg, Jan Eirik Finseth. Vær så god, du har 5 minutter til disposisjon.

Jan Eirik Finseth: Takk for det.

Leder av kontroll- og konstitusjonskomiteen, ærede medlemmer, jeg takker komiteen for muligheten til å gi en kort orientering om Forsvarsstabens rolle i avhendings saker.

Det har ved tidligere høring blitt nevnt at sjef for Forsvarsstaben personlig har ledet møter relatert til avhending. Det er ikke tilfellet. Det som tidligere er uttalt, stemmer altså ikke.

Fram til høsten 2008 ble det jevnlig gjennomført informasjonsmøter mellom Forsvarsdepartementet og FLO. Fra høsten 2008 ble disse informasjonsmøtene endret til koordineringsmøter kalt inn av FLO og ledet av FLO, hvor FLO, Forsvarsstaben og Forsvarsmuseet var deltakere. Dette var møter på saksbehandlernivå. FLO gjennomførte egne møter med UD fram til 2011. UD avlyste da møtene etter skriftlig henvendelse fra Forsvarsdepartementet.

Fra årsskiftet 2011/2012 ble Forsvarsdepartementet igjen del av koordineringsmøtet, som da besto av Forsvarsdepartementet, Forsvarets logistikkorganisasjon, Forsvarsstaben og Forsvarsmuseet.

I 2010 ble det i tillegg gjort forsøk på å få til regelmessige møter mellom UD, FD og FLO. Det ble avholdt omtrent tre–fire slike møter. Forsvarsstabens oppgave i disse møtene var bl.a. å forhindre at relativt nytt og fullt ut operativt brukbart materiell ble avhendet. En intern revisjonsrapport fra Forsvarsdepartementet i 2008 konkluderte med at tempoet i avhendingen var for lavt, og dette fikk konsekvenser for effektiviseringsarbeidet, også hva omfattet eiendom, bygg og anlegg, forkortet EBA, hvor de årlige måltall for avhendinger var detaljert beskrevet i departementets oppdrag. EBA ble da en del av arbeidet til møtet. Krigsoppsettingsplaner, hvorledes Forsvaret skulle organiseres med personell og materiell i krise og krig, ble også lagt til grunn for møtets arbeid. Med andre ord: Hva kunne avhendes, og hva burde tas vare på av materiell-lager? Koordineringsmøtene skulle altså sørge for at de avhendingsoppdrag Forsvarets militære organisasjon fikk fra Forsvarsdepartementet, ble gjennomført på en velkoordinert måte.

Selve prosessene i avhendingsforløpet er i prinsippet som følger: Forsvarsdepartementets iverksettelsesbrev og løpende presiseringer, endringer og tillegg, såkalte PET-er, gir oppdrag om avhending til Forsvarssjefen. Forsvarssjefen gir avhendingsordre til FLO, som er merkantil gjennomfører. FLO klargjør for avhending og melder til Forsvarsdepartementet når klar. FLO har altså det merkantile ansvaret. Dialog mellom FLO, FD og UD er en kontinuerlig prosess avhengig av type avhending, det være seg «government-to-government»-salg, salg til NATO-allierte, salg til nøytrale nasjoner som Finland, eller andre typer salg.

Rapport om status for gjennomføring av oppdrag fra departementet med hensyn til måloppnåelse skjer gjennom kvartalsvise resultat- og kontrollrapporter fra forsvarssjefen, og i tillegg til disse forsvarssjefens årsrapport.

Det er viktig å understreke at samarbeidet mellom de ulike ledd i Forsvaret, mellom FLO og departementene, var, og er, basert på tillit. Det er stor respekt for det arbeid som gjøres, og meget stor tillit blant de ulike ledd i avhendingsprosessene.

Så kort om omfanget av avhendingen. Det er solgt materiell for et firesifret millionbeløp. Hensikten med salget har vært å skaffe staten inntekter. Delvis nytt materiell ble avhendet. Dette var materiell som nylig var oppdatert eller nylig anskaffet. Alt avdelingsluftvern i Hæren ble utfaset. Dette materiellet ble modernisert på slutten av 1990-tallet og begynnelsen av dette århundret. Avansert panservern i Hæren ble utfaset. Dette var nylig oppgradert og modernisert. Vel 2 millioner m² bygningsmasse ble avhendet. Og slik kan jeg fortsette. Moderne, fullt ut brukbart materiell ble utfaset, siden det verken fantes midler til drift eller avdelinger i strukturen som kunne anvende slikt materiell.

Hva gjelder MTB-ene av Hauk-klassen ble disse far-

tøyene modernisert for om lag 2 mrd. kr og tatt ut av tjeneste ganske umiddelbart etter at fartøyklassene var oppdatert og modernisert. Fartøyene skulle avhendes ved salg. Det tok lang tid. I august 2011 ble de foreslått destruert, altså hugd opp, av FLO. Anbefalingen ble ikke tatt til følge. Dette er på mange måter fullt forståelig da Forsvarsdepartementet hadde et oppdrag om salg og inntjening for staten. En direkte destruksjon ville ha ført til tapte verdier for staten, altså et relativt stort «sunk cost» for staten.

Så avslutningsvis: Koordineringsmøtenes hensikt har jeg redegjort for. Møtene startet som informasjonsmøter og ble etter hvert koordineringsmøter, hvor også EBA ble inkludert. Møtene ble avholdt på saksbehandlernivå. FDs måltall for avhending med referanse til iverksettelsesbrev for budsjettåret og de såkalte PET-ene og oppnåelse av mål ble rapportert til Forsvarsdepartementet kvartalsvis i forsvarssjefens resultat- og kontrollrapport og i tillegg i forsvarssjefens årsrapport.

Takk for oppmerksomheten.

Møtelederen: Bruun-Hanssen, vær så god.

Haakon Bruun-Hanssen: Takk skal du ha, komitéleder.

I min innledning vil jeg berøre de nye prosessene og kontrollrutinene for avhending av materiell, gjennomgangen av avhendingssaker tilbake til 2002 og avslutningsvis gi en vurdering av om dagens regelverk er godt nok sett fra Forsvarets side.

Anbefalingen fra PwC-rapportene 31. oktober 2014, den første rapporten, samt nye retningslinjer fra FD og UD av 27. april i år vedrørende hvilke forhold Forsvaret skal vurdere og avklare, er nå innarbeidet i våre nye prosessbeskrivelser.

Forsvarsstaben, som utøver min beslutningsmyndighet innenfor avhending, gjennomgår prosessen og dokumentasjonen fra FLO gjennom hele prosessen. Forsvarssjefens internrevisjon har i september 2015 verifisert gjennom kontroll at nye prosesser og prosedyrer gir de ønskede effektene. Jeg er derfor trygg på at Forsvaret i dag følger regelverket for avhending og eksport av forsvarsmateriell. Forvaltningen er ansvarlig, avhendingen er korrekt dokumentert, og risikoen for misligheter er redusert.

I januar i år fikk Forsvaret i oppdrag å gå gjennom alle avhendingssaker tilbake til 2002. Dette er et omfattende arbeid og vil ta flere år å fullføre. Ved gjennomgangen etableres avhendingssaker som tidligere manglet. Dokumenter fra hele prosessen gjennomgås, økonomiene rundt salgene kontrolleres, og eventuelle avvik identifiseres. Avvikenes alvor blir vurdert, og dette avgjør den videre oppfølging i det enkelte tilfellet.

I forbindelse med salget av beltevogner, lastevogner og KV «Agder» er regelverket fulgt, med unntak av de etablerte avhendingssaker som vi var inne på ved forrige høring. For salget av F-5 jagerfly er regelverket fulgt. Alle nødvendige godkjenninger er dokumentert. Jeg vil likevel understreke at svært mye av gjennomgangen gjenstår. Jeg kan derfor ikke garantere at verken regelbrudd eller misligheter har funnet sted.

Komiteen stiller spørsmål ved om regelverket er godt nok. Jeg vil vurdere dette ved hjelp av de omtalte enkeltsakene. Salget av to utrangerte F-5 var lisenspliktig. I tillegg var Forsvaret underlagt sluttbrukerrestriksjoner fra USA. Både UD og U.S. Department of State godkjente NGL som nye eiere. Det innebærer at NGL har hatt en avtale med amerikanske myndigheter for at Forsvarets salg til et privat selskap kunne godkjennes. U.S. Department of State og Forsvaret vet godt hvem kjøper NGL er. Og regelverket sikrer at amerikanske myndigheter fortsatt har kontroll med disse flyene.

Demilitarisering av MTB-ene, «Horten» og beltevogner er gjort for å kunne selge materiellet til sivile kjøpere uten lisens. Dermed oppga vi kontrollmuligheten, med mindre «fang alt»-paragrafen tilsa at lisens skulle brukes i det bestemte tilfellet. Endringene i eksportkontrollforskriftens § 4 av 9. september 2014 setter en stopper for demilitarisering som virkemiddel for å unngå lisens. Forsvaret er meget tilfreds med denne endringen. «Fang alt» fanger ikke alt, men det som er nødvendig. «Fang alt»-paragrafen skal sikre at ikke-lisenspliktig materiell likevel skal underlegges lisensplikt, da det ikke er ønskelig å selge materiellet til områder som enten er underlagt våpenembargo, til områder hvor det er krig eller der krig truer, eller til land som er i borgerkrig, eller hvis materiellet kan tjene til å utvikle en stats militære evne. Nigeria er i utgangspunktet ikke et problem med hensyn til de to første kriteriene i «fang alt». Det er ingen våpenembargo eller krig. «Titran» og «Agder» er nå i Nigeria. Det er et faktum. De er ikke krigsskip, men de er henholdsvis 25 og 35 år gamle holker sivilt konstruert for å transportere passasjerer. Og det er hva de hovedsakelig er benyttet til. De kan selvfølgelig brukes til ulike former for kontrollfunksjoner, slik vi gjorde med dem i indre kystvakt, men de får altså ikke noen større militær verdi av den grunn. De er like lite egnet til å utvikle en annen stats militære evne som en hvilken som helst annen passasjerbåt på Vestlandet.

Jeg erkjente i forrige høring at Forsvaret må kontrollere kjøpere bedre for å unngå salg til stråselkaper. Nye retningslinjer fra UD og FD stiller tydeligere og mer presise krav til hvilken informasjon om kjøper vi skal frambringe. Det er vi også glade for. Min vurdering er derfor at reglene er gode nok. De hindrer at materiell som er på Liste 1, havner på uønskede hender, og de hindrer at sivilt materiell selges til uønskede områder.

Dermed stiller jeg meg åpen for spørsmål.

Møtelederen: Da sier vi takk for de to innledningene, og vi begynner spørreundersøkelsen. Det er sakens ordfører, Helge Thorheim, som har ordet først. Vær så god.

Helge Thorheim (FrP): Takk, leder.

Da begynner jeg med Finseth. Du kom en del inn på den kommunikasjonen som har vært mellom FD, Forsvarsstaben, FLO Stab mv. Det var en del endringer opp gjennom årene, så vidt jeg forsto, og en gang ble kommunikasjonen med UD brutt etter innspill fra Forsvarsdepartementet. Husker du hvorfor de hadde et slikt innspill?

Jan Eirik Finseth: Begrunnelsen for innspillet husker jeg ikke, men det jeg husker – vi har jo kanskje skrevet med oss hit, for den saks skyld – og det som skrevet inneholdt, var at all korrespondanse mellom Forsvarets organisasjoner, inklusiv FLO, skulle gå via departementet til UD. Etter at det skrevet kom, ble det fra UD's side stoppet, de møtte ikke opp på møtene og ga en tilbakemelding til FLO om at de ikke lenger ville stille på møtene med basis i dette skrevet fra Forsvarsdepartementet.

Helge Thorheim (FrP): Ok.

Så nevnte du disse koordineringsmøtene, men du presiserte da at dette var på saksbehandlernivå. Når man avhender noe så pass viktig som en hel flåtestyrke – man kan jo nesten kalle det det, når det er seks MTB-er og ett følgeskip – ble ikke det som skjedde i koordineringsmøtene, brakt opp til ditt nivå, eksempelvis?

Jan Eirik Finseth: Svaret på det er nei. Det som ble brakt opp, var måltallene – om vi hadde klart å få dette til eller ikke, som igjen ble rapportert til departementet gjennom resultat- og kontrollrapporter. Personlig fikk jeg vel vite at salget var gått greit. Jeg mener det var høsten 2013, like før vi startet arbeidet med den resultatrapporten som skulle til departementet den høsten.

Helge Thorheim (FrP): Vi har hørt en saksbehandler her uttale at selv om disse båtene skulle selges til England og registreres der under engelsk jurisdiksjon, og seile innenfor ECOWAS-området, så fikk han, etter å ha googlet på CAS Global, en liten bekymring for at de kanskje likevel kom til å havne i Nigeria, og han uttrykte bekymring for dette. Når vi har snakket med andre, har de vel ikke delt den samme bekymringen, og det har kanskje med undersøkelser av det selskapet å gjøre. Kan du erindre om det noen gang var et tema på ditt nivå, og eventuelt på departementsnivå, at man kanskje til og med var i ferd med å bli lurt av dette selskapet?

Jan Eirik Finseth: Nei, det har aldri vært tema, verken i møter eller i rapporter, det du spør om der – aldri. Jeg ble kjent med salget og – hva skal jeg si for noe – det vi sitter og prater om her, gjennom pressen. Det var første gang jeg fikk vite om at det hadde skjedd. Jeg kan også si at når denne kontroll- og resultatrapporten ble skrevet og sendt til departementet, ble det alltid avsjekket: Er dette i henhold til boka? Og det ble rapportert tilbake at alt var i henhold til boka – eller at regelverket var fulgt, for å si det på en annen måte.

Helge Thorheim (FrP): Vi hadde også en uttalelse fra en sentral medarbeider i Forsvaret som sa – nå er ikke dette ordrett; dere var ikke med på det, for da var det lukket sekvens – noe sånt som at i hans verden var det UD som endelig avklarte mottakerlandet.

Kanskje det er en holdning som sier at så lenge man gjorde det etter boka – som du sier – må det være UD's oppgave. Men så var du i innledningen din inne på at det er Forsvarets oppgave å sjekke kjøpere. Det er en motset-

ning der, på en måte. Kan du si litt om det – om det genuine ansvaret for å tenke videre mulighet?

Haakon Bruun-Hanssen: Jeg kan svare på det. Det står veldig klart i eksportkontrollforskriften § 2 at selger er ansvarlig for å levere fyllestgjørende informasjon til Utenriksdepartementet, så de kan ha grunnlag for å ta sin beslutning. Når vi selger materiell, er det vårt ansvar å frambringe informasjon om kjøper og overføre all den informasjonen vi har, til UD, slik at det gir grunnlag for en beslutning. Men beslutningen ligger i UD.

Helge Thorheim (FrP): Men har forsvarssjefen en forventning om at dersom det likevel skulle glippe i Forsvaret, så vil det fanges opp av UD? Har du en forventning om det?

Haakon Bruun-Hanssen: Ja, det har jeg i utgangspunktet, og vi har jo et par eksempler på at UD har hatt tilgang på annen informasjon enn det Forsvaret har, og satt en stopper for salgene. Så den forventningen ligger der.

Helge Thorheim (FrP): Da vil jeg over til regelverket slik som det har vært. Det er vel flere som har påpekt at det for så vidt er bra, men at det nok kunne ha vært bedre på enkelte punkter, og at man nok kunne ha gjort det bedre. Nå har forsvarsministeren sagt til oss at hun vil be forsvarssjefen sette i verk en prosess der man får dette forbedret. Vi har fått oversendt et skriv fra 27. april der vi har blitt meddelt forhold som må være vurdert avklart før salg av materiell i Norge og av det samme materialet til utlandet, med en hel rekke punkter.

Hvis jeg spør forsvarssjefen nå: Føler du at dette er en forbedring, slik at det nå er et regelverk som er godt på dette området – eller på de avsjekkingspunktene? Og om man hadde hatt dette tidligere: Kunne man ha unngått de fellene som vi har falt i frem til nå? Kan du si litt om det?

Haakon Bruun-Hanssen: La meg begynne med den første delen av spørsmålet. Ja, uten tvil: De presiseringene og det detaljnivået som er gitt i nye retningslinjer fra UD og FD den 27. april, gjør vårt arbeid enklere. Det gjør våre saksbehandlere som jobber med dette, og avdelingssjefer i FLO tryggere på at vi gjør tingene riktig. Vi har kontrollert gjennom internrevisjonen vår, som jeg sa, at alle disse nye bestemmelsene er innarbeidet i grundige prosess- og prosedyrebeskrivelser og hvem som har myndighet til å fatte de ulike beslutningene eller ta kontakt med ulike instanser.

Det blir jo spekulasjon hvorvidt dette hadde hindret at noen av fartøyene som i dag er i Nigeria, ville vært i Nigeria. Men jeg tror ganske sikkert at vi hadde hatt en grundigere prosess hos oss, med langt flere mennesker inne for å kontrollere at ting var i henhold til lover, regler og retningslinjer i hele prosessen.

Helge Thorheim (FrP): Kan man, med det du sier, trekke den konklusjon at man fra høyeste hold nå har satt i verk tiltak som forbedrer dette vesentlig i forhold til tidligere?

Haakon Bruun-Hanssen: Ja, det har vi definitivt. Som jeg sa i forrige høring: PwC-rapport nr. 1 av 30. oktober 2014, som Forsvaret selv iverksatte, påpekte at det innenfor vår forvaltning var en rekke svakheter ved hvordan vi arbeidet med avhendingsprosessene, som ut fra deres standard ikke var gode nok. Det erkjente vi, og vi ønsket å få en prosess som tilfredsstilte de standardene som PwC krevde av oss eller mente vi burde kreve av oss selv, og det gjør vi per i dag.

Helge Thorheim (FrP): Bare helt til slutt, og det ønsker jeg også at forsvarssjefen skal si noe om: Dette med F-5-salgene har jo vært problematisert en god del i pressen og ellers. Vi har nå fått høre FLO si at den er grønn, det vil altså si at dette er gjort helt i henhold til regelverket, og at ingenting negativt ligger der lenger. Det salget er altså helt i orden, om jeg skal uttrykke meg sånn. Kan du bekrefte at det salget er helt i orden?

Haakon Bruun-Hanssen: Ja, det kan jeg bekrefte. Jeg har her hele salgsprotokollen fra den prosessen, og den siste delen, med selve salget, er jo gjennomført etter at de første sakene kom opp. Selve beslutningen om å selge til NGL var vel like før myndigheten ble trukket tilbake til forsvarssjefen. Men myndigheten er lagt hos forsvarssjefen i den siste delen av prosessen, med avklaring opp mot US Department of State og opp mot UD. Dette har vi gått nøye igjennom, og vi fikk jo også en runde fra Forsvarsdepartementet med en ekstrakontroll like etter at salgene var gjennomført, for å verifisere at UD hadde fått all informasjon av oss. Det gjorde vi, og UD bekreftet det.

Helge Thorheim (FrP): Takk, leder, da er min tid ute.

Møtelederen: Da går vi videre, og da er det Gunvor Eldegard på vegne av Arbeiderpartiet.

Gunvor Eldegard (A): Eg held fram med F-5, for Jan sen sa jo tidlegare i dag at dette var heilt grønt – alt var greitt. Internrevisjonsrapporten som me har fått tilgang på, seier noko heilt anna. Sjølv om me har fått melding om at det skal koma nye opplysningar til oss, er framleis ikkje den rapporten trekt tilbake. Rett før denne sesjonen hadde vi Bekkevold Defence, som kom med ein eigentleg ganske alvorleg påstand om at dei hadde prøvd å by på flya, men ikkje fekk kontakt. Så det stemmer på ein måte ikkje heilt for meg at du kan seia at alt er i orden her når det gjeld dei flya, i og med at ein både har den rapporten og den høyringa me hadde med Bekkevold Defence. Så eg vil gjerne at du kommenterer det ein gong til.

Haakon Bruun-Hanssen: Det jeg sa, var at F-5-ene er lisenspliktige. Det er et veldig regulert salg, det må være kontroll både i Forsvaret og i Utenriksdepartementet. Og fordi vi var sluttbrukere fra et amerikansk salg til Norge, skal det også være en kontroll og en runde i US Department of State før vi får lov til å selge dem. Når man selger til en privat bruker, er det et krav fra US Department

of State at man må ha en avtale med en stat – enten amerikansk eller en annen stat – som USA godkjenner. Det har vært runden i hele prosessen for å få alle disse godkjennin-gene.

NGL er ikke noe stråselsskap fra et skatteparadis. Konseptet bak NGL ble presentert for oss i 2005, og det ble første gang presentert fra Derco Avionics, sammen med Lockheed Martin, som produserer våre F-35 jagerfly, og sammen med Hillwood Group, som driver Alliance Airport i Fort Worth. Konseptet deres var å anskaffe F-5 jagerfly som var oppgradert med F-16 Avionics, for å drive uttesting og/eller utdanning av piloter i Fort Worth.

Da de fikk tilsagn og vi startet prosessen med å forhandle avtale med dem, ble NGL opprettet for å ta seg av akkurat dette kjøpet. Nøyaktig hvorfor de gjorde det, vet jeg ikke svaret på, men vi antar at dette har å gjøre med hvordan man ønsker å organisere det innenfor de amerikanske selskapene.

Gunvor Eldegard (A): Men de selde dei for 30 000 dollar. Er det akseptabelt?

Haakon Bruun-Hanssen: Ja, det var det, for vi var faktisk i ferd med å betale ganske mye for å få dem destruert i USA. Så langt var det gått. Vi hadde prøvd å selge de jagerflyene siden 1999, så vi hadde holdt på i 15 år med å prøve å få solgt dem, og gjentatte ganger var dette med destruksjon oppe. En måned før vi fikk et nytt tilbud fra NGL, var vi – gjennom ambassaden vår i USA – i prosess med å få destruert dem i USA. Det ville kostet oss altfor mye å ta flyene tilbake til Norge.

Gunvor Eldegard (A): Eg har eit spørsmål til Finseth også. I ein kopi av eit brev til NMA frå Clear Ocean om ei stadfesting på eit møte i Forsvarsdepartementet 6. januar 2011, der du også var til stades, står det – det gjeld informasjonsmøtet om KNM «Horten» – at Forsvaret tilbyr mellombels over bordet kjøp av seks stk. «Hauk» motortorpedobåtar. Kjenner du til det?

Jan Eirik Finseth: Det er helt nytt for meg, og det møtet har jeg nok ikke deltatt på. Jeg må spørre hvilket møte det var, og hvilket skriv det refereres til. Det er viktig å få det for at jeg skal kunne svare konkret på spørsmålet ditt.

Gunvor Eldegard (A): Det er Clear Ocean som har laga ei stadfesting på det møtet i Forsvarsdepartementet 6. januar 2011 kl. 10. Geir Finseth, FST.

Jan Eirik Finseth: Det er ikke meg, det er en annen Finseth.

Gunvor Eldegard (A): Tilbake til Bruun-Hanssen: Me snakka om eksportreglane. I førre høyring sa du, og du sa det jo no òg, at det er Forsvaret som har ansvaret. Melsæter sa i går: «Eg er heilt sikker på at UD sjekka dei i tillegg.» Og Karlsen sa i dag: «Eg forventa at UD òg sjekka opp.»

Så kven er det egentleg, tenkjer de, som skal ha ansvaret når CAS Global er eit postkasseselskap? Er det Forsvaret som har ansvaret, eller er det eksportkontrollen som har ansvaret for at båtane vart selde til eit postkasseselskap?

Haakon Bruun-Hanssen: Min vurdering etter de tilbakemeldingene som er gitt fra flere hold i løpet av dagen i dag, er at vi har et ansvar, begge parter. Vi har et ansvar for å sjekke ut kjøper, og det må vi gjøre på en måte som tilfredsstiller de forventningene UD har, men det er UD som tar beslutningen om de vil godkjenne kjøperen eller ikke. Så vi har et ansvar, begge to.

Møtelederen: Da er det Michael Tetzschner – vær så god.

Michael Tetzschner (H): Dette spørsmålet vil jeg gjerne at Bruun-Hanssen svarer på. Med bakgrunn i det vi har vært igjennom i dag, kan vi krysse av at Eritrea-lastebilene ikke lenger skaper noen problemer, fordi de i utgangspunktet ikke var lisenspliktige. Beltevognene var demilitarisert, etter dagjeldende regelverk. F-5-eksporten er i en tidligere sekvens – nå bekreftet av forsvarssjefen – blitt klarert grønn. Så er det fartøyene, og da forstår jeg på Bruun-Hanssens første innlegg at det er uproblematisk at de er der de er, i Nigeria. Nigeria er ikke blant de land som står på noen liste, det er forsvarlig bruk av det materiellet, og materiellet er heller ikke i stand til å bygge militære kapasiteter.

Da blir spørsmålet: Hva er problemet? Hvorfor er vi her da? Jeg kunne tenke meg at Bruun-Hanssen adresserte det han selv ser av problemer ut over det som er interne organisasjonsforhold – at man kanskje har hatt litt problematiske og risikofylte saksbehandlingsregler – når det gjelder sluttresultatet: Hva er det forsvarssjefen ikke kan leve med? Eller kan han leve med alle sluttresultatene vi har sett – og sett avdekket i pressen?

Haakon Bruun-Hanssen: Takk for det spørsmålet. Svaret er ikke så enkelt når du bruker ordet «uproblematisk»: Er det korrekt, eller er det ikke korrekt? Er det et problem, eller er det ikke et problem?

Jeg begynner med det første – «uproblematisk»: Det er klart at med den mediadekningen og det fokuset som har vært på at fartøy tidligere eid av det norske forsvar, nå brukes i Nigeria, og fokuset på at de brukes i det Dagbladet har beskrevet som «paramilitære sammenhenger» – synes jeg det er problematisk. Det var vel ingen som så for seg en slik konsekvens da vi startet å selge brukt, utrangert, demilitarisert eller sivilt materiell fra Forsvaret. Jeg skulle gjerne vært det foruten. Men fartøy som er sivile, er ikke underlagt lisensplikt, og vi selger dem i det sivile markedet. Kjøperne der – har vi jo erfart nå, i gjennomgangen – er ofte små selskaper som driver med utleie og videresalg, og forventningen om at dette på et senere tidspunkt kan havne på andre hender, er jo åpenbar, i hvert fall i etertidens klokskap.

Men når vi har solgt fartøy som i utgangspunktet er sivile, så er det «fang-alt»-paragrafen som kan stanse oss fra

å selge til bestemte kjøpere, og hvis ikke noen av kriteriene i «fang-alt»-paragrafen slår inn, er det heller ingen klokke som ringer og sier at dette må vi ikke gjøre. Hvis vi mener at 35 år gamle passasjerbåter ikke kan selges til Nigeria, så burde vi hatt lisensplikt på dem i utgangspunktet. Det er jo nettopp den endringen UD nå har gjort, ved å si i § 4 at har materiell vært én gang på liste I, så er det alltid der, uavhengig av tilstand. Da unngår vi å komme i en del av disse tilfellene. KV «Agder» og KV «Titran» er fortsatt sivile og ville vært det med nye regler, men MTB-ene, «Horten» og beltevognene ville vært militære og kunne ikke vært solgt på den måten.

Møtelederen: Et spørsmål til, Tetzschner, hvis du ønsker.

Michael Tetzschner (H): Hvis vi nå ser på det store bildet: Disse reglene er ikke til for at man skal sette saksbehandlere i arbeid, men for ikke å forsyne partene i en borgerkrig med våpen – i hvert fall ikke til regimer som får våpen av oss som senere kan rettes mot norske styrker eller norske interesser. Hvis vi tar det store bildet og vurderer selve hensikten med reglene, med alt det som kan sies om mangelfull oppfølging: Er det slik at norske interesser er blitt truet ved at man ikke fikk de nye reglene før 9. september 2014, og at man omorganiserte seg? Altså realia i denne saken. Er det slik at norske interesser på noe tidspunkt er truet?

Haakon Bruun-Hanssen: Nei, min vurdering er at norske interesser ikke har vært truet. Det eneste som er forandringen i reglene siden 2014, er dette at hvis materiellet én gang har vært på liste I, så er det alltid det, uavhengig av tilstand. Det betyr at vi ikke kan demilitarisere fartøy.

Når man ser på MTB-ene og alt det som ble tatt bort for å demilitarisere dem, er det ingen fartøy som er solgt med militær verdi. Det er ingen våpen, det er ingen avanserte radarsystemer, det er ingen avanserte beskyttelsessystemer som gjør dette fartøyet spesielt egnet for militær bruk. Det er selvfølgelig et grunnkrog som i utgangspunktet er bygd for militære formål. Det er en kraftig motor med høy hastighet. Det kan settes enkle våpen på det, slik som et av Dagbladets bilder viser, på samme måte som vi ser at akkurat de samme våpnene står på Toyota-pickuper i Irak i dag og brukes av IS. Det kan vi aldri gardere oss mot. Det kan man gjøre med en hvilken som helst plattform.

Men destruksjonen gjør at den militære verdien – slik vi i uniform tenker det, at man kan bruke dette i ren strid – ikke lenger er til stede. I den forstand truer det ikke våre interesser.

Møtelederen: Da er det Kristelig Folkeparti og Hans Fredrik Grøvan.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Takk. Spørsmålet går til Bruun-Hanssen.

Oppfatter jeg deg rett når du sier at du opplever det som ikke uproblematisk at disse båtene er i tjeneste for parami-

litære grupper utenfor Nigeria, eller skal jeg oppfatte deg dit hen at dette er akseptabelt?

Haakon Bruun-Hanssen: Jeg er ikke kjent med at disse båtene opereres av paramilitære grupper. Jeg er kjent med at disse båtene er registrert og opereres av NIMASA, som er den nigerianske kystvakten. De opererer i områdene utenfor Nigerias kyst, for kontroll med skipsfart, oljevirkosomhet, fiskerier etc. Så det er ingen paramilitære som bruker dem, slik jeg kjenner det, og ut fra den informasjonen jeg har.

Det andre spørsmålet, om det er uproblematisk eller problematisk: I utgangspunktet ser jeg det ikke som problematisk. Problemet ligger i så tilfelle i hva slags stat Nigeria er, at det er betydelige aktører som er interessert i og involvert i statens lovlige utøvelse av makt, og at det er betydelig korrupsjon. Derfor har man ingen garantier for det som foregår. Men NIMASA er et forsøk på å bygge opp et kontrollorgan i Nigeria som skal kontrollere og hindre bl.a. tyveri av olje i Nigerdeltaet, noe som var en stor utfordring ti år tilbake i tid.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Så svaret er at dette ikke er uproblematisk? Eller er det problematisk? Ville dette ha skjedd etter det nye regelverket?

Haakon Bruun-Hanssen: Nei, dette ville ikke ha skjedd etter det nye regelverket, for vi kunne ikke ha demilitarisert MTB-ene og solgt dem utenom lisens. Vi kunne ha prøvd å selge dem på lisens, men om UD ville gjort det, det spørsmålet må rettes til UD, for da må det være en stat involvert. NIMASA er en del av staten Nigeria, så det er ikke umulig, men det er UD som må si om det ville gått eller ikke.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men det som vel er hovedproblemet her, slik en leser PwC-rapporten, er jo at denne eksporten, verken før eller etter at den skjedde, ble forelagt UD til vurdering etter «catch-all»-paragrafen. Hvorfor skjedde ikke det?

Haakon Bruun-Hanssen: Det er ikke korrekt. Vi ga til UD, i forbindelse med salget av MTB-ene, en sluttbruker-erklæring fra CAS Global, som sa at de skulle brukes til kontrollvirkosomhet i ECOWAS-området, men at de skulle operere under britisk flagg. Det er vel det siste punktet som er det eneste som ikke stemmer.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Så du er ikke enig med rapporten på dette punktet? Dette står i den første PwC-rapporten, side 11.

Haakon Bruun-Hanssen: Hvis du sier «ikke enig», må du gjenta presist det punktet jeg eventuelt skulle være enig i eller uenig i.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Det ble etter PwCs vurdering begått grov saksbehandlingsfeil da salget ikke på noe tidspunkt – det gjelder KV «Titran» – verken før eller

etter eksporten, ble forelagt UD til vurdering av general-klausulene.

Haakon Bruun-Hanssen: Jeg må beklage, men jeg oppfattet at spørsmålet fortsatt dreide seg om MTB-ene.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Nei, det dreier seg om KV «Titran».

Haakon Bruun-Hanssen: Utfordringen vår når det gjelder KV «Titran», som vi var inne på ved forrige høring, er at vi ikke sitter med dokumentasjon på hvordan salget av KV «Titran» har vært gjennomført. Det gjør vi fortsatt ikke. Vi har henvendt oss til NMA flere ganger for å få den dokumentasjonen som megler hadde ansvaret for å utarbeide og overføre til oss når salget var avsluttet, og den har vi ikke fått. Derfor kan vi ikke med sikkerhet si hva som har skjedd.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men skulle ikke dette ha vært forelagt UD fra Forsvarets side? Var ikke dette nettopp en del av klargjøringen og oppgavefordelingen mellom Forsvaret og UD når det gjelder å kunne gi grønt lys for den eksporten?

Haakon Bruun-Hanssen: Før salget av KV «Titran» i det hele tatt startet, er det vel e-postutveksling som sier at KV «Titran» ikke er å regne som et militært fartøy, at det ikke omfattes av liste I, og at det som sådant er sivil. Da er det et spørsmål om «fang-alt»-bestemmelsen tilsier ny dialog med UD. Men all den tid vi ikke vet hvor salget har foregått, har vi heller ikke initiert noe overfor UD.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men er e-postutveksling tilfredsstillende saksbehandling for å klargjøre et så viktig spørsmål?

Haakon Bruun-Hanssen: Dette er en utsjekk om kontroll på saksbehandlernivå. Man sitter med et fartøy som er klassifisert som sivil, og som er sivil produsert. Man søker UD og verifiserer at oppfatningen vår om at fartøyet ikke er klassifisert som militært i UD's vurdering, er korrekt. Og det får man svar tilbake på.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men er du som forsvarssjef fornøyd med behandlingen av saken, sånn som den foreligger, og sånn som vi kjenner den?

Haakon Bruun-Hanssen: Nei, vi har jo i det nye regelverket lagt ...

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Du kan svare ja eller nei.

Haakon Bruun-Hanssen: Nei, vi er jo ikke fornøyd med det, all den tid vi har forbedret regelverket per i dag.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men det gjelder jo ikke bare regelverket, det gjelder også Forsvarets håndtering av saken.

Haakon Bruun-Hanssen: Det er helt korrekt, men det er en forvaltningsbit, og handler ikke om hvorvidt vi har fulgt reglene eller ei.

Møtelederen: Da er det Per Olaf Lundteigen fra Senterpartiet.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Takk skal du ha.

Først til Jan Eirik Finseth: Du sa at det som er solgt, er veldig omfattende. Og jeg forsto deg slik at bare når det gjaldt MTB-ene i Hauk-klassen, var det påkostet 2 mrd. kr rett før de ble tatt ut av tjeneste. Hvis vi tar for oss det utstyret som er solgt i løpet av den siste tiårsperioden, kunne du sagt noe om hvor mye det var innkjøpt for eller påkostet? Hva snakker vi om av verdier som her er avhendet? Dere har fortalt at det er solgt for over 1 mrd. kr, men hva var utgangspunktet i verdier, når bare Hauk-klassen var påkostet 2 mrd. kr rett før de ble tatt ut av tjeneste? Hva snakker vi om av dimensjoner – i nærmeste milliard?

Jan Eirik Finseth: Det er et godt spørsmål, men veldig vanskelig å svare på her. Men FFI, Forsvarets forskningsinstitutt, har beregninger av det. Jeg vil ikke bevege meg ut på å angi noe tall, men vi snakker altså ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Hvis vi hadde fått det, kunne vi hatt litt mer begrep om hva vi snakker om her av konsekvenser av politiske beslutninger.

Det neste spørsmålet mitt er: Finseth, du sa at du ikke var kjent med at MTB-ene og KNM «Horten» var i Nigeria, før Dagbladet offentliggjorde det. Så langt jeg vet, ble det fra 1995 – etter Vassdal-ulykka – av forsvarssjefen innført et nytt grunnsyn på ledelse, nemlig operasjonsbasert ledelse. Jeg har lest nøye om det. Jeg forsto det sånn at underordnede skal opptre i henhold til overordnet ledelses intensjon. Dette er ikke noe nytt internasjonalt – det er «Auftragstaktik» vi snakker om her.

Den forsvarssjefens grunnsyn på ledelse har altså etter din vurdering ikke fungert i de spørsmålene som vi her snakker om?

Jan Eirik Finseth: Intensjonsbasert ledelse er jo myntet på krig ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Jo, men Vassdalen var ikke krig, det var fred, og jeg regner med at det var laget for fred, at en skal opptre i fred sånn at en blir forberedt på å takle krig.

Jan Eirik Finseth: Vassdalsulykken var en øvelse, og poenget besto jo der i – nå skal jeg ikke gå inn på det, for det har jeg ikke grunnkunnskap rundt, det spørsmålet som du nå stiller – men poenget er at forvaltningsskikk og forvaltningsregler ble fulgt til punkt og prikke i Forsvaret, slik

jeg kan se det. Intensjonsbasert ledelse er altså myntet på krise og krig.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Ok, da skjønner jeg det.

Det neste er at komiteen har fått et dokument, et brev, fra Forsvarsdepartementet av 27. mars 2015, «oversendelse av rapport fra PricewaterhouseCoopers». Er det dokumentet, Bruun-Hanssen, før det ble sendt til oss, oversendt deg som forsvarssjef til kontradiksjon?

Haakon Bruun-Hanssen: Nei, det er det ikke.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Det er ikke oversendt til deg?

Haakon Bruun-Hanssen: Nå er det oversendt, men ikke før det ble sendt til kontroll- og konstitusjonskomiteen.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Nå er det oversendt til kontradiksjon?

Haakon Bruun-Hanssen: Ja, vi har jobbet betydelig med den rapporten etter at vi fikk den, og gått igjennom og sett om det er forhold her som ikke var omfattet av den første, og som krever at vi må gjøre ytterligere tiltak. Det har vi bekreftet overfor Forsvarsdepartementet at det er det ikke.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Jeg sitter her med et brev fra forsvarssjefen til Forsvarsdepartementet av 29. oktober 2015, som, så langt jeg vet, ikke er oversendt til komiteen fra Forsvarsdepartementet. Det er forsvarssjefens kommentar til salg av F-5B. Jeg regner med at det er korrekt. Er det et dokument som forsvarssjefen forventet at statsråden umiddelbart skulle sende til kontrollkomiteen?

Haakon Bruun-Hanssen: Ja, i brevet eller skrevet ber jeg jo Forsvarsdepartementet om å ettersende svarene våre til dem som har fått den initielle rapporten.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Forsvarsministeren har sendt brev til kontrollkomiteen av 2. november hvor det står at Forsvarsdepartementet nå har mottatt nye opplysninger fra forsvarssjefen om salgsprosessen av de to F-5 jagerflyene. De nye opplysningene er til nærmere behandling og analyse i departementet, og det vil bli utarbeidet en oppdatert rapport om avhending av F-5 jagerfly. Jeg regner med at forsvarssjefen er kjent med det brevet?

Haakon Bruun-Hanssen: Nei, det er han ikke.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så forsvarssjefen er ikke kjent med før i dag, at det brevet som er sendt angående F-5B, ikke er kommet videre?

Haakon Bruun-Hanssen: Unnskyld, jeg fikk ikke med meg hele spørsmålet.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Det er ikke så viktig, det var bare en kontroll på at vi helt forstår hverandre. Forsvarsministeren har sendt brev til kontrollkomiteen om at det dokumentet som forsvarssjefen har oversendt Forsvarsdepartementet angående flyene, er til vurdering i departementet, men vi har ennå ikke, så langt jeg vet, formelt fått oversendt det brevet fra forsvarssjefen, et brev som Dagbladet satt inne med. Men mitt spørsmål er videre ...

Møtelederen: Det er det siste, Lundteigen.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Mitt siste spørsmål gjelder PwC-rapporten. Har forsvarssjefen skriftlig meddelt forsvarsministeren noe om innholdet i PwC-rapporten, altså en form for kontradiksjon? Forsvarssjefen sa her at en arbeidet med det, men er det meddelt forsvarsministeren noe om svakheter eller om innholdet i den andre PwC-rapporten?

Haakon Bruun-Hanssen: Ja, det har vi gjort. Vi har sendt til Forsvarsdepartementet alle de punktene vi mente var ukorrekte, eller hvor vi mente at konklusjonene eller vurderingene kunne ende opp med en annen konklusjon, og ga den konklusjonen vi mente var riktig.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Når er det brevet datert?

Haakon Bruun-Hanssen: Det er sendt et par uker etter at vi fikk tilgang på rapporten første gang, så det er i så tilfelle i løpet av april 2015.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Takk.

Møtelederen: Abid Q. Raja, Venstre.

Abid Q. Raja (V): Takk for det, komitéleder. Ut fra det jeg har forstått, sier forsvarssjefen at det er grunn til å ha noe kritikk av reglene og av forvaltningen av reglene. Er det noen annen kritikk av Forsvaret, som du er leder for, i avhendingssakene, ut over at det er en korrupsjonstiltale her, utenom de tre tingene: kritikk av reglene, kritikk av forvaltningen av reglene og korrupsjonsbiter? Tar du noen annen kritikk på vegne av Forsvaret?

Haakon Bruun-Hanssen: Ja, det gjorde jeg jo på forrige høring, både det at vi ikke var gode nok til å kontrollere kjøpere av utrangert militært materiell, og også det at vi i saksbehandlingen ikke la tilstrekkelig vekt på, etter kravene i normalinstruksen, å etablere en salgsprotokoll og derigjennom sørge for at vi hadde ordentlig dokumentasjon.

Abid Q. Raja (V): Men i det du sier der, forsvarssjef, om ikke å kontrollere om man gjorde det godt nok, ligger det at man ikke forsto. Men det vi har fått dokumentert, er jo at det var laget doble sett av dokumenter, f.eks. i forbindelse med «Agder» og «Titran», altså doble sett av dokumenter, og UD har bevisst blitt forledet til å tro at båte-

ne skulle et annet sted enn de vitterlig skulle. Det er noe annet enn ikke å ha kontrollert. Det er en annen type modus operandi. Hva tenker du om det?

Haakon Bruun-Hanssen: Hva er det presist du spør om?

Abid Q. Raja (V): Presist har vi fått vite at det er to sett av dokumenter, at båten skulle til Atlantique ...

Haakon Bruun-Hanssen: Hvilken båt?

Abid Q. Raja (V): ... at kystvaktskipet «Agder» skulle til Atlantique Boats i England, og det ble laget to versjoner av kontrakter, to skjøter, «protocol deliveries», to versjoner, stemplet på samme dag av Forsvaret, og da dette ble stoppet av tollerne i Bergen og det ble stilt flere spørsmål ved det, tok Forsvaret hånd om dette for å sørge for at disse kom seg avgårde. Det er ikke sånn at man ikke har kontrollert. Man vil heller si at man har kontrollert, bevisst fått dem ut til dem man egentlig ikke skulle sende til. Man har forledet noen. Man har forledet UD. Det er slik dette framstår – og ikke bare framstår, det er slik det er dokumentert av Dagbladet.

Haakon Bruun-Hanssen: Jeg kjenner til det Dagbladet peker på, at det er to «bill of sale» – det er vel det det heter, for å være helt korrekt – på både «Agder» og ...

Abid Q. Raja (V): Det spiller ingen rolle hva det heter. Det er laget to dokumentsett, og det viser en annen modus.

Haakon Bruun-Hanssen: Jo, det er utrolig viktig, for dette er altså ingen kontrakt. Dette er et skjøte for overføring av ...

Abid Q. Raja (V): Det er to forskjellige dokumenter. Man viste UD at dette skulle til Atlantique Boats, men så skulle det egentlig et annet sted. Ser du at det ikke er det samme som at man ikke har kontrollert? Dette er noe annet enn at man ikke har kontrollert. Forstår du det?

Haakon Bruun-Hanssen: Nei, for det blir spekulering fra min side, og det vil jeg ikke gjøre i en sånn sak. Det vi har, og det har vi også sett gjennom Dagbladet, er at det er to «bill of sale», altså skjøter for overføring av eierskapet, fra Forsvarets logistikkorganisasjon til ny eier av fartøyet. Den ene, ut fra det jeg kan lese i Dagbladet – for vi sitter ikke på begge, vi har bare én – står det Atlantique Boats på, som er registrert kjøper. Den andre står det navnet til meglere på. Det er klart at hvis man har skrevet feil og satt på navnet på meglere, så får man ikke registrert båten, og da vil man gjerne rette det med en gang.

Abid Q. Raja (V): Vel, det er vel ikke feil, det, at man ...

Haakon Bruun-Hanssen: Kan jeg få svare ferdig?

Abid Q. Raja (V): Det er min tid akkurat nå, så jeg stiller spørsmålene, men jeg synes man misbruker tiden man har tilgjengelig her. For å stille det presise spørsmålet: Ser du at dette er noe annet enn at man ikke har utøvd kontroll, men at man har visst hva man driver med? 13 fartøy har havnet på hender som de ikke skulle ha havnet på, ut fra det vi kan forstå og legge til grunn. Er det ingen selvkritikk å ta på den andre siden? Er man fremdeles høy i hatten? Ser man ikke at noe er gått galt i systemet?

Haakon Bruun-Hanssen: Det er definitivt muligheter for at det her har foregått mislighold. Det er jo det som er et av punktene i saken med KV «Titran».

Det følges jo nå opp av Økokrim, så det går jeg ikke i detalj i.

Abid Q. Raja (V): Ja, jeg skjønner det. Jeg må avbryte deg igjen, for jeg er ikke interessert i den ene korrupsjonsdelen. Det er også andre folk her som har signert. Det er ikke noen «man» som har signert dette, dette er signert av Melsæter, som – ut fra det jeg forstår – fremdeles har en kontrakt med Forsvaret. Det er hans navn som står på begge dokumentene, det er han som har signert dette.

Ut fra det jeg forstår, er det tre navn på disse dokumentene fra Forsvaret. Ser man at det er noen problemer her, eller ser man ikke det i det hele tatt?

Haakon Bruun-Hanssen: Jo, det er klart at situasjoner med to kontrakter automatisk vil bli registrert som et avvik hos oss. Vi må gå inn og se på hva et sånt avvik kan medføre, og gjøre en vurdering av alvorlighetsgraden av det: Er det grunnlag for å si at dette kan være en indikasjon på mislighold? Så må vi undersøke det, og det gjør vi med alle disse.

Abid Q. Raja (V): Jeg regner med, siden dette er velkjente saker, at dere antakelig har undersøkt dette grundig og funnet ut hvorfor det ble laget to sett dokumenter, både her og i det andre tilfellet, «Titran», og hvorfor bl.a. kjøpekontrakten er borte. Har dere undersøkt dette – dere har hatt god nok tid nå – eller vet dere ennå ikke hvorfor man laget to sett dokumenter, det ene overfor UD og det andre, som det var realisme i?

Haakon Bruun-Hanssen: Vi sitter bare på den ene kontrakten til Atlantique Boats. Informasjonen og kunnskapen om at det eksisterte to «bill of sale», har vi fått gjennom Dagbladet, og vi er i prosess med å jobbe med det.

Abid Q. Raja (V): Ting tar tid, skjønner jeg.

I det andre tilfellet, med den andre båten, har vi fått høre at man ble advart av britiske myndigheter om at CAS Global var et stråselkap, og at man ikke kunne ha tillit til dette. Allikevel dyttet Forsvaret dette salget igjennom. Ser man ikke at da handler det ikke om at man ikke har kontrollert godt nok? Da handler det ikke, Bruun-Hanssen, om

at man ikke har kontrollert godt nok, da handler det om at man beviselig har gjort noe, selv om man har skjønt det.

Ser man det der du sitter? Det er min utfordring. Ser Forsvaret at noe i systemet ikke har fungert godt nok, og at det ikke er bare å skyldte på reglene, komme med kritikk av forvaltningen eller at man ikke har kontrollert godt nok, men at man har gjort ting bevisst i systemet? Ser man det der du sitter?

Haakon Bruun-Hanssen: Det er jo nettopp det vi gjør i undersøkelsene og i denne gjennomgangen. Det er jo for å identifisere dette – om det har foregått ting her som ikke er i henhold til reglene, hvor det har foregått ting som gir indikasjoner på at det har vært mislighold fra noen av våre ansatte.

Abid Q. Raja (V): Når kan vi forvente en tilbakemelding fra Forsvarets toppledelse om disse doble settene av dokumenter, om hvorfor de er utferdiget, osv., om dette stråselkapet som britiske myndigheter advarte mot, osv.? Når kan vi forvente en fullgod redegjørelse fra Forsvaret om dette?

Haakon Bruun-Hanssen: Nå var det vel saksbehandler, tidligere sjef SAS, som signerte disse to «bill of sale». Jeg kan ikke erindre at han har signert to «bill of sale». Det sa han jo selv tidligere i høringen i dag.

Abid Q. Raja (V): Han sier at de ikke sjekket det, men da må han jo få lov til å sjekke og gi svar tilbake på et tidspunkt.

Møtelederen: Da er Rajas tid ute. Jeg overtar. Bruun-Hanssen, sjef for Forsvaret, mener du at det vi sitter med av dokumentasjon, er falsum?

Haakon Bruun-Hanssen: Nei, det mener jeg ikke.

Møtelederen: Kjenner ikke du til de tingene som representanten Abid Q. Raja tar opp med deg?

Haakon Bruun-Hanssen: Jo, det gjør jeg, og det er jo det vi driver og undersøker, om disse forholdene er grunnlag for at det her har foregått noe som har med mislighold å gjøre, som ikke er i henhold til våre regler eller den myndighet vedkommende har. Det har vi ikke konkludert med ennå.

Møtelederen: Hvorfor har det ikke vært mulig, så lang tid som dere har hatt før denne høringa?

Haakon Bruun-Hanssen: Fordi informasjonen om to «bill of sale» på KV «Agder» først ble kjent for oss da Dagbladet hadde det oppe tidligere i år.

Møtelederen: Hva er din kommentar til at ditt eget system ikke fanger opp og gir deg denne informasjonen, at du må lese det i mediene?

Haakon Bruun-Hanssen: Når vi ikke har to «bill of sale», fanger ikke vi opp at det har vært laget to «bill of sale».

Møtelederen: Nei, men det eksisterer åpenbart.

Haakon Bruun-Hanssen: Ja, tydeligvis har Dagbladet en til.

Møtelederen: Vi går videre. Da er det Bård Vegar Solhjell og SV.

Bård Vegar Solhjell (SV): Eg skal rette spørsmåla mine til forsvarssjefen.

Forstår eg deg riktig, meiner du i grove trekk, med nokre vesentlege unntak – bl.a. «Titran» og andre, som du òg gjorde greie for i den førre høringa – at regelverket har vorte følgt av Forsvaret og dei ansvarlege i desse sakene?

Haakon Bruun-Hanssen: Ja, i de sakene vi nå har gått igjennom, tilbake til 2002 – dvs. vi har gått igjennom alle fartøysalgene, og vi har gått igjennom det meste av salg gjennomført i 2014, men det er en omfattende prosess å gå igjennom alt – er i grove trekk reglene fulgt. Vi har noen mindre forseelser. Vi har noen avvik som vi nettopp adresserte rundt «bill of sale» på KV «Agder», som vi går inn og ser på: Hva er konsekvensene? Hva betyr dette? Hvilke muligheter for mislighold er det som kan ha funnet sted? Der har vi ikke konkludert ennå.

Bård Vegar Solhjell (SV): Kan eg vidare òg spørje: Forstår eg deg riktig, synest du i grove trekk – med unntak av at du problematiserer det noko med omsyn til Nigeria – at sluttresultatet er akseptabelt, f.eks. òg når det gjeld beltevognene til Sudan og lastevognene til Eritrea?

Haakon Bruun-Hanssen: Nei, jeg har ikke sagt at jeg synes verken beltevogn til Sudan eller lastevogn til Eritrea er akseptabelt. Eritrea er et land vi ikke skal selge til. Men det er ikke Forsvaret som har solgt lastevogn til Eritrea. Vi har solgt dem til sivile brukere i Norge, som på et senere tidspunkt har utført dem fra Norge til Eritrea.

Bård Vegar Solhjell (SV): Det bringar meg vidare til punktet at viss du har sluttresultat som i ein del tilfelle ikkje vert bra, og tilfella er jo veldig ulike – det er ulike typar produkt, det er ulike situasjonar, det er noko som er selt frå Forsvaret, og noko som er selt vidare frå private – er det på ein måte to hovudforklaringar som står mot kvarandre, og begge kan vere delvis riktige. Den eine er at det er omfattande regelbrot eller manglande oppfølging av det eksisterande regelverket – rutinar, leing, saksbehandlarar som har gjort ein dårleg jobb – og det andre er at regelverket var for dårleg, men det vart ikkje følgt.

Ein må kunne seie at iallfall i tidlegare forklaringar, i brev som er sende til komiteen, osv., har forsvarsministeren gått langt i å peike på omfattande regelbrot, utru tenarar osv. som hovudforklaring. Vi har tidlegare hatt FLO-sjefen her, som veldig klart seier at dei meiner at reglane i grove

trekk er følgde. Du seier det same. Du meiner altså at då er hovudforklaringa dårlege reglar, ikkje regelbrot – anten reglane er dårlege eller ikkje – men at reglane ikkje fanga opp det dei skulle.

Haakon Bruun-Hanssen: Ja, det er en erkjennelse av at reglene ikke fanger alt, altså at «fang alt» ikke fanger alt.

Hvis ikke Nigeria er satt på listen hos UD som et problem, eller er et land vi ikke ønsker å selge sivilt eller militært materiell til, havner det ikke på noen liste om aktsomhet eller behov for økt aktsomhet hos oss når vi ser navnet Nigeria. Norge bygger båter på Vestlandet en masse, og flere av dem selges helt nye til Nigeria. Vi ser altså at ut fra «fang alt» og kriteriene der, ringer det ingen klokker som sier at Nigeria er et område vi ikke skal selge sivilt materiell til.

Med det som er militært, stiller det seg helt annerledes. Da vil dialogen med UD være mye tettere. Da er det stat-til-stat-salg av materiell som er aktuelt.

Bård Vegar Solhjell (SV): Eg må likevel spørje, viss det er slik at du i grove trekk meiner at reglane er følgde: Eg har jo lese den første PwC-rapporten – som du òg påpeiker har mange viktige tiltak som er vidareførte. Mi tolking av han er at han har svært alvorleg kritikk – noko har eg nemnt sjølv, og andre representantar har lese frå han – av måten ting vart gjorde på. Er du einig i den svært alvorlege kritikken? For det er litt vanskeleg å seie at ein både kan vere einig i den svært alvorlege kritikken og samtidig meine at i grove trekk er reglane vortne følgde.

Haakon Bruun-Hanssen: Dette var jeg også inne på i forrige høring. Vi erkjenner at hovedpoengene i det som står i PwC 1-rapporten, er korrekt. Det går veldig mye på vår forvaltning og praktisering – at det ikke har vært godt nok dokumentert, at det ikke har vært godt nok når det gjelder salgsprotokoller, at det ikke har vært godt nok når det gjelder å identifisere hvem som hadde myndigheten og beslutningspunktene på hvert enkelt sted. Det har vi tatt inn over oss, og det har vi korrigert gjennom de nye prosessene.

Men den peker ikke på at vi har brutt reglene, bortsett fra akkurat dette med normalinstruksen og at det skal være en salgsprotokoll som inneholder all dokumentasjon.

Bård Vegar Solhjell (SV): Eit siste spørsmål, om eg får lov, leiar.

Som eg nemnde, har forsvarsministeren i ei rekkje tilfelle gått langt i å peike på oppfølginga av regelverket som ei viktig årsak til dei sakene som er problemet her, og at ein ved to tilfelle, PwC2-rapporten og internrevisjon-rapporten, har sendt over materiell utan at de har fått det lagt fram til kontradiksjon. Kva for kommentar har du til det?

Haakon Bruun-Hanssen: Jeg har skrevet brev til departementet og sagt at jeg er skuffet over det. Det er flere grunner til at de noen ganger ikke ønsker at alle skal få innsyn, fordi dette dreier seg om varslesaker. Det aksept-

rer jeg, men før man offentliggjør det, forventer jeg, og det har jeg også vært tydelig på, at jeg som etatsjef får vite hva som faktisk har foregått i min etat før det blir rapportert ut, og at jeg som arbeidsgiver får muligheten til å følge opp og støtte opp under det personellet som blir kritisert. Det er jeg også pålagt å gjøre i henhold til forvaltningsloven.

Bård Vegar Solhjell (SV): Om eg får lov til å stille eit lite spørsmål til: Synest du Dagbladet si dekning er overdriven i desse sakene?

Haakon Bruun-Hanssen: Jeg tror jeg skal være veldig forsiktig med å mene noe om media. Media har en viktig kontrollfunksjon i samfunnet, men jeg ville ikke ha brukt begrep som «krigsskip» om «Titran» eller «Agder» eller noen av de andre eks-kystvaktfartøyene. Det stemmer jo ikke, og har aldri stemt, at Melsæter, som var her på høringen tidligere i dag, har blitt satt til å kontrollere eller drive gjennomgangen av de sakene tidligere. Det er det helt andre mennesker som har gjort. Han jobber og er nå ansatt på pensjonistvilkår fordi han har en kunnskap som vi har manko på, og som vi da bruker i andre avdelinger i FLO. Vi brukte ham helt i innledningen for å samle informasjon, samle sammen dokumentene, for han visste gjennom en årrekke hvor de forskjellige arkivene var. Men det ble vurderd dit hen at av habilitetshensyn, for at dette skulle være troverdig, at selv ikke det kunne vi bruke ham til. Så det gjorde vi ikke.

Møtelederen: Rasmus Hansson.

Rasmus Hansson (MDG): Takk, leder. Både tidligere sjef FLO, Karlsen, og nåværende sjef, Jansen, var helt kategoriske på at salget av F-5-flyene har vært helt i orden – at det er grønt. Vi har også fått beskrevet hvilke kontrollmekanismer som har vært inne – som er kvittert ut og tydeligvis er helt i orden – på det endelige salget.

Men så var Erik Bekkevold fra Bekkevold Defence her før dere og ga en beskrivelse av prosessen gjennom flere år fram mot det salget, som var forholdsvis oppsiktsvekkende. Den inneholdt bl.a. opplysninger, påstander – etter som hva man vil kalle det – om helt andre kjøpere som var tilgjengelige, om potensielle salgssummer som var mulig, og en rekke andre beskrivelser av et system som i og for seg godt kan ende med et grønt salg, men som i prosessen ikke framsto som særlig grønt.

Hva er forsvarssjefens, i første omgang, kommentar til den framstillingen av prosessen fram mot salg i F-5-saken som vi fikk høre fra Bekkevold?

Haakon Bruun-Hanssen: Hvis jeg kan innlede, og hvis det er mulig, vil jeg la sjef planavdelingen i FLO ta detaljene, selv om jeg sitter med mye av det.

Jeg opplever at prosessen har vært grønn hele veien. Når vi selger jagerfly, er det krigsmateriell, for å bruke Dagbladets terminologi. Det er underlagt veldig strenge regler hvordan vi gjør dette, og dem følger vi til punkt og prikke hele tiden for å være sikre på at ikke dette havner på uønskede hender.

Vi har i prosessen fra 1999 og fram til de ble solgt, hatt ca. 25 tilbydere som har budt på å få kjøpe flyene. Noen av dem har kommet så langt i prosess at vi har søkt U.S. Departement of State om å godkjenne dem som kjøpere. Flere av dem som har vært der – det store flertallet, faktisk – har fått avslag av U.S. Departement of State, dette er ikke godkjente avtaler med U.S. Government eller andre regjeringer, slik at de har villet si at det kjøpet er mulig. Og vi var jo på slutten kommet til det punkt at vi var i ferd med å gi opp dette og ville destruere flyene i USA.

Rasmus Hansson (MDG): Vi trenger for så vidt ikke å gå i så mye detaljer på det. Jeg er mer interessert i at vi nå har hatt to sivile aktører her, Norsk Megling & Auk-sjon AS og Bekkevold Defence, som begge kommer med meget sterk kritikk av FLO, FLOs virksomhet og FLOs aktører, og i hvert fall åpenbart er i et veldig sterkt motsetningsforhold til FLO. Hva er forsvarssjefens kommentar til at vi har et sånt forhold mellom to aktører, mellom din etat og eksterne aktører, som burde være gode og praktiske samarbeidspartnere?

Haakon Bruun-Hanssen: Jeg er svært overrasket over alle de påstandene som er lagt fram i dag. Jeg er også svært overrasket over den kritikken og påstandene om ulike former for ikke-høvisk oppførsel av navngitt personell i min organisasjon som har funnet sted her i dag. Det vil jeg ikke kommentere ytterligere, men det vil bli sett på i etterkant.

Rasmus Hansson (MDG): Det er snakk om veldig mye mer enn «uhøvisk adferd».

Haakon Bruun-Hanssen: Ja, definitivt.

Rasmus Hansson (MDG): Har forsvarssjefen noen umiddelbar respons når det gjelder hva din etat kommer til å gjøre med de opplysningene og påstandene som er lagt fram for komiteen i dag?

Haakon Bruun-Hanssen: Vi kommer til å gå igjen om det etter at vi er ferdige med høringen.

Møtelederen: Takk for det. Da er vi ferdig med den delen av utspørringa, og vi går over til det som kalles oppklarende spørsmål. Jeg begynner som vi pleier, med sakens ordfører, Helge Thorheim. Deretter er det meg selv.

Helge Thorheim (FrP): Takk for det, leder. Jeg vil litt inn på følgende: Hvorfor kan ting skje – eller hvordan? Jeg vil da ta utgangspunkt i den kontrakten som Forsvaret hadde med NMA når det gjaldt «Titran». Jeg skal ikke gå veldig detaljert inn på den, for den har jeg vært inne på før. Dere hørte kanskje på da jeg pratet med NMA om den. Her er det mange rare forhold, bl.a. doble sett med «bill of sale» her også, som kanskje kommer i uriktig rekkefølge, og litt sånn. Men hvorfor blir ikke slikt fanget opp i systemet når det skjer? For det første er det en kontrakt med et kontraktsformular som ikke er slik som Forsvaret normalt brukte på den tiden. Det er tydeligvis utferdiget av NMA,

og Forsvaret har også undertegnet på det. Underveis får vi disse doble settene med «bill of sale», og det foreligger ingen kjøpekontrakt som vi kan se – her er noen skjøter, men ikke noen kjøpekontrakt som vi har sett i alle fall.

Det er da jeg lurer på: Hvordan kan det ha skjedd? Har det ikke vært noe internrevisjonssystem som har fanget opp at dette ikke er «i henhold til»? Eller er det en saksbehandler som har hatt anledning, fullmakter, til å kjøre hele denne prosessen på egen hånd uten at andre har vært inne i bildet?

Jeg kan ha lyst til å spørre både Gustavson og Finseth, altså fra staben som sådan, om de har noen forklaring på det. Og så kan jeg ønske, hvis det er greit for forsvarssjefen, å spørre Malmberg Amundsen hvordan hun ser på fremtiden etter at dere har lagt om organiseringen i FLO litt.

Vær så god, Finseth, kan du begynne?

Jan Erik Finseth: Jeg kjenner ikke til de to dokumentene som du refererer til nå. Det gjør jeg ikke.

Helge Thorheim (FrP): Har du ikke sett dem?

Jan Erik Finseth: Nei, jeg har ikke sett dem. Og derfor er det vanskelig å kommentere det. Vi mente at regelverket var strengt, at det var godt nok, og ikke minst at det ble fulgt, var vi helt overbevist om. Utover det kan jeg ikke kommentere det, for jeg har ikke sett de to dokumentene som du refererer til nå.

Helge Thorheim (FrP): De har jo sluppet gjennom. Altså, jeg har dem alle sammen.

Til Gustavson: Nå vet jeg at du ikke har vært så lenge i staben, men har du noen forklaring på hvordan dette kan unnsnippe kvalitetskontroll?

Erik Gustavson: Jeg har ikke noen forklaring på hvordan det kan unnsnippe, men jeg håper og tror at vi har iverksatt rutiner nå som gjør at det ikke skal skje framover.

Helge Thorheim (FrP): Det skal jeg komme inn på, men er det noen forklarende måte å si det på? Hvordan greier både selve kontrakten og etterfølgende dokumentasjon – begge delene – å unngå røde flagg?

Suzanne Malmberg Amundsen: Jeg fikk vel lov til å kommentere om det ville ha gjort det i dag, det var det du spurte meg om. Jeg mener at det ikke ville ha gått i dag. For det første – som dere også var inne på i forrige del av høringen – hadde vel ikke Stavrum fullmakt til å signere denne meglerkontrakten. Det ville jo da ikke ha skjedd i dag. I dag ville alle slike kontrakter blitt signert av Forsvarsstaben, altså kontrakt på selve salget. Kjøpskontrakt ville man fortsatt ha fullmakt til å inngå tjenester på, men det ville være underlagt anskaffelsesprotokoller, vi ville kjøre store avhendingsprotokoller hvor alle tjenester som er knyttet opp imot det enkelte salget, ville blitt gjennomgått i detalj.

Når det gjelder «bill of sale», kan man ikke garantere at det ikke ville forekomme to, men det skal jo ikke forekom-

me to som er gitt til kjøper, hvis man har gitt ut det. Det kan forekomme at man gjør feil i et dokument, men da skal det dras tilbake, og det mener jeg at vi også vil sikre framover. Vi sikrer at alle de rette dokumentene nå er arkivert i dokumentsystemet.

Helge Thorheim (FrP): Det er betryggende å høre at fremover så skal det gå bra.

Møtelederen: Takk. Da er det meg selv.

Nå henvender jeg meg til alle her unntatt Malmberg Amundsen, som ikke er i den posisjonen. Men, som forsvarssjefen og hans nærmeste medarbeidere vet, har Stortinget arbeidet med dette spørsmålet snart et år nå, og vi er inne i den andre høringen. Hvorfor er vi det? Jo, i denne saken har vi dessverre opplevd at det er utrolig vanskelig å få svar som Stortinget vil akseptere, særlig på hvorfor båtene er der de er, og også er bevæpnet. Det forstår vi ikke.

Vi begynner å få et bilde av grunnen, men det er ingen som ordentlig vil bekrefte overfor oss hva det er som faktisk har skjedd. Snart er det et faktum at Stortinget har vanskeligheter med å få fram gjennomgående, fortrolige, ordentlige opplysninger, det alvorligste ved saken. Det er snart det alvorligste. Det er noe som vi selvfølgelig også skal snakke med både de nåværende og de forhenværende statsrådene om senere i dag.

Men nå gjelder det dere, på vegne av Forsvaret. Nå bare sier jeg det sånn: Kunne det være et riktig bilde av dette, så hadde vi kunnet komme i mål med denne saken, komme i land med det, for å si det sånn. Her forsto man – og nå snakker jeg om båtene – at hvis man skulle klare å selge disse båtene, måtte man se til siden, la være å undersøke for mye, og på det grunnlaget lage et system som gjorde det mulig først å selge til dette stråselskapet i Storbritannia, men egentlig godt vite at disse båtene skulle til Nigeria. Man kontrollerte ikke nok – med vitende og vilje. Det er mitt bilde nå. Det ville vært en stor lettelse for Stortinget hvis Bruun-Hanssen på vegne av Forsvaret kunne si: Jo, det stemmer nok. Dere prøver å dekke dette over – ikke prøver å dekke over, men dere bruker andre ord: Dere beklager systemsvikten, dere beklager at dere ikke har kontrollert nok, det burde kanskje vært gjort annerledes, med dagens regelverk ville det ikke vært sånn, osv. Kan dere ikke si det som det er?

Dette er en liten tale, men jeg prøver som komiteens leder å komme fram til noe her nå. Nigerianerne var på Haakonsvern. Båtene ble malt i riktige farger. Meglings-selskapet sier at alle visste hele tida hva som skulle skje med båtene. Snakker de usant, med andre ord? Og så videre. Kan vi ikke nå si at sånn var det den gangen, og så har jeg full tillit til det Bruun-Hanssen sier om at sånn skal det ikke være i framtida. Da er vi framme ved en strek, og da har vi kommet i mål. Men hvis vi fortsetter med alt dette, som også fører til at statsråden sier i brev til oss at hun sli-ter i denne saken og ikke greier å få fram nok opplysninger, så blir det den store saken, iallfall for meg og for komiteen. Så Bruun-Hanssen, jeg ber deg om å kommentere dette på dette grunnlaget.

Haakon Bruun-Hanssen: Ja, komitéleder. Jeg kan ikke gå inn på en slik type konklusjon som du indikerer. Vi er tydelige på at det er enkelte områder hvor kontrollen vår på utførelsen og praktiseringen av regelverket ikke har vært god nok, men jeg kan på ingen måte erkjenne på vegne av noen i Forsvaret eller meg selv at vi bevisst har søkt å omgå reglene for å selge båter til Nigeria. Det har jeg ingen informasjon som indikerer.

Møtelederen: Da skal jeg bare ta ett spørsmål til. Når du har sagt det du nå har sagt, så står vi der vi står.

Er da kontrollen og systemet i FLO på dette tidspunktet så dårlig, så vilkårlig, at man ikke greier å se at man ikke skal selge norske skip til et selskap som har en egenkapital på 30 000 kr, som har en postkasse på et jorde utenfor London, og som ikke har en egen styringsstruktur? Tar du ansvar for at ditt system er så dårlig at de ikke greier å oppdage det og ikke forstår konsekvensen av det? Når du svarer meg sånn som du svarer, så må du svare på det spørsmålet.

Haakon Bruun-Hanssen: Ja, komitéleder, det svarte jeg på ved forrige kontrollhøring også. Det tar jeg kritikk på, og det tar jeg ansvaret for. Vi gjorde en altfor dårlig kontroll når det gjelder CAS Global.

Møtelederen: Men Bruun-Hanssen, når systemet ditt er så dårlig, er det rett og slett at det er for dårlig, eller er det fordi de har gjort dette fordi det var måten å bli kvitt båtene på?

Haakon Bruun-Hanssen: Det er fordi det er for dårlig, og som daværende sjef FLO var inne på, var den store utfordringen – det ser vi også konturene av nå når vi driver og går igjennom sakene tilbake til 2002 – at det var altfor mange oppgaver på en avdeling med altfor få mennesker. De gjorde sitt beste, det er vårt inntrykk, men de gjorde en jobb på en del områder som av den grunn ikke var god nok. Det beklager jeg, det er mitt ansvar. Men derfra til å si at de bevisst prøvde å omgå regelverket, lure noen, det har jeg ikke noe grunnlag for å dokumentere eller si.

Møtelederen: Men er det dere som er lurt, da? Er det Forsvaret som er blitt lurt?

Haakon Bruun-Hanssen: På hvilken måte lurt?

Møtelederen: Lurt på den måten at båtene er der de ikke skulle vært, og gjør en tjeneste de ikke skulle gjort, i henhold til norsk regelverk og Stortingets vedtak.

Haakon Bruun-Hanssen: Som jeg sa i innledningen, er ingen av kriteriene i «fang alt» brutt, det er ingenting i de kriteriene som tilsier at vi ikke kunne ha solgt båtene til Nigeria. Når det gjelder MTB og «Horten», solgte vi dem ikke til Nigeria, men faktum er at de er der, og det erkjenner vi. Faktum er at de er der.

Møtelederen: Michael Tetzschner.

Michael Tetzschner (H): Jeg skal avstå fra å be svarerne ta stilling til mine konklusjoner og forutsetninger, men jeg hadde lyst til å gå tilbake til det forhold at FLO nå er blitt forsterket med revisjonsfaglig kompetanse, materialisert her ved Suzanne Malmberg Amundsen. Jeg forsto det slik at man ikke helt hadde sluppet det å komme til klarhet i hele prosessen og verifikasjonen av eiendomsovergangene ved salg av det sivile fartøyet KV «Agder». Forsto jeg henne rett om det?

Suzanne Malmberg Amundsen: Er det meg du spør?

Michael Tetzschner (H): Ja.

Suzanne Malmberg Amundsen: Ja, det er riktig.

Michael Tetzschner (H): Da tror jeg også dette er en passende anledning for å understreke at når en av spørserne legger til grunn at to «bill of sale» er datert samme dato – hvilket klart insinuerer enten at man ønsker å selge samme sak to ganger, eller at ett av dokumentene eller begge ikke er autentiske, med hva det innebærer – har Dagbladet, i den grad man bruker det som kilde, slått opp at det er to forskjellige «bill of sale», hvorav den første har datering 30. mars 2009 og den andre er datert 9. juni 2009. Dette kan ut fra et revisjonsfaglig synspunkt være – skal vi si – legale forklaringer på hvorfor det kan foreligge to slike dokumenter, og jeg er sikker på at komiteen ser frem til en nærmere redegjørelse for dette i ettertid, hvis mulig.

Møtelederen: Da er det Erik Skutle.

Erik Skutle (H): Først bare kort til Finseth: Litt komplisert, litt forenklet – men er det riktig at feilinvesteringen på 2 mrd. kr for Hauk-klassen er noe som i hovedsak kan lastes Stortinget?

Kan du svare ja på det?

Jan Eirik Finseth: Jeg kan ikke direkte svare ja på det, men det var en oppgradering av en fartøysklasse til 1,8 mrd. kr pluss våpensystem i tillegg, så vi kommer over 2 mrd. kr for selve systemet Hauk-klassen da den var ferdig oppgradert og satt i operativ tjeneste, og det var den i kort tid.

Erik Skutle (H): Jeg var egentlig bare ute etter å få bekreftet at dette var en feilinvestering som Stortinget har ansvaret for, og ikke krefter i FLO eller ...

Jan Eirik Finseth: Det er alltid Stortinget som bestemmer hvordan strukturen skal se ut i Forsvaret.

Erik Skutle (H): Ja.

Så lurer jeg på en ting, Bruun-Hanssen, angående dette sluttresultatet. Da tenker jeg på MTB-ene som er utenfor Nigeria. Du sa at du ikke kjente til at de var tilknyttet noen

paramilitære krefter, men la oss forutsette at Dagbladet rapporterer det riktig, at de er tilknyttet Global West Vessel Specialist, som er innleid av dette kystvaktorganet i Nigeria: Er det sånn at hvis de hadde vært ærlige om den bruken som de faktisk driver med i dag, ville de likevel blitt godkjent for eksport – de hadde ikke behovd å sette opp denne postkassen i Surrey?

Haakon Bruun-Hanssen: Mener du om nigerianske myndigheter hadde blitt godkjent?

Erik Skutle (H): Nei, Global West Vessel Specialist, som Dagbladet rapporterer er eieren og drifteren av disse båtene og innleid av NIMASA – ville de blitt omfattet av denne «fang alt»-bestemmelsen, eller ville man kunne selge til denne organisasjonen åpent?

Haakon Bruun-Hanssen: Som jeg sa i innledningen min, og som jeg har gjentatt et par ganger, sivile fartøy kan selges så lenge ikke «fang alt» og de tre kriteriene som ligger der, hindrer oss i å gjøre det. Nå har vi hatt saksbehandlerne inne som har beskrevet dialogen med UD. Det er klart at hvis vi skulle solgt direkte med UD, hadde det helt sikkert vært en lang og god dialog med dem før vi gjorde det, nettopp fordi vi vil forvise oss om at nasjoner som vi ikke har noen erfaring med å selge vårt materiell til, er akseptert av UD.

Erik Skutle (H): Jeg skjønner – det er med andre ord litt uklart om dagens sluttbruker ville blitt godkjent eller ikke, fordi det ikke er blitt gjort noen konkret vurdering. Er det riktig oppsummert?

Haakon Bruun-Hanssen: Ja, det vil bare bli spekulasjoner om hvorvidt dagens bruker ville blitt godkjent. Vi solgte dem til et britisk selskap som skulle bruke dem i Nigeria – det var det bildet vi hadde, det var den informasjonen vi tok til UD, og det var den informasjonen vi diskuterte med dem med tanke på godkjenning av salget.

Erik Skutle (H): Grunnen til at jeg spør, er at man mente at forsvarssjefen gikk ganske langt i å antyde at dagens sluttresultat var helt innenfor. Men en mer riktig oppsummering er kanskje å si at det er uklart fordi det ikke ble gjort noen vurdering?

Haakon Bruun-Hanssen: Ja, det jeg presiserte i min innledning, var at det å selge et sivilt fartøy til Nigeria ikke ville blitt fanget av de tre kriteriene i «fang alt».

Erik Skutle (H): Jeg forstår – takk.

Bård Vegar Solhjell (SV): Dette er ikkje ei sak, men eit komplekst sakskompleks, for å seie det sånn, som eg òg synest det har vore vanskeleg å trengje gjennom og forstå fullt ut. Det merkar eg meg at både Forsvaret og Forsvarsdepartementet òg har, og at dei framleis jobbar med.

Eg har likevel lyst til å prøve å få ein kommentar frå forsvarssjefen – sidan vi har han her – til eit bilete som

eg føler teiknar seg litt, og høyre hans synspunkt på det. Fleire av aktørane vi har hatt inne til no, fortel om at ein ikkje var bevisst, men at ein kanskje forstod – det var i alle fall oppe – at det var ein veldig tett Nigeria-connection til dei ulike marinefartøya som det her er snakk om. Det var det i avdelinga, hos saksbehandlaren, hos sjefen i avdelinga og òg på møte oppover. Ein ekstern aktør, NMA, seier at det var openbert at ein burde forstått det – riktig nok i etterpåklokskapens lys, men likevel. Dette er i fleire ulike saker. Samtidig beskriv Finseth og andre ein situasjon der det er viktig å få avhenda mykje materiell, der det utgjer eit problem at ein ikkje har fått gjort det, der det er veldig klare måltal over år, og der det vert gjort veldig store og omfattande sal. Derfor spør eg meg: Kan det vere sånn at det ikkje er bevisste regelbrot – at ein sit og kryssar av at no bryt vi ein regel – men at det oppstår ein kultur hos dei som jobbar med det, og eit stykke oppover fordi det som er suverent viktigast, er å få avhenda, det er det som gir belønning? Eg las i går opp frå ein e-post frå ein ekspedisjonssjef i Forsvarsdepartementet som rosa sala og sa: Flott, gutar, stå på, dette er verkeleg bra! Kan det vere sånn at ein sjekkar litt mindre nøye, at det er slitsamt om ein ikkje får det til, at det som verkeleg er avgjerande, er å få selt dei, og at det dermed etablerer seg ein kultur i systemet, meir enn at det er bevisste regelbrot? Kan forsvarssjefen og dei han har med seg, kommentere om det kan vere noko i ein sånn måte å tenkje på?

Haakon Bruun-Hanssen: Da må jeg støtte meg til dem som har sittet og jobbet med det, og som har gitt svar på tilsvarende spørsmål tidligere i dag. Det må ikke være tvil om at det var svært mye materiell som ble omsatt i en tiårsperiode på grunn av nedbyggingen av Forsvaret. Det er derfor vi sier at vi har 10 000–12 000 salg vi må gå tilbake og kontrollere etter 2002, etter oppdrag fra statsråden. Presset for å selge materiell og få det unna har definitivt vært der, og det har også saksbehandlerne gitt klart uttrykk for at de følte. Men det har hele veien vært klarlagt at reglene skal følges, det er ingen hjemmel, det er ingen som har sagt noe som helst om at man skulle sette regler til side for å selge – det er det ikke. Men at man har følt et press med mye arbeid, og at det kan ha gjort at ting ble gjort mindre grundig i den enkelte sak enn det vi skulle ønske, ser vi i etterkant. Det er også noe av grunnen til kritikken fra PwC. Men fra det til at det har blitt en ukultur, eller en kultur hvor vi ikke sjekker, har jeg ikke noe grunnlag for å si, og det har heller ikke de som har jobbet med det, sagt.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Jeg vil bare understreke det som vi var inne på i stad, «Titran» ble jo ikke vurdert etter «fang alt»-paragrafen, ifølge PwC-rapporten.

Det som er vanskelig å forstå, er at dere visste at «Titran» skulle tjenestegjøre utenfor kysten av Nigeria. Det var faste månedlige møter hvor FLO var til stede sammen med Forsvarsstaben, som det ble redegjort for i stad, fra 2011–2012. Hvordan er det mulig da at det først er når Dagbladet skriver om dette for vel ett år siden, dere blir gjort kjent med hva slags tjeneste spesielt denne båten er i – når så mange visste det? Jeg må si at jeg håper at dere

forstår at dette er veldig vanskelig å akseptere – at dere overhodet ikke kjente til dette. Jeg hører dere bruker ordene «systemsvikt» og «utro tjener», ja, men er det virkelig mulig i et system som skal ha kvalitetssikring, oppfølging, rutiner, at sånne ting kan glippe helt ut av radaren over så lang tid som dere nå sier at det har gjort? Jeg håper dere skjønner at dette er vanskelig å akseptere.

Haakon Bruun-Hanssen: Vi visste jo ikke det på det tidspunktet. Vi solgte, eller søkte å selge, «Titran» på en meglerkontrakt med NMA. Så har vi beskrevet at den som inngikk meglerkontrakten, ikke hadde fullmakt til å gjøre det – det er en annen sak.

NMA selger fartøyet på vegne av Forsvaret. Vi får etter hvert beskjed om at fartøyet er solgt, og vi reagerer etter en viss tid, for pengene for salget av fartøyet kommer ikke inn. Det er vår første reaksjon, og vi tar opp det som gjelder betaling, med NMA. Så kommer – i Dagbladet – beskrivelsen av og dokumentasjonen på at båten er solgt til Nigeria. Da oppdager vi at vi ikke har fått noen av papirene fra NMA. Som jeg sa i forrige høring: Da ringer klokken oss med én gang.

De papirene har vi fortsatt ikke fått fra NMA. Det lille vi har, har vi fått som kopi fra Forsvarsdepartementet, som har fått noe ut av NMA. Så vi visste ikke at båten skulle selges til Nigeria, før vi begynte å nøste opp i dette og fikk fått i noen av papirene. Ett av dem – men dog ikke det eneste, slik vi har lært gjennom omtalen i Dagbladet – beskriver OMAK Maritime som kjøper i Nigeria.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Så selv om dette var kjent for ansatte i FLO over lengre tid, var det ikke kjent for forsvarsledelsen – det er det du sier her nå – før det ble lest i Dagbladet?

Haakon Bruun-Hanssen: Ja, det er helt korrekt. Vi har ikke noen informasjon om at andre enn én saksbehandler kjente til dette, og det er det som nå er under etterforskning i Økokrim, så nå avventer vi hva konklusjonen på det blir.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men ifølge den informasjonen vi har fått, ble jo dette meldt til FLOs ledelse, og det ble også meldt inn til de månedlige møtene i Forsvarsstaben.

Erik Gustavson: Vi har gått igjennom referatene – og som sagt er ingen av oss som sitter her, til stede i koordineringsmøtene. Det er ingenting i referatene som tilsier at de skulle vært solgt til eller brukes i Nigeria.

Møtelederen: Finseth, det som Gustavson sier nå, betyr at tidligere medarbeidere som har sittet her i høringen, åpenbart ikke snakker sant. Jeg bare registrerer det, Finseth.

Jan Eirik Finseth: Ingen av de merkantile prosessene ble diskutert i disse koordineringsmøtene. Det ble ikke diskutert merkantile prosesser i de møtene som vi beskriver som informasjonsmøter og koordineringsmøter.

Erik Gustavson: Jeg vil gjerne påpeke at jeg sa at det var ikke noe i referatene – jeg sa ikke at det ikke var diskutert i møtene.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men hvis ting blir diskutert i møtene, er ikke det informasjon som en tar seg ad notam, og som en bevisst ønsker å følge opp – hvis det er kritiske ting når det gjelder en avhendingsprosess, som det ble pekt på av underordnede? Er det ikke et system for å fange dette opp, som gjør at disse tingene blir tatt på alvor og undersøkt på en ordentlig og skikkelig måte? Må det stå i et referat for at det skal ringe en varselklokke?

Erik Gustavson: Nei, det må ikke stå i et referat, men det må tilflyte oss som skal håndtere saken. Det er svaret mitt. Jeg kjenner det jo ikke, for det var litt før min tid, men det må tilflyte på det nivået. Det må ikke nødvendigvis stå i et referat for at det skal håndteres.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men da må det være noen som har visst om og kjent til dette, og som ikke har meldt dette videre?

Møtelederen: Finseth.

Jan Eirik Finseth: Ja, det blir jo spekulasjoner, for det kjenner jeg ikke til. Men jeg forstår at det har blitt rapportert til komiteen at dette har vært kjent, og at det har vært rapportert videre opp. Hvor det stoppet, kjenner jeg ikke til. Det har i hvert fall ikke kommet til min pult. Hvor det har stoppet, har jeg ingen formening om.

Møtelederen: Men dere forstår at dette er et problem for komiteen? Bruun-Hanssen?

Haakon Bruun-Hanssen: Ja, det gjør vi. Og jeg vil også si at det er et problem for oss, for vi gir et oppdrag til en megler og forventer å få tilbakemelding fra megleren på salget, på kontrakter, på all dokumentasjon som ligger rundt det, og på hvordan pengene skal overføres. Vi mangler jo helheten her når det gjelder KV «Titran». Ja, vår internkontroll ville nok ha avdekket det etter hvert, og vi avdekker jo det først ved at pengene ikke er kommet på konto. Vi sender en faktura – hvis jeg husker riktig nå, Suzanne – til NMA på det vi har fått oppgitt som salgsbeløp. Men det er det første som skjer, og like etterpå kommer jo saken i Dagbladet. Når vi da ser at vi ikke har fått noe, ringer klokken med én gang og utløser PwC-rapport nr. 1, som altså er vår granskning av hva som har skjedd.

Møtelederen: Abid Q. Raja, vær så god.

Abid Q. Raja (V): Så alt sammen er, ut ifra det jeg forstår, andres feil? Det er ikke Forsvarets feil, det er noen andres – det er NMAs feil eller noen andres feil?

Haakon Bruun-Hanssen: Nei, det har vi overhodet ikke sagt – at det er noen andres feil. Poenget er at vi har ikke hatt kunnskap om hva som har skjedd i salget, og når

vi blir konfrontert med det som står i Dagbladet, og vil sjekke hva som er vår informasjon om det, er det ingenting som ligger der. Da ringer klokken, og så undersøker vi. Det kan være flere grunner til det, men vi skylder ikke på noen andre. Det var vi som eide båten, det var vi som solgte den, og vi skulle hatt kontroll underveis, men det hadde vi ikke.

Abid Q. Raja (V): Det har vært en runde med høring her før, og det har vært masse skriverier i avisene. Vi som sitter her, som representerer Stortinget, som landets øverste organ, regner med at det skal være en viss åpenhet fra Forsvaret. Det er ikke gjennom Forsvarets dokumenter vi blir kjent med saken, men det er gjennom Dagbladets avsløringer vi blir kjent med saken, gang etter gang. Det bygger ikke opp under din organisasjon eller deg eller åpenheten, eller at man vet hva som har skjedd i organisasjonen, når det er Dagbladet som må avsløre ting.

En del av de tingene som vi er blitt gjort kjent med, er at FLO ble advart av britiske tollmyndigheter om CAS Global, at det egentlig var et stråselsskap for denne krigsherren. Vi vet at man demilitariserte skipene, men man malte dem om i de fargene han ville ha dem – blått skrog med hvitt overbygg – man fjernet radarmastene, eller senket dem, slik at de skulle komme inn under spesifikke broer, osv. Det henger ikke sammen med det du sier om at dere utførte for dårlig kontroll. Dette er jo at man har tilpasset båtene for at de skal passe til den mannen som nå beviselig har båtene, og som ikke skulle fått båtene. Det er spørsmålet. Det er beviselig sånn at båtene nå er hos en person de ikke skulle vært hos, og Forsvaret har bidratt til å tilpasse dem, fargelegge dem i de fargene han ville ha dem, og så sier man at man ikke har utført kontroll. Det er jo ikke det inntrykket vi har her.

Haakon Bruun-Hanssen: Takk for spørsmålet. Da vil jeg benytte anledningen til å korrigere noen ting. Tollmyndighetene sendte ikke informasjonen tjenestevei til Forsvaret, de sendte en e-post til den saksbehandleren som nå er siktet i saken. Den kom aldri videre. Det er det ene punktet. Det andre punktet er at det var ikke Forsvaret som bygde om MTB-ene. Det var CAS Global som hadde kontrakten med Horten Skipsreparasjoner om ombygging av MTB-ene, ikke Forsvaret. Det vi hadde, derimot, var en kontroll sammen med UD av at den ble ombygget i henhold til de kravene som UD hadde stilt.

Møtelederen: Abid Q. Raja, du får stille ett – presist – spørsmål til.

Abid Q. Raja (V): Når det gjelder denne åpenhetsbitten som vi har gående: Vi har en kontrollhøring – det er den andre høringen vi har. Med det svære apparatet som du leder, skulle man tro at dere skulle bringe fram informasjon for oss, og at vi skulle slippe å lese det først i Dagbladet. Hva tenker du da om din egen organisasjon? Hvilke mangler er det som er i den organisasjonen, og hvilken kultur er det man skal rette opp i? For det er du som skal bringe informasjon til oss, som er landets øverste organ, det er

ikke Dagbladet som skal bringe dette til oss. Hva tenker du om det?

Haakon Bruun-Hanssen: Vi bringer informasjonen fortløpende til min oppdragsgiver, som er statsråden og Forsvarsdepartementet. Men når informasjonen ikke er gradert, er den åpen, og det betyr at bl.a. Dagbladet kan få tilgang til den umiddelbart.

Abid Q. Raja (V): De har tilgang, men du har ikke tilgang. Det er det som er spørsmålet. Du vet ikke om tingene, men de vet om tingene. Det er det som er rart.

Haakon Bruun-Hanssen: Jeg vet om de tingene som går fra oss til departementet, men en del av informasjonen som Dagbladet har, har de ikke fått fra Forsvaret. De har fått den fra andre aktører.

Møtelederen: Da er det Per Olaf Lundteigen, så sakens ordfører, og så er det slutt.

Per Olaf Lundteigen (Sp): PwC 2-rapporten angående fartøyene ble laget 20. mars 2015, og komiteen fikk den rett etterpå, den 27. mars. Så hadde vi vår første høring den 30. april 2015, hvis jeg ikke husker feil, og så har det kommet fram her at forsvarssjefen sendte et brev til departementet angående den rapporten en gang på våren. Har du nå fått sett om det brevet ble sendt før eller etter 30. april?

Så har vi Forsvarsdepartementets internrevisjon, hvor forsvarssjefen har sendt en merknad 29. oktober. Så sa du, Bruun-Hanssen, at det kan være flere grunner til at Forsvaret og forsvarssjefen ikke har innsyn i det som Forsvarsdepartementet gjør. Det forstår vi. Samtidig sa du at før det blir rapportert ut ting om Forsvaret – og med «ut» er jo vi en av de mottakerne, Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité – forventet du at en fikk anledning til å uttale seg. Det er jo mye alvor i disse to rapportene som er årsaken til at vi sitter her – altså et alvor som forsvarssjefen ikke har fått anledning til å uttale seg om før rapportene er sendt til kontrollkomiteen.

Som flere har vært inne på, er dette et rimelig grunnleggende brudd på normal revisjonsskikk. Sånn har jeg forstått Malmberg Amundsen, at det er helt fundamentalt. Da vil jeg starte med et enkelt spørsmål: Hva er årsaken til at dette inntreffer?

Haakon Bruun-Hanssen: At de rapportene ikke har vært til kontradiksjon, mener du?

Per Olaf Lundteigen (Sp): Ja, hos deg og andre i Forsvaret, før de ble sendt til kontrollkomiteen.

Haakon Bruun-Hanssen: Det er et spørsmål du må stille til Forsvarsdepartementets internrevisjon eller til statsråden, for jeg vet ikke hvorfor de ikke har sendt dem til oss. Jeg har mine tanker om det, men dem vil jeg holde for meg selv.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så du vil ikke på noen måte si mer om hva som kan ligge der? Fra et sivilt ståsted minner dette om manglende tillit.

Haakon Bruun-Hanssen: Som jeg sa: Jeg vet ikke hvorfor det ikke ble gjort, og jeg vil ikke spekulere i det.

Møtelederen: Helge Thorheim – kort til slutt.

Helge Thorheim (FrP): Som en avrunding fra meg som saksordfører vil jeg si at dette har blitt en stor og komplisert sak i forhold til det vi begynte med. Det er nok et par tråder som fortsatt er noe åpne, men det får en annen myndighet ta seg av og se nærmere på. Det kan jo bli en utfordring på enkelte punkt å lage en god innstilling til Stortinget.

Bare helt avslutningsvis, forsvarssjef: Med det som er gjennomført av reorganisering nå i FLO, det som er gjort i forhold til FD og UD, som dere har mottatt, og som dere selv har medvirket til, så vidt jeg har forstått, føler du deg trygg på, når man nå ser fremover, at man skal unngå slike ting som vi sitter her for i dag?

Haakon Bruun-Hanssen: Jeg skal være veldig forsiktig med å love at vi unngår ting, men jeg føler meg trygg på at nå har vi et godt system for en ordentlig prosess, en ordentlig prosedyre, gode rutiner for hvem som har myndighet til å beslutte ting, gode konsultasjonsmekanismer innad i Forsvaret. Alt er lagt til rette for at både forvaltning og dokumentasjon skal være god, og vi har en internkontroll og et internrevisjonssystem som følger opp og kontrollerer at dette blir i orden. Selv det beste system i verden gir ingen garanti. Hvis du kan systemet godt nok, går det alltid an å finne hullene i det.

Helge Thorheim (FrP): Takk, leder. Da har jeg ikke mer.

Møtelederen: Takk. Da er det slik at Finseth og Bruun-Hanssen kan si noe til slutt, hvis de selv ønsker det.

Jan Eirik Finseth: Komitéleder, ærede medlemmer.

Jeg vil avslutningsvis få bemerke følgende: Det var stort press på avhending og salg av overskuddsmateriell. I alle involverte ledd var det fokus på at salg skulle skje innenfor regelverket. Så langt jeg kan se, ble regelverket fulgt. Vi hadde og vi har noe av det strengeste regelverk som finnes hva gjelder avhending, salg og eksport. Dette er også et meget komplisert regelverk.

Forsvaret solgte demilitarisert materiell etter oppdrag. Da har materiellet sivil status. Dette ble håndtert etter gjeldende regelverk. Det var stor tillit mellom de involverte ledd og stor respekt for det arbeidet som ble gjort i Forsvaret, mellom Forsvarets ulike avdelinger, FLO og departementet. De mål og rammer som ble satt av departementet når det gjaldt salg av overskuddsmateriell, ble selvsagt fulgt og status rapportert fortløpende gjennom resultat- og kontrollrapporter. I tillegg kommer den kontinuerlige in-

formasjonsflyten innenfor rammen av den integrerte strategiske ledelsen, ISL.

Alle involverte parter gjorde sitt for å begrense statens tap ved at nytt og fullt ut brukbart materiell ble avhendet og solgt i henhold til oppdrag. Salg av de ulike materielle kategoriene ble foretatt i henhold til et meget strengt og komplisert regelverk. Dersom man skal unngå at militært materiell eller materiell benyttet av vår militære organisasjon havner utenfor landets grenser eller benyttes av andre aktører, må alt salg opphøre og materiellet destrueres. Uansett hvilket regelverk det legges opp til, vil et regelverk aldri bli 100 pst. vanntett. En gjennomført grundig «due diligence» vil heller ikke gjøre et salg 100 pst. sikkert i forhold til både regelverket og kjøpers senere bruk og disponering av materiellet. Militært materiell av alle typer og kategorier må derfor destrueres for å unngå uhjemlet bruk. – Mange takk.

Møtelederen: Bruun-Hanssen, vær så god.

Haakon Bruun-Hanssen: Takk skal du ha, leder.

Min tilføyelse til det som Finseth oppsummerte med, er at min vurdering er at dagens regelverk er godt nok. De nye prosessene og prosedyrene, kontrollrutinene, som vi nå har innført i Forsvaret, gjør meg trygg på at vi følger regelverket for avhending og eksport av militært og sivilt materiell, og at forvaltningen vår i dag er både ansvarlig og korrekt.

Vi jobber nå med å gjennomgå alle avhendings saker tilbake til 2002, og det tar vi på største alvor. Vi ønsker også å kunne ha en klarhet i at vi har fulgt regelverket slik det var på det gjeldende tidspunkt, at alle økonomiske transaksjoner er i henhold til våre interne retningslinjer for hvordan det skal være, og at hvis det er indikasjoner på mislighold, får vi avdekket og reagert på det.

For øvrig kan jeg nevne at 27. april 2015 oversendte vi våre kommentarer til PwC-rapporten av 20. mars 2015 til Forsvarsdepartementet.

Møtelederen: Da sier jeg takk til dere fem som har vært her nå og svart på komiteens spørsmål.

Da er denne delen av høringa slutt. Jeg vil si følgende til komiteen: Jeg foreslår nå en ti minutters pause. Så legger vi til grunn at vi har tolldirektøren fram til ca. 1530, og vi tar ingen pause mellom tolldirektøren og de tidligere forsvars- og utenriksministrene. Da vil vi være omtrent akkurat på tida. – Da er det pause til 1550.

Høringen ble avbrutt kl. 15.40.

Høringen ble tatt opp igjen kl. 15.52.

*Høring med Toll- og avgiftsdirektoratet v/tolldirektør
Bjørn Røse*

Møtelederen: Da fortsetter vi denne høringa. Velkommen til vår gode tolldirektør, Bjørn Røse, og rådgiver Trond Leberg. Hjertelig velkommen begge to. Det var fint

at dere kunne komme i en sikkert hektisk tid for tollvesenet – det forstår vi godt.

Jeg tror dere kjenner reglene veldig godt. Det eneste jeg sier hele tiden, og som jeg må si, er at hvis det er noe som er av hemmelig karakter, som er fortrolig eller sensitivt når det gjelder navngitte personer, skal dere ikke si det i den åpne høringen, men dere skal si at dere sitter med en slik opplysning, og vi har da mulighet til å lukke høringen.

Vi gjør det slik nå, Røse, at du får snakke dine minutter, slik det er forutsatt, si dine ting, og så er det en åpen spørerrunde. Vi følger ikke akkurat det samme skjemaet som vi tradisjonelt gjør, når det gjelder deg. Vi har hørt deg før, men vi fant til slutt at det var grunnlag for å høre deg én gang til fordi temaet er sensitivt for oss. Du forstår hva du skal snakke om. Vær så god!

Bjørn Røse: Takk, komitéleder.

Det er helt riktig, vi har vært her på høring om dette temaet en gang tidligere, det var i april. Jeg oppfatter at temaet i dag er litt videre. I april var det kun sju-åtte marinefartøyer, nå er det i tillegg beltevogner, lastebiler og fly. I mine fem minutter, som jeg tror det er hensiktsmessig at jeg bruker innledningsvis, hadde jeg tenkt å si lite grann om vår rolle hva gjelder de andre temaene som er oppe. Vi har også denne gang, som vi gjorde i forbindelse med forrige høring, sendt et notat til komiteen der vi har forsøkt å beskrive – riktignok i kortversjon – vår befatning med de sakene som er oppe til komiteens vurdering.

Møtelederen: Unnskyld, jeg burde bekreftet mottakelsen av det notatet. Jeg glemte det.

Bjørn Røse: Det er greit.

Vår kunnskap om det utvidede temaet, altså det som går utover det som var tema forrige gang, har vi fra de samme to hold som vi har vår kunnskap om det første temaet.

Som dere vet, tollvesenet er generell vareforselsadministrator i Norge. Vi er generell varekontrollmyndighet, og gjennom den funksjonen får vi mye kunnskap om varer som beveger seg ut og inn over Norges grenser. Det er slik at både utrangerte marinefartøyer, utrangerte militære lastebiler og beltevogner, i tollovens sammenheng er varer som skal deklarerer til tollvesenet.

Den andre kilden til kunnskap som vi har, er at vi i 2006 fikk en henvendelse fra britisk toll der de anmodet om vår bistand for å avdekke visse spørsmål knyttet til eksporten av disse beltevognene til Sudan, som jo også er tema for høringen. Det er de to kildene vi har for vår informasjon – den generelle kilden og den spesielle informasjonen som vi fant fram til etter anmodning fra britisk toll.

Jeg vet ikke, komitéleder, skal jeg ta en liten runde på hva vi vet om de nye temaene? Er det hensiktsmessig?

Møtelederen: For all del – det er derfor vi har bedt deg komme.

Bjørn Røse: Jeg begynner – jeg holdt på å si – der jeg slapp den 30. april i forrige høring. Det som jeg oppfatter at komiteen er opptatt av når det gjelder det hele, er

bl.a. om eksportkontrollovens bestemmelser er overholdt. I tillegg er det et annet tema, det er om tollovens bestemmelser er overholdt. Når det gjelder de utrangerte marinefartøylene, har vi fortsatt litt etter april med å undersøke om tollovens bestemmelser er overholdt i forbindelse med denne eksporten av utrangerte marinefartøyer. Det har jeg nevnt i notatet. Vi har funnet ut at Forsvaret i løpet av de siste seks årene har eksportert direkte til utlandet 21 fartøyer, hvorav 11 til Nigeria. Slik det ser ut for oss, er det visse svakheter i forhold til de kravene som tolloven stiller når det gjelder 7 av disse eksportene, altså 7 av de 21. Det er noe vi undersøker nærmere. Da må jeg med en gang understreke at det er ikke nødvendigvis Forsvaret og FLO som bærer ansvaret for alle de 7 større eller mindre avvikene, men for noen av dem er det nok det.

Da hadde jeg ikke tenkt å si noe mer om marinefartøylene, med mindre dere stiller spørsmål om det.

Når det gjelder lastebiler til Eritrea, så er ikke det en pen sak. Det er ikke det. Det som skjedde, var at det i mai-juni 2012 ble forsøkt eksportert utrangerte militære lastebiler. Noen var opprinnelig norske, noen var antakelig danske, men begge deler var utrangert militært materiell. Det ble forsøkt eksportert fra Norge – fra Drammen – til Eritrea. Det var i en situasjon da det lå en FN-embargo, og den ligger der fortsatt, på Eritrea. Tollvesenet fanget dette opp – det var snakk om 17 utrangerte militære lastebiler – og tok dette opp med eksportkontrollseksjonen i UD, som sa at dette ikke var tillatt, at det var i strid med embargoen, det var ikke tillatt å eksportere disse 17 lastebilene til Eritrea.

Der burde saken ha sluttet, men den gjorde ikke det, for etter en henvendelse fra – her er det lange linjer – den norske ambassaden i Kenya til UD og videre til tollvesenet fant vi ut at de 17 utrangerte lastebilene var sendt ut av Norge i august, altså to-tre måneder etter at de var stanset for utførsel til Eritrea.

Ved den første utførselen – det er her jeg ikke skal nevne navn – var det en norsk statsborger som var avsender, og det var en norsk-eritreisk statsborger som var oppført som mottaker. Det var den som ble stanset.

I den neste utførselen, som tilsynelatende gikk til Dubai, altså til De forente arabiske emirater, var det den personen som sto som mottaker av den første sendingen, en norsk-eritreer, som nå var blitt avsender. De 36 kjøretøylene, hvorav 16 eller 17 av dem som først var nektet sendt direkte til Eritrea, gikk til Dubai.

Så kom vi i kommunikasjon med FNs overvåkingskontor for Somalia, eller FNs overvåkingsgruppe for Somalia og Eritrea. Resten av historien kan man best lese i rapporten av juli 2013, som vi også har oversendt. Det er ikke en pen historie, for der tegner man et bilde av at denne norsk-eritreiske aktøren sto som eksportør til Dubai i De forente arabiske emirater, og det kommer fram at han også har stått for videre transport av disse kjøretøylene fra Dubai til Massawa i Eritrea.

Videre har det kommet fram at denne personen, som var mottaker av den første utførselen som ble stanset, var eksportør av den andre, som gikk igjennom, fordi de antakeligvis har lurt oss hva gjelder destinasjon. Han karak-

teriseres av FNs Monitoring Group som agent for eritreiske myndigheter og for det eritreiske militæret. Dette er antakelig – det er det arbeidsgruppen i FN som sier – et eksempel på omgåelse av den embargoen som gjelder for Eritrea.

Og som jeg sa: Dette er, i hvert fall etter min vurdering, ikke en pen sak.

Skal jeg ta noen ord om beltebilene også? – Ja.

Altså, beltevognene til Sudan: Tollvesenet fikk i mai 2006 en henvendelse fra britisk toll med forespørsel om vi kunne hjelpe dem med å avklare noen spørsmål rundt mulig eksport av 15 beltevogner fra Storbritannia til Norge og videre til Sudan. Det sa vi selvfølgelig ja til, for det har vi en plikt til å gjøre når det kommer en slik forespørsel. Det som er noe av greia her, er at på det tidspunktet hadde vi forskjellige regler i Norge og i Storbritannia. De norske eksportkontrollreglene var på det tidspunktet, altså i 2006 og i 2007, mildere enn de britiske. Det er de ikke lenger, nå har man strammet inn. Da vi gjorde en betydelig aksjon i 2007, fant vi at de 15 kjøretøyene, som opprinnelig var gått fra Norge til Storbritannia – det hører også med i bildet, altså utrangerte norske beltevogner – var reeksportert fra Storbritannia til Norge og videre til Sudan sammen med 15 andre, til sammen 30. Dere vet jo, det framgår av brev fra departementene til komiteen, at de ble vurdert som ikke lisenspliktige på grunn av forskjellen i regelverket. Dette er da et eksempel på at – for å si det nokså direkte – Norge ble brukt som transittland på grunn av forskjeller i strenghet i regelverk, noe som nå heldigvis er opphevet. Jeg understreker også veldig sterkt at man ikke bør ha forskjeller i et regelverk som gjelder globale transaksjoner. De bør være like i alle land.

Jeg fornemmer at jeg har brukt mye mer enn de 5 minutene, så jeg hopper over beltevognene til Sverige. Det kan jeg heller svare på i spørsmål – det står i notatet.

Møtelederen: Tusen takk. Da er det åpen spørsmålsrunde. Vi begynner med Helge Thorheim, som er sakens ordfører.

Helge Thorheim (FrP): Takk for det.

Du nevnte i din redegjørelse at det var forskjeller på britisk og norsk regelverk når det gjelder eksportkontrollregelverket som muliggjorde en eksport til Storbritannia, en reeksport til Norge og så videre ut. Og du sa at nå har det blitt mye mer like, eller kanskje like, bestemmelser. Er det bestemmelsen som ble innført i september i 2014 om én gang militært, alltid militært, som har sørget for at det har blitt likt?

Bjørn Røse: Ja, det er helt riktig. Det ble gjort en innskjerping, eller det er kanskje bedre å si en presisering, i det norske regelverket i 2007 eller 2009, men det som virkelig brakte dette på likt nivå i landene, er denne regelen om «once military, always military», som kom i september 2014. Det er helt riktig.

Helge Thorheim (FrP): Kunne du si litt om – skal vi kalle det saksgangen – da man skulle ha beltevogne-

ne over til Sverige, disse som kanskje angivelig skulle til Russland.

Bjørn Røse: Ja, det kan jeg gjøre. Det er jo en helt fersk sak.

Den 19. september i 2015 meldte det seg en russisk sjåfør med et stort vogntog på Bjørnfjell tollsted utenfor Narvik. Han hadde med seg to utrangerte norske beltevogner som han sa skulle til Sverige. Tollvesenet sa, som helt riktig er etter någjeldende regler, at du må ha lisens for å eksportere beltevogner – nærmest uansett hvilken stand de er i – ut av Norge. De ba transportøren ta kontakt med eksportkontrollseksjonen i UD. Det gjorde han. Et par dager senere fikk han lisens til å eksportere disse to beltevognene til Sverige. Men så: Tollvesenet er ganske grundige folk, så de så inn i noen fraktavtaler, fraktdokumenter, og der var det ting som tydet på at destinasjonen ikke var Sverige, men en by med et veldig komplisert navn, i Russland. Dermed tok tollvesenet på nytt kontakt med eksportkontrollseksjonen og ba om en vurdering av det spørsmålet. UD vurderte det, de brukte noen dager på det og kom til at de opprettholdt sine opprinnelige vedtak om at eksporten av disse to beltevognene kunne gå. Da sa vi ok, og disse gikk fra Bjørnfjell den 24. september.

Helge Thorheim (FrP): Nå har departementene, altså Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet, laget en liste over tiltak man skal kontrollere når man fører varer i Norge ut av landet. Har dere vært involvert i å se nærmere på hva man bør sjekke ut før man eksporterer?

Bjørn Røse: Det kan jeg ikke svare helt presist på. Det vet jeg ikke. Jeg tror kanskje jeg kan se på min sidemann og spørre om han kjenner mer til dette – Trond Leberg.

Trond Leberg: Når det gjelder hva slags stand f.eks. beltevogner skal være i, hva slags utrustning de skal ha for å ha militær kapasitet, kjenner ikke vi ordentlig til det. Men vi kjenner til en presisering som UD gjorde. Det var forut for endringen i 2014, hvor Utenriksdepartementet poengterte at det var visse ting ved beltevognene som måtte være ikke intakt – for å si det sånn – for at de ikke skulle være lisenspliktige. Så det var en presisering. Vi har ikke vært med på å utarbeide eller se på sånne ting.

Helge Thorheim (FrP): Dette er jo mer en generell sjekkliste, men jeg forstår at dere ikke har vært inne på det.

Møtelederen: Bård Vegar Solhjell.

Bård Vegar Solhjell (SV): Takk, leiar.

Når det gjeld beltevognene til Sudan og ein del av dei fartøya som har enda opp i Nigeria, i alle fall MTB-ane og KNM «Horten», er det klart at den endringa, det såkalla éin gong militært, alltid militært, ikkje ville gjort det umogleg å eksportere dei, men ein måtte ha gjort dei lisenspliktige, om eg skjønner det riktig. Ein kan ikkje berre gjere det om.

Når det gjeld dei lastebilane til Eritrea, er vel det ein

litt annan sak. Difor har eg lyst til å spørje litt meir om den saka. Kunne du sagt noko om – om ein skal hindre noko slikt – kva for regelendringar ein då kunne gjort? Eg veit at i det spesifikke tilfellet var det ein person som ein ville utelate frå auksjonane – og ein diskusjon om det – men det var jo berre ein spesifikk aktør. Om ein kunne tenkje generelt: Korleis kan ein unngå at det skjer igjen? Har du nokre idear om korleis ein kunne gjere det?

Bjørn Røse: Det er et komplisert spørsmål å svare på. Jeg tror jeg vil antyde at dette har mer med «mindset»-et og sunn mistenksomhet å gjøre enn med regelverk. Jeg tror det er vanskelig å lage et regelverk som hindrer enhver omgåelse dersom det finnes aktører som ønsker det.

Det er helt riktig at lastebilene til Eritrea er en annen sak, for det de kolliderte med, var FNs embargo mot Eritrea. Og da er vi i et litt annet terreng enn det generelle eksportkontrollregelverket.

Men som dere nå har sett, hvis dere har kikket på rapporten fra komiteen, er det mye som tyder på at dette var en bevisst omgåelse hvor man brukte et tredjeland. Og for å være ærlig vet jeg ikke om vi klarer å konstruere regelverk som «ruler» ut enhver omgåelse. Du må nesten drive reiser i tid og psykoanalyse for å få det til, og det er ikke enkelt.

«Mindset»-et er nok viktig. Nå har jeg fulgt litt med på det som er sagt tidligere i dag. Jeg tror jeg var inne på det i høringen i april også, at norske myndigheter har blitt lurt. Vi har blitt ført bak lyset. CAS Global var nevnt – det var et stråselsskap på en campingplass, som komitélederen sa, i Surrey eller Sussex i England med en egenkapital på 30 000 kr. Det har noe med den vanlige, tillitsbaserte tilnærmingen man har i forvaltningen i Norge – den bør man kanskje gradere litt opp når man er i nærområdet til eksportkontrollloven, for her er det mange aktører som ikke traverer rent, og som har ett eneste formål for øye, og det er å tjene penger. Så jeg tror nok at dette har vel så mye med en sunn mistenksomhet i tilnærmingen å gjøre enn med regelverket, for regelverket per i dag, det er all right, det. Det er i alle fall min vurdering. Det er likt i alle land, og regelverket som sådant er fornuftig.

Bård Vegar Solhjell (SV): Kan eg få ta eit par spørsmål til, komitéleiar?

Møtelederen: Det får du lov til.

Bård Vegar Solhjell (SV): Dette var også ein overgang til det neste eg skulle spørje om, omgrepet «mindset»-et. Når ein ser denne saka frå utsida, kan ein nesten få inntrykk av at tolletaten har hatt ei strengare og meir nøye tilnærming til regelverket for sal av forsvarsmateriell enn dei som jobbar med salet sjølve har. Kan det ha vore slik, at det var eit «mindset», for å kalle det det, at viktigeita, det sentrale for dei var å få selt, og at ein difor i noko mindre grad sjekka bakgrunnen og var mindre nøye og oppteken av han, enn det ein kunne vore? Kan det stemme med dine erfaringar?

Bjørn Røse: Jeg tror at Forsvaret og eksportkontrollseksjonen må svare for sitt eget «mindset». Jeg skal svare for vårt. Tollvesenets «mindset» er iboende mistenksomt. (Latter i salen) Vi har den «guarden», tror jeg.

Bård Vegar Solhjell (SV): Det er godt å høre! Eit siste spørsmål som gjeld reglar. Om eg har skjont det riktig, har nokre land det slik at om ein vidaresele, skal det avklarast med førstelandet igjen om eit eventuelt vidaresele. Og fleire av dei som har vore inne her, har antyda at om ein hadde ein liknande passus i kontraktar f.eks. med CAS Global, måtte det ha vore avklart med Forsvaret i Noreg før det vart vidaresele – at det faktisk kunne spelt ei rolle. No spør eg deg som ein ekstern, basert på din kompetanse og det at de jobbar med problema og basert på den ibuande mistrua di – kunne det vore ei regelendring som kunne spele ei rolle?

Bjørn Røse: Jeg er nok litt usikker på det, fordi fristelsen fra aktørenes side til ikke å informere allerede på det første tidspunktet om hvilke planer de hadde i fase 2, nok vil gjøre seg gjeldende. Så jeg er ikke sikker på at bestemmelser om dette ville løse problemet hvis en står overfor aktører som allerede har bestemt seg for, nesten for enhver pris, å prøve. Men det kan hende at det går an å lage tottrinnsmekanismer som gjør at det kan kreves erklæringer. Uansett må det kreves erklæringer, ellers må du reise i tid for å få det til, og det er ikke så veldig enkelt. Jeg er ikke sikker på at det må finnes regelverk, jeg tror kanskje mer på «mindset»-et, undersøkelsene, mistenksomheten: Hva er dette for noe? Hvem er aktørene? Jeg tror mer at løsningen eller muligheten til forbedringer ligger der, da.

Bård Vegar Solhjell (SV): Takk.

Møtelederen: Da må vi stoppe der.
Da er det Hans Fredrik Grøvan – vær så god.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Takk for det.

Du har i denne orienteringen du har gitt, både skriftlig og muntlig nå, beskrevet en varslerrolle som Tolldirektoratet har både overfor Forsvaret og UD i enkelte saker, bl.a. denne beltevognsaken over grensen til Sverige, eventuelt til Russland. Hvordan opplever dere i direktoratet at disse varslene blir håndtert i Forsvaret og UD? Kan du si litt om det?

Bjørn Røse: Vi definerer oss slett ikke som en varsler. Vi er en helt ordinær aktør. Det ligger i tollvesenets ansvar å føre kontroll med deklarasjoner og varer som går ut og inn av Norge. Det er altså en av våre to–tre generelle og viktige oppgaver.

Bildet er at når vi stiller spørsmål om noe, når vi finner noe vi lurer på, blir det prompte, resolutt, adekvat, behandlet. Det er jo ofte eksportkontrollseksjonen i UD som er den vi sender våre mistanker eller forespørsler til. Da kan jeg – hvis komiteen lurer på det – bekrefte at der er det godt samarbeid. Våre innspill føler vi blir tatt på alvor.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Tidligere i dag er det blitt omtalt en sak der dere sendte et varsel til Forsvaret. Men den ble sendt kun til saksbehandler, ble det hevdet her i dag. Det gjaldt en av disse båtene, «Titran». Mitt spørsmål er: Hvordan er kommunikasjonen mellom dere og Forsvaret, eventuelt UD, formalisert – er det på saksbehandlernivå eller forankrer dere det i avdeling eller ledelse? Har dere rutiner og system på hvordan dere gjør dette? Dette var tydeligvis en sak som bare hadde gått til saksbehandler, ble det opplyst.

Bjørn Røse: Ja, det er slik man gjør det. Det er så mange saker, hvorav de fleste heldigvis ikke er alvorlige, at det nivået som det har vist seg hensiktsmessig å kommunisere på, er saksbehandlernivå.

Jeg hørte det som ble sagt. Det er klart at ansvaret for å bringe informasjonen videre hviler på den organisasjonen som mottar dette. Det har altså ikke vært lett etter, eller drøftet eller vært oppe som tema – meg bekjent da – at det er behov for å formalisere informasjonsutvekslingen i forbindelse med tollvesenets rolle som generell vareforselskoordinator og -kontrollør. Det har, etter det jeg vet, alltid kommet fram til rette vedkommende, og det har vært relevante og prompte kommentarer tilbake. Det har ikke vært et tema å løfte det opp på et høyere nivå. Det hadde blitt veldig tungvint. Det er mange saker, hele tiden.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men ut fra det som ble formidlet i dag, kan en stille spørsmål om det er tilstrekkelig å varsle saksbehandler. Har dere vurdert om det bør legges andre formaliteter rundt den type varslinger? I tilfellet «Titran» er jo dette blitt en stor og alvorlig sak. Noen kjenner tydeligvis til noe, mens resten av systemet sier at de ikke kjenner til utfordringene og problemene rundt f.eks. den spesielle saken.

Bjørn Røse: Ja, dette gjaldt jo kommunikasjon mellom oss og FLO, antar jeg, altså i forbindelse med avhending av fartøyer.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Ja.

Bjørn Røse: Det har sin pris hvis man skal formalisere all kommunikasjon, hvorav de fleste henvendelser løser seg veldig enkelt fordi det ikke er noe problem. Vi tar opp et tema, og det viser seg at dette ikke er et problem – det kan ha vært en misforståelse, kanskje ikke det engang. Så det vil ha en pris. Jeg vil nok være lite grann skeptisk til å formalisere all kommunikasjon mellom etatene på den måten. Det vil bli veldig byråkratisk. Det vil også medføre ulemper. Det vil gå tregt. Men det er jo et spørsmål som vi selvfølgelig kan, og kanskje må, vurdere. Så langt har ikke det vært et tema.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Et siste spørsmål, leder, hvis jeg får lov: Dere opplyser i notatet til komiteen at dere har iverksatt en undersøkelse knyttet til utførsel av utrangerte fartøyer som har vært i Forsvarets eie. Hvor langt er dere kommet i de vurderingene som dere har gjort så langt,

ut fra saken sånn som den foreligger. Kan du si noe om det i dag?

Bjørn Røse: Ja, vi har jo antydnet det i notatet, og jeg var vel inne på det i innledningen også. Av de totalt 35 avhendingene av utrangert maritimt forsvarsmateriell som vi kjenner til i løpet av de siste seks årene, er det, som jeg sa, 21 av disse avhendingene, eller salgene, som har gått direkte til utlandet, og 14 til Norge. Av de 21 har vi funnet at det ser ut til at det er visse avvik i forhold til tolloven – altså ikke eksportkontrollovens bestemmelser, for det er UDs ansvar – men i forhold til tollovens bestemmelser. Det kan se ut til at det primært dreier seg om at deklarasjonsplikten ikke er overholdt. Enten at det ikke er deklarerert – og det skal det være, og hvis det ikke deklarerer, blir det ikke mulig for oss å holde oversikt på vegne av Norge – eller at det ble deklarerert etter at eksporten eller utførselen faktisk hadde skjedd. Vi har informert Økokrim om dette, men vi har jo et ansvar for å vurdere om det skal gjennomføres noen form for sanksjonering eller advarsler som følge av mulige overtredelser av tolloven, som i så fall kommer i tillegg til det som er komiteens primære anliggende, slik som jeg oppfatter det. Det tyder på at det er noen avvik.

Møtelederen: Nå har jeg tre spørsmål til. Hvis noen flere skal spørre nå, gi meg et lite tegn slik at jeg kan disponere tiden så vi ikke går altfor langt av lei her. Da er det Raja, og så er det Hansson.

Abid Q. Raja (V): Takk for det. Jeg vil bringe deg tilbake til 2009 da dere grep inn overfor det store lasteskipet som var i ferd med å ta med seg noen båter ut. Ut fra det jeg forstår, sjekket dere med UD for å få klarhet i om dette muligens var i strid med regelverket. UD var også usikre på om dette da skulle til Nigeria. Kan du fortelle litt om framgangsmåten? Det vi har skjönt ut fra dette, var at det var doble sett av dokumenter. Det ene viste at det var et britisk selskap, Atlantique Boats Ltd., som skulle kjøpe og stå for dette, og det andre viste at det skulle gjennom den greske megleren og ned til Nigeria. Det vi vet, er jo at det beviselig har havnet der. Hvordan blir man forledet i denne prosessen?

Bjørn Røse: Nå er jeg litt usikker på hva du egentlig mener. Du sier 2009 og det store lasteskipet – er det KNM «Horten» som er tema?

Abid Q. Raja (V): Det er mulig. Jeg har ikke de fulle detaljene i dette, men ut fra det jeg forstår, grep tollerne i Bergen inn i 2009 da tre gråmalte kystvakt-fartøyer skulle lastes ombord i et digert lasteskip. Det er det Dagbladet skriver. Tolldeklarasjonen viste at de skulle rett til Port Harcourt i Nigerdeltaet, og man var usikker på om det var i henhold til Norges strenge eksportregelverk. UD var skeptiske til dette, men i dialogen som fulgte, oppga Forsvaret at Atlantique Boats Ltd. var kjøperen. Men så havnet båtene altså allikevel ikke der, gjennom Atlantique Boats Ltd., men der nede i Nigeria.

Bjørn Røse: Ok. Jeg tror at dette kan dreie seg om transporten av tre av MTB-ene, men det er jeg fordundre meg ikke sikker på. Jeg snur meg til min sidemann, og spør om han kjenner til dette.

Trond Leberg: Jeg kan svare litt for de MTB-ene. Det vi vet, det var jo seks MTB-er, og de ble utført på litt forskjellig tid. Etter hva vi vet, har i hvert fall tre av dem blitt deklarerert etter utførsel – og det er jo i strid med vårt regelverk. Men jeg tror kanskje det var denne ...

Abid Q. Raja (V): «Agder».

Trond Leberg: «Agder», ikke sant, sammen med «Åhav» og «Loch Ness» – de tre fartøyene tror jeg det er snakk om her i 2009. Slik som vi ser det, er dette deklarerert rettidig til Tollvesenet og gjort i ordentlig rekkefølge.

Abid Q. Raja (V): Ja. I dette tilfellet var man i ferd med å få to dokumentsett på dette. På det ene vises det at dette skal eies og drives av det britiske selskapet, som egentlig driver yachtvirksomhet, og på det andre at det skal sendes gjennom denne grekeren, noe som ikke blir opplyst av Forsvaret til UD. Det er to skjøter. Det er to sett av dokumenter, rett og slett. Hvordan lar man seg forlede av dette? Jeg legger overhodet ikke noe skyld på dere for dette. Dere fanger jo opp og forsøker å stanse det, sjekker med UD – og så får de dette. Men hvordan fungerer dette i praksis, da?

Bjørn Røse: Jeg vet så vidt lite om akkurat dette. Jeg tror at jeg må få be om å komme tilbake til det, for ellers risikerer jeg å svare i en retning som ikke er relevant. Jeg kjenner ikke denne problemstillingen, rett og slett.

Abid Q. Raja (V): Det er greit. De beltevognene som er på Bjørnfjell – hva tenker du om det og UDs eksportregelverk i forhold til de nye reglene om at én gang militært, alltid militært?

Bjørn Røse: Det som til slutt ble UDs vurdering, var å tillate denne eksporten, til tross for at det var skapt denne, for å si det slik, mistanken om at de muligens ikke skulle endelig bare til Sverige, men til Russland. Jeg har lest det som UD vel har kommentert til komiteen i et brev av 12. oktober, og jeg har ikke spesielle kommentarer til det. Vi må ha litt is i magen her. Hvis jeg skal våge meg ut i litt ulendt terreng: Om det skulle gå to beltebiler som var bygget i 1977 og i dårlig stand, til Russland, tror jeg ikke det er en stor katastrofe. Så jeg har egentlig ingen kommentarer til UDs avgjørelse, som vi bare rettet oss etter. Det er de som er lisensmyndighet.

Abid Q. Raja (V): Et siste...

Møtelederen: Et siste, ja.

Abid Q. Raja (V): Du snakket om dette «mindset»-et. I denne saken har vi sett to tilfeller av at det er laget doble

sett, hvor det ene viser at tingene skal ett sted, og det andre viser at de skal et annet sted. Man har altså hatt nigerianske kjøpere på besøk, og man har skaffet til veie visum for dem osv. Man har sikkert tenkt det hos dere også: Ut ifra dette «mindset»-et dere har, hvorfor holder de på med dette? Hvorfor gjør de det? Hva tenker dere om det?

Bjørn Røse: «Mindset» kan jeg snakke om. Den saken jeg tror du kobler «mindset»-et til, vet jeg ikke nok om. Når det gjelder aktørenes «mindset», altså disse som ikke har travet rent – disse som heter CAS Global og denne norsk-eritreiske statsborgeren som jeg ikke nevner navnet på – de er ute etter profitt. Forsvarets «mindset» må Forsvaret svare for. Jeg har overhørt noen relevante spørsmål som ble stilt i økta før jeg kom inn. Jeg svarer for tollvesenets «mindset». Generelt tror jeg kanskje at man bør tilta seg noe større mistenksomhet overfor aktørenes hensikter når man befinner seg i eksportlovens nære omkrets.

Møtelederen: Da har vi Rasmus Hansson, og deretter Jette Christensen, så stopper vi med det.

Rasmus Hansson (MDG): Når kontrollkomiteen kommer inn i slike saker, og det kommer PwC-rapporter og det ene med det andre, begynner man å rope på mer kontroll, mer regler, flytte ansvaret oppover, formalisering osv. Så sier tolldirektøren isteden tidsreiser og «mindset» og slikt, for å være litt fleipete. Men jeg går ut ifra at begrepet «mindset» også har noe med organisasjonskultur å gjøre. Det er interessant at du eksplisitt advarer mot å formalisere kommunikasjonen på saksbehandlernivå, at du ikke har spesiell tro på at man kan løse noen ekstra problemer ved hjelp av regler om videresalg, og at du ønsker at kommunikasjonen skal flyte på saksbehandlernivå uten å beskrive eksplisitte kontrollrutiner. Isteden henviser du til det som jeg vil oppfatte som en organisasjonskultur. Kan du si noe om hvordan du som leder – eller dere som ledelse i Tolldirektoratet – sørger for tilstrekkelig nøyaktighet og kvalitet for å ivareta det som for dere i praksis er veldig krevende regeloppfølging med veldig store krav til presisjon, etter som jeg forstår det. Hvordan ivaretar man det når man samtidig sier nei til formalisering, for å sette det veldig på spissen.

Bjørn Røse: Jeg synes det er det du nå gjør – du setter det veldig på spissen..

Jeg har sagt at jeg mener at dagens eksportkontrollregelverk med de innskjerpingene som er gjort de seneste årene, er et brukbart regelverk. Tollvesenet har en rolle i dette. Vi er generell eksportkontrollmyndighet. Når vi finner rare ting, sier vi ifra. Vi har vårt regelverk for hvordan informasjonen skal flyte. Tollvesenets interne regelverk mener jeg fungerer godt.

Så har jeg også prøvd å svare på spørsmål om hva som vil være det viktigste nå når regelverket har blitt skjerpet, når fullmaktene til FLO er trukket tilbake eller innskjerpet, og når man har ryddet opp i det som antagelig var en svak internkontroll hos FLO. Jeg tror det er erkjent også i Forsvaret. Hva skal man ytterligere gjøre? Da har jeg forsiktig

tilkjennegitt at jeg er ikke sikker på om det er nye regler og rapporteringsordninger som er nødvendig. Jeg har faktisk tro på «mindset»-et – at man tar til seg en tilstrekkelig aktsomhet og mistenksomhet. Det bør man ha når man finner seg i nærområdet til eksportkontrollloven, som tross alt går ut på å hindre at fartøyer som kan brukes i strategisk sammenheng i andre land, går ut til disse landene. Da skal man være forsiktig og aktpågivende. Det har noe med kultur å gjøre. Du kan ikke bygge aktsomhet ved å vedta stadig nye paragrafer. Det er min oppfatning.

Møtelederen: Da er det Jette Christensen, og så Erik Skutle.

Jette F. Christensen (A): Du sier at norske myndigheter har blitt lurt. Da er det naturlig å spørre: Av hvem har de blitt lurt? Hva er det som har gjort det mulig at de har blitt lurt? Er det slik at det er mulig at vi kan bli lurt igjen? Og hvis du mener at norske myndigheter har blitt lurt, er det hovedforklaringen på at vi sitter her, eller er hovedforklaringen det andre du sa, nemlig at noen bevisst har omgått regelverket? Hvis det er slik at du mener det du sa – og jeg tror deg – at noen bevisst har omgått regelverket, betyr det da at de som har sittet her tidligere i dag og som sier at de har fulgt regelverket til punkt og prikke, ikke snakker sant?

Bjørn Røse: Ja, noen har gjort sitt aller beste for å omgå regelverket. Jeg våget å si det sist. Jeg kan gjenta det. Noen heter CAS Global og dem som de var stråmenn eller noe lignende for. Det er jeg ikke noe særlig i tvil om. Jeg våger også å si at det har skjedd. Nå bygger jeg på rapporten fra overvåkingskomiteen fra Somalia-Eritrea. Noen har bevisst omgått regelverket, ser det ut til, ved å si at de skulle eksportere utrangerte militære lastebiler til Dubai, De forente arabiske emirater, mens de med betydelig sannsynlighet hele tiden hadde planlagt å ta dem til Eritrea. Det er bevisste handlinger, tror jeg, og samtidig har altså myndighetene blitt lurt, fordi de dokumenter og deklarasjoner m.m. som de har lagt fram, ikke var de endelige. De hadde ytterligere planer.

Når det gjelder det siste, er vi inne på «mindset»-et, hva som kan ha vært beveggrunner. Jeg tror ikke det kommer noe særlig godt ut av at jeg beveger meg inn på å fortolke hva som kan ha vært andre etaters beveggrunner eller tankesett, men ja, vi har blitt lurt, og spørsmålet som må stilles, er om aktsomheten har vært tilstrekkelig. Det vil jeg tro at komiteen kommer til å spørre seg selv om og kanskje ta opp i sin innstilling.

Jette F. Christensen (A): Det varselet som gikk fra dere til FLO og UD, hvem var det som mottok det?

Bjørn Røse: Nå tror jeg at du sikter til vår informasjon til FLO og UD i forbindelse med marinefartøyene, de seks MTB-ene, KNM «Horten» og muligens også «Titran». Bakgrunnen for dette var at vi fikk denne henvendelsen fra britisk toll, som lurte på om det var noen sammenheng mellom eksport av norske fartøyer og en korrupsjonssak i nigeriansk kystvakt. Det var slik det begynte. Da informer-

te vi videre til våre samarbeidspartnere. Det ble også gjort på dette tjenestemannsnivået – en uformell kommunikasjon basert på mail. Det tror jeg vi også har skrevet om i dette notatet av 28. april.

Jette F. Christensen (A): Det forstår jeg, men jeg trenger navn, hvis du har det.

Bjørn Røse: Ja, det kan vi skaffe, men jeg tror det er hensiktsmessig at vi får lov til å gjøre det etterpå.

Møtelederen: Det er greit. Unnskyld, Jette, men det er nødvendig med en presisering. For når vi forholder Forsvaret denne opplysningen om at dere ga varslene om CAS Global, sier de: Ja, men den kom for lavt ned i systemet – det ble ikke egentlig rapportert til Forsvaret, sa forsvarssjefen der du nå sitter, for tre kvarter siden, og dermed var ikke det oppfattet i systemet. Har du kommentar til det?

Bjørn Røse: Ikke utover det jeg nettopp sa, at vi agerte på den måten vi har årelang erfaring og samarbeidserfaring med, opp mot andre offentlige myndigheter. Det er den måten man gjør det på. Jeg skal selvfølgelig fremskaffe navn og adressater for de mailer som ble sendt frem og tilbake, men det var på dette saksbehandlernivået. Det er det som har vært det vanlige, og som fortsatt er det.

Møtelederen: Så indirekte karakteriseres forsvarssjefens uttalelse som ikke relevant i forhold til hva som har vært praksis?

Bjørn Røse: Igjen: Hva andre aktører som er på høring, sier, har ikke jeg noen sterke meninger om. Vi kommuniserte på den måten, på det nivået som man ordinært kommuniserer på i denne typen saker. Vi gjorde det på den måten tidligere, vi gjør det på den måten fortsatt, og meg bekjent har vi ikke mottatt noen henvendelse eller anmodning om å kommunisere overfor disse miljøene på en annen måte enn det vi alltid har gjort.

Møtelederen: Ok, takk. Erik Skutle.

Erik Skutle (H): Jeg har to korte spørsmål: Først, bare så vi har det til protokollen: Er det riktig forstått når det gjelder disse lastebilene, og kanskje også beltevognene til Sudan, at det vil være urimelig å laste Forsvaret for det hendelsesforløpet, at det heller er tredjepersoners forbryterske hensikter og bruk av smutthull som er årsaken til akkurat det? Om du bare kan bekrefte det, så har vi det i protokollen.

Bjørn Røse: Både de utrangerte militære lastebilene og beltevognene ble jo solgt, etter det jeg vet, til norske aktører. De ble ikke solgt direkte utenlands, sånn som tilfellet var med noen av fartøyene. Det er et par aktører som har gått igjen, og navnene står i vårt notat til komiteen. Jeg tar ikke det her, men de har gått igjen, og dere vet, og jeg vet, at det har vært oppe en diskusjon om hvorvidt det er

aktpågivende å fortsette å selge på auksjon til aktører som iallfall FN-komiteer mener har vært innblandet i å bryte embargoen mot Eritrea. Dere vet at det har gått en juridisk diskusjon om hvorvidt man kan utelukke den type aktører. Mitt hjerte, for å si det sånn, er vel i retning av at det bør man gjøre. Og så har jeg også lest juridiske utredninger på et høyt nivå som tilsier at det har man rett til å gjøre. Men hvem som får det siste ordet med hensyn til om noen som man har mistanke om kan komme til å bruke det man kjøper, til et irregulært formål, skal utelukkes – det er ganske komplisert jus som gjør seg gjeldende her. Jeg våger ikke å si noe mer konkret om det. Men jeg håper at regelverket tillater å utelukke, for å si det sånn, for det bør man gjøre.

Erik Skutle (H): Jeg forstår. Så hvis man hadde vært tilstrekkelig mistenksom og aktpågivende, kunne man kanskje stoppet det. Men det er vel kanskje tvilsomt å karakterisere det som en grov uforstand, hvis du skjønner.

Bjørn Røse: Ja, jeg skjønner at du gjerne vil at jeg skal kommentere noe av dette. Og vel, jeg vet ikke om jeg indirekte har sagt hva jeg mener om dette. Jeg er ikke bekvem med å si noe særlig mer. Det har vært solgt ganske mange utrangerte lastebiler, det har vært solgt mer enn 1 000 utrangerte beltevogner. De har vært solgt til aktører i Norge, og så har det vist seg, der bare konstaterer jeg faktisk, at noen av disse har brukt dem til irregulære formål i ettertid. Men det er altså i ettertid – det er ikke Forsvaret som har sendt dette direkte verken hit eller dit, det er ikke det.

Erik Skutle (H): Så har jeg et siste spørsmål. Jeg stilte et lignende spørsmål til deg sist, i forrige høring, men jeg stiller en versjon av det på nytt, fordi det er litt sentralt for oss for å kunne danne oss et bilde av hva som har foregått i FLO og SAS da disse avhendingene fant sted. Da er jeg tilbake igjen til det varselet, den e-posten som var. Var den av en sånn karakter – var den skarp nok, så skarp – at en organisasjon eller person eller avdeling med riktig «mindset» agerer på den?

Bjørn Røse: Jeg tror at det beste jeg gjør, og det er det jeg har bekreftet at jeg vil gjøre, er å finne fram det du kaller varsling – jeg vil finne fram mailen, og så vil jeg sende den til komiteen, og så kan dere vurdere det selv. Jeg mener at dette var adekvat på det tidspunktet basert på det grunnlaget vi da hadde. For vi må jo også huske på at nå er vi i 2015, vi vet ganske mye. Den gangen var vi, når det gjelder marinefartøyene, antakelig i 2012. Vi visste mye mindre. Jeg mener at dette var relevant og adekvat den gangen, og så kan jeg sende det til dere, og så får dere vurdere det.

Erik Skutle (H): Da har ikke jeg flere spørsmål.

Møtelederen: Da skal vi ikke ha flere spørsmål. Da er dette slutt, hvis ikke Røse vil si noe til slutt. Har du noe mer å si?

Bjørn Røse: Nei, jeg tror at det holder.

Møtelederen: Tusen takk til deg, takk til Trond Leberg også, for at dere kom.

Da er denne delen slutt, og da er vi igjen noe bakpå i forhold til klokka. Men en teknisk pause inntil kl. 16.50 – ikke lenger.

Høringen avbrutt kl. 16.47.

Høringen ble gjenopptatt kl. 16.52.

Høring med tidligere forsvarsministre Anne-Grete Strøm-Erichsen og Grete Faremo og tidligere utenriksminister Jonas Gahr Støre.

Møtelederen: Hjertelig velkommen alle tre – dere har vært her før! Dere kjenner alle reglene. Jeg bare sier: Hvis det er noe hemmelig, må dere ikke si det i åpen høring. Da må dere bare si at dere har en slik opplysning, slik at vi kan gjøre en vurdering av om høringen skal lukkes.

Da begynner vi. Det er avtalt 5 minutter til hver av innledningene, og vi begynner med utenriksminister Jonas Gahr Støre – om forlatelse, tidligere utenriksminister.

Jonas Gahr Støre: Møteleder, det er aldri en fornærmelse!

Møtelederen: Nei da, men det får være riktig her!

Jonas Gahr Støre: Takk for anledningen til å komme tilbake til komiteen og belyse denne saken fra min tid som utenriksminister en gang til. La meg innledningsvis si at jeg viser til mitt innlegg i forrige høring.

Så er det altså reist flere nye spørsmål knyttet til sakene som er grunnlaget for denne høringen, og jeg er selvsagt rede til å svare på spørsmål. Jeg har forsøkt å følge høringen i løpet av dagen, og vil da kommentere noen forhold.

I de årene da jeg var ansvarlig, mener jeg å huske at Utenriksdepartementet hadde til vurdering rundt 2 000 lisenssøknader årlig, altså et betydelig antall. Oppgaven handlet om å vurdere søknader opp mot et detaljert regelverk, og som jeg sa sist: Jeg opplevde å ha svært kompetente og erfarne medarbeidere på dette.

Som det er redegjort for, ble det i flere tilfeller gitt avslag på søknader både knyttet til at gjeldende materiell hadde en militær karakter i forhold til lisensregelverket og i forhold knyttet til kjøper og landdestinasjon. Et eksempel er KNM «Horten», der jeg klarerte avslag på en søknad om salg fordi fartøyet skulle tilby sikkerhetstjenester utenfor Somalia. Under min tid som utenriksminister ble det også gitt avslag fra UD på eksport av MTB-ene og KNM «Horten» til Egypt samt avslag på eksport av MTB-ene til Ghana.

Felles for de sakene det her gjelder, for disse fartøyene, er at de deretter ble demilitarisert. Etter dette var de derfor

klassifisert som sivilt materiell. Dette var altså omgjort til sivile båter, skrog med motor. Når det er snakk om sivilt materiell, utløses som kjent ikke lisensplikt. Det er en viktig distinksjon, for jeg opplever at der hvor man har lisensplikt når UD behandler sakene, utløses en helt annen type nærvær og årvåkenhet.

Noen har ment at UD også på disse sivile fartøyene burde ha sjekket den potensielle kjøperen grundigere, f.eks. ved at ambassaden burde fulgt opp tettere med grundigere kontroll av den kjøperen som eksportøren, altså Forsvaret, hadde inngått avtale med. Jeg kan forstå at spørsmålet om grundig kontroll reises, særlig i lys av erfaringen med den ene britiske kjøperen som vi har fått belyst fra flere vinkler. Det er et britisk anliggende, selvfølgelig, der som selskapet har opptrådt i strid med britisk lovgivning.

Etter regelverket – og dette vil jeg presisere i lys av dagens høring også – er det eksportørens plikt å fremlegge korrekte opplysninger til UD, nemlig, hvem som er den potensielle kjøper – om det materiellet det er snakk om, og hvilken kjøper det er snakk om. Jeg opplevde at forsvarssjef Bruun-Hanssen også presiserte tidligere i dag at det er Forsvarets ansvar. UDs ansvar var å avklare om materiellet er lisenspliktig og om materiellet kunne bli omfattet av «fang alt»-klausulen. Jeg vil gjenta at materiellet vi snakker om her, er å anse som sivilt materiell.

Gjeldende seksjon på den tiden behandlet som nevnt et stort antall søknader, og seksjonen talte – om jeg ikke husker feil – fem–seks personer. Med tusenvis av lisenssøknader hvert eneste år må UD prioritere ressursbruken. Jeg mener at departementet gjennomførte sine oppgaver slik det er nedfelt i gjeldende regelverk, i tillegg til å ha en løpende kontakt med Forsvarsdepartementet, slik det er vanlig mellom departementene i Norge. UD måtte legge til grunn at de fikk korrekt og fullstendig informasjon om kjøperen fra eksportør, slik loven slår fast. Jeg vil også her understreke at det bør være godt kjent for eksportøren at det å oppgi uriktige opplysninger i slike saker er straffbart.

Så vil jeg legge til at om det hadde handlet om lisenspliktig materiell, som de flyene som har vært omtalt her, ville det stille seg noe annerledes. Da var det både vanlig og naturlig at Utenriksdepartementet var engasjert i forhold til kjøpers myndigheter med omfattende kontroll og strenge vilkår.

Så vil jeg avslutningsvis si, som jeg sa under siste høring, at både regelverket og rutiner selvfølgelig løpende må vurderes opp mot de erfaringene man gjør på dette området. Det har vært snakket om «mindset» i denne ettermiddagen, og «mindset» i forrige tiår var at det var sterkt ønskelig å selge materiell som Norge ikke lenger hadde bruk for: bedre ressursutnyttelse og også inntekter. Så har man da gjort sine endringer, og jeg støtter de endringene min etterfølger, nåværende utenriksminister, har gjort på det området. I min tid var eksportkontroll et fagområde jeg la stor vekt på å styrke som utenriksminister, bl.a. ved å opprette en egen fagseksjon i 2010, og den forrige regjeringen la til rette for langt større åpenhet gjennom at det i 2006 for første gang ble gitt innsyn i forsvarsmyndighetenes utførsel av eget materiell. Det var den tiden. Nå er nå.

På samme måte er det nødvendig og riktig at regelverket justeres og tilpasses i lys av dagens utfordringer, og det er bred politisk enighet om de innstramningene i regelverket som siden er gjort, noe som innebærer at tidligere militære fartøy som er ombygd til sivile formål, automatisk vil være underlagt lisensplikt for eksport.

Møtelederen: Takk til Jonas Gahr Støre.

Da går ordet til Anne-Grete Strøm-Erichsen.

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Takk for det, leder.

Jeg vil også ta utgangspunkt litt i det jeg sa i min innledning sist, og det er at Forsvaret som en stor aktør som forvalter store deler av statsbudsjettet hvert år, er helt avhengig av å ha tillit – tillit i befolkningen, tillit i næringslivet – og drive ansvarlig forvaltning, slik at alle kan være trygge på at fellesskapets midler er forvaltet på en skikkelig måte.

Derfor er også denne saken alvorlig. Som tidligere utenriksminister sa, har utgangspunktet for salg av materiell vært at man har ønsket å avhende materiell. Det har Stortinget vært opptatt av, og man har vært opptatt av at man skal få best mulig pris for materiellet. Men samtidig har det også vært en helt klar forutsetning at man aldri skulle gå utenfor regelverket når avhending skulle skje.

Jeg var forsvarsminister i to perioder, fra 2005 til 2009 og fra 2012 til 2013. Utover beslutningen om at materiell skulle avhendes, var det begrenset med informasjon jeg fikk. Det gjaldt spesielt fartøyene. På et tidspunkt ble Stortinget orientert om at fartøyene skulle utranteres etter at de hadde seilt første halvdel av 2008. Når det gjaldt beltevernene, var de besluttet avhendet tidligere – før min periode startet – i 2002. Når det gjaldt flyene, var det for så vidt en gammel sak. Det var allerede i 1999 besluttet at de skulle avhendes, men der fikk jeg en del orienteringer i min første periode. Og når det gjaldt lastebilene, var det noe som kom frem i mediene, og som jeg ble orientert om i 2012.

Når det gjaldt flyene, bare for å gå litt inn i de enkelte sakene, var som sagt den avhendingen forankret i stortingsvedtak. I februar 2006 ble jeg orientert om en rettssak og en dom. I desember 2007 ble jeg orientert om at de var solgt til NGL for 14 mill. dollar. Det ble også sagt at normalinstruksen var fulgt, og at ordlyd og intensjon i regelverket var oppfylt. I 2008–2009 fikk jeg en del spørsmål fra Stortinget om akkurat disse flyene, og 31. oktober 2008 ble jeg orientert om at salget ikke ble noe av fordi man ikke kunne oppfylle de kravene som var satt, nemlig at dette skulle godkjennes både av norske myndigheter og av amerikanske myndigheter, og det skulle også være en avtale med det amerikanske luftforsvaret.

Når det gjaldt lastebilene, har det vært belyst her tidligere. Der fikk jeg også en orientering i 2012 om at det var brudd på FNs sanksjoner mot Eritrea, og den rapporten som var vist til.

Jeg opplyste også ved forrige høring at en av de første tingene jeg gjorde som statsråd i Forsvarsdepartementet, var å nedsette Dalseide-utvalget på bakgrunn av det som viste seg, at det kunne foreligge brudd, straffbare forhold med hensyn til IKT-kontrakter. I kjølvannet av den saken

gjorde vi mange ting. Det gjaldt internrevisjon – forsvarssjefen iverksatte internrevisjon i Forsvaret – vi igangsatte et omfattende arbeid med holdninger, etikk og ledelse, det ble gjort endringer når det gjaldt hvordan man forholder seg til næringslivet, innkjøpsregelverk osv. Alt dette ble innskjerpet. Arbeidet med holdninger, etikk og ledelse ble fulgt opp i hele min periode, og det ble også fulgt opp av mine etterfølgere i den regjeringen.

Takk.

Møtelederen: Takk til Strøm-Erichsen. Da er det Grete Faremo – vær så god.

Grete Faremo: Jeg skal være kort, for jeg har lite å legge til de innlegg som allerede er holdt. Jeg kunne dessverre ikke møte ved tidligere høring på grunn av reisefravær i arbeidet, så jeg er glad for nå å være til stede og kunne svare på spørsmål.

Da jeg gikk av – faktisk 11.11. 2011 kl. 11 – hadde det så langt vært fokusert mest på hvordan jobbe med kultur og ledelse – også, som nevnt av Anne-Grete Strøm-Erichsen, som en oppfølging av Dalseide-rapportene – og dette å rydde i ansvar og roller, avklare eventuelle interessekonflikter og rett og slett legge til rette for at også kommersiell virksomhet var underlagt kontroll på en om mulig enda sterkere måte. Jeg foreslo derfor oppretting av et etikkråd i sektoren, og opprettet også internrevisjon i Forsvarsdepartementet i tillegg til Forsvarets egen revisjon. Og da jeg hørte at alternativet til salg av båter var opphogging, og at alternativet til salg av fly kunne være å gi dem bort til undervisningsformål, var jeg glad for å kunne legge til rette for det. Vi tok også ned – hvis jeg husker riktig, leder – inntektsmålene for materiell som skulle avhendes.

Når alt dette er sagt, har jeg også likevel lyst til å slutte meg til det som ble sagt om hvilken stemning og hvilke forutsetninger som rådde på den tiden. Det var et ønske om å avhende materiell som ikke ble brukt, etter omstillingen i Forsvaret som startet tidlig på 2000-tallet.

Takk.

Møtelederen: Takk også til Faremo.

Da begynner vi utspørringen, og det er da sakens ordfører, Helge Thorheim – vær så god.

Helge Thorheim (FrP): Takk for det.

Først til Gahr Støre: Jeg forsto det slik, av det du sa, at det var et «mindset» her om å se å få solgt ut materiell. Tror du det kan ha medvirket til at det ble fokusert kanskje i vel stor grad på det, med tanke på å gjøre dette på en god måte?

Jonas Gahr Støre: Når det gjelder departementet jeg hadde ansvar for, oppfattet jeg ikke at dette var noe som satte særlig spor i internkulturen hos oss. Som sagt, vi vurderte en lang rekke lisenssøknader fra private selskaper, folk som ville utføre materiell fra Norge, også fra Forsvaret. Så jeg beskriver vel mer det som var tonen i det tiåret, nemlig at det var et mål å søke å få noe igjen for materiell som kunne ha en verdi. Det var jo mange oppslag

om at det var dårlig ressursbruk at materiellet som kunne brukes, enten til bistand, transport eller andre ting, ble skrotet.

Hva det kan avstedkomme av kulturer med hensyn til inntjening – kanskje korte veier til inntjening – og det som er tatt opp i denne saken, skal i grunnen ikke jeg gi flere spekulasjoner til. Men jeg tror det er en realitet at «fang alt»-bestemmelsen som gjelder nå på alle områder, nok vil virke betydelig begrensende på antall søknader om den typen utførsel – vil jeg anta.

Helge Thorheim (FrP): Du nevnte at du har avvist en del søknader. Da var dette altså tydeligvis på statsrådens bord. Har du vært borti behandlingen av den båtsaken? Den også har jo gått i flere år, iallfall forarbeidene til å selge disse båtene. Kan du huske om dere har diskutert det?

Jonas Gahr Støre: Det er som jeg sa i komiteen sist, at jeg har påtegnet ett notat i en konkret sak her, som var den KNM «Horten»-saken, og også en tidligere sak hvor avdelingen innstilte på ikke å gi lisens, og hvor de også la en slik sak til statsråden. Med 2 000 saker sier det seg selv at alle 2 000 ikke går til statsråden. Veldig mange av disse er ansett å være kurante. Men når noe er av en sånn størrelse – KNM «Horten» var et av de største fartøylene i Marinen – var det naturlig, og særlig når innstillingen var på avslag.

Helge Thorheim (FrP): Ja, jeg ser at det kan være stor forskjell på jagerfly og en flåtestyrke i forhold til mindre saker.

Jonas Gahr Støre: Men kan jeg presisere at når det gjelder jagerfly, har det vært litt uklarhet – altså, det mener jeg er et eksempel hvor UD helt klart er inne i bildet, og jeg ser også at UD har lagt ut en pressesak på sine nettsider nå som har forklart hvordan departementet har vært inne i den saken, særlig i forhold til amerikanske myndigheter, som selvfølgelig må ha vært helt innforstått med den transaksjonen, selv om det har vært uklarhet om hvilket selskap på amerikansk side som har vært i stand til å gjennomføre den.

Helge Thorheim (FrP): Du nevnte et stikkord som er ganske viktig. Du sier at det er eksportørens plikt å gi korrekte opplysninger, det er nedfelt i regelverket, og du sa at forsvarssjefen også bekreftet dette da han var inne. Forsvarssjefen svarte vel også egentlig noe annet på mitt spørsmål der jeg spurte: Har du en forventning om at UD foretar en aller siste sjekk når de gir tillatelse?

Kan du kommentere litt på det? Har du følt, da du var utenriksminister, at det var en forventning fra Forsvaret om at dere gjorde en del av den jobben – avsjekk om mottak?

Jonas Gahr Støre: På generelt grunnlag opplevde jeg at de som jobbet med disse sakene, var svært kompetente, kjente sitt regelverk og var gjennomgående strenge i sin tolkning, at de var veldig bokstavelige i sin tolkning.

Jeg ser at noen sier at noen Google-søk kunne avklart om denne kjøperen var sånn eller slik. Jeg tror ikke UD så det som sitt ansvar å gjøre dyptgående søk i hva som lå bak den informasjonen som kom fra eksportør, nemlig Forsvaret, og særlig når kjøper er et britisk selskap. Det er jo en av våre nærmeste allierte, et land vi har hatt mye militær kontakt med, og når Forsvaret sier at vi har en kjøper, et selskap i Storbritannia, så vil jeg anta – uten at jeg da var involvert i det – at departementet ikke har brukt mye tid på å dobbeltsjekke det. Så kan man, når man i ettertid vet at dette har vært et firma av den beskaffenheten som vi har hørt, selvfølgelig si at dette burde ha vært gjort, men prinsipielt vil jeg mene at det var selgers ansvar, altså Forsvarets.

Helge Thorheim (FrP): Så du vil ha en forventning om at de gjorde den jobben tilstrekkelig til at dere bare sjekket ut om det i forhold til selve regelverket?

Jonas Gahr Støre: Når du stiller spørsmålet på den måten, så er svaret på det ja, og jeg gjentar igjen at dette handlet jo om ikke-lisenspliktig materiell, sivilt materiell. I en situasjon hvor det hadde vært lisenspliktig materiell, ville UD ganske sikkert sett annerledes på det, fordi det da kunne vært naturlig med mer omfattende kontakt med f.eks. kjøpende lands myndigheter.

Helge Thorheim (FrP): Når det gjelder selve regelverket, slik som det var i din tid, føler du det var tilstrekkelig til å foreta denne typen forvaltning?

Jonas Gahr Støre: Overordnet mener jeg – i lys av det som er kommet fram – at det absolutt er grunn til å stille spørsmål ved regelverket og ved praksis og forvaltning av det regelverket. Hvis man skulle svare nei på det spørsmålet, eller ja, begge deler var helt patent, så står jo det i motstrid til at det er skjedd ting med disse fartøyene som vi ikke ønsket skulle skje. Komiteen får jo trekke sine slutninger når det gjelder de aktørene som har vært inne, hvordan de har tolket regelverket, også i forhold til – i dette tilfellet – britiske myndigheter og deres ansvar overfor selskap etablert i Storbritannia.

Fra UD's perspektiv, for å være formell, så mener jeg som sagt at vårt ansvar var todelt: 1. Var materiellet lisenspliktig? 2. Kunne det omfattes av «fang alt»-bestemmelsen? Det er de to spørsmålene som skulle vurderes, og jeg mener Utenriksdepartementet var i stand til å gjøre de vurderingene. Den vurderingen som nå er gjort av sittende utenriksminister, om å la alt være «fang alt», er en vurdering jeg går ut fra at han har tatt i lys av erfaringene som er gjort de siste årene, og den finner ikke jeg noen grunn til å utfordre nå, og den vil jo endre noe i praksis av hvordan man vurderer saken nå.

Helge Thorheim (FrP): Kjenner du til den tilleggsoppgaven som FD og UD har gitt til forsvarssjefen, altså avsjekk når man skal eksportere utstyr, både nasjonalt og internasjonalt? Kjenner du til det som ...

Jonas Gahr Støre: For det første vet jeg at på noen områder har UD på spørsmål gitt tilbakemeldinger til Forsvarsdepartementet, f.eks. om beltevogner – hvordan kan man vurdere om det fortsatt er militært eller ikke? Og det er jo mellom våre departementer – og det skal vi være glad for – en ganske uformell kontakt når det gjelder å avklare slike grenseland.

Akkurat det eksemplet du nevner der, det kjenner ikke jeg til, og jeg vet ikke om det var på min vakt at den kontakten ble tatt.

Helge Thorheim (FrP): Nei, det var nå. Men hvis dere har hørt om det, mener dere dette er en positiv omlegging av regelverket, til en forbedring, i forhold til slik det har vært?

Jonas Gahr Støre: Jeg går ut fra at når disse under sine statsråders ledelse – slik linjen fungerer – finner det nødvendig å gjøre det, så legger jeg til grunn at det er en klok ting å gjøre.

Helge Thorheim (FrP): Til dere som har vært forsvarssjefer: Følte dere at regelverket var tilstrekkelig i deres tid, når dere behandlet de sakene? Og Strøm-Erichsen: Har du vært inne i disse båtsakene og hatt det på ditt bord?

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Til det siste: Som jeg sa, var jeg kjent med at fartøyene skulle utranteres og avhendes, men ingen detaljer i selve salgsprosessen. Jeg har bedt om å få meg forelagt alle notater som er presentert for meg om disse sakene i min periode, og jeg har ikke fått noen notater om fartøyene.

Så spurte du meg om en annen sak, om det var ...?

Helge Thorheim (FrP): Om du følte at regelverket var godt nok i Forsvarsdepartementet når det gjelder forvaltningen av denne typen saker.

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Det er to ting her: Hvis man ser dette nå i ettertid, har jo regelverket åpenbart ikke vært godt nok. Særlig internkontrollen har ikke vært god nok. Så vil jeg si at med det arbeidet som ble gjort med tanke på holdninger, etikk, forsvarlig forvaltning, ledelse, iverksetting av internrevisjon, hadde man kanskje forventet at det skulle være en bedre praksis. Man kan kanskje ikke gardere seg mot at noen trækker over en grense i forhold til et regelverk – det er foreløpig ingen som er dømt i disse sakene – hvis det har skjedd, men det som er alvorlig, er at man ikke fanger det opp i organisasjonen. I ettertid er det ikke vanskelig å se at dette ikke er godt nok.

Helge Thorheim (FrP): Jeg har lyst til å stille det samme spørsmålet til Grete Faremo: Var dette på ditt bord som agenda, altså de båtsakene? Nå var det jo senere at de ble solgt, men de var jo under forsøk på salg i mange år.

Grete Faremo: Ja, det er riktig. Ved ett tilfelle kom saken på mitt bord, og det gjaldt KNM «Horten», egentlig med en opplysning om at man ikke hadde lykkes i å selge og ønsket å ta saken opp igjen med UD. Og med utgangspunkt i at det hadde vært uformell kontakt mellom de to departementene, tillot jeg at saken ble framsendt en gang til. I notatet som ble lagt fram for meg i den anledning, ble det også gjort rede for at alternativet til salg var destruksjon. Så det var slik saken kom til meg, angående bare ett fartøy.

Helge Thorheim (FrP): Men når du sier at du tillot å fremsende saken en gang til, var det en fornyet vurdering om salg, i stedet for destruksjon? Er det det du mener?

Grete Faremo: Ja, slik jeg nå har fått opplysninger om i saken, men som jeg ikke var kjent med da. Det var faktisk en påtegning på notatet, om at vi gjerne hadde sett at det var gitt konkrete opplysninger om datoen saken tidligere hadde vært sendt til Utenriksdepartementet. Det ble med forbehold om at ikke det var kun kort tid siden, gitt grønt lys fra politisk ledelse til at man framsendte saken en gang til, siden det tross alt hadde vært denne underhåndskontakten. Senere har jeg, som jeg nevnte, gravd fram opplysningene, og avslaget første gangen når det gjaldt KNM «Horten», tror jeg forelå omtrent i de dagene jeg gikk på post, som vel var 20. oktober 2009.

Møtelederen: Da går vi videre, og det er Gunvor Eldegard på vegne av Arbeiderpartiet.

Gunvor Eldegard (A): Eg fortset litt på dette med reglane, for det har me eigentleg snakka veldig mykje om i dag. Me har fått høyra både at reglane har vorte brotne, men òg at reglane ikkje var gode nok. Mest til Anne-Grete og Grete: Vart de nokon gong varsla av Forsvaret eller FD om at det ikkje var gode nok reglar for avhending av materiell?

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Det som jeg ble varslet om, var det som ledet til granskningen, altså det som er kalt Dalseide-utvalget, og at det der kunne foreligge straffbare forhold. Det utvalget konkluderte jo også med at det var uheldige dobbeltroller, og at man hadde overtrådt i hvert fall det som var internt regelverk. Så det ble gjort en hel del endringer etter det og også innført internkontroll.

Så hadde vi jo også det forholdet – og det var jo noe som Stortinget hadde sagt – at all avhending av eiendom måtte vi gå i statsråd med. Når det var så fokus på dette, ble ikke vi varslet om at på ett område, nemlig avhending av materiell, der hadde vi et dårlig regelverk. Og vi sitter jo her, ti år etterpå, og bedømmer hva som ble gjort og hvordan dette skjedde, og det er ikke vanskelig å være kritisk til det nå. Igjen vil jeg si at hvis alle hadde fulgt det regelverket som var, så hadde vi gjerne ikke hatt denne saken, men nå er regelverket er innskjerpet, og det er helt sikkert bra.

Grete Faremo: Dette regelverket fikk mye oppmerksomhet i den tiden jeg satt som statsråd, og det var løpende

til vurdering. Blant annet ble retningslinjene for materiellforvaltning i forsvarssektoren revidert i august 2010, tror jeg det var. Fokuset var likevel mye på handelen med nytt materiell, hvilke land vi kunne både handle med og kjøpe fra. Så fokuset på utrangert utstyr var langt svakere i den tiden jeg var statsråd.

Gunvor Eldegard (A): Takk. Litt tilbake til det som Gahr Støre sa, at det var eksportøren sitt heilt klare ansvar å sjekka ut kjøparen. Me har hatt høyring i to dagar no. Me starta med Melsæter i går, og han sa at han var sikker på at UD sjekka vidare. Når han hadde selt til eit postkasseselskap, var han nesten sikker på at UD ved eksportkontrollen kom til å sjekka det vidare.

I dag hadde me Trond R. Karlsen, tidlegare Sjef FLO, og han sa: Det er vårt ansvar, men eg reknar med at eksportkontrollen òg sjekkar.

Som òg Helge Thorheim fekk til svar frå forsvarssjefen: Jo, det er vårt ansvar. Og på spørsmål om han hadde ei forventning om at UD òg sjekka, svara forsvarssjefen ja. Er regelverket uklart? Korleis vart det praktisert i dykkar tid?

Jonas Gahr Støre: Det er helt tydelig at de avdekker en uklarhet, sett med sine øyne. Men etter min mening endrer ikke det på eksportørens ansvar for å avklare kjøpers identitet.

Det er riktig at UD gjør en avklaring, nemlig for å vurdere om eksport til det landet utløser «fang alt»-bestemmelsen, begrensninger og avslag. Jeg avsto en søknad på bakgrunn av hvor fartøyene skulle. Det var basert på en vurdering: lisenspliktig. Jeg tror at realiteten også er at når det ikke er lisenspliktig, og det er et britisk selskap, så bruker UD mindre tid på å skulle gå i dybden på det og se om det skulle kunne være slik at det britiske selskapet likevel kunne lede til ... osv.

Jeg vil understreke det som Grete Faremo nå sa, for det er litt viktig, og siden ordet «mindset» er brukt: Det jeg brukte absolutt mest tid på rundt disse sakene i min tid som utenriksminister, var diskusjonene om salg av A-materiell og B-materiell til stater. Vi selger det aller meste av det til NATO-land, men kan dette materiellet selges til et land som ikke er NATO-land, og med hvilke betingelser? Der var det mye politisk skjønn, hvor også Stortinget var inne i bildet i en del sammenhenger, og vurderingen av kjøper var noe som UD gikk inn i politisk, men ikke i disse sakene.

Møtelederen: Da er det Høyre, ved Michael Tetzschner.

Michael Tetzschner (H): Takk for det. Mitt spørsmål går til Gahr Støre.

Jeg forsto deg slik at du forutsatte at all bakgrunnssjekk var gjort av andre før UD's saksbehandling, men det er jo UD som er regeleier, altså regelforvalter, og da må man jo sjekke at alle de materielle betingelsene er til for å kunne ta stilling til saken. Særlig hvis det er slik at to departementer har et hopehav på 2 000 saker løpende, burde det i hvert fall vært noen som hadde brukt et møte eller to på å avtale hvem som hadde ansvaret for hva. Nettopp da – siden

dette ikke er engangstilfeller – skulle det være naturlig å ha avtalte prosedyrer. Er du ikke enig i at en holdning om at alle andre har gjort jobben sin, egentlig bare reduserer UD's medvirkning til et sandpåstrøingsorgan?

Jonas Gahr Støre: Det er jeg uenig i. UD er regeleier, ja. Vi er regeleier på to måter: Det er ved å vurdere om materiellet er lisenspliktig ut fra et ganske detaljert regelverk, noe som krever god innsikt og god erfaring. Og vi er regeleier for å vurdere om dette blir solgt til land hvor det er krig, borgerkrig eller hvor krig truer, og kan utløse «fang alt»-bestemmelsen, i den tiden da jeg hadde ansvar. Det er ikke et sandpåstrøingsorgan. Dette er betydelige spørsmål som må vurderes, og som sagt: Hvis det er sivilt materiell, setter det saken i én kategori, men «fang alt»-bestemmelsen må vurderes.

Men jeg holder fast ved at det å avklare identiteten og realiteten rundt identiteten på en potensiell kjøper er eksportør's ansvar, altså Forsvarets ansvar.

Michael Tetzschner (H): Men det du egentlig da også sier, er at da behøver du ikke å få vite navnet, for det forutsetter du at er sjekket av Forsvarsdepartementet eller FLO, bare du holder rede på hvor det er embargo og hvilke land som er underlagt hvilke bestemmelser? I prinsippet kunne en jo da – med den holdningen – gi utførselslisens uten å vite konkret hvem kjøperen er.

Jonas Gahr Støre: Jeg tror det er relevant å se oppgitt at det er et selskap, en stat, en organisasjon eller et firma for å få en oversikt, men såkalte postadresser er jo noe som ofte brukes for firmaer i internasjonal handel. Så det å skulle ha et blankt rom der, hvor man bare skrev «privat kjøper i Storbritannia» f.eks., synes jeg virker som en unødvendig kronglet vei.

Michael Tetzschner (H): Et spørsmål til, med bakgrunn i det som tolldirektør Bjørn Røse sa: Rundt 2006–2007 hadde vi sakene med beltebiler til Sudan og lastebiler til Eritrea. Særlig det siste påkalte FNs overvåkingsinstans, slik at det gikk et varsel om at det var forsøk på omgåelse av FN-embargoen. Var dette et varsel som nådde den daværende utenriksministeren, dvs. deg, Gahr Støre?

Jonas Gahr Støre: Utenriksdepartementet anmeldte det forholdet i juni 2013, og da var jeg helse- og omsorgsminister, så det nådde ikke meg på det tidspunktet.

Michael Tetzschner (H): Men årstallene vi fikk oppgitt, var jo i din funksjonsperiode som utenriksminister.

Jonas Gahr Støre: Ja, det er riktig, men som sagt: Jeg fikk aldri informasjon om at den eksporten hadde antatt en form som gjorde at det skulle bli en sak av den typen med sanksjonskomiteen senere.

Michael Tetzschner (H): Da vil jeg bruke mine siste sekunder på å henvise til de to PwC-rapportene, hvorav

Forsvaret initierte den første, som beskriver rett og slett mangelfulle rutiner. Her er det ikke snakk om enkelttilfeller. Det er rett og slett dårlig organisering, som kan tilbakeføres til både Anne-Grete Strøm-Erichsens funksjonsperiode og Grete Faremos funksjonsperiode.

Hvilke følelser sitter dere med etter å ha lest en slik knusende vurdering av en så viktig avdeling og en så viktig funksjon i deres egne departementer, og i en underliggende etat, som FLO er?

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Jeg har vel erkjent, i både den forrige høringen og i innledningen min i denne høringen, at dette er en alvorlig sak, og at det blir spesielt alvorlig når man har så sterkt fokus på andre områder av avhending, f.eks. av eiendom, som jeg nevnte. Grete Faremo nevnte innkjøp av materiell. Vi hadde en sterk innskjerping når det gjelder internkontroll osv. Det er klart at det er alvorlig, og det er klart at det ikke er én ting som har gått feil. Det er flere ting og flere forhold, og nettopp derfor er man nødt til å ta fatt i det og gjøre noe med det. Det tok vi initiativ til. Det har åpenbart ikke vært godt nok, og derfor ser jeg at nåværende statsråd er i ferd med å gjøre det.

Det er ikke så veldig mye mer å si om dette, enn at dette må det ryddes opp i, for det er særdeles viktig at forvaltningen i Forsvaret både tåler dagens lys og overholder alt regelverket rundt det.

Grete Faremo: For å følge opp om dette temaet, så var omstillingen av FLO klart krevende. Det var gjort en del vedtak om hva som skulle ligge til grunn for omstillingen, og det måtte endringer til på flere nivåer. Slike store endringer vil også kreve tid før målet med endringer slår fullt inn. Derfor var dette arbeidet, også med kultur og ledelse, i tillegg til de strukturelle endringene, svært viktig, og det var også noe av bakgrunnen for at jeg fra statsrådsstolen satte stort trykk på dette å rydde rundt roller, ansvar og oppgaver, for å sikre mot interessekonflikter. Det er også gitt orienteringer om dette omstillingsarbeidet i stortingsdokumenter tidligere.

Møtelederen: Da er det Hans Fredrik Grøvan, Kristelig Folkeparti.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Takk for det. Mine spørsmål går til Gahr Støre.

Sånn som du kjenner til bruken av KNM «Horten» og disse seks MTB-ene i dag, mener du at det har vært akseptabelt det salget, eller det «ja» til det salget, og eksporten som ble gjort i 2012?

Jonas Gahr Støre: Jeg har ikke detaljkunnskap om den bruken. Det er basert på det som er i medieomtale, og jeg vil vel begrense meg til å si at det er en ganske annen enn det som jeg går ut fra at selger la til grunn da fartøyene ble solgt, og det var snakket om fiskeriinspeksjon og andre sivile, helt nødvendige tiltak. Jeg minner om at det er et stort problem for afrikanske land med store maritime soner å foreta kyst- og fiskeriinspeksjon, slik at tanken på at de skulle gjøre et slikt egentlig samfunnsnyttig arbeid, kon-

trasten fra det til det som blir rapportert nå, den er stor, og at det neppe kan ha vært i samsvar med, selvfølgelig ikke har vært i samsvar med, intensjonen bak salget.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Så du opplever at så langt som du kjenner bruken i dag, er ikke dette uproblematisk?

Jonas Gahr Støre: Med de forbehold at jeg da leser medierapporten på det, anser jeg det å være problematisk, ja.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Du sa nei i 2007 til et annet salg til et annet sted fordi du vurderte forholdene sånn at dette ikke var mulig å akseptere. Vi vet også at selv om det var fiskerioppsyn i disse farvannene, var jo 3 av disse 15 landene som var en del av det vestafrikanske ECOWAS-samarbeidet, underlagt våpenembargo fra FN. Var ikke dette problematisk nettopp ut fra den situasjonen?

Jonas Gahr Støre: Svaret ble jo nei til utførsel.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Jo, men i 2012 skulle disse brukes til fiskerioppsyn.

Jonas Gahr Støre: Jo, men da var fartøyene ...

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Da var tre av disse landene som var med i dette samarbeidet, fortsatt underlagt våpenembargoen fra FN.

Jonas Gahr Støre: Men for det første var dette da sivile fartøy, strippet for militære funksjoner, som jo setter dem i en annen funksjon, og salget var til et britisk selskap som skulle drive den type virksomhet under britisk flagg, og det skulle kunne sikre mot den type misbruk.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Jeg går litt videre på dette med beltevognene som ble solgt og utført til Sudan i 2006 og 2007. I det brevet vi har fått fra UD, er det blitt hevdet at firmaet som kjøpte dette, har overholdt sine forpliktelser. Hva slags dokumentasjon var det UD fikk fra dette firmaet som kjøpte disse vognene, som gjør at en kan si at de har oppfylt de forpliktelsene som var knyttet til dette salget?

Jonas Gahr Støre: Jeg opplever vel at den sittende utenriksminister har formidlet materialet til komiteen rundt det. Jeg har ikke lest opp igjen den korrespondansen. Men dette har jo ikke vært snakk om salg av beltebiler til Sudan, men altså et norsk firma som har brukt bilene i Sudan, og at den dokumentasjonen som Utenriksdepartementet har fått, så langt jeg forstår, underbygger at de vilkårene for bruk er oppfylt, og at nå er alle biler tatt ut av Sudan. Jeg har ikke lest all den dokumentasjonen selv, men det er slik jeg oppfatter at UD forstår den, og at komiteen sitter på den dokumentasjonen og kan gjøre sin vurdering av det.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men dette var jo et krigsherjet land, og de som kjenner dette landet, har uttalt seg i flere sammenhenger hvor de nettopp sier at her har Norge vært naiv og trodd at dette var vogner som kunne brukes til sivile formål, sett i relasjon til den krigssituasjonen som har vært i Sudan. Hva slags vurderinger ble gjort i forhold til det perspektivet?

Jonas Gahr Støre: Vurderingen var vel da at dette var sivile vogner, godtgjort av en norsk aktør som kunne bruke disse i Sudan på en måte, innenfor norsk regelverk. En parallell har jo vært andre militære lastevogner som har vært brukt i bistandssammenheng i Afrika. Jeg har selv vært i nær kontakt med det. Det har også vært en stor sak med undersøkelse når det gjaldt tidligere vogner fra Forsvaret som bl.a. Røde Kors brukte i Tsjad og Sudan. Det er selvfølgelig aldri uten kompleksiteter å ha slikt materiell i krigsherjede land, men jeg kunne iallfall bevitne i det tilfellet at de også gjorde betydelig arbeid med å frakte mat og folk. Igjen vil jeg legge til grunn at når Utenriksdepartementet har fått dokumentasjon som de konkluderer med har vært innenfor rammene regelverket har satt, har de gjort det etter en skjønnsvurdering som jeg iallfall fant grunn til å ha tillit til så lenge jeg hadde ansvar.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men det er ingen som har sett den dokumentasjonen. Det blir hevdet at de har fått den, men det er ingen som har sett den.

Jonas Gahr Støre (A): Nei. Det må nesten Utenriksdepartementet nå svare på. Jeg forsto det slik at komiteen hadde fått dokumentasjonen på dette, men sånn som jeg forstår det, er iallfall bilene ute av Sudan, og den norske eieren har rapportert på hvordan de har vært brukt. Dette var for øvrig ikke noen sak som kom på mitt bord.

Møtelederen: Da er det Per Olaf Lundteigen.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Ja, takk.

Til Gahr Støre. Det gjelder KNM «Horten» og de seks MTB-ene. Du sa det at du klarerte avslag på KNM «Horten» på et tidspunkt. Har du, etter det du nå ellers har sagt, gått igjennom alle de påtegninger, eller notater som kom og som krevde påtegning fra statssekretær eller statsråd i forbindelse med KNM «Horten» og MTB-ene videre i din periode? Sånn at det er på basis av at du har gått igjennom alle notatene, det du sier nå, at du ikke har vært inne i saken i en annen sammenheng enn da du sa nei?

Jonas Gahr Støre: Jeg mener det, ja, at jeg har ... Det var i forbindelse med den forrige høringen hvor jeg så dokumenter som jeg hadde hatt til vurdering ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så da ba du om å få framlagt alle de notater som var framlagt for politisk ledelse som gikk på MTB-ene og KNM «Horten»?

Jonas Gahr Støre: Ja, altså jeg har selv fått meg forelagt og støttet anbefaling om avslag på salg av KNM «Horten» da det gjaldt dette med sikkerhetsstyrker utenfor Somalia, og så ble det fra UD under min tid som utenriksminister også gitt avslag på eksport av MTB-er og KNM «Horten» til Egypt, avslag av eksport av MTB-ene til Ghana.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Men avslag er én ting, det som er mest interessant nå, er jo da det ble gitt tillatelse. Det er også noe som sikkert ble framlagt for politisk ledelse, om en skal få tillatelse, og mitt spørsmål er om du fikk sånne notater som du da ga tillatelse til?

Jonas Gahr Støre: Hvert enkelt notat ... Jeg har ikke hatt enkeltnotater på det etter at det ble tatt beslutning om demilitarisering, å fjerne alle militære beskaffenheter for å gjøre fartøyet til et sivilt fartøy.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Du var jo utenriksminister fram til 21. september 2012. Er ikke det korrekt?

Jonas Gahr Støre: Korrekt.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Kjøpekontrakten på de seks MTB-ene ble skrevet i februar 2012, og etter det jeg mener å huske, er salgsmelding gitt seks måneder senere, sånn at både kjøpekontrakt og salgsmelding har skjedd i din periode. Det var da Asgeir Berg, som var en saksbehandler i eksportkontrollavdelingen, som ga denne tillatelsen som flere var overrasket over. Dette var vel ingen beslutning som en saksbehandler i eksportkontrollavdelingen kan ta?

Jonas Gahr Støre: Jeg mener å huske – men nå tar jeg det på husk – at dette er en sak som er klarert av eksedisjonssjef i gjeldende avdeling. I lys av at dette var sivilt materiell, i lys av at kjøperen var en britisk kjøper, er det helt naturlig at det ikke går til statsråd for klarering.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Det gjelder altså KNM «Horten» og seks MTB-er, som er store fartøyer som det er stor oppmerksomhet på, og som er helt annerledes enn mye av det andre materiellet. Du er altså helt sikker på at det ikke ble sendt notater til politisk ledelse i forbindelse med at Asgeir Berg ga beskjed til Forsvarsdepartementet om at dette var greit.

Jonas Gahr Støre: Jeg har notert på ett notat, det var KNM «Horten». Hvorvidt en statssekretær kan ha notert på dette, skal jeg ikke utelukke, men det er helt klart at en saksbehandler – som du her beskriver – tar ikke den beslutningen alene uten fullmakt og klarering oppover i systemet, slik som Utenriksdepartementet fungerer.

Igjen tilbake til: Dette var store fartøyer, men Utenriksdepartementet var vel også for KNM «Horten»s del

på besøk for å verifisere at de var skalert ned til sivile fartøyer, og da er det i en helt annen kategori. Selv om fartøyet er stort, eller om det er lite, er det altså fartøyer med motor som ikke lenger har militær beskaffenheter.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Kan du – om nødvendig – på spørsmål fra komiteen stille til disposisjon de notater som du eller din statssekretær har påtegnet i den tid?

Jonas Gahr Støre: Selvfølgelig.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Takk.
Så til Strøm-Erichsen. FLO hadde store problemer i din tid, fra 2005 til 2009. Erfarte du det?

Anne-Grete Strøm-Erichsen: FLO er jo en stor organisasjon, og de hadde mange oppgaver både når det gjaldt materiell, innkjøp, forsyninger til ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Ja, ...

Anne-Grete Strøm-Erichsen: ... utenlandsstyrker osv. Så dette er ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): ... men ble det brakt fram til deg som statsråd at organisasjonen FLO hadde store problemer med å utføre den oppgaven de hadde?

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Det var mange ganger diskusjon om FLO. Det ble også nedsatt en arbeidsgruppe som så på organiseringen av FLO og oppgavene i FLO, spesielt med hensyn til materiellhåndtering. Så det var stort fokus på å få FLO til å fungere.

Men her vil jeg også legge vekt på det som Grete Faremo sier, at den omorganiseringen som ble gjort – det tar tid før det setter seg.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Betyr det du nå sa, at du erfarte at det var store problemer?

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Jeg vet ikke hva man mener med «store problemer». Det var jo ikke sånn at ikke ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Det henger sammen med at det ble gjort store omorganiseringer senere.

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Ja.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Jeg kan gå videre: Ble det ikke framlagt for politisk ledelse i din tid noen notater om fartøyene?

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Nei, det har jeg ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Du sa i stad at du ikke hadde påtegnet noe, og du har gått også igjennom ...

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Ja.

Per Olaf Lundteigen (Sp): ... de notatene som er, og du har ikke påtegnet noe, verken du eller statssekretær.

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Ikke når det gjelder ... altså jeg har bedt om å få alle de notatene som er blitt forelagt politisk ledelse i min tid. Jeg hadde én statssekretær og én politisk rådgiver. Jeg har ikke fått noen notater som gjelder fartøyene – statssekretæren var jo i forrige høring, i egenskap av at han hadde vært både forsvarsminister og utenriksminister – det har vi ikke fått.

Det jeg refererte til, var de notatene som jeg har fått om fly og lastebiler.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Men du har også bedt om alle notater ...

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Jeg har bedt om alle notater.

Per Olaf Lundteigen (Sp): ... om båtene. Der er svaret at du eller politisk ledelse har ikke påtegnet noen av dem, ...

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Ikke når det gjelder ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): ... båter,

Anne-Grete Strøm-Erichsen: ... fartøy.

Per Olaf Lundteigen (Sp): ... KNM «Horten» og seks MTB-er.

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Nei, ikke når det gjelder dem.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Takk.

Møtelederen: Da er det Abid Q. Raja.

Abid Q. Raja (V): Dette er en vanskelig sak.

Jeg prøver å få lite grann tak i hva slags departement dere egentlig har ledet, ikke bare departement, men det Forsvaret som dere har hatt under dere, om dere kunne si noe om – det er da til de tidligere forsvarsministrene – hva slags problemer nåværende forsvarsminister har å stri med når det gjelder å få fram opplysninger fra Forsvaret som ikke kommer den rette veien til oss, men kommer via Dagbladet, om dere kunne si noe om, ut fra deres erfaring, hva det er hun har å slite med.

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Jeg tror at hvis komiteen vil ha greie på hvilke problemer forsvarsministeren har å stri med, så er det best å spørre forsvarsministeren. Men jeg ...

Abid Q. Raja (V): Men den kulturen har vel ikke blitt til fordi det har blitt et regjeringsskifte. Den kulturen må vel ha vært ...

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Jo ...

Abid Q. Raja (V): ... der en stund, også under dere, eller er det ikke et kjent problem?

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Jeg forstår at ut fra dette problemområdet – som har vært oppe både i dag og i forrige høring – stiller man seg spørsmål. Det er jo det som er det alvorlige for Forsvaret, fordi Forsvaret er så avhengig av å ha tillit.

Så er det jo ikke slik at alt ved Forsvaret ikke fungerer. Slik er det jo ikke. Slik opplevde vi ikke Forsvaret, og ...

Abid Q. Raja (V): Nei, Gud forby – jeg håper at Forsvaret funker hvis vi skulle trenge det.

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Jo, men det er viktig å nyansere det bildet.

Abid Q. Raja (V): Bare for å stanse.

I din periode var det en rekke alvorlige forhold. Kystvaktskipet «Agder» ble solgt til Nigeria med dobbelt sett av dokumenter. Departementet til ham ved siden av deg ble forledet til å tro at de skulle et annet sted. Det var altså dine, de under deg, som forledet ham ved siden av til å tro det. KNM «Horten» ble solgt til stråselskapet CAS Global. «Horten» ble solgt i 2012, og da var det mange i Forsvaret som visste at det skulle til Nigeria, osv.

Vi må vel kunne snakke om at det er noen problemer der, og det må vel dere ha sett når dere har vært ledere.

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Jeg har prøvd, i hvert fall, å fortelle at jeg ser på dette som en veldig alvorlig sak. Det er det ikke tvil om, og det skal det heller ikke være tvil om.

Jeg har også sagt noe om det vi tok fatt i – jobbe med ledelse, med kultur, med etikk, med å få på plass internrevisjon osv. Så ser vi at det likevel er kritikkverdige forhold – om man har klart å omgå et regelverk. I beste fall har regelverket blitt brukt på en slik måte at resultatet er noe vi egentlig ikke synes særlig om. Da må man forsøke å ta fatt i det. Det mener jeg at vi tok fatt i, og det har – så vidt jeg kan se – også nåværende statsråd tatt fatt i.

Abid Q. Raja (V): Men er det en slik kultur i Forsvaret at man beskytter hverandre, står skulder ved skulder – nesten en stat i staten, slik noen har beskrevet det – at det ikke er noen kultur for at man skal fortelle om dette til forsvarsministrene for at all informasjon skal komme fram, og at man fra denne siden må belage seg på at opplysningene til oss og allmennheten skal komme via avisene? Det er slik kulturen har blitt.

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Nei, det er absolutt ikke slik at vi ønsker at opplysninger skal komme via mediene.

Selvfølger vi ønsker vi å få alle opplysninger internt, kunne ta fatt i det og kunne gjøre noe med det. Én ting er hvis noen gjør noe galt – eller begår et lovbrudd, for den saks skyld – men systemet må fange det opp. Det har ikke skjedd på en god nok måte her.

Jeg tror komiteen i hvert fall må ha forståelse for at også i Forsvaret er det slik at man gir fullmakter. Fullmakten når det gjaldt avhending, var veldig tydelig gitt til forsvarssjefen, og det skulle ...

Abid Q. Raja (V): Det er greit, men det er jo fremdeles toppen som har ansvaret.

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Ja.

Abid Q. Raja (V): Til Gahr Støre: Hva tenker du om at folk i Utenriksdepartementet har – jeg må si det slik – bevisst blitt forledet, at man har brukt dobbelt sett, det har vi jo fått avslørt her, av dokumenter, hvor det ene er om hvor båtene i realiteten skal, og det andre er om hvor UD skal få tro båtene skal, slik at man får tillatelse til å få disse ut?

Du sier: Vi har måttet stole på, vi må legge til grunn at selger osv., Forsvaret har gjort dette. Men hva tenker du om at det i minst to tilfeller – det er det vi har dokumentert, det kan være flere tilfeller – er den type kultur som gjør at dere, eller ditt tidligere departement, blir forledet til å gjøre ting som man ellers ikke hadde gjort? Hva tenker du om det?

Jonas Gahr Støre: La meg først si at hvis – som noen av komiteens medlemmer var inne på – UD burde gjort grundigere søk, måtte UD vært satt opp veldig annerledes, med et mye mer omfattende apparat enn de fem–seks personene som gjorde disse vurderingene. Så det i seg selv er et uttrykk for at man la vekt på at det ble gjort i Forsvaret.

Så vil jeg si at de som har grunn til å føle at dette er et tillitsbrudd, er ikke bare UD, det er alle i Norge. Selvfølger vil de i UD som har sagt at med eksport til et engelsk firma stiller det seg slik – og så ser man at fartøyene etter kort tid er i Nigeria.

Jeg mener fortsatt at dette må være en sak for britiske påtalemyndigheter og britisk politi – selv om det selskapet er et selskap i en postkasse, så er det et britisk selskap, som jo da må ha, etter mitt skjønn, brutt britisk lov, uten at jeg kjenner det inngående. Men når noe slikt skjer, er jeg enig med mine to tidligere kolleger her, som sier at Forsvaret er avhengig av tillit, så om embetsverket i UD føler at det er en kultur som har vært uheldig – nå er jeg varsom med å bruke ordet «kultur», for mitt inntrykk er at Forsvaret ikke har det som kultur – at det er forhold i Forsvaret som er slik, er det uakseptabelt, men det er jo et problem for alle borgere av landet, og ikke bare saksbehandlere i UD.

Abid Q. Raja (V): Absolutt siste spørsmål, og det er: Hva tenker dere om at en person som har sine signaturer på doble sett av dokumenter, fremdeles er ansatt i Forsvaret – på pensjonistvilkår osv., men at en person som beviselig har sine signaturer og stempler på to sett av dokumenter, fremdeles altså er i Forsvaret? Hva tenker man om det?

Jonas Gahr Støre: Er det den saken som politiet også har til vurdering?

Abid Q. Raja (V): Nei, det er ikke den saken som politiet etterforsker.

Møtelederen: Det er det ikke.

Abid Q. Raja (V): Det er sjefen hans som hadde signaturer på disse dokumentene, du må høre opp i hierarkiet.

Jonas Gahr Støre: Jeg har ikke fulgt den saken nøyaktig nok til at jeg ønsker å kommentere den.

Møtelederen: Er det noe som Faremo eller ...

Abid Q. Raja (V): Det er Melsæter det er snakk om, og det er jo åpent. Det er ikke noe hemmelig det.

Møtelederen: Dette er helt åpent, dette er sagt åpent, så det er ikke noen problemer med det.

Grete Faremo: Jeg kjenner ikke til sakens faktum, så jeg vil gjerne avstå fra å spekulere.

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Jeg synes faktisk at det er noe som forsvarsministeren må svare på.

Møtelederen: Da er det Bård Vegar Solhjell – vær så god.

Bård Vegar Solhjell (SV): Takk, leiar.

Mine spørsmål går til dei to tidlegare forsvarsministre. Det første er: De har begge svart på kva de sjølve hadde eller ikkje hadde å gjere med dei enkelte sakene, dei ulike marinefartøya her. Men eg vil berre spørje òg: Kjenner de til i ettertid at andre i dykkar ulike politiske leiningar hadde noko direkte med sakene å gjere medan de sat?

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Nei. Jeg har jo som sagt snakket med statssekretæren, og siden han ikke kunne være her, sendte jeg også en e-post spesielt når det gjaldt disse flyene. Jeg har bedt om å få alle notater. Dette har ikke vært noen sak som har vært oppe, bortsett fra at dette var materiell som skulle utranteres. Når det gjaldt flyene og lastebilene, ble vi som sagt sagt orientert om det.

Grete Faremo: Jeg har heller ikke informasjon om at det har vært kontakt utover de to notatene som jeg nevnte innledningsvis; et om fem fly til undervisningsformål og så dette tilfellet som gjaldt KNM «Horten».

Bård Vegar Solhjell (SV): Takk skal de ha.

Dette er eit utruleg komplekst felt av saker som er dels forskjellige, men som har det til felles at det har vore gjennomført ulike sal under litt ulike regime og reglar, men der sluttresultatet er at dei via mellomfirma eller -menn har hamna i situasjonar eller på stader som vi ikkje er komfortable med.

table med. Når ein prøver å leite etter det, har eg berre lyst til å gjennomføre eit resonnement og høyre litt kommentarar frå de to på det: Vi har i komiteen fått vite at det fanst betydeleg informasjon i FLO, blant dei som jobba med det, kanskje til saksbehandlar i UD, oppover på møte i nivået over. Samtidig fanst det eit stort press på – som de òg snakka om – å få selt unna materiell, merksemd rundt det, det var kanskje det som gav belønning, det var mykje å hente på det, det var eit problem at ein ikkje fekk selt det. Kan det vere sånn at det ikkje var bevisst, men at det fanst ein, skal vi seie, kultur, ei forståing om at det verkeleg viktige, det var å få avhenda ting, og at ein difor gjorde nokre mindre sjekkar enn ein burde, at det – skal vi seie – sette seg ein arbeidsmåte eller kultur for at ein i noko mindre grad enn det ein burde, la vekt på regelverket og flagga problema litt mindre når ein oppdaga dei, og at det er noko av forklaringsa på at det i fleire saker går sånn? Kan eg høyre litt refleksjonar rundt det frå for så vidt alle, men særleg de to som har vore forsvarsministre?

Grete Faremo: Det var jo nettopp uroen for at slikt skulle kunne skje som gjorde at vi jobbet så mye med etikk og ledelse. Nettopp fordi dette var kommersiell virksomhet som kunne skape både fristelser og muligheter, var det viktig – i tillegg til et godt regelverk – å jobbe med holdninger. Selv var jeg til høring om en helt annen sak i denne komiteen, hvor det også var snakk om rolleavklaring, og hvor det også var konsulenter – hvis jeg husker riktig, leder – som tidligere hadde hatt et ansettelsesforhold i departementet.

Ansvarsdelingen mellom departementet og Forsvaret var viktig å ha klart for seg, men å vite at man også jobbet med gode holdninger på disse områdene, helt ut i de ulike delene av organisasjonen, samtidig som man omstilte, var viktig. Det er krevende å omstille store strukturer, så her var det mange ting som måtte adresseres samtidig.

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Ja, det er klart at det er store utgifter til å holde materiell, til å ha materiell som er utrangert og som skal avhendes, så at det har vært stort fokus på å få solgt det, kan man på en måte – du ber oss om å resonere – resonere seg frem til. Men det har jo aldri vært en forutsetning at man ikke skulle gjøre det etter de lover og regler som forelå, eller at det skulle gjøres noe slags hastesalg. Jeg forstår at spørsmålet kommer opp, for vi har også sittet og prøvd å følge med på høringen i dag. Jeg skjønner at det kommer opp, men på samme måte som man i alle andre deler av Forsvaret er nødt til å ha fokus på holdninger, etikk og kultur fordi det er utrolig viktig, enten man er ute i felten eller man er inne i administrasjonen, har det vært noe som det i hvert fall har vært stort fokus på fra politisk ledelse og også fra Forsvaret selv. Så det kan på en måte ikke brukes som en unnskyldning at man har forsøkt å få gjennomført disse salgene.

Jonas Gahr Støre (A): Bare veldig kort: Jeg synes tolldirektøren var inne på noe av det i sitt innlegg om det økonomiske motiv som dukker opp i en forvaltningskultur. Når vi tenker tilbake igjen på denne tiden for Forsvaret, og

i og for seg for utenriksdelen, så var vi med tanke på Forsvaret engasjert i noe av det absolutt mest omfattende militære engasjement vi har vært i i nyere tid, i Afghanistan, med betydelig politisk oppmerksomhet den veien og store verdier i Forsvaret, hvor en del er til avhending. Det kan godt hende at man kan ha oppfattet at det politiske fokus lå på en annen del av det som var Forsvarets drift, og at det da oppstår det jeg vil si er mer underkulturer og lommer, hvor også penger er et motiv. Nå er det jo politisaker på noe av det, som ikke jeg skal kommentere noe nærmere, men det kan bidra til å forklare hvordan den type ting kan oppstå i et så stort system.

Møtelederen: Rasmus Hansson, vær så god.

Rasmus Hansson (MDG): Takk.

Det vi i hvert fall vet, er at i FLO har saksbehandlere gjort en mildt sagt overfladisk jobb på et helt avgjørende punkt, nemlig å sjekke ut hvem det var de skulle selge materiell til, i hvert fall båter, og vi vet at de hadde en helt annen oppfatning av hvem som satt med det endelige ansvaret for å avgjøre og sjekke ut kjøper enn det som Utenriksdepartementet mener. De mente det var Utenriksdepartementets ansvar, det insisterer de på, Utenriksdepartementet mener det stikk motsatte. Det er to helt konkrete faktorer, og resultatet er i beste fall blitt problematisk – kanskje mer enn problematisk.

Så har vi en ledelse i FLO som sier alt er i orden, bortsett fra noen praktiske og operative detaljer som vi må fikse, og forsvarsledelsen sier det samme. Og så sier to tidligere forsvarsministre, Strøm-Erichsen og Faremo, at de – og særlig Strøm-Erichsen – har vært relativt lite involvert i hele dette arbeidet med avhending av forsvarsmateriell på et tidspunkt hvor det samtidig var veldig stort trykk på å avhende forsvarsmateriell. Så det jeg undrer på

Møtelederen: Jeg formoder at det var rettet til Gahr Støre.

Jonas Gahr Støre (A): Jeg har vanskelig for helt å se det som et spørsmål, men jeg har lyst til å si at det har kommet fram flere ganger at man skylder på hverandre. Jeg har hørt noen fra Forsvaret si at de hadde ventet at UD gjorde mer, men jeg hørte også sjef FLO og forsvarssjefen si at det var Forsvarets ansvar å kartlegge hvem som var selger. I mange tilfeller var også UD inne på det, særlig når det var lisenspliktig materiell. Når det var sivilt materiell, var det nok mindre oppmerksomhet knyttet til det. Så jeg har ikke hatt behov for å skyldes på noen, sett med våre øyne. Slik som arbeidsfordelingen har vært, slik som UD har vært satt opp til å vurdere opp mot listene om materiell er lisenspliktig, om en kjøper kan være fanget av «fang alt», har vi forsøkt å løse det oppdraget. Det er sånn det fungerer i et departement.

Abid Q. Raja (V): Nå misforsto du meg. Jeg prøvde ikke å si at du skylder på andre, men jeg sier at dette

er systemet. Her har vi hatt forsvarsledelsen, som sitter og sier at de har fått klarering fra UD om lisensplikt osv., ryddet det unna veien, og så har de bare duret på – ikke sant? Det er manglende ansvarstaking av hvordan systemet har fungert innad i egen organisasjon. Det er et topplederansvar å sørge for at det blir ryddet opp i den kulturen. Dere har sittet på den kulturen før den nye som arvet dette, og da har man et ansvar. Det er det jeg stiller spørsmål om: Hvilket ansvar har man for å rydde opp i den kulturen?

Møtelederen: Strøm-Erichsen, vær så god.

Anne-Grethe Strøm-Erichsen: Dette var ikke noe vi ikke tok fatt i. Vi tok nettopp fatt i og forsøkte å rydde opp i en kultur som vi på noen områder hadde sett ikke var god nok. Så vil jeg si det på en annen måte: Det er et lederansvar på alle nivåer, også på toppen, men på alle nivåer, å følge opp at når man blir enig om et program for holdninger, etikk og ledelse, når man lager nye retningslinjer for hvordan man skal forholde seg til næringslivet – når man gjør mange ting – så er det selvfølgelig sånn at dette er for alle å etterfølge. Det er et ledelsesansvar på alle nivåer. Men så er det heller ikke sånn at en toppleder i et departement, en politisk leder, kan sitte og etterprøve alle ting med et tastetrykk. Man er nødt til å forutsette at de som får et ansvar, også følger opp det ansvaret de har fått. Men så må også rutine-ene være gode nok. Det mener jeg vi har prøvd å svare på i dag.

Jonas Gahr Støre (A): Jeg har lyst til å si én ting til: Ethvert system – uansett hvor godt det er utformet – kan være sårbart for utro tjenere og for folk som ikke følger regelverket. Ethvert system i et demokrati bør kunne tilpasse regelverket til situasjonen. Jeg opplever at dette systemet har forsøkt å lære av disse tingene som har skjedd. Jeg gir også honnør til sittende politisk ledelse, som har tatt grep i lys av de erfaringene som har kommet fram, både i disse høringene og i det som er kommet tidligere. Det er ikke et system, mener jeg, som man kunne få inntrykk av av representanten Raja, hvor departementer skylder på hverandre. Det har vært en betydelig vilje fra politisk ledelse og mange ledere til å forsøke å rydde opp i dette og hindre at noe sånt kan skje i fremtiden. Men at så store systemer er sårbare hvis folk velger å vende seg mot dem, kan vi ikke leve med, men det kan skje.

Møtelederen: Da er det Per Olaf Lundteigen, som er den siste.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Til Faremo: Du var statsråd fra 20. oktober 2009 til 11. november 2011. Så sier du bl.a. at det fra Riksrevisjonens rapporter hadde overvintret en rekke saker, at det måtte settes ned utvalg, og det kjenner jo vi rimelig godt til her. Det ble ny sjef for FLO i september 2011 – altså på din vakt. Er ikke det korrekt?

Grete Faremo: Det mener jeg er korrekt.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Var du involvert i det?

Grete Faremo: Jeg mener det er riktig at Jansen ble utnevnt som sjef FLO før jeg gikk av som forsvarsminister – ja. Det jeg nevnte om at jeg ville ha en tettere oppfølging av Riksrevisjonens merknader, er også riktig, og at jeg derfor etablerte et eget forum av ledere som fikk ansvar for å gjøre det.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Det var altså en kritisk fase i FLO som førte til en endring i ledelse og derigjennom, etter din tid, en rekke endringer som vi har fått beskrevet. Men så har vi fått høre her fra tidligere sjef FLO, Karlsen, at han så ikke «noen gode grunner for de endringene». Direkte sagt: Var det en del av problemet som du sto overfor som statsråd med hensyn til FLO?

Grete Faremo: Merknadene fra Riksrevisjonen gjaldt jo hele sektoren. Nå husker jeg ikke i farten hvor mange av dem som – kall det – hørte hjemme i FLO. Jeg tør heller ikke gå inn på bakgrunnen for hvorfor Karlsen valgte å gå til annen jobb, men det var mitt ansvar å finne en ny leder for FLO.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Hvorfor skal det være så vanskelig på alle våre spørsmål å få svar som vi kan holde i handa som en kopp, slik at vi vet hva vi konkret har å forholde oss til – når det er åpenbart i høringa her at det var en kritisk fase i FLO som førte til endringer, og som har ført til en annen atferd. Før vi fikk en endring, var det betydelige problemer.

Grete Faremo: Jeg legger ikke skjul på at omstilling av en stor struktur, en stor etat, er og var krevende, og at det i tillegg til både regelverk og personell måtte det sterkt fokus til på ledelse og etikk for å sørge for at vi hadde en etat som fokuserte løpende på oppgavene den hadde, og løsningen på disse.

Møtelederen: Da er spørsmålsrunden ferdig. Da sier vi hjertelig takk så langt – hvis dere ikke har noe å legge til. Er det noe dere vil si nå som dere mener er nyttig, er det muligheter. – Strøm-Erichsen.

Anne-Grete Strøm-Erichsen: Jeg skal kanskje legge til én opplysning, spesielt i forlengelsen av det Rasmus Hansson tok opp. Det er at i forlengelsen av arbeidet med holdninger, etikk og ledelse ble det også opprettet en egen varslingskanal i Forsvaret, hvor man kunne varsle både eksternt og internt.

Møtelederen: Når det gjelder dette spesielle som vi har fått opplyst om at daværende statssekretær Espen Barth Eide, siden både forsvarsminister og utenriksminister, hadde fått en helt konkret varslings med dokumentasjon og en times samtale, skal vi følge det opp direkte overfor ham.

Da er denne delen av høringa ferdig. Vi trenger 10 minutters pause, fram til 18.40.

Høringen ble avbrutt kl. 18.28.

Høringen ble gjenopptatt 18.40.

*Høring med forsvarsminister Ine Marie Eriksen
Søreide og utenriksminister Børge Brende*

Møtelederen: Da er tida inne. Jeg sier nå hjertelig velkommen til alle dem som sitter her. Det er forsvarsminister Ine Marie Eriksen Søreide og utenriksminister Børge Brende. Hjertelig velkommen til dere to.

Det er mange bisittere av forskjellig karakter her nå, men jeg ønsker velkommen også til bisitterne for forsvarsministeren, som er politisk rådgiver Audun Halvorsen, departementsråd Erik Lund-Isaksen, ekspedisjonssjef Anders Melheim og major Geir-Petter Novik. Velkommen til Forsvarsdepartementet!

For utenriksministeren er det avdelingsdirektør Helge Seland, avdelingsdirektør Jon Erik Strømø og seniorrådgiver Erik Furu. Hjertelig velkommen til dere alle sammen!

Dere kjenner alle sammen bestemmelsene. Dere sier ikke noe som er hemmelig eller fortrolig, eller som angår personer, men dere skal fortelle oss det hvis det er nødvendig for å opplyse saken, slik at vi eventuelt kan lukke høringen.

Da begynner vi. Vi takker for tålmodigheten, men vi har ikke hatt mulighet til å være raskere. Jeg tror dere skjønner det. Jeg begynner med Søreide – vær så god, du har ti minutter.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Takk for anledningen til å gi en ytterligere redegjørelse for Forsvarsdepartementets befattning i avhendingssakene i min tid og oppdatere komiteen på de iverksatte tiltakene for å rydde opp i rutine- og systemsvikt og utfordringer som har funnet sted over tid. I høringa 30. april redegjorde jeg for at Forsvarets arbeid med å gjennomgå all avhending tilbake til 2002 var i gang, at jeg ikke kunne utelukke at det kom opp flere saker, og at vi skulle undersøke forhold som eventuelt kom opp. Jeg viser også til innlegget mitt da.

Som varslet er komiteen holdt løpende informert om dette arbeidet gjennom en omfattende korrespondanse. Sakskomplekset er dessuten under etterforskning av Økokrim. Det er tatt ut siktelse for korrupsjon, men ingen er tiltalt eller dømt i saken, og det tror jeg det er viktig å huske på.

Forsvarsdepartementet, Utenriksdepartementet og Forsvaret har alle satt i verk tiltak på avhendingsområdet. Forsvarssjefen og sjef FLO har tidligere i dag orientert om de tiltakene som er satt i verk i Forsvaret. Jeg vil framheve noen av departementets tiltak her. Disse er også løpende meddelt komiteen skriftlig.

I september 2014 endret Utenriksdepartementet eksportkontrollregelverket i nært samråd med Forsvarsdepar-

tementet. Dette reduserer rommet for skjønn betraktelig, for regelen nå er at materiell som en gang har vært militært, vil være underlagt lisensplikt ved eksport, uansett nåværende tilstand. Den 20. november 2014 presiserte Forsvarsdepartementet at forsvarssjefens fullmakt tilknyttet avhending ikke lenger skal delegeres. I desember 2014 ble Forsvaret pålagt å stanse auksjoner av materiell med militært utseende inntil videre. Også i desember 2014 ble styringsdialogen med forsvarssjefen intensivert. Den 15. desember 2014 leverte Forsvarsdepartementets internrevisjon en undersøkelse som ytterligere belyste enkelte forhold rundt salget av tidligere KV «Titran» og tredjeparters befattning med Forsvarets salg av fartøyer. Fra januar 2015 ble det etablert en egen møteserie mellom Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet for koordinering av pågående og kommende avhendings saker. Forsvaret deltar også på disse kvartalsvise møtene. Der diskuteres også potensielle kjøpere, potensielle land, osv.

Tidligere har systemet hovedsakelig vært basert på avviksrapportering. Dette var etter min oppfatning ikke nok. Jeg så et behov for å bedre informasjonsutvekslinga mellom aktørene. I januar i år engasjerte vi PWC for å gjennomgå Forsvarets avhending av fartøyer og tredjeparters rolle, dette med bakgrunn i internrevisjonens undersøkelse. Dette er altså den såkalte PWC 2-rapporten.

Den 6. februar i år anmodet vi Finansdepartementet om innsyn i valutaregisteret vedrørende transaksjoner mellom utenlandske aktører og Norsk Megling og Auksjon AS og klientkontoen tilhørende Angell Advokatfirma AS. Forsvarsdepartementet fikk avslag på forespørselen. Anmodninga gjentok vi 17. november. Poenget er at pengestrømmer kan bidra til å få klarlagt sentrale spørsmål, som hvem som kjøpte «Titran», når, og hva det ble solgt for. Den 27. mars 2015 ble anmeldelse overlevert Økokrim. Bakgrunnen var gjennomførte undersøkelser og avdekte funn.

I april besluttet Forsvarsdepartementet å etablere en egen etat for forsvarsmateriell. Behovet for mer strategisk styring av avhendingsfeltet og en kortere og mer direkte styringslinje over dette feltet var bakgrunnen. I forbindelse med etablering av den nye etaten Forsvarsmateriell fra 1. januar 2016 har departementet lagt stor vekt på etablering av god internkontroll for å legge grunnlaget for en forsvarlig forvaltning av materiell framover.

Forsvarsdepartementet videreutvikler kontinuerlig interne rutiner og prosedyrer for behandling av avhendings saker. Her framgår det bl.a. hvilket regelverk som vil være aktuelt i de enkelte sakene, og hvilken dokumentasjon og informasjon som er påkrevd. Når den nye etaten overtar avhendings sakene 1. januar, vil også avhendingsregelverket være oppdatert i tråd med den nye eksportkontrollforskriften. Alt lisenspliktig materiell vil være underlagt krav om sluttbrukererklæring. I sluttbrukererklæringa må kjøper erklære at materiellet ikke skal videreselges uten etter norske myndigheters samtykke.

I 2015 fikk Forsvarsbygg i oppdrag å gjennomgå Forsvarsbyggs rolle i avhending av kystfort. Videre har Forsvarsdepartementet i nært samarbeid med Utenriksdepartementet utarbeidet en oversikt over forhold Forsvaret må

ha vurdert og avklart før salg av materiell i Norge og til utlandet. Denne ble oversendt 27. april i år, og den har vært tema tidligere i høringa også.

Den 21. oktober ble Forsvaret meddelt rammene for å kunne nekte salg av materiell på auksjon til privatpersoner og firmaer. Da Forsvaret utestengte en aktør fra auksjoner i 2013, ble det hjemlet i eksportkontrollregelverket, men dette regelverket hjemler ikke en sånn utestengelse. Våre eksterne og interne undersøkelser har klarlagt at Forsvaret i utgangspunktet fritt kan beslutte hvem det er ønskelig å selge materiell til. Det vil ikke være nødvendig med et fullstendig hjemmelsgrunnlag for å kunne nekte salg, heller ikke til høystbydende på auksjon. Men saklighet, likebehandling og forsvarlig saksbehandling skal ligge til grunn for en eventuell nektelse av et salg.

Jeg mener at dagens regelverk for avhending av materiell er godt etter de endringer og tiltak som er iverksatt både av Utenriksdepartementet og Forsvarsdepartementet siden september 2014, og Forsvarets implementering av tiltak. Vi evaluerer fortløpende regelverket og iverksetter endringer der det anses nødvendig.

Som komiteen er godt kjent med, kom det på begynnelsen av 2000-tallet sterk kritikk fra Stortinget av at Forsvaret destruerte militært materiell i stedet for å selge det enten i militær eller demilitarisert form. Det ble derfor besluttet å avhende bl.a. beltevogner. Jeg har ikke i dag, under høringa i april eller i Stortingets behandling av eksportkontrollmeldinga registrert at noen så langt har tatt til orde for at man overhodet ikke skal avhende materiell, og til tross for at Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet har gjort tydelige innstramminger i eksportkontrollregelverket, laget klare lister for hva som må være kontrollert før avhending, og også styrket kontrollen, mener jeg at det er rom for å gjøre videre vurderinger av avhendingsområdet. Derfor har Forsvarsdepartementet til vurdering å foreslå en ytterligere innskjerping av avhending av lisenspliktig materiell og større materiell, sånn at det som et utgangspunkt kun kan selges til godkjente nasjoners myndigheter og altså ikke lenger til private. Utenriksdepartementet bistår oss i vurderingene av rammene for et slikt forslag. Stortinget må i så fall ta stilling til en sånn endring, da det vil kunne føre til at noe materiell blir destruert.

Som jeg sa i forrige høring, ble Forsvarsdepartementets internrevisjon gitt i oppdrag å se på hvorvidt departementet og Forsvaret har hensiktsmessig internkontroll over avhending av materiell. Departementet gjennomgår i disse dager materialet fra internrevisjonen for å vurdere hvilke forbedringstiltak som må implementeres. Dette er et svært viktig arbeid. Siden høringa 30. april har oppryddingsarbeidet gjort oss oppmerksom på to saker vi har grepet fatt i gjennom nærmere undersøkelser og oversendt både Økokrim og komiteen. Økokrim har som kjent også alle opplysningene i PWC 1- og PWC 2-rapporten som et grunnlag for den pågående etterforskninga.

Den ene saken var jeg inne på allerede i høringa i april. Da ba jeg Forsvarsbyggs internrevisjon om å gjennomgå avhending av kystfort, med særskilt fokusering på samarbeidet mellom Forsvaret og Forsvarsbygg. I undersøkelsen er det bl.a. avdekket såkalte røde flagg knyttet til én anskaf-

felse av en RIB. Revisjonsfunnet indikerte høy mislighetsrisiko og ble derfor overlevert Økokrim og komiteen.

Den andre saken er eksport av to utrangerte F-5 jagerfly som ble innvilget av Utenriksdepartementet i januar. Salget ble godkjent av Forsvarsdepartementet i februar i år. Forsvarsdepartementet dobbeltsjekkete i mars i år at Utenriksdepartementet hadde mottatt relevant informasjon for å vurdere eksporttillatelsen. Etter at bekreftelsen ble gitt fra Utenriksdepartementet den 10. mars, ble overleveringa av flyene gjennomført. I etterkant av salget tidligere i år fikk vi imidlertid et eksternt tips om mulige kritikkverdige forhold ved salgsprosessen. Vi tok dette tipset på alvor. Den 19. juni avholdt statssekretær Øystein Bø et møte med Erik og John Bekkevold om dette tipset, og embetsverket har i etterkant fulgt opp med møter den 30. juni og 16. oktober, samt flere kontaktpunkter per telefon og e-post. Forsvarsdepartementet iverksatte derfor undersøkelser i regi av vår internrevisjon. Rapporten som internrevisjonen utarbeidet, og som er omtalt ved flere anledninger i høringa, konkluderte med at Forsvarets internkontroll i salgsprosessen var svak, og at en mislighetsrisiko ikke kunne utelukkes. Til tross for at det ikke er blitt avdekket straffbare forhold ved dette salget, mente jeg at rapporten skulle oversendes Økokrim som en mulig del av det allerede oversendte sakskomplekset.

Om rapporter komiteen og Økokrim har fått oversendt, vil jeg generelt si at jeg har i tråd med mine brev i november 2014 holdt komiteen løpende orientert om vårt arbeid gjennom bl.a. å oversende rapporter fra PwC, Forsvarsbyggs internrevisjon og Forsvarsdepartementets internrevisjon. Spørsmålet om kontradiksjon på PwC 2-rapporten var også et tema på den forrige høringa, og jeg er kjent med at Forsvarsstaben etter det sendte sine innspill til den rapporten til komiteen den 4. mai.

Tidligere i dag har komiteen stilt spørsmål ved hvorfor komiteen fikk rapporten om F-5-ene uten at Forsvaret hadde sett den. Revisjonen av salget av F-5 var en gransking av påstander om kritikkverdige forhold knyttet til enkeltpersoner og én enkelt sak. Ved denne typen revisjon gjelder spesielle rutiner. I forbindelse med rapporten om F-5 hadde internrevisjonen kontakt med salgs- og avhendingsseksjonen i FLO, som utførte alle søk i Forsvarets arkivsystem. Opplysningene i F-5-rapporten er altså basert på opplysninger fra Forsvaret.

Den 1. oktober sendte komiteen en lang rekke spørsmål til utenriksministeren og meg med svarfrist innen komiteens møte den 13. oktober. Ett av spørsmålene lød: Er det avdekket andre saker som komiteen bør gjøres kjent med?

Den 12. oktober mottok jeg Forsvarsdepartementets internrevisjons foreløpige rapport om avhending av F-5, altså parallelt med at jeg var i ferd med å ferdigstille mine svar til komiteen. Gitt det potensielle alvor i saken og at mislighetsrisiko ikke kunne utelukkes, anså jeg det som en selvfølge å sende rapporten til Økokrim og til komiteen. Etter at internrevisjonen hadde oversendt sin rapport til oss, kom det imidlertid nye opplysninger fra Forsvaret. Jeg informerte komiteen i brev av 2. november om at de nye opplysningene var til nærmere behandling og analyse

i departementet, og at det ville bli utarbeidet en oppdatert rapport.

Forholdene rundt avhending av det sivile fartøyet «Titran» er dessverre fremdeles uklare. Vi har ikke kjøpekontrakt for fartøyet og kan ikke fastslå hvem som kjøpte det, når det ble solgt, eller til hvilken pris. Vi vet heller ikke hvilken av de to forskjellige signerte og notarialbekreftede «bill of sale» for «Titran» som gjelder. Fram til høringa den 30. april sa dessuten NMA at de opplevde meglerkontrakten av 19. september 2013 som en kontrakt for salg til dem. Vi har derfor for andre gang, den 17. november i år, anmodet Finansdepartementet om innsyn i valutaregisteret vedrørende transaksjoner mellom utenlandske aktører og NMA og klientkontoen tilhørende Angell Advokatfirma.

Som jeg var inne på innledningsvis, vil innsyn i valuta-registrene være sentralt for å kartlegge pengestrømmer og eierforhold.

Vi har også anmodet NMA gjentatte ganger om dokumentasjon av salg firmaet har gjennomført for Forsvaret, senest i brev av 9. oktober og 17. november, men uten å få opplysninger som har bidratt til å belyse disse forholdene.

Avslutningsvis vil jeg si at jeg viste til at Forsvaret har en pågående gjennomgang av avhendinga av materiell tilbake til 2002. Som jeg tidligere har sagt, kan vi ikke utelukke at det kan komme flere saker knyttet til denne gjennomgangen av materiellavhending tilbake i tid. Forsvarsdepartementet følger dette opp gjennom styringsdialogen med forsvarssjefen. Jeg tar dette opprydningsarbeidet svært alvorlig, og departementet vil iverksette nye tiltak hvis det skulle vise seg nødvendig. Jeg har også i min innledning vært inne på noen av de andre tiltakene vi nå vurderer.

Forsvarsdepartementet har løpende oversendt relevant dokumentasjon til Økokrim og komiteen og vil holde påtalemyndigheten oppdatert om eventuelle andre relevante forhold.

Jeg takker for tida jeg har fått, og imøteser også spørsmål fra komiteen.

Møtelederen: Vi takker statsråden.

Da er det utenriksminister Børge Brende – vær så god.

Utenriksminister Børge Brende: Takk for det. Jeg vil også på ny takke for muligheten for å redegjøre nærmere for Utenriksdepartementets befatning med avhendingene av utrangert forsvarsmateriell. Videre vil jeg redegjøre for tiltak som Utenriksdepartementet har iverksatt for å styrke prosessen rundt slike utførsler.

Først litt om båtene: Det er viktig å understreke at Utenriksdepartementet har vurdert de omtalte båtene avhendt i perioden fra 2009 til 2013 som sivile og ikke lisenspliktige etter Utenriksdepartementets kontrollister. Av disse båtene var seks sivile i utgangspunktet, kun KNM «Horten» og de tidligere MTB-ene har opprinnelig vært klassifisert som militære fartøyer. Disse ble senere, etter demilitarisering og ombygging, godkjent som sivile fartøyer. Kriteriene for demilitarisering bestemmes av Utenriksdepartementet. Dette inkluderer bl.a. fjerning av alle våpen, våpenfester og øvrige militære systemer, slik at båtene ikke lenger har

noen militære kapasiteter. Det er altså i denne saken tale om sivile skip, skrog med motor – som tidligere utenriksminister Gahr Støre slo fast i sitt innlegg for noen minutter siden.

Alle båtene var den gangen kun gjenstand for lisensplikt dersom den såkalte «fang alt»-bestemmelsen i forskriften kom til anvendelse. «Fang alt»-bestemmelsen pålegger lisensplikt for enhver vare såfremt to kumulative vilkår er til stede: for det første at varen er til militær bruk – den er sivil, men til militær bruk – og for det andre at eksporten er til områder hvor det er krig, eller hvor krig truer, til land hvor det er borgerkrig, eller til områder underlagt våpenembargo. Basert på eksportørs opplysninger om utførsel av sivile fartøyer for sivil bruk til Storbritannia og britisk flagg, kom Utenriksdepartementet i 2012 til at de aktuelle utførlene ikke utløste lisensplikt etter «fang alt»-bestemmelsen. Med dagens bestemmelser ville det vært lisensplikt. Men det skal jeg komme tilbake til.

Utenriksdepartementet behandler lisenssøknader basert på informasjon fra eksportør. Utenriksdepartementet mottar ca. 3 000 henvendelser i året og utsteder ca. 2 500 lisenser. Det er da en forutsetning at eksportøren fremlegger korrekte og fullstendige opplysninger og dokumentasjon for at Utenriksdepartementet kan avklare lisensplikt samt foreta de vurderingene som kreves etter departementets retningslinjer for dette formålet. Av de 2 500 lisensene er det et mindretall som kommer fra Forsvaret, og som er tidligere militært utstyr. Det er den store forsvarsindustrien vi har i Norge, som er høyteknologiindustri, og som har mange lisenssøknader inne. Der må vi også selvfølgelig basere oss på at de store norske selskapene gir Utenriksdepartementet korrekt informasjon i forbindelse med lisensbehandling. Det er leverandøren av en vare eller tjeneste som er rettslig ansvarlig for eksport etter eksportkontrollforskriften. Dette følger faktisk av forskriften § 2-5.

Når en vare skal eksporteres, altså utføres fra norsk tollområde, er det leverandøren som er ansvarlig for å innhente eksportlisens. Dette følger av forskriften § 22 første ledd. Det er leverandøren, i dette tilfellet Forsvaret, som skal legge frem alle opplysninger og dokumentasjon som Utenriksdepartementet finner nødvendig for behandling av søknaden. Dette følger av forskriftens § 22 annet ledd. Når det er Forsvaret som profesjonell aktør som er eksportør, må Utenriksdepartementet kunne stole på at det som fremlegges, er korrekt. Leverandøren har også plikt til å følge opp at eksporten skjer som forutsatt ved lisensbehandling. Dette følger av forskriftens § 20.

Det er straffbart å utføre eller forsøke å utføre en vare, tjeneste eller teknologi i strid med eksportkontrollloven. Det er også straffbart å gi uriktige opplysninger som er av betydning for adgangen til å utføre en vare, tjeneste eller teknologi. Dette følger av eksportkontrollloven § 5, og fordi man er avhengig av korrekt informasjon og det er viktig også i en preventiv sammenheng, er det satt en strafferamme på inntil fem års fengsel og bøter hvis man ikke forholder seg til dette. Det er således klart etter regelverket hvem som har ansvaret for å fremlegge korrekt og fullstendig informasjon til Utenriksdepartementet.

La meg legge til at når det gjelder «fang alt»-bestem-

melsen, er det fortsatt Forsvaret som eksportør som har ansvaret for å legge frem korrekt og fullstendig informasjon om hvem som er kjøper, hva som er bruken og hvilket land som er mottakerland. Utenriksdepartementets ansvar er å vurdere om den bruken som er opplyst, skal anses som militær bruk. Og det er UD som avgjør om landet skal anses som et land hvor det er krig, hvor krig truer eller om det er borgerkrig i landet. Disse to kriteriene er det UD som vurderer – ikke fakta om kjøper, sluttbruk og destinasjon, som eksportør må fremskaffe.

Forvaltningen av loven er gitt til UD. UD fatter vedtak med hjemmel i lov. I likhet med andre vedtak av offentlig myndighet er det straffbart å gi feilaktig informasjon, som jeg var inne på, som i skattesaker. UD kan ikke ettergå hver enkelt sak, men når det avdekkes at noe er gått galt, anmelder UD forholdet. Utenriksdepartementet ser på generelt grunnlag alvorlig på ethvert mulig brudd.

Vi har tidligere innrapportert salgene av de seks MTB-ene og KNM «Horten» til Riksadvokaten som mulig lovbrudd og bidratt under pågående etterforskning for å avdekke sakene best mulig. Jeg har også innrapportert utførselen av KV«Agder» MS «Åhav» og «Loch Ness» for mulige feilaktige opplysninger som ble gitt i forbindelse med lisensvurdering.

Så til beltevogner. Det ble i 2002 besluttet å avhende et større antall av Forsvarets beltevogner. Beslutningen kom etter massiv kritikk av at Forsvaret hadde skrotet beltevogner som et alternativ til avhending. Etter dette har Forsvaret avhendet et par tusen beltevogner både på det militære og sivile markedet. Det har vært oppmerksomhet rundt to beltevogner knyttet til Bjørnffjell.

For de to vognene som ble utført over Bjørnffjell til Sverige, er det viktig å være klar over tilstanden de var i. Beltevognene var 38 år gamle og brukt av en bonde til slep av tømmer, og den andre som en delevogn, og den hadde ikke gått på fire år. Beltevognene var modifisert – bl.a. var det skåret åpning i styrhuset på den ene vognen, og den andre var brukt som delevogn, som jeg nevnte, og var uten panser.

Beltevognene hadde en samlet verdi på 8 000 kr, og fremsto uten militære egenskaper. Man ville nesten kalt det vrak. De var altså å regne som sivile beltevogner, det var ikke noe militære kapasiteter igjen knyttet til disse to beltevognene.

Det ble søkt om lisens for utførsel til Sverige. I forbindelse med vurderingen var departementet i kontakt med tollvesenet, kjøper og selger for å avklare sluttbruk og sluttbruker – dette på bakgrunn av at tollvesenet mistenkte at beltevognene skulle til Russland. Både eksportør og importør bekreftet at beltevognene skulle til Sverige, og at de aldri var ment for utførsel til Russland. UD ga lisens for utførsel til Sverige og ikke til noe annet land. Hvis de beltevognene, til en verdi av 8 000 kr, hadde blitt ført direkte til Russland og ikke til Sveige, hadde det selvsagt vært rammet av loven fordi de hadde bare eksportlisens til Sverige. Jeg kan utdype dette ved nærmere spørsmål, men jeg syntes det var riktig å sette dette litt i sammenheng. Når vi snakker om ganske store forhold her, vil jeg nok tro at disse to beltevognene heller ville ha vært en belastning for

et lands forsvar mer enn en styrke! – Så har jeg også fått sagt det.

Det neste jeg vil nevne, er salgene av F-5 jagerfly. Dette har jo vært berørt også av tidligere statsråder i dag. I 2007 ga Utenriksdepartementet lisens for eksport av 15 F-5 jagerfly til et privat amerikansk selskap. Denne lisensen ble ikke benyttet, salget ble ikke gjennomført fordi det kommersielle grunnlaget for salget falt bort. To av de 15 flyene som ble lisensiert i 2007, var allerede i USA og ble etter dette værende der. De var fortsatt i eie av det norske Forsvaret. I september 2014 mottok Utenriksdepartementet søknad fra Forsvaret om lisens for eksport av disse to flyene – det samme selskapet som var aktuell kjøper i 2007. Reglene for utførsel av denne typen militært materiell innebærer at lisens bare kan innvilges når kunden er eller opptrer på vegne av mottakerlandets forsvarsmyndigheter. Amerikanske myndigheter samtykket til salget av de to flyene, og ga de nødvendige garantier for at selskapet representerte amerikanske myndigheter. Videre skulle flyene benyttes for tjenester for amerikanske myndigheter. Det kunne bare fly «mainland US», eksklusivt Hawaii og Alaska.

Den 26. januar 2015 innvilget Utenriksdepartementet således søknad om eksport av to F-5B jagerfly til USA under omfattende og strenge vilkår, i likhet med vurderingene som ble foretatt i 2007, men denne gangen for to fly.

Utenriksdepartementet har hatt løpende kontakt med amerikanske myndigheter før og etter at lisens ble innvilget. Amerikanske myndigheter har vært klar på sitt ønske om dette salget, at det skal gjennomføres og har lagt til rette for at det også skal gjennomføres, og det har vært kontakt fra amerikanske myndigheter med norske myndigheter for å påse at dette skulle skje.

Det er ikke et salg til en privatperson, men til et selskap som amerikanske myndigheter har godkjent. Selskapet er registrert i U.S. Department of State – The Directorate of Defense Trade Controls. Det er godkjent kontraktør, og det er amerikanske myndigheter som definerer bruken og sluttbruk.

Vi ser imidlertid i dag at deler av den informasjonen UD har blitt forelagt fra ulike aktører i forbindelse med søknad om utførsel av tidligere marinefartøy, ikke synes å samsvare med dagens bruk. For å sikre at bestemmelsene om lisensplikt for tidligere militært utstyr er så tydelige som mulig, valgte Utenriksdepartementet, i nært samarbeid med Forsvaret, som forsvarsministeren nevnte, 9. september 2014, å styrke kontrollen ved å innføre en spesifikk lisensplikt for alt demilitarisert materiell som opprinnelig har vært særlig modifisert eller utviklet for militær bruk – uavhengig av tilstanden ved utførsel fra Norge: En gang militært – alltid lisensplikt. – Det er det viktig å understreke.

Det er ikke noe forbud mot utførsel av f.eks. demilitarisert militært materiell, men det skal alltid underlegges en lisensplikt. Da kan man jo stille krav. Dette betyr at etter dagens regelverk vil bl.a. tidligere militære fartøyer som er ombygd til sivile formål, automatisk være underlagt lisensplikt for utførsel fra Norge. Med denne endringen ville

f.eks. de demilitariserte beltevognene BV206 til Sudan og de demilitariserte båtene ha vært underlagt lisensplikt – og lisens ville ikke blitt gitt om Sudan og Nigeria hadde blitt oppgitt som mottakerland.

Med dette hersker det ingen tvil om at utrangert forsvarsmateriell er lisenspliktig, uavhengig av nåværende tilstand. Denne presiseringen om lisensplikt mener jeg har bidratt til å redusere risikoen for liknende saker i fremtiden ved at Utenriksdepartementet heretter vil bli forelagt slike saker for ordinær lisensvurdering. Samtidig vil jeg understreke, som jeg sa, at Norge ikke praktiserer forbud mot eksport av utrangert forsvarsmateriell.

I etterkant av forskriftsendringen har Forsvarsdepartementet, i samarbeid med UD, arbeidet for å styrke Forsvarets interne rutiner knyttet til avhending av tidligere forsvarsmateriell. I forbindelse med Forsvarets avhendingssaker er det etablert en egen møteserie mellom Forsvarsdepartementet, Forsvaret og Utenriksdepartementet om pågående og planlagte avhendingssaker med sikte på best mulig koordinering.

Jeg vil også vektlegge at Utenriksdepartementet i lys av erfaringene har gått til anskaffelse av et særskilt verktøy for informasjonsinnhenting om kjøpere og sluttbrukere. Det vil imidlertid fortsatt være eksportørens plikt å fremlegge korrekte og fullstendige opplysninger for Utenriksdepartementet.

– Jeg stiller meg nå til disposisjon for de spørsmål komiteen ønsker å avklare nærmere.

Møtelederen: Da takker vi også utenriksminister Børge Brende for hans redegjørelse.

Da går vi rett i gang – og da gir jeg ordet til ordfører for saken, Helge Thorheim.

Helge Thorheim (FrP): Takk for det, leder.

Møtelederen: Jeg vil bare si så dere er helt klar over det, at dette er Thorheims egen tid – jeg dirigerer ikke ordet i denne sammenheng.

Helge Thorheim (FrP): Takk for det, leder.

Først til forsvarsministeren: Forsvarsministeren har tidligere varslet oss om at hun ville sette i gang en rekke tiltak på basis av det vi har erfart tidligere, og vi har merket oss at all videre auksjon er stanset inntil videre, fullmaktsendringer, sjekklister sammen med UD og endringer i FLOs organisasjon, bl.a. Med de tiltakene som er gjennomført så langt, føler forsvarsministeren at vi har både rutiner og organisering som er vesentlig bedre enn det som var før dette, og at det vil kunne hindre lignende saker som det vi har hatt nå?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Takk for det spørsmålet, saksordfører.

Ja, jeg mener at det vi nå har gjennomført, er godt nok for å kunne håndtere dette på en god måte. Jeg vil ikke sitte her og gi garantier for at man aldri kan komme i situasjoner hvor noe galt skjer, men det er helt åpenbart at det regelverket som nå er justert, sjekklistene og de vurderingene

ne vi gjør nå av hvilke typer materiell vi skal selge og til hvem, er klare forbedringer. Mitt fokus har hele veien vært å rydde opp i det som har vært både system- og rutinesvikt og sørge for å få på plass det som trengs for å gjøre dette på en forsvarlig måte. Forsvarssjefen har også i sin del av høringen vært veldig tydelig på at både den forskriftsendringen som skjedde og sjekklistene og de andre tiltakene, er noe Forsvaret er godt fornøyd med å få gjennomføre.

Helge Thorheim (FrP): I denne høringen har dette med ansvarsforholdene også vært et tema; hvem gjør hva og hvem har ansvaret for hva. Slik jeg oppfattet både FLO og forsvarssjefen, var det vel ingen tvil om at de mener det er deres ansvar å sjekke ut kjøper når man skal selge utstyr. Men jeg spurte forsvarssjefen: Vil du ha en forventning om at UD likevel klarer det eller sjekker det ut når de får dette? Hvordan ser du på dette her, er det helt klart Forsvarets ansvar eller forventer også forsvarsministeren at utenriksministeren skal foreta en ekstrasjekk?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Der vil jeg støtte meg på det forsvarssjefen også veldig klart sa: Det er Forsvarets ansvar når Forsvaret er eksportør å sørge for at det er både korrekt informasjon og tilstrekkelig informasjon til at UD kan gjøre vurderingene. Så er det UD som gjør vurderingene – det kan sikkert utenriksministeren også si mer om – men det er helt klart at uansett om det er Forsvaret som er eksportør eller det er sivile som søker eksportlisens for materiell, så er det den som søker om eksport og lisens, som har ansvaret for fullstendige opplysninger, korrekte opplysninger.

Helge Thorheim (FrP): Jeg skal ta litt til utenriksministeren på det samme etterpå, men først F-5-flyene, jeg vil bare få sjekket ut hvordan forsvarsministeren ser på den saken i dag. Vi har jo snakket med forsvarssjefen også. Han og FLO mener at det er et grønt flagg, slik status er per i dag, med det salget. Deler forsvarsministeren det synet, er det et grønt flagg?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Som jeg sa i stad, og som jeg har informert komiteen om også, så har Forsvaret nå levert over ny dokumentasjon. Det betyr at vi nå gjennomgår den dokumentasjonen, og jeg vil avvente ferdigstillingen av internrevisjonens endelige rapport før jeg konkluderer på det. Det er selvsagt sånn at dersom Forsvaret nå har gitt informasjon som er av en sånn karakter at man ikke ser den muligheten for misligheter, som jo er det som ligger i rapporten til nå, så vil det selvfølgelig være veldig bra. Det holder jeg absolutt muligheten helt åpen for, men jeg mener at når vi har med dette sakskomplekset å gjøre og mulige misligheter og mulig mislighetsrisiko, så er det mitt ansvar å sørge for å opplyse både påtalemyndigheten og komiteen, i tråd med det jeg har sagt jeg skal gjøre.

Helge Thorheim (FrP): Så litt til utenriksministeren. Jeg vil stille det samme spørsmålet. Du har vel for så vidt svart på det gjennom ditt innlegg, men jeg vil bare få det

bekreftet: Anser du også dette for å være Forsvarets ansvar, å sørge for å avklare forholdene rundt kjøper av utstyr?

Utenriksminister Børge Brende: Den som avhender og ønsker å eksportere den type utstyr, f.eks. demilitarisert utstyr, er jo i dag underlagt lisensplikt, med den nye forskriften som vi innførte 9. september 2014. Tidligere var det en vurdering om dette salget ble rammet av «fang alt»-bestemmelsen, og der er det jo kumulative vilkår. Det ene er at det må gå til en militær kjøper. Men det holder ikke, det må også være slik at i det området den militære kjøperen opererer, må det være krig, krig truer, borgerkrig eller være underlagt en våpenembargo.

Det følger helt klart av loven, som jeg listet opp i min innledning, hva en slik lisenssøknad – f.eks. på demilitariserte MTB-er eller annet materiell, også fra en annen eier, man kan si en privat eier som har kjøpt den type materiell og ønsker å eksportere det – må inneholde av opplysninger i dag, og så må Utenriksdepartementet foreta en totalvurdering av dette. Da nevnte jeg i min innledning at bl.a. ville man ikke med den nye lisensplikten i dag kunne avhendet demilitariserte MTB-er til Nigeria fordi Nigeria ikke er på de tre landlistene. Vi har fire kategorier: kategori 1, sånn som NATO-land og de mest nærstående, kategori 2 og kategori 3, og så har vi en kategori 4. Nigeria tilhører kategori 4, og derfor ville det ikke vært gitt lisens til Nigeria. Det er ikke knyttet til de betingelsene som ligger i «fang alt»-bestemmelsen, de kumulative. Vi kunne f.eks. heller ikke åpnet for lisens for eksport av beltevogner til Sudan, og det er ikke knyttet til formål eller selskap eller noe sånt, men det er bare det at vi har ikke åpnet opp for eksport av tidligere militært materiell, selv om det er demilitarisert, til disse landene. Så jeg mener det er en mye mer oversiktlig situasjon nå med én gang militært, så har man nå lisensplikt. Det gjør at Utenriksdepartementet også kan mer foreta en totalvurdering av dette.

Helge Thorheim (FrP): La oss nå si at vi hadde en situasjon som vi har hatt, og at Forsvaret – selv om Forsvaret har ansvar for å klarlegge kjøperen, sånn som CAS Global – egentlig ikke hadde hatt god nok vurdering på dette, ville det blitt fanget opp av UD?

Utenriksminister Børge Brende: Du tenker på med det gamle systemet eller med det nye?

Helge Thorheim (FrP): Nei, med det nye.

Utenriksminister Børge Brende: Altså, hvis det hadde vært en eksportlisenssøknad for eksport til et britisk selskap, så er Storbritannia et land i kategori 1, så det er ingenting til hinder for at demilitarisert materiell kan eksporteres til Storbritannia. Men det må være en konkret gjennomgang av de opplysningene som man får i en sånn søknad – som må fylles ut ganske grundig – og så blir det en totalvurdering om man vil åpne for en sånn eksportlisens. Men det skal jo mye til for at båter som f.eks. ikke har noen som helst militære kapasiteter lenger, som er demilitariserte – som Gahr Støre sa; skrog med

motor – ikke skulle fått en eksporttillatelse til Storbritannia.

Men det man kan gjøre når man krever en eksporttillatelse istedenfor etter «fang alt»-bestemmelsen, er jo at man kunne, ved mistanke om at det kunne være et stråselsskap eller noen som bare ønsker å reeksportere det veldig raskt, stilt som krav at man ikke åpner for reeksport. Men det skal jo litt til for at man stiller den type krav, i hvert fall til et nært naboland som Storbritannia. Vi har jo ikke praksis for å stille det kravet til NATO-land, i kategori 1. I kategori 2 så gjør vi det. Men her er det jo også sånn at Storbritannia har hatt, som det er kommet frem i løpet av dagen, på dette området faktisk et strengere eksportregime enn hva vi har hatt i Norge.

Helge Thorheim (FrP): Jeg tror vi har fått bra på det, men det var vel egentlig eksport til et sånt firma som skjedde nå. Men jeg vil bare spørre deg også, bare så vi får endelig avklart det: F-5-ene, anser du det å være grønt flagg, slik status nå er på salget?

Utenriksminister Børge Brende: Leder, her må vi ha tunga rett i munnen, for det Utenriksdepartementet har tatt stilling til, er en søknad om eksportlisens for dette. Utenriksdepartementet tar ikke stilling til f.eks. salgssummen. Der har det vært en del diskusjon, har jeg fått med meg, men jeg merker meg også at forsvarssjefen, eller hvem det nå var som sa dette tidligere i høringen, sa at de ikke var flyvedyktige, de var prøvd gitt bort til Spania, det kostet 1,5 mill. å føre det hjem og alt dette. Men det som var forutsetningen for at Utenriksdepartementet skulle si ja, var at vi fikk dette brevet fra det amerikanske utenriksdepartementet, U.S. Department of State, hvor de måtte si at de «approved of» salget – det står det her – og så sa de:

«NGL will use the aircraft to provide the U.S. Air Force with research and development and flight test support, including safety chase, radar target, and other related services.»

Da vi fikk den amerikanske garantien for at dette selskapet opererte og var godkjent av State Department, «tikket» man av alle de boksene. Da disse flyene ble solgt til Norge for 40 år siden eller noe sånt, 35 år siden, sa jo amerikanerne at vi hadde ikke anledning til reeksport. Enhver reeksport måtte godkjennes av amerikanerne også. Det stiller de jo selvsagt som krav når det gjelder ...

Helge Thorheim (FrP): Den er grei. Det er greit så langt i dag, slik jeg tolker det.

Utenriksminister Børge Brende: Jeg kan svare på at det er ingenting som – altså når det gjelder eksportlisensen, er den gitt i tråd med vårt regelverk. Men når saksordføreren bruker «grønt lys», tar jeg også inn over meg det som forsvarsministeren sa, at det nå er en gjennomgang av andre forhold, som ligger utenfor Utenriksdepartementet, som her gir en tillatelse til eksport. Vi kan jo ikke vurdere om denne prisen var riktig, her er det forskjellige opplysninger som kommer.

Helge Thorheim (FrP): Nei, men det er greit. Men da er tiden min ute.

Møtelederen: Hvis du har et konkret oppfølgings-spørsmål på dette, er det greit, hvis ikke får du komme tilbake.

Helge Thorheim (FrP): Jeg kommer tilbake.

Møtelederen: Da går ordet til Gunvor Eldegard.

Gunvor Eldegard (A): Eg ønskjer å stilla forsvarsmi-
nisteren eit spørsmål. Først har eg lyst til å seia at alle dei
tiltaka du fortel at du har sett i gang, er veldig bra, og sik-
kert nødvendig. Men det er gått eitt år sidan komiteen star-
ta på denne saka, og komiteen har vel enno ikkje fått klart
for seg korleis dei gamle båtane kunne hamna hos parami-
litære i Nigeria. Forsvarsministeren skriv òg til oss i brev at
det er vanskeleg å få ut informasjon. Derfor må eg spørja:
Har forsvarsministeren tillit til at departementsråden klarar
å ordna opp?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Nå er det primært
mitt ansvar å ordne opp i dette, og det ansvaret tar vi – og
jeg – på stort alvor. Jeg har vært veldig tydelig på at for
det som gjaldt MTB-ene og «Horten» – de tidligere MTB-
ene og «Horten» – har utfordringen vært, som også for-
svarssjefen og sjef FLO var inne på i sine innlegg, at man
ikke sjekket godt nok. Samtidig var det klart i forbindel-
se med sluttbrukererkleringen til disse skipene at de skul-
le seile i ECOWAS-området, altså de skulle til Nigeria, og
den kjennskapen vi har til det i dag, er at de ikke er under
paramilitær kontroll, men at de brukes i f.eks. fiskeriopp-
syn og annen kontrollvirksomhet, som er under kontroll av
nigerianske myndigheter.

Det at vi har jobbet med tiltak over tid, har også vært
nødvendig. Da vi ble kjent med disse sakene, som jeg opp-
lyste om i den forrige høringen, var det på bakgrunn av
Dagbladets avsløringer, som vi satte stor pris på kom, nett-
opp fordi det ga oss en anledning til å rydde opp i det som
hadde vært vanskelige forhold over tid. Men det gjør også
at vi må bruke noe tid på å gjennomføre de ulike tiltakene,
og vi har altså brukt den tida vi har, til trinnvis å gjennom-
føre det vi har ment har vært nødvendig. Og som sagt, vi
vurderer løpende om det er behov for ytterligere tiltak, og
jeg har skissert en del ting som vi nå har til vurdering.

Møtelederen: Gunvor Eldegard.

Gunvor Eldegard (A): Men sjølv om du starta for eit
år sidan med å sjå på den saka, dukka det til stadigheit opp
nye saker gjennom media. Etter kvart som tida har gått, har
det kome mange fleire saker også, og du har enno ikkje
klart å gjera greie for t.d. salet av «Titran» for oss.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: For det første: De
to sakene jeg nå nevnte, som har kommet opp siden forrige
høring, kommer jo på bakgrunn av at vi gjør undersøkel-
ser. Det var også vi som overleverte rapporten til både Øko-

krim og komiteen om salg av F-5, og det er vi som har over-
levert Forsvarsbyggs internrevisjonsrapport om denne ene
RIB-en og avhending av den, til både Økokrim og komi-
teen. Når det gjelder KV «Titran», har jeg også sagt både
her og tidligere at utfordringen er at de dokumentene vi har
bedt om fra NMA, får vi ikke. I tillegg har vi to ganger bedt
om innsyn i valutaregisteret, som ville vært et godt verk-
tøy for å kunne finne informasjon som kunne bidra til å
kaste lys over både eierforhold, pengestrømmer, når det ble
solgt, hvem som var kjøper, og hva det ble solgt for – for
det er jo også et vesentlig spørsmål i denne saken. Men jeg
konstaterer at saken er under etterforskning av Økokrim,
og at Økokrim har andre rettsmidler tilgjengelig enn et de-
partement har for å kunne hente ut den type opplysninger.
Jeg håper fortsatt at det skal være mulig å kaste lys over
nettopp «Titran».

Gunvor Eldegard (A): Du håpar – eg håpar du reknar
med at du får gjort det. Men når det gjeld F-5, har både Jan-
sen og Bruun-Hanssen sagt til oss før i dag at det er eit heilt
grønt sal, det er ingen problem med det salet. Men rappor-
ten som du har overlevert oss – sjølv om du seier at det skal
koma tilleggsnotat til han – opprettheld du rapporten, som
er ganske alvorleg, og seier at det kanskje har skjedd mykje
feil under det salet?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Som sagt agerte de-
partementet på et eksternt tips vi fikk, som vi tok alvorlig,
og det er fordi vi tar denne typen saker alvorlig. Når vi får
denne type tips, er det en selvfølge at det skal undersøkes,
og da er det særlig ting knyttet til et spørsmål om mislighet-
ter i salgsprosessen, potensielle misligheter i salgsproses-
sen. Det er ikke på noen måte konkludert med, men det er
reist noen advarsler.

For meg er det et signal om at dette er noe Økokrim
bør vurdere grundigere som en del av det samme sakskom-
plekset. Det er informasjon jeg ut fra det jeg sa i innlednin-
gen min, også mener det var helt riktig at både Økokrim
og komiteen fikk på dette tidspunktet, nettopp fordi jeg
har sagt at jeg skal holde komiteen og ikke minst Økokrim
løpende orientert når det kommer nye saker. Det er ingen
som har fastslått hva som er det endelige resultatet knyttet
til F-5-salgene, men jeg har vært opptatt av at den informa-
sjonen jeg har, og som jeg får, skal gå videre til dem som
jobber med saken også utenfor departementet. Derfor var
det avgjørende for oss både å agere på tipset og å motta den
informasjonen som Forsvaret nå har gitt, der det ikke var
lagret, dokumentert, der det skulle være i utgangspunktet.
Det har vi nå fått, og jeg håper selvsagt at det vil vise at det
ikke har vært misligheter. Men det er altså synliggjort en
risiko, ikke en mislighet i seg selv.

Møtelederen: Siste spørsmål, Eldegard.

Gunvor Eldegard (A): Eg forstår det sånn at både for-
svarsministeren og utanriksministeren er einige om at det
er Forsvaret som eksportør som har ansvar for å sjekka ut
f.eks. CAS Global. Men Melsæter var på høyringa i går
overbevist om at eksportkontrollen sjekka det opp ein gong

til, og det sa også Karlsen i dag. Han sa at han visste at det var deira ansvar, men han rekna med at eksportkontrollen også sjekka dette. Og til og med Bruun-Hanssen var litt – forsiktig sa han at han forventet kanskje at eksportkontrollen også såg på det. Betyr det at dei reglane som ministrane her kjenner, ikkje er kjende i Forsvarsdepartementet?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Disse reglene er selvfølgelig godt kjent i Forsvaret. Vi har, som jeg sa i innledningen min også, nå avgjort at forsvarssjefens mulighet til å delegerer fullmakten videre, knyttet til bl.a. det å avgi informasjon til å innhente eksportlisens, nå er tillagt ham, og ikke kan delegeres videre. Jeg legger til grunn, som forsvarssjefen også var veldig tydelig på, at det er Forsvaret som eksportør som har ansvaret for å bringe fram informasjon som er korrekt, og som er fullstendig.

Møtelederen: Da går vi videre. Michael Tetzschner.

Michael Tetzschner (H): Mitt spørsmål går til utenriksminister Brende. Det er bare for å utdype litt omkring KNM «Horten» og tidligere MTB-er, som jo ble avmilitarisert og avhendet i 2012, for å få et bilde av skadeomfanget, og med «skadeomfanget» mener jeg den faktiske situasjon målt opp mot regelverket slik det var før det ble endret 9. september 2014. Det er den glippen som bør interessere oss ut fra et retrospektivt kontrollsynspunkt. Og da er mitt spørsmål: Har utenriksministeren eller departementet oversikt over hvor båtene er nå, under hvilken kommando, og om de utfører oppdrag som man kunne godta ut fra eksportkontrollreglene slik de var?

Utenriksminister Børge Brende: Det er riktig, som representanten Tetzschner sier, og som jeg understreket i mitt innlegg, at med dagens regelverk ville man ikke kunnet åpne for eksport verken av KNM «Horten» eller av disse seks MTB-ene. Det ville ha måttet vært en konkret vurdering på det tidspunkt etter «fang alt»-bestemmelsen, og den er jo kumulativ, som jeg var inne på.

KNM «Horten» ligger visst til kai i Nigeria. Det er en diskusjon mellom marinen og kystvakten om hvem som skal bruke den, er jeg fortalt, men dette er bare informasjon som vi har fått gjennom ulike kanaler. Men når det gjelder de seks MTB-ene, er det tegn som tyder på at de er brukt av den nigerianske marine/kystvakt i dag, til oppsyn og bruk til ulik virksomhet utenfor Nigeria. Når det snakkes om «skadeomfang», kan man si at med det nye regelverket hadde vi ikke villet eksportert dem og hadde ikke kunnet eksportert dem.

Så er det forskjellig syn på dette med Nigeria, og det er litt utenfor akkurat det denne høringen dreier seg om. Men vi har informasjon som f.eks. tilsier at USA har overdratt en fregatt til Nigerias marine i 2011. Britiske myndigheter selger mye forsvarsmateriell til Nigeria, slik at de skal være bedre rustet i kampen mot Boko Haram. Amerikanernes avhendelse av fregatten er knyttet til at en i større grad skal kunne bekjempe piratvirksomhet og annen type kriminell og militær aktivitet i dette området.

Vi har med denne nye bestemmelsen hos oss valgt en

føre-var-holdning, og har ikke åpnet opp for eksport verken av forsvarsmateriell eller av demilitarisert materiell til Nigeria, fordi de er på landliste 4.

Michael Tetzschner (H): Jeg takker for svaret, men jeg mener det er relevant å stille spørsmålet om dagens bruk målt opp mot regelverket før det ble endret, fordi dette ble utført i 2012. Enhver handling må jo bedømmes etter hva som var reglene på det tidspunktet den ble gjennomført, i hvert fall hvis man skal fremføre kritikk. Så jeg er litt forundret over at man allerede så kategorisk skal si at Nigeria aldri kan komme på tale som mottakerland selv etter de nye reglene. Betyr kategori 4 at man ikke kan gi disse lisensene? Da føler jeg vel også at det ikke er helt samsvarende med forsvarssjefens oppfatning av hva som er status presens når det gjelder nåværende regler.

Så tilbake igjen til regimet før 9. september 2014: Med den bruken Utenriksdepartementet kjenner til i dag, er det stor forskjell på den faktiske bruken og det man ville kunne tenke seg var akseptabelt før 9. september 2014?

Utenriksminister Børge Brende: Jeg har aldri sagt at man for all fremtid skal utelukke noen endring av landkategori. I kategori 1 er våre nærmeste allierte, altså NATO-land, pluss de nordiske landene og Sveits. Så har vi kategori 2 og kategori 3. Og i kategori 4 er det ikke åpnet for eksport, heller ikke av demilitarisert materiell. Vi har valgt å følge denne bestemmelsen, som flere andre land har valgt, for å være på den sikre siden. Skulle det være et ønske om f.eks. å vurdere Nigeria i en annen kategori, måtte vi tatt en diskusjon på det, men vi har ingen konkrete planer om å endre landkategori når det gjelder Nigeria. Det er for mange usikre spørsmål knyttet til dette. Men jeg avviser ikke det for all fremtid. Andre allierte har litt andre vurderinger, som jeg sa, USA og Storbritannia.

Men så stiller representanten Tetzschner et spørsmål: Hvordan ville Utenriksdepartementet konkludert hvis man hadde fått seg forelagt dette – og det fikk man jo ikke, for det ble jo sagt at de skulle til CAS Global og være under britisk flagg, så det var det man tok stilling til. Men hadde man gått til Utenriksdepartementet med riktig informasjon og sagt at disse MTB-ene skulle bare innom Storbritannia og ikke engang registreres der og sendes rett til Nigeria, ville man blitt rammet av «fang alt»-bestemmelsen? Det måtte vært en konkret vurdering av Utenriksdepartementet i 2012. Det er vanskelig for meg nå å sitte i retrospektiv og si at i 2012 ville man konkludert slik og slik, men.

Det første vilkåret, militær bruk, er det jo når det er marinen og kystvakten som benytter disse demilitariserte MTB-ene. De har også, ettersom jeg har forstått iallfall fra mediene, oppgradert dem igjen til militære kapasiteter. Men så måtte jo daværende utenriksminister ha vurdert: Er det krig, krig truer, borgerkrig i dette området? Det måtte ha vært en konkret vurdering i 2012. Når det gjaldt våpenembargo, var meg bekjent ikke Nigeria underlagt det på det tidspunkt.

Møtelederen: Da er Hans Fredrik Grøvan fra Kristelig Folkeparti.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Først et par spørsmål til Brende. Da dere endret eksportregelverket i september 2014, var det på bakgrunn av det som ofte er blitt omtalt som Norge som smutthullet når det gjelder våpeneksport, sammenlignet med f.eks. England og andre EU-land?

Utenriksminister Børge Brende: Jeg har ikke fått med meg denne betegnelsen «Norge som smutthullet» i den sammenheng. Jeg har forstått at det har vært en diskusjon mellom Norge og Island om smutthullet!

Dette er veldig komplekst, fordi f.eks. Storbritannia, som det ble nevnt, har en lovgivning som innebærer at én gang militært, vil det alltid være lisensplikt. Men det var en av disse båtene som korrekt ble sendt til Storbritannia, nemlig KNM «Horten». MTB-ene ble ikke engang innregistrert til Storbritannia, og de kom aldri under britisk flagg. Men KNM «Horten» ble jo lisensvurdert i Storbritannia, og Storbritannia valgte f.eks. å sende KNM «Horten» til Nigeria. De syntes det var greit. Men når vi nå har innført den nye praksisen vår, én gang militært alltid lisenspliktig, har jeg sagt at vi har satt Nigeria i landkategori 4 og kunne ikke ha åpnet for eksport av KNM «Horten». Det viser kompleksiteten i dette. Så det er ikke bare ulikt regelverk, men det er også hva du legger inn i de ulike forskriftene, og hvordan du definerer de ulike landkategoriene.

I dag kan man si at situasjonen f.eks. knyttet til vårt naboland Sverige og Norge, er at Sverige har andre bestemmelser når det gjelder demilitarisert materiell. I Sverige er det vel sann at det ikke er lisenspliktig, for beltevogner f.eks.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Vi går litt videre.

Disse beltevognene som ble utført til Sudan: I brev til kontrollkomiteen den 12. oktober i år blir det hevdet at UD har mottatt dokumentasjon på at firmaet som overtok disse, overholdt sine forpliktelser. Hva slags dokumentasjon var det UD mottok, og når ble denne mottatt?

Utenriksminister Børge Brende: Spørsmålet om de omtalte 30 beltevognene som ble utført til Sudan i 2006 og 2007, ble jo også omtalt i spørsmålsrunden etter Gahr Støre. La meg presisere at det aldri har vært solgt militære beltevogner fra Norge til Sudan. Det gjaldt beltevogner som opprinnelig var solgt av Forsvaret, og som et norsk firma ønsket utført til egen bruk i Sudan, og de var demilitariserte. De var også bygd om etter UD's krav, og de ble malt hvite. Det var således tale om sivile beltevogner til sivil bruk, og selskapet garanterte overfor UD – dette ligger noen år tilbake i tid – at vognene ville bli tatt ut igjen fra Sudan når oppdraget var ferdig. På denne bakgrunn uttalte UD at denne utførselen ikke krevde lisens.

Så er det slik, som også Gahr Støre indikerte, at selskapet siden har fremlagt omfattende dokumentasjon som underbygger at vilkårene er oppfylt, inkludert at samtlige vogner er tatt ut av Sudan. I utgangspunktet er dette fortløpig informasjon, men jeg tror at vi ...

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men spørsmålet mitt er: Dere sitter på en dokumentasjon av at de er håndtert på den måten?

Utenriksminister Børge Brende: Men det var akkurat det jeg skulle komme tilbake til nå, hvis jeg fikk fullført den delen av resonnetet. Vi sitter på et brev, men vi kan kanskje på visse vilkår dele det.

Helge Seland: Dette er taushetsbelagt informasjon, men vi kan oversende det til komiteen – men da skriftlig, som taushetsbelagt informasjon.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Det vil jeg gjerne motta.

Utenriksminister Børge Brende: Det skal du få.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Så var det et spørsmål til Eriksen Søreide. Du nevnte i din innledning at i forbindelse med KV «Titran» var det to «bills of sale», hvis jeg hørte riktig. Tidligere i dag sa forsvarssjefen til oss at han kun kjente til én «bill of sale» – kun én. Hva er grunnen til at forsvarssjefen ikke kjenner til de samme to som forsvarsministeren gjør?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Det tror jeg kanskje beror på en ørliten misforståelse. Jeg tror det forsvarssjefen uttalte seg om, var KV «Agder», og at han der kun kjente til én «bill of sale».

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Så den samme informasjonen når det gjelder «Titran», sitter også forsvarssjefen på?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Ja, det gjør han.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): OK.

Så litt til kommunikasjonen mellom Forsvaret og UD. Du redegjorde, forsvarsminister – og også Brende – for omleggingen av rutinene. Er det riktig oppfattet at dette er blitt gjort fordi – sann som vi har fått inntrykk av – mye av den kommunikasjonen mellom Forsvaret og UD, med tanke på godkjenning i henhold til eksportregelverket, har vært på et uformelt plan, sann at dette i enkelte tilfeller faktisk kan misforstås når det gjelder hva som blir gitt av tilbakemeldinger på bakgrunn av den informasjonen som Forsvaret har gitt UD, med tanke på eventuell godkjenning i henhold til eksportregelverket?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Det som var den aller viktigste grunnen til at denne møteserien, som vi startet i januar, ble iverksatt, var nettopp at systemet tidligere primært var basert på avviksrapporteringen som man fikk – egentlig ingen informasjon før det var noe som så galt ut. Tanken er jo at man proaktivt skal avklare både pågående og kommende saker, hvor man også diskuterer – noe man ikke gjorde i de gamle ko-

ordineringsmøtene – merkantile forhold som f.eks. hvem som kunne tenkes å være kjøper, eller hvor et tidligere militært materiell skulle brukes, osv. Derfor var behovet bedre informasjonsutveksling, og behovet var å gjøre noe mer enn avviksrapportering, sånn at man proaktivt kunne ta tak i de sakene som eventuelt så problematiske ut.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Da er min tid ute.

Møtelederen: Det er den. Da er det Senterpartiet og Per Olaf Lundteigen.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Takk skal du ha.

Jeg vil spørre statsråd Eriksen Søreide om jeg kan få stille spørsmål til din bisitter Anders Melheim.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Det kan du selvsagt gjøre.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Du var stabssjef i FLO under Trond Karlsen. Hvilket tidspunkt var du det?

Anders Melheim: Jeg var stabssjef i FLO høsten 2009 til høsten 2011 – i to år.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Arbeidet du med avhending av forsvarsmateriell da, i den jobben din?

Anders Melheim: Nei, avhending av forsvarsmateriell var, som Trond Karlsen sa tidligere i dag, organisert under FLO Forsyning, og det var leder og divisjonssjef FLO Forsyning, Kjell Skaugen – noe som også har kommet fram tidligere under høringen i dag – som hadde ansvaret i divisjonen og rapporterte til Trond Karlsen. Jeg var stabssjef i FLO, og dette tillå ikke meg. Koordineringsmøter med FD ble også tilført FLO Stab.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så som stabssjef var ikke du Trond Karlens NK og dermed orientert om det som Karlsen hadde ansvaret for, på alle områder?

Anders Melheim: NK i FLO var en tostjernes general, og NK var altså sjef for investeringsstaben, som formelt sett var nestkommanderende for organisasjonen i FLO. Men jeg var kjent med dem gjennom de informasjonsmøtene som var. Men SAS og FAP og det de het, de forskjellige variantene, lå altså under divisjonssjef i FLO.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Når ble du ekspedisjonssjef i Forsvarsdepartementet?

Anders Melheim: Den 8. september i fjor.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Trond Karlsen sa til oss at eksportkontrollen i UD skulle sjekke Forsvarets opplysninger. Var det også din forståelse da du var i FLO?

Anders Melheim: Min forståelse da jeg var i FLO, var at det var vi som var ansvarlige for å ta fram den informasjonen, og den skulle oversendes til UD. Som forsvarsministeren sa, gjør UD en vurdering av det Forsvaret har lagt fram.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så du hadde en annen vurdering av dette spørsmålet enn det som Trond Karlsen nå også i ettertid sier at han hadde?

Anders Melheim: På lik linje med det Trond Karlsen sa – som jeg hørte godt – var det også vårt ansvar å framskaffe relevant informasjon om aktuell kjøper og oversende dette til Utenriksdepartementet. Det som ble foretatt i Utenriksdepartementet, som også er uttrykt her, var en vurdering av det som vi sendte fram.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Det er vanskelig å få klarhet i hva som her blir sagt, jeg må si det. Men du hadde ingen annen mening enn det som Trond Karlsen hadde på det tidspunktet – sånn forstår jeg deg, men jeg kan være ferdig med det.

I den jobben du nå har i Forsvarsdepartementet, hva er ditt ansvarsområde?

Anders Melheim: Mitt ansvarsområde i FD er hovedsakelig for Avdeling for økonomi og styring, med koordinering av forsvarsbudsjettet og gjennomføring av investeringssaker. Også etatsstyringsansvaret tilligger meg.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Føler du det som et problem, med din bakgrunn i FLO og den rollen du har nå, når du nå ser hvilke komplikasjoner som styringa av FLO hadde i den perioden som vi drøfter?

Anders Melheim: Nei, det gjør jeg ikke, og i den forbindelse har jeg også fått vurdert min habilitet. Det ble også gjort spesielt fra juridisk avdeling, som gjorde en uavhengig vurdering av det rundt meg den 21. oktober – særskilt – og det ble skriftliggjort av sjef ved juridisk avdeling.

Per Olaf Lundteigen (Sp): I Forsvarsdepartementet?

Anders Melheim: I Forsvarsdepartementet, en uavhengig juridisk avdeling.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Kan vi få tilsendt den?

Anders Melheim: Det kan dere få. Jeg har den med meg også.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Statsråd, PwC 2-rapporten og Forsvarsdepartementets internrevisjon ble ikke framlagt for forsvarssjefen før den ble sendt til kontrollkomiteen. Hva er årsaken til det?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: For det første er det sånn at når man gjør internrevisjon, er det noen spesielle

regler som gjelder, spesielt knyttet til den typen sak vi her hadde å gjøre med, om avhending av F-5 jagerfly, hvor vi altså hadde fått et eksternt tips. Det gjaldt en enkeltperson, og det gjaldt også mulige misligheter. Da er det gjort vurderinger av at ikke dette nødvendigvis skal være åpent for veldig mange, av hensyn til at internrevisjonen skal kunne gjøre sitt arbeid.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Nei, men det var jo forsvarssjefen, og det er bare en person, og det er vel en sentral person med hensyn til ditt arbeid, så ...

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Det er det i aller høyeste grad.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Du må vel ha tillit til forsvarssjefen med tanke på om det kommer et tips?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Jeg har full tillit til forsvarssjefen, men her er ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Men forsvarssjefen sendte jo brev til deg den 27. april om PwC 2-rapporten, og vi hadde høring den 30. april. Hvorfor fikk ikke vi forsvarssjefens innspill på PwC 2-rapporten?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Som jeg sa i min innledning, var jo dette et tema på høringen, og Forsvarsstaben framsendte til komiteen – 4. mai, hvis jeg ikke husker feil – det som var Forsvarsstabens og forsvarssjefens innspill til PwC 2-rapporten. De ga jo også en tilbakemelding om at da de hadde gjennomgått rapporten, så de ikke at det var andre tiltak der som var nevnt eller foreslått, som gikk utover det som lå i PwC 1-rapporten, og som dermed gjorde det nødvendig å innføre ytterligere tiltak.

Per Olaf Lundteigen (Sp): FLO har nå fått en ny organisasjon med en revisjon, og ut fra det er det altså lagt vekt på normal revisjonsskikk – det ble sagt fra den nye personen i FLO som har ansvaret for det. Og det ble da sagt fra FLO at jeg måtte stille spørsmål til forsvarsministeren om hvorfor forsvarssjefen ikke var orientert om dette. Så svaret ditt er altså at den saken var sånn at du ikke kunne meddele de rapportene med de tips som lå bak det, til forsvarssjefen?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Som komiteen også er kjent med, baserte vi dette på et eksternt tips som vi fikk, som vi fulgte opp. Vi har brukt planavdelingen i FLO til å gjennomgå dokumentasjon som vi ønsket å finne. Forsvarssjefen og forsvarsministeren har i slike sammenhenger litt ulike roller, og jeg opplever ikke at det er unaturlig eller annerledes enn det som ellers er. Så er det også slik at Forsvarsdepartementets internrevisjon – som enhver annen internrevisjon – etterlever veldig tydelige revisjonsstandarder. Det må de gjøre, og det er den rollen de har. De jobber uavhengig, og det er den rollen de har og skal ha.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Bare ett spørsmål.

Møtelederen: Det absolutt siste.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Komiteen har fått tilgang til rapportene. Forsvarssjefen ga sin skriftlige kommentar til det. Er ikke det en feilinformasjon til komiteen at vi ikke fikk tilgang til forsvarssjefens to brev, både Forsvarsdepartementets internrevisjon, forsvarssjefens brev av 29. oktober, og det brevet som forsvarssjefen sendte 27. april knyttet til PwC 2-rapporten?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Jeg kan ikke si at jeg opplever at det er en feilinformasjon. PwC 2-rapporten og det Forsvarsstaben og forsvarssjefen da uttrykte knyttet til kontradiksjon, var et tema på høringen 30. april, og det var også framsendt noen få dager etterpå hva som var Forsvarsstabens innvendinger og kommentarer til PwC 2-rapporten.

Når det så gjelder F-5/IR-rapporten, ga jeg beskjed om til komiteen at det hadde kommet nye opplysninger fra Forsvaret. Det gjorde jeg i et brev av 2. november i år. Og jeg sa også at det ville bli framsendt når sammenstillingen av den dokumentasjonen og de funnene er klargjort. Så dette har komiteen vært orientert om hele veien.

Møtelederen: Da er det Abid Q. Raja.

Abid Q. Raja (V): Takk, komitéleder.

Til Brende først: Du nevnte innledningsvis, utenriksminister, at det var noen anmeldelser som var gitt, og jeg tror jeg hørte «Agder» bli nevnt. Kan du bare si om det stemmer, om jeg hørte riktig, og hva bakgrunnen var for den eventuelle anmeldelsen, for avhendingen av den?

Utenriksminister Børge Brende: Det jeg sa, var at vi har tidligere innrapportert salgene av de seks MTB-ene og KNM «Horten» til Riksadvokaten som mulige lovbrudd og bidratt under pågående etterforskning for å avdekke saken best mulig. Jeg har også innrapportert utførselen av KV «Agder», KV «Åhav» og «Loch Ness» på grunn av mulige feilaktige opplysninger som ble gitt i forbindelse med lisens, og der...

Abid Q. Raja (V): Ja, det fikk jeg med meg. Jeg er ikke uhøflig, altså, men klokka går så utrolig fort, og det er en så svær sak og vi rekker så vidt det ene temaet.

Utenriksminister Børge Brende: Det begynner å bli sent også.

Abid Q. Raja (V): Nei, det er ikke sent i det hele tatt.

Utenriksminister Børge Brende: Jeg synes det er sent, på en fredagskveld.

Abid Q. Raja (V): Men kan du bare si, veldig kort: Hvorfor bringe dette til Riksadvokaten – altså «Agder»?

Hvorfor? Bakgrunnen? Jeg vet bakgrunnen, men bare for å ha det helt klart. Jeg kan jo hjelpe litt til: Det kan jo henge sammen med at det var utferdiget to doble sett av dokumenter, to salgsdokumenter, der det ene viste at dette skulle til Atlantique Boats Ltd., og det andre var til den greske agenten – og derfra videre til Nigeria. Og det var to skjøter, signert av tre offiserer i Forsvaret, og det var to stk. «Protocol of delivery». Er det litt av bakteppet for at man bringer dette videre, for å få sjekket dette ut, litt av bakgrunnen? Dette er et ja/nei-aktig spørsmål.

Utenriksminister Børge Brende: Dette er jo tilbake i 2009. Utenriksdepartementet fikk da, som jeg er blitt informert om, informasjon om at «Agder» skulle til et britisk selskap...

Abid Q. Raja (V): Så dette er litt av bakgrunnen. Det er greit, det holder det, jeg skulle bare ha dette klart. Jeg tror dette er bakgrunnen, men spørsmålet mitt går ...

Utenriksminister Børge Brende: Jeg er ikke like kjapp som deg, vet du.

Abid Q. Raja (V): Men tiden min går fort.

Ine Eriksen Søreide: Ut fra det vi har fått dokumentert gjennom Dagbladet – dessverre, og ikke gjennom Forsvaret, men det er et faktum; det er Dagbladet som har drevet saken fram og ikke Forsvaret – så har altså denne Melsæter sin underskrift på doble salgskontrakter og det ene og det andre, også på «Protocol of delivery», visstnok. Og Forsvarets tre offiserer har signert disse to skjøtene, som er bakteppet for forledelsen av Utenriksdepartementet, som da har gitt lisens og eksporttillatelse. Hvordan kan det ha seg at disse menneskene fortsatt opererer for full maskin i Forsvaret?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Først tror jeg det er riktig å si at vi avventer nå Forsvarets gjennomgang av salget av «Agder» i 2009. Det er vanskelig for meg nå å spekulere i hva som eventuelt var bakgrunnen for hvilke signeringer som ble gjort av mennesker i FLO i 2009, og det antar jeg at også komiteen har forståelse for.

Når det så gjelder spørsmålet om forledelse av Utenriksdepartementet: Så vidt jeg har forstått, ble jo disse to ulike «bill of sale» aldri forelagt for Utenriksdepartementet, og dermed kan man jo, sånn sett, heller ikke si at det har vært en del av å forlede Utenriksdepartementet. Når det så gjelder spørsmålet om den personen, som har vært inne her tidligere i dag som bisitter, og som var inne i høringen i går, og som da er den som sies å ha undertegnet begge disse to: Han er nå på pensjonistvilkår i FLO, og jeg legger til grunn at forsvarssjefen kommer til å fortsette å følge opp det, med at han nå ikke lenger er i denne salgs- og avhendingsseksjonen.

Abid Q. Raja (V): Det som dessverre likevel er et faktum – og jeg legger ikke skylden på dere for det som har skjedd i 2009 – etter at saken har kommet opp, og vi har vært i en runde her tidligere i komiteen, så er det vel grunn

til å tro at man begynner å tittle litt i apparatene for å se hva som har skjedd. Og selv da er det altså ikke Bruun-Hanssens folk som har lagt fram denne informasjonen – den er igjen brakt til ministrene og til komiteen og til allmennheten gjennom Dagbladets avsløringer – at dette er et sett av dokumenter som da er utferdiget innenfor Forsvarets system.

Mitt spørsmål går på: Det vi har sett tidligere i dag, gjennom høringen, er at her er det nærmest ingen selvkritikk å ta fra Forsvarets side – enten er det noe galt med reglene, eller så er det noen andre som har gjort noe feil, eller så har man rett og slett ikke kontrollert godt nok, men det er i utgangspunktet ingen selvkritikk å ta. Det ikke å ha kontrollert godt nok er noe annet enn at man faktisk lagde to forskjellige dokumentsett osv. Og i stedet for selv å legge denne informasjonen fram for dere, så dere kan legge det fram for oss, så får vi dette fra media. Dette inngir på ingen måte noe tillit. Så enten har man i Forsvaret ikke kontroll på hva som har skjedd, eller så vet man hva som har skjedd og vil ikke fortelle om det. Hva tenker ministeren om det?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: For det første er jeg ikke enig i premisset om at Forsvaret ikke har tatt selvkritikk på de kritikkverdige forholdene som vi både har vært innom i høringen i april, som vi har informert komiteen om løpende, som ligger i rapportene, som komiteen også har, og som ikke minst ble bekreftet av forsvarssjefen og sjef FLO i den delen av høringa der de deltok. Det mener jeg er viktig og riktig at gjøres, fordi det er også grunnlaget for å få gjennomført de forbedringstiltakene både Forsvaret har iverksatt, og som Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet også har iverksatt.

Møtelederen: Siste spørsmål.

Abid Q. Raja (V): Jeg har egentlig mange, men ...

Møtelederen: Ja, men det må være siste.

Abid Q. Raja (V): Det er greit.

Her har Melsæter sittet og slaktet Dagbladet. Andre forsvarsfolk har sittet og slaktet rapportene til PwC. Melsæter satt i lukket høring i går og slaktet den rapporten som du har sendt over til Økokrim. Altså: Det å legge til grunn at Forsvaret har tatt selvkritikk, er å ta vel mye Møllers Tran, det er ikke helt riktig. Det er overhodet ikke mitt inntrykk i hvert fall at Forsvaret har tatt selvkritikk.

Møtelederen: Før statsråden svarer, vil jeg bare gjøre oppmerksom på at det som ble referert nå fra den lukkede høringa, er korrekt, og det er tillatt å gjøre det fordi det er avklart med Melsæter at det ville kunne skje, og han bekreftet i høringa i går at det var greit. Bare så det formelt sett er sagt.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Absolutt. Jeg forholder meg til forsvarssjefen som min etatssjef i disse spørsmålene. Forsvarssjefen har vært klar og tydelig gjen-

nom hele prosessen, både under den forrige høringa og underveis fram til denne høringa, på at Forsvaret har tatt og tar selvkritikk på de områdene som ikke har vært gode nok. Ett av de områdene har vært dokumentasjon, lagring og arkivering. Et annet område har vært det å undersøke godt nok hvem man eksporterte til når Forsvaret sto som eksportør. For meg har det vært helt avgjørende at vi i den styringsdialogen som er med forsvarssjefen, også får understreket at dette er alvorlige forhold. Dem må det ryddes opp i, og det har vi gjort med tiltak fra Forsvaret, Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet.

Møtelederen: Svar kort på dette, Børge Brende.

Utenriksminister Børge Brende: Jeg vil bare understreke at det i 2009 ikke ble gitt lisens, som det ble sagt, men det ble vurdert opp mot «fang alt»-bestemmelsen. Det var basert på skriftlig dokumentasjon som man fikk fra Forsvaret. Det var et brev som understreket at dette fartøyet alltid hadde vært sivilt, og det var en «bill of sale» hvor det står at det skulle til Atlantique Boats Ltd. i Storbritannia. Basert på den informasjonen konkluderte man i 2009 med at dette salget ikke ble omfattet av «fang alt»-bestemmelsen.

Abid Q. Raja (V): Men den dokumentasjonen stemte altså ikke – det har du fått med deg?

Utenriksminister Børge Brende: Det havnet ikke i Storbritannia, og derfor har vi innrapportert dette nå.

Møtelederen: Bård Vegar Solhjell, vær så god.

Bård Vegar Solhjell (SV): Takk, leiar. Dette er eit komplisert konglomerat av saker, og viss ein ser på Nigeria, Sudan og Etiopia, er det mange forskjellar mellom dei, men dei har i alle fall det til felles at ulikt materiell hamna ein annan stad enn intensjonen var, via ulike mellomaktørar. Men dei har òg det til felles at sakene er drivne fram – som representanten Raja heilt riktig sa – av Dagbladet sine avsløringar over lang tid. Vi har fått mange og fyllestgjerrande svar – avklaringar av endringar i regelverket og det vidare arbeidet med det, og om feil og manglar. Men eg har lyst til å spørje om eitt forhold som ikkje har vore særleg oppe no, men som er viktig i slike avklaringar og for å avdekkje feil, nemleg openheit. Eg har eitt spørsmål til forsvarsministeren og eitt til begge statsrådene om to dimensjonar ved det.

Det første gjeld openheita overfor Dagbladet over tid. Eg seier Dagbladet, det kunne ha vore andre medium òg, men det er dei som langt på veg har drive saka. Eg har lese metoderapporten til journalisten som stod bak dette, og som i si tid fekk SKUP-prisen for det. Han beskriv jo veldig mange førespurnader om innsyn og veldig mange avslag og klager og systematisk arbeid med det for å få ut informasjon over veldig lang tid. Han beskriv òg veldig store problem med å få forsvarsministeren direkte i tale, utover ferdiglaga e-postar osv. Han seier:

«Det har vært krevende å erfare det jeg opplever

som offentlige myndigheters systematiske trening, motarbeiding og hemmelighold i saken.»

Eg vil gjerne spørje forsvarsministeren om ho kan kommentere det og seie litt om korleis ho opplever det.

Det andre spørsmålet gjeld meir dette med strukturell openheit. Eg sit òg i utanrikskomiteen, så eg kjenner til eksportmeldingane som går til Stortinget, og den openheita som ligg i dei. Difor kjenner eg òg til at dei gir mykje god generell informasjon, men ikkje mykje konkret informasjon i ettertid om kva for sal som er gjennomførte, og kven som er kjøparar. Ein kunne jo sjå for seg at nettopp det – gitt det vi veit i ettertid – kunne gitt ein transparens og ei moglegheit for å etterprøve det for aktørar utanfor, f.eks. media, viss det vart offentleggjort.

Eg vil be begge statsrådene kommentere det siste: forholdet til openheit.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Jeg antar at det første spørsmålet går til meg. Jeg har ikke på noe tidspunkt lagt skjul på at det har vært krevende å skaffe oversikt i disse sakene, særlig i startfasen. Jeg sa også i forrige høring at jeg gjerne skulle kunne gitt mer informasjon tidligere, altså at vi hadde hatt en bedre oversikt, flere dokumenter og mer som kunne bidratt til å belyse saken.

Det er helt riktig – som jeg også har gitt Dagbladet ros for – at de har bidratt til å avsløre en veldig alvorlig og veldig viktig sak. Samtidig har våre egne undersøkelser og vårt eget arbeid i ettertid også bidratt til å få fram nye opplysninger, som vi har overlevert til rette myndigheter og til komiteen.

Når det gjelder spørsmålet om åpenhet og innsyn, har det kommet ca. 120 innsynsbegjæringer til denne saken, og rundt 90 er innvilget. I noen av tilfellene har vi vært nødt til å sladde noen opplysninger fordi det er taushetsbelagte opplysninger. Vi har også fått Sivilombudsmannens medhold i at vi hadde rett til – og skulle – unnta de konkrete opplysningene fra offentlighet fordi det kunne bidra til å koble opplysninger om f.eks. personnavn eller titler med folk som var under etterforskning, f.eks., og det skal man unnta.

Det som ofte er en utfordring når vi får innsynsbegjæringer – det har tidvis vært en utfordring også i denne saken – er at de av og til er ganske generelle. Typisk er at man ber om innsyn i alt som har med en bestemt sak å gjøre. Det kan bety at vi må bruke mye tid på å finne fram til rett dokumentasjon. Vi bruker for så vidt like mye tid på det som den som spør om innsyn, ville ha brukt på å finne fram til mer presis informasjon. Det vi ofte opplever, er at mange erfarne journalister er flinke til å være mer presise i sine angivelser, og av og til jobber vi også sammen med journalistene for å komme fram til hva det egentlig er de ønsker mer innsyn i, og hva de egentlig er på jakt etter.

Jeg har svart på Dagbladets spørsmål, og jeg ga – jeg husker ikke helt når det var – også et lengre videointervju. Jeg har blitt intervjuet her i huset, og jeg har også hatt telefonsamtale med Kristoffer Egeberg. Jeg mener det er viktig å være så åpen som vi bare kan, ut ifra den informasjonen vi har.

Jeg vil også legge til, som representanten Solhjell kan-

skje fikk med seg litt tidligere, at jeg har satt i gang et arbeid i departementet for å sørge for at vi blir enda flinkere til å være åpne. Vi bruker f.eks. i veldig liten grad anledningen vi har til å unnta saker fra offentlighet der vi kan gi merinnsyn. Vi ønsker å gi det likevel. Vi bruker også veldig sjelden bestemmelsen om at vi kan unnta et helt dokument fra offentlighet hvis det er spesielt arbeidskrevende å begynne å sladde dokumentet.

Vi ønsker å gi så mye innsyn som mulig, men det er, som representanten er inne på selv, et veldig stort sakskompleks, med mange dokumenter – flere tusen sider. Det krever en god del tid å gå igjennom det. Men vi søker å opplyse saken så godt vi kan. Vi søker å være mer offentlige. Vi må unnta noen opplysninger, enten fordi de er taushetsbelagte, eller fordi de er graderte. Det er jo en del av vår sektor at det er en god del graderte opplysninger og gradert informasjon. Men min veldig klare beskjed har vært at vi skal se på om våre rutiner kan bli enda bedre, om vi kan være enda flinkere og enda raskere, og om vi har nok kunnskap om dette. Jeg opplever at vi har kjempeflinke jurister og saksbehandlere som er dedikerte til å jobbe med dette oppdraget, og jeg legger stor vekt på det. Jeg kan for øvrig til sammenligning si at vi i juli i år ...

Møtelederen: Jeg må for første gang begynne å antyde at svaret er vel langt. Det er kanskje ikke nødvendig å si alle disse tingene. Men Bård Vegar Solhjell får avgjøre det selv.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Kan jeg få én setning til?

Bård Vegar Solhjell (SV): Det skal du få lov til, i alle fall for meg.

Møtelederen: Da får du lov av meg også.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Takk. For å gi et bilde av omfanget: Vi er oppe i nesten 3 000 innsynsbegjæringer i året. I juli i år var det alene nesten 580. Det tar tid å gå igjennom alt, men vi jobber så godt vi kan.

Møtelederen: Spurte du Børge Brende også, Bård Vegar Solhjell?

Bård Vegar Solhjell (SV): Ja, den andre dimensjonen vil eg gjerne òg få ein kommentar på. Då er det kanskje naturleg at utanriksministeren seier litt om det.

Møtelederen: Vær så god, Børge Brende.

Utenriksminister Børge Brende: Som representanten Bård Vegar Solhjell var inne på, utgir vi denne stortingsmeldingen om eksport av norsk forsvarsmateriell hvert år. Vi er ett av få land som rapporterer så grundig til parlamentet sitt.

Meldingen inneholder statistikk som viser land som det er eksportert til, hvor mye som er eksportert, hvilke land

vi ikke eksporterer til, kategori A-materiell og kategori B-materiell. Så det gir en god oversikt.

Det er noen begrensninger i eksportkontrollloven når det gjelder konfidensialitet og børs sensitiv informasjon – kanskje avdelingsdirektør Helge Seland kan si to ord om de beskrankningene som ligger i eksportkontrollloven – men mitt ønske er å være så åpen som det er forsvarlig å være om disse spørsmålene.

Møtelederen: Helge Seland – vær så god.

Helge Seland: Som utenriksministeren nevnte: Vi er underlagt en veldig streng taushetsplikt som følger av eksportkontrollloven § 2, og som er belagt med et straffansvar – opptil fem års fengsel og bøter, som det står i § 5. Det innebærer typisk alt som er bedriftsspesifikk informasjon, som firmaets navn, hvor det opererer, informasjon som kan anses som bedriftshemmeligheter, bedriftsintern informasjon, også informasjon som gjelder den enkelte eksport, altså navn på kjøpere, antall produkter, pris osv. Dette er informasjon som er taushetsbelagt etter eksportkontrollloven. Det som faller utenfor, er typisk anonymisert informasjon og statistisk informasjon av den typen som dere finner i meldingen.

Jeg kan kanskje legge til at vår taushetsplikt som utenriksdepartement er strengere enn den som gjelder i forvaltningsloven. Det er også selvfølgelig slik at kjøper og selger kan gå ut med sin informasjon om de ønsker, men vi som utenriksdepartement kan ikke gå ut og bekrefte eller avkrefte den informasjonen. Dette er kanskje et paradoks, men det vil si at Forsvarsdepartementet og Forsvaret kan gå ut med mer enn det vi har lov til etter eksportkontrollloven. Takk.

Møtelederen: Da er det Rasmus Hansson.

Rasmus Hansson (MDG): Takk, leder. Fordelen med å være det siste partiet i en sånn utspørring er at jeg kan glede forsamlingen med at alle mine spørsmål er dekket.

Møtelederen: Da er den delen av spørsmålsrunden ferdig. Da skal vi gå over til den oppsummerende spørninga. Da er det slik at det normale er at sakens ordfører får ordet først, men han har sagt at han nå helst vil ha det til slutt. Da har jeg tegnet meg selv.

Jeg mener at vi som sitter i dette rommet, har et betydelig problem. Vi har det, men dere har det like mye. Grunnen til det er at nå har altså Stortinget i et år arbeidet med disse spørsmålene. Vi er på slutten av høring nummer to, og etter mitt syn – jeg får si «etter mitt syn», for jeg kan ikke snakke på vegne av hele komiteen her – har ingen klart å gi oss svar på hvorfor disse marinefartøyene er i gal bruk på galt sted. Ingen gir en ordentlig forklaring på det. Det synes jeg er en beklagelig situasjon, og der har vi åpenbart et felles problem. Det nærmeste vi kommer – det absolutt nærmeste vi kommer – er at forsvarssjefen sier at de har et systemproblem, de har ikke vært flinke nok med kontrollen. Jeg kan ikke forestille meg at det er en forklaring som kan stå seg.

Grunnen til at jeg sier dette, er at vi har disse faktaene som går på at det ville vært meget enkelt – og det er i denne høringen bekreftet fra flere hold, tolldirektøren sa til oss at det ville vært meget enkelt – å finne ut hva CAS Global var for noe, og han er jo ikke noen hvem som helst. Mekleren har sagt at det var meget enkelt å finne ut det, og det var helt klart for mekleren hele tida at båtene skulle til Nigeria. Den saksbehandleren i FLO som ble hørt i åpen høring her i går, sa til PwC-rapporten at det fra første øyeblikk, da de startet ombygginga av båtene, var helt klart at de skulle til Nigeria. Men ingen ville påta seg ansvaret.

Jeg hadde håpet at en som er konstitusjonelt ansvarlig, nå kunne sagt de forløsende ordene: Dette skulle ikke skjedd, her har vi gjort en feil. Men ikke tale om. Jeg mener det er et stort problem for Stortinget at vi er i den situasjonen etter to høringer at vi ikke kommer til bunns i dette, tydeligvis. Vi kan gjøre våre antakelser, men vi har ikke noen endelige bekreftelser.

Da blir det et spørsmål, og jeg får henvende meg til de to konstitusjonelt ansvarlige: Det begynner å bli, etter mitt skjønn, et større problem at vi ikke greier å få svar på det, enn hva som faktisk har skjedd. Da spør jeg Søreide: Hva er kommentaren til dette? Hvordan føler du det i denne situasjonen?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Leder, hvis jeg skal forsøke å gi et svar på de spørsmålene som stilles, vil jeg begynne i motsatt ende. Jeg har vært veldig klar på at det fortsatt er uklarheter knyttet til tidligere KV «Titran», og jeg har også forklart hvorfor det fortsatt er uklarheter. Det er en sak som er under etterforskning av Økokrim, med et håp om at Økokrim vil ha rettsmidler til å kunne finne ut av en del av de tingene vi som departement ikke får innsyn i.

Når det så gjelder spørsmålene om MTB-ene og «Horten», ble det fra komitélederens side sagt at de er i gal bruk på galt sted. Men, som jo flere har vært inne på her tidligere, var det jo kjent i sluttbrukererklæringa at fartøyene skulle operere i ECOWAS-regionen, altså utenfor Nigeria, og det var også kjent hva de skulle brukes til, som er i tråd med det de nå oppgis å brukes til. Det som var forskjellen, var at de ble solgt til et britisk firma, og det britiske firmaet skulle operere fartøyene, de skulle være under britisk jurisdiksjon, ha britisk mannskap. Der har det vært endringer, fordi dette selskapet enten har videresolgt etter britisk eksportkontroll med «Horten» eller ført båtene til Nigeria. Men det som lå til grunn for vurderingene av om dette var et salg til Nigeria eller til Storbritannia og et britisk selskap, var altså at det var et salg til et britisk selskap med fartøyer som skulle operere i ECOWAS-regionen, og som også skulle være under britisk jurisdiksjon.

Det er den informasjonen vi har, og som man har basert seg på. Det er sånn sett ikke så veldig mye å legge til på det, annet enn at det da er en annen eier. Det var kjent at de skulle operere der, men det var ikke kjent at de skulle selges dit, og det er det som er forskjellen.

Møtelederen: Brende.

Utenriksminister Børge Brende: Takk for det, komitéleder. Jeg skal prøve å bidra med et svar. Komiteen har jo også gått dypt inn i disse spørsmålene nå.

I 2012 var det et ønske om å avhende disse seks MTB-ene og KNM «Horten». Det Utenriksdepartementet ble kontaktet om tilbake i 2012, var en avhending til et britisk selskap – britisk flagg og britisk jurisdiksjon. Ved en rask vurdering av det kom departementet til at dette ikke utløste «fang alt»-bestemmelsen. Så viste det seg at de MTB-ene aldri fikk britisk flagg, de var aldri innenfor britisk jurisdiksjon, og de havnet i Nigeria, så det var ikke riktige opplysninger knyttet til dette som ble gitt til norske myndigheter. Dette er feilopplysninger som er av en sånn karakter at Utenriksdepartementet har gått til det skritt at vi har innrapportert dette spørsmålet til Riksadvokaten – og det skjer ikke daglig, for å si det sånn – og Riksadvokaten har oversendt saken til Økokrim, som nå etterforsker dette.

Så det forholdet som komitélederen tar opp, er under etterforskning av landets påtalemyndighet, og i dag har jeg også varslet komiteen om at når det gjelder de tre andre skipene, bl.a. «Agder», har Utenriksdepartementet nå innrapportert dette til Riksadvokaten, og jeg vil anta at det vil bli ekspedert. Jeg tror nok at når vår øverste påtalemyndighet får gått dypere inn i dette, vil det også komme en nærmere avklaring på de spørsmålene som komitélederen er inne på.

Møtelederen: Hans Fredrik Grøvan.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Ja, takk.

Vi har disse to dagene opplevd dokumentasjonen bl.a. fra PwC og andre uttalelser, en rekke mulige lovbrudd, brudd på regler og bestemmelser, grove saksbehandlingsfeil, som bl.a. er slått fast i rapporten fra PwC. Så opplever vi at til tross for denne beskrivelsen har ikke Forsvaret foretatt noen rettslige skritt.

Med andre ord er det fullstendig manglende både evne og vilje til å ta selvkritikk. De snakker om systemsvikt, de snakker om utro tjener, men hvorfor viser ikke Forsvaret en større ydmykhet overfor en så alvorlig virkelighetsbeskrivelse som vi har fått demonstrert og dokumentert? Det er mitt spørsmål til Eriksen Søreide.

Møtelederen: Vær så god, Eriksen Søreide.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Grøvan, jeg opplevde at forsvarssjefen både i dag og tidligere var helt klar på at her skulle Forsvaret som eksportør sjekket bedre. De skulle ha undersøkt mer, slik at den informasjonen som ble overgitt til UD, var mer fyllestgjørende, og at den var korrekt.

Jeg opplever, også på bakgrunn av dette, at når de nye rutinene våre nå er innført, er det bl.a. fordi vi skal sikre oss så langt det overhodet går – når man skal eksportere til utlandet eller selge i Norge, så er det en sjekklister som skal følges, slik at man sjekker og dobbeltsjekker en god del forhold som må være avklart før salg.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Den erkjennelsen som statsråden her legger for dagen, har vi sett veldig lite av gjennom høringen av forsvarsledelsen i dag, det må jeg bare erkjenne. Og det undrer meg at det ikke vises større ydmykhet overfor så alvorlige regelbrudd som dem vi har fått demonstrert og dokumentert.

Møtelederen: Eriksen Søreide, vær så god.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Som sagt, jeg skal ikke legge for mye i hvordan Grøvan opplever resten av høringen, men de som fulgte med på høringa, kunne også se at både sjef FLO og forsvarssjefen tok veldig tydelig selvkritikk akkurat på dette feltet, fordi det er et felt der de skulle ha undersøkt bedre. Det er de veldig klare på. Det er også mye av bakgrunnen for at regelverket er strammet inn, at sjekklistene er etablert.

Møtelederen: Abid Q. Raja.

Abid Q. Raja (V): Først en liten bemerkning og så tar jeg spørsmål.

Jeg noterer meg at forsvarsministeren har én forståelse av forsvarssjefen. Jeg vil strekke meg så langt som til å si – nå får alle svare for seg selv – at en større andel, om ikke et flertall, av komiteen sitter med et annet inntrykk av forsvarssjefen. Det er ikke et sunnhetstegn når en forsvarsminister tenker at komiteens forståelse av forsvarssjefen er helt annerledes enn den forsvarsministeren selv har.

Mitt spørsmål er – i tolvte time, men allikevel – om «Titran». Den har på din vakt blitt avhendet til en våpenhandler, uten salgskontrakt. Det er nesten helt umulig å forstå at man i Forsvaret ikke har oversikt over hva som har skjedd – det er også under Bruun-Hanssens ledelse. Så sier du at det nå er opp til Økokrim å finne svaret på det. Jeg tenker at når Forsvarsdepartementet, med Forsvaret og alle de ressursene man har, ikke klarer å gjøre dette på egen hånd, men overlater til Økokrim å være de eneste som klarer å finne svar på det, så er det en fallitterklæring. Det sier også litt om hvilken forsvarssjef man da eventuelt har, og hvilken autoritet man må ha innad i systemet – at man selv ikke klarer å frambringe hva som har skjedd med «Titran», at det er andre aktører som klarer dette. Ser man ikke at dette er en fallitterklæring?

Møtelederen: Vær så god, Eriksen Søreide.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Takk for det.

Jeg skal heller ikke bedømme hvordan komiteen opplevde det forsvarssjefen sa. Men jeg satt og hørte veldig nøye etter hva han sa, og det er dette jeg la merke til: Han tok på vegne av Forsvaret veldig klart selvkritikk for ikke å ha undersøkt godt nok. Han har tatt selvkritikk – både nå og i høringa 30. april – for at det har vært rutinesvikt, og det har også vært brudd på avhendingsregelverket. Det er en veldig tydelig tilbakemelding. Jeg mener det skulle også bare mangle, fordi det er åpenbare ting som forsvarssjefen, som ansvarlig etatsjef, må ta ansvaret for.

Så er det spørsmålet om «Titran». Der var salgsproses-

sen påbegynt. Som jeg også redegjorde for så vidt i innledninga mi, har mye av utfordringa her vært at de som sitter på denne dokumentasjonen, NMA, ikke har overlevert dokumentasjonen til oss, til tross for gjentatte forespørsler. Derfor er det avgjørende for oss at vi må bruke andre til å bistå oss med å finne den informasjonen som er nødvendig.

Det er ingen som kan si hvem som kjøpte «Titran». Det er mye av utfordringa. Vi vet ikke hvor mye den ble solgt for, nettopp fordi det ikke foreligger en salgskontrakt. Det eneste man vet, er hvilket beløp Forsvaret fikk inn på konto, men hva salgssummen var, over det beløpet, vet vi ikke.

Jeg er ikke enig med representanten Raja i at det er en fallitterklæring om man overlater noe til Økokrim. Som jeg sa, når våre muligheter for å finne informasjonen er uttømt, når Finansdepartementet har gitt avslag på vår søknad om å få innsyn i valutaregisteret, er vi nødt til å overlate til dem som har rettsmidler tilgjengelig, å hente ut den informasjonen som kan bidra til å belyse salget av «Titran». Derfor mener jeg at det arbeidet som er igangsatt av departementet, de henvendelsene vi har rettet både til Finansdepartementet og til NMA ved gjentatte anledninger, er det arbeidet vi kan gjøre for å søke å finne svar på de spørsmålene som er stilt. Og jeg kan love representanten Raja at er det noen som har interesse av å finne svar på disse spørsmålene, så er det Forsvarsdepartementet.

Møtelederen: Da har jeg to til på lista – det er Per Olaf Lundteigen, og så er det saksordføreren, Helge Thorheim. Lundteigen, vær så god.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Forsvarssjefen skulle sjekket bedre, Forsvarsdepartementet er frikjent – sånn forstår jeg det som statsråden sier. Forsvarssjefen har ikke fått anledning til å forsvare seg skriftlig. Mitt spørsmål er da: Er det én eller flere konkrete grunner til at forsvarssjef Bruun-Hanssen ikke fikk innsyn og kunne utøve kontradiksjon til PwC 2-rapporten og Forsvarsdepartementets internrevisjon før dette ble sendt til kontrollkomiteen og Økokrim? Er det én eller flere konkrete grunner? Du kan bare svare ja eller nei på det.

Møtelederen: Eriksen Søreide.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Lundteigen, dette er ikke et ja/nei-spørsmål, så jeg må nok få svare litt mer utfyllende enn det.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Jeg vil ikke at du skal komme borti noe som ikke kan være offentlig, siden det er en offentlig høring. Det er derfor jeg har et så generelt spørsmål.

Er det én eller flere grunner til det? Det er jo meget spesielt at forsvarssjefen er den som får skylda, mens Forsvarsdepartementet er frikjent, når vi kjenner samspillet mellom forsvarssjef og forsvarsdepartement, som er en del av hele ledelsen av Forsvaret i Norge.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Jeg er nok nødt til, leder, å få svare litt mer utfyllende på det enn med et ja/nei-spørsmål.

Møtelederen: Du svarer innenfor de reglene som eksisterer, vær så god.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Takk for det.

Det er Forsvaret som etat som er ansvarlig for å innhente den informasjonen som skal hentes inn. Forsvarssjefen har, som ansvarlig etatssjef, sagt at dette skulle Forsvaret sjekket bedre i 2012, da MTB-ene skulle avhendes, og også tidligere «Horten».

Det er ikke noe «meget spesielt» eller unaturlig i at internrevisjonsrapporter om de forholdene jeg var inne på tidligere i høringa, bl.a. at dette gjaldt et tips fra en enkeltperson som omhandlet en enkeltperson og én bestemt sak, holdes relativt – hva skal vi si – at det ikke er mange som vet om det. Men FLO var inne i disse vurderingene gjennom at de bidro med den informasjonen de hadde.

I denne sammenheng er det også sånn at forsvarssjefen har gitt sine tilbakemeldinger både på PwC-rapporten og på internrevisjonens rapport om F-5. Det er informert om i komiteen, både i høring og skriftlig. Dette er ikke en unormal måte å gjøre det på. Vi har ulike roller, det er ulike måter å jobbe med dette på, men det viktige er at Forsvarsdepartementets internrevisjon jobber etter høye revisjonsstandarder. Slik må det være.

Møtelederen: Kort oppfølging, og så er det Thorheim.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Det du sier, er at det ikke er meget spesielt at forsvarssjefen – jeg snakker ikke om noen andre – ikke kan få anledning til kontradiksjon til det vi nå har nevnt, at det ikke er meget spesielt?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Da må jeg bare opplyse Lundteigen om at denne typen internrevisjonsrapporter – som jeg var inne på i min innledning – er av en ganske spesiell karakter. Det eksisterer altså ikke et normalt kontradiksjonsprinsipp. Forsvarssjefen har selvsagt fått anledning til å lese rapporten. Han har nå kommet med den

dokumentasjonen som ikke var tilgjengelig da internrevisjonen gjennomgikk saken. Det gjennomgås nå, og det vil bli laget en sluttrapport fra internrevisjonen når all denne dokumentasjonen er gjennomgått.

På samme måte har forsvarssjefen også gitt sine innspill til komiteen om PwC 2-rapporten.

Møtelederen: Da er det sakens ordfører, Helge Thorheim – vær så god.

Helge Thorheim (FrP): Takk, leder.

Jeg har bare lyst til å si til slutt at denne saken har etter hvert blitt stor og komplisert, og det kan bli en utfordring å lage en god innstilling til Stortinget i denne saken, men det får vi ta med. Hvis vi ser fremover – og det er jo derfor vi har dere statsrådene med i dag også – vil jeg for min del si at jeg oppfatter at det nå er satt i verk en rekke tiltak, slik tidligere varslet av nåværende både forsvarsminister og utenriksminister, som antas å ville forbedre forvaltningen. Da vi spurte forsvarssjefen, bekreftet vel han også at han tror at det som er satt i gang, vil forbedre forvaltningen.

Ellers har jeg for min del fått greie svar på de spørsmålene jeg hadde, og jeg merket meg svarene som de andre også har fått på sine spørsmål. Så takk for det som dere har kommet med.

Møtelederen: Da sier jeg også takk på vegne av hele komiteen til de to statsrådene og alle dere andre. Jeg er enig med dem som antyder at dette er sent på en fredag, men komiteen hadde ingen andre muligheter, tatt i betraktning Stortingets møteprogram, slik at sånn måtte det bli.

Ønsker de to statsrådene å si noen ting til slutt? Søreide?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide: Jeg har ikke behov for å legge til noe utover det som er sagt.

Møtelederen: Og ikke Brende heller? Nei.

Da vil det som har skjedd i denne høringa, både i går og i dag, bli lagt til grunn for komiteens videre arbeid fram til behandlinga i Stortinget. Tusen takk, da er dette slutt.